

Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!

LENIN

TEOKSET

4

**JULKAISTAAN
VKP(b):n IX EDUSTAJAKOKOUKSEN
JA SNTL:n NEUVOSTOJEN
II EDUSTAJAKOKOUKSEN
PÄÄTÖKSEN PERUSTEELLA**

ИНСТИТУТ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНИНА—СТАЛИНА
при ЦК КПСС

В. И. ЛЕНИН

СОЧИНЕНИЯ

Издание четвертое

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА—1954

KARJALAIS-SUOMALAISEN SNT:n KOMMUNISTISEN PUOLUEEN
KESKUSKOMITEAN PUOLUEHISTORIAN INSTITUUTTI—NKP:n
KK:n MARX—ENGELS—LENIN—STALIN-INSTITUUTIN FILIAALI

V. I. LENIN

TEOKSET

*Suomennos neljännestä
venäjänkielisestä painoksesta*

KARJALAIS-SUOMALAISEN SNT:n
VALTION KUSTANNUSLIHKE
PETROSKOI — 1954

V. I. LENIN

4

OSA

1898—huhtikuu 1901

ESIPUHE

Teosten neljänteen osaan otetut kirjalliset tuotteet V. I. Lenin on kirjoittanut vuoden 1898 helmikuun ja vuoden 1901 helmikuun välisenä aikana. Ne on omistettu taistelulle vallankumouksellisen marxilaisuuden voittoon viemiseksi työväenliikkeessä sekä narodnikkien, „legaalisten marxilaisten” ja „ekonomistien” vallankumousvastaisten katsantokantojen paljastamiselle.

Kirjoitukset „Huomautus markkinateoriakysymykseen (Herrojen Tugan-Baranovskin ja Bulgakovin välisen polemiikin johdosta)”, „Vieläkin realisoimisteoriakysymyksestä” ja „Kapitalismi maataloudessa (Kautskyn kirjan ja hra Bulgakovin kirjoituksen johdosta)” on suunnattu „legaalisia marxilaisia” vastaan, jotka tahtoivat alistaa ja sopeuttaa työväenliikkeen porvariston etujen mukaiseksi.

Tähän osaan sisältyvät Leninin ensimmäiset „ekonomis-mia” vastaan tähdätyt teokset: „Venäjän sosialidemokraat-tien vastalause”, „Rabotshaja Gazetan” 3. n:roa varten laaditut kirjoitukset, „Taannehtivaa suuntausta Venäjän sosialidemokratiassa”, „„Profession de foin” johdosta”, joissa Lenin toi ilmi „ekonomistien” opportunistin ja osoitti, että „ekonomismi” on kansainvälisen opportunistin muunnos („bernsteiniläisyyttä Venäjän maaperällä”). „Ekonomistien” marxilaisvastaisten asenteiden vastapainoksi Lenin asetti suunnitelman sosialismin yhdistämisestä työväenliikkeeseen.

Useat tähän osaan sisällytetyistä kirjoituksista ovat malli-näytteitä paljastuspublisistiikasta, jota Lenin piti tavatto-man suurimerkityksellisenä taistelusta tsaarin virkamies-ten mielivaltaa vastaan ja laajojen kansanjoukkojen tietoisuuden herättämiseksi. Sellaisia ovat kirjoitukset:

„Lyö, mutta älä kuoliaaksi”, „Miksi olisi joudutettava aikojen nurinkurisuuutta?” ja „Objektiivista tilastoa”, jotka on yhdistetty yleisotsikolla „Satunnaisia kirjoitelmia”, „183:n ylioppilaan passittaminen sotamiehiksi”, esipuhe kirjaseen „Toukokuun päivät Harkovissa”, joka käsittelee vuoden 1900 kuuluisaa Toukokuun 1 p:n juhlan viettoa Harkovissa, kirjoitus „Teollisuus oikeuksista”, joka on kirjoitettu sen johdosta, kun tehdastarkastukselle annettiin poliisitehtäviä.

Tähän osaan sisältyvät teokset, jotka liittyvät yleisvenäläisen illegaalisen marxilaisen sanomalehden „Iskran” perustamiseen: „„Iskran” ja „Zarjan” toimitusten julkilausuman luonnos”, „Kuinka „Iskra” oli vähällä sammua?” sekä „„Iskran” toimituksen julkilausuma”.

Näissä asiakirjoissa, kuten myös kirjoituksissa „Ohjelmamme”, „Puolueemme ohjelmaluonnos”, „Liikkeemme päivänpolttavat tehtävät” sekä „Työväenpuolue ja talonpoikaisto” on määritelty Venäjän marxilaisten järjestöjen ja työväenliikkeen tehtävät sinä ajankohtana, jolloin Lenin ryhtyi välittömästi luomaan puoluetta, joka taistelee vallankumouksellisen marxilaisuuden yhteisen lipun alla opportunistia, näpertelyä, aatteellista hajaannusta ja hoipertelua vastaan.

Tässä osassa, ensi kerran V. I. Leninin Teoksissa, julkaistaan Leninin kirjoittama „Sopimusluonnos” sanomalehti „Iskran” ja aikakauslehti „Zarjan” julkaisemisesta Plehanovin „Työn vapautus” ryhmän kanssa. „Iskran” julkaiseminen aloitettiin tämän „Luonnoksen” pohjalla.

V. I. LENIN

1897

KYSYMYKSEEN TEHDASTILASTOISTAMME

(PROF. KARYSHEVIN UUSIA TILASTOLLISIA UROTEKOJA) ¹

Venäjän lukeva yleisö tuntee verrattain elävää mielenkiintoa kysymykseen, joka koskee tehdastilastoamme ja siitä johtuvia tärkeimpiä johtopäätelmiä. Tuo mielenkiinto on täysin ymmärrettävää, koska tämä kysymys liittyy laajempaan kysymykseen „kapitalismin kohtaloista Venäjällä”. Valitettavasti tehdastilastojemme käsittelyn perusteellisuus ei kuitenkaan vastaa lainkaan tilastotietoihin kohdistuvaa yleistä mielenkiintoa. Surkuteltava on totta tosiaan se tila, missä tämä talousstatistiikan ala meillä on, ja ehkäpä vieläkin surkuteltavampaa on se seikka, että ihmiset, jotka siitä kirjoittelevat, osoittavat useinkin, miten hämmästyttävän vähän he ymmärtävät käsittelemiensä numerotietojen luonnetta, niiden pätevyyttä ja kelpoisuutta niiden tahi näiden johtopäätelmien tekemiseen. Juuri sellainen lausunto on annettava hra Karyshevin uusimmasta teoksesta, joka julkaistiin ensin „Moskovan Maatalous-Instituutin Sanomissa” (IV vuosikerta, 1. nide) ja joka ilmestyi sen jälkeen erillisenä kirjasena komein otsikoin: „Aineistoa Venäjän kansantaloudesta. I. Tehdasteollisuutemme 90-luvun puolivälissä” (Moskova, 1898). Tässä teoksessaan hra Karyshev yrittää tehdä johtopäätelmiä kauppaja- ja manufaktuuridepartementin uusimmasta julkaisusta, jossa käsitellään tehdasteollisuuttamme *. Aikomuksenamme on ottaa yksityiskohtaisesti eriteltäväksi sekä hra Karyshevin johtopäätelmät että erikoisesti hänen menetelmänsä. Meistä tuntuu, että sellaisella erittelyllä on oleva merkitystä ei ainoastaan sen toteamiseksi, miten hra professori se ja se käsittelee aineistoa

* „Finanssiministeriö. Kauppa- ja manufaktuuridepartementti. Venäjän tehdasteollisuus. *Tehdasluettelo*”, Pietari, 1897, sivuja 63 + VI + 1047.

(siitä voitaisiin sanoa riittävästi muutaman rivin arvostelussa), vaan myös sen määrittelemiseksi, kuinka päteviä tehdastilastojemme tiedot ovat, mitä johtopäätelmiä niiden nojalla sopii ja mitä ei sovi tehdä, minkälaisia ovat tehdasstatistiikkamme pääasiallisimmat puutteet ja sen tutkijoiden tehtävät.

Tietolähde, jota hra Karyshev on käyttänyt, sisältää, kuten nimestäkin näkyy, luettelon keisarikunnan tehtaista vuodelta 1894/95. Se, että julkaistaan täydellinen luettelo kaikista tehtaista (s.o. *suhteellisen* suurista teollisuuslaitoksista — käsitysten ollessa erilaisia sen suhteen, mitkä laitokset on katsottava suuriksi), ei ole mikään uutuus kirjallisuudessamme. Herrat Orlov ja Budagov ovat jo vuodesta 1881 saakka laatineet „Tehdashakemistoa”, jonka viimeinen (3:s) painos ilmestyi vuonna 1894. Paljon aikaisemmin, jo vuonna 1869, „Finanssiministeriön vuosikirjan” ensimmäisessä vihkossa julkaistiin tehdasluettelo teollisuustilastoa koskevissa huomautuksissa. Aineistona kaikkiin näihin julkaisuihin ovat olleet ne luettelot, joita tehtailijat ovat velvollisia lain mukaan joka vuosi toimittamaan ministeriölle. Kauppa- ja manufaktuuridepartementin uudessa julkaisussa, joka eroaa tämän lajin aikaisemmista julkaisuista hieman runsaamman tietomääränsä puolesta, on samalla myös suunnattoman paljon puutteita, joita ei ollut aikaisemmissa julkaisuissa ja jotka vaikeuttavat äärimmäisyyteen saakka niiden käyttämistä tehdastilastoaineistona. „Luettelon” johdannossa viitataan nimenomaan tämän tilastoalan aikaisempaan epätydyttävään tilaan ja siten siis selvästi määritellään julkaisun tarkoitus — olla ei ainoastaan hakuteoksena, vaan nimenomaan tilastoaineistona. Mutta tilastollisena julkaisuna „Luettelo” hämmästyttää sillä, ettei siinä ole lainkaan minkäänlaisia yhdistelmä- eikä yhteenvetolukuja. Sallittaneen toivoa, että moinen, laatuun ensimmäinen tilastojulkaisu, jossa ei ole yhteenvetoja, jää myös viimeiseksi. Ja tavaton määrä raakaa aineistoa numerorykelminä on liikana painolastina hakuteokseksi tarkoitettu kirjassa. „Luettelon” johdannossa arvostellaan jyrkästi aikaisempia tiedonantoja, joita tehtailijat ovat toimittaneet ministeriölle, ja sanotaan, että ne ovat „sisältäneet aina vain samoja, vuodesta toiseen toistuvia sekavia tietoja, joiden nojalla ei ole voitu tarkasti määritellä edes valmistettujen tavarain määrää. Ja kuitenkin mah-

dollisimman täydelliset ja pätevät tiedot tuotantoaloista ovat tuiki välttämättömiä” (s. 1). Emme tietenkään ryhdy sanallakaan puolustamaan entistä kerrassaan vanhentunutta tehdastilastojärjestelmäämme, joka oli sekä rakenteeltaan että laatusa puolesta puhtaasti reforminedellistä tasoa. Mutta valitettavasti sen tilassa ei ole tapahtunut vielä nytkään *juuri mitään näkyvää* parannusta. Vastajulkaistu äärettömän laaja „Luettelo” ei anna vielä oikeutta puhua mistään vakavista muutoksista tuossa vanhassa järjestelmässä, jonka kaikki ovat tunnustaneet kelvottomaksi. Tiedonantojen nojalla „ei ole voitu tarkasti määritellä edes valmistettujen tavarain määrää”... Niin kyllä, mutta uudessa „Luettelossa” ei ole kerrassaan minkäänlaisia tietoja tavaramääristä, vaikka esimerkiksi hra Orlovin „Hakemisto” on esittänyt näitä tietoja sangen monista tehtaista ja eräiltä tuotantoaloilta melkeinpä kaikistakin tehtaista, joten yhteenvetotaulukossakin on tietoja tuotteiden määrästä (nahkatuotanto, viinanpoltto, tiilituotanto, rynnituotanto, jauhatus, vahatuotanto, talinsulatus, pellavanloukutus, oluenvalmistus). Ja „Hakemiston” aineisto muodostuu juuri näistä vanhoista luetteloista. „Luettelossa” ei ole minkäänlaisia tietoja työkoneista, vaikka „Hakemisto” on esittänyt näitä tietoja eräiltä tuotantoaloilta. „Johdanto” kuvaa seuraavasti tehdastilastoissamme tapahtunutta muutosta: aikaisemmin tehtailijat toimittivat tiedot poliisilaitoksen kautta „lyhyen ja riittämättömän selvän ohjelman mukaan”, eikä kukaan tarkistanut näitä tietoja. „Näin saatiin aineisto, johon ei voitu perustaa mitään enemmän tai vähemmän täsmällisiä johtopäätelmiä” (s. 1). Nyt on laadittu uusi, paljon yksityiskohtaisempi ohjelma, ja tehtaita koskevien tilastotietojen kokoaminen ja tarkastaminen on annettu tehdastarkastajien tehtäväksi. Ensi näkemältä voitaisiin luulla, että meillä on nyt oikeus odottaa todella tyydyttäviä tietoja, koska oikea ohjelma ja tietojen tarkastuksen turvaaminen ovat kaksi menestyksellisen statistiikan tärkeintä ehtoa. Mutta todellisuudessa nämä molemmat ehdot ovat yhäkin siinä samassa alkukantaisen kaaosmaisessa tilassa, missä ne olivat ennenkin. „Luettelon” „johdannossa” ei ole julkaistu tätä yksityiskohtaista ohjelmaa selityksineen, vaikka tilastometodologia vaatii julkaisemaan myös ohjelmakäytännön, jonka mukaan tiedot on koottu. „Luettelon” aineiston myöhemmästä käsittelystä me näemme, että tehdastilaston

perustavat ohjelmakysymykset ovat jääneet kokonaan selvittämättä. Mitä tulee tietojen tarkastukseen, niin esitämme siitä tuota tarkastusta käytännössä suorittaneen henkilön, nimittäin Hersonin läänin vanhimman tehdastarkastajan hra Mikulinin lausunnon. Hän on julkaissut kirjan, jossa on käsitelty Hersonin läänistä uuden järjestelmän mukaan koottuja tilastotietoja.

„Ei ole ollut mahdollisuutta tarkastaa faktillisesti kaikkia niitä numerotietoja, joita teollisuuslaitosten omistajat ovat antaneet lähettämissään luetteloissa, ja siksipä luetteloja on lähetetty takaisin korjattavaksi vain silloin, kun niissä on esiintynyt vastausten ilmeistä sekavuutta verrattuna muiden samanlaisten laitosten lähettämiin tietoihin taikka niihin tietoihin, jotka on saatu laitoksia tarkastettaessa. *Joka tapauksessa luetteloissa esitettyjen kutakin laitosta koskevien numerotietojen pätevydestä ovat vastuussa ne henkilöt, jotka ovat antaneet tiedot*” („Hersonin läänin tehdas- ja käsiteollisuus”. Odessa, 1897, alkulause. Kursivointi meidän). Siis vastuu tietojen täsmällisyydestä lankeaa entiseen tapaan itse tehtailijoille. Tehdastarkastuksen edustajilta ei ainoastaan ole puuttunut mahdollisuutta tarkastaa kaikkia tietoja, he eivät ole edes turvanneet tietojen yhtäläisyyttä ja vertailukelpoisuutta (kuten alempana näemme).

„Luettelon” ja siihen sisältyvän aineiston kaikki puutteet luettelemme yksityiskohtaisesti alempana. Sen peruspuutteena, kuten jo mainitsimme, on yhteenvedojen täydellinen puuttuminen („Hakemiston” laatineet yksityiset henkilöt ovat esittäneet yhteenvedoja monipuolistuttaen niitä joka painoksessa). Hra Karyshevilla, jota on ollut auttamassa kaksi muuta henkilöä, oli hyvä aikomus poistaa edes osittain tätä vajavaisuutta ja laskea yhteenvedot tehdasteollisuudestamme „Luettelon” mukaan. Moinen hanke on sangen hyödyllinen, ja kaikki olisivat olleet kiitollisia sen toimeenpanemisesta, jos... jos hra Karyshev olisi ensinnäkin esittänyt edes muutamat saamansa yhteenvedot täydellisinä ja jollei hän toiseksi olisi aineiston käsittelyssä osoittanut kursailemattomuutta hipovaa arvostelun puutetta. Suhtautuen huolimattomasti aineistoon ja muokkaamatta sitä tilastollisesti missään määrin „perusteellisesti” *

* Vastoin sitä käsitystä, minkä on esittänyt „Russkije Vedomosti” (1898, № 144) arvostelija, joka ei näköjään ole pystynyt suhtautumaan hra Karyshevin tekemiin johtopäätöksiin sen kriittisemmin kuin hra Karyshev „Luettelon” numerotietoihin.

hra Karyshev kiiruhti vetämään „johtopäätöksiä” ja teki tällöin luonnollisesti useita mitä hullunkurisimpia virheitä.

Aloittakaamme tehdastilastojen ensimmäisestä, peruskysymyksestä: minkälaiset laitokset on katsottava „tehtaiksi”? Hra Karyshev ei edes aseta tätä kysymystä; nähtävästi hän olettaa, että „tehdas” — se on jokin täysin määritelty käsite. „Luettelosta” hän väittää rohkeudella, joka ansaitsisi tulla käytetyksi paremmin, että tässä julkaisussa, erotukseksi aikaisemmista, ei ole rekisteröity ainoastaan *suuret*, vaan *kaikki* tehtaas. Tämä väite, jonka tekijä toistaa kahteen kertaan (ss. 23 ja 34) *on suorastaan väärä*. Itse asiassa, juuri päinvastoin, „Luettelossa” on rekisteröity vain *suuremmat* laitokset verrattuna tehdastilastojen aikaisempiin julkaisuihin. Selitämme heti, miten hra Karysheviltä saattoi „jäädä huomaamatta” tuollainen „pikkuseikka”, mutta esitämme ensin erään faktatiedon historiasta. 80-luvun puoliväliin saakka tehdastilastoissamme ei ollut mitään määritelmiä eikä sääntöjä, jotka olisivat rajoittaneet tehdaskäsitteen koskemaan vain suurempia teollisuuslaitoksia. „Tehdas”-tilastoihin joutuivat kaikki ja kaikenlaiset teollisuus- (ja käsityö-)laitokset aiheuttaen tietenkin äärettömän suuren kaaoksen tiedoissa, koska kaikkien sellaisten laitosten täydellinen rekisteröiminen on kerrassaan mahdotonta käytettävissä olevilla voimilla ja keinoilla (s.o. ilman oikeata teollisuuden luettelointia), ja toisissa lääneissä taikka tuotantoaloilla luuteloitiin satoja ja tuhansia kaikkein pienimpiä laitoksia ja toisissa vain suuremmat „tehtaas”. Sen tähden onkin luonnollista, että henkilöt, jotka ensi kerran yrittivät tieteellisesti muokata tehdastilastojemme tietoja (60-luvulla), kiinnittivät kaiken huomionsa tähän kysymykseen ja ponnistelivat voimiensa takaa erottaakseen tuotantoalat, joista on olemassa enemmän tai vähemmän pätevät tiedot, niistä tuotantoaloista, joita koskevat tiedot ovat täysin epäluotettavia, erottaakseen laitokset, jotka ovat niin suuria, että niistä voidaan saada tyydyttävät tiedot, laitoksista, jotka ovat niin pieniä, että niistä on mahdotonta saada tyydyttäviä tietoja. Buschen*, Bock** ja

* „Finanssivaltiosiön vuosikirja”, I vihko, Pietari, 1869.

** „Venäjän valtakunnan tilastollinen aikakirja”, II sarja, 6. vihko, Pietari, 1872. Aineistoa Euroopan-Venäjän tehdasteollisuustilastoa varten, muokattu ja toimitettu I. Bockin ohjauksella.

Timirjazev * ovat antaneet kaikista näistä kysymyksistä niin arvokkaita ohjeita, että jos tehdastilastojemme laatijat olisivat huolellisesti noudattaneet ja edelleen kehitelleet näitä ohjeita, niin meillä olisi nyt varmaankin sängen mukiinmeneviä tietoja. Todellisuudessa nämä kaikki ohjeet ovat kuitenkin jääneet, kuten tavallista, huutavan ääneksi korvessa, ja tehdastilastot ovat jääneet entiseen kaaosmaiseen tilaansa. Kauppa- ja manufaktuuridepartementti alkoi vuodesta 1889 lähtien julkaista „Tietokokoelmia Venäjän tehdasteollisuudesta” (vuodelta 1885 ja seuraavilta vuosilta). Tässä julkaisussa otettiin pieni askel eteenpäin: jätettiin pois pienet laitokset, t.s. sellaiset, joiden kokonaistuotanto oli arvoltaan alle 1.000 ruplan. On sinänsä ymmärrettävää, että tuo normi oli liian alhainen ja liian karkea: naurettavaa oli ajatellakin, että koottaessa tietoja poliisin kautta voitaisiin rekisteröidä *täydellisesti kaikki* ne teollisuuslaitokset, joiden tuotanto ylittää tuon summan. Edelleenkin eräissä lääneissä ja eräillä tuotantoaloilla otettiin tilastoihin suuret määrät pieniä laitoksia, joiden kokonaistuotanto oli arvoltaan 2—5 tuhanteen ruplaan, kun taas toisissa lääneissä ja tuotantoaloilla ne jätettiin pois. Esimerkkejä siitä näemme tuonnempana. Vihdoin, tehdastilastojemme uusimmassa järjestelmässä on otettu käytäntöön aivan toinen tunnusmerkki „tehdas”-käsitteen määrittelemiseksi. On katsottu, että rekisteröitäviksi kuuluvat „kaikki ne teollisuuslaitokset” (*tehdastarkastuksen „alaisina olevista”*), „joissa on vähintään 15 työläistä, samoin kuin nekin, joissa työläisten lukumäärän ollessa alle 15 on höyrykattila, höyrykone tai muita mekaanisia voima- ja työkoneita *tahi tehdasmaisia laitteita*”**. Meidän on pysähdyttävä yksityiskohtaisesti tähän määritelmään (sen erittäin epäselvät kohdat olemme alleviivanneet), mutta huomautamme ensin, että tässä säädetty „tehdas”-käsite on täydellinen uutuus tehdastilastoissamme: tähän saakka ei vielä koskaan ole yritetty rajoittaa „tehdas”-käsitettä laitoksiin, joissa on määrätty luku työläisiä taikka höyryllä toimiva

* „Tilastollinen atlas Euroopan-Venäjän tehdasteollisuuden tärkeimmistä aloista tehtaiden nimiluetteloiheen”, 3 vihkoa, Pietari, 1869, 1870 ja 1873.

** Kobeljatskin esittämä kiertokirje kesäkuun 7 päivästä 1895 („Käsikirja tehdastarkastuksen virkailljoita varten j.n.e.”, 4:s painos, Pietari, 1897, s. 35. Kursivointi meidän). Tätä kiertokirjettä ei ole painettu „Luettelon” „johdannossa”, eikä hra Karyshev „Luettelon” aineistoja käsitellessään välittänyt ottaa selvää, mitä „Luettelossa” „tehtailia” tarkoitetaan!!

voimakone j.n.e. „Tehdas”-käsitteen jyrkkä rajoittaminen on yleensä tietysti ehdottoman välttämätöntä, mutta nyt esitettyä määritelmää vaivaa valitettavasti äärimmäinen epätarkkuus, epäselvyys ja löyhyys. Siinä on „tehdas”-tilastoon rekisteröitävien laitosten tunnusmerkeiksi mainittu seuraavaa: 1) Laitoksen on oltava tehdastarkastuksen alainen. Täten nähtävästi jätetään pois valtiolle y.m. kuuluvat laitokset, vuoriteollisuuslaitokset j.n.e. Mutta „Luetteloon” on joutunut paljon valtion ja hallituksen tehtaita (ks. Aakkosluetteloa, ss. 1—2), emmekä me tiedä, onko ne rekisteröity kaikissa lääneissä, ovatko niitä koskevat tiedot kuuluneet tehdastarkastuksen tarkastettaviksi j.n.e. Yleensä on mainittava, että niin kauan kun tehdastilastomme ei vapaudu niiden erilaisten „hallintoalojen” hämähäkinverkosta, jolle eri teollisuuslaitokset kuuluvat,— niin kauan se *ei voi olla* tyydyttävä: eri hallintoalojen rajat usein sekottuvat, niitä muutellaan; eri hallintoalat eivät tule soveltamaan edes samoja ohjelmia koskaan samalla tavalla. Tämän asian saattamiseksi järkiperaiselle tolalle vaaditaan ehdottomasti sitä, että kaikkia teollisuuslaitoksia koskevat kaikki tiedot keskitetään yhteen puhtaasti tilastolliseen laitokseen, joka valvoo tarkasti sitä, että tietojen kokoamis- ja käsittelymenetelmät ovat samanlaisia. Niin kauan kun sitä ei ole olemassa, tehdastilastojen tietoihin on suhtauduttava äärimmäisen varovaisesti, koska niihin milloin otetaan, milloin taas jätetään pois (eri aikoina ja eri lääneissä) „toisen hallintoalan” laitoksia. Esimerkiksi vuoriteollisuuslaitokset on jo kauan sitten jätetty pois tehdastilastoistamme, mutta siitä huolimatta Orlovin „Hakemisto” on viimeisessäkin painoksessaan huomionnut koko joukon vuoriteollisuuslaitoksia (kiskotuotanto melkein kokonaisuudessaan, Izhevskin ja Votkinskin tehtaat Vjatkan läänissä y.m.), joita „Luettelo” ei ole huomionnut, vaikkakin se on rekisteröinyt eräissä toisissa lääneissä sellaisiakin vuoriteollisuuslaitoksia, joita ei ennen ole huomioitu „tehdas”-tilastoissa (esim. Siemensin kuparisulattimo Jelizavetpolin läänissä, s. 330). „Luettelon” „johdannossa” on VIII osastossa mainittu rautatuotanto, takkiraudan sulatus-, rauta- ja kuparivalimotuotanto y.m. (s. III), mutta ei ole lainkaan sanottu, miten vuoriteollisuuslaitokset erotettiin kauppa- ja manufaktuuri-departementin „alaisista” tehtaista. 2) Rekisteröitäviksi kuuluvat vain *teollisuuslaitokset*. Tämä tunnusmerkki ei

ole lainkaan niin selvä kuin ensi näkemältä saattaa tuntua: käsityö- ja maatalouslaitosten erottaminen vaatii seikka-peräisiä ja tarkkoja, kutakin tuotantoalaa vastaavasti laadittuja sääntöjä. Alempana näemme yllin kyllin esimerkkejä siitä, mitä sekavuuksia niiden puuttuminen aiheuttaa.

3) Laitoksessa pitää olla vähintään 15 työläistä. Ei ole selvää, otetaanko lukuun vain itse laitoksessa, vaiko myös sen ulkopuolella työskentelevät työläiset; ei ole selitetty, miten edelliset erotetaan jälkimmäisistä (sekään ei ole helppo kysymys), onko aputyöläiset otettava lukuun j.n.e. Hra Mikulin tuo edellä siteeratussa kirjassaan esimerkkejä tämän epäselvyyden aiheuttamasta sekavuudesta. „Luettelossa” mainitaan lukuisia laitoksia, joilla on *vain* muualla, laitoksen ulkopuolella työskenteleviä työläisiä. On itsestään selvää, että yritys saada tilastoihin mahtumaan *kaikki* tämänlaatuiset laitokset (s.o. kaikki kauppaliikkeet, jotka antavat töitä sivulle, kaikki työnantajat niin sanotuissa kotiteollisuusammateissa j.n.e.) voi tietojen kokoamisjärjestelmän ollessa nykyisellään herättää vain hymyilyä, ja eräitä läänejä ja eräitä tuotantoaloja koskevilla hajatiedoilla ei ole merkitystä, ja ne aiheuttavat vain sekaannusta.

4) „Tehtaiksi” lasketaan kaikki laitokset, joilla on höyrykattila tai höyrykone. Se on tarkin ja onnistuneimmin valittu tunnusmerkki, sillä höyryn käyttö on todellakin koneellisen suurteollisuuden kehitykselle luonteenomaista.

5) „Tehtaiksi” lasketaan laitokset, joilla on „muuta” (kuin höyryllä toimivia) „mekaanisia voimakoneita”. Sangen epätarkka ja äärettömän venyvä tunnusmerkki: tuon tunnusmerkin perusteella voidaan tehtaiksi laskea laitokset, jotka käyvät vesi-, hevos-, tuuli-, vieläpä polkuvoimallakin. Kun kaikkien tämänlaisten laitosten täydellisestä rekisteröimisestä ei voi olla puhuttakaan, niin pakostakin tulee syntymään sekavuutta, josta näemme heti esimerkkejä.

6) „Tehtaiksi” on laskettu laitokset, joilla on „tehdasmaisia laitteita”. Tämä viimeksi mainittu, absoluuttisen epämääräinen ja löyhä tunnusmerkki tekee kaikki edelliset tunnusmerkit merkityksettömiksi ja tiedot ehdottomasti kaaosmaiseksi ja sellaisiksi, ettei niitä voida verrata toisiinsa. Eri lääneissä tuo määritelmä käsitetään kiertämättä eri lailla, ja onko se mikään määritelmä? Tehtaaksi nimitetään laitosta, jolla on tehdasmaisia laitteita... Sellainen on tehdastilastojemme uusimman järjestelmän viimeinen sana. Eipä

ihme, että tämä tilasto on niin epätydyttävää. Esitämme esimerkkejä „Luettelon” *kaikista* osastoista näyttääksemme, miten eri lääneissä ja eri tuotantoaloilla rekisteröidään pienimpiäkin laitoksia, jotka tuovat tehdastilastoon vain sekaannusta, koska kaikkien sellaisten laitosten luettelemisesta ei voi olla puhettakaan. I osasto: „puuvillan jalostus”. Sivulla 10—11 tapaamme viisi „tehdasta”, jotka ovat Vladimirin läänin maakyliissä ja värjäävät maksusta muiden kehruuksia ja palttinoita (sic! *). Tuotannon kokonaissumman asemesta on osoitettu vain värjäamisestä saadut maksut, jotka tekevät 10 ruplasta (?) 600 ruplaan työläisten lukumäärän vaihdella nollasta (tietymätöntä on, merkitseekö tämä sitä, ettei ole tietoja työläisten lukumäärästä vaiko sitä, ettei ole *palkkatyöläisiä*) 3:een. Mitään voimakoneita ei niissä ole. Ne ovat talonpoikien omistamia värjäämöitä, t.s. mitä alkeellisimpia käsityölaitoksia, jotka on yhdessä läänissä sattumalta rekisteröity ja muissa lääneissä jätetty tietysti rekisteröimättä. II osastossa (villan jalostus) tapaamme samaisessa Vladimirin läänissä käsi-voimalla toimivia „tehtaita”, joissa möyhenetään vierasta villaa 12—48 ruplan maksusta vuodessa ja joissa on 0—1 työläinen. Taikka maaseudulla oleva silkkitehdas (III osasto, № 2517), jossa on 3 työläistä, tuotanto arvoltaan 660 ruplaa, käsikäyttöinen. Sitten taas maalaisvärjäämöjä samaisessa Vladimirin läänissä, niissä on 0—3 työläistä, käsikäyttöisiä, palttinan käsittelymaksut 150—550 ruplaa (IV osasto, pellavan jalostus, s. 141). Taikka niinimatto-„tehdas” (V osasto), jossa on 6 työläistä, tuotanto arvoltaan 921 ruplaa, käsikäyttöinen (№ 3936), Permin läänissä. Muissa lääneissä (esimerkiksi Kostroman läänissä) on tuollaisia laitoksia tietysti niin ikään runsaasti, mutta niitä ei ole katsottu tehtäiksi. Kirjapaino (VI osasto), jossa on 1 työläinen, tuotanto arvoltaan 300 ruplaa (№ 4167): toisissa lääneissä on huomioitu vain suuret kirjapainot, kolmansissa taas ei kirjapainoja ole otettu lainkaan lukuun. Saha, jossa on 3 työläistä, maksut 100 ruplaa kimpien valmistuksesta (VII osasto, № 6274). Taikka metallimuokkaamo (VIII osasto), jossa on 3 työläistä, käsikäyttöinen, kokonaistuotannon arvo 575 ruplaa (№ 8962). IX osastossa (mineraalituotteiden jalostus) on sangen paljon aivan

* — sillä lailla! *Toim.*

pieniä laitoksia, varsinkin tiiliruukkeja, joissa on esimerkiksi 1 työläinen, tuotanto arvoltaan 48—50 ruplaa j.n.e. X osastossa (eläintuotteiden jalostus) on pieniä tali- ja kynttilä-verstaita, lampaanvuotienjalostuslaitoksia, nahkurin- y.m. liikkeitä, käsikäyttöisiä, työläisiä 0—1—2, tuotanto arvoltaan muutamia satoja ruplia (s. 489, 507 y.m.). Mutta eniten on puhtaasti käsityötyyppisiä pikkulaitoksia XI osastossa (ravintoaineiden jalostus), öljynpuserrus- ja varsinkin jauhatusalalla. Juuri tällä viimeksi mainitulla tuotantoalalla on tärkeintä erottaa jyrkästi „tehtaat” pikkulaitoksista, mutta tähän mennessä ei sitä ole tehty ja kaikissa tehdastilastojulkaisuissamme vallitsee täysi kaaos. Yritys, minkä läänien tilastokomiteoiden sihteerien ensimmäinen edustajakokous teki (toukokuussa v. 1870)* järjestyksen aikaansaamiseksi tehdasmaisen myllyteollisuuden tilastoinnissa, meni aivan myttyyn, eivätkä siitä saakka tehdastilastomme laatijat tunnu lainkaan ajattelevan sitä, että heidän julkaisemansa tiedot ovat aivan kelvottomia. „Luettelossa” on „tehtaiksi” laskettu esimerkiksi tuulimyllyjä, joissa on 1 työläinen ja joiden työstä saamat maksut — 0:sta 52 ruplaan j.n.e. (s. 587, 589 ja monilla muilla), yksirattaisia vesimyllyjä, joissa on 1 työläinen ja joiden työstä saamat maksut — 34—80 ruplaa y.m.s. (s. 589 ja mon. muilla) j.n.e. Tuollainen „tilasto” on tietysti suorastaan naurettava, sillä moisia myllyjä luettelemalla voitaisiin täyttää vielä yksi ja useitakin niteitä eikä luettelo silti olisi täydellinen. Yksinpä kemiallisten tuotantoalojen osastoonkin (XII) on joutunut pikkulaitoksia, esimerkiksi maalaisten tervanpolttimoita, joissa on 1—3 työläistä ja joiden tuotanto vaihtelee arvoltaan 15—300 ruplaan (s. 995 y.m.). Tällaisin keinoin voidaan päästä jopa sellaisiinkin „tilastoihin”, jollaisen 1860-luvulla tarjosi tunnettu „Sotilaallinen tilastokokeelma”, joka laski Euroopan-Venäjällä olevan 3.086 terva- ja tökötti-„tehdasta”, niistä 1.450 Arkangelin läänissä (4.202 työläistä ja tuotanto arvoltaan 156.274 ruplaa, s.o. „tehdasta” kohti keskimäärin vajaa 3 työläistä ja vähän yli 100 ruplan). Aivan kuin kiusalla „Luettelon” tässä osastossa ei ole lainkaan juuri Arkangelin läänin: kaiketikaan eivät talonpojat siellä enää polta tervaa eivätkä valmista tököttiä! Huomautamme, että

* Edustajakokouksen laatimassa teollisuustietojen kokoamissääntöjen luonnoksessa katsottiin tehtaiden joukosta poistettaviksi kaikki myllyt, joissa on vähemmän kuin 10 kiviä, ei kuitenkaan nisumyllyjä. „Tilastollinen aikakirja”, II sarja, 6. vihko, johdanto, s. XIII.

kaikissa mainitsemisamme tapauksissa on rekisteröity laitoksia, jotka eivät vastaa kesäkuun 7 p:nä 1895 annetussa kiertokirjeessä olevia määritelmiä. Sen tähden niiden rekisteröiminen on ollut *puhtaasti sattumanvaraista*: eräissä lääneissä (ehkäpä kihlakunnissakin) ne on otettu laskuihin, mutta enimmälti sivuutettu. Aikaisemmassa tilastoinnissa (vuodesta 1885 lähtien) moiset laitokset jätettiin pois sellaisina, joiden tuotanto oli arvoltaan alle 1.000 ruplan.

Selvittämättä laisinkaan itselleen tätä tehdastilaston peruskysymystä hra Karyshev ei kuitenkaan ole kainostellut tehdä „johtopäätöksiä” numerotiedoista, jotka hän laskiessaan oli saanut. Ensimmäinen näistä johtopäätöksistä tekee tiettäväksi, että tehtaiden lukumäärä Venäjällä pienenee (s. 4 y.m.). Tällaisen johtopäätöksen saamiseksi hra Karyshev menetteli hyvin yksinkertaisesti: hän otti tehtaiden lukumäärän vuodelta 1885 kauppa- ja manufaktuuri-departementin tietojen mukaan (17.014) ja vähensi siitä Euroopan-Venäjällä „Luettelon” mukaan olevien tehtaiden lukumäärän (14.578). Vähennystä osoittautui olevan 14,3% — hra professori on laskenut jopa vähentymisprosentinkin, välttämättä siitä, etteivät vuoden 1885 tietoihin sisältyneet aksiisiveroa maksavat tehtaot; hän rajoittuu vain huomauttamaan, että aksiisiveroa maksavien laitosten lisääminen tekisi tehtaiden lukumäärän „supistumisen” vieläkin suuremmaksi. Ja sitten tekijä ryhtyy tarkastelemaan, missä osassa Venäjää tämä „tehdaslaitosten lukumäärän supistumisprosessi” (s. 5) on „nopeinta”. Todellisuudessa *ei tapahdu miiään supistumisprosessia, tehtaiden lukumäärä Venäjällä ei vähene, vaan lisääntyy*, ja hra Karyshevin tekaisema johtopäätös syntyi siten, että oppinut professori on vertaillut toisiinsa kerrassaan vertailukelvottomia tietoja *. Ja tuo vertailukelvottomuus ei johdu lainkaan siitä, että vuodelta 1885 puuttuu tietoja aksiisiveroa maksavista tehtaista. Hra Karyshev olisi voinut ottaa sellaisetkin numerotiedot, joihin aksiisiveroa maksavat tehtaot sisältyvät (jo siteeratusta Orlovin „Hakemistosta”, joka on laadittu samojen kauppa- ja manufaktuuridepartementin

* Vuonna 1889 hra Karyshev otti („Juriditsjeski Vestnik” № 9) vuoden 1885 tiedot, jotka oli saatu herrojen kuvernöörien kaikkein alamaismmista selostuksista, tiedot, joihin sisältyi tuhansia mitä pienimpiä myllyjä, öljynpuristamoja, tiili-, savenvälviä, nahkurinliikkeitä, lampaanvuotienjalostuslaitoksia ynnä muita kotiteollisia tuotantolaitoksia, ja määritteli „tehtaiden” lukumäärän Euroopan-Venäjällä 62.801: ksi! Ihmettelemme, miksei hän laskenut tehtaiden nykyistä „vähennemis”-prosenttia vertaamalla sitä tuohon lukumäärään.

Täten siis vertailtaessa sellaisia numeroita, jotka vain voidaankin katsoa likipitäen samanlaatuisiksi, vertailukelpoisiksi ja täydellisiksi, osoittautuu, että *tehtaiden lukumäärä Venäjällä lisääntyy* ja vieläpä melko nopeasti: 15—16 vuoden kuluessa (1879—1894/95) se kohosi 4,5 tuhannesta 6,4 tuhanteen, s.o. 40%:lla (kirjapainoja ei vuosina 1879, 1890 laskettu tehtaiden joukkoon). Mitä tulee laitoksiin, joissa on vähemmän kuin 16 työläistä, niin olisi *järjetöntä* verrata niitä mainituilta vuosilta, sillä kaikissa näissä julkaisuissa on „tehdas”-käsite otettu erilaisena, käytetty erilaista järjestelmää pikkulaitosten poistamiseksi. Vuonna 1879 ei jätetty pois *mitään* pikkulaitoksia; *siitä johtui*, että tuotantoaloilla, jotka ovat kosketuksissa maatalouteen ja talonpoikaisiin elinkeinoammatteihin (jauhatus-, öljynpuristus-, tiili-, nahka-, savenvalu- y.m. aloilla) otettiin laskuihin suuri määrä kaikkein pienimpiä laitoksia, jotka on myöhemmistä julkaisuista jätetty pois. Vuonna 1890 jätettiin jo pois eräitä pikkulaitoksia (joiden tuotantosumma oli alle 1.000 ruplan); *siitä johtui*, että pikku-„tehtaitakin” oli vähemmän. Ja vihdoin, vuonna 1894/95 jätettiin pois suuri määrä laitoksia, joissa oli vähemmän kuin 15 työläistä, minkä seurauksena pienten „tehtaiden” lukumäärä vähenikin heti melkein puolella vuoteen 1890 verraten. Vuosilta 1879 ja 1890 olevat tehtaiden lukumäärät voidaan tehdä vertailukelpoisiksi toisellakin tavalla, erottamalla ne laitokset, joiden kokonaistuotanto on vähintään 2.000 ruplaa. Asia on nimittäin siten, että yllä esittämämme „Hakemiston” yhteenvetotiedot koskevat kaikkia rekisteröityjä laitoksia, jota vastoin tehtaiden *nimiluetteloon* on „Hakemistossa” otettu vain ne laitokset, joiden tuotanto tekee vähintään 2.000 ruplaa. Tämän lajin laitosten lukumäärät voidaan katsoa likipitäen vertailukelpoisiksi (vaikkakaan tällaisten laitosten luettelo ei koskaan voi olla täydellinen statistiikkamme ollessa nykyisessä tilassaan), poikkeuksena kuitenkin myllytysala. Tällä alalla on rekisteröinti ollut kerrassaan sattumanvaraista sekä „Hakemistossa” että kauppa- ja manufaktuuridepartementin „Kokoelmassa” eri lääneittäin ja eri vuosilta. Eräissä lääneissä „tehtaiksi” lasketaan vain höyrymyllyt, toisissa lisäksi myös suurimmat vesimyllyt, kolmansissa lasketaan mukaan satoja tuulimyllyjä, neljänsissä jopa hevoskierto- ja polkuvoimalla käyvät myllytkin j.n.e. Tuotannon kokonaissumman ottaminen

rajaksi ei poista vähääkään tehdastyypisten myllyjen tilastoinnissa olevaa kaaosta, sillä tuotannon kokonaissumman asemesta niissä otetaan jauhomäärä, mikä sangen pienissäkin myllyissä tekee usein yli 2.000 puudan vuodessa. Rekisteröimismenetelmien erilaisuudesta johtuu, että tehdastilastoihin joutuvien myllyjen lukumäärässä tapahtuu vuosittain tavattomia vaihteluja. Esimerkiksi „Kokoelma” laski vuosina 1889, 1890 ja 1891 Euroopan-Venäjällä olleen vastaavasti 5.073, 5.605 ja 5.201 myllyä. Voronezhin läänissä myllyjen lukumäärä nousi kerralla 87:stä vuonna 1889 — 285:een v. 1890 ja 483:een v. 1892, mikä johtui satunnaisesta tuulimyllyjen lukuunottamisesta. Donin alueella myllyjen lukumäärä kohosi 59:stä v. 1887 — 545:een v. 1888 ja 976:een v. 1890, ja sitten se laski 685:een vuonna 1892 (koska tuulimyllyt milloin laskettiin, milloin oltiin laskematta) j.n.e. j.n.e. On selvää, ettei moisten tietojen käyttäminen ole sallittavaa. Siksi otamme vain höyrymyllyt ja lisäämällä niihin muiden tuotantoalojen laitokset, joiden kokonaistuotanto on arvoltaan vähintään 2.000 ruplaa, saamme tehtaiden lukumääräksi Euroopan-Venäjällä vuonna 1879 noin 11½ tuhatta ja vuonna 1890 noin 15½ tuhatta*. Siis taaskin huomaamme *tehtaiden lukumäärän lisääntymistä* emmekä hra Karyshevin keksimää vähenemistä. Hra Karyshevin teoria „tehdaslaitosten lukumäärän supistumisprosessista” Venäjän tehdasteollisuudessa on silkkää tarua, joka perustuu siihen, että hän tuntee heikommin kuin riittämättömästi sen aineiston, jota on ryhtynyt käsittelemään. Hra Karyshev puhui jo vuonna 1889 („Juriditscheski Vestnik” № 9) Venäjän tehtaiden lukumäärästä vertaillen niitä kerrassaan kelvottomia numeroita, jotka oli otettu herrojen kuvernöörien kaikkein alamaisimmista selostuksista ja julkaistu teoksessa „Tietokokoelma Venäjältä vuosilta 1884—1885” (Pietari, 1887, taulukko XXXIX), „Sotilaallisen tilastokokoelman” hullunkurisiin numeroihin (IV vihko. Pietari, 1871), joihin sisältyi „tehtaiksi” laskettuina tuhansia mitä

* „Luettelon” tiedoista on mahdotonta saada vastaavaa numeroa, ensinnäkin sen takia, että „Luettelosta” on jätetty pois suuri määrä laitoksia, joiden kokonaistuotannon arvo on 2.000 ruplaa ja yli, sillä perusteella, että niissä on vähemmän kuin 15 työläistä. Toiseksi sen takia, että „Luettelossa” tuotantosumma laskettiin vähentämättä aksiiisiveroa (erotukseksi aikaisemmista tilastoista). Kolmanneksi sen takia, että „Luettelossa” on välistä huomioitu raaka-aineiden jalostuksesta saatu maksu, eikä tuotannon kokonaissumma.

pienimpiä käsityö- ja kotiteollisuuslaitoksia, tuhansittain tupakkaplantaaseja (sic! ks. „Sotilaallisen tilastokokoelman” ss. 345 ja 414 Bessarabian läänin tupakka-„tehtaista”), tuhansia maatalousmyllyjä ja öljynpuristamoita y.m. y.m. Ei ole ihmeellistä, että „Sotilaallinen tilastokokoelma” sai siten lasketuksi Euroopan-Venäjällä vuonna 1866 olleen enemmän kuin 70.000 „tehdasta”. Ihmeellistä on, että löytyi henkilö, joka suhtautuu jokaiseen painettuun numeroon niin leväperäisesti ja epäkriittisesti, että on voinut sen ottaa pohjaksi laskutoimituksiinsa*.

Tässä on tarpeen poiketa hieman syrjään. Tehtaiden lukumäärän vähenemisteoriastaan hra Karyshev johtaa sen, että on käynnissä teollisuuden keskittymisprosessi. On itsestään selvää, että torjuessamme hänen teoriansa emme suinkaan kiistä tätä johtopäätöstä, jota hra Karyshev vain väärin todistelee. Tämän prosessin todistamiseksi on erotettava suurimmat laitokset. Ottakaamme esimerkiksi laitokset, joissa on 100 työläistä tai siitä yli. Vertailllessamme näiden laitosten lukumäärää, niiden työläismäärää ja tuotannon kokonaissummaa tietoihin, jotka koskevat kaikkia laitoksia, saamme seuraavanlaisen taulukon:

Ks. huomautusta**	Vuosi 1879			Vuosi 1890			Vuosi 1894/95		
	Lukumäärä		Tuotannon kokonaissumma tuhansissa rupissa	Lukumäärä		Tuotannon kokonaissumma tuhansissa rupissa	Lukumäärä		Tuotannon kokonaissumma tuhansissa rupissa
	Tehtaita	Työläisiä		Tehtaita	Työläisiä		Tehtaita	Työläisiä	
„Tehtaita” yhteensä	27.986	763.152	1.148.134	21.124	875.764	1.500.871	14.578	885.555	1.345.346
Laitokset, joissa työläisiä on 100 tai enemmän	1.238	509.643	629.926	1.431	623.146	858.588	1.468	655.670	955.233
% yleissummasta	—	66,8 %	54,8 %	—	71,1 %	57,2 %	—	74 %	70,8 %

* Hra Tugan-Baranovski on jo tehdastyöläisten lukumäärää koskevassa kysymyksessä osoittanut „Sotilaallisen tilastokokoelman” tiedot aivan kelvottomiksi (ks. hänen kirjaansa „*Tehdas* j.n.e.”, Pietari, 1898, s. 336 ja seur. sekä „*Mir Bozhi*”, 1898, № 4), ja herrat N. —on³ ja Karyshev vastaavat hänen suoranaisen haasteeseensa vaihtelolla. Heille ei tosiaankaan jää muuta neuvoksi kuin vaieta.

** Tietolähteet ovat samat. Kuten jo mainittiin, eräitä tietoja vuodelta 1879 on täydennetty likimääräisesti. „Hakemistojen” ja „Luettelon” yleistiedot eivät ole vertailukelpoisia, mutta me vertaamme tässä vain prosenttisuhteita.

Tästä taulukosta näkyy, että erittäin suurten laitosten lukumäärä samoin kuin niissä työskentelevien työläisten lukumäärä ja niiden tuotannon kokonaissumma kasvaa muodostaen yhä suuremman ja suuremman osan virallisesti rekisteröityjen „tehtaiden” työläisten yleisestä lukumäärästä ja tuotannon kokonaissummasta. Meille ehken huomautetaan, että jos kerran on käynnissä teollisuuden keskittyminen, niin suuret tuotantolaitokset nähtävästi tunkevat syrjään pieniä ja viimeksi mainittujen lukumäärä ja siis myös kaikkien laitosten yleinen luku pienenee. Mutta ensinnäkään tämä viimeksi mainittu johtopäätös ei koske enää „tehtaita”, vaan kaikkia teollisuuslaitoksia, joista meillä ei ole oikeutta puhua, koska meillä ei ole minkäänlaista vähänkään pätevää ja täydellistä tilasta teollisuuslaitoksista. Toiseksi, puhtaasti teoreettiseltakaan kannalta ei voida a priori * sanoa, että kehittyvässä kapitalistisessa yhteiskunnassa pitäisi ehdottomasti ja aina tapahtua teollisuuslaitosten lukumäärän supistumista, sillä teollisuuden keskittymisprosessin ohella tapahtuu väestön irtoutumista maanviljelyksestä ja pienten teollisuuslaitosten kasvua maan takapajuisissa osissa puolittain luontaistaloudellisen talonpoikaistalouden hajoamisen seurauksena j.n.e.**.

Palatkaamme hra Karysheviin. Vähimmin päteviin tietoihin (nimittäin „tehtaiden” lukumäärää koskeviin tietoihin) hän kiinnittää miltei suurinta huomiota. Hän ryhmittelee läänit „tehtaiden” lukumäärän mukaan, laatii karttapiirroksen merkiten siihen nämä ryhmät, laatii erikoisen taulukon lääneistä, joissa on suurin määrä kunkin tuotantoalan „tehtaita” (ss. 16—17); tekee suuret määrät laskuja määritelläkseen eri lääneissä olevien tehtaiden prosenttiluvut tehtaiden yleisestä luvusta (ss. 12—15). Tällöin hra Karyshev on unohtanut pikkuseikan: hän on unohtanut asettaa kysymyksen, *voidaanko tehtaiden lukumääriä eri lääneittäin verrata toisiinsa?* Tähän kysymykseen on vastattava kielteisesti, ja suurin osa hra Karyshevin laskutoimituksista,

työläisten lukumäärään ja tuotannon kokonaissummaan, ja nämä tiedot ovat yhteenvedoissa paljon pätevämpiä (kuten tuonnempana osoitamme) kuin tiedot tehtaiden lukumäärästä. Suuria laitoksia koskeva laskelma on otettu teoksesta „Kapitalismi Venäjällä”, jota näiden rivien kirjoittaja valmistelelee painokuntoon *.

* — ennakoita: *Toim.*

** Esimerkiksi vuoden 1894/95 „kotiteollisuuden tilastotiedustelu” Permin läänissä osoitti, että reforminjälkeisellä kaudella maaseudulle perustetaan joka vuosikymmenen kuluessa yhä enemmän ja enemmän pieniä teollisuuslaitoksia. Ks. „Katsaus Permin seutuun. Kuvaus kotiteollisuuden tilasta Permin läänissä”, Permi, 1896.

rinnasteluista ja järkeilyistä on siis laskettava viattomien tilastollisten harjoitelmien alaan kuuluviksi. Jos hra professori olisi tutustunut, miten kesäkuun 7 päivän kiertokirjelmä vuodelta 1895 määrittelee „tehtaan”, niin hän olisi helposti oivaltanut, että noin epäselvää määritelmää *ei voida* soveltaa samalla lailla eri lääneissä, ja huolellisempi perehtyminen itse „Luetteloön” olisi voinut johtaa hänet samaan johtopäätelmään. Tuokaamme esimerkkejä. XI osastossa (ravintoaineiden jalostus; tässä ryhmässä on eniten tehtaita) hra Karyshev erottaa laitosten lukumäärän kannalta Voronezhin, Vjatkan ja Vladimirin läänit (s. 12). Mutta „tehtaiden” runsaus näissä lääneissä on selitettävissä ennen kaikkea sillä, että juuri näissä lääneissä rekisteröitiin *aivan sattumanvaraisesti* sellaiset pienet laitokset, joita muissa lääneissä ei ole laskettu. Esimerkiksi Voronezhin läänissä osoittautui olevan paljon „tehtaita” yksinkertaisesti siksi, että siellä on laskettu pienet myllyt (124 myllystä on vain 27 höyrymyllyä; paljon on 1—2—3-rattaisia vesimyllyjä. Muissa lääneissä ei sellaisia myllyjä ole laskettu, eikä niitä olisi voitukaan laskea täydellisesti, samoin pienet öljynpuristamot (suurimmaksi osaksi hevosvoimalla toimivia), joita ei muissa lääneissä ole huomioitu. Vjatkan läänin 116 myllystä on vain 3 höyrymyllyä, Vladimirin läänissä on laskuihin otettu kymmenkunta tuulimyllyä ja 168 öljynpuristamo, joista suurin osa käy tuuli- tai hevosvoimalla taikka on käsikäyttöisiä. Jos toisissa lääneissä on vähemmän laitoksia, niin se ei tietenkään merkitse sitä, ettei niissä olisi tuulimyllyjä, pieniä vesimyllyjä j.n.e. Siellä ei vain ole laskettu niitä. Useissa lääneissä on otettu lukuun melkeinpä vain yksinomaan höyrymyllyt (Bessarabian, Jekaterinoslavin, Taurian, Hersonin y.m. lääneissä), ja XI osastossa myllyteollisuuden osalle tulee Euroopan-Venäjällä 2.308 „tehdasta” 6.233:sta. Tolkutonta oli puhua tehtaiden jakautumisesta lääneittäin huomioimatta tietojen *erilaisuutta*. Ottakaamme IX osasto, mineraalien jalostus. Niinpä esimerkiksi Vladimirin läänissä on 96 tiilitehdasta, mutta Donin alueella—31, t.s. runsaasti kolme kertaa vähemmän. „Hakemiston” mukaan (vuodelta 1890) oli juuri päinvastoin: Vladimirin läänissä oli 16, mutta Donin läänissä 61 tehdasta. Osoittautuu, että „Luettelon” mukaan Vladimirin läänin 96 tehtaasta vain 5:ssä on 16 työläistä tai enemmän, mutta Donin läänissä 26:ssa (31:stä). On

selvää, että kysymys on selitettävissä yksinkertaisesti siten, ettei Donin alueella ole pantu pieniä tiiliruukkeja „tehtaiden” joukkoon yhtä auliisti kuin Vladimirin läänissä, ja siinä kaikki (Vladimirin läänissä ovat kaikki pienet tiili-tehtaat käsikäyttöisiä). Hra Karyshev ei ole huomannut lainkaan tätä (s. 14). X osaston johdosta (eläintuotteiden jalostus) hra Karyshev huomauttaa, että melkein joka läänissä on vähän laitoksia, mutta että „räikeänä poikkeuksena on Nizhni-Novgorodin lääni 252:ne tehtaineen” (s. 14). Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että tässä läänissä on otettu laskuihin hyvin paljon pieniä käsityömäisiä laitoksia (toisinaan niissä on hevonen tai tuuli käyttövoimana), joita ei ole otettu laskuihin muissa lääneissä. Esimerkiksi Mogilevin läänissä „Luettelo” tietää tällä alalla olevan vain 2 tehdasta; kummassakin enemmän kuin 15 työläistä. Olisihan Mogilevin läänissäkin voitu laskea kymmenittäin pieniä eläintuotteiden jalostamistehtaita, kuteh onkin tehty vuoden 1890 „Hakemistossa”, joka osoittaa läänissä olleen 99 eläintuotteiden jalostustehdasta. Herää kysymys, mikä merkitys tämän jälkeen voi olla hra Karyshevin prosenttilaskuilla „tehtaiden” jakautumisesta, kun „tehdas”-käsite ymmärretään näin eri tavalla?

Osoittaaksemme havainnollisemmin, miten eri lailla „tehdas”-käsite ymmärretään eri lääneissä, otamme kaksi naapurilääniä: Vladimirin ja Kostroman läänit. Edellisessä on „Luettelon” mukaan 993 „tehdasta”, toisessa 165. Edellisessä on kaikilla tuotantoaloilla (osastoissa) aivan pieniä laitoksia, jotka ovat lukumääräisesti vallitsevina suuriin nähden (vain 324 laitoksessa työläisiä on 16 tai enemmän). Toisessa on sängen vähän pikkulaitoksia (165 tehtaasta on 112 sellaista, jossa on 16 työläistä tai enemmän), vaikka jokainen ymmärtää, että sielläkin voitaisiin ottaa laskuihin paljonkin tuulimyllyjä, öljynpuristamoita, pieniä tarkkelys-, tiili-, tervanpolttotehtaita y.m. y.m.*.

Hra Karyshevin huolettomuus käyttämiensä numeroiden pätevyteen nähden paisuu herkulesmaisiiin mittoihin, kun

* Vieläkin esimerkki siitä, miten mielivaltaisesti „tehtaiden” lukumäärät „uusimmassa” tehdastilastojärjestelmässämme määritellään. „Luettelo” laskee Hersonin läänissä vuonna 1894/95 olleen 471 tehdasta (hra Karyshev, edellä siteerattu teos, s. 5), mutta hra Mikulin laskee yhtäkkiä vuonna 1896 olleen jo 1.249 „tehdaslaitosta” (edellä siteerattu teos, s. XIII), siinä luvussa 773 sellaista, joissa on voimakoneita, ja 109 laitosta ilman voimakoneita työläisten lukumäärän ollessa yli 15:n. „Tehdas”-käsitteen epäselvyyden takia moiset hyppäykset tulevat aina olemaan väistämättömiä.

hän vertailee lääneittäin „tehtaiden” lukumääriä vuodelta 1894/95 („Luettelon” mukaan) ja vuodelta 1885 („Kokoelman” mukaan). Mitä vakavimmin ilmeinen hän järkeilee tässä siitä, että Vjatkan läänissä on tehtaiden lukumäärä lisääntynyt, Permin läänissä — „vähentynyt huomattavasti”, Vladimirin läänissä — lisääntynyt tuntuvasti j.n.e. (ss. 6—7). Ja kirjoittajamme tekee syvämielisen johtopäätöksen: „Ja siitä voimme nähdä, että mainittu tehtaiden lukumäärän vähenemisprosessi koskee vähemmässä määrin niitä seutuja, missä teollisuus on kehittyneempää ja vanhempaa, kuin niitä seutuja, missä se on nuorempaa” (s. 7). Moinen johtopäätös kuulostaa sangen „oppineelta”; sääli vain, että se on kerrassaan tolkuton. Hra Karyshevin käyttämät numerotiedot ovat aivan sattumanvaraisia. Esimerkiksi Permin läänissä „tehtaiden” lukumäärä oli „Kokoelman” mukaan vuosina 1885—1890 seuraava: 1.001, 895, 951, 846, 917 ja 1.002, mutta sitten vuonna 1891 tämä lukumäärä laskee äkkiä 585:een. Eräänä syynä näihin hyppäyksellisiin vaihteluihin on se, että „tehtaiksi” laskettiin milloin 469 myllyä (v. 1890), milloin taas 229 (1891). Kun „Luettelon” mukaan tässä läänissä on vain 362 tehdasta, niin on otettava huomioon, että „Luettelossa” on „tehtaiden” joukkoon laskettu kaikkiaan vain 66 myllyä. Ja Vladimirin läänin „tehtaiden” lukumäärän lisääntymisestä on muistettava, että „Luettelo” on rekisteröinyt tässä läänissä pienetkin laitokset. „Kokoelmassa” laskettiin Vjatkan läänissä vuosina 1887—1892 olleen vuosittain 1—2—2—30—28—25 myllyä, kun taasen „Luettelo” on laskenut niitä olevan 116. Sanalla sanoen hra Karyshevin suorittama vertailu todistaa vain yhä uudelleen ja uudelleen hänet täysin kykenemättömäksi saamaan selkoa eri tietolähteiden numeroista.

Esittäessään tehtaiden lukumäärän eri osastoittain (tuotantoryhmittäin) ja laskiessaan näiden lukujen prosenttiarvot tehtaiden yhteisestä lukumäärästä hra Karyshev ei taaskaan ole huomannut sitä, että eri osastoihin on joutunut erilainen määrä pikkulaitoksia (esimerkiksi tekstiili- ja metallurgisessa teollisuudessa niitä on vähimmin, noin $\frac{1}{3}$ niiden koko lukumäärästä Euroopan-Venäjällä, mutta eläintuotteita ja ravintotarvikkeita jalostavassa teollisuudessa niitä on aina $\frac{2}{3}$ yleisestä lukumäärästä). On ymmärrettävää, että hän joutuu siten vertailemaan eriarvoisia suureita, eikä prosenttilaskelmissa (s. 8) ole mitään järkeä.

Sanalla sanoen „tehtaiden” lukumäärää ja niiden jakautumista koskevassa kysymyksessä hra Karyshev on kauttaaltaan osoittanut, ettei hän laisinkaan ymmärrä käyttämiensä tietojen luonnetta eikä niiden pätevyysastetta.

Siirtyessämme tehtaiden lukumääristä työläisten lukumääriin meidän on ennen kaikkea sanottava, että yleistiedot työläisten lukumääristä ovat tehdastilastoissamme paljon pätevämpiä kuin tiedot tehtaiden lukumääristä. Tässäkin suhteessa on tietysti paljon sekasotkua, samoin kuin poisjättöjä ja todellisen lukumäärän pienennyksiä. Mutta tällä alalla eivät tiedot ole yhtä erikaliberisia, ja tavattoman suuret vaihtelut pikkulaitosten lukumäärissä — nämä pikkulaitokset kun toisinaan lasketaan ja toisinaan ollaan laske-matta tehtaiksi — heijastuvat kovin vähän työläisten kokonaisluvussa siitä yksinkertaisesta syystä, että pienimpien laitosten jopa sangen huomattavankin prosenttiluvun osalle lankeaa kovin pieni prosenttiluku työläisiä työläisten koko lukumäärästä. Edellä näimme, että vuonna 1894/95 1.468 tehtaaseen (10% koko määrästä) oli keskittynyt 74% työläisistä. Pikkutehtaiden lukumäärä (sellaisten, joissa on vähemmän kuin 16 työläistä) on 7.919 14.578:sta, s.o. enemmän kuin puolet, mutta niiden osalle tulee suunnilleen vain jokunen 7% kaikista työläisistä (vaikkapa laskettaisiin jokaisen laitoksen osalle keskimäärin 8 työläistä). Tästä johtuukin se ilmiö, että vaikka tehtaiden lukumäärät vuodelta 1890 („Hakemiston” mukaan) ja vuodelta 1894/95 eroavatkin tavattomasti, niin ero työläisten lukumäärässä on vähäinen: vuonna 1890 heitä oli Euroopan-Venäjän 50 läänissä 875.764 henkeä, mutta vuonna 1894/95—885.555 (laskemme vain tuotantolaitoksien työläiset). Kun vähemmän edellisestä luvusta kiskoteollisuudessa (24.445) ja suolateollisuudessa (3.704) työskentelevät työläiset, joita ei ole otettu huomioon „Luettelossa”, ja toisesta luvusta kirjapainotyöläiset (16.521), joita ei ole otettu „Hakemistoon”, niin saamme vuodelta 1890 tulokseksi 847.615 työläistä ja vuodelta 1894/95 — 869.034 työläistä, t.s. 2,5% enemmän. Tämä prosentti ei luonnollisestikaan voi osoittaa todellista lisäystä, sillä vuonna 1894/95 ei otettu huomioon monia pikkulaitoksia, mutta yleensä näiden numeroiden läheisyys osoittaa työläisten koko lukumäärää koskevat yleistiedot verrattain kelvollisiksi ja päteviksi. Hra Karyshev, jolta olemme lainanneet numerotiedon työläisten

yhteisestä lukumäärästä, ei käsittele tarkasti, mitkä tuotantoalat nimenomaan on vuonna 1894/95 otettu lukuun erotukseksi edellisistä julkaisuista, eikä mainitse sitä, että „Luettelosta” on jätetty pois monet laitokset, jotka ennen laskettiin tehtaiden joukkoon. Tehdäkseen vertailuja aikaisempiin hän ottaa ne samat „Sotilaallisen tilastokokoelman” typerät tiedot ja toistaa samaa pötyä, että työläisten lukumäärä väestöön verraten on muka supistunut, minkä väitteen hra Tugan-Baranovski on jo kumonnut (ks. edellä). Koska työläisten lukumäärää koskevat tiedot ovat pätevempiä, ne olisivat ansainneet tulla käsitellyiksi tarkemmin kuin tiedot tehtaiden lukumäärästä, mutta hra Karyshev menetteli päinvastoin. Hän ei edes ryhmittele tehtaita työläisten lukumäärän mukaan, mikä olisi ollut erikoisen välttämätöntä syystä, että „Luettelossa” on työläisten lukumäärää pidetty sangen oleellisena tehtaan tunnusmerkinä. Edellä osoittamistamme tiedoista näkyy, että työläisten keskittyneisyys on sangen korkea.

Työläisten lukumäärään perustuvan tehtaiden ryhmittelyn asemesta hra Karyshev ryhtyi tekemään yksinkertaisempia laskelmia: määrittelemään, montako työläistä tulee keskimäärin yhtä tehdasta kohti. Koska tiedot tehtaiden lukumäärästä ovat erittäin epäpäteviä, sattumanvaraisia ja eriarvoisia, kuten edellä näimme, niin kaikki nämä laskelmat ovat täynnä virheitä. Hra Karyshev vertailee yhtä tehdasta kohti tulevaa keskimääräistä työläisten lukua vuosilta 1886 ja 1894/95 ja tekee sen johtopäätöksen, että „keskikokoa oleva tehdastyyppe suurenee” (ss. 23 ja 32—33) tietämättä sitä, että vuonna 1894/95 laskettiin yksistään suuremmat tehtaot, joten vertailu ei ole oikea. Kerrassaan hullunkurista on vertailla tietoja, paljonko on työläisiä keskimäärin yhtä tehdasta kohti eri lääneissä (s. 26); hra Karyshev tulee esimerkiksi siihen johtopäätökseen, että Kostroman läänissä „teollisuuslaitosten keskittyneisyys osoittautuu suuremmaksi kuin missään muussa läänissä” — 242 työläistä yhtä tehdasta kohti, jota vastoin esimerkiksi Vladimirin läänissä vain 125. Oppineelle professorille ei pätkähdä päähänsä, että se riippuu yksinkertaisesti rekisteröimismenetelmien erilaisuudesta, kuten edellä jo selitettiin. Ottamatta huomioon suurten ja pienten laitosten lukumäärien välistä eroa eri lääneissä hra Karyshev keksi peräti yksinkertaisen menetelmän *kiertääkseen* lässä

kysymyksessä esiintyvät vaikeudet. Hän nimittäin kertoo työläisten keskiluvun, *mikä tulee yhtä tehdasta kohti koko Euroopan-Venäjällä* (ja myös Puolassa ja Kaukasiassa), kussakin läänissä olevien tehtaiden lukumäärällä ja merkitsee näin saadut ryhmät erikoiseen karttapiirrookseen (№ 3). Sehän on tosiaankin niin peräti yksinkertaista! Miksi ryhmittelisimme tehtaat työläisten lukumäärän mukaan, miksi tarkastelisimme suurten ja pienten laitosten suhteellista lukumäärää eri lääneissä, kun voimme näin yksinkertaisella tavalla *tasoitella keinotekoisesti* tehtaiden „keski”-mitat eri lääneissä yhden yleisen normin mukaisiksi? Mitä sitä kannattaa ottaa selvää siitä, onko Vladimirin tai Kostroman lääneissä tehtaiden joukkoon joutunut paljon taikka vähän pieniä ja pienimpiä tuotantolaitoksia, kun voimme „ilman muuta” ottaa yhtä tehdasta kohti tulevan työläisten keskiluvun *koko Euroopan-Venäjällä* ja kertoa *jokaisen* läänin tehtaiden lukumäärällä? Mitäpä pahaa siinä on, vaikka tällainen menettelytapa samaistaakin sadat ja tuhannet sattumalta rekisteröidyt tuulimyllyt ja öljynpuristamot suurtehtaiden veroisiksi? — eihän lukija sitä huomaa ja saattaapa hyvässä lykyssä uskoakin hra professorin sepustelemiin „tilastoihin”!

Laitoksessa olevien työläisten lisäksi „Luettelossa” on vielä erikoinen sarake „laitoksen ulkopuolella, muualla” olevista työläisistä. Siihen eivät ole joutuneet ainoastaan ne, jotka tekevät kotityötä tehtaiden tilauksesta (Karyshev, s. 20), vaan myös aputyöläiset j.n.e. Näiden työläisten lukumäärää „Luettelossa” (66.460 koko keisarikunnassa) ei voida mitenkään pitää „osoittimena siitä, miten pitkälle niin sanotun tehtaan ulko-osaston kehitys on meillä mennyt” (Karyshev, s. 20), sillä tehdastilastojemme järjestelmän ollessa nykyisellään ei voi olla puhuttakaan näiden työläisten mistään täydellisestä rekisteröimisestä. Hra Karyshev sanoo tavattoman kevytmielisesti: „66¹/₂ tuhatta koko Venäjää kohti, missä on miljoonia kotiteollisuudenharjoittajia ja käsityöläisiä, se ei ole paljon” (ibid.*). Ennen kuin näin saatettiin kirjoittaa, oli unohdettava, että näistä „miljoonista käsityöläisistä”, kuten kaikki tietolähteet toteavat, sangen suuri osa, ellei suurin osa, tekee työtä ylösostajille, t.s. ovat niitä samoja „ulkoisia työläisiä”.

* — ibidem — samassa paikassa. *Toim.*

Tarvitsee vain vilkaista „Luettelon” niihin sivuihin, jotka koskevat tunnettuja „kotiteollisuus”-seutuja vakuuttuaksemme siitä, että „ulkoisten työläisten” rekisteröinti on suoritettu aivan sattumanvaraisesti ja puutteellisesti. Esimerkiksi II osastossa (villan jalostus) „Luettelo” laskee Nizhni-Novgorodin läänissä olevan vain 28 ulkoista työläistä — Arzamasin kaupungissa sekä kaupunginläheisessä Vyjezdnaja slobodassa (s. 89), — kun sen sijaan „Venäjän kotiteollisuuden tutkimiskomission teoksista” (vihkot V ja VI) tiedetään, että siellä on useita satoja (aina tuhanteen asti) kotiteollisuudenharjoittajia, jotka tekevät työtä isännille. „Luettelon” mukaan Semjonovin kihlakunnassa ei ole lainkaan ulkoisia työläisiä, vaikka zemstvolastoista tiedetään, että siellä enemmän kuin 3.000 „kotiteollisuudenharjoittajaa” tekee isännille työtä vanu- ja pinkopohjatuotannossa. „Luettelo” tietää Tulan läänin harmonikkateollisuudessa olevan vain yhden „tehtaan”, jolla on 17 ulkoista työläistä (s. 395), silloin kun samaisen „Venäjän kotiteollisuuden tutkimiskomission teoksissa” laskettiin jo vuonna 1882 olleen 2—3 tuhatta kotiteollisuudenharjoittajaa, jotka tekivät työtä harmonikkatehtailijoille (vihko IX). Siksi onkin selvää, että on suorastaan naurettavaa pitää tätä lukua — 66½ tuhatta ulkoista työläistä — edes missään määrin pätevänä ja selittää sen jakautumista eri lääneittäin ja tuotantoaloittain, kuten hra Karyshev tekee laatien jopa karttapiirroksenkin. Näiden numerolukujen todellinen merkitys ei ole lainkaan siinä, että ne määrittelisivät, kuinka suurta on kapitalistinen kotityö (sellainen määrittely on mahdollista vain silloin, kun suoritetaan täydellinen teollisuusluettelointi, jossa otetaan huomioon kaikki kauppa- liikkeet ja muut laitokset tai yksityiset henkilöt, jotka antavat kotityötä), vaan siinä, että tehdaslaitoksessa työskentelevät, s.o. tehdastyöläiset, sanan tarkassa merkityksessä, erotetaan laitoksen ulkopuolisista työläisistä. Tähän saakka nämä työläislajit on hyvin usein sekoitettu toisiinsa: vieläpä vuoden 1890 „Hakemistossakin” tavataan vähän väliä esimerkkejä tällaisesta sekoittamisesta. Nyt „Luettelossa” on ensi kerran yritetty tehdä loppu tästä sekoittamisesta.

Tehtaiden vuosituottoa koskevia „Luettelon” tietoja hra Karyshev on käsitellyt tyydyttävimmän, etupäässä siksi, että tekijä on tässä vihdoinkin ryhmitellyt tehtaat niiden

tuotannon suuruuden mukaan tavanmukaisten „keskilukujen” asemesta. Tosin tekijä ei jaksa vieläkään luopua näistä „keskiluvuista” (tuotannon keskiarvoista yhtä tehdasta kohti) ja jopa vertailee vuoden 1894/95 keskilukuja vuoden 1885 keskilukuihin, mikä on aivan vääriä menetelmiä, kuten olemme jo useita kertoja sanoneet. Huomautamme, että yleiset numerotiedot tehtaiden vuosituotosta ovat paljon pätevämpiä kuin yleiset tiedot tehtaiden lukumäärästä, mikä johtuu, kuten edellä jo sanottiin, pikkulaitosten vähäisestä merkityksestä. Niinpä esimerkiksi sellaisia tehtaita, joiden tuotanto on arvoltaan yli miljoonan ruplan, Euroopan-Venäjällä on „Luettelon” mukaan kaikkiaan 245, s.o. 1,9%, mutta niihin on keskitetty 45,6% Euroopan-Venäjän kaikkien tehtaiden koko vuosituotosta (Karyshev, s. 38), jota vastoin tehtaita, joiden tuotanto on arvoltaan alle 5.000 ruplan, on 30,8% tehtaiden koko luvusta, mutta ne antavat vain 0,6% koko tuotosta, t.s. kerrassaan mitättömän osan. On kuitenkin sanottava, että näitä laskelmia tehdessään hra Karyshev ei tee eroa tuotannon kokonaissumman (= tuotteiden arvon) ja raaka-aineiden jalostuksesta maksettavan korvauksen välillä. Tehdastilastoissamme tämä sangen tärkeä ero on ensi kerran tehty „Luettelossa” *. On ymmärrettävää, ettei näitä suureita voida mitenkään verrata toisiinsa, ja ne olisi pitänyt erottaa. Hra Karyshev ei ole tehnyt sitä, ja on luultavaa, että pienten laitosten vuosituoton näin alhainen prosentti johtuu osaksi siitä, että lukuun on otettu laitoksia, jotka eivät ole osoittaneet jalostamansa tuotteen arvoa, vaan ainoastaan sen jalostamisesta saamansa maksun. Osoitamme tuonnempana esimerkin virheestä, jonka hra Karyshev on tehnyt sen seurauksena, että hän on sivuuttanut huomiotta tämän seikan. Se, että „Luettelossa” erotetaan jalostamisesta maksettu korvaus tuotteen arvosta, samoin kuin se, ettei aksiisusummaa sisällytetä tuotantohintaan, aiheuttaa sen, ettei „Luettelon” numeroita voida vertailla aikaisempien painosten numeroihin. „Luettelon” mukaan Euroopan-Venäjän tehtaiden kokonaistuotanto

* Valitettavasti meillä ei kuitenkaan ole mitään takeita siitä, että tämä ero on „Luettelossa” tehty tarkasti ja johdonmukaisesti, s.o. että tuotteen arvo on osoitettu *vain* niissä tehtaissa, jotka todella myyvät omia tuotteitaan, ja maksu raaka-aineen jalostamisesta — vain niissä tehtaissa, jotka jalostavat vierasta materiaalia. Mahdollisesti esim. myllyteollisuudessa (siinä tämä ero kaikkein useimmin ilmenee) omistajat ovat osoittaneet milloin minkin näistä numeroista aivan sattumanvaraisesti. Tämä kysymys vaatii erikoista käsittelyä.

tekee 1.345 miljoonaa ruplaa, vuoden 1890 „Hakemiston” mukaan — 1.501 miljoonaa, mutta jos vähentäisimme jälkimmäisestä luvusta pois aksiisisumman (yksistään viinanpoltosta se on noin 250 miljoonaa ruplaa), niin edellinen luku osoittautuisi huomattavasti suuremmaksi.

„Hakemistossa” (2. ja 3. painos) tehtaat oli ryhmitelty vuosituotannon määrän mukaan (osoittamatta kunkin ryhmän osuutta koko tuotannosta), mutta tätä ryhmittelyä ei voida verrata „Luettelon” tietoihin, mikä johtuu edellä mainituista vuosituotannon suuruuden rekisteröinti- ja määrittelymenetelmien erilaisuuksista.

Käsiteltäväksemme jää vielä eräs hra Karyshevin virheelinen päätelmä. Esittäessään lääneittäin tiedot tehtaiden koko vuosituotannosta hän ei voinut taaskaan olla vertailematta niitä vuosien 1885—1891 tietoihin, s.o. „Kokoelman” tietoihin. Näistä viimeksi mainituista tiedoista puuttuvat aksiisiveroa maksavat tuotantoalat, ja sentähden hra Karyshev etsiskelee vain, löytyisikö sellaisia läänejä, joissa kokonaistuotto olisi vuonna 1894/95 *pienempi* kuin aikaisempina vuosina. Tällaisia läänejä on 8 (ss. 39—40), ja hra Karyshev järkeilee sen johdosta „teollisuuden taannehtivasta liikkeestä teollisesti heikommissa” lääneissä, siitä, että tämä „saattaa osoittaa pienten laitosten tukalaa asemaa niiden kilvoittelussa suurten kanssa” y.m. Kaikki nämä järkeilyt olisivat ehkä hyvinkin syvämietteisiä, jos vain... jos ne vain eivät olisi kaikki kauttaaltaan aivan vääriä. Hra Karyshev ei tässäkään ole huomannut sitä, että hän vertailee täysin vertailukelvottomia ja erilaatuisia tietoja. Osoitamme tuon vertailukelvottomuuden nojautumalla niihin tietoihin, joita hra Karyshev on kustakin läänistä esittänyt*. Permin läänissä kokonaistuoton arvo oli vuonna 1890 — 20,3 milj. ruplaa („Hakemisto”) ja vuonna 1894/95 — 13,1 milj.; siinä luvussa myllyteollisuuden osalle lankesi vuonna 1890 — 12,7 milj. (myllyjä 469!) ja vuonna 1894/95 — 4,9 milj. (myllyjä 66). Näennäinen „vähentyminen” johtuukin siis vain siitä, että on satunnaisesti

* Tällöin me emme ota „Kokoelman” tietoja, vaan „Hakemiston” tiedot vuodelta 1890, vähentäen niistä pois aksiisiveroa maksavat tuotantoalat. Näitä tuotantoaloja lukuunottamatta „Hakemiston” tiedot eivät eroa juuri lainkaan „Kokoelman” tiedoista, sillä ne perustuvat samoihin kauppa- ja manufaktuuri-departementin luetteluihin. Mutta hra Karyshevin virheen löytämiseksi me tarvitsemme yksityiskohtaisia tietoja ei ainoastaan eri tuotantoaloilta, vaan myös eri tehtaista.

rekisteröity erilainen määrä myllyjä. Sen sijaan esimerkiksi höyrymyllyjen luku lisääntyi 4:stä vuosina 1890 ja 1891 6:een myllyyn vuonna 1894/95. Samoin on selitettävissä tuoton „väheneminen” myös Simbirskin läänissä (1890: 230 myllyä ja 4,8 milj. ruplaa; 1894/95: 27 myllyä ja 1,7 milj. ruplaa. Höyrymyllyjä — 10 ja 13). Vjatkan läänissä kokonaistuoton arvo v. 1890 oli 8,4 milj., 1894/95 — 6,7 milj., eli 1,7 milj. ruplaa vähemmän. Mutta vuonna 1890 siellä otettiin lukuun kaksi vuoriteollisuuden tehdasta, Votkinskin ja Izhevskin tehtaas, joiden tuotanto (yhteenlaskettuna) tekee juuri 1,7 milj.; vuonna 1894/95 näitä tehtaaita ei otettu lukuun, koska ne kuuluivat vuoriteollisuusdepartementin „alaisiksi”. Astrakanin lääni — v. 1890 — 2,5 milj. ruplaa, v. 1894/95 — 2,1 milj. Mutta v. 1890 laskettiin mukaan suolantuotanto (346.000 ruplaa), jota vastoin v. 1894/95 sitä ei otettu laskuun „vuoriteollisuuden” alaan kuuluvana. Pihkovan lääni — 1890: 2,7 milj. ruplaa ja 1894/95 — 2,3 milj. ruplaa; mutta v. 1890 laskettiin mukaan 45 pellavanloukutuslaitosta, joiden kokonaistuotannon arvo oli 1,2 milj. ruplaa, jota vastoin v. 1894/95 otettiin laskuihin vain 4 *pellavakehräämää*, joiden kokonaistuotanto oli arvoltaan 248.000 ruplaa. On itsestään selvää, etteivät pellavanloukutuslaitokset ole minnekään kadonneet Pihkovan läänistä, ne on yksinkertaisesti jätetty pois luetteloista (ehkäpä sen vuoksi, että suurin osa niistä on käsikäyttöisiä ja alle 15 työläistä käsittäviä laitoksia). Bessarabian läänissä jauhomyllyjen tuotanto rekisteröitiin eri lailla, vaikka niiden lukumäärä oli sekä v. 1890 että v. 1894/95 laskettu samaksi (97:ksi myllyksi); vuonna 1890 jauhatusmääräksi laskettiin 4,3 milj. puutaa = 4,3 milj. ruplaa, mutta vuonna 1894/95 suurin osa myllyistä osoitti *ainoastaan jauhatusmaksun*, joten niiden kokonaistuottoa (1,8 milj. ruplaa) ei voida verrata vuoden 1890 numerotietoihin. Tässä pari esimerkkiä, jotka kuvaavat tätä eroa. Levensonin kahden myllyn tuotanto vuonna 1890 laskettiin 335.000 ruplaksi („Hakemisto”, s. 424), mutta vuonna 1894/95 laskettiin vain niiden saamat *jauhatusmaksut* — 69.000 ruplaa („Luettelo”, № 14231 — 2). Ja päinvastoin, Schwarzbergin mylly laski tuotteidensa arvon v. 1890 125.000 ruplaksi („Hakemisto”, s. 425) ja 1894/95 — 175.000 ruplaksi („Luettelo”, № 14214); koko myllyteollisuuden tuotantosummasta vuodelta 1894/95 lankeaa 1,4 milj. ruplaa tuottei-

den arvon ja 0,4 milj. ruplaa jauhatusmaksun osalle. Samoin on laita Vitebskin läänissä: v. 1890 — 241 myllyä tuotantosummaltaan 3,6 milj. ruplaa, mutta v. 1894/95 — 82 myllyä, joiden tuotantosumma — 120.000 ruplaa, jota paitsi useimmat myllyt osoittivat vain jauhatusmaksut (höyrymyllyjä oli v. 1890 — 37, v. 1891 — 51 ja v. 1894/95 — 64), joten *enemmän kuin puolet* näistä 120.000 ruplasta on jauhatusmaksua, eikä tuotteen hintaa. Ja vihdoin viimeisessä, Arkangelin läänissä hra Karyshevin löytämän „teollisuuden taannehtivan liikkeen” selityksenä on yksinkertaisesti kummallinen laskuvirhe: todellisuudessa ei Arkangelin tehtaiden tuotantosumma „Luettelon” mukaan ole 1,3 milj. ruplaa, kuten hra Karyshev kahteen kertaan mainitsee (sivuilla 40 ja 39; vuosina 1885—1891 vastaavasti 3,2 milj. ruplaa), vaan *6,9 milj. ruplaa*, josta 6½ milj. ruplaa tulee 18 sahailaitoksen osalle („Luettelo”, s. 247).

Tehdessämme yhteenvedon kaikesta edellä sanotusta tulemme siihen johtopäätökseen, että hra Karyshev on suhtaantunut käsittelemäänsä aineistoon hämmästyttävän huolimattomasti ja epäkriittisesti ja tehnyt sen vuoksi koko joukon mitä törkeimpiä virheitä. Niistä laskelmista, joita hän on tehnyt yhdessä avustajiensa kanssa „Luettelon” numeroitten pohjalla, on sanottava, että niiden tilastollista arvoa alentaa suuresti se, ettei hra Karyshev ole julkaissut täydellisiä yhteenveotoja, t.s. tehtaiden, työläisten, tuotantosummien lukumääriä kaikista lääneistä ja tuotannon eri aloilta (vaikka hän nähtävästi oli tehnyt nämä laskelmat ja niiden julkaiseminen täydellisinä olisi toisaalta antanut mahdollisuuden tarkastaa tiedot ja toisaalta ollut suureksi hyödyksi kaikille „Luettelon” käyttäjille). Näin ollen aineiston puhtaasti tilastollinen käsittely osoittautui tavattoman hajanaiseksi, puutteelliseksi ja epäjärjestelmälliseksi, ja johtopäätökset, joita hra Karyshev kiiruhti tekemään, ovat suurimmaksi osaksi esimerkkinä siitä, miten ei pitäisi käsitellä numeroita.

Siirtyessämme yllä asetettuun tehdastilastojemme nykyistä tilaa koskevaan kysymykseen, sanottakoon ennen kaikkea, että jos kerran „välttämättä tarvitaan” „täydellisiä ja päteviä tilastotietoja tuotantoaloista” (niin sanotaan „Luettelon” „johdannossa”, eikä siitä voida olla eri mieltä), niin niiden saamiseksi on toimitettava oikein järjestetty teollisuuden luettelointi, joka rekisteröi kaikki ja kaikenlaiset

teollisuuslaitokset, liikkeet ja työt ja toistuu tietyn ajanjakson kuluttua. Jos tammikuun 28 p:nä 1897 toimitetun ensimmäisen yleisen väenlaskun⁵ tiedot väestön elinkeinoista osoittautuvat tyydyttäväksi ja tulevat perusteellisesti muokatuiksi, niin ne helpottavat suuresti teollisuuden luettelointia. Mutta niin kauan, kun ei tämätapaista luettelointia ole, saatetaan puhua vain muutamien suurten teollisuuslaitosten rekisteröimisestä. Näitä suuria teollisuuslaitoksia („tehtaita”, kuten vallitseva terminologia niitä nimittää) koskevien tilastotietojen nykyinen kokoamis- ja käsittelyjärjestelmä on katsottava äärimmäisen epätydyttäväksi. Sen ensimmäisenä puutteena on tehdastilastojen pirstominen erilaisten „hallintoaarojen” mukaan ja se, että puuttuu erikoista puhtaasti tilastollista virastoa, johon olisi keskitetty kaikkia tehtaita koskevien kaikkien tietojen kokoaminen, tarkastus ja käsittely. Käsitellessä Venäjän nykyisten tehdastilastojen tietoja olet alueella, jota halkovat kaikkiin suuntiin eri „hallintoalojen” rajat („hallintoalojen”, joilla on kullakin omat erikoiset rekisteröimiskeinonsa ja -menetelmänsä j.n.e.). Sattuupa niinkin, että tämä raja käy läpi määrätyn tehtaan tai tuotantolaitoksen, joten tehtaan yksi osasto (esimerkiksi valimo) on vuoriteollisuusdepartementin alainen, ja toinen (esimerkiksi rautatuotteiden valmistus) on alistettu kauppa- ja manufaktuuridepartementille. On ymmärrettävää, miten suuresti tämä vaikeuttaa tietojen käyttämistä ja minkälaisia virheitä saattavat tehdä (ja tekevätkin) ne tutkijat, jotka eivät kiinnitä riittävästi huomiota tähän mutkalliseen kysymykseen. Muun muassa tietojen tarkastamisesta sanottakoon, että tehdastarkastus ei tietenkään pysty koskaan valvomaan sitä, vastaavatko kaikkien tehtailijain kaikki tiedot täysin todellisuutta. Nykyistä laatua olevan järjestelmän vallitessa (toisin sanoen kun tietoja ei koota erikoisen asiamieskunnan toimesta suoritettavan luetteloinnin avulla, vaan lähettämällä tehtailijoille kyselylomakkeita) on päähuomio kohdistettava siihen, että tilastollinen keskustuomisto olisi *välittömästi* yhteydessä kaikkiin tehtaiden omistajiin,— että se valvoisi säännöllisesti tietojen *yhtäläisyyttä* ja huolehtisi niiden täydellisyydestä, kyselylomakkeiden lähettämisestä *kaikkiin* vähänkin huomattaviin teollisuuskeskuksiin,— ettei se sallisi sattumalta otettavan mukaan erilaatuisia tietoja eikä sovellettavan ja tulkittavan ohjelmaa eri lailla. Nykyisen

systemin toisena peruspuutteena on tietojenkokoamisohjelman täydellinen keskeneräisyys. Jos sellainen ohjelma laaditaan kanslioissa asettamatta sitä spesialistien arvosteltavaksi ja (mikä on erikoisen tärkeää) kaikin puolin käsiteltäväksi lehdistössä, niin tiedot *eivät voi* koskaan olla vähimmäissäkään määrin täydellisiä ja yhtäläisiä. Olemme esimerkiksi huomanneet, miten epätydyttävästi nykyään on ratkaistu jopa ohjelman peruskysymyskin: mikä on „tehdas”? Teollisuusluetteloinnin puuttuessa ja koottaessa tietoja teollisuudenharjoittajilta itseltään (poliisin välityksellä, tehdastarkastuksen toimesta j.n.e.) „tehdas”-käsite on määriteltävä ehdottoman täsmällisesti ja rajoitettava se käsittämään vain niin suuria laitoksia, joiden suhteen voidaan luottaa, että ne rekisteröidään *kaikki ja kaikkialla ilman poisjättöjä*. Nykyisin hyväksytyyn „tehdaslaitos”-käsitteen perusainekset on näköjään valittu melko onnistuneesti: 1) *laitoksen* työläisten lukumäärän on oltava vähintään 15 (sitä paitsi on harkittava kysymystä, joka koskee aputyöläisten erottamista varsinaisista tehdastyöläisistä, työläisten keskiluvun määrittelemistä vuoden ajalta j.n.e.) ja 2) *laitoksessa* on höyrykone (vaikka työläisten luku olisi vähäisempi). Näihin tunnusmerkkeihin on valittavasti lisätty muita, aivan epämääräisiä tunnusmerkkejä, vaikkakin tätä määritelmää laajennettaessa olisi oltava äärimmäisen varovaisia. Joskaan esimerkiksi ei sovi jättää pois laskuista suurimpia vesivoimalla toimivia laitoksia, niin osoitettakoon täysin tarkasti, mitkä noista laitoksista nimenomaan kuuluvat rekisteröitäviksi (voimakoneen ollessa vähintään niin ja niin suuren, taikka että työläisiä on niin ja niin paljon j.n.e.). Jos katsotaan tarpeelliseksi ottaa lukuun eräiden tuotantoalojen pienemmätkin laitokset, niin silloin on mitä tarkimmin lueteltava nämä tuotantoalat ja osoitettava „tehdaslaitos”-käsitteen muut selvät tunnusmerkit. Erikoista huomiota on kiinnitettävä sellaisiin tuotantoaloihin, joilla „tehdasmaiset” laitokset sulautuvat „käsityömäisiin” tai „maataloudellisiin” laitoksiin (huopa-, tiili-, nahkatuotanto, jauhatus, öljynpuserrus ja monet muut). Käsitteemme on se, ettei tässä mainittua kahta „tehdas”-käsitteen tunnusmerkkiä saa missään tapauksessa laajentaa, sillä tietojen kokoamissysteemien ollessa nykyisellään tuskinpa edes nämäkään verraten suuret laitokset saadaan rekisteröidyksi täydellisesti ilman minkäänlaisia

poisjäämisiä. Ja tämän systeemin uusiminen voi ilmetä joko osittaisina ja epäoleellisina muutoksina taikka sitten täydellisten teollisuusluetteloitien voimaansaattamisena. Mikäli kysymyksessä on tietojen laajuus, t.s. teollisuudenharjoittajille esitettävien kysymysten määrä, niin siinäkin on tehtävä selvä ero teollisuusluetteloinnin ja nykyistä tyyppiä olevan tilastoinnin välillä. Vain edellisessä tapauksessa voidaan ja pitääkin pyrkiä täydellisiin tietoihin (kysymykset laitosten historiasta, sen suhteesta lähiseudun muihin laitoksiin ja seudun väestöön, yrityksen kaupallisesta puolesta, raaka- ja apuaineista, tuotemäärästä ja -lajeista, työpalkoista, työpäivän pituudesta, työvuoroista, yö- ja ylitöistä y.m. y.m.). Sen sijaan jälkimmäisessä tapauksessa on oltava sangen varovaisia: parempi on saada vähemmän verrattain päteviä, täydellisiä ja yhtäläisiä tietoja kuin paljon hajanaisia, epäilyttäviä ja vertailtavaksi kelvottomia tietoja. Ehdottomasti tarpeellista on vain työkoneistoa ja tuotemäärää koskevien kysymysten lisääminen.

Sanoessamme, että tehdastilastomme on äärimmäisen epätydyttävä, emme sillä halua suinkaan sanoa, etteivät sen numerotiedot ansaitsisi huomiota ja käsittelyä. Juuri päinvastoin. Olemme käsitelleet yksityiskohtaisesti nykyisen tilastosysteemin puutteita korostaaksemme sitä, miten välttämätöntä on näiden tietojen erittäin huolellinen käsittely. Tämän käsittelyn pää- ja perustarkoituksena tulee olla akanoiden erottaminen jyvistä, verrattain kelvollisen aineiston erottaminen kelvottomasta. Hra Karyshevin (ja monien muiden) pahin virhe, kuten olemme huomanneet, on juuri se, ettei hän tehnyt tällaista erotusta. „Tehtaita” koskevat numerotiedot ovat epäpätevempiä eikä niitä voida missään tapauksessa käyttää ilman tarkkaa ja huolellista ennakkokäsittelyä (suurimpien laitosten erottamista y.m.). Työläisten lukumäärää ja tuotantosummia koskevat loppusummat ovat paljon pätevämpiä (tällöinkin tosin on tarkasti käsiteltävä, mitkä tuotantoalat on otettu laskuihin ja miten ne on laskettu, miten tuotantosumma y.m. on määritelty). Yksityiskohtaisempia yhteenvetoja käytettäessä tiedot saattavat osoittautua sellaisiksi, etteivät ne ole verrattavissa ja niiden käyttäminen voi johtaa virheisiin. Vain kaikkien näiden seikkojen sivuuttamisella huomiotta onkin selitettävissä sellaisten tarujen syntyminen, että tehtaiden ja tehdas-

työläisten (väkilukuun verrattuna) lukumäärä vähenee Venäjällä,— tarujen, joita narodnikit ovat niin uutterasti levitelleet.

Mitä tulee aineiston käsittelyyn sinänsä, niin sen pohjaksi tulee ehdottomasti ottaa tiedot joka tehtaasta erikseen, s.o. kortistotiedot. Kortistotiedot on ryhmiteltävä ennen kaikkea alueellisten yksikköjen mukaan. Lääni on liian suuri yksikkö. Teollisuuden sijaintikysymys on niin tärkeä, että se vaatii ryhmittelemään eri kaupungeittain, esikaupungeittain, kylittäin ja kyläryhmittäin, jotka muodostavat teollisuuskeskuksia taikka -piirejä. Sitten tulee ryhmitellä tuotantoaloittain. Tässä suhteessa uusin tehdastilastositseemimme on mielestämme tehnyt epäsuotavan muutoksen, luopuessaan radikaalisesti siitä vanhasta tuotannon jaottelusta, joka oli vallinnut aina 60-luvulta saakka (ja ennenkin). „Luettelo” on uuteen tapaan ryhmitellyt kaikki tuotantoalat 12:een eri osastoon: jos nyt tiedot otetaan vain osastoittain, niin näiden puitteet laajentuvat suhteettomasti käsittäen mitä eriluontoisimpia tuotantoaloja ja sekoittaen ne yhteen (verka- ja huopatuotanto, sahat ja huonekalutuotanto, paperi- ja kirjapainotuotanto, raudanvalu ja kultasepänammatti, tiili- ja porsliinituotanto, nahka- ja vahatuotanto, öljyntuotanto ja sokerituotanto sekä olut- ja tupakkatuotanto j.n.e.). Jos taas kaikki nämä osastot jaotellaan tarkasti tuotantoaloittain, niin saadaan tavattoman pieniksi pirstottuja ryhmiä (ks. Mikulinin siteerattua teosta), luvultaan *yli kolmensadan!* Vanha järjestelmä, joka käsitti 10 osastoa ja noin 100 tuotantoalaa (vuoden 1890 „Hakemiston” mukaan 91), oli mielestämme paljon onnistuneempi. Edelleen tehtaat on välttämättä ryhmiteltävä *työläisten lukumäärän, voimakoneiden luonteen ja tuotannon suuruuden mukaan*. Tällainen ryhmittely on erikoisen tarpeellista jopa puhtaasti teoreettiseltakin kannalta teollisuuden tilan ja kehityksen tutkimiseksi sekä käytettävissä olevan aineiston verrattain kelvollisten ja kelpaamattomien tietojen erottamiseksi toisistaan. Tällaisen ryhmittelyn puuttuminen (ryhmittely on tarpeellista alueellisten ryhmien ja tuotannollisten ryhmien sisällä)— on nykyisten tehdastilastojulkaisujemme oleellisin puute, sillä niiden mukaan voidaan määritellä vain „keskimääräiset luvut”, jotka ovat useinkin kerrassaan vääriä ja johtavat törkeihin virheisiin. Ja lopuksi, kaikkien näiden tunnusmerkkien

mukaan ryhmiteltäessä ei saa rajoittua laitosten lukumäärien määrittelyyn kussakin ryhmässä (ja alaryhmittäin), vaan sen ohella laskettakoon ehdottomasti joka ryhmän osalta myös työläisten luku ja tuotannon kokonaissumma niin höyryllä kuin ihmisvoimallakin toimivissa laitoksissa j.n.e. Toisin sanoen *ryhmittäistaulukkojen* lisäksi tarvitaan myöskin *yhdistelmätaulukkoja*.

Olisi virheellistä luulla, että sellainen käsittely vaatii äärettömän suurta työtä. Zemstvojen tilastotoimistot vaatimattomine budjetteineen ja henkilökuntineen suorittavat paljon vaikeampia töitä kussakin kihlakunnassa; ne hoitavat 20, 30 ja 40 tuhatta erillistä korttia (verraten suuria „tehdas“-laitoksia lienee koko Venäjällä tuskin enempää kuin 15—16 tuhatta), ja sitä paitsi jokaisessa kortissa on paljon suurempi määrä tietoja: zemstvotilastojen kokoelmassa on useita satoja pystysarakkeita, silloin kun esimerkiksi „Luettelossa“ niitä ei ole täytlä kahtakymmentä. Ja siitä huolimatta parhaimmat zemstvotilastokokoelmat eivät tarjoa ainoastaan eri tunnusmerkkien mukaan laadittuja ryhmittäistaulukkoja, vaan myös yhdistelmätaulukkoja, s.o. sellaisia, joissa on eri tunnusmerkkien mukaisia tietoja yhdisteltyinä.

Sellainen tietojen käsittely antaisi ensinnäkin tarvittavaa aineistoa taloustiedettä varten. Ja toiseksi se ratkaisisi lopullisesti kysymyksen suhteellisen kelvollisten ja kelpaamattomien tietojen erottamisesta toisistaan. Näin käsiteltäessä tulisi heti ilmi, olisivatko tiedot joiltakin tuotannon aloilta, lääneistä, ohjelman joiltakin kohdilta j.n.e. luonteeltaan satunnaisia. Tämä tekisi mahdolliseksi saada verraten täydellistä, pätevää ja yhdenlaatuista aineistoa. Niin saataisiin arvokkaita ohjeita siitä, millä tavalla nämä laatuominaisuudet voitaisiin turvata tuleviksi ajoiksi.

Kirjoitettu elokuussa 1898

*Julkaistu v. 1898 kokoelmassa:
Vladimir Iljin — „Taloustieteellisiä
tutkimuksia ja kirjoituksia“*

*Julkaistaan kokoelman
tekstin mukaan*

ARVOSTELUA

A. Bogdanov. Lyhyt taloustieteen oppikurssi. Moskova, 1897. Kustantanut A. Murinovan kirjamyymälä. 290 sivua. Hinta 2 ruplaa.

Hra Bogdanovin kirja on merkittävä ilmiö taloustieteellisessä kirjallisuudessamme; se ei suinkaan ole „liika” ohjekirja muiden rinnalla (kuten tekijä sanoo alkulauseessa „toivovansa”), vaan varmastikin parhain niistä. Sen tähden tarkoituksemme onkin tässä kirjoitelmassa kiinnittää lukijain huomiota tämän teoksen huomattaviin ansioihin ja mainita muutamia vähämerkityksellisiä kohtia, joihin mielestämme voitaisiin tehdä parannuksia seuraavissa painoksissa; on syytä luulla, että kun lukeva yleisö osoittaa vilkasta mielenkiintoa taloustieteellisiin kysymyksiin, tämän hyödyllisen kirjan seuraavia painoksia ei tarvitse kauan odottaa.

Hra Bogdanovin „oppikurssin” suurin ansio on se, että tässä kirjassa, joka pohtii sangen monia ja sangen laajoja kysymyksiä, on pidetty täydellisesti sama suunta ensimmäisestä viimeiseen sivuun saakka. Heti alussa tekijä määrittelee selvästi ja täsmällisesti poliittisen taloustieteen „tieteenksi, joka tutkii yhteiskunnallisia tuotanto- ja jakosuhteita niiden kehityksessä” (3), eikä hän luovu missään tästä katsantokannasta, minkä oppineet poliittisen taloustieteen professorit useinkin käsittävät peräti kehnosti harhautuen „yhteiskunnallisista tuotantosuhteista” yleensä tuotantoon ja täyttäen paksut oppikurssinsa kasaamalla niihin tukuttain sisällyksettömiä arkipäiväisyyksiä ja esimerkkejä, jotka eivät kuulu lainkaan yhteiskuntatieteeseen. Tekijälle on vierasta se skolastiikka, joka panee oppikirjojen laatijat useinkin taituroimaan „määritelmien” ja jokaisen määritelmän eri tunnusmerkkien käsittelyn kimpussa, eikä hänen

esityksensä selkeys silti kärsi siitä, vaan suorastaan voittaa, ja lukija saa selvän käsityksen esimerkiksi sellaisesta kategoriasta kuin *pääomasta* niin sen yhteiskunnallisen kuin historiallisenkin merkityksen kannalta. Poliittisen taloustieteen käsittäminen tieteeksi yhteiskunnallisen tuotannon historiallisesti kehittyvistä muodoista on hra Bogdanovin laatimassa „oppikurssissa” otettu tämän tieteen esityksen pohjaksi. Esitettyään alussa lyhyet „yleiskäsitteet” tieteestä (ss. 1—19) ja lopussa lyhyesti „taloustieteellisten katsomusten historian” (ss. 235—290), tekijä esittää tämän tieteenalan sisällön osassa „C. Taloudellisen kehityksen prosessi”, eikä hän esitä sitä dogmaattisesti (kuten on tapana useimmissa oppikirjoissa), vaan taloudellisen kehityksen perättäisten jaksojen, nimittäin: alkukantaisen sukukommunismin kauden, orjuuskauden, feodalismien ja ammattikuntien kauden ja vihdoin kapitalismin kauden luonnehtimisen muodossa. Juuri niin onkin selostettava poliittista taloustiedettä. Voitaneen esittää vastaväite, että sillä tavalla tekijä joutuu kiertämättä hajoittamaan saman teoreettisen jakson (esim. kysymyksen rahasta) eri aikakausiin ja lankeaa siten toistoihin. Mutta historiallisen esitystavan perusansiot korvaavat täydellisesti tämän puhtaasti muodollisen puutteen. Ja onkohan se mikään puute? Toistot ovat sängen vähäisiä ja vasta-alkajalle hyödyllisiä, sillä siten hän omaksuu erittäin tärkeät väittämät sitä vanhemmin. Esimerkiksi rahan erilaisten tehtävien sovittaminen taloudellisen kehityksen eri kausien mukaisesti osoittaa opiskelijalle havainnollisesti, ettei näiden tehtävien teoreettinen analyysi pohjaudu mihinkään abstraktiseen mietiskelyyn, vaan ihmiskunnan kehityshistorian tositahtumien tarkkaan tutkimiseen. Syntyy eheämpi käsitys yhteiskunnallisen talouden erilaisista historiallisesti määräytyneistä muodoista. Ja poliittisen taloustieteen ohjekirjojen koko tehtävähän onkin antaa tätä tiedettä tutkivalle peruskäsitykset yhteiskunnallisen talouden erilaisista järjestelmistä ja kunkin järjestelmän peruspiirteistä; koko tehtävä onkin siinä, että henkilöllä, joka on omaksunut alkeisohjeet, olisi käsissään varma ohjenuora tämän aineen vastaista tutkimista varten, että hän kiinnostuisi tällaiseen tutkimiseen käsitettyään nykyisen yhteiskuntaelämän tärkeimpien kysymysten olevan mitä välittömimmässä yhteydessä taloustieteen kysymyksiin. Yhdeksässäkymmenessä yhdeksässä

tapauksessa sadasta poliittisen taloustieteen oppikirjoista puuttuukin juuri sitä. Niiden puutteellisuus ei ole niinkään paljon vielä siinä, että ne rajoittuvat tavallisesti yhden yhteiskunnallisen talousjärjestelmän (nimitään kapitalistisen) käsittelyyn, kuin siinä, että ne eivät osaa keskittää lukijan huomiota tämän järjestelmän peruspiirteisiin; eivät osaa selvästi määritellä sen historiallista merkitystä, näyttää toisaalta sen syntymisprosessia (ja -ehtoja) sekä toisaalta sen edelleenkehittymisen tendenssejä; eivät osaa esittää nykyaikaisen talouselämän eri puolia ja eri ilmiöitä määrätyn yhteiskunnallisen talousjärjestelmän elimellisinä osina, tämän järjestelmän peruspiirteiden ilmauksina; ne eivät pysty antamaan lukijalle varmaa ohjetta, sillä ne eivät tavallisesti noudata täysin johdonmukaisesti samaa suuntausta; ja vihdoin ne eivät pysty herättämään opiskelijassa kiinnostusta, sillä ne käsittävät taloustieteellisten kysymysten merkityksen äärimmäisen ahtaasti ja irrallisesti sijoitellen taloudelliset, poliittiset, siveelliset y.m. „tekijät” „runolliseen epäjärjestykseen”. Vain *materialistinen historiankäsitys* tuo valoa tähän kaaokseen ja antaa mahdollisuuden muodostaa laajan, yhtenäisen ja tietoisin katsantokannan yhteiskunnallisen talouden eri muodoista ihmisen koko yhteiskunnallisen elämänjärjestyksen perustana.

Hra Bogdanovin laatiman „oppikurssin” erinomainen ansio onkin siinä, että tekijä noudattaa johdonmukaisesti historiallista materialismia. Tiettyä taloudellisen kehityksen aikajaksoa luonnehtiessaan hän antaa „esityksessään” tavallisesti kuvauksen poliittisesta järjestelmästä, perhesuhteista, yhteiskunnallisen ajattelun perusvirtauksista vastaavan talousjärjestelmän peruspiirteiden *yhteydessä*. Tehtyään selväksi, miten kyseessäoleva talousjärjestelmä on synnyttänyt yhteiskunnan määrätynlaisen luokkajaon, tekijä osoittaa, miten *nämä luokat* ovat ilmaisseet itsensä kyseessäolevan historiallisen kauden poliittisessa elämässä, perhesuhteissa ja älyllisessä elämässä, miten näiden luokkien edut ovat heijastuneet tietyissä taloustieteellisissä koulukunnissa, miten esimerkiksi vapaan kilpailun koulukunta tulkitsi kapitalismin kehityksen etuja nousukaudella, ja miten myöhemmällä kaudella saman luokan etuja ajoi vulgaaristen taloustieteilijöiden koulukunta (284), apologian koulukunta. Tekijä osoittaa aivan oikein sen yhteyden, mikä oli tiettyjen luokkien asemaan historiallisella

koulukunnalla (284) ja kateederi-reformaattorien („realistisella” taikka „historiallis-eettillisellä”) koulukunnalla, joka on katsottava „kompromissin koulukunnaksi” (287) sisällyksettömine ja väärennettyine käsityksineen juridis-poliittisten laitosten „luokkien-ulkopuolisesta” syntyperästä ja merkityksestä (288) j.n.e. Tekijä asettaa myös Sismondin ja Proudhonin opit yhteyteen kapitalismin kehityksen kanssa, pitäen heitä täydellä syyllä pikkuporvarillisina taloustieteilijöinä,—näyttäen, että heidän aatteidensa juuret ovat kapitalistisen yhteiskunnan tietyn, „keski-, siirtymisasemassa” olevan luokan eduissa (279),— ja toden ilman muuta moiset aatteet merkitykseltään taantumuksellisiksi (280—281). Katsomuksiensa johdonmukaisuuden ja sen ansiosta, että tekijä osaa tarkastella talouselämän eri puolia kyseessäolevan talousjärjestelmän peruspiirteiden yhteydessä, hän on arvioinut oikein, mikä merkitys on sellaisilla ilmiöillä kuin työläisten osallistumisella laitoksen voittotuloihin (eräs „työpalkan muoto”, joka „saattaa ani harvoin osoittautua työnantajalle edulliseksi” (ss. 132—133)), taikka tuotannollisilla yhdistyksillä, jotka „organisoi-tuen kapitalististen suhteiden oloissa”, „oikeastaan vain lisäävät pikkuporvaristoa” (187).

Me tiedämme, että juuri nämä piirteet hra Bogdanovin „oppikurssissa” synnyttävät paljonkin moitteita. On itseltään selvää, että tyytymättömiksi jäävät „eettillis-sosio-logisen” koulukunnan edustajat Venäjällä. Tyytymättömiksi jäävät ne, jotka luulevat, että „kysymys historian käsittämisestä taloudelliselta kannalta on puhtaasti akateeminen kysymys”*, ja lisäksi monet muut... Mutta tämän niin sanoaksemme puoluekantaisen tyytymättömyyden ohella viittataneen nähtävästi siihenkin, että kysymysten laaja asettelu on aiheuttanut „lyhyen oppikurssin” esityksessä tavattoman konspektimaisuuden, siinä kun 290 sivulla kerrotaan sekä taloudellisen kehityksen kaikista jaksoista sukuyhteisöstä ja villi-ihmisistä alkaen aina kapitalistisiin kartelleihin ja trusteihin saakka että antiikin maailman ja keskiajan poliittisesta ja perhe-elämästä ja taloustieteellisten katsomusten historiasta. Hra A. Bogdanovin esitys on todellakin äärettömän suppeata, kuten hän itsekin sanoo alkulauseessa, nimittäen kirjaansa suoraan „konspektiksi”.

* Niin luulee aikakauslehti „Russkaja Myslin” havainnoitsija (1897; marraskuu, kirjauutuuksien osasto, s. 517). Kaikenlaisia koomikkoja niitä onkin!

Epäilemättä eräät niistä tekijän konspektimaisista huomautuksista, jotka koskevat useimmiten historiallista laatua olevia tosiasioita ja toisinaan myös teoreettisen taloustieteen yksityiskohtaisempia kysymyksiä, ovat käsittämättömiä alkavalle lukijalle, joka haluaa tutustua poliittiseen taloustieteeseen. Mutta meistä kuitenkin tuntuu, ettei tekijää saa siitä syyttää. Vieläpä sanomme, pelkäämättä meitä syyttävän paradoksaalisuudesta, että olemme taipuvaisia pitämään tuollaisia huomautuksia pikemminkin käsiteltävän kirjan ansioina kuin puutteina. Tosiaankin, jos tekijälle olisi pätkähtänyt päähän selostaa, selittää ja perustella seikkaperäisesti jokaista sellaista huomautusta, niin hänen teoksensa olisi paisunut äärettömän laajaksi, mikä ei lainkaan vastaa lyhyen ohjekirjan tehtäviä. Ja onhan sulaa järjettömyyttä esittää minkäänlaisessa oppikurssissa, paksuimmassakaan, kaikkia niitä tietoja, joita nykyajan tieteellä on taloudellisen kehityksen kaikista jaksoista ja taloustieteellisten katsomusten historiasta Aristoteleen ajoista Wagneriin saakka. Jos hän olisi jättänyt pois kaikki tuontapaiset huomautukset, niin silloin hänen kirjansa olisi ihan varmasti kärsinyt tästä poliittisen taloustieteen puitteiden ja merkityksen kaventamisesta. Luulemme, että nykyisessä muodossaan nämä konspektimaiset huomautukset ovat suureksi hyödyksi sekä niille, jotka opettavat, että niille, jotka opiskelevat tämän konspektin mukaan. Edellisiin nähden se on sanomattakin selvä. Jälkimmäiset tulevat näiden huomautusten kokonaissummasta näkemään, ettei poliittista taloustiedettä saa tutkia jotenkuten, *mir nichts dir nichts* *, ilman mitään ennakkotietoja, tutustumatta sängen moniin ja sängen tärkeihin historian, tilastotieteen y.m. kysymyksiin. Opiskelijat huomaavat, ettei kysymyksiin, jotka koskevat kehittyvää yhteiskunnallista taloutta ja sen vaikutusta yhteiskunnalliseen elämään, voi perehdyttää yksi eikä edes useampikaan niistä oppi- ja kurssikirjoista, joiden erikoisuutena useinkin on ihmeteltävän „helppo esitystapa”, mutta myös hämmästyttävä sisällön puute, tyhjänjauhaminen; että taloudellisiin kysymyksiin sitoutuvat erottamattomasti historian ja nykytodellisuuden elintärkeimmät kysymykset ja että näiden viimeksi mainittujen kysymysten juuret ovat yhteiskunnan tuotantosuhteissa. Se juuri onkin jokaisen

* Kuten Kautsky on sattuvasti huomauttanut tunnetun kirjansa „Marx's Oekonomische Lehren” („K. Marxin taloudelliset opit”. *Toim.*) alkulauseessa.

ohjekirjan päätehtävä: antaa peruskäsitykset käsiteltävästä aiheesta sekä osoittaa, mihin suuntaan sitä olisi seikka-peräisemmin tutkittava ja miksi sellainen tutkiminen on tärkeää.

Siirrymme nyt huomautustemme toiseen osaan, osoittamaan hra Bogdanovin kirjasta ne kohdat, jotka käsityksemme mukaan vaativat korjausta tahi täydennystä. Toivomme, ettei arvoisa tekijä pahastu meihin näiden huomautusten vähäpätöisyyden jopa pikkumaisuudenkin vuoksi: konspektissa on eri lauseilla jopa eri sanoillakin verrattomasti paljon tärkeämpi merkitys kuin perusteellisessa ja yksityiskohtaisessa esityksessä.

Hra Bogdanov pitää kiinni yleensä sen taloustieteellisen koulukunnan termeistä, jonka oppisuuntaa hän seuraa. Mutta arvomuodosta puhuessaan hän korvaa tämän termin sanonnalla „vaihtoformula” (s. 39 ja seur.). Tämä sanonta tuntuu meistä epäonnistuneelta; termi „arvomuoto” on todellakin epämukava lyhyessä ohjekirjassa, ja sen asemesta olisi ehkä parempi sanoa vaihdon muoto taikka vaihdon kehitysaste, sillä muutoin syntyy jopa sellaisiakin sanontoja kuin „2:sen vaihtoformulan vallitsevaisuus” (43) (?). Pääomasta puhuessaan tekijä on jättänyt turhaan osoittamatta pääoman yleisen formulaa, joka olisi auttanut opiskelijaa ymmärtämään kauppa- ja teollisuuskapitalismin yhtäläisyyden.— Luonnehtiessaan kapitalismia tekijä on sivuuttanut kysymyksen kauppa- ja teollisuusväestön kasvusta maanviljelysväestön kustannuksella sekä väestön keskittymisestä suuriin kaupunkeihin; tämä aukko on sitäkin tuntuvampi, koska keskiajasta puhuessaan tekijä on syventynyt selittämään yksityiskohtaisesti maaseudun ja kaupungin välistä suhdetta (63—66), kun sen sijaan nykyaikaisesta kaupungista hän on maininnut vain pari sanaa siitä, että se alistaa maaseudun (174).— Teollisuuden historiasta puhuessaan tekijä sijoittaa sangen päättäväisesti „kapitalistisen tuotannon kotityöjärjestelmän” * „käsityöstä manufaktuuriin johtavan tien puoliväliin” (s. 156, 6:s *teesi*). Tässä kysymyksessä ei tällainen asian yksinkertaistaminen mielestämme ole aivan sopivaa. Kapitalistista kotityötä „Pääoman” tekijä kuvaa koneteollisuutta käsittelevässä osassa, pitäen

* Ss. 93, 95, 147, 156. Mielestämme tekijä on tällä termillä onnistuneesti korvannut sanonnan „suurituotannon kotijärjestelmä”, minkä sanonnan Korsak on tuonut kirjallisuuteemme.

sitä suoranaisesti seurauksena siitä uusivasta vaikutuksesta, mikä koneeteollisuudella on vanhoihin työn muotoihin. Sellaisia kotityön muotoja, jotka ovat vallitsevina esimerkiksi sekä Euroopan että Venäjän pukimoteollisuudessa, ei tosiaankaan voida mitenkään asettaa „käsityöstä manufaktuuriin johtavan tien puoliväliin”. Kapitalismin historiallisessa kehityksessä ne ovat manufaktuuria *pitemmällä*, ja siitä olisikin mielestämme pitänyt sanoa pari sanaa.— Tuntuva aukkona kapitalismin koneeteollisuuskautta * koskevassa luvussa on se, että puuttuu pykälä, jossa käsiteltäisiin vara-armeijaa ja kapitalistista liikaväestöä, sen syntymistä koneellisen teollisuuden vaikutuksesta, sen merkitystä teollisuuden jaksottaisessa kehittymisessä sekä sen tärkeimpiä muotoja. Ne tekijän ylimalkaiset maininnat näistä ilmiöistä, jotka on tehty sivuilla 205 ja 270, ovat ehdottomasti riittämättömiä.— Liian rohkea on tekijän väite, että „viimeisen puolen vuosisadan aikana” „voitto kasvaa paljon nopeammin kuin maakorko” (179). Ei yksin Ricardo (jota vastaan tämä hra Bogdanovin huomautus on tehty), vaan myös Marx toteaa maakoron yleiseksi tendenssiksi, että se kasvaa erittäin nopeasti kaikissa ja kaikenlaisissa oloissa (maakoron kasvu on mahdollista viljan hinnan laskiessakin). Se viljanhintojen (ja tietyissä oloissa myös maakoron) aleneminen, minkä Amerikan, Australian y.m. maiden neitseellisten viljavainioiden kilpailu on viime aikana aiheuttanut, alkoi jyrkästi vasta 70-luvulla, ja Engelsin huomautus, joka on maakorkoa käsittelevässä osastossa („Das Kapital”, III, 2, 259—260 **) ja koskee nykyistä maanviljelyksen kriisiä, on sanamuodoltaan paljoo varovaisempi. Engels toteaa siinä sen „lain”, että maakorko kasvaa sivistysmaissa, mikä selittää „suurten maanomistajien luokan ihmeteltävän sitkeähenkisyyden” ja edelleen viittaa vain siihen, että tämä sitkeähenkisyys „vähitellen ehtyy” (allmählig sich erschöpft).— Maanviljelyä käsittelevät pykälät ovat niin ikään tavattoman suppeita. Maakorkoa (kapitalistista) koskevassa pykälässä on vain aivan ohimennen mainittu, että maakoron ehtona on kapitalistinen maanviljelys. („Kapitalismin kaudella maa pysyy edelleenkin yksityisomaisuutena ja esittää pääoman osaa”, 127,— eikä

* Hra Bogdanovin „oppikurssin” varsin suurena ansiona on kapitalismin jakaminen tarkasti manufaktuuri- ja koneeteollisuuskautteen.

** — „Pääoma”, III osa, 2. nide, ss. 259—260°. Toim.

muuta!). Siitä olisi sietänyt sanoa muutamin sanoin yksityiskohtaisemmin, kaikkien väärinkäsitysten välttämiseksi, nimittäin maalaisporvariston syntymisestä, maatyöläisten asemasta ja siitä, missä suhteessa heidän asemansa eroaa tehdastyöläisten asemasta (tarpeiden taso ja elintaso on alhaisempi; maahan kiinnityksen eli erilaisten Gesindeordnungen * jätteet j.n.e.). Valitettavasti tekijä ei ole koskettanut myöskään kapitalistisen maakoron syntyä. Niiden huomautusten jälkeen, joita hän tekee koloneista⁷ ja riippuvaisista talonpojista ja edelleen talonpoikiemme vuokraamista, olisi pitänyt luonnehtia lyhyesti maakoron yleistä kehityskulkua työllämaksukorosta (Arbeitsrente) luontaismaksukorkoon (Produktenrente), edelleen rahakorkoon (Geldrente) ja siitä sitten kapitalistiseen maakorkoon (vrt. „Das Kapital”, III, 2, Kap. 47 **).— Puhuessaan siitä, että kapitalismi tunkee pois sivuelinkeinoja ja että talonpoikaistalous menettää sen johdosta kestävyytensä, tekijä sanoo näin: „talonpoikaistalous käy yleensä köyhemmäksi,— sen tuottamien arvojen yleisemmän pieneen” (148). Tämä on sanottu sangen epätarkasti. Kapitalismin aikaansaama talonpoikaiston köyhtymisprosessi on sitä, että samaisesta talonpoikaistosta kehkeytyvä maalaisporvaristo ahdistaa ja tunkee tieltään talonpoikaistoa. Tuskinpa hra Bogdanov olisi voinut kuvata esimerkiksi talonpoikaistalouden lamaantumista Saksassa koskettelematta Vollbauer’eita ***. Mainituksessa kohdassa tekijä puhuu yleensä talonpojista ja heti sen jälkeen tuo esimerkin venäläisistä oloista,— mutta se, että puhutaan venäläisestä talonpojasta „yleensä”, on enemmän kuin uskallettua. Samalla sivulla tekijä sanoo: „Talonpoika joko harjoittaa yksistään maanviljelystä tahi hän menee manufaktuuriin”, toisin sanoen,— lisäämme omasta puolestamme,— hänestä tulee joko maalaisporvari taikka proletaari (jolla on maatilkkku). Tästä kaksipuolisesta prosessista olisi pitänyt mainita.— Ja lopuksi kirjan yleiseksi puutteeksi meidän on osoitettava se, että siinä ei ole esimerkkejä Venäjän elämästä. Sangen monien kysymysten yhteydessä (vaikkapa esimerkiksi tuotannon organisaatiosta keskiajalla,

* — lakiasetusten, joilla säädettiin maanomistajien ja maaorjatalonpoikien keskinäiset suhteet. *Toim.*

** — „Pääoma”, III osa, 2. nide, 47. luku⁸. *Toim.*

*** — talonpoikia, jotka omistavat kokonaiset (jakamattomat) maapalstat. *Toim.*

koneellisen tuotannon ja kiskoteiden kehityksestä, kaupunkiväestön kasvusta, kriiseistä ja syndikaateista, siitä, miten manufaktuuri eroaa tehtaasta j.n.e.) olisivat tällaiset taloustieteellisestä kirjallisuudestamme otetut esimerkit peräti tärkeitä, sillä tuttujen esimerkkien puuttuessa vasta-alkajalle käy muutoin vaikeaksi aineen omaksuminen. Meistä tuntuu siltä, että näiden osoittamiemme aukkojen täyttämisen ei suurestikaan lisänne kirjan kokoa eikä vaikeuttaneen laajaa levikkiä, mikä on joka suhteessa sangen toivottavaa.

Kirjoitettu helmikuussa 1898

*Julkaistu huhtikuussa 1898
aikakauslehdessä „Mir Bozhi“
4. n:rossa*

*Julkaistaan aikakauslehdessä
tekstin mukaan*

HUOMAUTUS MARKKINATEORIAKYSYMYKSEEN

(HERROJEN TUGAN-BARANOVSKIN JA BULGAKOVIN
VÄLISEN POLEMIIKIN JOHDOSTA)

Kapitalistisen yhteiskunnan markkinoita koskevalla kysymyksellä on ollut, kuten tiedetään, mitä tärkein sija herrojen V. V:n⁹ ja N —onin johtamien narodnikki-taloustieteilijäin opissa. Sen tähden onkin aivan luonnollista, että ne taloustieteilijät, jotka suhtautuvat narodnikkien teorioihin kielteisesti, ovat katsoneet tarpeelliseksi kiinnittää huomiota tähän kysymykseen ja selvittää ennen kaikkea „markkinateorian” perusluontoisia, abstraktis-teoreettisia kohtia. Tällaisen selvittämisyrityksen teki hra Tugan-Baranovski vuonna 1894 kirjassaan „Teollisuuspulat nykyajan Englannissa”, „Markkinateoria”-nimisen toisen osan I luvussa, ja sitten viime vuonna hra Bulgakov omisti tälle samalle kysymykselle kirjansa „Markkinoista kapitalistisen tuotannon oloissa” (Moskova, 1897). Molemmat tekijät ovat peruskatsomuksissa keskenään samaa mieltä; molemmilla on pääpaino kohdistettu sen mainion analyysin esittämiseen, minkä Marx tekee „Pääoman” toisen osan III osastossa „yhteiskunnallisen kokonaispääoman kierrosta ja uusintamisesta”. Molemmat tekijät ovat yhtä mieltä siitä, että herrojen V. V:n ja N. —onin teorit kapitalistisen yhteiskunnan markkinoista (erikoisesti sisämarkkinoista) ovat ehdottomasti virheellisiä ja perustuvat joko Marxin analyysin sivuuttamiseen tai siihen, että sitä ei ole ymmärretty. Molemmat tekijät ovat myöntäneet, että kehittyvä kapitalistinen tuotanto luo itse itselleen markkinat pääasiallisesti *tuotantovälineiden eikä kulutustarvikkeiden pohjalla*; — että yleensä tuotteen ja myös lisäarvon¹⁰ realisoiminen on täysin selitettävissä vetämättä mukaan ulkomarkkinoita; — että kapitalistisen maan ulkomarkkinatarve ei johdu lain-

kaan realisoimisen ehdoista (kuten herrat V. V. ja N. —on olettivat), vaan historiallisista y.m. ehdoista. Luulisi, että tällaisen yksimielisyyden vallitessa herroilla Bulgakovilla ja Tugan-Baranovskilla ei ole mitään kiistelemistä ja he voivat yhdessä käyttää voimansa narodnikkien taloustieteen vieläkin yksityiskohtaisempaan ja pitemmälle menevään arvosteluun. Mutta mainittujen kirjailijain kesken on todellisuudessa syntynyt polemiikkia (Bulgakov, main. teos, ss. 246—257 ja passim*; Tugan-Baranovski julkaisussa „Mir Bozhi”, 1898, № 6: „Kapitalismi ja markkinat”, S. Bulgakovin kirjan johdosta). Mielestämme niin hra Bulgakov kuin hra Tugan-Baranovskikin ovat menneet hieman liian pitkälle polemiikissaan, antaen huomautuksilleen liiaksi persoonallisen luonteen. Yritetäänpä ottaa selville, onko heidän välillään todella erimielisyyttä ja jos on, niin kumpi heistä on enemmän oikeassa.

Hra Tugan-Baranovski syyttää hra Bulgakovia ennen kaikkea siitä, ettei tämä ole „tarpeeksi omaperäinen”, vaan on liiaksi mieltynyt jurare in verba magistri** („Mir Bozhi”, 123). „Minun esittämäni ja hra Bulgakovin täydellisesti hyväksymä ratkaisu kysymykseen, mikä merkitys ulkomarkkinoilla on kapitalistiselle maalle, ei ole suinkaan otettu Marxilta”, — sanoo hra Tugan-Baranovski. Meistä tuntuu siltä, että tämä lausunto ei pidä paikkaansa, sillä hra Tugan-Baranovski on ottanut kysymyksen ratkaisun *nimenomaan Marxilta*; ja sieltä hra Bulgakovkin on sen epäilemättä ottanut, joten ei voitane kiistellä „omaperäisyydestä”, mutta kylläkin siitä, miten jokin Marxin väittäjä on käsitettävä, miksi Marxin kantaa on selostettava näin taikka jotenkin toisin. Hra Tugan-Baranovski sanoo, että Marx „ei II osassa kajoa lainkaan ulkomarkkinakysymykseen” (l.c.***). Se ei pidä paikkaansa. Toisen osan juuri samassa (III) osastossa, missä on esitetty analyysi tuotteen realisoimisesta, Marx selittää aivan tarkasti ulkomaankaupan ja siis myös ulkoisten markkinoiden suhteen tähän kysymykseen. Kas näin hän siitä sanoo:

„Ei ole ylipäänsä olemassa kapitalistista tuotantoa ilman ulkomaankauppaa. Mutta jos kerran oletetaan, että kyseessä on normaali vuotuinen uusintaminen määrättyssä mitta-

* — muilla. *Toim.*

** — vannomaan opettajansa sanoilla. *Toim.*

*** — loco citato — siteeratussa kohdassa. *Toim.*

kaavassa, niin on samalla oletettu, että ulkomaankauppa vain korvaa kotimaisia tuotteita (Artikel — tavaroita) muissa käyttö- ja luontaismuodoissa olevilla tuotteilla koskematta niihin arvosuhteisiin, joissa molemmat kategoriat: tuotantovälineet ja kulutustarvikkeet, vaihtuvat toisiinsa, kuin myöskään suhteisiin pysyvän pääoman, vaihtelevan pääoman ja lisäarvon välillä, joihin molempien näiden kategorian tuotteen arvo jakautuu. Ulkomaankaupan vetäminen vuosittain uusinnetun tuotearvon analyysiin voi siis vain sotkea asiaa, tuomatta mitään uutta sen enempää itse probleemiin kuin sen ratkaisuunkaan. Sitä ei siis pidä ottaa lainkaan huomioon...” („Das Kapital”, II¹, 469*. Kursivointi meidän). Hra Tugan-Baranovskin esittämä „kysymyksen ratkaisu”: — „...jokaisessa maassa, joka tuo tavaroita ulkomailta, voi olla liikenevää pääomaa; sellainen maa tarvitsee ehdottomasti ulkomarkkinoita” („Teollisuuspulat”, s. 429. Siteerattu „Mir Bozhi” julkaisusta, l.c., 121) — on yksinkertaisesti Marxin väittämän toistamista toisin sanoin. Marx sanoo, että realisoimista analysoitaessa ei ulkomaankauppa saa ottaa laskuihin, sillä se vain korvaa toiset tavarat toisilla. Samaa realisoimiskysymystä käsitellessään hra Tugan-Baranovski sanoo („Teollisuuspulien” toisen osan I luku), että maan, joka tuo tavaroita ulkomailta, pitää myöskin viedä tavaroita, t.s. sillä pitää olla ulkomarkkinoita. Nyt herää kysymys, voidaanko tämän jälkeen sanoa, ettei hra Tugan-Baranovskin esittämä „kysymyksen ratkaisu” „ole suinkaan otettu Marxilta”? Hra Tugan-Baranovski sanoo edelleen, että „„Pääoman” II ja III osa ovat vain aivan keskeneräisiä alustavia hahmotelmia” ja että „siitä syystä me emme löydä III osasta johtopäätöksiä siitä mainiosta analyysistä, mikä on esitetty II osassa” (siteerattu kirjoitus, 123). Tämäkään väite ei ole tarkka. Yhteiskunnallista uusintamista koskevien eri analyysien ohella („Das Kapital”, III, 1, 289)¹²: selitys siitä, missä mielessä ja missä määrin pysyvän pääoman realisoiminen on yksilöllisestä kulutuksesta „riippumaton”, „me löydämme III osasta” erikoisen luvun (49:n:n. „Tuotantoprosessin analysointia”), joka on omistettu II osassa esitetystä mainiosta analyysistä tehdyille johtopäätöksille, — luvun, jossa tämän analyysin tuloksia on sovellettu ratkaistaessa sangen tär-

* — „Pääoma”, II¹ osa, I. painos, s. 469. ¹² *Toim.*

keää kysymystä, joka koskee yhteiskunnallisen tulon lajeja kapitalistisessa yhteiskunnassa. Ja vihdoin, yhtä paikkansa-pitämättömäksi on katsottava se hra Tugan-Baranovskin väite, että muka „Marx sanoo tästä kysymyksestä „Pääoman” III osassa kokonaan toisella tavalla”, että muka III osassa me „jopa tapaamme väitteitä, jotka tämä analyysi kumoaa jyrkästi” (sit. kirjoitus, 123). Hra Tugan-Baranovski esittää kirjoituksessaan sivulla 122 kaksi sellaista Marxin mietelmää, jotka muka ovat ristiriidassa perusdoktriinin kanssa. Tarkastelkaamme lähemmin niitä. III osassa Marx sanoo: „Välittömän riiston ehdot ja sen (tämän riiston) realisoimisen ehdot eivät ole samanlaiset. Ne eivät ole ainoastaan käymättä yhteen ajan ja paikan suhteen, vaan ne ovat olennaisesti erilaisia. Edellisiä rajoittaa vain yhteiskunnan tuotantovoima, jälkimmäisiä rajoittaa tuotannon eri alojen ja yhteiskunnan kulutuskyvyn tasasuhtaisuus... Mitä enemmän (yhteiskunnan) tuotantovoima kehittyy, sitä enemmän se joutuu ristiriitaan sen suppean perustan kanssa, jolle kulutussuhteet rakentuvat” (III, 1, 226. Venäjännös, s. 189)¹³. Hra Tugan-Baranovski tulkitsee nämä sanat seuraavasti: „Kansakunnallisen tuotannon jakautumisen tasasuhtaisuus ei yksistään vielä takaa tuotteiden menekki-mahdollisuutta. Tuotteet voivat olla löytämättä itselleen markkinoita, vaikka tuotannon jakautuminen olisikin tasan-suhtaista,— sellainen nähtävästi on siteerattujen Marxin sanojen ajatus”. Ei, noiden sanojen ajatus ei ole se. Ei ole mitään perusteita nähdä näissä sanoissa jotain *korjausta* II osassa esitettyyn realisoimisteoriaan. Marx vain toteaa tässä sen kapitalismin ristiriidan, johon on viitattu „Pääoman” muissakin kohdissa, nimittäin sen ristiriidan, että toisaalta on pyrkimyksenä laajentaa *rajattomasti* tuotantoa ja toisaalta pakko pysyä *rajoitetun* kulutuksen puitteissa (kansanjoukkojen proletaarisen tilan vuoksi). Hra Tugan-Baranovski ei tietenkään ryhdy kiistämään sitä vastaan, että tämä ristiriita on kapitalismille *ominainen*; ja koska Marx tässäkin otteessa viittaa siihen, niin ei meillä ole mitään oikeutta etsiä hänen sanoistaan vielä jotain muuta ajatusta. „Yhteiskunnan kulutuskyky” ja „tuotannon eri alojen tasasuhtaisuus”— ne eivät ole lainkaan mitään erillisiä, itsenäisiä ehtoja, jotka eivät olisi yhteydessä toinen toisiinsa. Päinvastoin, kulutuksen määrätty tila on eräs tasasuhtaisuuden aines. Todellakin, realisoimisen analyysi

jo osoitti, että kapitalististen sisämarkkinain muodostuminen ei tapahdu niinkään kulutustarvikkeiden kuin tuotantovälineiden pohjalla. Tästä seuraa, että yhteiskunnallisen tuotannon ensimmäinen lohko (tuotantovälineiden valmistus) voi ja sen täytyy kehittyä nopeammin kuin toinen (kulutustarvikkeiden valmistus). Mutta tästä ei tietenkään mitenkään seuraa, että tuotantovälineiden valmistus voisi kehittyä *riippumatta lainkaan* kulutustarvikkeiden valmistuksesta ja *olematta missään yhteydessä siihen*. Marx sanoo siitä seuraavaa: „Me näimme (II kirja, III osasto), että pysyvän pääoman ja pysyvän pääoman välillä on käynnissä yhtämittäinen kierto, joka on toisaalta henkilökohtaisesta kulutuksesta riippumaton siinä mielessä, ettei se koskaan sisälly tähän viimeksi mainittuun, mutta jota siitä huolimatta loppukädessä (definitiv) rajoittaa henkilökohtainen kulutus, sillä pysyvän pääoman tuottaminen ei koskaan tapahdu sen itsensä vuoksi, vaan se tapahtuu vain siksi, että tätä pysyvää pääomaa käytetään enemmän niillä tuotannon aloilla, joiden tuotteet kuuluvat henkilökohtaiseen kulutukseen” (III, 1. 289. Venäjänk. käännöksessä s. 242)¹⁴. Siis loppukädessä tuotannollinen kulutus (tuotantovälineiden kulutus) on aina yhteydessä henkilökohtaiseen kulutukseen, aina siitä riippuvainen. Kuitenkin kapitalismille on ominaista toisaalta pyrkimys laajentaa rajoittamattomasti tuotannollista kulutusta, laajentaa rajattomasti kasaantumista ja tuotantoa, ja toisaalta — kansanjoukkojen proletarisointuminen, mikä asettaa melko ahtaat rajat henkilökohtaisen kulutuksen laajentumiselle. On selvää, että tässä me näemme kapitalistisen tuotannon ristiriidan, ja Marx toteaaakin vain tämän ristiriidan tuossa siteeratussa katkelmassa *. Toisessa osassa esitetty realisoimisen analyysi ei ollenkaan kumoa tätä ristiriitaa (vastoin hra Tugan-Bara-

* Aivan sama ajatus on toisessakin hra Tugan-Baranovskin siteeraamassa katkelmassa [III, 1. 231, vrt. S. (Seite — sivu. *Toim.*) 232 pykälän loppuun saakka]¹⁵, samoin kuin seuraavassakin pulia koskevassa kohdassa: „Kaikkien todellisten pulien lopulliseksi syyksi jää aina joukkojen köyhyys ja niiden kulutuksen rajoittuneisuus, mikä vastustaa kapitalistisen tuotannon pyrkimystä kehittää tuotantovoimia siten, kuin niiden kehityksen rajana olisi vain yhteiskunnan absoluuttinen kulutuskyky” („Das Kapital”, III, 2. 21. Venäjänk. käännös, s. 395)¹⁶. Sama ajatus on myös Marxin seuraavassa huomautuksessa: „Kapitalistisen yhteiskunnan ristiriita: tavaran ostajina työläiset ovat tärkeitä markkinoille. Mutta tavaran — oman työvoimansa — myyjinä kapitalistinen yhteiskunta pyrkii rajoittamaan heitä hintaminimillä” („Das Kapital”, II, 303)¹⁷. Siitä, että hra N. — on on tulkinnut tämän kohdan väärin, olemme maininneet „Novoje Slovo”, 1897, toukokuu (ks. Teokset, 2. osa, ss. 148—149. *Toim.*). Mikään näistä kohdista ei ole millään tavoin ristiriidassa II osan III osastossa tehdyn realisoimisen analyysin kanssa.

novskin mielipidettä), vaan päinvastoin osoittaa tuotannollisen ja henkilökohtaisen kulutuksen välisen yhteyden. On itsestään ymmärrettävää, että olisi paha virhe tehdä tästä kapitalismin ristiriidasta (taikka sen muista ristiriidoista) se johtopäätös, ettei kapitalismi ole mahdollista taikka ettei se ole edistyksellistä aikaisempiin talousjärjestelmiin verrattuna (kuten narodnikkimme niin mielellään tekevät). Kapitalismin kehittyminen ei voi tapahtua muutoin kuin useiden ristiriitojen alaisena, ja näiden ristiriitojen osoittaminen vain selventää meille kapitalismin historiallisesti ohimenevää luonnetta, tuo ilmi, minkä ehtojen ja syiden takia se pyrkii siirtymään korkeampaan muotoon.

Yhteenvetona kaikesta edellä esitetystä saamme seuraavan johtopäätöksen: hra Tugan-Baranovskin esittämä ratkaisu kysymykseen, joka koskee ulkomarkkinoiden merkitystä, on lainattu nimenomaan Marxilta; „Pääoman” II ja III osan välillä ei ole mitään ristiriitaa realisoimiskysymyksessä (eikä markkinateoriakysymyksessä).

Menkäämme edelleen. Hra Bulgakov syyttää hra Tugan-Baranovskia siitä, että tämä arvostaa väärin ennen Marxia olleiden taloustieteilijäin markkinateoriat. Hra Tugan-Baranovski syyttää hra Bulgakovia siitä, että tämä irroittaa Marxin katsantokannat siitä tieteellisestä maaperästä, missä ne ovat kasvaneet, että Bulgakov kuvailee asian siten, kuin „Marxin katsomuksilla ei olisi mitään yhteyttä hänen edeltäjiensä katsantokantoihin”. Tämä viimeksi mainittu moite on aivan aiheeton, sillä hra Bulgakov ei suinkaan ole lausunut moista mahdotonta käsitystä, vaan päinvastoin hän on maininnut ennen Marxia olleiden eri koulukuntien edustajain katsomuksista. Mielestämme sekä hra Bulgakov että hra Tugan-Baranovski ovat kysymyksen historiikka selostaessaan kiinnittäneet suotta liian vähän huomiota Adam Smithiin, johon „markkinateorian” erikoisesityksessä olisi ehdottomasti pitänyt pysähtyä mitä yksityiskohtaisemmin; „ehdottomasti” sen takia, että juuri Adam Smith antoi alun sille virheelliselle doktriinille, jonka mukaan yhteiskunnallinen tuote jakautuu vaihtelevaan pääomaan ja lisäarvoon (Ad. Smithin terminologian mukaan työpalkkaan, voittoon ja korkoon) ja joka oli sitkeästi vallalla ennen Marxia eikä antanut mahdollisuutta edes asettaakaan oikein realisoimiskysymystä, saatikka ratkaista sitä oikein. Hra Bulgakov sanoo täysin oikeutetusti, että „kun

katsantokantojen lähtökohdat olivat vääriä ja itse probleemi oli väärin formuloitu, niin nämä kiistat” (taloustieteellisessä kirjallisuudessa markkinateoriain johdosta syntyneet kiistat) „saattoivat johtaa vain turhanpäiväisiin ja skolastisiin kinasteluihin” (mainittu teos, s. 21, huom.). Kuitenkin tekijä on omistanut Ad. Smithille vain yhden sivun, sivuuttaen kokonaan sen Ad. Smithin teorioiden yksityiskohtaisen ja loistavan erittelyn, minkä Marx on antanut „Pääoman” toisen osan 19:nnessä luvussa (§ II, S. 353—383)¹⁸, ja pysähtyen sen sijaan käsittelemään tarkemmin toisarvoisten ja epäitsenäisten teoreetikkojen J. S. Mill’in ja von Kirchmann’in oppeja. Mitä taas tulee hra Tugan-Baranovskiin, niin hän on *sivuuttanut A. Smithin kokonaan* eikä sen vuoksi ole myöhempien taloustieteilijöiden katsomuksia selittäessään *huomannut heidän perusvirhettään* (Smithin edellä mainitun virheen toistamista). Ettei esitys tämän vuoksi ole voinut olla tyydyttävä,— se on itsestään selvää. Rajoitumme pariin esimerkkiin. Esitettyään kaavionsa № 1, joka selittää yksinkertaista uusintamista, hra Tugan-Baranovski sanoo: „Mutta eihän tämä edellyttämämme yksinkertaisen uusintamisen tapaus herätäkään mitään epäilyjä; olettamuksemme mukaisesti kapitalistit käyttävät kaiken voittonsa,— ymmärrettävää on, ettei tavarain tarjonta ylitä kysyntää” („Teollisuuspulat”, s. 409). Tämä on väärä käsitys. Se ei ollut entisille taloustieteilijöille lainkaan „ymmärrettävää”, sillä he eivät osanneet selittää edes yhteiskunnallisen pääoman yksinkertaistakaan uusintamista, eikä sitä voidakaan selittää ymmärtämättä, että yhteiskunnallinen tuote jakautuu arvon kannalta *pysyvään pääomaan* + vaihtelevaan pääomaan + lisäarvoon, ja aineellisen muotonsa puolesta kahteen suureen lohkoon: tuotantovälineisiin ja kulutustarvikkeisiin. Siksi tämäkin tapaus herätti A. Smithissä „epäilyjä”, joihin hän sotkeutuikin, kuten Marx osoitti. Kun sitten myöhemmät taloustieteilijät toistivat Smithin *virheen* tuntematta samaa *epäilystä* kuin hän, niin se merkitsee vain sitä, että he ottivat teoreettisessa suhteessa tässä kysymyksessä askeleen taaksepäin. Aivan samoin on väärin, kun hra Tugan-Baranovski sanoo: „Sayn-Ricardon oppi on teoreettisesti aivan oikea; jos hänen vastustajansa viitsisivät tehdä numerolaskuja siitä, millä tavalla tavarat jakautuvat kapitalistisessa taloudessa, niin he ymmärtäisivät helposti, että tämän oppin kieltäminen sisältää loogillisen ristiriidan” (l.c., 427).

Ei, vaan Sayn-Ricardon oppi on teoreettisesti aivan väärä: Ricardo toisti Smithin virheen (ks. hänen „Teoksiaan”, Sieberin käännös, Pietari, 1882, s. 221), ja Say sitä paitsi täydellisesti sen väittämällä, että yhteiskunnan kokonais-tuotteen ja puhtaan tuotteen välinen ero on täysin subjektiivinen. Ja vaikka Say-Ricardo ja heidän vastustajansa „tekisivät numerolaskuja” kuinka paljon tahansa,— he eivät pääsisi koskaan laskuissaan mihinkään, sillä tässä ei ole lainkaan kysymys numeroista, kuten Bulgakovkin on jo aivan oikein huomauttanut hra Tugan-Baranovskin kirjan erään toisen kohdan johdosta (Bulgakov, l.c., s. 21, huom.).

Olemme nyt tulleet toiseenkin herrojen Bulgakovin ja Tugan-Baranovskin välisen kiistan kohteeseen, nimittäin kysymykseen, joka koskee numerokaavoja ja niiden merkitystä. Hra Bulgakov väittää, että hra Tugan-Baranovskin esittämät kaavat „poikkeamalla esikuvasta” (t.s. Marxin kaavoista), „menettävät melko huomattavasti vaikutusvoimaansa eivätkä pysty selittämään yhteiskunnallista uusintamisprosessia” (l.c., 248), kun taasen hra Tugan-Baranovski sanoo, että „hra Bulgakov ei käsitä selvästi tällaisten kaavojen tarkoitusta sinänsä” („Mir Bozhi” № 6 vuodelta 1898, s. 125). Mielestämme tässä tapauksessa on totuus täydellisesti hra Bulgakovin puolella. Pikemminkin hra Tugan-Baranovski „ei käsitä selvästi kaavojen merkitystä” luullessaan, että kaavat „todistavat johtopäätöksen” (ibid.*). Kaavat sinänsä eivät voi mitään todistaa; ne voivat vain *valaista* prosessia, *jos sen eri elementit on saatu teoreettisesti selville*. Hra Tugan-Baranovski on laatinut omat omintakeiset kaavansa, jotka eroavat Marxin kaavoista (ja ovat paljon vähemmän selviä kuin Marxin kaavat), jättäen tällöin teoreettisesti selvittämättä ne prosessin elementit, joita kaavojen pitäisi valaista. Hra Tugan-Baranovski ei ole selittänyt lainkaan Marxin teorian perusväittämää, jossa osoitetaan, ettei yhteiskunnallinen tuote jakaannu yksistään vaihtelevaan pääomaan + lisäarvoon (kuten A. Smith, Ricardo, Proudhon, Rödbertus y.m. luulivat), vaan pysyvään pääomaan + mainittuihin osiin,— tämän väittämän hra Tugan-Baranovski on jättänyt kokonaan selittämättä, vaikka hyväksyykin sen kaavoissaan. Hra Tugan-Baranovskin kirjan lukija *ei pysty ymmärtämään tätä*

* — Ibidem — samassa paikassa. Toim.

uuden teorian perusväittämää. Hra Tugan-Baranovski ei ole lainkaan perustellut sitä, että on välttämättä tehtävä ero yhteiskunnallisen tuotannon kahden lohkon välillä (I: tuotantovälineet ja II: kulutustarvikkeet), vaikka, kuten hra Bulgakov sattuvasti huomauttaa, „yksistään tuossa jaossa on teoreettista järkea enemmän kuin kaikissa sitä edeltäneissä markkinateoriaa koskevissa kinasteluissa” (l.c., s. 27). Senpä vuoksi hra Bulgakov onkin Marxin teoriaa selittänyt paljon selvemmin ja oikeammin kuin hra Tugan-Baranovski.

Ja lopuksi, pysähtyäksemme hieman tarkemmin hra Bulgakovin kirjaan, meidän on mainittava seuraavaa. Noin kolmas osa koko hänen kirjastaan on omistettu „pääoman täyskierroksien erilaisuutta” ja „palkkarahastoa” koskeville kysymyksille. Tällaisilla otsikoilla varustetut pykälät tuntuvat meistä vähimmin onnistuneilta. Edellisessä näistä mainituista pykälistä tekijä yrittää täydentää (ks. s. 63, huom.) Marxin analyysia ja syventyy sangen mutkallisiin laskelmiin ja kaavoihin valaistakseen sitä, miten realisoimisprosessi tapahtuu pääoman täyskierroksien ollessa erilaisia. Meistä tuntuu siltä, että se lopullinen johtopäätös, johon hra Bulgakov päätyy (että realisoimisen selittämiseksi pääoman täyskierroksien ollessa erilaisia on edellytettävä kummankin lohkon kapitalisteilla olevan varastoja, vrt. s. 85), seuraa sinänsä tuotannon ja pääoman kierron yleisistä laeista, ja siksi ei ole ollut mitään tarvetta edellyttää erilaisia tapauksia pääoman täyskierrossuhteissa II ja I lohossa ja laatia kokonaisia taulukkosarjoja. Samaa on sanottava toisestakin mainitsemastamme pykälästä. Hra Bulgakov osoittaa täysin oikeutetusti virheelliseksi hra Herzensteinin väitteen, jonka mukaan Marxin opissa on iässä kysymyksessä ristiriitaisuutta. Tekijä huomauttaa täysin oikeutetusti, että „jos kaikkien pääomien täyskierron ajatellaan kestävän vuoden, niin kyseisen vuoden alussa kapitalistit omistavat niin viime vuoden tuotannon koko tuotteen kuin niiden arvoa vastaavan rahasummankin” (ss. 142—143). Mutta hra Bulgakov on suotta ottanut (s. 92 ja seur.) entisaikojen taloustieteilijöiltä tämän kysymyksen puhtaasti skolastisen asettelin (otetaanko työpalkka kuluva tuotannosta vaiko edellisen työjakson tuotannosta?) ja hankkinut itselleen lisävaikeuksia „jäävätessään” Marxin todistuksen, Marx kun „näyttää puhuvan omaa varsinaista katsantokantaansa vastaan”

„päätellessään siihen tapaan kuin” „työpalkkaa ei otettaisi-kaan pääomasta, vaan kuluvasta tuotannosta” (s. 135). Marx ei lainkaan aseta kysymystä tuossa muodossa. Hra Bulgakovin täytyi „jäävätä” Marxin todistus syystä, että hän yritti sitoa Marxin teoriaan Marxille aivan vieraan kysymyksenasettelun. Koska kerran on saatu selville, millä tavalla koko yhteiskunnallinen tuotantoprosessi käy yhteiskunnan eri luokkien kuluttaessa sen tuotteen, millä tavalla kapitalistit sijoittavat rahat, joita tarvitaan tuotteen kiertokulkuun,— kun kaikki tämä on saatu selville, niin kysymys siitä, otetaanko työpalkka kuluvasta tai aikaisemmasta tuotannosta, menettää kaiken vakavan merkityksensä. Siksipä „Pääoman” jälkimmäisten osien julkaisija Engels sanookin toisen osan esipuheessa, että sellaiset järjestykset, kuin esimerkiksi Rodbertusin mietiskelyt siitä, „onko työpalkka peräisin pääomasta vaiko tulosta, kuuluvat skolaastiikkaan ja tämän „Pääoman” toisen kirjan kolmas osasto poistaa ne kokonaan päiväjärjestyksestä” („Das Kapital”, II, Vorwort, S. XXI *).

Kirjoitettu vuoden 1898 lopulla

Julkaistu tammikuussa 1899

aikakauslehden „Nautshnoje

Obozrenije”²⁰ 1. n:rossa

Allekirjoitus: Vladimir Iljin

*Julkaistaan aikakauslehden
tekstin mukaan*

* — „Pääoma”, II osa, Esipuhe, s. XXI¹⁰. Toim.

ARVOSTELUA

Parvus. Maailman markkinat ja maatalouskriisi. Taloustieteellisiä kuvauksia. Saksankielestä kääntänyt L. J., Pietari, 1898. Kustantanut O. N. Popovu (Valistuskirjaston sarjajulkaisuja, 2. sarja, № 2). 142 sivua. Hinta 40 kop.

Parvusin kirjailijanimeä käyttävän lahjakkaan saksalaisen publisistin teos käsittää sarjan kuvauksia, jotka luonnehtivat nykyajan maailmantalouden eräitä ilmiöitä samalla kun suurin huomio siinä on kiinnitetty Saksaan. Parvus tarkkailee etupäässä maailmanmarkkinoiden kehitystä ja kuvailee ennen kaikkea sitä, minkälaisien vaiheiden kautta tämä kehitys on viime aikana käynyt, sitä mukaa kuin Englannin teollinen hegemonia on heikentynyt. Mitä mielenkiintoisimpia ovat tekijän huomautukset siitä, mitä osaa esittävät vanhat teollisuusmaat nuorempien kapitalististen maiden markkina-alueina: Englanti esimerkiksi nielee yhä enemmän ja enemmän saksalaisia teollisuusvalmisteita, tätä nykyä $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{4}$ Saksan koko viennistä. Kauppa- ja teollisuustilastojen tietoihin perustuen Parvus kuvailee sangen omalaatuista työnjakoa eri kapitalistimaiden välillä, joista toiset tuottavat etupäässä siirtomaamarkkinoita, toiset taas Euroopan markkinoita varten. Luvussa „Kaupungit ja rautatiet” kirjoittaja tekee sangen mielenkiintoisen yrityksen koettaessaan luonnehtia tärkeimpiä „kapitalististen kaupunkien muotoja” ja niiden merkitystä kapitalistisen talouden yleisessä rakenteessa. Muu, enin osa kirjasta (ss. 33—142) on omistettu kysymyksille, jotka koskevat nykyisen kapitalistisen maatalouden ristiriitoja sekä agraarikriisiä. Parvus tekee ensin selkoa teollisen kehityksen vaikutuksesta viljan hintoihin, maakorkoon j.n.e. Sitten hän selostaa maakorkoteoriaa, jonka Marx on kehittänyt „Pääoman” III osassa, ja selittää tämän teorian kannalta kapitalististen agraarikriisien perussyitä. Täydennettyään tämän kysymyksen puhtaasti teoreettista käsittelyä Saksaa koskevilla tie-

doilla, Parvus tulee siihen johtopäätökseen, että „agraarikriisin viimeisenä ja perussyynä on yksinomaan kapitalistisen kehityksen aikaansaama maakoron kohoaminen ja sitä vastaavat maanhinnat”. „Poistakaa nämä hinnat”, sanoo Parvus, „ja Euroopan maatalous kykenee jälleen kilpailemaan Venäjän ja Amerikan maatalouden kanssa”. „Sen (yksityisomistuksen) ainoana keinona agraarikriisiä vastaan, ellei puhuta sattumanvaraisista edullisista kombinaatioista maailman markkinoilla, on: koko kapitalistisen maomaisuuden myyminen huutokaupalla” (141). Näin siis se johtopäätös, johon Parvus tulee, käy ylipäänsä yhteen Engelsin käsityksen kanssa; „Pääoman” III osassa Engels huomauttaa, että nykyaikainen maatalouskriisi tekee mahdolliseksi entiset eurooppalaisten maanomistajien perimät maakorot.²¹ Kehoitamme hartaasti kaikkia lukijoita, joita mainitut kysymykset kiinnostavat, tutustumaan tähän Parvusin kirjaan. Se on mainio vastalääke niille tavanomaisille, nykyistä maatalouskriisiä koskeville narodnikkilaisille järkeilyille, joita tavataan yhtämittaa narodnikkilehdistössä ja joita vaivaa sangen oleellinen puute: kriisin olemassaoloa tarkastellaan asettamatta sitä yhteyteen maailman kapitalismin yleisen kehityksen kanssa, sitä ei tarkastella määrättyjen yhteiskuntaluokkien katsantokannalta, sitä tarkastellaan vain siksi, jotta voitaisiin vetää siitä porporvarillinen johtopäätös talonpoikaisen pientalouden elinvoimaisuudesta.

Parvusin kirjan käännös voidaan yleensä katsoa tyydyttäväksi, vaikka siinä tavataankin paikoitellen epäonnistuneita ja kankeita sanontoja.

Kirjoitettu helmikuussa 1899

*Julkaistu maaliskuussa 1899
aikakauslehden „Natshalo”²²
3. n:rossa
Allekirjoitus: V. I. Iljin*

*Julkaistaan aikakauslehden
tekstin mukaan*

ARVOSTELUA

R. Gvozdev. Kulakkius-koronkiskuruus, sen yhteiskunnallis-taloudellinen merkitys. *Pietari, 1899. Kustantanut N. Garin.*

Hra Gvozdev tekee kirjassaan taloustieteellisestä kirjallisuudestamme koottujen tietojen pohjalla yhteenvedot kulakkiutta ja koronkiskuruutta koskevasta mielenkiintoisesta kysymyksestä. Tekijä esittää joukon tietoja reforminedellisellä kaudella tapahtuneesta tavaravaihdon ja tuotannon kehityksestä, joka sai aikaan kauppa- ja koronkiskuripääoman ilmaantumisen. Sitten seuraa katsaus aineistoon, joka koskee koronkiskuruutta viljantuotannossa sekä siirtoasutusten, kotiteollisuusammattien, toispaikkaitten ansiotöiden, verojen ja lainojen yhteydessä ilmenevää kulakkiutta. Hra Gvozdev osoittaa aivan oikein, että narodnikilaisen taloustieteen edustajat ovat käsittäneet väärin kulakkiuden, pitäen sitä jonkinlaisena „kasvannaisena” „kansantuotannon” elimistössä eikä eräänä kapitalismin muotona, joka on kiinteässä ja erottamattomassa yhteydessä Venäjän koko yhteiskunnallisen talouden rakenteeseen. Narodnikit ovat jättäneet huomiotta sen, että kulakkius on yhteydessä talonpoikaiston jakaantumiseen ja että maaseudun „verenimijä”-koronkiskurit y.m.s. ovat lähellä „yrittäjäisäntiä”, näitä Venäjän maaseudun pikkuporvariston edustajia. Keski aikaisten instituutioiden jätteet (kyläyhteisön säätysulkeutuneisuus, talonpoikain kiinnittäminen maasuuksiin, yhteistakuu, verorasitusten säätyjakoinen epätasaisuus), jotka painavat maaseutuamme, asettavat tavattoman suuria esteitä pienten pääomien sijoittamiselle tuotantoon, niiden käyttämiselle maatalouteen ja teollisuuteen. Sen luonnollisena seurauksena on *pääoman alimpien*

ja huonoimpien muotojen, kauppa- ja koronkiskuripääoman, suunnattoman suuri levinneisyys. Vähälukuiset vauraat talonpojat, ollessaan „vähäväkisten” talonpoikain suuren joukon keskellä, joka elää puolinälässä mitättömän pienillä maaosuuksillaan, muuttuvat kiertämättä pahinta lajia oleviksi riistäjiksi, jotka orjuuttavat köyhälistöä antamalla lainaksi rahaa, talvipalkkauksella y.m. y.m. Pidättämällä kapitalismin kasvua niin maanviljelyksessä kuin teollisuudessaakin vanhentuneet instituutiot supistavat siten työvoiman kysyntää, turvaamatta samalla missään määrin talonpoikia mitä julkeimmalta ja rajattomimmalta riistolta ja edes nälkäkuolemalta. Hra Gvozdevin kirjassa esitetyt likimääräiset laskelmat niistä summista, joita vähäväkinen talonpoikaisto maksaa kulakeille ja koronkiskureille, osoittavat havainnollisesti kestäättömäksi sellaisen tavanomaisen vastakkainasettelun, että maaosuuden omaava venäläinen talonpoikaisto asetetaan länsieurooppalaisen proletariaatin vastakohtaksi. Todellisuudessa tämä talonpoikaisto on valtaosaltaan saatettu asemaan, joka on paljon huonompi kuin maalaisproletariaatin asema Länessä; todellisuudessa meidän varattomat talonpoikamme kuuluvat paupereihin, ja yhä tiheämmin ja tiheämmin toistuvat vuodet, jolloin tarvitaan poikkeuksellisia erikoistoimenpiteitä miljoonien nälkääkärsivien talonpoikien auttamiseksi. Elleivät fiskuslaitokset sitoisi keinotekoisesti varakasta talonpoikaistoa ja köyhälistöä toisiinsa, niin tämä viimeksi mainittu olisi kiertämättä katsottava virallisesti juuri paupereihin kuuluvaksi, ja se määritteli tarkemmin ja todellisemmin nykyaikaisen yhteiskunnan suhteen näihin väestökerroksiin. Hra Gvozdevin kirja on hyödyllinen siksi, että siinä tehdään yhteenvedot „ei-proletaarisesta köyhtymisen” * prosessista ja luonnehditaan oikeudenmukaisesti tämä prosessi talonpoikaiston jakaantumisen alimmaksi ja pahimmaksi muodoksi. Hra Gvozdev tuntee nähtävästi hyvin Venäjän taloustieteellisen kirjallisuuden, mutta hänen kirjansa olisi voittanut siitä, jos tekijä olisi antanut vähemmän sijaa erilaisista lehtikirjoituksista otetuille lainauksille ja kiinnittänyt enemmän huomiota aineiston itsenäiseen käsittelyyn.

* *Parous*, Maailman markkinat ja maatalouskriisi, Pietari, 1898, s. 8, huomautus.

Käytettävissä olevan aineiston narodnikkilainen käsittely jättää tavallisesti varjoon tämän kysymyksen ne puolet, jotka ovat teoreettiselta kannalta tärkeimpiä. Edelleen, hra Gvozdevin omat päätelmät ovat useinkin tavattoman perustelemattomia ja ylimalkaisia. Tämä on sanottava erikoisesti kotiteollisuutta käsittelevästä luvusta. Kirjan kieliasua haittaa paikoin koreasanaisuus ja epäselvyys.

Kirjoitettu helmikuussa 1899

*Julkaistu maaliskuussa 1899
aikakauslehden „Natshalo“
3. n:rossa
Allekirjoitus: V. I. Iljin*

*Julkaistaan aikakauslehden
tekstin mukaan*

ARVOSTELUA

Venäjän kauppaa ja teollisuutta. Käsikirja kauppiaita ja tehtailijoita varten. Laadittu kauppa- ja manufaktuuridepartementin tilasto-osaston päällikön A. A. Blaun johdolla ja toimittamana. Pietari, 1899. Hinta 10 ruplaa.

Tämän tavattoman isokokoisen teoksen julkaisijain tarkoituksena oli „täyttää taloustieteellisessä kirjallisuudessamme olevaa aukkoa” (s. I), nimittäin antaa samalla sekä koko Venäjän kauppa- ja teollisuusliikkeiden osoitteet että tiedot „eri teollisuusalojen tilasta”. Tällaista hakemistoluontoisen ja tieteellisen tilastoaineiston yhdistämistä vastaan ei olisi mitään sanomista, jos kumpikin aineisto olisi annettu riittävän täydellisenä. Valitettavasti tässä nimetyssä kokoelmassa tilastoaineisto uppoaa täydellisesti osoiteaineistoon, sillä edellinen on esitetty vajavaisesti ja varsin puutteellisesti muokattuna. Ennen kaikkea tämä julkaisu eroaa epäedullisesti samantyyppisistä aikaisemmista julkaisuista siinä, ettei se anna tilastotietoja *jokaisesta* luetteloon joutuneesta liikkeestä ja laitoksesta. Tämän vajavaisuuden takia liikkeiden ja laitosten luetteleminen, joka käsittää 2.703 isoa palstaa mitä tiheintä tekstiä, menettää kaiken tieteellisen merkityksensä. Kuitenkin kauppa- ja teollisuustilastojemme kaaosmaisen tilan vuoksi juuri tiedot jokaisesta eri laitoksesta ja liikkeestä ovat erittäin tärkeitä, koska viralliset tilastolaitoksemme eivät koskaan käsittele näitä tietoja läheskään siedettävästi, rajoittuen vain esittämään yhteenvedot, joissa verrattain pätevä ja kerrassaan epäpätevä aineisto sotketaan sekaisin. Osoitamme heti, että tämä viimeksi mainittu huomautus koskee myös käsiteltävänä olevaa julkaisua, mutta sitä ennen toteamme julkaisun laatijain seuraavan omalaatuisen menettelytavan. Julkaisutessaan kunkin tuotantoalan liikkeiden ja laitosten osoitteet, he esittävät laitosten lukumäärän ja niiden liikevaihdon

summan vain koko Venäjän mitassa; laskevat sitten kulta-kin tuotantoalalta yhden laitoksen keskimääräisen liikevaihdon ja jakavat erikoismerkkiä käyttäen liikkeen sen mukaan, onko niiden liikevaihto tätä keskimääräistä lukua suurempi vai pienempi. Paljon tarkoituksenmukaisempaa olisi ollut (jos kerran ei voitu julkaista tietoja jokaisesta laitoksesta erikseen) asettaa useampia liikkeiden ja laitosten kategorioita, jotka olisivat olleet samanlaisia kaikilla kaupan ja teollisuuden aloilla (liikevaihdon suuruuden, työläisten lukumäärän, voimakoneiden luonteen y.m. mukaan) ja jakaa sitten kaikki laitokset näiden kategorioiden mukaan. Silloin olisi voitu ainakin päätellä siitä, miten täydellistä ja vertailukelpoista aineisto on eri läänien ja eri tuotantoalojen osalta. Mitä tulee esimerkiksi tehdastilastoon, niin ei tarvitse muuta kuin lukea kyseisen julkaisun ensimmäiseltä sivulta (huomautuksista) tämän käsitteen fenomenaalisen hatara määritelmä sekä selailta tehtailijain luetteloita eräiltä tuotantoaloilta, vakuuttuaksemme siitä, miten erilaatuista kirjassa esitetty tilastoaineisto on. Sen tähden niihin tehdastilastoja koskeviin yhteenvetotietoihin, jotka on esitetty „Venäjän kauppaa ja teollisuutta” teoksen I osan ensimmäisessä osastossa („Historiallis-tilastollinen katsaus Venäjän teollisuuteen ja kauppaan”), on suhtauduttava sangen varovaisesti. Me luemme siitä, että vuonna 1896 (osittain vuonna 1895) koko Venäjän keisarikunnassa oli 38.401 tehdasta, joiden tuotannon määrä oli 2.745 miljoonaa ruplaa, työläisten lukumäärän ollessa 1.742.181, mukaan laskettuina sekä akssiiveroa maksamattomat että akssiiveroa maksavat tuotantoalat ja vuoriteollisuuden alat. Mielestämme tätä numeroa ei saa vertailla tehdastilastojemme numeroihin edellisiltä vuosilta tekemättä varsin oleellisia tarkistuksia. Vuonna 1896 rekisteröitiin koko joukko tuotantoaloja, joita ei ennen (vuoteen 1894/95 saakka) laskettu „tehdastuotantoon” kuuluviksi: leipomot, kalastamot, teurastamot, kirja- ja kivipainot y.m. y.m. Keisarikunnan kaikkien vuori- ja metallurgisten tehtaiden tuotantosumma on määriteity 614 miljoonaksi ruplaksi käyttämällä hyvin omalaatuisia menetelmiä, joista tietoomme saatetaan vain se, että valuraudan arvo sisältyy nähtävästi toistamiseen raudan ja teräksen arvoon. Työläisten lukumäärää koko vuori- ja metallurgisessa teollisuus-

dessa on päinvastoin ilmeisesti pienennetty: heidän lukumääräkseen on vuonna 1895/96 osoitettu 505.000. Joko se on virhe taikka sitten monet vuorityölaitokset on jätetty pois. Kirjassa olevista hajatiedoista näkyy, että pelkästään muutamilla tämän osaston tuotantoaloilla työläisten lukumäärä tekee 474.000 henkeä, joihin ei ole laskettu kivihiilen louhinnassa (noin 53.000), suolateollisuudessa (noin 20.000), kivilouhimoilla (noin 10.000) sekä muutamilla muilla vuorituotannon aloilla (noin 20.000) työskenteleviä työläisiä. Vuonna 1890 keisarikunnan koko vuori- ja metallurgisessa teollisuudessa oli enemmän kuin 505.000 työläistä, ja erikoisesti juuri nämä teollisuusalat ovat siitä lähtien kehittyneet. Esimerkiksi tämän osaston viidellä tuotantoalalla, joista kirjan tekstissä on annettu historiallis-tilastollisia tietoja (rautavalimo-, rautalanka- ja kone-rakennusteollisuudet, kulta- ja kuparituotteiden valmistus), laskettiin vuonna 1890 olleen 908 tehdasta, niissä 69.000 työläistä ja niiden kokonaistuotannon arvo 77 milj. ruplaa, jota vastoin vuonna 1896 oli 1.444 tehdasta, joissa 147.000 työläistä, tuotannon yhteisarvo 221½ miljoonaa ruplaa. Kun lasketaan yhteen kaikki kirjaan sirotellut historiallis-tilastolliset tiedot, jotka eivät valitettavasti koske kaikkia, vaan ainoastaan eräitä tuotantoaloja (puuvillan muokkaus, kemialliset tuotantoalat ja yli 45 muuta tuotantoalaa) niin saamme seuraavanlaiset tiedot keisarikunnasta kokonaisuudessaan. Vuonna 1890 oli 19.639 tehdasta, joissa 721.000 työläistä ja tuotantosumma 929 milj. ruplaa, jota vastoin vuonna 1896 oli 19.162 tehdasta, joissa 985.000 työläistä ja tuotantosumma 1.708 milj. ruplaa; kun siihen lisätään kaksi aksiisiveron alaista tuotannonalaa, sokerituotanto ja viinanpolto (vuonna 1890/91: 116.000 työläistä; v. 1895/96: 123.000), saadaan työläisten lukumääräksi 837.000 ja 1.108.000 työläistä, mikä antaa *kuuden vuoden ajalta melkein kolmanneksen lisäystä*. Huomautamme, että tehtaiden lukumäärän pienentyminen johtuu myllyjen erilaisesta rekisteröinnistä: vuonna 1890 joutui tehtaiden lukuun 7.003 myllyä (tuotanto 156 milj. ruplaa ja 29.638 työläistä), mutta vuonna 1896 vain 4.379 myllyä (272 milj. ruplaa ja 37.954 työläistä).

Tällaisia ovat ne tiedot, joita käsiteltävästä julkaisusta voidaan saada ja joiden perusteella voidaan luoda

jonkinlainen käsitys Venäjän teollisesta noususta 90-luvulla. Tähän kysymykseen voidaan palata yksityiskohtaisemmin sitten, kun on saatettu julkisuuteen täydelliset tilastotiedot vuodelta 1896.

Kirjoitettu helmikuussa 1899

*Julkaistu maaliskuussa 1899
aikakauslehden „Natshalo”*

3. n:rossa

Allekirjoitus: V. I. I l j i n

*Julkaistaan aikakauslehden
tekstin mukaan*

VIELÄKIN REALISOIMISTEORIAKYSYMYKSESTÄ

„Nautshnoje Obozrenije” julkaisun tämän vuoden (1899) tammikuun niteessä on julkaistu kirjoitelmani „Huomautus markkinateoriakysymykseen (herrojen Tugan-Baranovskin ja Bulgakovin välisen polemiikin johdosta)”, ja sen jälkeen P. B. Struven kirjoitus: „Markkinakysymyksestä kapitalistisen tuotannon vallitessa (Bulgakovin kirjan ja Iljinin kirjoituksen johdosta)”. Struve „torjuu huomattavalta osaltaan Tugan-Baranovskin, Bulgakovin ja Iljinin teorian” (hänen kirjoituksestaan, s. 63) ja esittää oman kantansa Marxin realisoimisteoriasta.

Mielestäni ei Struven polemiikki mainittuja kirjoittajia vastaan aiheudu niinkään paljon asiallisesta erimielisyydestä kuin siitä, että Struvella on väärä käsitys heidän puolustamansa teorian sisällöstä. Ensinnäkin Struve sekoittaa porvarillisten taloustieteilijöiden markkinateorian, jotka opettivat, että tuotteet vaihdetaan tuotteisiin ja että sen vuoksi tuotannon on vastattava kulutusta, Marxin realisoimisteoriaan, jota kehittäessään Marx analysoi, *miten* yhteiskunnallisen kokonaisuuden uusintaminen ja kierto tapahtuu, t.s. miten tapahtuu tuotteen realisoiminen kapitalistisessa yhteiskunnassa *. Ei Marx eivätkä hänen käsitystään selostaneet kirjoittajat, joita vastaan Struve polemisoi, ole tehneet tästä analyysistä sellaista johtopäätöstä, että tuotanto olisi sopusuhtaista kulutuksen kanssa, vaan päinvastoin he ovat korostaneet tarmokkaasti niitä kapitalismille ominaisia ristiriitoja, jotka eivät voi olla ilmenemättä

* Ks. „Tutkielmiani”, s. 17 y.m. (Ks. Teokset, 2. osa, s. 133 y.m. *Toim.*)

kapitalistisen realisoimisen yhteydessä *. Toiseksi Struve sotkee toisiinsa abstraktisen realisoimisteorian (josta hänen vastaväittäjänsä yksinomaan vain puhuivatkin) ja ne konkreettiset historialliset ehdot, jotka ovat olemassa kapitalistisen tuotteen realisoimiselle yhdessä taikka toisessa maassa jonakin määrättyinä aikakautena. Se on samaa, kuin jos joku sekoittaisi abstraktisen maakorkoteorian ja yhdessä taikka toisessa maassa olevat maanviljelyskapitalismin konkreettiset kehityshehdot. Näistä Struven kahdesta perushairahduksesta on johtunut koko joukko väärinkäsityksiä, joiden selittämiseksi on tarkasteltava hänen kirjoitukseensa eri väittämiä.

1. Struve ei hyväksy sitä mielipidettäni, että realisoimisteoriaa selostettaessa pitää pysähtyä erikoisesti Adam Smithiin. Jos mennään Aatamin aikoihin,— kirjoittaa hän,— niin ei pitäisi pysähtyä Smithiin, vaan fysiokraatteihin. Ei se niin ole. Juuri Adam Smith ei rajoittunut sen (fysiokraateillekin tunnetun) totuuden tunnustamiseen, että tuotteet vaihdetaan tuotteisiin, vaan asetti kysymyksen myösi siitä, miten yhteiskunnallisen *pääoman* ja tuotteen eri osat korvautuvat (realisoidaan) arvonsa mukaan **. Senpä vuoksi Marx, joka myönsi täydellisesti, että fysiokraattien oppi, esimerkiksi Quesnay'n „Tableau économique” ***, sisälsi „aikansa nerokkaita” väittämiä ****, ja että uusintamisprosessin analysissa Ad. Smith otti eräissä suhteissa jopa taka-askeleen fysiokraatteihin verrattuna („Das Kapital”, I², 612, Anm. 32 *****), ei kuitenkaan katsauksessaan realisoimiskysymyksen historiaan omistanut fysiokraateille enempää kuin jotain puolisentoista sivua („Das Kapital”, II¹, S. 350—351)²⁵, kun sen sijaan Adam Smithille hän omisti yli kolmekymmentä sivua (ib., 351—383)²⁶, tehden yksityiskohtaisesti selkoa Ad. Smithin perusvirheestä, jonka on perinyt koko myöhempi poliittinen taloustiede. Näin ollen

* Ibid. (ibidem — sama. *Toim.*), ss. 20, 27, 24 y.m. (Ks. Teokset, 2. osa, ss. 136, 144—145, 141—142 y.m. *Toim.*).

** Muuten „Nautshnoje Obozrenijessa” olleessa kirjoituksessani on termi „arvo” muutettu kaikkialla „hinnaksi”. En ole tehnyt sitä itse, vaan toimitus. En anna kovin oleellista merkitystä tämän taikka tuon termin käyttämiselle, mutta katson tarpeelliseksi huomauttaa, että olen käyttänyt ja käytän aina termiä: „arvo”.

*** — „Talouden taulu”. *Toim.*

**** *Fr. Engels*: „Herrn E. Dühring's Umwälzung der Wissenschaft”, Dritte Aufl. [*Fr. Engels*: „Herra Eugen Dühring tieteen mullistajana” („Anti-Dühring”). Kolmas painos. *Toim.*], s. 270²¹. Marxin kirjoittamasta luvusta.

***** — „Pääoma”, I osa, 2. painos, s. 612, 32. huomautus²⁴. *Toim.*

Ad. Smithiin on pysähdyttävä nimenomaan sen vuoksi, jotta voitaisiin saada selvyys kaikkien Smithin virheen toistaneiden porvarillisten taloustieteilijöiden realisoimisteoriasta.

2. Hra Bulgakov sanoo aivan oikein kirjassaan, että porvarilliset taloustieteilijät ovat sekoittaneet yksinkertaisen tavarankierron ja kapitalistisen tavarankierron toisiinsa, mutta Marx totesi toisen eroavan toisesta. Struve arvelee, että hra Bulgakovin väite perustuu väärinkäsitykseen. Mielestäni väärinkäsityksiin ei ole joutunut hra Bulgakov, vaan päinvastoin Struve. Tosiaanakin, kuinka Struve kumoo hra Bulgakovin väitteen? Kerrassaan kummallisesti: hän kumoo sen toistamalla tämän väitteen. Struve sanoo: Marxia ei voida pitää sen realisoimisteorian kannattajana, jonka mukaan tuote voidaan realisoida kyseessäolevan yhteiskunnan sisällä, sillä Marx „teki jyrkän eron yksinkertaisen tavarankierron ja kapitalistisen kierron välillä” (!! s. 48). Mutta tähän on juuri samaa, mitä hra Bulgakovkin väitti! Juuri siksi Marxin teoria ei olekaan pelkäämään sen totuuden toistamista, että tuotteet vaihdetaan tuotteisiin. Senpä tähden hra Bulgakov onkin täysin oikeutetusti pitänyt porvarillisten ja pikkuporvarillisten taloustieteilijöiden kiistaa ylituotannon mahdollisuudesta „tyhjänpäiväisenä ja skolastisena sanasotana”: molemmat kiistapuolet ovat sekoittaneet tavarankierron ja kapitalistisen kierron toisiinsa, molemmat ovat toistaneet Ad. Smithin virheen.

3. Turhaan Struve nimittää realisoimisteoriaa tasasuhtaisen jaon teoriaksi. Se ei ole tarkka ja vie kiertämättä väärinkäsityksiin. Realisoimisteoria on abstraktinen * teoria, joka osoittaa, miten yhteiskunnallisen kokonaisuutensa uusintaminen ja kierto tapahtuu. Tämän abstraktisen teorian välttämättömiä edellytyksiä on ensinnäkin ulkomaankaupan, ulkomarkkinain abstrahointi. Mutta abstrahoidessaan ulkomaankaupan realisoimisteoria ei silti lainkaan väitä sitä, että kapitalistinen yhteiskunta olisi joskus ollut tai voinut olla olemassa ilman ulkomaankauppaa **. Toiseksi,

* Ks. kirjoitustani „Nautshnoje Obozrenijessa”, s. 37 (ks. tämän osan s. 42. *Toim.*).

** *Ibid.*, s. 38 (ks. tätä osaa, s. 43. *Toim.*). Vrt. „Tutkelmia”, s. 25 (ks. Teokset, 2. osa, s. 143. *Toim.*): „Emmekö me kiellä ulkomarkkinain välttämättömyyttä kapitalismille? Emme tietenkään. Mutta kysymyksellä ulkomarkkinoista ei ole kerrassaan mitään tekemistä realisoimisteorian kanssa”.

abstraktinen realisoimisteoria edellyttää ja sen onkin edellytettävä tasasuhtaista tuotteiden jakaantumista kapitalistisen tuotannon eri alojen välillä. Mutta näin olettaessaan realisoimisteoria ei suinkaan väitä sitä, että kapitalistisessa yhteiskunnassa tuotteet aina jaetaan tai voidaan jakaa tasasuhtaisesti*. Hra Bulgakov vertaa aivan oikeutetusti realisoimisteoriaa arvoteoriaan. Arvoteoria edellyttää ja sen onkin edellytettävä kysynnän ja tarjonnan tasapuolisuutta, mutta se ei suinkaan väitä, että kapitalistisessa yhteiskunnassa aina havaittisiin taikka voitaisiin havaita tällaista tasapuolisuutta. Realisoimislaki, samoin kuin kaikki muutkin kapitalismin lait, „toteutuu vain toteuttamatta” (Bulgakov, siteerattu Struven kirjoituksessa, s. 56). Voiton keskimääräisen ja samansuuruisen suhdeluvun teoria edellyttää oikeastaan samaa tuotannon tasasuhtaista jakautumista sen eri alojen kesken. Mutta eihän Struve sillä perusteella nimitä tätä teoriaa tasasuhtaisen jaon teoriaksi!

4. Struve kiistää mielipiteeni, että Marx on oikeutetusti syyttänyt Ricardoa Ad. Smithin virheen toistamisesta. „Marx oli väärässä”, kirjoittaa Struve. Mutta Marxhan suoraan siteeraa erään kohdan Ricardon teoksesta (II¹, 383)²⁷. Struve sivuuttaa huomiotta tämän kohdan. Ja heti seuraavalla sivulla Marx esittää Ramsayn mielipiteen: Ramsaykin on pannut merkille nimenomaan Ricardon tämän virheen. Viittasin Ricardon teoksen toiseenkin kohtaan, jossa hän sanoo suoraan: „Jokaisen maan koko maaperän- ja työtuote jakautuu kolmeen osaan: työpalkka, voitto ja korko” (tässä on virheellisesti sivuutettu pysyvä pääoma. Ks. „Ricardon teokset”, Sieberin venäjännös, s. 221). Struve sivuuttaa vaikenemalla tämänkin kohdan. Hän siteeraa vain erään Ricardon huomautuksen, jossa osoitetaan järjettömiksi Sayn päätelmät kokonaistulon ja puhtaan tulon välisestä eroista. „Pääoman” III osan 49. luvussa, jossa esitetään

* „El ainoastaan tuotteet, jotka korvaavat lisäarvon, vaan myöskin vaihtelevan... myöskin pysyvän pääoman korvaavat tuotteet... kaikki ne realisoidaan samalla lailla vain „vaikeuksien” keskellä, yhtämittaisten horjuntujen keskellä, jotka tulevat yhä voimakkaammiksi sitä mukaa kuin kapitalismi kasvaa”... („Tutkimuksia”, s. 27 (ks. Teokset, 2. osa, ss. 144—145. Toim.)). Ehkäpä Struve sanoo, että tämän kohdan kanssa ovat ristiriidassa toiset kohdat, esim. s. 31 (ks. Teokset, 2. osa, s. 149. Toim.): „...kapitalistit voivat realisoida lisäarvon”?... Tämä ristiriita on vain näennäinen. Mikäli me otamme abstraktisen realisoimisteorian (ja narodnikit esittivät juuri abstraktisen teorian lisäarvon realisoimisen mahdottomuudesta), sikäli johtopäätöksenä on väistämättömästi realisoimisen mahdollisuus. Mutta abstraktista teoriaa esitettäessä on mainittava myös todelliselle realisoimisprosessille ominaisista ristiriidoista. Sen olenkin tehnyt kirjoituksessani.

johtopäätökset realisoimistecriasta, Marx mainitsee juuri tämän Ricardon huomautuksen ja sanoo sen johdosta seuraavaa: „Muuten, kuten tuonnempana tulemme näkemään” — nähtävästi tarkoitetaan „Pääoman” IV osaa²⁸, joka ei ole vielä ilmestynyt, — „Ricardo ei ole missään kumonnut Smithin virheellistä tavarain hinnan analyysia, nimittäin tuon hinnan hajottamista tulojen arvojen summaksi (Revenuen). Ricardo ei ajattele tämän analyysin virheellisyyttä ja analyseissaan hän pitää sitä oikeana sikäli, mikäli hän „jättää huomioimatta” tavarain vakinaisen arvo-osan. Hän palaa aika ajoittain samaan käsitystapaan” (t.s. Smithin käsitystapaan. „Das Kapital”, III, 2, 377. Venäl. käännös, 696)²⁹. Jätämme lukijan itsensä pääteltäväksi, kuka on oikeassa: Marxko, joka sanoo Ricardon toistavan Smithin virheen*, vaiko Struve, joka sanoo, että Ricardo „ymmärsi mainiosti (?), ettei koko yhteiskunnallinen tuote ole pelkästään työpalkkaa, voittoa ja korkoa” ja että Ricardo „tietämättään (!) jätti huomioimatta yhteiskunnallisen tuotteen ne osat, jotka muodostuvat tuotantokustannuksista”. Voidaanko ymmärtää *mainiosti* ja samalla *tietämättään* jättää huomioimatta?

5. Struve ei ollut ainoastaan kumoamatta sitä Marxin väitettä, että Ricardo omaksui Smithin virheen, vaan itsekin toisti kirjoituksessaan tuon saman virheen. „Kummallista... on luulla”, kirjoittaa Struve, „että yhteiskunnallisen tuotteen sillä taikka tällä kategorioihinjakamisella saattaisi olla oleellista merkitystä realisoimisen yleiselle ymmärtämiselle, etenkin kun realisoitavan tuotteen kaikki osat realisoimisprosessissa tosiaankin saavat tulon muodon (kokonaistulon), ja klassikot ovat pitäneet niitä tuloina” (s. 48). Siinähan se juttu juuri onkin, että realisoitavan tuotteen kaikki osat *eivät* saa tulon (kokonaistulon) muotoa; juuri tämän Smithin virheen Marx selittikin osoittamalla, että realisoitavan tuotteen eräs osa ei koskaan saa eikä voikaan saada tulon muotoa. Sinä on se yhteiskunnallisen tuotteen osa, mikä korvaa tuotantovälineiden valmistukseen käytettävän pysyvän pääoman (Marxin terminologian

* Kuinka oikea on tämä Marxin arvio, näkyy erittäin havainnollisesti myöskin siitä, että Ricardo hyväksyi Smithin virheellisen käsityksen yksilöllisen pääoman kasaantumisesta. Nimittäin Ricardo luuli, että lisäarvon kasaantuva osa käytetään kokonaisuudessaan työpalkkaan, silloin kun se käytetään: 1) pysyvään pääomaan ja 2) työpalkkaan. Ks. „Das Kapital”, I³, 611—613, 22. luku, § 2³⁰.— Vrt. „Tutkielmia”, s. 29, huom. (ks. Teokset, 2. osa, s. 149. *Toim.*.)

mukaan I:n lohkon pysyvä pääoma). Esimerkiksi maataloudessa siemenvilja ei saa koskaan tulon muotoa; se osa kivihiilestä, mikä käytetään jälleen kivihiilen tuottamiseen, ei saa koskaan tulon muotoa j.n.e. j.n.e. Yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamis- ja kiertoprosessia ei voida ymmärtää, ellei kokonaistuotteesta eroteta sitä osaa, mikä voi palvella vain pääomana, voimatta koskaan muodostua tuloksi*. Kehittyvässä kapitalistisessa yhteiskunnassa yhteiskunnallisen tuotteen tämän osan pitää välttämättömyyden pakosta kasvaa tämän tuotteen kaikkia muita osia nopeammin. Vain tällä lailla onkin selitettävissä eräs kapitalismin syvimmistä ristiriidoista: kansallisriikkaus kasvaa äärettömän nopeasti, samalla kun kansan kulutus kasvaa (jos kasvaa) sangen hitaasti.

6. Struve „ei käsitä lainkaan”, minkä tähden Marxin tekemä ero pysyvän ja vaihtelevan pääoman välillä „on välttämätöntä realisoimisteorialle” ja minkä takia minä „erikoisesti tähdennän” sitä.

Tämä Struven ymmärtämättömyys on toisaalta yksinkertaisesti väärinkäsityksen tulos. Ensiksikin Struve itse myöntää tämän eronteon erään ansion, nimittäin, että siihen mahtuu tuote kokonaisuudessaan eikä yksistään tulot. Sen toisena ansiona on se, että se yhdistää loogillisesti realisoimisprosessin analysoimisen yksilöllisen pääoman tuotantoprosessin analyysiin. Mikä tehtävä on realisoimisteorialla? — näyttää, *miten* yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintaminen ja kierto tapahtuu. Eikö heti ensi silmäykseltä ole selvää, että vaihtelevan pääoman osuuden pitää tällöin olla perusteellisesti aivan erilainen kuin pysyvän pääoman osuus? Tuotteiden, jotka korvaavat vaihtelevan pääoman, on loppujen lopuksi vaihdettava työläisten tarvitsemiksi *kulutustarvikkeiksi* ja katettava työläisten tavallinen kulutus. Tuotteiden, jotka korvaavat pysyvän pääoman, on loppujen lopuksi vaihdettava *tuotantovälineiksi*, ja ne on käytettävä pääomana uutta tuotantoa varten. Sen tähden realisoimisteorialle on ehdottoman välttämätöntä tehdä ero pysyvän ja vaihtelevan pääoman välillä. Toiseksi Struven väärinkäsitys johtuu siitä, että tässäkin hän aivan mielivaltaisesti ja virheellisesti käsittää realisoimisteoriaksi teorian, mikä osoittaa tuotteiden jakautuvan tasasuhteisesti

* Vrt. „Das Kapital”, III, 2, 375—376 (venäjänk. käännöksessä 696)²¹, kokonaistuotannon ja kokonaistulon välisestä erosta.

(ks. erikoisesti ss. 50—51). Olemme edellä jo sanoneet ja toistamme vielä kerran, että se on väärä käsitys realisoimisteorian sisällöstä.

Toisaalta Struven ymmärtämättömyys johtuu siitä, että hän katsoo välttämättömäksi tehdä eron Marxin teorian „sosiologisten” ja „taloustieteellisten” kategoriain välillä ja tekee eräitä yleisiä huomautuksia tätä teoriaa vastaan. Minun on sanottava siihen ensinnäkin, että tällä ei ole kerrassaan mitään yhteyttä realisoimisteoriakysymykseen; toiseksi, että pidän Struven tekemää eroa epäselvänä enkä näe siitä olevan mitään reaalista hyötyä. Kolmanneksi en pidä ainoastaan kiistanalaisina, vaan suorastaan väärinä Struven väitteitä, kun hän sanoo, että „Marxille itselleen oli epäilemättä epäselvää hänen teoriansa sosiologisten perusteiden suhde” markkinailmiöiden analysoimiseen, että „arvooppia sellaisena, jollaisena se esitetään „Pääoman” I ja III osassa, vaivaa kieltämättä ristiriitaisuus”*. Kaikki nämä Struven väitteet ovat aivan perustelemattomia. Ne eivät ole perusteluja, vaan dekreettejä. Ne ovat ennakoituja tuloksia siitä Marxin teorian arvostelusta, johon uuskantilaiset** aikovat ryhtyä. Jahka eletään niin nähdään, mitä

* Tämän Struven viimeksi mainitun lausunnon vastakohtaksi asetan sen uusimman esityksen arvoteoriasta, minkä on antanut K. Kautsky, joka sanoo ja näyttää, että keskimääräisen voiton suhdeluvun laki „ei häviitä pois arvolakia, vaan ainoastaan muuttaa sen muotoa” („Die Agrarfrage”, S. 67—68) („Agraari-kysymys”, ss. 67—68. *Toim.*). Muuten panemme merille Kautskyn seuraavan mielenkiintoisen lausunnon hänen mainion kirjansa alkulauseessa: „Jos olen onnistunut esittämässäni teoksessa kehittälemään uusia ja hedelmöittäviä ajatuksia, niin siitä olen kiitollinen ennen kaikkea molemmille suurille oppi-isilleni; korostan tätä sitäkin mieluummin, koska viime aikoina on yksinpä meidänkin piireissämme alkanut kuulua ääniä, jotka julistavat Marxin ja Engelsin katsantokannan vanhentuneeksi... Omasta mielestäni tuo skeptillisyyksy johtuu enemmänkin skeptikkojen omista henkilökohtaisista ominaisuuksista kuin kiistanalaisen opin ominaisuuksista. Tällaista johtopäätöstä en tee ainoastaan niiden tulosten perusteella, joihin skeptikkojen vastaväitteiden käsittely vie, vaan myös omakohtaisen kokemuksen perusteella. Toimintani alkuvaiheessa... en tuntenut lainkaan minikäänlaista sympatiaa marxilaisuutta kohtaan. Suhtauduin siihen yhtä suurella kriittisyydellä ja yhtä epäluuloisesti kuin kuka tahansa niistä, jotka nyt halveksivan ylimielisesti suhtautuvat dogmaattiseen fanaattisuuteeni. Vasta tietyn vastarinnan jälkeen minusta tuli marxilainen. Mutta niin silloin kuin myöhemmin — joka kerta, kun minulla on syntynyt epäilyjä jostain periaatteellisesta kysymyksestä — olen loppujen lopuksi päätenyt siihen vakaumukseen, että väärässä olen ollut itse evätkä opettajani. Syvällisempi perehtyminen aineeseen on pakottanut minut tunnustamaan heidän katsantokantansa oikeaksi. Näin muodoin jokainen uusi perehtyminen aineeseen, jokainen yritys tarkistaa omia katsomuksiani on vain voimistanut vakaumustani ja lujiuttanut minussa uskoa siihen oppiin, jonka levittäminen ja soveltaminen on tullut elämäntehtäväkseni”.

** Muuten, pari sanaa tuosta (tulevasta) „arvostelusta”, johon Struve on niin innostunut. Yleensä ei yksikään järjevästi ajatteleva ihminen tietenkään ryhdy sanomaan mitään arvostelua vastaan. Mutta ilmeisesti Struve toistaa mielipiteensä, jona on marxilaisuuden hedelmöittäminen „kriittisellä filosofialla”. Minulla ei luonnollisesti ole halua eikä mahdollisuuttakaan pysähtyä tässä kysymykseen, joka koskee marxilaisuuden filosofista sisältöä, ja siksi rajoitin vain seuraavaan huomautukseen. Ne Marxin oppilaat, jotka kutsuvat: „takaisin Kanttiin”, eivät ole tähän mennessä antaneet vielä kerrassaan mitään, mikä

tämä arvostelu on antava. Mutta toistaiseksi toteamme sen, että realisoimisteoriakysymyksessä tuo arvostelu ei ole antanut yhtään mitään.

7. Kysymyksestä, joka koskee „Pääoman” II osan III osastossa olevien Marxin kaavojen merkitystä, Struve sanoo, että abstraktinen realisoimisteoria voidaan esittää hyvin mitä erilaisimmilla yhteiskunnallisen tuotteen jakomenetelmillä. Tämä hämmästyttävä väite on täydellisesti selitettävissä sillä Struven pääväärinkäsityksellä, että realisoimisteoria muka „sisältyy kokonaisuudessaan” (??!) siihen arkipäiväisyyteen, että tuotteet vaihdetaan tuotteisiin. Vain tuon väärinkäsityksen tuloksena Struve saattoi kirjoittaa tällaisen lauseen: „Tämän teorian olemuksen kannalta on aivan samantekevää, mikä osuus näillä” (realisoitavilla) „tavaramäärillä on tuotannossa, jaossa j.n.e., ovatko ne pääomaa (sic! *) ja minkälaista pääomaa, pysyvää vai vaihtelevaa” (51). Marxin realisoimisteorialle, mikä on yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamisen ja kierron analysoimista, on samantekevää, ovatko tavarat pääomaa! Tämä on aivan samaa kuin jos joku sanoisi, että maakorkoteorian olemuksen kannalta on aivan samantekevää, jakautuuko maalaisväestö maanomistajiin, kapitalisteihin ja työläisiin tai ei, koska tämän teorian sisältönä muka on erilaisten maapalstojen erilaisen hedelmällisyyden osoittaminen.

Vain tuon saman väärinkäsityksen vuoksi Struve saattoi väittää sellaista, että „luontaisperäinen keskinäissuhde yhteiskunnallisen kulutuksen aineosien välillä — yhteiskunnallinen *aineiden* vaihto — voidaan näyttää parhaiten” ei Marxin esittämän tuotteen jakaantumisen avulla, vaan seuraavan jaon avulla: tuotantovälineet + kulutustarvikkeet + lisäarvo (s. 50).— Mitä on yhteiskunnallinen aineiden vaihto? Ennen kaikkea tuotantovälineiden vaihtoa kulutus-

todistaisi tällaisen kääntein tarpeelliseksi ja osoittaisi havainnollisesti, mitä Marxin teoria voittaisi sen hedelmöittämisestä uskankantilaisuudella²². He eivät ole täyttäneet edes ensimmäistä velvollisuuttaan — seikkaperäisesti käsitellä ja kumota se kielteinen arvio uskankantilaisuudesta, minkä Engels on antanut. Päinvastoin ne oppilaat, jotka eivät ole palanneet Kantiin, vaan Marxia edeltäneeseen filosoifiseen materialismiin taikka toisaalta dialektiseen idealismiin, ovat antaneet erittäin johdonmukaisen ja arvokkaan esityksen dialektisesta materialismista, osoittaen sen filosofian ja yhteiskuntatieteen uusimman kehityksen lainmukaiseksi ja kiertämättömäksi tuotteeksi. Riittää, kun vetoan Venäjän kirjallisuudessa hra Beltovin tunnettuun teokseen sekä Saksan kirjallisuudessa teokseen „Beiträge zur Geschichte des Materialismus” (Stuttgart, 1896)²³ „Lisiä materialismin historiaan” (Stuttgart, 1896). *Toim.*¹

* — sillä tavallalt! *Toim.*

tarvikkeisiin. Kuinka tämä vaihto voidaan näyttää, jos lisäarvo erotetaan erikseen tuotantovälineistä ja kulutustarvikkeista? Sillä lisäarvohan esineellistyy joko tuotantovälineissä tai kulutustarvikkeissa! Eikö ole selvää, että moinen jako,— joka ei ole loogillisesti pätevä (koska se sekoittaa tuotteen jakamisen luontaismuodossa sen jakoon arvoainesten mukaan), — *hämää* yhteiskunnallisen aineenvaihdon prosessia? *

8. Struve sanoo minun panneen Marxin nimiin Say — Ricardon apologeettis-porvarillisen teorian (52) — tuotannon ja kulutuksen sopusuhtaisuuden teorian (51) — teorian, joka on huutavassa ristiriidassa Marxin sen opin kanssa, että kapitalismi kehittyy ja loppujen lopuksi katoaa pois (51—52); sen tähden minun „aivan oikea päätelmäni” siitä, että Marx sekä II että III osassa korosti kapitalismille ominaista ristiriitaa tuotannon rajattoman laajentamisen ja kansanjoukkojen rajoitetun kulutuksen välillä, „heittää täydellisesti yli laidan sen realisoimisteorian.. minkä puolestajana kaikissa muissa tapauksissa” minä esiinnyin.

Tämäkin Struven väite on aivan yhtä väärä ja perustuu samaten edellä esitettyyn väärinkäsitykseen, johon hän on joutunut.

Mistä Struve on ottanut sen, että minä en tarkoita realisoimisteorialla yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamis- ja kiertoprosessin analysoimista, vaan teoriaa, joka sanoo ainoastaan sen, että tuotteet vaihdetaan tuotteisiin, teoriaa, joka opettaa tuotannon ja kulutuksen olevan sopusuhtaista? Struve ei olisi voinut kirjoituksiani käsittelemällä osoittaa, että olisin käsittänyt realisoimisteorian tässä toisessa mielessä, koska olen suoraan ja selvästi sanonut, että käsitän realisoimisteorian juuri edellisessä mielessä. Kirjoituksessa „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi”, siinä kohdassa, jossa tehdään selkoa Smithin ja Sismondin virheestä, sanotaan näin: „Kysymys on nimenomaan siitä, *miten* realisointi tapahtuu, *toisin sanoen*, miten yhteiskunnallisen tuotteen kaikki osat tulevat korvatuiksi. Käsiteltäessä yhteiskunnallista pääomaa ja tuloa — tai tuotteen realisointia kapitalistisessa yhteiskunnassa, mikä on

* Muistutamme lukijalle, että Marx jakaa kaikki yhteiskunnalliset tuotteet niiden luontaismuodon mukaan kahteen lohkoon: 1) tuotantovälineet; 11) kulutustarvikkeet. Sitten kummassakin lohossa tuote jakaantuu arvomuotonsa mukaan kolmeen osaan: 1) pysyvä pääoma; 2) vaihteleva pääoma; 3) lisäarvo.

samaa,— on lähtökohtana sen vuoksi pidettävä... jakaantumista... tuotantovälineisiin ja kulutustarvikkeisiin” („Tutkielmia”, 17)*. „Siinähan se realisoitkysymys juuri onkin, että analysoidaan yhteiskunnallisen tuotteen kaikkien osien korvautuminen arvon ja aineellisen muodon mukaan” (ib. 26)**. Eikö Struve toista aivan samaa sanoessaan — muka vastaväitteeksi minulle,— että meitä kiinnostava teoria „näyttää realisoimisen mekanismin... mikäli tällaista realisoimista tapahtuu” („Nautshnoje Obozrenije”, 62)? Puhunko minä *sitä* realisoimisteoriaa vastaan, jota puolustan, sanoessani, että realisoiminen tapahtuu „vain vaikeuksien keskellä, yhtämittaisten horjuntujen keskellä, jotka tulevat yhä voimakkaammiksi sitä mukaa, kun kapitalismi kasvaa, raivokkaan kilpailun keskellä j.n.e.” („Tutkielmia”, 27)?*** — sanoessani, että narodnikkien teoria „ei ainoastaan osoita tämän realisoinnin ymmärtämättömyyttä, vaan se sisältää lisäksi vielä tavattoman pinnallisen käsityksen tälle realisoinnille ominaisista ristiriidoista” (26—27)?**** — sanoessani, että tuotteen realisoiminen, joka ei tapahdu niinkään paljon kulutustarvikkeiden kuin tuotantovälineiden osalta, „on tietysti ristiriita, mutta juuri sellainen ristiriita, joka on todellisuudessa olemassa, joka johtuu itse kapitalismin olemuksesta” (24)***** , joka „vastaa täydellisesti kapitalismin historiallista tehtävää ja sen omalaatuisista sosiaalista rakennetta: edelliseen” (s.o. tehtävään) „sisältyy nimenomaan yhteiskunnan tuotantovoimien kehittäminen (tuotanto tuotantoa varten); jälkimmäiseen” (s.o. kapitalismin sosiaalinen rakenne) „niiden käyttämisen mahdollisuus väestön suurten joukkojen taholta” (20)?*****.

9. Kysymyksessä tuotannon ja kulutuksen välisestä suhteesta kapitalistisessa yhteiskunnassa meillä ei nähtävästi ole erimielisyyttä Struven kanssa. Mutta kun Struve sanoo, että Marxin määritelmällä (joka kuuluu, että kapitalistisen tuotannon päämääränä ei ole kulutus) „on ilmeinen polemiikkiluontoinen tuntu, mikä on yleistä koko Marxin katsomusjärjestelmälle. Se on tendenssimäinen...” (53), niin kiistan jyrkästi moiset lausunnot paikkansapitämättömiksi

* Ks. Teokset, 2. osa, s. 134. *Toim.*

** Sama, s. 143. *Toim.*

*** Sama, s. 145. *Toim.*

**** Sama, s. 144. *Toim.*

***** Sama, s. 141. *Toim.*

***** Sama, s. 137. *Toim.*

ja epäoikeutetuiksi. Sehän on tosiasia, ettei kapitalistisen tuotannon päämääränä ole kulutus. Ristiriita tämän tosiasian ja sen tosiasian välillä, että loppukädessä tuotanto on sidottu kulutukseen ja riippuu kulutuksesta kapitalistisessakin yhteiskunnassa,— ei ole opin ristiriita, vaan todellisen elämän ristiriita. Juuri sen takia Marxin realisoimisteorialla muuten onkin tavattoman suuri tieteellinen arvo, että se osoittaa, miten tämä ristiriita esiintyy, että se asettaa etualalle tämän ristiriidan. „Marxin systeemin” „polemiikkiluontoisuus” ei johdu suinkaan siitä, että se on „tendenssimäinen”*, vaan siitä, että se kuvastaa teoriassa selvästi kaikkia niitä ristiriitoja, joita on elämässä. Sen tähden muuten kaikki yritykset omaksua „Marxin systeemi” omaksumatta sen „polemiikkiluontoisuutta” ovat epäonnistuneet ja tulevat epäonnistumaan: systeemin „polemiikkiluontoisuus” on vain itse kapitalismin „polemiikkiluontoisuuden” tarkkaa heijastumista.

10. „Mikä reaalin merkitys on realisoimisteorialla?” — kysyy Struve ja esittää hra Bulgakovin käsityksen, joka sanoo, että kapitalistisen tuotannon laajentamismahdollisuus toteutuu käytännössä, vaikkakin useiden kriisien kautta. „Kapitalistinen tuotanto kasvaa kaikkialla maailmassa”,— sanoo hra Bulgakov. „Tämä argumentti on kerassaan kestämatön”, väittää Struve vastaan. „Asia on siten, että reaalisesti „kapitalistisen tuotannon laajentuminen” ei tapahdu lainkaan sellaisessa ihanteellisessa taikka eristetyssä kapitalistisessa valtiossa, jollaista Bulgakov edellyttää ja joka hänen käsityksensä mukaan on autarkkinen, vaan maailmantalouden areenalla, missä törmäävät vastakkain mitä erilaisimmat taloudellisen kehityksen asteet ja taloudellisen elämän erilaiset muodot” (57).

Näin muodoin Struven vastaväite päättyy lopulta siihen, että todellisuudessa realisoiminen ei tapahdu eristetyssä, autarkkisessa kapitalistisessa valtiossa, vaan „maailmantalouden areenalla”, t.s. siten, että tuotteita toimitetaan muihin maihin. On helppo huomata, että tämä vastaväite perustuu virheeseen. Muuttuuko realisoimiskysymys rahtuakaan siitä, jos emme rajoitu sisämarkkinoihin

* Varoituksena molsten sanontatapojen käyttöä vastaan voisi olla se klassillinen esimerkki, mikä meillä on herroista à la (sellaisista kuin. *Toim.*) A. Skvortsov, joka pitää tendenssimäisenä Marxin teoriaa valton keskimääräisestä suhteuvuudesta.

(„autarkkinen” kapitalismi), vaan viittaamme ulkoisiin markkinoihin? jos otamme yhden maan asemesta useita maita? Ellemme luule kapitalistien heittävän tavaroitaan mereen tai antavan niitä ilmaiseksi ulkomaalaisille,—ellemme ota yksityisiä poikkeustapauksia tai ajanjaksoja, niin on ilmeistä, että meidän on myönnettävä viennin ja tuonnin olevan tiettyssä mielessä tasasuhtaista. Jos kyseessä-oleva maa vie ulos määrättyjä tuotteita, realisoiden ne „maailmantalouden areenalla”, niin sen sijaan se tuo toisia tuotteita. Realisoimisteorian kannalta on myönnettävä, että „ulkomaankauppa vain korvaa kotimaisia tuotteita (Artikkel — tavaroita) muissa käyttö- ja luontaismuodoissa olevilla tuotteilla” („Das Kapital”, II, 469³⁴. Olen siteerannut tämän kohdan „Nautshnoje Obozrenijessa”, s. 38 *). Realisoimisprosessin olemus ei muutu lainkaan siitä, otammeko me yhden maan tai useampia maita yhdessä. Väittäessään hra Bulgakovia vastaan Struve toistaa siis narodnikkien vanhan virheen, narodnikkien, jotka sitoivat realisoimiskysymyksen ulkomarkkinakysymykseen **.

Todellisuudessa näiden kysymysten välillä ei ole mitään yhteistä. Realisoimiskysymys on abstraktinen kysymys, joka kuuluu kapitalismin teoriaan yleensä. Marxin löytämät realisoimisen peruslait pysyvät samoina, otammeko sitten jonkin yhden maan taikka koko maailman.

Kysymys ulkomaankaupasta taikka ulkomarkkinoista on historiallinen kysymys, kysymys kapitalismin konkreettisista kehitysoloista toisessa taikka toisessa maassa sinä tai tänä kautena ***.

11. Pysähtykäämme vielä hieman siihen kysymykseen, joka on „kauan aikaa kiinnostanut” Struvea: mikä reaalis-tieteellinen arvo on realisoimisteorialla?

Aivan samanlainen arvo kuin on kaikilla muillakin Marxin abstraktisen teorian väittämillä. Jos Struvea hämentää se seikka, että „täydellinen realisoiminen on kapitalistisen tuotannon ihanne, mutta ei suinkaan sen todellisuus”, niin muistutamme hänelle, että kaikki muutkin Marxin löytämät kapitalismin lait niin ikään kuvaavat vain kapitalismin ihannetta eivätkä suinkaan sen todellisuutta. „Tar-

* Ks. tätä osaa, s. 43. *Toim.*

** Tätä narodnikkien virhettä olen käsitellyt „Tutkielmissani”, ss. 25—29 (ks. Teokset, 2. osa, ss. 142—147. *Toim.*).

*** Ibid. Vrt. „Nautshnoje Obozrenije”, № 1, s. 37 (ks. tätä osaa, s. 42. *Toim.*).

koituksemme on näyttää kapitalistisen tuotantotavan sisäinen organisaatio”, kirjoitti Marx, „vain sen niin sanoaksemme ihanteellisen keskityypin kannalta” („in ihrem idealen Durchschnitt”. „Das Kapital”, III, 2, 367, venäjänk. käännös, s. 688)³⁵. Pääomateoria edellyttää, että työmies saa työvoimastaan täyden hinnan. Se on kapitalismin ihanne, mutta ei lainkaan sen todellisuus. Maakorkoteoria edellyttää, että koko maanviljelysväestö on täydellisesti jakaantunut maanomistajiin, kapitalisteihin ja palkkатыöläisiin. Se on kapitalismin ihanne, mutta ei lainkaan sen todellisuus. Realisoimisteoria edellyttää tuotannon jakaantumista tasasuhtaisesti. Sellainen on kapitalismin ihanne, mutta ei lainkaan sen todellisuus.

Marxin teorian tieteellinen arvo on siinä, että se on selittänyt yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamis- ja kiertoprosessin. Edelleen Marxin teoria on osoittanut, miten toteutuu se kapitalismille ominainen ristiriita, että tuotannon äärettömän kasvun mukana kansan kulutus ei lainkaan kasva vastaavasti. Siksi Marxin teoria ei suinkaan herätä henkiin porvarillis-apologeettista teoriaa (kuten Struven mielessä on kummitellut), vaan päinvastoin *antaa mitä tehokkaimman asean apologetiikkaa vastaan*. Tästä teoriasta seuraa, että *vaikkapa* yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintaminen ja kierto kävisi ihanteellisen sileästi ja tasasuhtaisesti, niin sittenkin on olemassa ristiriita tuotannon kasvun ja kulutuksen rajoitettujen puitteiden välillä. *Sitä paitsi* todellisuudessa realisoimisprosessi ei kuitenkaan suju ihanteellisen tasasuhtaisesti, vaan „vaikeuksien”, „vaihtelujen”, „kriisien” y.m. keskellä.

Edelleen Marxin realisoimisteoria antaa mitä voimakkaimman asean ei ainoastaan apologetiikkaa vastaan, vaan myös kapitalismin pikkuporvarillis-taantumuksellista arvostelua vastaan. Juuri sellaista kapitalismin arvostelua narodnikkimme ovat yrittäneet tukea virheellisellä realisoimisteoriallaan. Sen sijaan Marxin käsitys realisoimisesta johtaa väistämättä tunnustamaan kapitalismin historiallisen edistyksellisyyden (tuotantovälineiden kehittäminen ja siis myös yhteiskunnan tuotantovoimien kehittäminen) peittelemättä sillä mitenkään kapitalismin historiallisesti ohimenevää luonnetta, vaan päinvastoin selittäen sitä.

12. „Ihanteellisen eli eristetytyn autarkkisen kapitalistisen yhteiskunnan suhteen” Struve väittää, että siinä ei

laajennettu uusintaminen ole mahdollista, „koska ei ole saatavissa ehdottomasti tarpeellisia lisätyöläisiä”.

En voi mitenkään hyväksyä tätä Struven väitettä. Struve ei ole todistanut mahdolliseksi saada lisätyöläisiä reservi-armeijasta eikä sitä voidakaan todistaa. Väittäessään sitä vastaan, että lisätyöläiset voidaan saada väestön luonnollisesta lisäkasvusta, Struve sanoo aivan perustelematta, että „ehkei luonnolliseen väestönlisäykseen perustuva laajennettu uusintaminen olekaan aritmeettisesti yhtäläinen yksinkertaisen uusintamisen kanssa, mutta käytännöllis-kapitalistisesti, s.o. taloudellisesti ne käyvät täysin yhteen”. Tunniessaan, ettei teoreettisesti voida todistaa lisätyöläisten löytämistä mahdolliseksi, Struve kiertää kysymyksen vedoten historiallisiin ja käytännöllisiin olosuhteisiin. „En usko, että Marx olisi voinut ratkaista historiallisen (?) kysymyksen tämän täysin abstraktisen ajatusrakennelman perusteella”... „Autarkkinen kapitalismi on historiallisesti (!) mahdoton äärimmäisyys”... „Työn voimaperäistäminen, johon työläinen voidaan pakottaa, ei ole ainoastaan reaalisesti, vaan loogillisestikin sangen rajoitettua”... „Työn tuottavaisuuden herkeämätön kohoaminen ei voi olla heikentämättä itse työpakkoa”...

Kaikkien näiden väitteiden epäloogillisuus on silmään pistäväl Kukaan Struven vastaväittäjistä ei ole missään eikä koskaan sanonut sellaista tolkuttomuutta, että historiallinen kysymys olisi ratkaistavissa abstraktisten ajatusrakennelmien avulla. Kuitenkaan Struve itse ei nyt ole asettanut lainkaan historiallista kysymystä, vaan aivan abstraktisen, puhtaasti teoreettisen kysymyksen „ihanteellisesta kapitalistisesta yhteiskunnasta” (57). Eikö ole selvää, että hän yksinkertaisesti kiertää kysymystä? Minulla ei tietysti ole aikomustakaan kieltää sitä, että on olemassa lukuisia historiallisia ja käytännöllisiä ehtoja (puhumattaan kapitalismin immanenttisisistä ristiriidoista), jotka ovat viemässä ja vievät paljon pikemmin kapitalismin perikatoon kuin nykyaikaisen kapitalismin muuttomiseen ihanteelliseksi kapitalismiksi. Mutta „ihanteellista kapitalistista yhteiskuntaa koskevassa” puhtaasti teoreettisessa kysymyksessä pysyn entisessä kannassani, ettei ole mitään teoreettisia perusteita kieltää laajennetun uusintamisen mahdollisuutta tällaisessa yhteiskunnassa.

13. „Herrat V. V. ja N. —on osoittivat Venäjän kapitalistisessa kehityksessä olevan ristiriitoja ja kompastuskiviä, mutta heille näytetään Marxin kaavoja ja sanotaan: pääomat vaihdetaan aina pääomiin...” (siteeratusta Struven kirjoituksesta, 62).

Tuo on sangen pisteliäästi sanottu. Sääli vain, että asia on samalla kuvattu aivan väärin. Jokainen, joka lukee hra V. V:n „Katsauksia *teoreettiseen* taloustieteeseen” ja hra N. —onin „Katsausten” toisen osan XV §:n, huomaa heti, että nämä molemmat kirjoittajat ovat asettaneet juuri abstraktis-teoreettisen realisoimiskysymyksen, kysymyksen tuotteen realisoimisesta kapitalistisessa yhteiskunnassa yleensä. Sehän on tosiasia. Tosiasia on myös se seikka, että toiset kirjoittajat ovat heitä vastaan väittäessään „katsoneet tarpeelliseksi ottaa selville *ennen kaikkea* markkinateorian perustavat, *abstraktis-teoreettiset* kohdat” (kuten „Nautshnoje Obozrenijessa” julkaistun kirjoitukseni heti ensimmäisillä riveillä sanotaan). Tugan-Baranovski kirjoitti realisoimisteoriasta kriisejä koskevan kirjansa siinä luvussa, jonka alaotsikkona on: „markkinateoria”. Bulgakov varustaa kirjansa alaotsikolla: „teoreettinen tutkielma”. Nyt herää kysymys, kuka on sekoittanut abstraktis-teoreettiset ja konkreettis-historialliset kysymykset toisiinsa, Struven vastaväittäjätkö vaiko Struve itse?

Kirjoituksensa samalla sivulla Struve mainitsee minun sanontani, että ulkomarkkinoiden tarpeellisuus ei johdu realisoimisehdoista, vaan historiallisista ehdoista. „Kuitenkin”, väittää Struve vastaan (tuo „kuitenkin” on sangen kuvaavaa!), „Tugan-Baranovski, Bulgakov ja Iljin ovat selvittelleet vain abstraktisia realisoimisehtoja selvittelemättä historiallisia ehtoja” (s. 62).— Juuri sen tähdenhän kaikki mainitut kirjoittajat ovatkin jättäneet selvittelemättä historialliset olot, että he ovat ottaneet pohdittavakseen abstraktis-teoreettisia eivätkä konkreettis-historiallisia kysymyksiä. Kirjassani „Kysymykseen kapitalismin kehityksestä Venäjällä” („Suurteollisuuden sisämarkkinoista ja niiden muodostumisprosessista Venäjällä”), jonka painatus on nykyään (III, 99)* päättynyt, minä en aseta kysymystä markkinateoriasta, vaan Venäjän kapitalismin sisämarkkinoista. Sen tähden teorian abstraktisilla totuuksilla on siinä

* Ks. Teokset, 3. osa. Toim.

merkitystä vain johtavina väittäminä, vain konkreettisten tietojen analysoimisvälineinä.

14. Struve „puoltaa kerta kaikkiaan” omaa „kantaansa” „kolmansien henkilöiden” teoriasta, jonka hän on esittänyt „Kriittillisissä huomautuksissaan”. Minä vuorostani puollan kerta kaikkiaan sitä, mitä olen sen johdosta „Kriittillisten huomautusten”³⁶ ilmestyessä sanonut.

„Kriittillisissä huomautuksissa” sivulla 251 Struve sanoo, että hra V. V:n perustelut „nojautuvat kokonaiseen omalaa-tuiseen teoriaan täysin muodostuneen kapitalistisen yhteiskunnan markkinoista”. „Tämä teoria on oikea,— sanoo Struve,— sikäli kuin se toteaa sen tosiasian, että lisäarvo ei voi tulla realisoituksi enempää kapitalistien kuin työläistenkään kulutuksessa, vaan se edellyttää kolmansien henkilöiden kulutusta”. Näillä kolmansilla henkilöillä Struve „tarkoittaa Venäjällä maataviljelevää talonpoikaista” („Nautshnoje Obozrenijessa” olleesta kirjoituksesta, s. 61).

Siis hra V. V. esittää kokonaisen omalaa-tuisen teorian täysin muodostuneen kapitalistisen yhteiskunnan markkinoista, mutta hänelle osoitetaan Venäjän maanviljelijätalonpoikaista! Eikö tämä ole abstraktis-teoreettisen realisoimiskysymyksen ja Venäjän kapitalismia koskevan konkreettishistoriallisen kysymyksen sekoittamista? Ja sitten, jos Struve tunnustaa hra V. V:n teorian edes osittain oikeaksi,— niin hän siis sivuuttaa hra V. V:n teoreettiset perusvirheet realisoimiskysymyksessä, hän sivuuttaa sen virheellisen käsityksen, että kapitalistisen realisoimisen „vaikeudet” rajoittuvat muka lisäarvoon tahi että ne ovat sidotut erikoinen tuotteiden arvon tähän osaan; — hän sivuuttaa sen virheellisen käsityksen, joka sitoo ulkomarkkinakysymyksen realisoimiskysymykseen.

Struven maininta siitä, että Venäjän maataviljelevä talonpoikaisto luo jakautumisellaan kapitalismillemme markkinoita,— on aivan oikea (edellä mainitussa kirjassa todistan seikkaperäisesti tämän väittämän käsittelemällä zemstvo-tilastojen tietoja). Mutta tämän väittämän teoreettinen perustelu koskee kapitalistisen yhteiskunnan muodostumisteoriaa eikä lainkaan teoriaa tuotteiden realisoimisesta kapitalistisessa yhteiskunnassa. Ei myöskään voida olla huomauttamatta, että talonpoikain nimittäminen „kolmansiksi henkilöiksi” on sangen epäonnistunut ja voi aiheuttaa

väärinkäsityksiä. Jos talonpojat ovat „kolmansia henkilöitä” kapitalistiselle teollisuudelle, niin teollisuudenharjoittajat, pienet ja suuret, tehtailijat ja työläiset, ovat „kolmansia henkilöitä” kapitalistiselle maanviljelykselle. Toisaalta maatalviljelevät talonpojat („kolmannet henkilöt”) luovat kapitalismille markkinoita vain sikäli, mikäli he jakaantuvat kapitalistisen yhteiskunnan luokiksi (maalaisporvaristoksi ja maalaisproletariaatiksi), t.s. vain sikäli, mikäli he lakkaavat olemasta „kolmansia” henkilöitä ja muuttuvat kapitalismin järjestelmän osapuoliksi.

15. Struve sanoo: „Bulgakov huomauttaa hienosti, ettei kapitalistisessa tuotannossa voida tehdä mitään periaatteellista eroa sisä- ja ulkomarkkinoiden välillä”. Yhdyn täydellisesti tähän huomautukseen: tosiaankin, tulliraja tai valtakunnallinen raja on hyvin usein aivan kelpaamaton erottamaan „sisäisiä” ja „ulkoisia” markkinoita. Mutta juuri mainituista syistä en voi yhtyä Struveen siinä, että „tästä johtuu... teoria, joka todistaa välttämättömiksi kolmannet henkilöt”. Tästä seuraa välittömästi vain vaatimus: käsiteltäessä kysymystä kapitalismista älköön pysähdyttäkö perinnäiseen sisä- ja ulkomarkkinoiden jakoon. Puhtaasti teoreettisestikin kestävämmänä tämä jako on varsin rajoitetusti sovellettavissa sellaisiin maihin kuin Venäjään. Sen tilalle voitaisiin ottaa toinen jako, erottamalla esimerkiksi kapitalismin kehitysprosessin seuraavat puolet: 1) kapitalististen suhteiden muodostuminen ja kehitys kyseessäolevan täysin asutetun ja asutun alueen rajoissa; 2) kapitalismin laajeneminen muille alueille (jotka ovat osaksi aivan asumattomia ja joita asutetaan vanhasta maasta lähteneillä siirtolaisilla, osaksi sellaisten heimojen asumia, mitkä ovat sivussa maailman markkinoista ja maailman kapitalismista). Prosessin edellistä puolta voitaisiin nimittää kapitalismin kehitykseksi syvyysuuntaan, toista — kapitalismin kehittymiseksi laajuussuuntaan*. Sellainen jako käsittäisi kapitalismin koko historiallisen kehitysprosessin: toisaalta sen kehittymisen vanhoissa maissa, jotka ovat vuosisatoja kehitelleet kapitalististen suhteiden muotoja aina koneelliseen suurteollisuuteen saakka; toisaalta pitkälle kehittyneen

* On itsestään selvää, että todellisuudessa prosessin molemmat puolet ovat kiinteässä yhteydessä toisinsa ja niiden erottaminen on vain abstraktio, vain matkallisen prosessin tutkimusmenetelmä. Edellä mainitun kirjani olen omistanut yksinomaan prosessin edellisen puolen tutkimiselle; vrt. sen VIII luvun § V.

kapitalismin mahdikkaan pyrkimyksen laajeta muille alueille, asuttaa ja raivata käyttöönsä uusia maanosia, muodostaa siirtomaita, vetää villi-ihmisten heimoja maailman kapitalismin pyörteisiin. Venäjällä tämä viimeksi mainittu pyrkimys on ilmennyt ja ilmenee yhä erittäin selväpiirteisesti reunaseuduillamme, joiden siirtoasutus on saanut niin, äärettömän suuren sysäyksen Venäjän historian reforminjälkeisellä, kapitalistisella kaudella. Euroopanpuoleisen Venäjän eteläinen ja kaakkoisosa, Kaukasia, Keski-Aasia ja Siperia ovat ikään kuin venäläisen kapitalismin siirtomaita ja turvaavat sen voimallisen kehityksen ei ainoastaan syvyys-, vaan myös laajuussuuntaan.

Ja vihdoinkin, tämä ehdotettu jako on siitä edullinen, että se määrittelee selvästi sen kysymyksiin, mikä vain kuuluu realisoimisteorian alaan. Selvää on, että tämä teoria koskee vain prosessin edellistä puolta, vain kapitalismin kehittymistä syvyys-suuntaan. Realisoimisteorian (t.s. teorian, joka tekee selkoa yhteiskunnallisen kokonaisuuden uusintamis- ja kiertoprosessista) pitää ehdottomasti ottaa ajatusrakennelmiaan varten suljettu kapitalistinen yhteiskunta, t.s. abstrahoida pois kapitalismin laajeneminen muihin maihin ja tavarain vaihtoprosessi eri maiden välillä, sillä tämä prosessi ei auta mitenkään realisoimiskysymyksen ratkaisemista, vaan pelkästään ulottaa kysymyksen yhden maan asemesta useampiin maihin. Selvää on myös se, että abstraktisen realisoimisteorian on otettava pohjaksi ihanteellisesti kehittynyt kapitalistinen yhteiskunta.

Marxilaisesta kirjallisuudesta puhuessaan Struve tekee seuraavan yleisen huomautuksen: „Ortodoksien kertailut ovat yhä edelleenkin vallitsevina, mutta ne eivät voi tukahduttaa uutta kriittistä virtausta, sillä tieteen kysymyksissä todellinen voima on aina arvostelun, eikä uskon puolella”. Kuten edellisestä esityksestä selviää, meidän on täytynyt vakuuttua siitä, että „uusi kriittinen virtaus” ei anna takeita vanhojen virheiden toistumista vastaan. Ei, jääkäämme mieluummin „ortodoksian lipun alle”! Älkäämme uskoko sitä, että ortodoksia sallii uskoa mitä tahansa, että ortodoksia kieltää kriittisen muuntamisen ja edelleenkehittämisen, että se sallii varjota abstraktisilla kaavoilla

historialliset kysymykset. Jos lienee ortodoksisia oppilaita, jotka ovat syyllistyneet näihin todella raskaisiin rikkomuksiin, niin syy siitä lankeaa kokonaan noille oppilaille, eikä lainkaan ortodoksialle, jonka erikoispiirteinä ovat aivan päinvastaiset ominaisuudet.

Kirjoitettu maaliskuussa 1899

*Julkaistu elokuussa 1899
aikakauslehden „Nautshnoje
Obozrenije” 8. n:rossa
Allekirjoitus: V. Iljin*

*Julkaistaan aikakauslehden
tekstin mukaan*

ARVOSTELUA

Karl Kautsky. Die Agrarfrage. Eine Uebersicht über die Tendenzen der modernen Landwirtschaft und die Agrarpolitik u.s.w. Stuttgart, Dietz, 1899.*

Kautskyn kirja on — „Pääoman” 3:n osan jälkeen — uusimman taloustieteellisen kirjallisuuden merkittävin ilmiö. Marxilaisuudelta on tähän saakka puuttunut teosta, jossa olisi systemaattisesti käsitelty kapitalismia maanviljelyksessä. Nyt Kautsky on poistanut tämän aukon isokokoisen kirjansa (450 sivua) ensimmäisellä osalla, jonka otsikkona on „Maatalouden kehitys kapitalistisessa yhteiskunnassa” (ss. 1—300). Alkulauseessa Kautsky täysin oikeutetusti huomauttaa, että maanviljelyskapitalismia koskevaa tilastollista ja taloustieteellistä kuvausaineistoa on kasaantunut „suunnaton” paljous; pakoittavana tarpeena nyt on saada selville taloudellisen kehityksen „perustendenssit” tällä kansantalouden alalla, jotta voitaisiin käsittää maanviljelyskapitalismin erilaiset ilmiöt „yhden yleisen (yhtenäisen) prosessin” (eines Gesamtprozesses) „osailmiöinä”. Tosiaankin, maatalouden muodot ja maalaisväestön keskinäiset suhteet nykyajan yhteiskunnassa ovat niin äärettömän moninaisia, ettei mikään ole sen helpompaa, kuin kahmaista mistä tutkimuksesta tahansa tukussa mainintoja ja tosiasiota, jotka „vahvistavat” kunkin kirjoittajan katsomukset. Juuri tuolla keinoin on sommiteltu koko joukko päätelmiä narodnikkilehdistössämme, joka on yrittänyt todistaa talonpoikaisen pikkutalouden elinkykyiseksi ja jopa suurtuotantoa paremmaksikin maanviljelyksessä. Kaikkien näiden järkeilyjen erikoispiirteenä on se, että temmataan erillisiä ilmiöitä, siteerataan erillisiä tapauksia eikä edes yritetäkään sitoa niitä yleensä kapitalististen maiden koko agraariolojen

* — *Karl Kautsky. „Agraarikysymys. Katsaus nykyaikaisen maatalouden tendensseihin ja agrarpolitiikka j.n.e.”. Stuttgart, kustant. Dietz, 1899. Toim.*

yleiseen tilaan eikä kapitalistisen maanviljelyksen koko uusimman kehityksen perustendensseihin. Kautsky ei tee tätä yleistä virhettä. Tutkittuaan yli 20 vuoden ajan kysymystä kapitalismista maanviljelyksessä hän omaa tavattoman laajan aineiston; muun muassa Kautsky perustaa tutkimuksensa Englannissa, Amerikassa, Ranskassa (1892) ja Saksassa (1895) suoritettujen viimeisimpien maataloudellisten väenlaskujen ja kyselyjen antamiin tietoihin. Mutta hän ei kertaakaan sekaannu tosiasiajn paljouden keskellä, ei kertaakaan ole huomioimatta vähäisimmänkään ilmiön yhteyttä kapitalistisen maanviljelyksen yleiseen järjestelmään ja kapitalismin yleiseen kehitykseen.

Kautsky ei aseta eteensä sitä tai tätä osakysymystä, esimerkiksi suur- ja pientuotannon välisistä suhteista maanviljelyksessä, vaan yleisen kysymyksen siitä, valtaako pääoma maataloutta, uusiiko se siinä tuotantomuotoja ja omistuksen muotoja, ja miten tämä prosessi nimenomaan tapahtuu. Tunnustaen täysin maatalouden esikapitalististen ja ei-kapitalististen muotojen suuren osuuden nykyisessä yhteiskunnassa sekä välttämättömyyden ottaa selville, missä suhteessa nämä muodot ovat puhtaasti kapitalistisiin muotoihin, Kautsky aloittaa tutkimuksensa tavattoman selvällä ja tarkalla patriarkaalisen talonpoikaistalouden ja feodaalikauden maanviljelyksen luonnehtimisella. Todettuaan täten kapitalismin kehityksen lähtökohdat maanviljelyksessä, hän siirtyy luonnehtimaan „nykyaikaista maanviljelystä”. Ensinnäkin tätä viimeksi mainittua luonnehditaan sen teknilliseltä puolelta (vuoroviljelysjärjestelmä, työnjako, koneet, lannoitteet, bakteriologia) ja lukijan eteen kohoaa selvä kuva siitä jättiläismäisestä mullistuksesta, minkä kapitalismi on suorittanut muutamien vuosikymmenien kuluessa muuttamalla maatalouden totunnaisesta käsityöstä *tieteeksi*. Edelleen siinä tutkitaan „nykyaikaisen maatalouden kapitalistista luonnetta”,— annetaan lyhyt ja kansantajuinen, mutta mitä tarkin ja lahjakkain esitys Marxin voitto- ja korkoteoriasta. Kautsky osoittaa, että farmaritalousjärjestelmä ja hypoteekkijärjestelmä ovat vain kaksi eri muotoa siinä jo Marxin osoittamassa prosessissa, jona on maatalouden liikeyrittäjien erottuminen maanomistajista. Sen jälkeen tarkastellaan suur- ja pientuotannon välistä suhdetta, jolloin osoittautuu, että edellisen teknillinen etevämyys jälkimmäiseen verraten on epäilemätön. Kautsky todistaa

perusteellisesti tämän väitteen ja pysähtyy yksityiskohtaisesti selittämään sitä seikkaa, että pientuotannon kestävyys maanviljelyksessä ei riipu suinkaan sen teknillisestä järjestyksestä, vaan siitä, että pientalonpojat raataa rehkiävät työssä enemmän kuin palkkatyöläiset ja alentavat tarpeittensa tason näiden viimeksi mainittujen tarpeitten ja elinolojen tasoa alemmaksi. Tiedot, joita Kautsky esittää tämän vahvistukseksi, ovat erittäin mielenkiintoisia ja kuvaavia. Maataloudellisia osuuskuntia koskevan kysymyksen erittely johtaa Kautskyn siihen johtopäätökseen, että ne osoittavat epäilemättä edistystä, joskaan ne silti eivät ole siirtymistä yhteisölliseen tuotantoon, vaan kapitalismiin; osuuskunnat eivät vähennä, vaan lisäävät suurtuotannon etevämyyttä pientuotantoon verrattuna maanviljelyksessä. Järjetöntä on odottaa, että talonpoika saattaisi nykyisessä yhteiskunnassa siirtyä yhteisölliseen tuotantoon. Tavallisesti vedotaan tilastotietoihin, jotka eivät todista suurmaanviljelyksen tunkevan syrjään pienviljelystä, mutta nämä tilastotiedot osoittavat vain sitä, että maanviljelyksessä kapitalismin kehitysprosessi on paljon mutkallisempi kuin teollisuudessa. Viimeksi mainitussakin kehityksen perustendenssi punoutuu usein yhteen sellaisten ilmiöiden kanssa, kuin on kapitalistisen kotityön leviäminen y.m. Maanviljelyksessä taas pientuotannon syrjäyttämistä haittaa ennen kaikkea maaalojen rajoittuneisuus; pienten palstojen osteleminen suurtilojen muodostamista varten on kovin hankalaa: maanviljelyksen voimaperäistyessä tilan maa-alan pienentyminen voi toisinaan olla mahdollista saatavan tuotemäärän silti lisääntyessä (sen tähden tilastoilla, jotka käyttävät yksinomaan tietoja tilojen maa-alan suuruudesta, on vähän todistusarvoa). Tuotannon keskittyminen tapahtuu siten, että yksi omistaja ostaa haltuunsa monia tiloja; tällä tavalla muodostuvat latifundiot ovat kapitalistisen suurmaanviljelyksen erään korkeimman talousmuodon perustana. Ja vihdoin suurmaanomistukselle ei olisi edullistakaan syrjäyttää kokonaan pienomistusta: tämä viimeksi mainittu näet toimittaa sille työkäsiä! Siksi maanomistajat ja kapitalistit vievät usein läpi sellaisia lakeja, jotka keinotekoisesti pönkittävät pientalonpoikaista. Pienviljelys pääsee vankalle pohjalle silloin, kun se lakkaa kilpailemasta suurmaanviljelyksen kanssa, muuttuu tämän työvoimanantajaksi. Suurten ja pienten maanomistajain väliset suhteet lähenevät yhä

enemmän ja enemmän kapitalistien ja proletaarien välisiä suhteita. Kautsky omistaa „talonpoikaiston proletarisoitumisen” prosessille erikoisen luvun, jossa on runsaasti faktatietoja — varsinkin talonpoikain „sivutöistä”, s.o. palkkatyön erilaisista muodoista.

Selitettyään ne peruspiirteet, joita on kapitalismin kehityksellä maanviljelyksessä, Kautsky siirtyy todistelemaan yhteiskunnallisen talouden tämän systeemin historiallisesti ohimenevää luonnetta. Mitä pitemmälle kapitalismi kehittyy, sitä suurempia vaikeuksia kaupallinen (tavaraatuottava) maanviljelys kohtaa. Maanomistusmonopoli (maakorko), perintöoikeus, majoraatit³⁷ estävät maanviljelyksen järjestyksen. Kaupungit riistävät yhä enemmän ja enemmän maaseutua vieden maalaisväestön parhaimman työvoiman, imien yhä suuremman osan maalaisväestön tuottamista rikkauksista, josta syystä maalaisväki menettää mahdollisuuden korvata maaperälle sen, mikä siitä otetaan. Pysähtyessään varsin seikkaperäisesti käsittelemään ihmisten pakoa maalta Kautsky myöntää täysin sen, että keskikokoiset talonpoikaistaloudet kärsivät vähimmin työläisten puutetta, mutta samalla hän lisää heti, että turhaan „kelpo kansalaiset” (me voimme sanoa myös: ja venäläiset narodnikit) riemuitsevat tuon tosiasian johdosta, turhaan he luulevat näkevänsä siinä talonpoikaiston uudestisyntymisen alun, mikä kumooa Marxin teorian soveltuvaisuuden maanviljelyksen osalta. Joskin talonpoikaisto kärsinee palkkatyöläisten puutetta vähemmän kuin muut maanviljelijäluokat, niin sen sijaan se kärsii paljon kovemmin koronkiskuruudesta, verorasituksista, taloutensa epärationaalisuudesta, maan ehtymisestä, ylettömästä työntöistä ja riittämättömästä kulutuksesta. Optimistisen mielialan vallassa olevien pikkuporvarillisten taloustieteilijöiden näkökannan kumooa selvästi se tosiasia, etteivät ainoastaan maaseudun työläiset, vaan talonpoikien lapsetkin... karkaavat kaupunkeihin! Mutta erikoisen suuria muutoksia on Euroopan maanviljelysoloihin aiheuttanut Amerikasta, Argentiinasta, Intiasta, Venäjältä y.m. saapuvan halvan tuontiviljan kilpailu. Kautsky tarkastelee seikkaperäisesti, mikä merkitys on tällä tosiasialla, joka on markkinoita itselleen etsivän teollisuuden kehityksen synnyttämä. Hän kuvaillee tämän kilpailun vaikutuksesta johtunutta Euroopan viljatuotannon supistumista, maakoron alenemista ja

pysähtyy erittäin seikkaperäisesti käsittelemään „maanviljelyksen teollistumista”, mikä ilmenee toisaalta pientalonpoikien teollisena palkkatyönä ja toisaalta maatalouden teknillisten tuotantoalojen (viinanpoltto, sokerinvalmistus y.m.) kehityksenä ja jopa siinä muodossa, että jalostava teollisuus tunkee tieltään maatalouden eräitä aloja. Optimistiset taloustieteilijät, sanoo Kautsky, luulevat suotta, että nämä tällaiset muodonmuutokset Euroopan maanviljelyksessä voivat pelastaa sen kriisiltä: kriisi laajenee yhä ja voi päättyä vain koko kapitalismin yleiseen kriisiin. Tämä ei tietenkään anna missään määrin oikeutta puhua maatalouden joutumisesta perikatoon, mutta sen vanhoillinen luonne on häipynyt menneisyyteen; se on joutunut yhtämittaisen uudistumisen tilaan, joka on yleensä luonteenomaista kapitalistiselle tuotantotavalle. „Huomattavien maa-alojen käyttö maataloudellisessa suurtuotannossa, jonka kapitalistinen luonne kehittyy yhä enemmän ja enemmän; vuokrauksen ja hypoteekkien kasvu, maanviljelyksen teollistuminen,—tällaisia ovat ne ainekset, mitkä valmistelevat maaperää maataloustuotannon yhteiskunnallistumiselle”... Olisi järjetöntä luulla, sanoo Kautsky lopuksi, että yhteiskunta kehittyisi osaltaan yhteen suuntaan ja toiselta osaltaan päinvastaiseen suuntaan. Todellisuudessa „yhteiskunnallinen kehitys käy maataloudessa samaan suuntaan kuin teollisuudessakin”.

Soveltaessaan teoreettisen analyysin tuloksia agrariipolitiikan kysymyksiin Kautsky luonnollisesti vastustaa kaikenlaisia talonpoikaistalouden pönkittämis- ja „pelastamis”-yrityksiä. Ei ole ajattelemistakaan, että kyläyhteisö voisi siirtyä yhteisölliseen suurmaanviljelykseen, sanoo Kautsky (s. 338, kohta: „Der Dorfkommunismus” *; vrt. s. 339). „Talonpoikaiston suojeleminen (Der Bauernschutz) ei tarkoita talonpojan *persoonallisuuden* suojelemista (sellaista suojelemista vastaan ei kelläkään ole tietenkään mitään sanomista), vaan talonpojan *omaisuuden* suojelemista. Kuitenkin juuri talonpojan omaisuus onkin pääsyynä hänen köyhymiseensä ja alennustilaansa. Palkkatyöläiset ovat nykyään jo maanviljelyksessä useinkin paremmassa asemassa kuin pientalonpojat. Talonpoikaiston suojeleminen ei ole talonpoikaiston suojelemista köyhyydeltä, vaan niiden

* — „Kyläkommunismi”. *Toim.*

kahleiden suojelemista, jotka kytkevät talonpojan hänen köyhyyteensä” (s. 320). Kapitalismin aikaansaama koko maatalouden perinpohjaisen uudistamisen prosessi on vasta alulla, mutta tämä prosessi menee nopeasti eteenpäin aiheuttaen talonpojan muuttumista palkkatyöläiseksi ja voimistaen väestön pakoa maaseudulta. Tämän prosessin pidättämisyrietykset olisivat taantumuksellisia ja vahingollisia: kuinka raskaita lienevätkään tuon prosessin seuraukset nykyisessä yhteiskunnassa, niin prosessin pidättämisestä koituisi sitäkin pahempia seuraamuksia, jotka saattaisivat työtätekevän väestön entistä avuttomampaan ja toivottomampaan asemaan. Edistyksellinen toiminta nykyajan yhteiskunnassa voi pyrkiä vain lieventämään kapitalistisen edistyksen vahingollista vaikutusta väestöön, voimistamaan tämän viimeksi mainitun tietoisuutta ja sen pystyväisyyttä kollektiiviseen itsepuolustukseen. Sen tähden Kautsky vaatii liikkumisvapauden turvaamista y.m., kaikkien feodalismijätteiden poistamista maataloudesta (esim. Gesindeordnung’ien * lakkauttamista, jotka asettavat maataloustyöläiset persoonalliseen riippuvaisuuteen, puolittain maaorjuudelliseen asemaan), lapsityön kieltämistä 14 ikävuoteen saakka, 8-tuntisen työpäivän säätämistä, tiukan saniteettipoliisin asettamista, joka valvoisi työläisten asuntoja y.m. y.m.

Toivottavaa on, että Kautskyn kirja ilmestyy myös venäjänkielille käännettynä.

Kirjoitettu maaliskuussa 1899

*Julkaistu huhtikuussa 1899
alkauslehdessä „Natshalo” 4. n:rossa
Allekirjoitus: V. L. Iljin*

*Julkaistaan aikakauslehden
tekstin mukaan*

* — lakiasetukset, jotka määrittävät maanviljelijäin ja maaorjatalonpoikien väliset keskinäissuhteet. *Toim.*

ARVOSTELUA

Hobson. Nykyaikaisen kapitalismin kehitys. Käännös englannin kielestä. Pietari, 1898. Kustantanut N. O. Popova. Hinta 1 rpl. 50 kop.

Hobsonin kirja ei sinänsä tutki nykyisen kapitalismin kehitystä, vaan kuvailee uusinta teollista kehitystä etupäässä englantilaisten tietojen pohjalla. Siksi kirjan nimi on vähän liian laaja: tekijä ei kosketele lainkaan maanviljelystä eikä hän käsittele teollista talouttakaan läheskään täydessä laajuudessaan. Suuntaukseltaan Hobson kuuluu tunnettujen kirjailijoiden Webb-puolisoiden kanssa Englannin yhteiskunnallisen ajattelun erään edistyksellisen virtauksen edustajiin. Hän suhtautuu kriittisesti „nykyaikaiseen kapitalismiin” tunnustaen täysin välttämättömäksi sen vaihtamisen yhteiskunnallisen talouden korkeampaan muotoon ja suhtautuen tähän vaihtamiskysymykseen tyypillisesti englantilaisella reformaattorimaisella käytännöllisyydellä. Hän vakuuttuu reformin välttämättömyydestä enemminkin empiiristä tietä, Englannin tehdaslainsäädännön uusimman kehityksen, Englannin työväenliikkeen, Englannin kunnallishallintojen toiminnan y.m. vaikutuksen aiaisena. Hobsonilla ei ole johdonmukaisia eikä eheitä teoreettisia katsomuksia, jotka olisivat pohjana hänen uudistusohjelmalleen ja valaisivat reformin yksityisiä osakysymyksiä. Sen tähden Hobson onkin vahvempi silloin, kun on kysymys uusimpien tilastollisten ja taloudellisten tietojen ryhmittelystä ja kuvailemisesta. Sitä vastoin poliittisen taloustieteen yleisteoreettisia kysymyksiä kosketeltaessa Hobson osoittautuu peräti heikoksi. Venäläisestä lukijasta on suorastaan outoa nähdä, miten noin laajat tiedot omaava kirjailija, jonka käytännölliset pyrkimykset ansaitsevat kaikkea kannatusta, tuhertelee avuttomana sellaisten kysymysten parissa kuin mitä on „pääoma”, mikä osuus on „säästöillä” j.n.e. Tämä

Hobsonin heikko puoli saa täyden selityksensä siitä, että John Stuart Mill on hänelle poliittisessa taloustieteessä suurempi auktoriteetti kuin Marx, jota Hobson ei nähtävästi lainkaan ymmärrä taikka tunne, vaikka hän kerran tai pari siteeraakin tätä. Ei voida olla valittamatta sitä tuloksettoman työn paljoutta, minkä Hobson tekee päästäkseen selville porvarillisen ja professorimaisen poliittisen taloustieteen ristiriitaisuuksista. Parhaimmassa tapauksessa Hobson pääsee lähelle niitä ratkaisuja, jotka Marx on jo aikoja sitten antanut; pahimmassa tapauksessa hän maksuu virheellisiä käsityksiä, jotka ovat räikeässä ristiriidassa sen kanssa, miten hän suhtautuu „nykyaikaiseen kapitalismiin”. Kirjan epäonnistunein luku on seitsemäs luku: „Koneet ja teollinen lamatila”. Hobson yrittää siinä selvittää sellaisia teoreettisia kysymyksiä kuin kriisit, yhteiskunnallinen pääoma ja tulo kapitalistisessa yhteiskunnassa, kapitalistinen kasaantuminen. Oikeat ajatukset tuotannon ja kulutuksen epäsuhteesta kapitalistisessa yhteiskunnassa, kapitalistisen talouden anarkistisesta luonteesta hukkuvat lukuisiin skolastisiin järkeilyihin „säästöistä” (Hobson sotkee kasaantumisen ja „säästämisen”), kaikenlaisiin robinsonadeihin („olettaamme, että ihminen primitiivisillä työvälineillä työskennellessään keksii uuden työkalun... säästää ruokaansa” y.m.) j.n.e. Hobson pitää kovin diagrammeista — ja useimmiten hän käyttääkin niitä erittäin taitavasti, havainnollistaen siten esitystään. Mutta se käsitys „tuotantokoneistosta”, jota Hobson on kuvannut piirroksessaan sivulla 207 (VII luku), on omiaan vain herättämään hymyilyä lukijassa, joka vähänkin tuntee *kapitalistisen* „tuotannon” todellista „koneistoa”. Hobson sekoittaa siinä tuotannon ja tuotannon yhteiskunnallisen järjestelmän toisiinsa ja osoittaa omaavansa kerrassaan hämärän käsityksen siitä, mitä on pääoma, mistä osista se muodostuu, mihin luokkiin kapitalistinen yhteiskunta välttämättömästi jakaantuu. VIII luvussa Hobson esittää mielenkiintoisia tietoja väestön jakaantumisesta elinkeinoammattien mukaan ja siitä, miten tämä jako on muuttunut ajan mukana, mutta suurena aukkona hänen teoreettisissa päätelmissään „koneista ja työn kysynnästä” on se, että hän sivuuttaa huomiotta „kapitalistista liikaväestöä” eli reserviarmeijaa koskevan teorian. Hobsonin kirjan onnistuneimpia lukuja ovat ne,

joissa hän tarkastelee naisten asemaa nykyisessä teollisuudessa sekä nykyaikaisia kaupunkeja. Esittämällä tilastotietoja naistyön kasvusta ja kuvattuaan naisten äärimmäisen kurjia työoloja Hobson huomauttaa oikeutetusti, että näihin oloihin voidaan toivoa parannusta vain syrjäyttämällä koti-työ tehdastyöllä, mikä johtaa „kiinteämpiin sosiaalisiin suhteisiin” ja „organisaatioon”. Samoin myös kysymyksessä kaupunkien merkityksestä Hobson lähenee Marxin yleisiä katsomuksia myöntäen sen, että kaupungin ja maaseudun välinen vastakohtaisuus on ristiriidassa kollektivistisen yhteiskuntajärjestelmän kanssa. Hobsonin johtopäätökset olisivat voittaneet paljon vakuuttavuudessaan, jollei hän olisi hyljeksinyt Marxin oppia tässäkin kysymyksessä. Hobson olisi tällöin varmaankin selvemmin korostanut suurkaupunkien historiallisesti edistyksellistä merkitystä sekä maanviljelyksen ja teollisuuden yhdistämisen välttämättömyyttä kollektivistisen talousjärjestelmän vallitessa. Hobsonin kirjan viimeinen luku „Sivilisaatio ja teollinen kehitys” lienee ehken parhain; esittämällä useita onnistuneita perusteluja tekijä todistaa siinä välttämättömäksi uudistaa nykyistä teollisuusjärjestelmää „yhteiskunnallisen kontrollin” ja „teollisuuden sosialisoinnin” voimistamisen hengessä. Arvostettaessa Hobsonin hieman optimistisiä katsantokantoja näiden „uudistusten” toteuttamiskeinojen suhteen otettakoon huomioon Englannin historian ja olojen erikoisuudet: korkealle kehittynyt demokratia, militarismin puuttuminen, järjestyneiden trade unionien ääretön voima, yhä voimistuva englantilaisten pääomien sijoitus Englannin ulkopuolelle, mikä heikentää englantilaisten työnantajien ja työläisten välistä antagonismia j.n.e.

Tunnetussa kirjassaan XIX vuosisadan yhteiskunnallisista liikkeistä prof. W. Sombart toteaa muun muassa „yhtenäisyystendenssin” (VI luvun otsikko), s.o. eri maissa eri muotoisena ja vivahteisena esiintyvän yhteiskunnallisen liikkeen samanlaistumistendenssin ja sen ohella myös marxilaisuuden aatteiden leviämistendenssin. Englannin osalta Sombart näkee tämän tendenssin siinä, että Englannin trade unionit luopuvat yhä enemmän „puhtaasti manchesterilaisesta katsantokannasta”. Hobsonin kirjan johdosta voimme sanoa, että elämän vaatimusten pakoittamina, elämän, joka yhä tuntuvammin todistaa Marxin „ennakkonäkemyksen”

oikeaksi, Englannin edistyneimmät kirjailijat alkavat tajuta perinteellisen porvarillisen poliittisen taloustieteen epäpätevyyden ja vapautuen sen ennakkoluuloista lähenevät tahtomattaankin marxilaisuutta.

Hobsonin kirjan käännöksessä on oleellisia puutteellisuuksia.

Kirjoitettu huhtikuussa 1899

Julkaistu toukokuussa 1899
alkakauslehden „Natshalo” 5. n:rossa
Allekirjoitus: V. L. Iljin

Julkaistaan aikakauslehden
tekstin mukaan

**KAPITALISMI
MAATALOUDESSA**

(KAUTSKYN KIRJAN
JA hra BULGAKOVIN KIRJOITUKSEN
JOHDOSTA)

Kirjoitettu huhti—toukokuussa 1899

*Julkaistu tammi—helmikuussa 1900
aikakauslehdessä „Zhizn”³⁸*

Allekirjoitus: Vl. Iljin

*Julkaistaan aikakauslehdessä
tekstin mukaan*

ЖИЗНЬ.

Томъ I.
Январь.

**ЛИТЕРАТУРНЫЙ
НАУЧНЫЙ
и
ПОЛИТИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛЪ**

Дворецъ Дима. Рождественскій рассказъ изъ жизни дитяти. Н. Гарина. Сидюкъ. Рассказы Л. Гуревича. Могила его предковъ. (Переводъ съ англійскаго). Рассказы Р. Ниллика. Изъ крестьянскаго быта. (Переводъ съ финляндскаго). Рассказы В. Стефанова. О психологическомъ изученіи метафизическихъ явленій. Статья И. Лапина. Капитализмъ въ сельскомъ хозяйствѣ. Статья В. Ильича. Большая кровь. Романъ К. Брандерева. Контрасты. (Пер. съ англ. З. Журнальскій). Романъ Ричарда Уайтинга. Микель-Анжело Буонаротти. Статья П. Ге. Въ защиту ортодоксіи. Статья П. Маслова. Старый паяцъ. Стихотвореніе. Ал. Богданова.

См. на оборотѣ

1900 г.

„Zhizn” aikakauslehdhen kansilehti.
Tässä aikakauslehdessä julkaistiin V. I. Leninin
kirjoitus „Kapitalismi maataloudessa”.— 1900

Pienennetty

ENSIMMAINEN KIRJOITUS

„Natshalon” 1—2 numerossa (II osasto, ss. 1—21) on julkaistu hra S. Bulgakovin artikkeli „Kysymykseen maanviljelyksen kapitalistisesta kehityksestä”, jossa arvostellaan agraarikysymystä käsittelevää Kautskyn teosta. Hra Bulgakov sanoo täysin oikeutetusti, että „Kautskyn kirja on kokonainen maailmankatsomus” ja että sillä on suuri sekä teoreettinen että käytännöllinen merkitys. Se on miltei ensimmäinen systemaattinen ja tieteellinen tutkimus kysymyksestä, joka on aiheuttanut ja aiheuttaa edelleenkin kiihkeitä kiistoja kaikissa maissa jopa sellaistenkin kirjoittajien kesken, jotka ovat solidaarisia yleisissä katsomuksissaan ja tunnustavat itsensä marxilaisiksi. Hra Bulgakov „rajoittuu negatiiviseen arvosteluun”, „Kautskyn kirjan erinäisten väittämien” arvosteluun (selostaen kirjaa „Natshalon” lukijoille „lyhyesti” — liiankin lyhyesti ja kovin epätarkasti, kuten tulemme näkemään). Hra Bulgakov aikoo „ajan oloon” „antaa systemaattisen esityksen maatalouden kapitalistista kehitystä koskevasta kysymyksestä” ja asettaa siten „niin ikään kokonaisen maailmankatsomuksen” Kautskya vastaan.

Emme epäile sitä, että Kautskyn kirja aiheuttaa Venäjälläkin paljon kiistaa marxilaisten kesken, että Venäjälläkin toiset heistä tulevat vastustamaan Kautskya ja toiset kannattamaan häntä. Ainakin näiden rivien kirjoittaja on mitä jyrkimmin eri mieltä hra Bulgakovin kanssa siitä arviosta, minkä tämä antaa Kautskyn kirjasta. Tämä arvio, — siitä huolimatta vaikka hra Bulgakov tunnustaakin „Die Agrarfragen” * „mainioksi teokseksi”, — hämmästyttää

* — „Agraarikysymyksen”. *Toim.*

räikeydellään ja sävyllään, mikä on epätavallista suuntaukseltaan läheisten kirjoittajien keskeisessä väittelyssä. Tässä esimerkkejä hra Bulgakovin sanontatavoista: „tavattoman pintapuolinen”... „yhtä vähän oikeata agronomiaa kuin todellista taloustiedettäkin”... „Kautsky kiertää vakavat tieteelliset probleemit *fraasien* avulla (kursivointi hra Bulgakovin!!) j.n.e. j.n.e. Tarkastelkaamme lähemmin tämän ankaran arvostelijan lausuntoja tutustuttaen lukijaa samalla Kautskyn kirjaan.

I

Jo ennen kuin hra Bulgakov pääsee käsiksi Kautskyyyn, hän löylyttää ohimennen Marxia. On itsestään selvää, että hra Bulgakov korostaa suuren taloustieteilijän äärettömiä ansioita, mutta huomauttaa kuitenkin, että Marxilla tavaan „osaksi” jopa „virheellisiäkin käsityksiä... jotka historia on jo kumonnut riittävästi”. „Sellaisten käsitysten joukkoon kuuluu esimerkiksi se, jonka mukaan maanviljelyksessä kuten jalostavassa teollisuudessakin vaihteleva pääoma pienenee suhteessa pysyvään pääomaan, joten maanviljelyspääoman elimellinen kokoonpano kohoaa jatkuvasti”. Kuka tässä erehtyy, Marx vaiko hra Bulgakov? Hra Bulgakov tarkoittaa sitä tosiasiaa, että tekniikan edistys ja talouden voimaperäistymisen lisääntyminen vie maanviljelyksessä useinkin kyseessäolevan maa-alan muokkaamiseen tarvittavan työmäärän *lisääntymiseen*. Se on kiistatonta, mutta se ei silti läheskään kiellä sitä teoriaa, että vaihteleva pääoma pienenee pysyvään pääomaan *verraten, suhteessa* pysyvään pääomaan. Marxin teoria väittää vain sitä, että suhteen $\frac{v}{c}$ (v = vaihteleva pääoma, c = pysyvä pääoma) yleisenä tendenssinä on pienentyä, vaikka v kasvaisikin maa-alayksikköä kohti,— kumoaako tämä sitten Marxin teorian, jos c kasvaa tällöin vieläkin nopeammin? Yleensä kapitalististen maiden maataloudessa on havaittavissamme v :n pienenemistä ja c :n lisääntymistä. Maalaisväestö ja maatyöläisten lukumäärä vähenee niin Saksassa, Ranskassa kuin Englannissakin, samalla kun maataloudessa käytettävien koneiden lukumäärä kasvaa. Saksassa esimerkiksi maalaisväestö on vuosien 1882 ja 1895 välisenä aikana vähentynyt 19,2 mil-

joonasta 18,5 miljoonaan (maaseudun palkkatyöläisten luku on vähentynyt 5,9 miljoonasta 5,6 miljoonaan), kun samaan aikaan maataloudessa käytettävien koneiden luku on lisääntynyt 458.369:stä 913.391:een*; maataloudessa käytettävien höyrykoneiden lukumäärä on kohonnut 2,731 koneesta (1879) 12.856 koneeseen (1897); jota paitsi höyrykoneiden hevosvoimamäärä on kasvanut vieläkin enemmän. Nautakarjan lukumäärä on kasvanut 15,8 miljoonasta 17,5 miljoonaan ja sikojen 9,2:sta 12,2 miljoonaan (vuosina 1883 ja 1892). Ranskassa on maalaisväestö vähentynyt 6,9 miljoonasta hengestä („itsenäisiä”) vuonna 1882 — 6,6 miljoonaan vuonna 1892, kun sen sijaan maatalouskoneiden lukumäärä on lisääntynyt seuraavasti: vuonna 1862 niitä oli 132.784; v. 1882 — 278.896; v. 1892 — 355.795; nautakarjan lukumäärä oli vastaavasti: 12,0—13,0—13,7 miljoonaa, hevosten — 2,91—2,84—2,79 miljoonaa (hevosten lukumäärän pieneneminen vuosina 1882—1892 on vähäisempi kuin maalaisväestön lukumäärän pieneneminen). Siis yleensä nykyisten kapitalististen maiden osalta historia on *vahvistanut* Marxin lain soveltuvan maanviljelykseen eikä suinkaan kumonnut sitä. Hra Bulgakovin virhe on siinä, että hän on liian hätiköiden kohottanut yksityiset agronomiset tosiasiat, perehtymättä niiden merkitykseen, taloudellisten *yleislakien* tasolle. Me korostamme sanaa „yleis”, sillä ei Marx eivätkä hänen oppilaansakaan ole koskaan pitäneet tätä lakia minään muuna kuin kapitalismin yleisten tendenssien lakina eikä lainkaan kaikkien yksityistapausten lakina. Yksin teollisuuteenkin nähden Marx itse osoitti, että teknillisten uudistusten kautta (jolloin suhde $\frac{v}{c}$ pienenee) seuraa tällä samalla teknillisellä perustalla tapahtuvan edistyksen kausi (jolloin suhde $\frac{v}{c}$ pysyy muuttumattomana ja saattaa eräissä tapauksissa suuretakin). Me tunnemme kapitalististen maiden teollisessa kehityksessä sellaisia tapauksia, jolloin tämä laki rikkoutuu kokonaisten teollisuushaarojen osalta. Esimerkiksi silloin, kun suuret kapitalistiset työverstaat (joita nimitetään epätarkasti tehtaiksi) menevät hajalle luovuttaakseen paikkansa kapitalistiselle kotityölle. Maanviljelykseen nähden taas ei voi olla mitään

* Kaikki erilaiset koneet mukaanluettuna. Kaikki numerotiedot on otettu Kautskyn kirjasta, ellei ole mainittu muuta lähdettä.

epäilystä siitä, että kapitalismin kehitysprosessi on siinä paljon mutkallisempi ja sen muodot verrattomasti moninaisempia.

Siirtykäämme Kautskyyn. Feodaalikauden maatalouden kuvaus, josta Kautsky aloittaa, on muka „kovin ylimalkaisesti laadittu ja tarpeeton”. Vaikea on käsittää moisen tuomion motiiveja. Olemme varmoja siitä, että jos hra Bulgakov onnistuu toteuttamaan suunnitelmansa ja antamaan systemaattisen esityksen maatalouden kapitalistisesta kehityksestä, niin hänen on välttämättä kuvattava peruspiirteissään maatalouden *esikapitalistista* taloutta. Muutoin ei voida käsittää *kapitalistisen* talouden luonnetta eikä niitä välimuotoja, jotka yhdistävät sitä feodaaliseen talouteen. Hra Bulgakovhan itse tunnustaa tavattoman suurimerkitykselliseksi „sen muodon, mikä maanviljelyksellä oli kapitalistisen kehityksensä *alussa*” (kursivointi hra Bulgakovin). Kautsky aloittaaakin juuri Euroopan maanviljelyksen „kapitalistisen kehityksen alusta”. Kautskyn kuvaus feodaalisesta maanviljelyksestä mielestämme on laadittu mainiosti: tälle kirjailijalle yleensä ominaisella oivallisella selkeydellä ja taidolla valita tärkein ja oleellisin, harhautumatta toisarvoisiin yksityiskohtiin. Johdannossa Kautsky ennen kaikkea asettaa kysymyksen mitä täsmällisimmin ja oikeimmin. Hän sanoo mitä jyrkimmin: „Siitä ei voi olla minkäänlaista epäilystä,— olemme valmiit hyväksymään a priori (von vornherein)* todistettuna sen,— että maatalous ei kehity sen saman kaavan mukaan kuin teollisuus: se on erikoisten lakien alainen” (S.** 5—6). Tehtävänä on „tutkia, valloittaako kapitalismi maataloutta ja miten nimenomaan se sitä valloittaa, miten se uudistaa sitä, miten nimenomaan se tekee vanhat tuotantomuodot ja omistusmuodot kestävämmiksi ja tekee välttämättömiksi uudet muodot” (S. 6). Tällainen ja vain tällainen kysymyksen asettelu voikin antaa tyydyttävän selityksen „maatalouden kehityksestä kapitalistisessa yhteiskunnassa” (kuten Kautskyn kirjan ensimmäisen, teoreettisen osan otsikossa sanotaan).

„Kapitalistisen kehityksen” alussa maatalous oli *talonpojan* käsissä, joka yleisen säännön mukaisesti oli saatettu yhteiskunnallisen talouden feodaalijärjestelmän alaiseksi.

* — etukäteen, alunperin. *Toim.*

** — Seiten — sivut. *Toim.*

Ja Kautsky luonnehtii ennen kaikkea talonpoikaistalouden *järjestelmää*, maanviljelyksen yhdistymistä kotitarveteollisuuteen, sitten tämän pikkuporvarillisten ja vanhoillisten kirjailijain (à la * Sismondi) kuvaileman paratiisin hajoomisilmiöitä, koronkiskuruuden merkitystä, sitä, miten „maaseudulle, itse talonpoikaistalouden uumeniin tunkeutuu vähitellen luokka-antagonismi, joka hävittää muinaisen sopusoinnun ja intressien yhteisyyden” (S. 13). Tämä prosessi alkoi jo keskiajalla eikä ole vielä nytkään lopullisesti päättynyt. Korostamme tätä lausuntoa, sillä se osoittaa heti täysin vääräksi hra Bulgakovin väitteen, ettei Kautsky muka ole edes asettanut kysymystä siitä, kuka on ollut teknillisen edistyksen eteenpäinviejänä maanviljelyksessä. Kautsky on täysin selvästi asettanut ja selvittänyt tämän kysymyksen, ja jokainen, joka on lukenut tarkkaavaisesti hänen kirjansa, omaksuu sen (narodnikkien, agronomien ja monien muiden usein unohtaman) totuuden, että teknillisen edistyksen eteenpäinviejänä nykyisessä maanviljelyksessä on *maalaisporvaristo*, sekä pikku- että suurporvaristo, jota paitsi suurporvariston osuus on siinä suhteessa tärkeämpi kuin pikkuporvariston (kuten Kautsky on osoittanut).

II

Kuvailtuaan sitten (III luvussa) feodaalisen maanviljelyksen peruspiirteitä, — kolmivuoroviljelyn, tuon vanhoillisimman maanviljelysjärjestelmän valta-asemaa, suurmaa-aateliston harjoittamaa talonpoikaiston sortoa ja pakkoluovutusta; tuon aateliston järjestämää feodaaliskapitalistista taloudenhoitoa; talonpojan muuttumista näkkiintyneeksi köyhimykseksi (Hungerleider'iksi) XVII ja XVIII vuosisatojen kuluessa; porvarillisen talonpoikaiston kehittymistä (Grossbauern, jotka eivät tule toimeen palkkaamatta renkejä ja päivätyöläisiä), talonpoikaiston, jolle eivät kelvanneet maalla vallinneiden suhteiden ja maanomistuksen vanhat muodot; näiden muotojen kukistamista ja tien raivaamista „kapitalistiselle, intensiiviselle maataloudelle” (S. 26) teollisuuden ja kaupunkien uumenissa kehittyneen porvaristoluokan voimilla,— tätä kuvailtuaan

* — tapaan. Toim.

Kautsky siirtyy luonnehtimaan „uudenaikaista (moderne) maataloutta” (IV luku).

Tämä luku antaa erinomaisen täsmällisen, suppean ja selvän kuvauksen siitä jättiläismäisestä vallankumouksesta, minkä kapitalismi on suorittanut maanviljelyksessä muuttaessaan puutteen painamien ja pimeydessä vaeltavien talonpoikien rutiinin ammatin tieteelliseksi agronomian käytöksi, rikkoessaan maatalouden vuosisataisen lamatilaa, antaessaan sysäyksen (ja sysäten edelleenkin) yhteiskunnallisen työn tuotantovoimien nopealle kehitykselle. Kolmivuoroviljelyn tilalle on tullut monivuoroviljely, karjanhoito ja maanmuokkaus ovat parantuneet, satotulokset kohonneet, maanviljelyksen specialisoituminen ja työnjako eri talusalojen välillä on voimakkaasti edistynyt. Esikapitalistinen yksipuolisuus on vaihtunut yhäi voimistuvaksi monipuolisuudeksi, jonka mukana on seurannut maatalouden kaikkien alojen teknillinen edistys. Koneiden käyttö ja höyryvoiman käyttö on juurtunut maatalouteen ja alkanut nopeasti laajeta; aletaan käyttää sähköä, jonka on määrä — kuten asian tuntijat sanovat — esittää tällä tuotannon alalla vieläkin suurempaa osaa kuin höyryn. Voimistunut on kulkuteiden käyttö, maanparannus, keinolannoitteiden käyttö kasvifysiologian vaatimusten mukaisesti; maatalouteen on alettu sovelluttaa bakteriologiaa. Kerrassaan perätön on se hra Bulgakovin mielipide, ettei Kautsky muka „valaise näitä tietoja * *taloustieteellisellä* analyysillä”. Kautsky osoittaa tarkasti tämän mullistuksen olevan yhteydessä *markkinain* laajentumiseen (muun muassa kaupunkien kasvuun), maatalouden joutumiseen alttiiksi *kilpailulle*, mikä on *pakoittanut* uudistamaan maanviljelyn ja specialisoimaan sen. „Tämä mullistus, joka on saanut alkunsa kaupunkilaispääomasta, voimistaa maalaisännän riippuvaisuutta markkinoista ja muuttaa sitä paitsi yhtä mittaa hänelle oleellisia markkinajoja. Se tuotannonala, mikä on ollut tuottoisa niin kauan, kun lähimmät markkinat ovat olleet vain maanteitse yhtey-

* „Kaikki nämä tiedot”, arvelee hra Bulgakov, „voidaan ammentaa kaikista (sict) (sillä lailla! *Toim.*) maatalouden ohjekirjoista”. Me emme yhdy tähän hra Bulgakovin ruusuiseen käsitykseen „ohjekirjoista”. Ottakaamme noiden „kaikkien” joukosta herrojen Skvortsovin („Höyrykulkuneuvot”) ja N. Kablukovin („Luennot”, jotka on puoliksi julkaistu uusintapainoksena „uudessa” kirjassa „Talonpoikaistalouden kehitysoista Venäjällä”) venäjän kielellä ilmestyneet kirjat. Kummastakaan niistä ei lukija voisi saada kuvaa siitä mullistuksesta, minkä *kapitalismi* on suorittanut maanviljelyksessä, sillä kumpikaan kirjoittaja ei ole asettanut edes päämääräksikään esittää yleiskuvaa feodaalisen talousjärjestelmän vaihtumisesta kapitalistiseksi.

dessä maailmanmarkkinoihin, muuttuu tuottamattomaksi ja pitää välttämättä vaihtaa toiseen tuotannonalaan, kun seudun läpi johdetaan rautatie. Jos esimerkiksi rautateitse tuodaan halvempaa leipäviljaa, muuttuu viljan tuotanto kannattamattomaksi, mutta samaan aikaan syntyy mahdollisuuksia maidon myynnille. Tavaravaihdon voimistuminen antaa mahdollisuuden tuoda maahan uusia, jalostettuja kasvilajeja” j.n.e. (S. 37—38). „Feodalismin kaudella”, sanoo Kautsky, „ei ollut muuta maanviljelyä kuin pienviljely, sillä tilanherra muokkasi peltojaan samoin talonpoikaisin inventaarein. Kapitalismi on ensi kerran luonut mahdollisuudet harjoittaa maanviljelyä suurtuotantona, joka on teknillisesti järkipäisempää kuin pientuotanto”. Maatalouskoneista puhuessaan Kautsky (joka, ohimennen sanoen, on tarkoin osoittanut maanviljelyn erikoisuudet siinä suhteessa) selvittää niiden käytön *kapitalistista* luonnetta, niiden vaikutusta työläisiin, koneiden merkitystä edistyksen vaikuttimena, maatalouskoneiden käyttöä rajoittavien suunnitelmien „taantumuksellista utopistisuutta”. „Maatalouskoneet tulevat jatkamaan edelleenkin uudistustoimintaansa: ne tulevat karkoittamaan maaseudun työläisiä kaupunkeihin, ollen siten mahtavana aseena, joka toisaalta kohottaa työpalkkoja maaseudulla ja toisaalta kehittää edelleenkin koneiden käyttöä maataloudessa” (S. 41). Lisäämme vielä, että erikoisissa luvuissa Kautsky selvittää seikkaperäisesti sekä nykyaikaisen maanviljelyn kapitalistista luonnetta että suurtuotannon suhdetta pientuotantoon ja talonpoikaiston proletarisoitumista. Kuten näemme, kerrassaan väärä on se hra Bulgakovin väite, että Kautsky muka „ei asetakaan kysymystä, miksi kaikki nämä ihmeitätekevät muutokset ovat olleet välttämättömiä”.

V luvussa („Nykyaikaisen maatalouden kapitalistinen luonne”) Kautsky selostaa Marxin arvoteoriaa, voitto- ja korkoteoriaa. „Nykyaikainen maataloustuotanto ei ole mahdollista ilman rahaa”, sanoo Kautsky, „eli, mikä on aivan samaa, se ei ole mahdollista *ilman pääomaa*. Tosiaankin, nykyisen tuotantotavan vallitessa jokainen rahasumma, mikä ei palvele henkilökohtaista kulutusta, voi muuttua pääomaksi, t.s. arvoksi, joka synnyttää lisäarvoa, ja yleisen säännön mukaisesti todella muuttuu pääomaksi. Nykyaikainen maataloustuotanto on siis sinänsä kapitalistista tuotantoa” (S. 56). Tämä kohta antaa meille muuten mahdollisuuden

päätellä, mikä arvo on hra Bulgakovin seuraavalla lausunnolla: „Minä käytän tätä termiä (kapitalistinen maanviljely) tavallisessa mielessä (siinä mielessä Kautskykin sitä käyttää), s.o. merkitsemään suurtaloutta maanviljelyssä. Itse asiassa kuitenkin (sic!) *koko* kansantalouden ollessa kapitalistisesti organisoitua ei yleensä ole olemassa *ei*-kapitalistista maanviljelyä, joka *kokonaisuudessaan* määrätty tuotanto-organisaation yleisten ehtojen mukaisesti, ja vain sen puitteissa tehtäköönkin ero pienviljelyn ja yrittäjän harjoittaman suurmaanviljelyn välillä. Selvyuden vuoksi tässäkin on tarpeen uusi termi”. Tämähän tuntuu aivan siltä, kuin hra Bulgakov olisi *oikaissut* Kautskya... „Itse asiassa”, kuten lukija huomaa, Kautsky *ei lainkaan käytä* termiä „kapitalistinen maanviljely” siinä „tavallisessa”, epätarkassa merkityksessä, jossa hra Bulgakov sitä käyttää. Kautsky käsittää mainiosti ja sanoo sangen täsmällisesti ja selvästi, että kapitalistisen tuotantotavan vallitessa kaikkinaisen maanviljelystuotanto on „yleisen säännön mukaisesti” kapitalistista tuotantoa. Tämän käsityksen perusteluksi esitetään se yksinkertainen tosiasia, että nykyaikaiseen maanviljelyyn tarvitaan rahaa, ja raha, jota ei käytetä henkilökohtaiseen kulutukseen, muuttuu nykyisessä yhteiskunnassa pääomaksi. Meistä tuntuu siltä, että tämä on hieman selvempää kuin hra Bulgakovin „oikaisu” ja että Kautsky on osoittanut täysin mahdolliseksi tulla toimeen ilman „uutta termiäkin”.

Kirjansa V luvussa Kautsky väittää muun muassa, että vuokrausjärjestelmä, joka on kehittynyt niin täydelliseksi Englannissa, ja hypoteekkijärjestelmä, joka kehittyy hämmästyttävällä nopeudella Euroopan mantereella, merkitsee sellaisenaan oikeastaan samaa prosessia, nimittäin: *maalaisisäännän irroittumista maasta* *. Tämä irroittuminen ilmenee päivänselvänä kapitalistisessa vuokratilajärjestelmässä. Hypoteekkijärjestelmässä se „ei ole niin selvä eikä kysymys ole niin yksinkertainen, mutta olemukseltaan se on sama” (S. 86). Ilmeistä on, tosiaan, että maan pantaaminen on maakoron pantaamista taikka myymistä. Siis niin hypoteekkijärjestelmän kuin vuokrausjärjestelmänkin

* „Pääoman” kolmannessa osassa Marx on viitannut tähän prosessiin (käsittelemättä sen erilaista *muotoja* eri maissa) ja todennut, että tämä „tuotannon ehtona oleva maan irroittuminen maanomistuksesta ja maanomistajasta” on „eräs kapitalistisen tuotantotavan suuria tuloksia” (III osa, 2, S. 156—157. Venäjänkäännöksessä ss. 509—510) ²⁹.

oloissa maakoron saajat (= maanomistajat) erottuvat yrittäjävoiton saajista (= maalaisisännistä, maaseudun yrittäjistä). Hra Bulgakoville „Kautskyn väitteen merkitys on yleensä epäselvä”. „Tuskinpa voitaneen pitää todistettuna, että hypoteekki edustaisi maan irroittumista maalaisisännästä”. „Ensinnäkään ei voida todistaa sitä, että velkaantuneisuus nielee *koko* maakoron, sellaista voi olla vain poikkeustapauksena”... Siihen me vastaamme: ei ole mitään tarvetta todistaa, että hypoteekkilainojen korkomaksut nielevät *koko* maakoron, kuten ei ole tarvetta todistaa, että *todellinen* vuokramaksu käy yhteen maakoron kanssa. Riittää, kun todistetaan, että hypoteekki velat kasvavat tavattoman nopeasti, että maanomistajat yrittävät pantata kaiken maan, yrittävät myydä pois koko maakoron. Sitä, että sellainen tendenssi on olemassa — teoreettinen taloustieteellinen analyysi voi yleensä olla tekemisissä ainoastaan tendenssien kanssa,— ei voida epäillä. Siis epäilemätöntä on myös maan maalaisisännistä-irroittumisen prosessi. Se, että samassa henkilössä yhdistyvät maakoron saaja ja yrittäjävoiton saaja, on „historialliselta kannalta katsoen poikkeustapaus” (ist historisch eine Ausnahme, S. 91)... „Toiseksi jokaisessa kyseisessä tapauksessa on analysoitava velkaantuneisuuden syyt ja aiheuttajat, jotta voitaisiin ymmärtää sen merkitys”. Tämä on nähtävästi joko painovirhe taikka epähuomiosta sanottu. Hra Bulgakov ei voi vaatia sitä, että taloustieteilijän (joka sitä paitsi käsittelee „maatalouden kehitystä kapitalistisessa yhteiskunnassa” yleensä) pitäisi taikka että hän edes voisi tutkia velkaantuneisuuden syyt „jokaisessa kyseisessä tapauksessa”. Jos hra Bulgakov on halunnut sanoa, että on välttämättä analysoitava velkaantumisen syitä eri maissa eri ajanjaksoina, niin emme voi olla samaa mieltä hänen kanssaan. Kautsky on aivan oikeassa siinä, että agraarikysymyksestä on karttunut liian paljon erikoistutkimuksia ja että nykyaikaisen teorian päivänpolttavana tehtävänä ei ole suinkaan lisätä uusien erikoistutkimusten lukua, vaan „tutkia maatalouden kapitalistisen kehityksen perustendenssejä kokonaisuudessaan” (Vorrede, S. VI *). Näihin perustendensseihin kuuluu epäilemättä myös maan irroittuminen maalaisisännistä hypoteekki velan lisääntymisen muodossa. Kautsky on määritellyt tarkasti ja

* — Alkulause, s. VI. Toim.

selvästi hypoteekkien todellisen merkityksen, niiden edistyk- sellisen historiallisen luonteen (maan irroittuminen maalaisisännästä on eräs maatalouden yhteiskunnallistamisen ehtoja, S. 88), niiden välttämättömän osuuden maanviljelyksen kapitalistisessa kehityksessä*. Kaikki Kautskyn ajatelmat tästä kysymyksestä ovat teoreettisesti sangen arvokkaita ja antavat voimakkaan asean, jolla saatetaan torjua varsin laajalle (erikoisestikin „kaikenlaisiin maatalouden hoito-oppaisiin”) levinneitä porvarillisia laverteluja velkaantuneisuus-„onnettomuuksista” ja „avustustoimenpiteistä”... „Kolmanneksi”, pääättelee hra Bulgakov lopuksi, „vuokraama voidaan vuorostaan pantata ja siinä mielessä se voi joutua vuokraamattoman maan asemaan”. Kummallinen peruste! Näyttäköön hra Bulgakov edes yhden taloudellisen ilmiön, yhden taloustieteellisen kategorian, joka ei kietoudu toisiin ilmiöihin ja kategorioihin. Tapaukset, jolloin vuokraus kietoutuu yhteen hypoteekin kanssa, eivät kumoa eivätkä edes heikennä teorian sitä väitettä, että maan irroittuminen maalaisisännästä ilmenee kahdessa muodossa: vuokrausjärjestelmänä ja hypoteekkiivelkana.

Niin ikään hra Bulgakov julistaa „vieläkin odottamatommaksi” ja „aivan vääräksi” Kautskyn väitteen, että „maat, joissa vuokrausjärjestelmä on kehittyntä, ovat samalla myös maita, joissa vallitsevana on suurmaanomistus” (S. 88). Kautsky puhuu tässä maanomistuksen keskittymisestä (vuokrajärjestelmän oloissa) ja hypoteekkien keskittymisestä (sellaisen järjestelmän oloissa, jolloin maanomistajien maatalous on heidän omaa taloutta) ehtoina, jotka helpottavat yksityisen maanomistuksen hävittämistä. Maanomistuksen keskittymiskysymyksestä, jatkaa Kautsky, ei ole olemassa tilastoa, „joka antaisi mahdollisuuden seurata useampien tilojen joutumista yksiin käsiin”, mutta „yleensä voidaan pitää oikeana sitä”, että vuokraustapausten ja vuokralle annetun maa-alan lisääntyminen käy rinnan maanomistuksen keskittymisen kanssa. „Maat, joissa vuokrausjärjestelmä on pitkälle kehittyntä, ovat samalla myös maita, joissa vallitsevana on suurmaanomistus”. On

* Hypoteekkiivelan kasvu ei kuitenkaan aina ole osoituksena maatalouden sornonalaisesta asemasta... Maatalouden edistykseen ja kukoistukseen samoin (kuin sen lamaanutemisenkin) „pitää ilmetä hypoteekkiivelkojen lisääntymisenä — ensinnäkin, edistyvän maatalouden lisääntyvän pääomatarpeen seurauksena; toiseksi, maakoron kohoamisen seurauksena, mikä tekee mahdolliseksi laajentaa maatalousluottoa” (S. 87).

selvää, että koko tämä Kautskyn päätelmä koskeekin vain maita, joissa vuokrausjärjestelmä on pitkälle kehittyntä, mutta hra Bulgakov vetoaa Itä-Preussiin, jonka nojalla hän „toivoo voivansa näyttää” vuokrauksen kasvavan samalla kun suurmaanomistus pirstoutuu ja mieli tällä erillisellä esimerkillä kumota Kautskyn! Suotta kuitenkin hra Bulgakov unohtaa sanoa lukijalle, että Kautsky itse osoittaa suurtilojen pirstoutuvan ja talonpoikain maanvuokrauksen kasvavan Elben laakson itäosassa, selvittäen samalla näiden prosessin todellista merkitystä, kuten tulemme tuonnempana näkemään.

Maanomistuksen keskittymistä hypoteekkilaitoksissa maissa Kautsky todistelee hypoteekkilaitosten keskittymisellä. Hra Bulgakovin mielestä se ei ole mikään todistus. „Saattaa hyvinkin olla niin — hänen mielestään — että luottolaitosten keskittymisen ohella tapahtuu pääoman epäkeskittymistä (osakkeiden avulla)”. No, tästä kysymyksestä emme ryhdy enää kiistelemään hra Bulgakovin kanssa.

III

Tarkasteltuaan feodaalisen ja kapitalistisen maanviljelyn peruspiirteitä Kautsky siirtyy käsittelemään kysymystä „suur- ja pientuotannosta” (VI luku) maataloudessa. Tämä luku on Kautskyn kirjan parhaimpia. Siinä hän tarkastelee ensin „suurtuotannon teknillistä etevämmyyttä”. Ratkaistessaan kysymyksen suurtuotannon eduksi Kautsky ei silti suinkaan anna mitään abstraktista määritelmää, joka sivuuttaisi huomiotta maataloudessa vallitsevien suhteiden tavattoman moninaisuuden (niinkuin hra Bulgakov täysin aiheettomasti luulee), vaan päinvastoin hän osoittaa selvästi ja täsmällisesti, että on ehdottomasti otettava huomioon tämä moninaisuus, jotta teorian lakia voitaisiin soveltaa käytäntöön. Maanviljelyksessä suurtuotannon etevämyys pientuotantoon nähden on väistämätöntä — „itsestään ymmärrettävää” vain silloin, „kun muut ehdot ovat yhtäläisiä” (S. 100. Kursivointi minun). Tämä ensinnäkin. Sillä eihän suurtuotannon etevämyyden laki ole teollisuudessaakaan lainkaan niin ehdoton eikä niin yksinkertainen kuin toisinaan luullaan; sielläkin vain „muiden ehtojen” yhtäläisyys (mitä ei ole läheskään aina todellisuudessa olemassa) turvaa tämän lain täyden soveltuvaisuuden.

Maanviljelyksessä taas, jonka erikoisuutena on verrattomasti paljon suurempi suhteiden mutkallisuus ja monipuolisuus, on suurtuotannon etevämmyyttä koskevan lain täydellinen soveltuvaisuus riippuvainen paljon tiukemmista ehdoista. Kautsky huomauttaa esimerkiksi sangen sattuvasti, että talonpoikaistalouden ja vähäisen tilanherratalouden raja- mailla tapahtuu „määrän muuttuminen laaduksi”: talonpoikainen suurtalous voi olla „ellei teknillisesti, niin taloudellisesti korkeammalla” kuin pieni tilanherratalous. Tieteellisesti valistuneen tilanhoitajan ylläpitäminen (eräs suurtuotannon tärkeitä etuisuuksia) on pientilalle aivan liian rasittavaa, ja itse isännän taloudenhoito taas on useinkin vain „junkkerimaista” eikä lainkaan tieteeseen pohjautuvaa. Toiseksi suurtuotannon etevämmyys pitää maanviljelyksessä paikkansa vain tietyissä rajoissa. Tuonnempana Kautsky tutkii esityksessään tarkalleen nämä rajat. Niin ikään on itsestään selvää, etteivät nämä rajat ole samantaiset maatalouden eri aloilla eikä erilaisissa yhteiskunnallis-taloudellisissa oloissa. Kolmanneksi Kautsky ei ensinkään jätä huomioimatta sitä, että „toistaiseksi” on olemassa sellaisiakin maatalouden aloja, joilla asiantuntijat tunnustavat pientuotannon kilpailukykyiseksi, kuten esimerkiksi puutarhanhoito, viininviljely, kaupallisten kasvien viljely j.n.e. (S. 115). Mutta näillä viljelyskasveilla on aivan toisarvoinen merkitys verrattuna maatalouden pää- (entscheidenden) aloihin: viljantuotantoon ja karjanhoitoon. Sitä paitsi „myös puutarhanhoidon ja viininviljelyn alallakin on jo olemassa kyllin menestyvää suurtuotantoa” (S. 115). Senpä tähden „kun puhutaan yleensä (in Allgemeinen) maataloudesta, ne alat, joilla pientuotanto on etuisempaa suurtuotantoon verrattuna, on jätettävä pois laskuista, ja voidaan aivan hyvin sanoa, että suurtuotannolla on ratkaiseva etevämmyys pientuotantoon nähden” (S. 116).

Todistettuaan suurtuotannon teknillisen etevämmyyden maanviljelyksessä (Kautskyn perustelut esitämme yksityiskohtaisemmin alempana käsitellessämme hra Bulgakovin vastaväitteitä), Kautsky asettaa kysymyksen: „mitä pientuotanto voi asettaa suurtuotannon etevämmyyksiä vastaainoksi?” ja vastaa siihen: „työntekijän suuremman utteisuuden ja suuremman huolellisuuden, hän kun erotukseksi palkollisesta tekee työtä itsensä hyväksi, ja sitten itsenäisen pienviljelijän tarpeiden niin alhaisen tason, joka osoittau-

tuu jopa maataloustyöläisenkin tasoa alhaisemmaksi" (S. 106),— ja esittämällä koko joukon hyvin kuvaavia tietoja talonpoikain asemasta Ranskassa, Englannissa ja Saksassa Kautsky asettaa kaiken epäilyksen ulkopuolelle sen tosiasian, „että pientuotannossa vallitsee ylenmääräinen raataminen ja riittämätön kulutus”. Ja vihdoin Kautsky viittaa siihen, että suurtuotannon etevämyyys ilmenee myös maalaisisäntien pyrkimyksenä järjestää *osuuskuntia*: „osuuskunnallinen tuotanto on suurtuotantoa”. Tunnettua on, miten pikkuporvariston ideologit yleensä ja muun muassa venäläiset narodnikit intoilevat pienviljelijöiden osuuskunnilla (mainitsemme vaikkapa edelläsiteeratun hra Kablukovin kirjan). Sitä suuremman merkityksen saa Kautskyn antama kerrassaan oivallinen analyysi osuuskuntien merkityksestä. Pienten maalaisisäntien osuuskunnat ovat tietysti taloudellisen edistyksen renkaana, mutta ne ilmentävät *siirtymistä kapitalismiin* (Fortschritt zum Kapitalismus) *eivätkä lainkaan kollektivismiin*, niinkuin usein luullaan ja väitetään (S. 118). Osuuskunnat eivät heikennä, vaan voimistavat suurtuotannon etevämyyttä (Vorsprung) pientuotantoon verrattuna maataloudessa, sillä suurisännillä on enemmän mahdollisuuksia järjestää osuuskuntia, ja he käyttävät enemmän hyväkseen tätä mahdollisuutta. Kautsky myöntää — se on itsestään selvää — täysin päättävästi sen, että yhteisöllinen, kollektivistinen suurtuotanto on korkeampitasoista kuin kapitalistinen suurtuotanto. Hän pysähtyy käsittelemään niitä kollektiivisen maanviljelyksen harjoittamiskokeiluja, joita Owenin * seuraajat ovat tehneet Englannissa, ja samanlaisia yhteisöviljelyksiä Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa. Kaikki nämä kokeilut, sanoo Kautsky, *todistavat eittämättömästi* sitä, että työntekijäin kollektiivisesti harjoittama nykyaikainen suurmaanviljely on täysin mahdollista, mutta siihen, että tämä mahdollisuus muuttuisi todellisuudeksi, tarvitaan „koko joukko tiettyjä taloudellisia, poliittisia ja intellektuaalisia edellytyksiä”. Pientuottajaa (sekä käsityöläistä että talonpoikaa) estää siirtymästä kollektiiviseen tuotantoon solidaarisuuden ja kurinalaisuuden heikkous, hänen eristyneisyytensä, hänen „omistajanfanaattisuutensa”, mikä on todettu ei ainoastaan

* Sivuilla 124—126 Kautsky kuvailee Ralahine'issa perustettua maanviljelyskommunua, josta muuten myöskin hra Dioneo kertoo venäläisille lukijoille „Russkoje Bogatstvossa” tämän vuoden 2. n:rossa.

länsieurooppalaisten talonpoikain keskuudessa, vaan — lisäämme puolestamme — myös venäläisten „yhteisö”-talonpoikain keskuudessa (muistakaapa A. N. Engelhardtia ja Gl. Uspenskia). „Järjetöntä on odottaa, että talonpoika siirtyisi nykyisessä yhteiskunnassa yhteisölliseen tuotantoon”, sanoo Kautsky jyrkästi (S. 129).

Tällainen on Kautskyn kirjan VI luvun sangen runsas sisältö. Hra Bulgakov on erikoisen tyytymätön tähän lukuun. Meille sanotaan, että Kautskyn tekemänä „perussyntinä” on erilaisten käsitteiden sotkeminen toisiinsa, „teknilliset etevämmydet sotketaan taloudellisiin”. Kautsky „lähtee siitä väärästä olettamuksesta, että muka *teknillisesti* täydellisempi tuotantotapa on täydellisempi, s.o. elinkykyisempi myöskin *taloudellisesti*”. Tämä hra Bulgakovin jyrkkä päätelmä on kerrassaan perusteeton, kuten lukija toivottavasti on jo vakuuttunut esitellessämme Kautskyn ajatuksenjuoksuja. Sotkematta missään määrin tekniikkaa ja taloutta * toisiinsa, Kautsky tekee aivan oikein tutkiessaan kysymystä suur- ja pientuotannon välisestä suhteesta maanviljelyksessä *muiden ehtojen ollessa yhtäläisiä* kapitalistisen talouden oloissa. *Heti VI luvun ensimmäisen pykälän ensimmäisessä lauseessa Kautsky osoittaa täsmällisesti sen yhteyden, mikä on olemassa kapitalismin kehitystason ja suurmaanviljelyn etevämmyyden lain yleispätevyysasteen välillä:* „Mitä kapitalistisemmaksi maatalous tulee, sitä suuremmissa mitassa se kehittää laadullista eroa pien- ja suurtuotannon tekniikan välillä” (S. 92). Esikapitalistisessa maanviljelyksessä tätä laadullista eroa ei ollut. Entä mitä on sanottava seuraavasta ankarasta ojennuksesta, jonka

* Ainoa, mihin hra Bulgakov olisi voinut nojautua, on se *otsikko*, minkä Kautsky on antanut VI luvun ensimmäiselle pykälälle: „a) suurtuotannon *teknillinen etevämmyys*”, vaikka tässä pykälässä puhutaan suurtuotannon sekä teknillisistä että taloudellisista etevämmyksistä. Mutta todistaako tämä sitä, että Kautsky *sekoittaa* tekniikan ja talouden toisiinsa? Ja oikeastaan sekin on vielä kyseenalaista, onko tässä Kautskyn sanonnassa epätarkkuutta. Asia on siten, että Kautskyn tarkoituksena oli asettaa vastakkain VI luvun 1. ja 2. §:n sisältö: ensimmäisessä pykälässä (a) puhutaan suurtuotannon teknillisestä etevämmyydestä kapitalistisessa maataloudessa, ja koneiden y.m. ohella siinä on kysymys esimerkiksi luotosta. Hra Bulgakov ironisoi sen johdosta: „kummallista teknillistä etevämmyyttä”. Mutta rira bien qui rira le dernier! (Se parhaiten nauraa, joka viimeksi nauraa! *Toim.*). Vilkaiskaa Kautskyn kirjaan, ja te huomaatte, että hän tarkoittaa pääasiallisesti sitä luottotoimen *tekniikassa* (ja edelleen myös kaupan tekniikassa) tapahtuvaa edistystä, mikä on mahdollista *ainoastaan* suurisännälle. Toisessa pykälässä (b) sitävastoin on puhe työntekijää kohti tulevan työmäärän ja kulutusnormin vertailmisesta suur- ja pientuotannossa, tässä tarkastellaan siis *puhtaasti taloudellisia eroavaisuuksia* pien- ja suurtuotannon välillä. Luoton ja kaupan *ekonomiikka* on molemmissa samanlaista, mutta niiden *tekniikka* erilaista.

Kautsky saa hra Bulgakovilta: „Itse asiassa kysymys on asetettava näin: mikä merkitys suur- ja pientuotannon välisessä kilpailussa voi olla näiden kummankin tuotantomuodon niillä taikka näillä erikoisuuksilla *kyseisissä yhteiskunnallis-taloudellisissa oloissa?*” Tämä „oikaisu” on aivan samaa laatua kuin edellä tarkastelemammekin.

Tarkastelkaamme nyt, miten hra Bulgakov kumoaa ne perusteet, joilla Kautsky todisteli suurtuotannon teknillistä etevämmyyttä maanviljelyksessä. Kautsky sanoo: „Eräs maatalouden tärkeimpiä eroavaisuuksia teollisuudesta on se, että tuotanto sanan varsinaisessa mielessä (Wirtschaftsbetrieb, talousyritys) on siinä tavallisesti sidottu kotitalouteen (Haushalt), mitä ei ole teollisuudessa”. Mutta se tuskin kaipaa todisteluja, että isommalla kotitaloudella on etuisuuksia pientalouteen verrattuna työn ja materiaalien säästämässä... Edellinen ostaa (huomatkaa tämä! V. I.) „öljyä, sikuria ja margariinia tukkukaupalla, jälkimmäinen vähin erin, y.m.” (S. 93). Hra Bulgakov „oikaisee”: „Kautsky ei ole halunnut sanoa, että se on teknillisesti edullisempaa, vaan että se *tulee halvemmaksi!*... Eikö ole selvää, että tässäkin tapauksessa (kuten kaikissa muissakin tapauksissa) hra Bulgakovin yritys „oikaista” Kautskya on enemmän kuin epäonnistunut? „Tämä peruste”, jatkaa ankara arvostelija, „on sinänsä myös kovin epäilyttävä, sillä saattaa olla, ettei hajallaan sijaitsevien tupien arvo tietyissä oloissa sisälly ollenkaan tuotteen arvoon, kun taas yhteisen tuvan hinta sisältyy ja vieläpä korkojen kanssa. Tämäkin riippuu yhteiskunnallis-taloudellisista oloista, joita — eikä suurtuotannon teennäis-teknillisiä etuisuuksia pientuotantoon verraten — olisikin tutkittava”... Ensiksikin, hra Bulgakov unohtaa sen pikkuseikan, että tutkittuaan ensin suur- ja pientuotannon suhteellista merkitystä *muiden ehtojen ollessa yhtäläisiä* Kautsky myöhemmin esityksensä yhteydessä käsittelee yksityiskohtaisesti näitäkin ehtoja. Hra Bulgakov haluaa siis sotkea samaan läjään eri kysymykset. Toiseksi. Millä tavalla talonpoikaistupien arvo voi olla sisällymättä tuotteen arvoon? Vain siten, että talonpoika „ei ota laskuihin” oman metsänsä eikä tuvan rakentamiseen ja korjaamiseen kulutetun oman työnsä arvoa. Koska talonpoika harjoittaa vielä luontaistaloutta, niin hän voi tietysti olla „ottamatta laskuihin” omaa työtään,— ja turhaan

hra Bulgakov unohtaa sanoa lukijalle, että *Kautsky osoittaa sen aivan selvästi ja tarkasti kirjansa sivuilla 165—167* (VIII luku, „Talonpojan proletarisoituminen”). Mutta nythän on puhe kapitalismin eikä luontaistalouden ja yksinkertaisen tavaratalouden „yhteiskunnallis-taloudellisista oloista”. Mutta kun kapitalistisen yhteiskunnan oloissa „ei oteta las-kuihin” omaa työtä, niin se merkitsee oman työn antamista ilmaiseksi (kauppiaalle tahi toiselle kapitalistille), merkitsee työntekoa ilman työvoiman täyttä maksua, merkitsee tarpeiden tason alentamista alle normin. Pientuotannon *tämän* erikoisuuden on Kautsky tunnustanut täydellisesti ja arvostanut sen oikein, kuten olemme tulleet huomaamaan. Väit- täessään Kautskya vastaan hra Bulgakov toistaa porvarillisten ja pikkuporvarillisten taloustieteilijöiden tavanomaisen otteen ja heidän tavallisen virheensä. Nämä taloustieteilijät ovat pörisseet kaikkien korvat umpeen ylistäessään pientalonpojan „elinvoimaisuutta”, hänen kun näet ei tarvitse pitää väliä omasta työstään, metsästellä voittoa eikä maakorkoa y.m. Nämä hyväsydämiset ihmiset ovat unohtaneet vain, että moinen järkeily sotkee sekaisin luontaistalouden, yksinkertaisen tavaratalouden ja kapitalismin „yhteiskunnallis-taloudelliset olot”. Kautsky selittää erinomaisesti kaikki nämä virheet *tehden tarkan eron* yhteiskunnallis-taloudellisten suhteiden *tämän* taikka tuon järjestelmän välillä. „Jos pientalonpojan maataloustuotantoa ei ole vedetty tavaratuotannon piiriin”, sanoo hän, „jos se on vain kotitalouden osana, niin silloin se jää myös ulkopuolelle nykyaikaisen tuotantotavan keskittävien tendenssien vaikutuspiiristä. Olkoonpa hänen parsellitaloutensa kuinka epärat- sionaalista tahansa, johtakoonpa se kuinka suureen voimien haaskaukseen tahansa, hän pitää kuitenkin tiukasti kiinni siitä,— aivan samoin kuin hänen vaimonsa pitää kiinni omasta viheliäisestä kotitaloudestaan, joka niin ikään suun- nattomasta työvoiman kulutuksesta huolimatta antaa äärettömän surkeita tuloksia, mutta on sinänsä ainoa ala, millä hän ei ole alistettu toisten tahtoon ja on vapaa riis- tosta” (S. 165). Asia muuttuu, kun tavaratalous tunkee tiel- tään luontaistalouden. Talonpoika joutuu myymään tuotteita, ostamaan työvälineitä, *ostamaan maata*. Niin kauan kun talonpoika pysyy *tavallisena tavarantuottajana*, hän saattaa tyytyä paikkatyöläisen elintasoon; hän ei tarvitse voittoa eikä maakorkoa, hän voi suorittaa maasta korkeamman

maksun, kuin mitä yrittäjäkapitalisti voisi maksaa (S. 166). Mutta *kapitalistinen tuotanto* tunkee tieltään yksinkertaisen tavaratuotannon. Jos esimerkiksi talonpoika on pantannut maansa, niin hänen on jo saatava irti maakorkoakin, joka on myyty lainanantajalle. Tällä kehitysasteella talonpoikaa voidaan pitää vain muodollisesti tavallisena tavarantuottajana. De facto * hän on jo tavallisesti tekemisissä *kapitalistin* — lainanantajan, kauppiaan, liikeyrittäjän — kanssa, joilta hänen on pakko etsiä „sivutöitä”, t.s. myydä hänelle työvoimaansa. Tässä vaiheessa — ja Kautsky, toistamme, vertailee suur- ja pienmaanviljelystä kapitalistisessa yhteiskunnassa — mahdollisuus „olla ottamatta laskuihin omaa työtään” merkitsee talonpojalle vain yhtä: rehkiä ylettömästi työssä ja supistaa loputtomasti omaa kulutustaan.

Yhtä kestävämpiä ovat hra Bulgakovin muutkin vasta-vaatteet. Pientuotanto sallii koneiden käytön paljoa rajoitetummassa mitassa; pienisännälle luotonsaanti käy vaikeammaksi ja kalliimmaksi,— sanoo Kautsky. Hra Bulgakov pitää näitä perusteluja väärinä ja vetoaa... talonpoikais-osuuskuntiin! Tällöin hän sivuuttaa täysin vaikeanemalla todisteet, jotka Kautsky on antanut esittämällä näistä osuuskunnista ja niiden merkityksestä edellä mainitsemamme arvion. Koneita koskevassa kysymyksessä hra Bulgakov tekee taas Kautskylle muistutuksen siitä, ettei tämä ole asettanut „yleisempää taloudellista kysymystä: mikä taloudellinen osuus koneilla yleensä on maataloudessa” (hra Bulgakov on jo unohtanut Kautskyn kirjan IV luvun!) „ja onko se siellä yhtä välttämätön tekijä kuin jalostavassa teollisuudessa?” Kautsky on osoittanut selvästi, että koneiden käytöllä nykyaikaisessa maataloudessa on kapitalistinen luonne (S. 39, 40 ja seuraavat), maininnut niistä maanviljelyksen erikoisuuksista, jotka muodostavat „teknillisiä ja taloudellisia vaikeuksia” koneiden käytölle maanviljelyksessä (S. 38 ja seuraavat), esittänyt tietoja koneiden käytön lisääntymisestä (40), niiden teknillisestä merkityksestä (42 ja seuraavat), höyryn ja sähkön osuudesta. Kautsky on osoittanut, kuinka suuria pitää talouksien olla agronomian tietojen mukaan, jotta erilaisten koneiden käyttö olisi täydellistä (94), osoittanut, että Saksan väenlaskun tietojen mukaan vuodelta 1895 koneita käyttävien talouksien

* — Faktillisesti, todellisuudessa. *Toim.*

prosenttiluku kohoaa säännöllisesti ja nopeasti sitä mukaa, kun siirrytään pienistä suurtalouksiin (alle 2 hehtaarin talouksissa se on 2%; 2—5 ha talouksissa 13,8%; 5—20 ha talouksissa 45,8%; 20—100 ha talouksissa 78,8%; 100 ha ja sitä suuremmissa talouksissa se on 94,2%). Hra Bulgakov haluaisi näiden tietojen asemesta nähdä „yleisiä” järkeilyjä koneitten „voittamattomuudesta” taikka voitettavuudesta!..

„Se väite, että pientuotannon vallitessa tulee suurempi määrä työjuhtia hehtaaria kohti... ei ole vakuuttava... syystä että samalla ei tutkita... karjan käytön tehokkuusastetta taloudessa”,— sanoo hra Bulgakov. Haemme Kautskyn kirjasta sen sivun, millä tuo väite on ja luemme siitä: „...Lehmien suurempi lukumäärä pientalouksissa” (laskettuna 1.000 hehtaaria kohti) „riippuu huomattavassa määrin siitäkin, että talonpoika harjoittaa enemmän karjanhoitoa ja vähemmän viljantuotantoa kuin suurisäntä; mutta hevosten pidossa olevaa eroa ei voida selittää sillä” (s. 96, jolla on esitetty tiedot Saksista vuodelta 1860, koko Saksasta vuodelta 1883 ja Englannista vuodelta 1880). Muistutamme, että Venäjälläkin ovat zemstvotilastot saaneet ilmi saman lain, joka osoittaa suurmaanviljelyksen etevämmyyttä pienviljelykseen nähden: suuret talonpoikaistaloudet tulevat toimeen pienemmällä karja- ja kalustomäärällä maa-alayksikköä kohti*.

Hra Bulgakov ei ole esittänyt läheskään täydellisesti niitä todisteita, joilla Kautsky perustelee suurtuotannon etevämmyyttä pientuotantoon verrattuna kapitalistisessa maataloudessa. Suurtuotannon etevämmuus ei ole ainoastaan siinä, että viljelysalaa menee vähemmän hukkaan, säästyy elollisia ja elottomia inventaareja, inventaarit tulevat täydellisemmin käytetyiksi, koneiden käyttömahdollisuudet ovat laajempia, luotonsaanti helpompaa, vaan myös siinä, että suurtalous on kaupallisesti etuisampaa, että se käyttää tieteellisesti sivistyneitä talouden johtajia (Kautsky, S. 104**). Suurmaanviljelys käyttää laajemmassa mitassa työläisten kooperaatiota ja työnjakoa. Erittäin tärkeän merkityksen Kautsky antaa maalaisisännän tieteelliselle agronomiselle sivistykselle. „Tieteellisesti täysin sivistyneen

* Ks. V. E. Postnikov, „Etelävenäläinen talonpoikaistalous”. Vrt. V. Iljin, „Kapitalismin kehitys”. II luku, s 1 (ks. Teokset, 3. osa. Toim.).

** — Kautsky, s. 104. Toim.

maalaisisännän pystyy ylläpitämään vain sellainen tuotanto, mikä on kyllin suurta, jotta talouden johtamis- ja valvomis-työ veisi kokonaan henkilön työvoiman" (S. 98: „tämä talouden suuruus vaihtelee tuotantolajin mukaan" 3 hehtaaria viininviljelyksessä aina 500 hehtaariin saakka eksten-siivisessä taloudessa). Samalla Kautsky panee merkille sen mielenkiintoisen ja äärimmäisen luonnehtivan tosiasian, että maataloudellisten alkeis- ja keskikoulujen leviäminen ei hyödytä talonpoikaa, vaan suurisäntää toimittaen hänelle palvelusväkeä (samaa on havaittavissa Venäjälläkin). „Täysin järkipööräistä tuotantoa varten tarpeellinen korkeakoulusivistys on vaikeasti yhteensovitettavissa talonpoikain nykyisten toimeentuloehtojen kanssa. Tämä ei tietenkään merkitse korkeakoulusivistyksen, vaan talonpoikien elinolojen tuomitsemista. Tämä merkitsee vain sitä, että talonpoikainen tuotanto kestää pystyssä suurtuotannon rinnalla ei korkeamman tuottavaisuutensa ansiosta, vaan tarpeidensa alhaisemman tason ansiosta" (99). Suurtuotannon on ylläpidettävä ei ainoastaan talonpoikaisia työläisvoimia, vaan myös kaupunkilaisia työläisvoimia, jotka tarpeitten tasoon nähden ovat verrattomasti paljon korkeammalla.

Niitä mitä mielenkiintoisimpia ja tärkeimpiä tietoja, joita Kautsky esittää todistukseksi „ylenmääräisestä raatamisesta ja puutteellisesta kulutuksesta pientuotannossa", hra Bulgakov nimittää „muutamiksi (!) sattumanvaraisiksi (??) sitaateiksi". Hra Bulgakov „on valmis" esittämään yhtä paljon „päinvastaista laatua olevia sitaatteja". Hän unohtaa vain sanoa, ottaako hän samalla myös esittääkseen *päinvastaisen väittämän*, jota hän ryhtyisi todistamaan noilla „päinvastaista laatua olevilla sitaateilla". Koko asian ydinhän on siinä! Onko hra Bulgakov ehkä valmis väittämään, että suurtuotanto kapitalistisessa yhteiskunnassa eroaa talonpoikaisesta tuotannosta työntekijän ylettömän raadannan ja alemman kulutuksen puolesta? Hra Bulgakov on kyllin varovainen ollakseen tekemättä sellaista koomillista väitettä. Sen tosiasian, että talonpojat raatavat ylenmäärin ja polkevat tarpeitaan, hän katsoo mahdolliseksi sivuuttaa huomauttamalla, että „toisaalla talonpojat elävät vauraasti, toisaalla köyhästi!". Mitähän te sanoisitte taloustieteilijästä, joka sen asemesta, että tekisi yleistyksiä pien- ja suurtuotannon asemaa koskevista tiedoista, alkaisikin tutkia eri paikkakuntien väestön „varallisuus"-eroavaisuuksia? Mitä te sanoisitte

taloustieteilijästä, joka sivuuttaisi sellaisen tosiasian, kuin on kotiteollisuudenharjoittajien yletön raadanta ja alikulutus tehdastyöläisiin verrattuna, huomauttamalla, että „toisaalla kotiteollisuudenharjoittajat elävät vauraasti, toisaalla köyhästi”? Muuten kotiteollisuudenharjoittajista. „Nähtävästi”, kirjoittaa hra Bulgakov, „Kautskyn ajatuksissa vilahti rinnastuksena Hausindustrie*, missä ylenraatamisella ei ole teknillisiä rajoja” (kuten on maanviljelyksessä), „mutta tämä rinnastus ei tähän sovi”. Vastaamme tähän, että hra Bulgakov on nähtävästi suhtautunut arvostelevaansa kirjaan hämmästyttävän välinpitämättömästi, sillä rinnastus Hausindustrie'hin ei ole „Kautskyn ajatuksissa vilahtanut”, vaan hän *osoittaa sen heti suoraan ja selvästi ensimmäisellä sivulla pykälässä* (VI luku, b, S. 106**), joka on omistettu ylenraatamiselle: „Talonpoikaisessa pientaloudessa kuten kotiteollisuudessaakin (Hausindustrie) lasten työ perheessä on vaikutukseltaan vieläkin turmiollisempaa kuin palkkatyö vieraitten henkilöiden palveluksessa”. Määrätköön hra Bulgakov kuinka jyrkästi tahansa, ettei tämä rinnastus kelpaa, hänen käsityksensä on siitä huolimatta aivan virheellinen. Teollisuudessa ei ylenraatamisella ole teknillisiä rajoja, mutta talonpojan ylenraatamista „rajoittavat maanviljelyksen teknilliset olosuhteet”, järkeilee hra Bulgakov. Herää kysymys, kuka todellisuudessa sekoittaa tekniikan ja talouden toisiinsa: Kautsky vaiko hra Bulgakov? Mitä tekemistä tässä on maanviljelyksen tai kotiteollisuuden tekniikalla, kun tosiasiat osoittavat, että pientuottaja niin maanviljelyksessä kuin teollisuudessaakin ajaa lapsia työhön paljon nuorempina, tekee pitempiä työpäiviä, elää „säästeliäämmiin”, tyypistää tarpeitaan niin pitkälle, että sivistysmaassa hän erottuu muista kuin tosi „raakalainen” (Marxin sanonta)? Voitaisiinko kieltää moisten ilmiöiden olevan samaa laatua sekä maanviljelyksessä että teollisuudessa vain sillä perusteella, että maanviljelyksellä on suuri joukko erikoisuuksia (joita Kautsky ei lainkaan unohta). „Pientalonpoika ei voi parhaimmalla tahdollakaan tehdä työtä sen enempiä kuin mitä hänen peltonsa vaatii”, sanoo hra Bulgakov. Mutta pientalonpoika voi tehdä ja tekee työtä 12 tunnin asemesta 14 tuntia; hän voi tehdä ja tekee työtä sillä epänormaalilla voimainponnistuksella, mikä kuluttaa

* — Kotiteollisuus. Toim.

** — VI luku, b, s. 106. Toim.

hänen hermojaan ja lihaksiaan normaalia paljon nopeammin. Ja sitä paitsi, miten väärä ja liioiteltu abstraktio tuo onkaan — esittää talonpojan kaikkien töiden rajoittuvan vain peltoon! Kautskylta ette löydä mitään sellaista. Kautsky tietää mainiosti, että talonpoika tekee työtä myös kotitaloudessa, työskentelee tuvan, navetan, työvälineiden y.m. rakentamiseksi ja kunnostamiseksi „*ottamatta laskuihinsa*” kaikkea tätä lisätyötä, josta palkkatyöläinen suurtaloudessa vaatii tavanomaisen maksun. Eikö jokaiselle ennakkoluo-
lottomalle henkilölle ole selvää, että ylenraatamisen rajat ovat *verrattomasti laajemmat* talonpojalla — pienviljelijällä — kuin pienellä ammatinharjoittajalla, jos tämä on *ainoastaan* ammatinharjoittaja? Pienviljelijän ylenraatamista yleisesti vallitsevana tosiasiana todistaa havainnollisesti sekin, että kaikki porvarilliset kirjoittajat puhuvat yhteen ääneen talonpojan „uutteruudesta” ja „sääteliäisyydestä” syyttäen työläisiä „laiskuudesta” ja „tuhlaavaisuudesta”.

Kautskyn siteeraama tutkija, joka on tutkinut maalaisväestön elinoloja Westfalenissa, sanoo, että pientalonpojat rasittavat lapsiaan liiallisesti työllä, josta syystä näiden fyysillinen kehitys hidastuu; palkkatyöllä ei ole sellaisia huonoja puolia. Eräs pientalonpoika Lincolnin paikkakunnalta lausui Englannin agraarioloja tutkineelle parlamenttikomissiolle (vuonna 1897): „Olen kasvattanut kokonaisen perheen ja työllä piinannut sen puolikuoliaaksi”. Toinen sanoi: „Teemme lasten kanssa jopa 18 tunnin työpäiviä, ja keskimäärin 10—12 tuntia päivässä”. Kolmas: „Työntekomme on raskaampaa kuin päiväläisten, me raadamme kuin orjat”. Hra Read luonnehtii samalle komitealle tähän tapaan pientalonpoikien asemaa niillä paikkakunnilla, missä maanviljelys on ahtaassa mielessä vallitsevana: „Ainoana keinona pinnalla pysymiseen hänellä on vain se, että hän tekee työtä kahden päiväläisen edestä ja kuluttaa vain sen verran kuin yksi päiväläinen. Hänen lapsensa ovat enemmän työn näännyttämiä ja huonommin kasvatettuja kuin päiväläisten lapset” („Royal Commission on Agriculture final report”, p. 34, 357 *). Siteerattu Kautskyn teoksessa, S. 109). Ehkä hra Bulgakov on valmis väittämään, että päiväläiset tekevät yhtä useasti

* — „Kuninkaallisen Maatalous-Komitean loppulausunto”, ss. 34, 357. *Toim.*

työtä kahden talonpojan edestä. Mutta erittäin kuvaava on seuraava Kautskyn esittämä tosiasia, joka osoittaa, miten „talonpoikain nälkätaituruus (Hungerkunst) saattaa johtaa pientuottajan taloudelliseen etevämmyyteen”: Badenin kahden talonpoikaistalouden tulojen vertaaminen toisessa, *suurtaloudessa*, 933 markan vajausta, ja toisessa, *kaksi kertaa pienemmässä* taloudessa, 191 markan ylijäämää. Mutta edellisen talouden, jota hoidettiin yksinomaan palkkatyöläisten voimin, oli ruokittava näitä kunnollisesti käyttämällä melkein markan päivässä henkeä kohti (noin 45 kopeekkaa), jota vastoin pientaloudessa tekivät työtä vain oman perheen jäsenet (vaimo ja 6 aikuista lasta), joiden ylöspito oli *kahta vertaa niukempi*: 48 pfennigiä henkeä kohti päivässä. Jos pientalonpojan perhe olisi ruokaillut yhtä hyvin kuin suurisännän palkkatyöläiset, niin pienisännälle olisi tullut 1.250 markan vajuus! „Hänen ylijäämänsä ei johtunut laarien täyteläisyydestä, vaan vatsan tyhjiydestä”. Miten paljon tuollaisia esimerkkejä löytyisikään, jos suur- ja pientalouksien „tuottoisuuden” vertailemisen ohella maanviljelyksessä pidettäisiin samalla lukua talonpoikain ja palkkatyöläisten kulutuksesta ja työmäärästä*. Taikka toinen, erään erikoisjulkaisun tekemä laskelma pientalouden (4,6 ha) isommista tuloista suurempaan talouteen (26,5 ha) verrattuna. Mutta miten nämä isommat tulot saadaan? — kysyy Kautsky. Osoittautuu, että pienviljelijää auttavat lapset, auttavat heti kävelemään opittuaan, kun taasen suurisännällä on lapsista kulunkeja (koulunkäynti, kymnaasi). Pientaloudessa vanhuksetkin, joilla on ikää yli 70 vuotta, „käyvät vielä täydestä työntekijästä”. „Tavallinen päiväläinen, varsinkin suurtuotannossa, tekee työtä ja ajattelee: kunpa tulisi pikemmin ilta ja lepo; pientalonpoika sen sijaan ainakin kiireimpien töiden aikana ajattelee: voi, kunpa päivä olisi edes paria tuntia pitempi”. Ja sama agronomisen aikakauslehden julkaiseman artikkelin kirjoittaja valistaa meitä edelleen, että pientuottajat käyttävät ajan paljon paremmin kuumimpien työkiireiden aikana: „he nousevat aikaisemmin, käyvät myöhemmin levolle, työskentelevät nopeammin, kun taasen suurisännän työläiset eivät halua nousta aikaisemmin, käydä myöhemmin levolle, tehdä työtä sen kovemmin kuin muinakaan päivinä”. Talonpoika

* Vrt. V. Iljin, „Kapitalismin kehitys Venäjällä”, ss. 112, 175, 201 (ks. Teokset, 3. osa, ss. 141—142, 211—212, 236—237. Toim.

osaa hankkia puhdasta tuloa „vaatimattoman” elämänsä ansiosta: hän elää savituvassa, joka on rakennettu pääasiallisesti oman perheen työllä; vaimo on ollut 17 vuotta miehelässä ja käyttänyt tänä aikana vain yhden parin kenkiä, hän kävelee enimmäkseen paljain jaloin taikka puukengissä ja ompelee itse myös vaatteet perheelle. Ruokana on perunaa ja maitoa, harvoin silliä. Mies polttaa vain sunnuntaisin piipullisen tupakkaa. „Nämä ihmiset eivät tajunneet elävänsä kovin vaatimattomasti eivätkä osoittaneet olevansa tyytymättömiä asemaansa... Viettämällä näin vaatimatonta elämää he ovat saaneet melkein joka vuosi vähäisen ylijäämän taloudestaan”.

IV

Analysoituaan suur- ja pientuotannon välistä suhdetta kapitalistisessa maataloudessa Kautsky ryhtyy tekemään erityisesti selkoa „kapitalistisen maatalouden rajoista” (VII luku). Kautsky sanoo, että suurmaanviljelyksen etevämmyyden teoriaa vastustamaan ovat porvariston riveistä nousseet etupäässä „ihmiskunnan ystävät” (olimme vähällä sanoa — kansan ystävät...), puhtainta lajia friitredetit⁴⁰, agraarit. Viime aikoina monet taloustieteilijät ovat esiintyneet pientuotannon puolesta. Tavallisesti vedotaan tilastoihin, jotka osoittavat, ettei pientalouksien syrjäyttämistä suurtalouksien taholta ole tapahtunut. Kautskykin esittää tilastotietoja: Saksassa vuosina 1882—1895 kasvoi eniten keskisuurten talouksien maa-ala; Ranskassa vuosina 1882—1892 — pienimpien ja suurimpien talouksien maa-ala keskitalouksien maa-alan pienetessä. Englannissa vuosina 1885—1895 väheni pienimpien ja suurimpien talouksien maa-ala; eniten lisääntyi 40—120 ha (100—300 acria) omistavien talouksien maa-ala, s. o. talouksien, joita ei voida laskea pienten joukkoon. Amerikassa farmien keskisuuruus alenee: vuonna 1850 se oli 203 acria; 1860 — 199; 1870 — 153; 1880 — 134; 1890 — 137. Kautsky tarkastelee lähemmin amerikkalaisia tilastotietoja, ja hänen analyysillään on tärkeä *periaatteellinen* merkitys, vaikka hra Bulgakov onkin siitä eri mieltä. Pääsyyinä farmien keskisuuruuden pienentymiseen on etelän suurten plantaasien pirstoutuminen neekerien vapautuksen jälkeen; eteläisissä valtioissa farmien

keskisuuruus pienehen enemmän kuin puolella. „Kukaan asioita ymmärtävä henkilö ei näe näissä numeroissa pientuotannon voittoa *nykyaikaisesta*” (= kapitalistisesta) „suurtuotannosta”. Yleensä Amerikan *eri seuduilla* koottujen tilastotietojen erittely osoittaa suhteiden olevan hyvin moninaisia. Keski- ja pohjoisvyöhykkeessä, tärkeimmissä „vehnävaltioissa”, on farmien keskikoko *suurennut* 122 acresta 133 acreen. „Pientuotanto saa ylivedon vain siellä, missä maatalous on lamassa taikka missä esikapitalistinen suurituotanto ryhtyy kilpailemaan talonpoikaisen tuotannon kanssa” (135). Tämä Kautskyn johtopäätös on erittäin tärkeä, sillä se osoittaa ne ehdot, joiden puuttuessa tilastojen käyttäminen voi olla vain *väärinkäyttämistä*: on tehtävä ero kapitalistisen ja esikapitalistisen suurituotannon välillä. Tutkimusten on oltava *yksityiskohtaisempia* eri seuduilla, joita erottamassa on oleellisia erikoisuuksia maanviljelyksen muodoissa ja sen historiallisissa kehitysehdoissa. Sanotaan: „numerot todistavat”! Mutta onhan tehtävä selväksi, mitä ne nimenomaan todistavat. Ne todistavat vain sitä, *mitä ne suoraan osoittavat*. Numerot eivät puhu suoraan tuotannon laajuudesta, vaan talouksien *pinta-aloista*. Kuitenkin on mahdollista, ja sellaista todella on, että „intensiivisen taloudenhoiton oloissa pientila voi edustaa suurempaa tuotantoa kuin suurtila ekstensiivisen talouden oloissa”. „Tilastot, jotka antavat meille tiedot ainoastaan talouksien maa-aloista, eivät sano kerrassaan mitään siitä, pohjautuuko talouden maa-alan pienentyminen talouden todellisten mittasuhteiden pienentymiseen vaiko talouden voimaperäistymiseen” (146). Metsä- ja laiduntamistalous, nämä kapitalistisen suuritalouden ensimmäiset muodot, sallivat tilojen olla pinta-alaltaan laajimpia. Peltoviljely vaatii jo pienempiä maa-aloja talouksille. Peltoviljelyn eri järjestelmät ovat tässä suhteessa taaskin erilaisia: ryöstöviljelykseen pohjautuva ekstensiivinen talousjärjestelmä (mikä on ollut tähän saakka vallitsevana Amerikassa) tekee mahdolliseksi äärettömän suurten farmien olemassaolon (aina 10.000 hehtaariin saakka, kuten Dullrimple'in, Glaun'in y.m. bonanza farms*. Meidänkin aroillamme talonpoikain viljelykset,

* — Pohjois-Amerikan kapitalistisia suuritalouksia (etupäässä vehnäviljelys-tiloja), joissa ekstensiivinen taloudenhoito yhdistyy uusimman konetekniikan käyttöön. *Toim.*

semmitenkin kauppiaiden viljelykset, pääsevät samoihin mittoihin). Lannoitukseen siirtyminen y.m. johtaa ehdottomasti talouksien maa-alojen pienentymiseen, esim. Euroopassa ne ovat pienempiä kuin Amerikassa. Siirtyminen peltoviljelystalouksjärjestelmästä karjatalouksjärjestelmään pakottaa taaskin pienentämään talouksien maa-aloja: Englannissa oli karjatilojen keskikoko vuonna 1880 keskimäärin 52,3 acra, mutta viljanviljelystilojen 74,2 acra. Siksi Englannissa tapahtuvan siirtymisen maanviljelyksestä karjanhoitoon *täytyy* synnyttää pyrkimystä pienentää talouksien maa-alaa. „Mutta se merkitsisi sangen pintapuolista ajattelua, jos tästä alettaisiin tehdä päätelmiä tuotannon alentamisesta” (149). Elben laakson itäosassa (jota tutkimalla hra Bulgakov aikoo ajan oloon kumota Kautskyn väittämät) tapahtuu nimenomaan siirtymistä intensiiviseen talouteen: suurmaanviljelijät, sanoo Sering, jota Kautsky siteeraa, tehostavat maidensa tuottoisuutta, myyden tai antaen vuokralle talonpojille maatilojensa etäiset osat, sillä intensiivisen taloudenhoidon oloissa näitä etäisiä osia on vaikea käyttää hyväksi. „Näin muodoin suurtilat Elben laakson itäosassa pienenevät, niiden rinnalle muodostuu pieniä talonpoikaistalouksia, eikä tämä tapahdu siksi, että pientalous olisi edullisempaa kuin suurtalous, vaan siksi, että maatilojen entiset mitat olivat ekstensiivisen talouden tarpeiden mukaiset” (150). Kaikissa näissä tapauksissa talouden maa-alan pienentyminen vie tavallisesti tuotemäärän lisääntymiseen (maa-alayksikköä kohti), usein työläisten lukumäärän lisääntymiseen, s.o. faktilliseen tuotannon *suurentumiseen*.

Täten onkin ymmärrettävää, miten vähän todistusarvoa on maataloustilastojen ylimalkaisilla tiedoilla talouksien *maa-aloista* ja miten varovasti niitä on käytettävä. Sillä teollisuustilastoissa joudutaan tekemisiin tuotannon laajuutta osoittavien *suoranaisten* osoittimien kanssa (tavaramäärä, tuotantosumma, työläisten lukumäärä) jota paitsi niistä voidaan helposti erottaa eri tuotantoalat. Maataloustilastot tyydyttävät ani harvoin näitä todisteellisuuden välttämättömiä vaatimuksia.

Edelleen maanomistusmonopoli asettaa rajat maanviljelyskapitalismille: teollisuudessa pääoma kasvaa *kasaantumalla*, lisäarvon muuttamisella pääomaksi; *keskittymisellä*, s.o. useiden pikkupääomien yhdistymisellä

suureksi pääomaksi, on pienempi merkitys. Toisin on laita maanviljelyksessä. Kaikki maa on jo varattu (sivistysmaissa), ja talouden maa-alaa voidaan laajentaa vain *keskittämällä* yhteen useampia palstoja ja lisäksi siten, että ne muodostaisivat *yhtenäisen maa-alan*. On ymmärrettävää, että maatilan laajentaminen ostamalla ympärillä olevia maapalstoja — on sangen vaikea juttu, varsinkin sen vuoksi, että pikkupalstat ovat osaksi maaseudun työläisillä (jotka ovat suurisännälle välttämättömiä), osaksi pientalonpojilla, joilla on taito pysyä pystyssä alentamalla äärettömästi ja aivan uskomattomasti tarpeitaan. Tämä yksinkertaisen ja päivänselvän tosiasian toteaminen, mikä osoittaa maatalouskapitalismilla olevan rajat, on tuntunut hra Bulgakovista jostain syystä „fraasilta” (??!) ja antanut aihetta mitä perusteettomimpaan vahingoniloon: „Siis (!) suurtuotannon eteväinmyys murtuu (!) heti ensimmäisen esteen edessä”. Ensin hra Bulgakov ymmärsi väärin suurtuotannon eteväinmyyden lain leimaten sen äärettömän abstraktiseksi, mistä Kautsky on sangen kaukana, ja nyt hän tekaisee omasta ymmärtämättömyydestään todistuskappaleen Kautskya vastaan! Kerrassaan kummallinen on hra Bulgakovin käsitys, että hän voi kumota Kautskyn väittämät vetoamalla Irlantiin (suurmaanomistus, mutta ilman suurtuotantoa). Siitä, että suurmaanomistus on eräs suurtuotannon ehtoja, ei vielä mitenkään seuraa, että se olisi riittävä ehto. Kautsky taas ei tietenkään voinut teoksessaan, jossa hän käsittelee yleensä kapitalismia maataloudessa, tarkastella Irlannin taikka jonkin muun maan erikoisuuksien historiallisia ja muita syitä. Eihän kenenkään päähän pälkähtäisi vaatia Marxilta, että hän, analysoidessaan kapitalismin yleisiä lakeja teollisuudessa, selittäisi, miksi Ranskassa pienteollisuus pysyy pystyssä kauemmin, miksi Italiassa teollisuus kehittyi heikosti j.n.e. Yhtä kestämaton on hra Bulgakovin maininta siitä, että keskittyminen „voisi” tapahtua asteittaisesti: maatilan laajentaminen ostamalla naapurien palstoja ei ole läheskään yhtä yksinkertaista kuin uusien suojien rakentaminen tehtaan yhteyteen työkalukoneiden y.m.s. määrän lisäämiseksi.

Vedotessaan tähän puhtaasti teennäiseen asteittaisen keskittämisen tai vuokrauksen mahdollisuuteen suurtaalojen muodostamista varten, hra Bulgakov tuli kiinnittäneeksi vähän huomiota maanviljelyksen todelliseen, Kautskyn

osoittamaan erikoisuuteen keskittymisprosessissa. Sellaisena ovat latifundiot, useiden maatilojen kasaantuminen samoihin käsiin. Statistiikka huomioi tavallisesti vain erilliset maatilat antamatta mitään tietoja eri maatilojen keskittymisestä suurten maanomistajien käsiin. Kautsky esittää Saksasta ja Itävallasta sangen kuvaavia esimerkkejä tällaisesta keskittymisestä, mikä johtaa kapitalistisen suurmaanviljelyksen erikoiseen, korkeimpaan muotoon, jolloin useampia suurtiloja yhdistetään yhdeksi yhden keskuselimen johtamaksi taloudelliseksi kokonaisuudeksi. Tällainen jättiläismäinen maataloudellinen tuotantolaitos antaa mahdollisuuden yhdistää mitä erilaisimpia maatalouden aloja ja käyttää maksimaalisesti hyväksi suurtuotannon etuisuuksia.

Lukija näkee, miten kaukana Kautsky on abstraktisuudesta ja kaavamaisuudesta „Marxin teorian” ymmärtämisessä jäaden uskolliseksi tuolle teorialle. Varoittaen tällaisesta kaavamaisesta ymmärtämisestä Kautsky on liittänyt käsiteltävänä olevaan lukuun jopa erikoisen pykälänkin pien-
tuotannon tuhoutumisesta teollisuudessa. Hän osoittaa sangen oikein, ettei suurtuotannon voitto ole teollisuudessakaan lainkaan niin yksinkertaista eikä se tule niin yksitoikkoisissa muodoissa kuin ovat tottuneet luulemaan ne, jotka puhuvat, ettei Marxin teoriaa voida soveltaa maanviljelykseen. Riittää, kun viittaamme kapitalistiseen kotityöhön, riittää, kun palautamme mieliin huomautuksen, jonka jo Marx teki siirtymis- ja sekamuotojen äärettömän suuresta kirjavuudesta, mikä himmentää tehdasjärjestelmän voittoja. Miten monin verroin mutkallisempi onkaan laita maataloudessa! Rikkau-
den ja ylellisyyden kasvu johtaa esimerkiksi siihen, että miljoonamiehet ostavat suunnattoman suuria tiluksia ja antavat niiden metsittyä omia huvittelujaan varten. Itävallassa, Salzburgissa, nautakarjan luku on vähennyt vuodesta 1869 lähtien. Syynä siihen on Alppien myyminen rikkaille metsästyksen harrastajille. Kautsky sanoo sangen sattuvasti, että jos maataloustilastojen tiedot otetaan ylimalkaisesti ja arvostelematta, niin silloin voidaan helposti keksiä kapitalistisen tuotantotavan tendenssiksi nykyaikaisen kansojen muuttaminen metsästäjäheimoiksi!

Lopuksi Kautsky mainitsee kapitalistista maanviljelystä rajoittavien ehtojen joukkoon kuuluvaksi myös sen seikan, että työläisten puute — väestön maalta muuttamisen seurauksena — pakoittaa suurisäntiä siihen, että he pyrkivät

varustamaan työläisiä maalla, muodostamaan pientalonpoikaistoa, mikä toimittaisi tilanherroille työvoimaa. Mitään omistamaton maaseudun työläinen on harvinaisuus, sillä maanviljelyksessä maatalous, sanan varsinaisessa merkityksessä, on sidottu kotitalouteen. On kokonaisia ryhmiä maatalouden palkkatyöläisiä, jotka omistavat maata taikka joilla on maata käytössään. Kun pientuotantoa tungetaan pois liian kovasti, niin *suurisännät koettavat sitä tukea tai herättää henkiin* joko myymällä tai antamalla vuokralle maata. „Kaikissa Euroopan maissa”, sanoo Sering, jota Kautsky siteeraa, „on viime aikana ollut havaittavissa pyrkimystä... tehdä maaseudun työläisistä vakinaisia varustamalla heitä maapalstoilla”. Näin ollen kapitalistisen tuotantotavan puitteissa on mahdotonta ajatella pientuotannon täydellistä syrjäyttämistä maanviljelyksestä, koska itse kapitalistit ja agraarit pyrkivät sitä uudestisyntyttämään silloin, kun talonpoikaiston häviötila on mennyt liian pitkälle. Marx mainitsi jo vuonna 1850 „Neue Rheinische Zeitung” lehdessä * tästä kapitalistisessa yhteiskunnassa tapahtuvasta maan keskittymis- ja pirstoutumispyörteestä ⁴¹.

Hra Bulgakovin mielestä näissä Kautskyn päätelmissä „on hitunen totta, mutta sitäkin enemmän erehdystä”. Samoin kuin kaikki muutkin hra Bulgakovin langettamat tuomiot, tämäkin on peräti heikosti ja hämärästi perusteltu. Hra Bulgakov on sitä mieltä, että Kautsky „on konstruoinut proletaarisen pientuotannon teorian”, että tämä teoria pitää paikkansa vain sangen rajoitettuun piiriin nähden. Me olemme toista mieltä. Pienviljelijöiden palkkatyö maataloudessa (tahi, mikä on samaa, maapalstan omaava batrakki- ja päiväläistyyppi) on *ilmiö, joka on jossain määrin ominainen kaikille kapitalistisille maille*. Yksikään kirjailija, joka haluaa kuvata kapitalismia maanviljelyksessä, ei saata jättää varjoon tätä ilmiötä poikkeamatta totuudesta **. Että muun muassa Saksassa proletaarinen pientuotanto on yleinen tosiasia,—sen Kautsky on perusteellisesti todistanut kirjansa VIII luvussa „Talonpoikaiston proletarisoituminen”. Hra Bulgakovin viittaus siihen, että „työläisten puuttumisesta” ovat puhuneet toisetkin kirjailijat, heidän

* — „Uusi Reinin Lehti”. *Toim.*

** Vrt. Teokseen „Kapitalismin kehitys Venäjällä”, II luku, § XII, s. 120 (ks. Teokset, 3. osa, s. 150. *Toim.*). Lasketaan, että Ranskassa noin 75%:lla maatyöläisistä on oma maapalsta. Siellä on muitakin esimerkkejä.

joukossaan hra Kablukov, *hämää pääasian*: tavattoman suuren periaatteellisen eroavaisuuden hra Kablukovin teorian ja Kautskyn teorian välillä. Hra Kablukov, hänelle ominaisen Kleinbürger'iläisen* katsantokannan seurauksena, „konstruoi” työläisten puuttumisesta suurtuotannon kestäättömyyden ja pientuotannon elinvoimaisuuden. Kautsky luonnehtii täsmällisesti tosiasiat ja osoittaa niiden todellisen merkityksen nykyaikaisessa luokkayhteiskunnassa: maanomistajain luokkaedut pakoittavat heitä siihen, että he pyrkivät varustamaan työläiset maalla. Maapalstan omaavien maatalouden palkkatyöläisten luokka-asema sijoittaa heidät pikkuporvariston ja proletariaatin välille, mutta lähemmäksi viimeksi mainittua. Toisin sanoen: hra Kablukov paisuttaa mutkallisen prosessin toisen puolen teoriaksi suurtuotannon kestäättömyydestä, Kautsky sen sijaan analysoi niitä yhteiskunnallis-taloudellisten suhteiden erikoisia muotoja, joita suurtuotannon edut synnyttävät sen tietyssä kehitysvaiheessa ja tietyissä historiallisissa olosuhteissa.

V

Siirrymme käsittelemään Kautskyn kirjan seuraavaa lukua, jonka otsikon juuri mainitsimme. Siinä Kautsky tutkii, ensinnäkin, „maan pirstoutumistendenssiä”, toiseksi, „talonpoikaiston sivuelinkeinojen muotoja”. Näin muodoin siinä kuvataan niitä erittäin tärkeitä maatalouskapitalismin tendenssejä, jotka ovat ominaisia kapitalististen maiden valtavalle enemmistölle. Maan pirstoutuminen, sanoo Kautsky, johtaa pikkupalstojen voimistuneeseen kysyntään pientalonpoikien taholta, jotka maksavat maasta kalliimman hinnan kuin suurisännät. Tämän viimeksi mainitun tosiasian ovat eräät kirjoittajat esittäneet sen todisteeksi, että pienmaanviljelys on korkeampitasoista kuin suurviljelys. Kautsky vastaa siihen sangen sattuvasti vertaamalla maan hintoja asuntovuokriin: tunnettua on, että pienet ja halvat asunnot käyvät tilavuusyksikön osalta (1 kuutiosyltä kohti j.n.e.) *kalliimmiksi* kuin isot ja kalliit asuinhuoneistot. Pikkupalstojen korkeampi hinta ei johdu pienmaanviljelyksen etevämyydestä, vaan talonpojan varsin sorrionalaisesta asemasta.

* — pikkuporvarillisen. *Toim.*

Miten suunnattoman määrän kääpiötalouksia kapitalismi on nostanut esiin, näkyy seuraavista numeroista: Saksassa (1895) 5½ miljoonasta maataloustilasta 4½ miljoonalla, s.o. enemmällä kuin ¾:lla, on maata vähemmän kuin 5 hehtaaria kullakin (58%:lla on alle 2 hehtaarin). Belgiassa 78%:lla (709½ tuhannella 909 tuhannesta) on alle 2 hehtaarin. Englannissa (1895) 118 tuhannella 520 tuhannesta on vähemmän kuin 2 hehtaaria. Ranskassa (1892) oli 2,2 miljoonalla (5,7 miljoonasta) alle 1 hehtaarin; 4 miljoonalla — alle 5 hehtaarin. Hra Bulgakov aikoo kumota Kautskyn väitteen näiden kääpiötalouksien äärimmäisestä epäratsionaalisuudesta (karjan, kaluston ja rahojen puute, puute työntekijöistä, joita sivuansiotyöt houkuttelevat muualle) vetoamalla siihen, että „hyvin usein” (??) maa muokataan lapiolla „uskomattoman suurella voimaperäisyydellä”, vaikka... „työvoiman kulutus onkin äärimmäisen epäratsionaalista”. On itsestään selvää, että tämä vastaväite on kerrassaan kestämaton ja että yksityiset esimerkit siitä, miten mainiosti pientalonpoika muokkaa maansa, kykenevät yhtä vähän kumoamaan sitä yleistä luonnekuvaa, minkä Kautsky on antanut tämäntyyppisestä taloudesta, kuin edellä esitetty esimerkki pientalouden suuremmista tuloista kykenee kumoamaan väitteen suurtuotannon etevämmyydestä. Se, että Kautsky on aivan oikeassa laskieksaan nämä taloudet *yleensä* * proletaarisiin talouksiin kuuluviksi, näkyy selvästi siitä Saksassa vuonna 1895 suoritettun väenlaskun osoittamasta tosiasiasta, että pientalouksien pääosa ei tule toimeen ilman sivuansioita. Niistä 4,7 miljoonasta henkilöstä, jotka hankkivat itsenäisesti toimeentulonsa maataloudesta, 2,7 miljoonalla eli 56%:lla on vielä sivuansioita. 3,2 miljoonasta taloudesta, joilla on maata vähemmän kuin 2 hehtaaria, vain 0,4 miljoonalla eli 13%:lla ei ole sivuansioita! Koko Saksan 5½ miljoonasta maalais-taloudesta 1½ miljoonaa kuuluu maatalouden ja teollisuuden palkkatyöläisille (+ 704.000 käsityöläiselle). Ja tämän jälkeen hra Bulgakov tohtii väittää, että proletaarisen pien-

* Me korostamme tätä „yleensä”, sillä ei tietenkään voida kieltää, että eräissä tapauksissa nämäkin taloudet mitättömän pienine maapalstoineen voivat antaa paljon tuotteita ja tuloja (viinitarhat, kasvitarhat j.n.e.). Mutta mitä te sanoisitte taloustieteilijästä, joka ryhtyisi kumoamaan Venäjän talonpoikien hevoseittomiksi joutumista koskevaa väitettä viittaamalla esimerkiksi, sanokaamme, Moskovan lähistön kasvitarhanviljelijöihin, jotka voivat toisinaan hevoseffakin harjoittaa järkiperaistä ja voittoa tuottavaa maanviljelyä?

maanomistuksen teoria on Kautskyn „konstruoima“! *. Talonpoikaiston proletarisoitumisen muotoja (talonpoikain sivuelinkeinomuotoja) Kautsky on tutkinut mitä perusteellisimmin (S. 174—193). Valitettavasti tila ei salli meidän pysähtyä yksityiskohtaisesti luonnehtimaan näitä muotoja (maataloudellinen palkkatyö, kotiteollisuus — Hausindustrie — „kapitalistisen riiston inhoittavin järjestelmä“; työskentely tehtaissa ja malmikaivoksissa j.n.e.). Toteamme vain, että Kautsky antaa *vieraspaikkalaisille sivuansiotölle* juuri samanlaisen arvon kuin venäläisetkin tiedemiehet antavat. Sivuanstioissa kulkevat toispaikkaiset työläiset, jotka ovat vähemmän kehittyneitä ja joilla on pienemmät tarpeet kuin kaupunkilaisilla työläisillä, vaikuttavat usein vahingollisesti näiden viimeksi mainittujen elämänehtoihin. „Mutta niille paikkakunnille, mistä he ovat tulleet ja minne he palaavat takaisin, he ovat edistyksen uranuurtajia... Heille ilmaantuu uusia tarpeita, he omaksuvat uusia aatteita“ (S. 192), he herättävät ajattelua ja ihmisarvon tuntoa, herättävät uskoa omiin voimiinsa syrjäkultmien talonpoikaiston keskuudessa.

Lopuksi pysähdymme koskettelemaan hra Bulgakovin viimeistä, erikoisen räikeää hyökkäystä Kautskyn kimppeen. Kautsky sanoo, että Saksassa vuosien 1882 ja 1895

* Sivulla 15 olevassa huomautuksessa hra Bulgakov sanoo, että Kautsky on toistanut saman virheen, minkä viljanhintoja koskevan kirjan ”kirjoittajat tekivät luullessaan, etteivät viljan tullimaksut lainkaan kiinnosta maalaisväestön suurta enemmistöä. Tähänkään mielipiteeseen me emme voi yhtyä. Viljanhintoja koskevan kirjan laatijat ovat tehneet suuren joukon virheitä (joista olen useita kertoja maininnut edellä nimetyssä kirjassa), mutta siinä ei ole mitään virhettä, kun tunnustetaan se tosiasia, etteivät korkeat viljanhinnat ole väestöjoukkojen intressien mukaisia. Virheellistä olisi vain *välttömästi* johtaa näistä joukkojen intresseistä koko yhteiskunnallisen kehityksen intressit. Herrat Tugan-Baranovski ja Struve osoittivat aivan oikein, että viljanhintoja arvostettaessa pidettäväkään *kriteeriona* sitä, tunkevatko ne enemmän vai vähemmän nopeasti työllämaksua pois kapitalismin tieltä, vievätkö ne eteenpäin yhteiskunnan kehitystä. Se on tosiasiallinen kysymys, ja minä ratkaisin tämän kysymyksen eri lailla kuin Struve. Mielestäni ei ole lainkaan todistettu, että kapitalismin kehitys maataloudessa hidastuisi alhaisten hintojen takia. Päinvastoin, maatalouskoneenrakennusteollisuuden erittäin nopea kasvu ja se sysäys, minkä viljanhintojen alentuminen on antanut maanviljelyksen spesialisoitumiselle, osoittaa sitä, että alhaiset hinnat *sysäydyt* eteenpäin kapitalismin kehitystä Venäjän maataloudessa (vrt. „Kapitalismin kehitys Venäjällä“, s. 147, 2. huomautus, III luku, § V) (ks. Teokset, 3. osa, ss. 180—181. *Toim.*). Viljanhintojen alentuminen vaikuttaa syvällisen uudistavasti kaikkiin muihin suhteisiin maataloudessa.

Hra Bulgakov sanoo: „Viljelyn voimaperäistymisen eräänä tärkeimpänä ehtona on viljan hintojen kohottaminen“ (samaa sanoo hra P. S. „Kotimaaisessa katsauksessa“, „Natshalon“ samassa vihkossa s. 229). Se ei ole tarkasti sanottu. Marx osoitti „Pääoman“ III osan VI osastossa⁴³, että maahan kiinnitettävien pääoman lisäsjoitusten tuottavuus voi aleta, *mutta saattaa noustakin*; viljan hintojen alentuessa maakorko voi laskea, *mutta saattaa kasvaakin*. Voimaperäistymisen voi siis — historian eri kausina ja eri maissa — aiheuttaa täysin erilaisista ehtoista viljanhintojen tasosta riippumatta.

välisenä aikana eniten ovat määrällisesti lisääntyneet pienimmät (maa-alaltaan) ja suurimmat taloudet (joten maan parselloituminen käy keskisuurten talouksien laskuun). Ja tosiaankin, alle 1 ha taloudet ovat lukumäärältään lisääntyneet 8,8%:lla; taloudet, joilla on maata 5—20 ha — 7,8%:lla ja enemmän kuin 1.000 ha käsittävät taloudet — 11%:lla (väliryhmät eivät ole muuttuneet juuri lainkaan, ja maalaistalouksien koko lukumäärä on kasvanut 5,3%:lla). Hra Bulgakov on syvästi suuttunut siitä, että prosenttisuhteet otetaan suurimmista talouksista, joiden lukumäärä on mitättömän pieni (515 ja 572 taloutta mainittuina vuosina). Hra Bulgakovin suuttumus on aivan aiheetonta. Hän unohtaa sen, että nämä mitättömän vähälukuiset taloudet ovat suurimpia, että niiden hallussa on maata *melkein yhtä paljon* kuin 2,3—2,5 miljoonalla kääpiötaloudellakin (alle 1 ha). Kun sanon, että sellaisten suurimpien tehtaiden luku, joissa on työläisiä 1.000 ja enemmän, on maassa kasvanut vaikkapa 51:stä 57:ään, siis 11,0%:lla tehtaiden yleisen luvun lisääntyttyä 5,3%:lla, niin eikö se osoita suurtuotannon kasvua, siitäkkin huolimatta, vaikka suurimpien tehtaiden *lukumäärä* voi olla mitättömän pieni tehtaiden koko lukumäärään verrattuna? Kautsky tietää mainiosti sen tosiasian, että maa-alaosuutensa puolesta ovat eniten kasvanut 5—20 ha:n suuriset talonpoikaistaloudet (hra Bulgakov, s. 18), ja hän tarkastelee sitä seuraavassa luvussa.

Edelleen Kautsky tarkastelee maa-alan suuruuksissa ja eri suuruusluokissa vuosina 1882 ja 1895 tapahtuneita muutoksia. Lisäys osoittautuu suurimmaksi (+ 563.477 ha) 5—20 ha omistavien talonpoikaistalouksien osalta ja sitten yli 1.000 ha omistavien suurimpien tilojen osalta (+ 94.014 ha), jota vastoin 20—1.000 ha talouksien maa-ala on *pienentynyt* 86.809 ha. Alle 1 hehtaarin taloudet lisäsivät maa-alaansa 32.683 hehtaarilla ja 1—5 hehtaarin taloudet 45.604 hehtaarilla.

Ja Kautsky tekee yhteenvedon: 20—1.000 hehtaarin suuristen talouksien maa-alan pienentyminen (jonka tasaa ylittäen 1.000 ha:n ja sitä suurempien tilojen maa-alan lisääntyminen) ei johdu suurtuotannon lamaantumisesta, vaan sen voimaperäistymisestä. Näimme jo, että tämä voimaperäistyminen edistyy Saksassa ja että se vaatii usein talouden maa-alan pienentämistä. Suurtuotannon voima-

peräistyminen käy ilmi höyrykoneiden yhä lisääntyvästä käytöstä sekä maatalouden toimitsijaväen lukumäärän suunnattomasta kasvusta, sillä toimitsijoita Saksassa käytetään vain suurtuotannossa. Tilanhoitajien (pehtorien), työnjohtajien, kirjanpitäjien y.m. luku on vuosina 1882—1895 kasvanut 47.465:stä 76.978:aan, siis 62%:lla; näihin toimitsijoihin kuuluvien naisten prosenttiluku on kasvanut 12%:sta 23,4%:iin.

„Kaikki tämä osoittaa selvästi, miten paljon voimaperäisemmäksi ja kapitalistisemmäksi maataloudellinen suurtuotanto on 80-luvun alusta lähtien muuttunut. Selityksen siihen, minkä takia juuri keskisuuret talonpoikaistaloudet ovat samalla lisänneet niin suuresti peltoalaansa, saamme seuraavasta luvusta” (S. 174).

Hra Bulgakov katsoo tämän kuvauksen olevan „huutavassa ristiriidassa tosioijien kanssa”, mutta hänen perustelunsa eivät tälläkään kertaa tee missään määrin oikeuteksi noin päätävää ja rohkeaa tuomiota eivätkä horjuta hituistakaan Kautskyn johlopäätöstä. „Ennen kaikkea taloudenhoidon voimaperäistyminen, jos sellaista olisi tapahtunut, ei selitä sinänsä vielä peltoalan enempää suhteellista kuin absoluuttistakaan vähenemistä eikä 20—1.000 ha suuruisten talouksien ryhmän koko ominaispainon pienenemistä. Peltoala saattaisi suureta samanaikaisesti talouksien lukumäärän kasvun kanssa; viimeksi mainitun pitäisi vain (sic!) kasvaa jonkin verran nopeammin, jolloin jokaisen kyseessäolevan talouden maa-ala pieneni” *.

Lainasimme tahallamme koko tämän järkeilyn, josta hra Bulgakov johtaa edelleen sen, että muka „laitosten koon pieneneminen voimaperäistymisen kasvun vaikutuksesta on pelkkää mielikuvitusta” (sic!), sillä tämä järkeily on meille selvänä osoituksena samaisesta „tilastotietojen” väärinkäyttämisestä johtuvasta virheestä, josta Kautsky niin vakuuttavasti varoitti. Hra Bulgakov asettaa *maa-alat* tilastoille naurettavan ankaria vaatimuksia, antaa näille tilastoille sellaisen merkityksen, jota niillä ei voi koskaan olla. Minkä takia tosiaan peltoalan olisi pitänyt suureta „jonkin

* Hra Bulgakov esittää vielä yksityiskohtaisempiakin tietoja, mutta ne eivät lisää kerrassaan mitään Kautskyn tietoihin osoittaen samaa talouksien lukumäärän lisääntymistä yksin suuromistajien ryhmässä ja maa-alan pienenemistä.

verran"? Minkä vuoksi talouden voimaperäistymisen (mikä, kuten olemme tulleet huomaamaan, johtaa toisinaan siihen, että kauempana keskukselta olevia maapalstoja myydään ja annetaan vuokralle talonpojille) ei olisi „pitänyt” siirtää tiettyä määrää talouksia korkeimmasta suuruusluokasta alempaan luokkaan? minkä takia sen ei olisi „pitänyt” pienentää 20—1.000 hehtaarin talouksien peltoalaa? *. Teollisuustilastoissa suurimpien tehtaiden *tuotantosumman* pienentyminen todistaisi suurtuotannon laskua. Suurtilojen *maa-alan* pienentyminen 1,2%:lla sen sijaan ei todista *eikä se voi todistaa* kerrassaan mitään tuotannon laajuudesta, mikä useinkin kasvaa talouksien maa-alan pienentyessä. Tiedämme Euroopassa karjatalouksien tunkevan yleensä syrjään viljatalouksia, erikoisen voimakkaasti varsinkin Englannissa. Tiedämme, että tällainen siirtyminen vaatii toisinaan pienentämään talouksien maa-alaa, mutta eikö olisi kummallista, jos talouksien pinta-alojen pienenemisestä tehtäisiin se johtopäätös, että suurtuotanto alenee? Senpä vuoksi muun muassa se „paljon puhuva taulukko”, minkä hra Bulgakov esittää sivulla 20 ja mikä osoittaa suurten ja pienten tilojen lukumäärän pienenevän sekä keskisuurten (5—20 hehtaarin) talouksien, joilla on karjaa peltotöitä varten, lisääntyvän, ei vielä todista kerrassaan mitään. Sehän on saattanut johtua myös talousjärjestelmässä olleista muutoksista.

Se, että suurtuotanto maataloudessa on tullut Saksassa intensiivisemmäksi ja kapitalistisemmäksi, käy ilmi ensinnäkin *höyrykäyttöisten* maatalouskoneiden lukumäärän kasvusta: lisäys vuosien 1879 ja 1897 välisenä aikana viisinkertainen. Aivan suotta hra Bulgakov vetoaa vastaväitteissään siihen, että pientalouksilla (alle 20 hehtaarin omistavilla) *on yleensä kaikenlaisia* koneita (ei kuitenkaan höyrykäyttöisiä) absoluuttisesti laskien enemmän kuin suurतालouksilla, sekä siihen, että Amerikassa käytetään koneita ekstensiivisessä taloudessa. Nyt ei ole kysymys Amerikasta, vaan Saksasta, missä ei ole bonanza farmaja. Tässä tiedot höyryauroja ja -puimakoneita omistavien talouksien prosenttiluvuista Saksassa (v. 1895):

* Pienentyminen tässä suuruusluokassa 16.986.101 hehtaarista 16.802.115 hehtaariin, t.s. kokonaista... 1,2%! Miten vakuuttavasti tämä todistaakaan hra Bulgakovin huomaamaa suurtuotannon „kuolinkamppailua”, eikö totta?

Taloudet, joilla on	Niiden talouksien prosenttiluku, joilla on	
	höyryauroja	höyrypölmäkoneita
alle 2 hehtaaria	0,00	1,08
2— 5 ”	0,00	5,20
5— 20 ”	0,01	10,95
20—100 ”	0,10	16,60
100 ha ja siitä yli	5,29	16,22

Ja kun höyrykoneiden koko lukumäärä Saksan maataloudessa on nyt lisääntynyt viisinkertaisesti, niin eikö se todista suurtuotannon intensiivisyyden kasvua? Ei vain pidä unohtaa, kuten hra Bulgakov taas tekee 21. sivulla, ettei laitoksen suuruusmittojen kasvu maataloudessa ole aina yhtäpitävä talouden maa-alan kasvun kanssa.

Toiseksi se tosiasia, että suurtuotanto on käynyt kapitalistisemmaksi, näkyy maataloustoimitsijain lukumäärän lisääntymisestä. Turhaan Bulgakov sanoo tätä Kautskyn perustelua „hassunkuriseksi”: „upseeriston lukumäärän kasvua armeijan vähentyessä” — maatalouden palkkatyöläisten lukumäärän vähentyessä. Me sanomme taaskin: rira bien qui rira le dernier! * Kautsky ei suinkaan unohda maataloustyöläisten lukumäärän vähentymistä, vaan hän osoittaa sen yksityiskohtaisesti useiden maiden osalta; mutta tällä tosiasialla ei ole tässä kerrassaan mitään tekemistä, sillä koko maalaisväestöhän vähenee, kun taasen proletariatin pienviljelijäin luku kasvaa. Olettakaamme, että suurtilanomistaja on siirtynyt viljan tuotannosta viljelemään sokerijuurikasta ja valmistamaan siitä sokeria (vuonna 1871/72 Saksassa jalostettiin sokeriksi 2,2 milj. tonnia sokerijuurikasta, vuonna 1881/82 — 6,3 milj., vuonna 1891/92 — 9,5 milj. ja vuonna 1896/97 — 13,7 milj. tonnia). Maatilan etäisimmät ulkopalstat hän voisi vaikka myydäkin taikka antaa vuokralle pientalonpojille, etenkin jos hän tarvitsee talonpoikain vaimoja ja lapsia päiväläisinä sokerijuurikasviljelyksillä. Oletetaan, että hän ottaa käyttöön

* Hullunkurinen tosiaankin on hra Bulgakovin huomautus, että toimitsijahenkilökunnan lukumäärällinen kasvu todistaa ehkä maatalousteollisuuden kasvua, mutta ei ainakaan (!) suurtuotannon kasvavaa intensiivisyyttä. Olemme tähän saakka luulleet, että eräänä intensiivisyyden kasvun tärkeimpänä muotona on teknillisten maatalousalojen kasvu (jota Kautsky on seikkaperäisesti selostanut ja arvostanut X luvussa).

höyryauran, joka syrjäyttää entiset kyntömiehet (Saksin sokerijuurikastalouksissa — „intensiivisen viljelyn mallitalouksissa” * — ovat höyryaurat tulleet nyt yleisesti käyttöön). Palkkatyöläisten luku pienenee. Ylempien toimitsijain (kirjanpitäjien, tilanhoitajien, teknikkojen y.m.) lukumäärä kasvaa kiertämättömästi. Ryhtyykö hra Bulgakov kieltämään sitä, että tässä on nähtävissämme intensiivisyyden ja kapitalismin kasvu suurtuotannossa? Ryhtyykö hän väittämään, ettei Saksassa tapahdu mitään sellaista?

Päätetään esityksemme Kautskyn kirjan VIII:sta, talonpoikain proletarisoitumista koskevasta luvusta, on välttämättä mainittava seuraava kohta: „Mikä meitä tässä kiinnostaa”, sanoo Kautsky heti edelläsiteeramamme ja hra Bulgakovin esittämän kohdan jälkeen, „se on se tosiasia, että maalaisväestön proletarisoituminen jatkuu Saksassa kuten muuallakin siitä huolimatta, vaikka keskisuurten maatilojen parsellisoitumistendenssi on Saksassa lakanutkin. Kaikkien maalaistalouksien lukumäärä on vuosien 1882 ja 1895 välisenä aikana kasvanut 281.000:lla. Valtaosa tästä luvusta lankeaa alle 1 hehtaarin suuruisten proletaaritilouksien osalle. Näiden talouksien luku on lisääntynyt 206.000:lla.

„Kuten näemme, maatalouden kehitys on aivan erikoista, kokonaan erilaista kuin teollisuus- ja kauppapääoman kehitys. Edellisessä luvussa viittasimme siihen, että maataloudessa ei talouksien keskittymistendenssi johda pienentuotannon täydelliseen häviämiseen. Silloin kun tämä tendenssi menee liian pitkälle, se synnyttää päinvastaisen tendenssin, joten keskittymis- ja parsellisoitumistendenssi vuorottelevat keskenään. Huomaamme nyt, että molemmat tendenssit voivat vaikuttaa myös rinnakkaisesti. Määrällisesti kasvavat ne maalaistaloudet, joiden haltijat esiintyvät tavaramarkkinoilla proletaareina, työvoiman myyjinä... Näillä maaseudun pikkuisännillä, työvoima-tavaran myyjinä, kaikki oleelliset intressit ovat samoja kuin teollisuusproletariaatin intressit, eikä heidän maanomistuksensa synnytä heissä antagonismia tätä viimeksi mainittua kohtaan. Oma maa vapauttaa enemmän tai vähemmän parsellitalonpojan ruokatarvikkeiden kaupustelijasta, mutta se ei

* Kärger, jota Kautsky on siteerannut, S. 45.

vapauta häntä kapitalistisen liikeyrittäjän, samantekevää — teollisuus- tai maatalousyrittäjän, harjoittamasta riistosta” (S. 174).

Seuraavassa kirjoituksessa selostamme Kautskyn kirjan loppuosaa ja annamme yleisen arvostelman siitä, käsitellen samalla ohimennen niitä vastaväitteitä, joita hra Bulgakov tekee myöhemmässä kirjoituksessaan.

TOINEN KIRJOITUS

I

Kirjansa yhdeksännessä luvussa („Kaupallisen maanviljelyksen kasvavat vaikeudet”) Kautsky siirtyy analysoimaan kapitalistiselle maanviljelykselle ominaisia *ristiriitoja*. Niistä vastaväitteistä, joita hra Bulgakov esittää tätä lukua vastaan ja joita tulemme käsittelemään tuonnempana, näkyy, että arvostelija ei ole aivan oikein ymmärtänyt näiden „vaikeuksien” yleistä merkitystä. On olemassa sellaisia „vaikeuksia”, jotka muodostavat „esteen” järkipärisen maatalouden täydelliselle kehitykselle, mutta samalla *antavat sysäyksen* kapitalistisen maanviljelyksen *kehitykselle*. „Vaikeuksien” joukosta Kautsky osoittaa esim. väestön pakenemisen maalta. Epäilemättä parhaiden ja sivistyneimpien työntekijäin siirtyminen pois maaseudulta on „esteenä” järkipärisen maanviljelyksen täydelliselle kehitykselle, mutta yhtä epäilemätöntä on, että maalaisisännät taistelevat tätä estettä vastaan *kehittämällä tekniikkaa*, nimittäin ottamalla käyttöön koneita.

Kautsky tutkii seuraavia „vaikeuksia”: a) maakorkoa, b) perintöoikeutta, c) perintöoikeuden rajoituksia, majoraatteja (fideikommissit, Anerbenrecht)⁴⁴, d) kaupungin harjoittamaa maaseudun riistoa, e) väestön maaltapakoa.

Maakorko on se osa lisäarvosta, mikä jää, kun on laskettu pois talouteen sijoitetulle pääomalle tuleva keskimääräinen voitto. Maanomistusmonopoli antaa maanomistajalle mahdollisuuden omistaa tämän ylijäämän itselleen, jota paitsi maan hinta (= kapitalisoitu maakorko) *vakiinnuttaa* sen korkeustason, jonka maakorko on kerran saavuttanut. On ymmärrettävää, että maakorko „vaikeuttaa” maanviljelyksen täydellistä ratsionaalisuimista: vuokrajärjestelmän valli-

nessa heikkenevät parannuksiin pyrkimisen kiihokkeet y.m., hypoteekkijärjestelmän vallitessa on enin osa pääomasta sijoitettava maan ostoon eikä tuotantoon. Hra Bulgakov viittaa vastaväitteessään ensinnäkin siihen, että hypoteekki-velan kasvussa ei „ole mitään hirveätä”. Hän unohtaa vain sen, ettei Kautsky missään „toisessa mielessä”, vaan juuri tässä mielessä on jo viitannut siihen, että hypoteekkien kasvu on välttämätön maatalouden kukoistaessakin (ks. edellä, ensimmäistä kirjoitusta, II). Nykyään Kautsky ei aseta lainkaan kysymystä siitä, onko hypoteekkien kasvu „hirveätä” vai ei, vaan siitä, mitkä vaikeudet estävät kapitalismia täyttämästä täydellisesti tehtävänsä. Toiseksi, „tuskinpa lienee oikein — hra Bulgakovin mielestä — pitää maakoron kasvua vain esteenä... Maakoron kasvu, sen kohoamisen mahdollisuus on maataloudelle itsenäisenä kiihokkeena, mikä sysää teknilliseen ja kaikkeen muunlaiseen progressiin” (prosessiin on nähtävästi painovirhe). Kapitalistisen maanviljelyksen edistyksen kiihokkeena on väestön kasvu, kilpailun laajeneminen, teollisuuden kasvu, maa-korko sen sijaan on pakkovero, jolla maanomistus verottaa yhteiskunnallista kehitystä, tekniikan kasvua. Sen tähden on väärin julistaa maakoron kasvu edistyksen „itsenäiseksi kiihokkeeksi”. Teoreettisesti kapitalistinen tuotanto on täysin mahdollista maan yksityisomistuksen puuttuessaakin ja maan ollessa kansallistettu (Kautsky, S. 207), jolloin absoluuttista maakorkoa ei olisi lainkaan ja differentiali-korko menisi valtiolle. Agronomisen edistyksen kiihoke ei tällöin heikentyisi, vaan päinvastoin voimistuisi äärettömästi.

„Ei voi olla mitään virheellisempää”, sanoo Kautsky, „kuin luulla, että maatilojen hintojen nostaminen (in die Höhe treiben) taikka niiden keinoitekoisen pysyttäminen korkealla tasolla on edullista maataloudelle. Se on edullista nykyhetken (augenblicklichen) maanomistajille, edullista hypoteekkipankeille ja maatiloilla-keinottelijoille, mutta ei suinkaan eduksi maataloudelle ja vähiten se on edullista maatalouden tulevaisuudelle, maalaisisäntien tulevalle sukupolvelle” (199). Ja maan hinta on kapitalisoitu maakorko.

Kaupallista maanviljelystä haittaavana toisena vaikeutena on se, että se vaatii välttämättä maan yksityisomistusta, mikä taasen johtaa siihen, että maa perittäessä joko pirstoutuu (ja *paikoitellen* tämä maan parsellisoituminen

johtaa jopa teknilliseen taantumukseen), tahi joutuu hypoteekkien rasittamaksi (kun maan perijä maksaa muille perinnönsaajille rahapääomaa ottaen sitä velaksi panttaamalla maan). Hra Bulgakov moittii Kautskya siitä, että tämä muka „ei huomioi kuvauksessaan” maan mobilisoinnin „myönteistä puolta”. Tuo moite on ehdottomasti perusteeton, sillä Kautsky on niin kirjansa historiallisessa osassa (muun muassa I osaston III luvussa, jossa kuvataan feodaalista maanviljelyä ja sen kapitalistiseksi vaihtumisen syitä) kuin käytäntöä koskevassa osassakin * selvästi osoittanut lukijalle maan yksityisomistuksen, maanviljelyksen kilpailulle-alistamisen ja siis myös maan mobilisoinnin myönteisen puolen ja historiallisen välttämättömyyden. Mitä tulee toiseen Kautskylle osoitettuun hra Bulgakovin moitteeseen, nimittäin siihen, ettei ensin mainittu ole tutkinut probleemia, jona on „väestön kasvun erilainen aste eri paikkakunnilla”, niin tuo moite on meille kerrassaan käsittämätön. Odottiko hra Bulgakov todellakin löytävänsä Kautskyn kirjasta esseitä väestöteoriasta?

Pysähtymättä majoraattikysymykseen, missä ei sellaiseenaan (edellä esitetyn jälkeen) ole mitään uutta, siirrymme kysymykseen, joka koskee kaupungin harjoittamaa maaseudun riistoa. Hra Bulgakovin väite, ettei Kautsky ole muka „kielteisten puolien vastapainoksi esittänyt myönteisiä puolia ja ennen kaikkea kaupungin merkitystä maatalouden markkinoina”, on suoranaisesti ristiriidassa todellisuuden kanssa. Kaupungin merkityksen maatalouden markkinoina Kautsky on aivan selvästi osoittanut *heti ensimmäisellä sivulla* luvussa, jossa tutkitaan „nykyaikaista maataloutta” (S. 30 u. ff.)**. Kautskyn mielestä juuri „kaupunkiteollisuus” (S. 292) esittää pääosaa maanviljelyksen uudistamisessa, sen järkipäristämisessä j.n.e.***.

Sen tähden emme jaksa millään ymmärtää, miten hra Bulgakov on voinut kirjoituksessaan („Natshalo” № 3, s. 32) toistaa nämä samat ajatukset *aivan kuin Kautskya vastaan!* Tämä on erittäin havainnollinen esimerkki siitä, miten väärin tuo ankara arvostelija selittää arvostelemaansa

* Kautsky on esintynyt jyrkästi kaikkia maan mobilisoinnin keskiaikaisia haittoja vastaan, majoraatteja (fideikomisseja ja Anerbenrechtia), keskiaikaisen talonpoikaisyhteisön tukemista (S. 332) ynnä muuta vastaan.

** — Seite 30 und folgende — s. 30 ja seuraavat. *Toim.*

*** Vrt. myös sivua 214, missä Kautsky puhuu kaupunkilaispääomien osuudesta maanviljelyn järkipäristämisessä.

kirjaa. „Ei pidä unohtaa sitä, että osa arvoista” (jotka virtaavat kaupunkiin) „palaa takaisin maaseudulle”, opettaa hra Bulgakov Kautskya. Jokainen luulee, että Kautsky on unohtanut tämän aapistotuuden. Itse asiassa Kautsky tekee eron arvojen vastikkeettoman ja vastikkeellisen virtaamisen välillä (kylistä kaupunkiin), hän tekee eron paljon selvemmin, kuin mitä hra Bulgakov yrittää tehdä. Ensin Kautsky tarkastelee „tavara-arvojen vastikkeetonta (Gegenleistung) poisvirtaamista kylistä kaupunkiin” (S. 210) (maakorko, mikä kulutetaan kaupungeissa, verot, kaupunkipankeista otettujen lainojen korot) ja huomaa sen täysin oikeutetusti kaupungin harjoittamaksi maaseudun taloudelliseksi riistoksi. Sen jälkeen Kautsky asettaa kysymyksen arvojen vastikkeellisesta virtaamisesta, t.s. maataloustuotteiden vaihdosta teollisuustuotteisiin. „Arvolain kannalta”, sanoo Kautsky, „tämä poisvirtaaminen ei merkitse maatalouden riistämistä *, mutta todellisuudessa se vie, yllä esitettyjen tosiasioiden ohella, maatalouden agronomiseen (stofflichen) riistämiseen, maan ravintoainepitoisuuden niukkenemiseen” (S. 211).

Mitä tulee siihen, että kaupunki riistää agronomisesti maaseutua, niin siinäkin suhteessa Kautsky on yhtä mieltä Marxin ja Engelsin teorian erään perusväittämän kanssa, nimittäin, että vastakohtaisuus kaupungin ja maaseudun välillä rikkoo tarpeellisen vastaavaisuuden ja keskinäisen riippuvaisuuden maatalouden ja teollisuuden välillä ja siksi tämän vastakohtaisuuden pitää kadota kapitalismin kehittyttyä korkeimpaan muotoonsa **. Hra Bulgakovin mielestä Kautskyn käsitys siitä, että kaupunki riistää agronomisesti maaseutua, on „kummallinen”, että „joka tapauksessa Kautsky on tässä astunut puhtaan mielikuvituksen maaperälle” (sic!!!). Meitä ihmetyttää se seikka, että hra Bulgakov sivuuttaa tällöin huomiotta sen, että hänen

* Lukija rinnastakoon tekstissä esitetyn Kautskyn selväsanaiseen lausuntoon seuraavaa hra Bulgakovin „arvostelevaa” huomautusta: „Jos Kautsky pitää riistona yleensä sitä, että viljan välittömät tuottajat luovuttavat sen maatalojemättömälle väestölle” j.n.e. Vaikea on uskoa, että arvostelija, joka on vähänkään tarkkaavasti perehtynyt Kautskyn kirjaan, on voinut kirjoittaa tuon „jos”!

** On itsestään selvää, että tämä käsitys kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden välttämättömästä hävittämisestä assosioituneiden tuottajain yhteiskunnasta ei ole ristiriidassa sen kanssa, että tunnustetaan väestön vieroitumisella maanviljelyksestä teollisuuteen olevan *historillisesti* edistysellinen merkitys. Minulla on ollut tilaisuus puhua siitä toisessa yhteydessä („Tutkimelmia”, s. 81, huom. 69) (Ks. Teokset, 2. osa, s. 207, huomautus. *Toim.*).

arvostelemansa Kautskyn käsitykset ovat yhtäpitäviä Marxin ja Engelsin erään perusajatuksen kanssa. Lukijalla on oikeus luulla, että hra Bulgakov pitää „täydellisenä mielikuvituksena” ajatusta kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden hävittämisestä. Jos arvostelijan mielipide todellakin on se, niin silloin olemme jyrkästi eri mieltä hänen kanssaan ja asetumme „mielikuvituksen” kannalle (s.o. emme itse asiassa mielikuvituksen, vaan kapitalismin syvällisemmän arvostelun kannalle). Se käsitys, että ajatus vastakohtaisuuden hävittämisestä kaupungin ja maaseudun välillä on mielikuvitusta, ei ole lainkaan uusi. Sehän on porvarillisten taloustieteilijöiden tavallinen katsantokanta. Eräät katsomuksiltaan syvällisemmätkin kirjailijat ovat omaksuneet tuon käsityksen. Dühring esimerkiksi oli sitä mieltä, että antagonismi kaupungin ja maaseudun välillä „on itse asian luonteen vuoksi kiertämätöntä”.

Edelleen hra Bulgakovia „hämmästyttää” (!) se, että Kautsky mainitsee yhä tihenevät kasvien ja eläinten kulkutaudit erääksi kaupallisen maanviljelyksen ja kapitalismin haitaksi. „Mitä tekemistä tässä on kapitalismilla..?” kysyy hra Bulgakov. „Vai voisiko jokin korkeampi yhteiskuntaorganisaatio kumota välttämättömyyden parannella karjarotuja?” Meitä vuorostamme hämmästyttää se, mitenkä hra Bulgakov on voinut olla käsittämättä Kautskyn aivan selvää ajatusta. Luonnollisen valinnan muovaamat vanhat kasvi- ja eläinrodut vaihdetaan „jalostettuihin”, keinotekoisien valinnan avulla luotuihin rotuihin. Kasvit ja eläimet muuttuvat hennommiksi, vaativaisemmiksi; nykyaikaisten kulkuyhteyksien oloissa kulkutaudit leviävät hämmästyttävällä nopeudella, samalla kun taloudenpito on edelleenkin yksilöllistä, pirstoutunutta, useinkin vähäistä (talonpoikaista) ja vailla tietoja ja varoja. Kaupunkikapitalismi pyrkii antamaan kaikki nykytieteen keinot maanviljelystekniikan kehittämistä varten, mutta tuottajain yhteiskunnallisen aseman se jättää edelleenkin surkeaksi; se ei siirrä kaupungin kulttuuria järjestelmällisesti ja suunnitelmallisesti maaseudulle. Ei mikään korkeampi yhteiskuntaorganisaatio kumoa karjarotujen parantamisen välttämättömyyttä (moista tulkittomuutta Kautsky ei tietenkään ole aikonutkaan sanoa), mutta nykyaikainen kapitalistinen yhteiskuntaorganisaatio tulee sitä enemmän kärsimään yhteiskunnallisen kontrollin puutteesta sekä talonpoikain ja työläisten

poljetusta asemasta, mitä pitemmälle tekniikka kehittyi, mitä hennomiksi karjarodut ja kasvilajit muuttuvat*.

Kaupallisen maanviljelyksen viimeisenä „haittana” Kautsky pitää „väestön maaltapakoa”, sitä että kaupungit nielevät parhaat, tarmokkaimmat ja sivistyneimmät työvoimat. Hra Bulgakovin mielestä tämä määritelmä yleisessä muodossaan „on joka tapauksessa väärä” ja „kaupunkilaisväestön nykyinen kehitys maalaisväestön laskuun ei lainkaan ilmennä kapitalistisen maanviljelyksen kehityslakia”, vaan teollisuus-, vientimaiden maanviljelysväestön kulkeutumista valtameren taakse, siirtomaihin. Mielestäni hra Bulgakov erehtyy. Kaupunkilais- (yleisemmin: teollisuus-) väestön kasvu maalaisväestön laskuun ei ole ainoastaan nykyhetken ilmiö, vaan yleinen ilmiö, mikä ilmentää *nimenomaan kapitalismin* lakia. Tämän lain teoreettisena perusteluna on, kuten olen toisessa kohdassa osoittanut**, ensinnäkin se, että yhteiskunnallisen työnjaon kehittyminen irroittaa alkukantaisesta maanviljelyksestä yhä enemmän ja enemmän teollisuuden aloja*** ja toiseksi se, että kyseisen maa-alan muokkaamiseen tarvittava vaihteleva pääoma yleensä vähenee (vrt. „Das Kapital”, III, 2, S. 177****. Venäjänkielinen käännös, s. 526⁴⁵. Olen siteerannut sitä teoksessani „Kapit. kehitt.”, ss. 4 ja 444****). Edellä olemme jo tulleet huomaamaan, että yksityistapauksissa ja erinäisinä ajanjaksoina on havaittavissa jonkin kyseisen maapalstan muokkaukseen tarvittavan vaihtelevan pääoman suurenemista, mutta se ei horjuta yleisen lain oikeellisuutta. Kautsky ei tietysti aikonekaan kieltää sitä, että maanviljelijäväestön suhteellinen väheneminen ei kaikissa yksityistapauksissa muodostu

* Sen tähden kirjansa käytännöllisessä osassa Kautsky suosittelee karjan ja sen hoidon saniteettivaihtoa (S. 397).

** „Kapitalismin kehitys Venäjällä”, I luku, § 2 ja VIII luku, § 2 (ks. Teokset, 3. osa. Toim.).

*** Viitaten tähän seikkaan hra Bulgakov sanoo, että „maanviljelysväestö saattaa *suhteellisesti* (kursivointi hänen) vähentyä maanviljelyksen tilan ollessa kukoistavakin”. Kapitalistisessa yhteiskunnassa se ei ainoastaan „saata”, vaan sen *pitäkin ehdottomasti* vähentyä... „Sen (maanviljelysväestön) suhteellinen väheneminen osoittaa tässä vain (sic!) kansantyyön uusien alojen kasvua”. — päättelee hra Bulgakov lopuksi. Tämä „vain” on sangen kummallista. Uudet teollisuudenalat juuri houkuttelevatkin „tarmokkaimmat ja sivistyneimmät työvoimat” pois maanviljelyksestä. Näin ollen jo tämä yksinkertainen seikka on kyllin riittävä, jotta voitaisiin tunnustaa Kautskyn yleinen väittäminen *täysin oikeaksi*: tämän yleisen väittämän (että kapitalismi ottaa maanviljelykseltä tarmokkaimmat ja sivistyneimmät työvoimat) vakuutteenksi riittää kyllä maalaisväestön *suhteellinen* väheneminen.

**** — „Pääoma”, III osa, 2. nide, s. 177. Toim.

***** Ks. Teokset, 3. osa, ss. 22 ja 496. Toim.

absoluuttiseksi vähenemiseksi, että tämän absoluuttisen vähenemisen suuruus riippuu myös kapitalististen siirtomaiden kasvusta. Kirjansa vastaavissa kohdissa Kautsky viittaa aivan selvästi tähän kapitalististen siirtomaiden kasvuun, jotka täyttävät Euroopan huokealla viljalla. („Se samainen maalaisväestön pakeneminen (Landflucht), mikä johtaa Euroopan maalaiskylien autioitumiseen, tuo alinmaa sekä kaupunkeihin että siirtomaihin yhä uusia joukkoja voimakkaita maalaisasukkaita”... S. 242). Se, että teollisuus anastaa maanviljelykseltä voimakkaimmat, tarmokkaimmat ja sivistyneimmät työntekijät, ei ole yleisenä ilmiönä ainoastaan teollisuusmaissa, vaan myös maanviljelysmaissa, ei yksin Länsi-Euroopassa, vaan myös Amerikassa ja Venäjällä. Kapitalismin synnyttämä ristiriita kaupunkien kulttuurisuuden ja maaseudun barbaarisuuden välillä vie kiertämättä siihen. Hra Bulgakov pitää „ilmeisen selvänä” sellaista „käsitystä”, „että maanviljelysväestön väheneminen koko väestön kasvaessa ei ole ajateltavissa ilman runsasta viljan tuontia ulkomailta”. Mielestäni tuo käsitys ei ole suinkaan ilmeisen selvä, vaan suorastaan väärä. Maanviljelysväestön väheneminen koko väestön kasvaessa (kaupungit kasvavat) on täysin ajateltavissa ilman viljan tuontiakin (maanviljelystyön tuottavuus kohoaa, mikä tekee mahdolliseksi sen, että pienempi määrä työläisiä voi tuottaa tuotteita yhtä paljon kuin ennenkin tai jopa enemmänkin). Samoin on ajateltavissa myös koko väestön lisääntyminen maalaisväestön vähentyessä ja maanviljelystuotteiden määrän pienetessä (taikka lisääntyessä suhteellisesti vähemmän),— sellainen „on ajateltavissa” sen seurauksena, että kapitalismi huonontaa kansanravitsemusta.

Hra Bulgakov väittää, että tosiasia — keskisuurten talonpoikaistalouksien kasvu Saksassa vuosina 1882—1895,— tosiasia, jonka Kautsky toteaa ja jonka hän asettaa yhteyteen sen kanssa, että nämä taloudet kärsivät vähimmin työläisten puutetta,— „on omiaan järkyttämään” Kautskyn „koko rakennelmaa”. Tarkastelkaamme lähemmin Kautskyn väitteitä.

Maataloustilastojen tietojen mukaan vuosina 1882—1895 on kasvanut eniten 5—20 hehtaarin talouksien maa-ala. Vuonna 1882 tuo maa-ala teki 28,8% koko maa-alasta, vuonna 1895 — 29,9%. Näiden keskisuurten talonpoikaistalouksien suuretessa, suurtalonpoikaistalouksien (20—

100 ha) maa-ala pieneni (v. 1882 : 31,1 %, 1895 : 30,3 %). „Nämä tiedot”, sanoo Kautsky, „ilahduttavat kaikkia niitä kunnan kansalaisia, jotka pitävät talonpoikaista nykyisen järjestelmän vankimpana tukena. Siis se ei liiku, se maatalous — huudahtavat he riemuissaan — Marxin dogmi ei sovikaan siihen”. Keskisuurten talonpoikaistalouksien kasvu tulkitaan talonpoikaiston uuden kukoistuksen aluksi.

„Mutta tuon kukoistuksen juuret ovat suossa”, vastaa Kautsky näille kunnan kansalaisille. „Kukoistus ei johdu talonpoikaiston *hyvinvoinnista*, vaan koko maatalouden *sortamisesta*” (230). Vastahan juuri edellä Kautsky sanoi, että „koko teknillisestä edistyksestä huolimatta maatalous on *paikoitellen* (kursivointi Kautskyn) joutunut lama-tilaan,— siinä ei ole epäilemistä” (228). Tämä lamatila johtaa esimerkiksi feodalismiin henkiinheräämiseen — yrityksiin sitoa työläiset maahan ja sälyttää heidän kannettavakseen tiettyjä rasituksia. Mikä ihme se on, jos tämän „sortamisen” pohjalla elpyvät uudelleen takapajuiset talousmuodot, jos talonpoikaisto, jonka yleisenä eroavaisuutena suurtuotannon työntekijöistä on tarpeitten alhaisempi taso ja suurempi taito nähdä nälkää ja rehkiä ylettömästi työssä, kestää kauemmin kriisiä? * „Agraarikriisi ulottuu maatalouden kaikkiin tavaroita tuottaviin luokkiin; se ei pysähdy keskitalonpoikien edessä” (S. 231).

* „Pienviljelijät kestävät kauemmin toivottomassa asemassa”, sanoo Kautsky toisessa kohdassa. „Täydellä syyllä voidaan epäillä sitä, että tämä olisi pien-
tuotannon etuisuus” (S. 134).

Viltiltaamme muuten Koenigin tietoihin, jotka vahvistavat täydellisesti Kautskyn katsantokannan. Koenig on kirjassaan („Die Lage der englischen Landwirtschaft etc.”, Jena 1896, von Dr. F. Koenig) (Tohtori F. Koenig, „Englannin maatalouden tila j.n.e.”, Jena 1896. *Toim.*) kuvaillut yksityiskohtaisesti Englannin maatalouden tilaa muutamissa tyypillisimmissä kreivikunnissa. Me tapaamme siinä runsaasti mainintoja pienviljelijäin ylivoimaisesta raadanraasta ja riittämättömästä kulu-
tuksesta palkkatyöläisiin verraten, kun taas päinvastaisia mainintoja emme tapaa. Niinpä luemme esimerkiksi, että pikkutalouksien tuottavaisuus saadaan aikaan „äärettömällä (ungeheuer) nutteruudella ja säästävyydellä” (88); pienviljelijöillä on huonommat rakennukset (107); pienmaanomistajat (yeoman farmer) ovat huonommissa oloissa kuin vuokralaiset (149); „pienmaanomistajain asema on sangen surkea (Lincolnshire’issä); heidän asumuksensa ovat huonommat kuin suurten farmien työläisten asunnot ja erät niistä ovat aivan kehoja. He tekevät raskaampaa työtä ja kauemmin kuin tavalliset työläiset, mutta ansaitsevat vähemmän. He asuvat huonommissa oloissa ja syövät vähemmän lihaa... heidän poikansa ja tyttärensä tekevät työtä maksutta ja käyvät huonoissa vaatteissa” (157). „Pienfarmarit raatavat kuin orjat, kesäisin usein kello 3:sta aamulla 9:ään saakka illalla” (Bostonin Chamber of Agriculture’in (maatalouskamarin. *Toim.*) tiedonannosta, S. 158). „Epäilemättä”, sanoo eräs suurfarmari, „pieneläjä (der kleine Mann), jolla on vähän pääomaa ja joka tekee kaikki työt perheenjäsentensä voimilla, voi helpoimmin supistaa kotikulunkeja, silloin kun suurfarmarin pitää ravita työläisiään yhtä hyvin niin hyvinä kuin huonoitakin vuosina” (218). Pienfarmarit (Ireshire’issä) ovat „äärettömän (ungeheuer) uttertia; heidän vaimonsa ja lapsensa eivät tee työtä vähemmän, vaan usein enemmänkin kuin päiväläiset; sanotaan, että kaksi heikäläistä tekee päivässä yhtä paljon kuin kolme palkka-

Luulisi näiden kaikkien Kautskyn väittämien olevan sikäli selviä, ettei niitä voida olla ymmärtämättä. Ja silti arvostelija ei nähtävästi ole ymmärtänyt niitä. Hra Bulgakov ei ilmaise omaa mielipidettään: näin vaiko toisin hän selittää tämän keskisuurten talonpoikaistalouksien kasvun, mutta Kautskyn kontrolle hän panee sen mielipiteen, että muka „kapitalistisen tuotantotavan kehitys johtaa maanviljelyksen perikatoon”. Ja hra Bulgakov jyräyttää: „Kautskyn väittäämä maatalouden tuhoutumisesta on väärä, mielivaltainen, sitä ei ole todistettu, se on ristiriidassa tärkeimpien tosiasioiden kanssa” y.m. y.m.

Huomautamme tähän, että hra Bulgakov *tulkitssee aivan väärin Kautskyn ajatukset*. Kautsky ei lainkaan väitä, että kapitalismin kehitys johtaa maatalouden perikatoon, vaan hän väittää päinvastaista. Kun Kautskyn sanonnoista: maatalouden sorto (= kriisi), *paikoittainen* (nota bene*) teknillinen taantumus, tehdään sellainen johtopäätös, että Kautsky puhuu maatalouden „luhistumisesta” ja „perikadosta”, niin näin voidaan tehdä vain suhtautumalla mitä suurimmalla huolimattomuudella Kautskyn teokseen. X luvussa, joka on omistettu erikoisesti ulkoista kilpailua (s.o. agrariikriisin perussyötä) koskevalle kysymykselle, Kautsky sanoo: „Koittavan kriisin ei luonnollisesti (natürlich) tarvitse ehdottomasti (braucht nicht) tuhota vaurioittamaansa teollisuutta. Sen se tekee vain ani harvoissa tapauksissa. Yleisenä sääntönä on, että kriisi johtaa vain voimassaolevien omistussuhteiden uusimiseen kapitalismin suuntaan” (273—274). Tämä huomautus, joka on lausuttu maatalouden raaka-ainetuotantoalojen kriisin johdosta, ilmaisee selvästi Kautskyn yleisen mielipiteen kriisin merkityksestä. Samassa luvussa Kautsky toistaa tämän mielipiteensä myös koko maatalouden suhteen: „Edellä sanottu ei kuitenkaan anna vielä missään määrin oikeutta puhua maatalouden perikadosta (Man braucht deswegen noch lange nicht von einem Untergang der Landwirtschaft zu sprechen). Mutta sen konservatiivinen luonne on kadonnut palautumatto-

työläistä” (231). „Pikkuvuokraaja, jonka on pakko tehdä työtä perheensä voimilla, elää pelkkää orjan elämää” (253). „Yleensä... pienfarmit ovat näköjään kestäneet kriisin paremmin kuin suurfarmit, mutta se ei todista pienfarmeja korkeampituottoisiksi. Mielestämme siihen on syynä se, että pieneläjä (der kleine Mann) saa perheeltään ilmaista apua... Tavallisesti... koko pienfarmin perhe tekee työtä hänen talouudessaan... Lapset saavat ylöspidon ja vain ani harvoin määrätyn päivämaksun” (277—278) j.n.e. j.n.e.

* — huomattava. *Toim.*

masti kaikkialta, missä nykyaikainen tuotantotapa on saanut pysyvän jalansijan. Vanhasta rutiinista kiinnipitäminen (Das Verharren beim Alten) uhkaa maalaisisäntää varmalla perikadolla; hänen on seurattava herkeämättä tekniikan kehitystä, mukaannutettava jatkuvasti tuotantoon uusiin oloihin... Maaseudunkin talouselämä, joka tähän saakka on järkkymättömän yksitoikkoisena kulkenut ikuisesti muuttumatonta rataansa, on joutunut herkeämättömän vallankumouksellistumisen tilaan, mikä on luonteenomaista kapitalistiselle tuotantotavalle" (289).

Hra Bulgakov „ei käsitä”, millä tavalla sulautuvat yhteen maanviljelyksen tuotantovoimien kehitystendenssit ja kaupallisen maanviljelyksen vaikeuksien voimistumistendenssit. Mitä käsittämätöntä siinä on?? Kapitalismi antaa jättiläismäisen sysäyksen niin maanviljelyksen kuin teollisuudenkin tuotantovoimien kehitykselle, mutta juuri tämä kehitys kärjistää sitä voimakkaammin, mitä pitemmälle se menee, kapitalismin ristiriitoja, asettaa sille uusia „haittoja”. Kautsky kehittää erästä Marxin perusajatusta, Marxin, joka korosti kategorisesti maanviljelyskapitalismin edistyksellistä historiallista osuutta (maanviljelyksen järkipäristäminen, maan irtautuminen maalaisisännästä, maalaisväestön vapautuminen herruus- ja orjuussuhteista j.n.e.), viitaten samalla yhtä kategorisesti välittömien tuottajien köyhtymiseen ja sorronalaisuuteen, siihen, ettei kapitalismi sovi yhteen järkipärisen maanviljelyksen vaatimusten kanssa. Kerrassaan kummallista on, ettei hra Bulgakov, joka tunnustaa oman „yleisen sosiaalis-filosofisen maailmankatsomuksensa olevan saman kuin Kautskynkin” *, huomaa sitä, että Kautsky kehittää tässä edelleen Marxin perusajatusta. „Natshalon” lukijat joutuvat pakostakin jäämään ymmälle sen suhteen, miten hra Bulgakov suhtautuu näihin perusajatuksiin, miten hän voi, jos yleinen maailmankatsomuksensa on sama, sanoa: „De principiis non est disputandum”!!? ** Me rohkenemme olla uskomatta tuota hra Bulgakovin lausuntoa; katsomme kiistan hänen ja muiden marxilaisten kesken mahdolliseksi juuri näiden „principium’ien” *** yhteisyyden takia. Sanoessaan kapitalismin

* Filosofiseen maailmankatsomukseen nähden emme tiedä, pitävätkö nämä hra Bulgakovin sanat paikkansa. Kautsky ei liene kriittillisen filosofian kannattaja, kuten hra Bulgakov.

** — „Periaatteista ei väitellä”. *Toim.*

*** — „periaatteiden”. *Toim.*

järkiperäistävän maanviljelystä ja teollisuuden antavan maanviljelykselle tekniikkaa ynnä muuta hra Bulgakov vain toistaa erään näistä „principium'eista”. Turhaan vain hän sanoo tällöin „aivan päinvastoin”. Lukijat saattavat luulla, että Kautsky on toista mieltä, vaikka Kautsky kehittää kirjassaan täysin päättävästi ja selvästi juuri näitä Marxin perusajatuksia. „Juuri teollisuus on luonut uuden, järkiperäisen maanviljelyksen teknilliset ja tieteelliset edellytykset”, sanoo Kautsky, „juuri se on vallankumouksellistanut maanviljelyksen apunaan koneet ja keinolannoitteet, mikroskooppi ja kemian laboratorio synnyttäen sillä tavalla kapitalistisen suurtuotannon teknillisen etevämmyyden talonpoikaiseen pientuotantoon nähden” (S. 292). Näin siis Kautskylla ei ole sitä ristiriitaa, minkä me näemme hra Bulgakovilla: toisaalta hra Bulgakov myöntää, että „kapitalismi” (t.s. palkkatyön avulla tapahtuva tuotanto, s.o. ei talonpoikainen, vaan suurtuotanto?) „järkiperäistää maanviljelyksen”, mutta toisaalta „tämän teknillisen edistyksen eteenpäinviejänä ei tässä ole lainkaan suurtuotanto”!

II

Kautskyn kirjan kymmenes luku on omistettu ulkoista kilpailua ja maatalouden teollistamista koskevalle kysymykselle. Hra Bulgakov antaa tästä luvusta äärimmäisen yliolokaisen lausunnon: „Ei mitään erikoisen uutta tai omaperäistä, enemmän tai vähemmän tunnettuja perustavia tosiasioita” y.m., jättäen varjoon peruskysymyksen: miten agraarikriisi, sen olemus ja merkitys on ymmärrettävä. Ja kuitenkin tämä kysymys on teoreettisesti tavattoman tärkeä.

Siitä maanviljelyksen kehityksen yleisestä käsityksestä, minkä Marx on antanut ja mitä Kautsky on seikka-peräisesti kehittänyt, johtuu väistämättä myös agraarikriisin käsitys. Kautsky näkee agraarikriisin olemuksen olevan siinä, että tavattoman huokeaa viljaa tuottavien maiden kilpailun seurauksena Euroopan maatalous on menettänyt mahdollisuuden säilyttää kuluttajajoukon kannettavaksi ne rasiukset, joita maan yksityisomistus ja kapitalistinen tavaratuotanto maataloudelle asettavat. Tästedes Euroopan maatalouden „*on itsensä kannettava ne* (nuo rasiukset), *ja siinä juuri onkin nykyinen agraarikriisi*” (S. 239, kursivointi Kautskyn). Päärasituksena näistä on

maakorko. Aikaisempi historian kehitys on Euroopassa paisuttanut sen (sekä differentiaalisen että *absoluuttisen* maakoron) äärettömiin mittoihin ja vakiinnuttanut maan hinnoissa *. Sen sijaan siirtomaissa (Amerikassa, Argentiinassa y.m.), mikäli ne pysyvät siirtomaina, me näemme *vapaita* maita, joita uudet siirtolaisasukkaat ottavat haltuunsa joko aivan ilmaiseksi taikka mitättömän pienestä maksusta, jota paitsi ne ovat maita, joiden neitseellinen hedelmällisyys alentaa tuotantokustannukset minimum'iin.** On aivan luonnollista, että Euroopan kapitalistinen maanviljelys on tähän saakka sälyttänyt kuluttajien kannettavaksi äärettömästi paisutetun maakoron (korkeiden viljanhintojen muodossa), mutta nyt tämän maakoron koko paino lankeaa maalaisäntien ja maankäyttäjien omille hartioille saattaen heidät taloudelliseen häviöön***. Näin muodoin agrari-kriisi on järkyttänyt ja järkyttää edelleenkin kapitalistisen maanomistuksen ja kapitalistisen maatalouden entistä hyvinvointia. Kapitalistinen maanomistus on tähän saakka perinyt yhteiskunnalliselta kehitykseltä yhä suurempaa ja suurempaa pakkoveroa ja vakiinnuttanut tämän pakkoveron tason maan hinnoissa. Nyt sen on hellitettävä tätä veroa****. Kapitalistinen maatalous on nyt syösty samaan epävakaisuuden tilaan, mikä on ominaista kapitalistiselle teollisuudelle, ja sen on pakko mukautua uusiin markkinaoloihin. Agrari-kriisi, samoin kuin mikä kriisi tahansa, saattaa joukoittain isäntiä taloudelliseen häviöön, tekee suuren muutoksen vakiintuneisiin omistussuhteisiin, johtaa *paikoitellen* teknilliseen taantumiseen, keskiaikaisten suhteiden ja talousmuotojen elpymiseen, mutta yleensä se *jouduuttaa* yhteiskunnallista kehitystä, karkoittaa patriarkaalisen jähmettyneisyyden sen viimeisistäkin turvapaikoista, pakkoittaa

* Tästä maakoron paisuttamis- ja sen vakiinnuttamisprosessista katso *Parvus*n sattuvia huomautuksia: „Maailman markkinat ja maatalouskriisi”. *Parvus* on solidaarinen Kautskyn kanssa peruskatsomuksissa kriisistä ja yleensä agrari-kriisistä.

** — minimiin. *Toim.*

*** *Parvus*, mainittu teos, s. 141. Siteerattu „*Natshalossa*” № 3, s. 117. *Parvus*n kirjan arvostelua (ks. tätä osaa, s. 53. *Toim.*). Lisäämme vielä, että muutkin „haitat”, jotka ovat kaupallisen maanviljelyksen taakkana Euroopassa, rasittavat siirtomaita verrattomasti vähemmän.

**** Absoluuttinen maakorko on monopolin tulos. „Onneksi absoluuttisen maakoron kohoamisella on rajansa... Viime aikoihin asti se, samoin kuin differentiaalikorokokin, on kasvanut jatkuvasti Euroopassa. Mutta ulkoinen kilpailu on horjuttanut suuresti tätä monopolia. Meillä ei ole mitään syytä luulla, että differentiaalikorokko olisi Euroopassa kärsinyt ulkoisesta kilpailusta, lukuunottamatta muutamia Englannin maakuntia... Mutta absoluuttinen maakorko on alentunut, ja se on koitunut hyödyksi (zu gute gekommen) ennen kaikkea työväenluokille” (S. 80. *Vrt. niinkään S. 328*).

edelleen specialisoimaan maanviljelystä (mikä on eräs maataloudellisen edistyksen perustekijöitä kapitalistisessa yhteiskunnassa), käyttämään entistä enemmän koneita j.n.e. Yleensä — Kautsky on sen osoittanut kirjansa IV luvussa esittämällä tietoja useista maista — vuosina 1880—1890 emme havaitse *edes* Länsi-Euroopassakaan maanviljelyksen jähmettymistä, vaan havaitsemme teknillistä edistystä. Sanomme — *edes* Länsi-Euroopassakaan — sillä esimerkiksi Amerikassa tämä edistys on vieläkin selvempi.

Sanalla sanoen ei ole mitään syytä pitää agraarikriisiä ilmiönä, joka jarruttaisi kapitalismia ja kapitalistista kehitystä.

VASTAUS hra P. NEZH DANOVILLE

„Zhiznin” 4. numerossa hra P. Nezhdanov käsittelee minun ja muiden tekijäin kirjoituksia markkinateoriasta. Aikomukseni on vastata vain yhteen hra P. Nezhdanovin väitteeseen, nimittäin siihen, että kirjoituksessani „Nautshnoje Obozrenijen” tämän vuoden 1. numerossa olen muka „vääristellyt taisteluni kolmansien henkilöiden teoriaa vastaan”. Mitä tulee muihin hra P. Nezhdanovin asettamiin kysymyksiin, jotka koskevat markkinateoriaa ja muun muassa P. B. Struven mielipiteitä, niin rajoitun vain vetoamaan artikkeliini vastaukseksi Struvelle („Vieläkin realisoimisteoriakysymyksestä”; sen julkaiseminen „Nautshnoje Obozrenijessa” on pitkistynyt syistä, jotka eivät ole riippuneet tekijästä).

Hra P. Nezhdanov väittää, että „kapitalistista tuotantoa ei vaivaa minkäänlainen tuotannon ja kulutuksen välinen ristiriita”. Tästä hän johtaa, että tunnustaessaan tämän ristiriidan „Marx poti pahaa sisäistä ristiriitaisuutta” ja että minä toistan Marxin tekemän virheen.

Pidän hra P. Nezhdanovin mielipidettä vallan virheellisenä (taikka väärinkäsitykseen pohjautuvana) enkä voi huomata Marxin katsomuksissa mitään ristiriitaa.

Hra P. Nezhdanovin väite, että kapitalismissa ei ole minkäänlaista ristiriitaa tuotannon ja kulutuksen välillä, on siinä määrin kummallinen, että sen selityksenä voi olla vain kerrassaan *erikoinen merkitys*, jonka hän antaa „ristiriita”-käsitteelle. Nimittäin hra P. Nezhdanov luulee, että „koska on tosiaan olemassa ristiriita tuotannon ja kulutuksen välillä, niin tämä ristiriita on aiheuttava systemaattisesti liikatuotetta” (s. 301; sama esiintyy myös lopputeeseissä

s. 316). Tuo on aivan mielivaltainen ja mielestäni aivan väärä tulkinta. Arvostellessaan väitteitäni tuotannon ja kulutuksen välisestä ristiriidasta kapitalistisessa yhteiskunnassa hra P. Nezhdanovin olisi pitänyt (minun käsittääkseni) selittää lukijalle, miten minä tuon ristiriidan käsitän, eikä rajoittua esittämään omaa katsantokantaansa tämän ristiriidan olemuksesta ja merkityksestä. Koko kysymyksen ydin (mikä on saanut hra P. Nezhdanovin polemisoimaan minua vastaan) onkin juuri siinä, että minä käsitän tämän kyseessä olevan ristiriidan aivan toisin kuin hra P. Nezhdanov sen haluaa ymmärtää. En ole missään sanonut, että tämän ristiriidan pitäisi aiheuttaa *systemaattisesti* * liikatuotetta; en luule sellaista, eikä Marxin sanoista voida tulla sellaiseen käsitykseen. Kapitalismille ominainen tuotannon ja kulutuksen välinen ristiriita on siinä, että tuotanto kasvaa tavattoman nopeasti, että kilpailun vaikutuksesta sen tendenssinä on rajaton laajeneminen, kun taas kulutus (henkilökohtainen kulutus) kasvaessaankin kasvaa äärimmäisen heikosti; kansanjoukkojen proletaarinen tila ei anna henkilökohtaiselle kulutukselle mahdollisuutta kasvaa nopeasti. Minusta tuntuu, että jokainen, joka tarkkaavaisesti lukee „Tutkielmieni” sivut 20 ja 30 (sismondilaisia käsittelevä kirjoitus, jota hra P. Nezhdanov siteeraa) ja „Nautshnoje Obozrenijesta” sivun 40 (1899, № 1)** vakuuttuu siitä, että olen alusta pitäen antanutkin *vain sellaisen merkityksen* kapitalismille ominaisen tuotannon ja kulutuksen väliselle ristiriidalle. Eikä tuolle ristiriidalle voidakaan antaa muuta merkitystä, jos pidetään tiukasti kiinni Marxin teoriasta. Kapitalismille ominainen tuotannon ja kulutuksen välinen ristiriita on vain siinä, että kansallisriikkaus kasvaa rinnan kansan kurjuuden kasvun kanssa, yhteiskunnan tuotantovoimat kasvavat ilman vastaavaa kansan kulutuksen kasvua, ilman että näitä tuotantovoimia käytettäisiin työtätekevien joukkojen hyödyksi. Tässä merkityksessä ymmärrettynä tämä käsiteltävänä oleva ristiriita on tosiasia, joka on kaiken epäilyksen ulkopuolella ja jonka vahvistaa todeksi miljoonien ihmisten jokapäiväinen kokemus, ja juuri tämän tosiasian havaitseminen johtaa työntekijöitä niihin katso-

* Korostan *systemaattisesti*, sillä liikatuotteen epäsystemaattinen tuottaminen (kriisit) on kapitalistisessa yhteiskunnassa kiertämätöntä, johtuen se tasasuhtaisuuden rikkoutumisesta eri teollisuusalojen välillä. Ja määrätty kulutuksen tlla on eräs suhteellisuuden elementti.

** Ks. Teokset, 2. osa, ss. 137, 148 ja tätä osaa, ss. 45—46. *Toim.*

muksiin, jotka ovat saaneet täydellisen ja tieteellisen ilmaisonsa Marxin teoriassa. Tämä ristiriita ei vie lainkaan ehdottomasti siihen, että systemaattisesti tuotettaisiin liikatuotetta (niinkuin hra Nezhdanov haluaa luulla). Voimme kylläkin kuvitella (järkeilemällä ihanteellisesta kapitalistisesta yhteiskunnasta puhtaasti teoreettisesti) koko tuotteen realisoituvan kapitalistisessa yhteiskunnassa ilman mitään liikatuotetta, *mutta me emme voi kuvitella kapitalismia*, jossa ei olisi tuotannon ja kulutuksen välistä epäsuhdetta. Tämä epäsuhte ilmenee siinä (kuten Marx on selvästi osoittanut kaavoissaan), että tuotantovälineiden tuotanto voi ja sen pitääkin mennä kulutustarvikkeiden tuotannon edelle.

Näin muodoin hra Nezhdanov on tehnyt aivan virheellisesti sen johtopäätöksen, että tuotannon ja kulutuksen välisen ristiriidan pitää aiheuttaa systemaattisesti liikatuotetta, ja tästä virheestä on johtunut se hänen epäoikeutettu syytöksensä, ettei Marx ole johdonmukainen. Päinvastoin, Marx pysyy ankarasti johdonmukaisena todistaessaan:

1) että tuote *voidaan* realisoida kapitalistisessa yhteiskunnassa (tietysti olettamalla eri teollisuudenalojen olevan keskenään tasasuhteessa); että olisi virheellistä tämän realisoimisen selittämiseksi vetää esiin ulkomaankauppaa tai „kolmansia henkilöitä”;

2) että pikkuporvarillisten taloustieteilijöiden (à la * Proudhon) teorit *lisäarvon* realisoimisen mahdottomuudesta perustuvat siihen, ettei yleensä ollenkaan ymmärretä itse realisoimisprosessia;

3) että täysin suhteellisenkaan, ihanteellisen sileänkään realisoimisen oloissa me emme saata kuvitella kapitalismia, missä ei olisi ristiriitaa tuotannon ja kulutuksen välillä, missä ei olisi sitä, että tuotannon kasvaessa jättiläismäisesti kansan kulutus lisääntyy äärettömän vitkaan (tai pysyy muuttumattomana jopa huononeekin). Realisoiminen tapahtuu enemmän tuotantovälineiden kuin kulutustarvikkeiden pohjalla — se käy selvästi ilmi Marxin kaavoista; ja siitä taas puolestaan johtuu kiertämättömästi, että „mitä enemmän tuotantovoima kehittyy, sitä enemmän se joutuu ristiriitaan sen ahtaan perustan kanssa, jolle kulutussuhteet pohjautuvat” (Marx)⁴⁶. Kaikista niistä „Pääoman” kohdista, joissa käsitellään kysymystä tuotannon ja kulutuksen

* — sen tapaisten kuin. *Toim.*

välisestä ristiriidasta *, ilmenee selvästi, että *vain sellaisessa merkityksessä* Marx onkin ymmärtänyt ristiriidan tuotannon ja kulutuksen välillä.

Muuten hra P. Nezhdanov luulee, että hra Tugan-Baranovskikin kieltää tuotannon ja kulutuksen välisen ristiriidan kapitalistisessa yhteiskunnassa. En tiedä, pitääkö tuo paikansa. Hra Tugan-Baranovski on itse esittänyt kirjassaan kaavan, joka osoittaa mahdolliseksi tuotannon kasvun kulutuksen supistuessa (ja se on todella mahdollista ja sellaista tapahtuukin kapitalismin oloissa). Voidaanko tosiaan kieltää, että tässä me näemme ristiriidan tuotannon ja kulutuksen välillä, vaikkei siinä olekaan liikatuotetta?

Syyttäessään Marxia (ja minua) epäjohtonmukaisuudesta hra P. Nezhdanovilta jäi sitä paitsi huomaamatta, että katsantokantansa perustelemiseksi hänen olisi pitänyt ottaa selville, miten on ymmärrettävä tuotantovälineiden tuotannon „riippumattomuus” kulutustarvikkeiden tuotannosta. Marxin mukaan tämä „riippumattomuus” rajoittuu siihen, että tietty (ja herkeämättä kasvava) osa tuotteesta, mikä on tuotantovälineiden muodossa, realisoidaan vaihtojen tietä kyseessäolevan lohkon sisällä, t.s. vaihtamalla tuotantovälineitä tuotantovälineisiin (taikka käyttämällä hankittu tuote in natura ** uuteen tuotantoon); mutta *loppukädessä* tuotantovälineiden valmistaminen on välttämättä sidottu kulutustarvikkeiden valmistukseen, sillä tuotantovälineitä ei valmisteta sinänsä tuotantovälineiden vuoksi, vaan ainoastaan sen vuoksi, että kulutustarvikkeita valmistavilla teollisuuden aloilla tarvitaan yhä enemmän ja enemmän tuotantovälineitä ***. Näin muodoin pikkuporvarillisten taloustieteilijöiden katsomukset eivät eroa Marxin katsomuksista siinä, että edelliset ovat tunnustaneet yleensä yhteyden tuotannon ja kulutuksen välillä kapitalistisessa yhteiskunnassa ja että jälkimmäinen on yleensä kieltänyt tämän yhteyden (sehän olisi järjettömyys). Ero on siinä, että pikkuporvarilliset taloustieteilijät ovat pitäneet tätä tuotannon ja

* Nämä kohdat on esitetty kirjoituksessani v. 1899 „Nautshnoje Obozreniĵen” I. n:rossa (ks. tätä osaa, s. 43 ja seur. *Toim.*) ja ne on toistettu „Kapitalismin kehitys Venäjällä”-teoksen I luvussa, ss. 18—19 (ks. Teokset, 3. osa, ss. 37—38. *Toim.*).

** — luontalsmuodossa. *Toim.*

*** „Das Kapital”, III, 1, 289 („Pääoma”, III osa, 1. nide, s. 289.⁴⁷ *Toim.*). Olen siteerannut sitä „Nautshnoje Obozreniĵessa”, s. 40 (ks. tätä osaa, s. 46. *Toim.*) ja „Kapitalismin kehityksessä”, 17 (ks. Teokset, 3. osa, s. 36. *Toim.*).

kulutuksen välistä yhteyttä *välittömänä*, luulleet, että *tuotanto käy kulutuksen jäljessä*. Marx sen sijaan on osoittanut, että tämä yhteys on *vain välillinen*, että se käy ilmi *vasta loppukädessä*, sillä kapitalistisessa yhteiskunnassa *kulutuskäy tuotannon jäljessä*. Mutta vaikkapa välillisenäkin, tämä yhteys on kuitenkin olemassa; kulutuksen täytyy loppukädessä seurata tuotantoa, ja kun tuotantovoimat pyrkivät lisäämään rajattomasti tuotantoa, mutta kansanjoukkojen proletaarinen tila rajoittaa kulutusta, niin siinä on epäilemättä ristiriita. Tämä ristiriita ei merkitse kapitalismin mahdottomuutta*, vaan se merkitsee välttämättömyyttä muuttua korkeammaksi muodoksi: mitä pahemmaksi tämä ristiriita käy, sitä pitemmälle kehittyvät sekä tämän muuttumisen objektiiviset edellytykset että sen subjektiiviset edellytykset, t.s. tämän ristiriidan tietäminen työntekijöiden taholta.

Nyt herää kysymys, minkähänlaisen asenteen hra Nezhdanov mahtanee ottaa kysymyksessä, jona on tuotantovälineiden „riippumattomuus” kulutustarvikkeista? Jompikumpi: joko hän kieltää niiden välisen riippuvaisuuden kokonaan, ryhtyy väittämään mahdolliseksi realisoida tuotantovälineitä, joilla *ei ole mitään yhteyttä* kulutustarvikkeisiin, ei mitään yhteyttä edes „loppukädessäkään” — ja silloin hän joutuu kiertämättä järjettömyyteen, tahi hän Marxia seuraten tunnustaa, että tuotantovälineet ovat loppukädessä sidotut kulutustarvikkeisiin — ja silloin hänen on myönnettävä oikeaksi minun käsitykseni Marxin teoriasta.

Esitän esimerkin havainnollistaakseni lopuksi abstraktisia ajatelmia konkreettisin tiedoin. On tunnettua, että jokaisessa kapitalistisessa yhteiskunnassa koneiden käyttöä haittaa useinkin äärettömän alhainen palkka (= kansanjoukkojen alhainen kulutustaso). Enemmänkin: sattuu niinkin, että työnantajien hankkimat koneet seisovat toimettona, sillä työkäsien hinnat laskevat niin alas, että käsityö käy isännälle edullisemmaksi! ** Tässä tapauksessa on päivän

* „Tutkielmia”, s. 20 (ks. Teokset, 2. osa, s. 137. *Toim.*); „Nautshnoje Obozrenije” № 1, s. 41 (ks. tätä osaa, s. 47. *Toim.*); „Kapitalismin kehitys”, ss. 19—20 (ks. Teokset, 3. osa, ss. 38—39. *Toim.*). Jos tämä ristiriita johtaisi „systemaattiseen liikatuotteen” muodostumiseen, niin se merkitsisi juuri kapitalismin mahdottomuutta.

** Esimerkin tästä viimeksi mainitusta ilmiöstä Venäjän kapitalistisen maanviljelyksen alalta olen esittänyt teoksessa „Kapitalismin kehitys Venäjällä”, s. 165 (ks. Teokset, 3. osa, s. 200. *Toim.*). Eivätkä moiset ilmiöt ole pötkäkeuhellisiä yksityistapauksia, vaan tavallinen ja *kiertämätön* seuraus kapitalismin perusominaisuuksista.

selvää kulutuksen ja tuotannon välinen ristiriita, se ristiriita, että toisaalta kapitalismi pyrkii kehittämään rajattomasti tuotantovoimia, mutta toisaalta kansan proletaarinen tila, kurjuus ja työttömyys rajoittavat tätä pyrkimystä. Mutta yhtä selvää on myös, että oikeana johtopäätöksenä tästä ristiriidasta voi olla yksinomaan vain se, että itse tuotantovoimien kehitys on hillittömällä voimalla johtava siihen, että kapitalismi vaihtuu yhteenliittyneiden tuottajien taloudeksi. Sitä vastoin olisi kerrassaan virheellistä tehdä tästä ristiriidasta sellainen johtopäätös, että kapitalismi on antava *systemaattisesti* liikatuotetta, t.s. ettei kapitalismi yleensä pysty realisoimaan tuotetta eikä sillä sen tähden voi olla mitään edistyksellistä historiallista osuutta j.n.e.

Kirjoitettu toukokuussa 1899

Julkaistu joulukuussa 1899

aikakauslehdessä „Žizn’”

Allekirjoitus: Vladimir Iljin

*Julkaistaan aikakauslehdien
tekstin mukaan*

**VENÄJÄN
SOSIALIDEMOKRAATTIEN
VASTALAUSE⁴⁸**

*Kirjoitettu elokuun lopulla ja
syyskuun alussa vuonna 1899*

*Julkaistu ensi kerran
joulukuussa 1899 u.komailta
erillisenä vedoksena aikakauslehti
„Rabotsheje Delon” 4—5 n:rosta*

*Julkaistuan aikakauslehden
tekstin mukaan*

РОССІЙСКАЯ СОЦІАЛЬДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ РАБОЧАЯ ПАРТІЯ.

Пролетаріи всѣхъ странъ, соединитесь!

Оттискъ изъ № 4-5 „Рабочаго Дѣла“.

ПРОТЕСТЪ РОССІЙСКИХЪ СОЦІАЛЬДЕМОКРАТОВЪ

СЪ ПОСЛѢСЛОВІЕМЪ ОТЪ РЕДАКЦІИ „РАБОЧАГО ДѢЛА“

Собраніе соціалдемократовъ одной мѣстности (Россія), въ числѣ семнадцати человекъ, приняло ЕДИНОГЛАСНО слѣдующую резолюцію и постановило опубликовать ее и передать на обсужденіе всѣмъ товарищамъ.

Въ послѣднее время среди русскихъ соціалдемократовъ замѣчаются отступленія отъ тѣхъ основныхъ принциповъ русской соціалдемократіи, которые были провозглашены какъ основателями и передовыми борцами—членами Группы „Освобожденія Труда“,—такъ и соціалдемократическими изданіями русскихъ рабочихъ организацій 90-хъ годовъ. Ниже приводимое „credo“, должнствующее выражать основные взгляды нѣкоторыхъ („молодыхъ“) русскихъ соціалдемократовъ, представляетъ изъ себя попытку систематическаго и опредѣленнаго изложенія „новыхъ воззрѣній“. — Вотъ это „credo“ въ полномъ видѣ.

„Существованіе цеховаго и мануфактурнаго періода на Западѣ наложило рѣзкій слѣдъ на всю слѣдующую исторію, въ особенности на исторію соціалдемократіи. Необходимость для буржуазіи завоевать свободныя формы, стремленіе освободиться отъ сковывающихъ производсто цеховыхъ регламентацій, сбѣзали се, буржуазію, революціоннымъ элементомъ; она повсюду на Западѣ начинается съ *liberté, fraternité, égalité* (свобода, братство и равенство).

Ensimmäinen sivu kirjoituksesta „Venäjän
sosiaalidemokraattien va. talause“, vedos aikakauslehti
„Rabotsheje Delon“ 4.—5. n:rosta.— 1899

ERÄÄN PAIKKAKUNNAN SEITSEMÄNTOISTA SOSIALIDEMOKRAATIN
KOKOUS (VENÄJÄLLÄ) ON HYVÄKSYNYT YKSIMIELISESTI
SEURAAVAN PÄÄTÖSLAUSELMAN JA PÄÄTTÄNYT SAATTAAN SEN
JULKISUUTEEN SEKÄ ANTAA KAIKKIEN TOVERITTEEN KÄSITELTÄVÄKSI.

Viime aikana on venäläisten sosialidemokraattien keskuudessa havaittavissa luopumista niistä venäläisen sosialidemokratian peruseriaatteista, joita julistivat niin sen perustajat ja esitaistelijat — „Työn vapautus” ryhmän jäsenet — kuin myös venäläisten työväenjärjestöjen sosialidemokraattiset julkaisut 90-luvulla. Alla esitetty „credo”*, jonka tarkoituksena on tulkita eräiden („nuorten”) venäläisten sosialidemokraattien peruskatsomuksia, on yritys antaa järjestelmällinen ja konkreettinen esitys „uusista katsomuksista”. — Tässä tämä „credo” kokonaisuudessaan.

„Ammattikunta- ja manufaktuurikausi Lännessä on jättänyt syvän jäljen koko myöhäisempään historiaan, erittäinkin sosialidemokratian historiaan. Porvaristolle välttämättömäksi käynyt vapaiden muotojen valtaaminen ja pyrkimys vapautua tuotantoa kahlehtivista ammattikunnallisista säännöstelyistä tekivät sen, porvariston, vallankumoukselliseksi ainekseksi; se aloitti kaikkialla Lännessä tunnuksista *liberté*, *fraternité*, *égalité* (vapaus, veljeys ja tasa-arvoisuus), vapaiden poliittisten muotojen valtaamisesta. Mutta näillä valloituksillaan se, Bismarckin sanontaa käyttäen, antoi vastakohtalleen — työväenluokalle — vekselin tulevaisuuteen. Lännessä työväenluokka ei ole juuri missään luokkana valloittanut demokraattisia instituutioita, — se on vain käyttänyt niitä. Meitä vastaan voidaan väittää, että sehän oli mukana vallankumouksissa. Historialliset tiedot kumoavat tuon mielipiteen, sillä nimenomaan vuonna 1848, jolloin perustuslaki vakiintui voimaan Lännessä, työväenluokka oli käsityöläis- ja kaupunkilaisainesta, pikkuporvarillista demokratiaa; tehdasproletariaattia ei ollut juuri lainkaan, ja suurtuotannon proletariaatti (kankurit Saksassa — Hauptmann, Lyonin kankurit) oli raakaa joukkoa, joka pystyi vain mellakoimaan, mutta ei suinkaan esittämään mitään poliittisia vaatimuksia. Voidaan sanoa suoraan, että vuoden 1848 perustuslait valloitettiin porvariston ja pikkuporvariston, artisanien voimin. Toisaalta työväenluokka (artisanit

* — uskontunnustus, ohjelma, maailmankatsomuksen esitys. *Toim.*

ja manufaktuuri-työläiset, kirjaltajat, kankurit, kellosepät y.m.) oli jo keskialjalta saakka tottunut kuulumaan järjestöihin, apukassoihin, uskonnollisiin yhdistyksiin j.n.e. Tämä järjestöhenki elää yhä vieläkin Lännen opinkäyneissä työläisissä ja erottaa heidät jyrkästi tehdasproletariaatista, joka on kovin vaikeasti ja hitaasti organisoitavissa ja joka pystyy muodostamaan vain niin sanottuja loseorganisaatioita (tilapäisjärjestöjä), mutta ei lujia järjestöjä, joilla on sääntönsä ja reglementtinsä. Nämä samat manufaktuurihengessä kouliintuneet työläiset muodostivat sosialidemokraattisten puolueiden ydinjoukon. Näin siis muodostui seuraavanlainen kuva: toisaalta poliittinen taistelu oli verrattain helppoa ja sen käymiseen täysi mahdollisuus, toisaalta tämän taistelun suunnitelmallinen järjestäminen oli mahdollista manufaktuurikauden kouluttamien työläisten avulla. Tällä maaperällä on Länessä kasvanut teoreettinen ja käytännöllinen marxilaisuus. Lähtökohdana oli poliittinen parlamenttitaistelu ja perspektiivinä — joka vain ulkonaisesti muistutti blanquillaisuutta, mutta jonka syntyperä oli kokonaan toista laatua — perspektiivinä oli toisaalta vallan valtaaminen, ja toisaalta Zusammenbruch (katastrofi). Marxilaisuus oli vallinneen käytännön — taloudellista taistelua voimakkaamman poliittisen taistelun — teoreettisena ilmauksena. Sekä Belgiassa, Ranskassa ja varsinkin Saksassa työläiset organisoivat poliittisen taistelun tavattoman helposti, mutta taloudellisen taistelun vain tavattoman vaihalloisesti, suunnattomin hankaluuksin. Ja tähän saakka on taloudellisia järjestöjä poliittisiin verrattuna (koskettelematta Englantia) vaivannut tavaton heikkous ja epävakaisuus ja kaikkialla niissä laissent à désirer quelque chose (on joltain toivomisen varaa). Niin kauan kun tarmoa ei oltu käytetty kokonaan loppuun poliittisessa taistelussa, Zusammenbruch oli tarpeellisen organisoivana Schlagwortina (iskusanana), jonka osaksi oli langennut näytellä tavattoman suurta historiallista osaa. Peruslaki, mikä on johdettavissa työväenliikkeen tutkimisesta, on — vähimmän vastuksen linja. Länessä tällaisena linjana oli poliittinen toiminta, ja marxilaisuus, sellaisena kuin se oli formuloitu „Kommunistisessa Manifestissa”, oli mitä onnistunein liikkeen ilmenemismuoto. Mutta kun kaikki tarmo oli kulutettu loppuun poliittisessa toiminnassa, kun poliittinen liike oli käynyt niin jännittyneeksi, että pitemmälle sitä oli vaikea ja melkein mahdotonta viedä (hidas äänimäärän nousu viime aikana, yleisön apaattisuus kokouksissa, kirjallisuuden masentunut sävy), toisaalta parlamenttitoiminnan voimattomuus ja mustan massan, järjestymättömyyden ja järjestyneisyyteen melkein taipumattoman tehdasproletariaatin, esiinmarssi areenalle loivat Länessä sen, mikä kantaa nykyään bernsteiniläisyyden, marxilaisuuden kriisin nimeä. Vaikeata on kuvitella sen loogillisempaa asiain kulkua, kuin oli työväenliikkeen kehitysjakso „Kommunistisesta Manifestista” bernsteiniläisyyteen, ja koko tämän prosessin tarkkaavainen tutkiskelu voi tähtitieteilijän täsmällisyydeillä määrätä tämän „kriisin” lopputuloksen. Tässä ei tietenkään ole kysymys bernsteiniläisyyden tappiosta tai voitosta — se ei paljoa kiinnosta; kysymys on käytännöllisen toiminnan perin pohjaisesta muutoksesta, mikä onkin jo kauan ollut vähitellen tapahtumassa puolueuuenissa.

Tämä muutos ei tapahdu ainoastaan siihen suuntaan, että käytäisiin tarmokkaammin taloudellista taistelua, taloudellisten järjestöjen lujittamisen suuntaan, vaan myös, mikä on oleellista, siihen suuntaan, että

muutetaan puolueen suhdetta muihin oppositiipuolueisiin. Suvaitsematon marxilaisuus, kieltävä marxilaisuus, primitiivinen marxilaisuus (jolla on liian kaavamainen käsitys yhteiskunnan luokkajakaantumisesta) luovuttaa paikkansa demokraattiselle marxilaisuudelle, ja puolueen yhteiskunnallinen asema nykyisen yhteiskunnan uumenissa on muuttuva jyrkästi. Puolue tunnustaa yhteiskunnan; sen ahtaasti korporatiiviset, useinkin lahkolaismaiset tehtävät laajenevat yhteiskunnalliseksi tehtäväksi ja sen vallanastuspyrkimys uudistuu pyrkimykseksi muuttaa, reformoida nykyajan yhteiskuntaa demokraattiseen suuntaan, nykyistä asiaintilaa vastaavasti, tarkoituksena varjella mahdollisimman onnistuneesti ja mahdollisimman täydellisesti työtätekevien luokkien (kaikkinaisia) oikeuksia. „Politiikka“-käsitteen sisältö laajenee todella yhteiskunnalliseen merkitykseen saakka, ja hetken käytännölliset vaatimukset saavat suuremman arvon, ne voivat toivoa enemmän huomiota osakseen kuin tähän saakka.

Tästä Lännen työväenliikkeen kehityskulun lyhykäisestä esityksestä on helppo tehdä johtopäätös Venäjää varten. Vähimmän vastuksen linja ei meillä tule koskaan suuntautumaan poliittisen toiminnan alalle. Tavaton poliittinen scrtto pakoittaa paljon puhumaan siitä ja keskittämään huomion juuri siihen kysymykseen saamatta silti koskaan pakoitetuksi käytännölliseen toimintaan. Kun Lännessä työväen heikot voimat, tultuaan vedetyiksi mukaan poliittiseen toimintaan, lujuittuivat ja muovautuivat siinä, niin meillä sitä vastoin näillä heikoilla voimilla on edessään poliittisen sorron muuri eikä niiltä ainoastaan puutu käytännöllisiä mahdollisuuksia taistellakseen tuota sortoa vastaan ja siis myös kehittäkseen, vaan tuo sorto tukahduttaa niitä järjestelmällisesti eivätkä ne voi edes heikosti versoa. Kun tähän lisätään vielä, että työväenluokkamme ei ole saanut perinnöksi sitä järjestöhenkeä, mikä oli erikoista Lännen taistelijoille, niin muodostuu masentava kuva, joka on omiaan saamaan alakuloiseksi optimistisimmankin marxilaisen, joka usko, että jokainen uusi tehtaanpiippu jo pelkällä olemassaolollaan tuo suurta hyvinvointia. Vaikeata, äärettömän vaikeata on taloudellisenkin taistelu, mutta se on kuitenkin mahdollista, ja loppujen lopuksi itse joukotkin jo käyvät sitä. Tottuen tässä taistelussa järjestötoimintaan ja joutuen siinä joka hetki törmäämään poliittiseen komentoon, Venäjän työmies luo vihdoinkin sen, mitä voidaan sanoa työväenliikkeen muodoksi, luo sen järjestön taikka ne järjestöt, mitkä parhaiten sopivat Venäjän tosioihin. Nykyhetkellä voidaan varmuudella sanoa, että Venäjän työväenliike on vielä amebamaisessa tilassa eikä se ole luonut mitään muotoa. Lakkoliikettä, jota on minkä tahansa järjestömuodon vallitessa, ei voida vielä sanoa venäläisen liikkeen kristallisoitumaksi, ja illegaaliset järjestöt eivät edes puhtaasti määrälliseltäkään kannalta ansaitse huomiota (puhumattakaan niiden hyödyllisyydestä näissä oloissa).

Sellainen on tilanne. Jos tähän vielä lisätään nälänhätä ja maaseudun köyhtymisprosessi, mitkä edistävät Streikbrecheryyttä* ja vaikeuttavat siis entisestäänkin työläisjoukkojen nostamista siedettävämmälle kulttuuritasolle, niin... mitä on tällöin tehtävä venäläisen marxilaisen?! Puheet työväen itsenäisestä poliittisesta puolueesta eivät ole muuta kuin tulosta vieraiden tehtävien, vieraiden tulosten siirtämisestä maaperällemme. Venäläinen marxilainen on toistaiseksi murheellinen

* — lakonrikkuruutta. *Toim.*

nähtävyyks. Hänen nykyiset käytännölliset tehtävänsä ovat mitättömän vähäisiä, hänen teoreettisilla tiedoillaan, mikäli hän ei käytä niitä *tutkimusvälineenä*, vaan toimintakaavana, ei ole arvoa edes näiden vähäisten käytännöllisten tehtävien täyttämiseksi. Sitä paitsi nämä muilta lainatut kaavat ovat käytännön kannalta vahingollisia. Unohetaan, että Lännessä työväenluokka astui jo raivatulle poliittisen toiminnan kentälle, meidän marxilaisemme suhtautuvat suuremmalla halveksumisella, kuin on tarpeellista, yhteiskunnan kaikkien muiden ei-työläiskerrostien radikaaliseen taikka liberaaliseen oppositiotoimintaan. Pienimmätkin yritykset keskittää huomio liberaalis-poliittista laatua oleviin yhteiskunnallisiin ilmauksiin aiheuttavat heti vastalauseen ortodoksaalisten marxilaisten taholta, jotka unohtavat sen, että monet historialliset ehdot estävät meitä olemasta Lännen marxilaisten kaltaisia ja vaativat meiltä toisenlaista marxilaisuutta, joka on paikallaan ja tarpeellista Venäjän oloissa. Venäjän jokaiselta kansalaiselta puuttuaa poliittista tuntoa ja vaistoa ei nähtävästi voida korvata juttelemalla politiikasta eikä kutsumalla olematonta voimaa. Tätä poliittista tuntoa voidaan saada vain kasvattamalla, s. o. osallistumalla siihen elämään, jonka Venäjän tosiolot meille tarjoavat (olkooppa se kuinka epämarxilaista tahansa). Niin paikallaan kuin „kieltäminen” (tilapäisesti) olikin Lännessä, niin meillä se on yhtä vahingollista, sillä kieltäminen, joka on lähtöisin jostain järjestyneestä ja faktillista voimaa omaavasta, on eri asia kuin kieltäminen, joka pohjautuu hajallisten henkilöiden muodottomaan massaan.

Venäläisellä marxilaisella on vain yksi ulospääsyt: osallistua proletariaatin taloudelliseen taisteluun, t. s. auttaa sitä, ja osallistua liberaaliseen oppositiotoimintaan. „Kieltäjänä” venäläinen marxilainen on astunut esiin kovin aikaisin, ja tämä kieltäminen on heikentänyt hänessä sitä energian osaa, minkä pitäisi suuntautua poliittisen radikaalismin puoleen. Toistaiseksi ei siinä ole mitään hirveää, mutta jos luokkakaava estää venäläistä intelligenttiä osallistumasta toimeliaasti elämään ja sysää hänet liian kauaksi oppositiopiireistä, — niin siitä on koitava oleellista vahinkoa kaikille, joiden on pakko taistella oikeudellisten muotojen puolesta ilman työväenluokkaa, joka ei ole vielä asettanut poliittisia tehtäviä. Venäläisen intelligentti-marxilaisen poliittinen viattomuus, mikä verhoutuu poliittisaiheisten järkeilyjen taakse, voi tehdä hänelle pahan kepposen”.

Emme tiedä, löytyykö paljonkin venäläisiä sosialidemokraatteja, jotka hyväksyvät nämä katsomukset. Mutta epäilemättöä on, että yleensä tämänlaatuisilla ajatuksilla on kannattajia, ja siksi katsomme velvollisuudeksemme esittää jyrkän vastalauseen moisia katsomuksia vastaan ja varoittaa kaikkia tovereita siitä, että Venäjän sosialidemokratia on vaarassa joutua viekoitteluksi pois tieltä, jonka se on itselleen viittoittanut, nimittäin: työväenluokan itsenäisen poliittisen puolueen muodostamisesta, puolueen, joka on sidottu erottamattomasti proletariaatin luokkataisteluun ja asettaa lähimmäksi tehtäväkseen poliittisen vapauden valtaamisen.

Edellä esitetty „credo” on ensinnäkin „lyhykäinen esitys Lännen työväenliikkeen kehityskulusta” ja toiseksi se sisältää „johtopäätöksiä Venäjää varten”.

Kerrassaan vääriä ovat ennen kaikkea „credon” laatijain käsitykset länsieurooppalaisen työväenliikkeen menneisyydestä. Ei ole totta, että Lännessä työväenluokka ei osallistunut poliittisen vapauden puolesta käytyyn taisteluun eikä poliittisiin vallankumouksiin. Chartismin historia, vuoden 48 vallankumous Ranskassa, Saksassa ja Itävallassa todistavat päinvastaista. Kerrassaan vääriä on se, että „marxilaisuus oli vallinneen käytännön — taloudellista taistelua voimakkaamman poliittisen taistelun — teoreettisena ilmauksena”. Päinvastoin, „marxilaisuus” ilmestyi ajankohtana, jolloin epäpoliittinen sosialismi (owenismi, „fourierismi”, „todellinen sosialismi”) oli vallitsevana, ja „Kommunistinen Manifesti” esiintyi heti epäpoliittista sosialismia vastaan. Silloinakaan, kun marxilaisuus esiintyi teoreettisesti täysin aseistautuneena („Pääoma”) ja perusti kuuluisan Kansainvälisen Työväenyhdistyksen ⁴⁹, poliittinen taistelu ei ollut suinkaan vallitsevana käytäntönä (ahdas trade-unionismi Englannissa, anarkismi ja proudhonismi romaanilaisissa maissa). Saksassa Lassallen suurena historiallisena ansiona oli se, että hän kohotti liberaalisen porvariston perässä kulkeneen työväenluokan itsenäiseksi poliittiseksi puolueeksi. Marxilaisuus yhdisti työväenluokan taloudellisen ja poliittisen taistelun erottamattomaksi kokonaisuudeksi, ja „credon” laatijain pyrkimys erottaa nämä taistelumuodot toisistaan on heidän epäonnistuneinta ja surkeinta marxilaisuudesta-luopumistaan.

Edelleen, aivan vääriä ovat niin ikään „credon” laatijain käsitykset Länsi-Euroopan työväenliikkeen nykyisestä tilasta ja siitä marxilaisuuden teoriasta, jonka lipun alla tämä liike kulkee. „Marxilaisuuden kriisistä” puhuminen merkitsee niiden tolkkuttomien fraasien toistamista, joita porvarilliset pännänpyörittäjät sepustavat koettaen paisuttaa jokaista kiistaa sosialistien välillä ja saada siten aikaan hajaannuksen sosialistisissa puolueissa. Surullisen kuuluisa bernsteiniläisyys ⁵⁰ — siinä mielessä, missä suuri yleisö yleensä ja „credon” laatijat muun muassa sen tavallisesti ymmärtävät, — merkitsee yritystä tyypistää marxilaisuuden teoriaa, yritystä muuttaa vallankumouksellinen työväenpuolue reformipuolueeksi, ja tämä yritys on tullut jyrkästi

tuomituksi Saksan sosialidemokraattien enemmistön taholta, kuten sopi odottaakin. Saksan sosialidemokratian keskuudessa on monia kertoja esiintynyt opportunistisia virtauksia, ja joka kerta puolue, joka on pysynyt uskollisena kansainvälisen vallankumouksellisen sosialidemokratian ohjeille, on torjunut ne. Olemme varmoja siitä, että kaikenlaiset yritykset siirtää opportunistisia katsomuksia Venäjälle torjutaan yhtä jyrkästi venäläisten sosialidemokraattien valtavan enemmistön taholta.

Niin ikään, vastoin „credon” laatijain olettamuksia, ei voi olla puhuttakaan mistään Länsi-Euroopan työväenpuolueiden „käytännöllisen toiminnan perinpohjaisesta muutoksesta”: marxilaisuus on alusta alkaen tunnustanut proletariaatin taloudellisen taistelun suunnattoman merkityksen ja tuon taistelun välttämättömyyden ja Marx ja Engels polemisivat jo neljäkymmentäluvulla utopistisocialisteja vastaan, jotka kielsivät sellaisen taistelun merkityksen⁵¹.

Kun suunnilleen 20 vuotta myöhemmin perustettiin Kansainvälinen Työväenyhdistys, niin heti ensimmäisessä kongressissa Genevessä vuonna 1866 asetettiin kysymys työväen ammattiliittojen ja taloudellisen taistelun merkityksestä. Tämän kongressin päätöslauselmassa osoitettiin tarkasti taloudellisen taistelun merkitys ja varoitettiin sosialisteja ja työläisiä toisaalta yliarvioimasta sen merkitystä (jota siihen aikaan oli havaittavissa englantilaisten työläisten keskuudessa) ja toisaalta väheksymästä sen merkitystä (jota ilmeni ranskalaisten ja saksalaisten, varsinkin lassallelaisten keskuudessa). Päätöslauselmassa ei tunnustettu ammatillisia työväenliittoja ainoastaan lainmukaisiksi, vaan myös välttämättömiksi ilmiöiksi kapitalismin vallitessa; — ne tunnustettiin sangen tärkeiksi työväenluokan järjestämiseksi sen jokapäiväisessä taistelussa pääomaa vastaan ja palkkatyön hävittämiseksi. Päätöslauselmassa tunnustettiin, ettei työväen ammatillisten liittojen pidä kiinnittää huomiotaan yksinomaan „välittömään taisteluun pääomaa vastaan”, niiden ei pidä vetäytyä syrjään työväenluokan yleisestä poliittisesta ja yhteiskunnallisesta liikkeestä; niillä ei pidä olla „ahtaita” päämääriä, vaan niiden pitää pyrkiä miljoonien sorrettujen raatajien yleiseen vapautukseen. Siitä lähtien on eri maiden työväenpuolueiden keskuudessa monia kertoja herätetty ja tietysti tullaan vielä monesti herättämään kysymys, eiköhän tällä

hetkellä tulisi kiinnittää jossain määrin enemmän taikka vähemmän huomiota proletariaatin taloudelliseen taikka poliittiseen taisteluun; mutta yleensä eli periaatteessa tämä kysymys on tälläkin hetkellä siten, kuin marxilaisuus sen on asettanut. Se vakaumus, että yhtenäisessä luokkataistelussa tulee ehdottomasti yhdistyä sekä poliittisen että taloudellisen taistelun, on syöpyntä syvälle kansainvälisen sosialidemokratian luihin ja ytimiin. Edelleen historian antama kokemus todistaa kumoamattomasti, että vapauden puuttuminen taikka proletariaatin poliittisten oikeuksien työstäminen pakoittaa aina ehdottomasti asettamaan etualalle poliittisen taistelun.

Sitäkin vähemmän saatetaan puhua jostain oleellisesta muutoksesta työväenpuolueen suhtaantumisessa muihin oppositiopuolueisiin. Siinäkin suhteessa marxilaisuus on osoittanut oikean kannan, joka on yhtä kaukana sekä politiikan merkityksen yliarvioimisesta ja salaliittoaikasta (blanquilaisuudesta y.m.) kuin yliolkaisesta politiikan halveksumisesta taikka sen työstämisestä opportunistiseksi, reformistiseksi yhteiskuntaolojen parsimiseksi (anarkismi, utopistinen ja pikkuporvarillinen sosialismi, valtiotalous, professorisocialismi y.m.). Proletariaatin on pyrittävä perustamaan itsenäisiä poliittisia työväenpuolueita, joiden päätarkoituksena tulee olla poliittisen vallan anastaminen proletariaatin käsiin sosialistisen yhteiskunnan järjestämiseksi. Kuitenkaan proletariaatti ei saa pitää muita luokkia ja puolueita „kauttaaltaan taantumuksellisenä massana”⁵²; päinvastoin, sen täytyy osallistua kaikkeen poliittiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan, kannattaa edistyksellisiä luokkia ja puolueita taantumuksellisia vastaan, tukea kaikkinaista vallankumousliikettä voimassa olevaa järjestelmää vastaan, puolustaa jokaista sorrettua kansallisuutta tai rotua, jokaista vainottua uskonsuuntaa, oikeudetonta sukupuolta j.n.e. „Credon” kirjoittajien järjestyksessä tästä aiheesta todistavat vain pyrkimystä hämätä proletariaatin taistelun luokkaluonne, tehdä tuo taistelu voimattomaksi jonkinlaisella järjettömällä „yhteiskunnan tunnustamisella”, työstää vallankumouksellinen marxilaisuus tavalliseksi tusinaluontoiseksi reformistiseksi virtaukseksi. Olemme varmoja siitä, että venäläisten sosialidemokraattien valtava enemmistö torjuu ehdottomasti moisen sosialidemokratian perusperiaatteiden vääristelyn.

Väärät olettamukset Länsi-Euroopan työväenliikkeestä johtavat „credon” laatijat tekemään vieläkin väärempiä „johtopäätöksiä Venäjää varten”.

Se väite, että Venäjän työväenluokka „ei ole vielä asettanut poliittisia tehtäviä”, todistaa vain, ettei tunneta Venäjän vallankumousliikettä. Johan vuonna 1878 perustettu „Pohjois-Venäjän työväenliitto”⁵³ ja vuonna 1875 perustettu „Etelä-Venäjän työväenliitto”⁵⁴ ottivat ohjelmaansa poliittisen vapauden vaatimuksen. 80-luvun taantumuskauden jälkeen työväenluokka on esittänyt monia kertoja tuon saman vaatimuksen 90-luvulla. Väite, että „puheet työväen itsenäisestä poliittisesta puolueesta eivät ole muuta kuin tulosta vieraiden tehtävien, vieraiden tulosten siirtämisestä maaperällemme”, todistaa vain, ettei ymmärretä lainkaan Venäjän työväenluokan historiallista merkitystä eikä Venäjän sosialidemokratian oleellisimpia tehtäviä. „Credon” laatijain oma ohjelma kallistuu nähtävästi sinne päin, että työväenluokka noudattamalla „vähemmän vastuksen linjaa” rajoittuisi taloudelliseen taisteluun ja „liberaaliset opposiitioaineokset” kävisivät marxilaisten „osanotolla” taistelua „oikeudellisten muotojen” puolesta. Moisen ohjelman toteuttaminen merkitsisi Venäjän sosialidemokratian poliittista itsemurhaa, se merkitsisi Venäjän työväenliikkeen ja Venäjän vallankumousliikkeen (nämä kaksi käsitettä käyvät meillä yhteen) tavatonta hidastamista ja mataloittamista. Yksin tuollaisen ohjelman ilmaantumisen mahdollisuuskin osoittaa, miten perusteltu ja olivat Venäjän sosialidemokratian erään esitaistelijan P. B. Axelrodin epäilykset, kun hän vuoden 1897 lopulla kirjoitti tuollaisen perspektiivin mahdollisuudesta:

„Työväenliike ei ylene työläisten ja työnantajien välisten puhtaasti taloudellisten yhteenottojen ahtaasta uomasta, ja sellaisenaan, kokonaisuutena otettuna sillä ei ole poliittista luonnetta, sen sijaan taistelussa poliittisen vapauden puolesta proletariaatin etumaiset kerrokset kulkevat niin sanotun intelligenssin vallankumouksellisten kerhojen ja ryhmien mukana” (Axelrod, „Kysymykseen venäläisten sosialidemokraattien nykyisistä tehtävistä ja taktiikasta”. Geneve, 1898, s. 19).

Venäläisten sosialidemokraattien on julistettava päättävä sota kaikkia niitä aatteita vastaan, jotka ovat saaneet ilmaisuksensa „credossa”, sillä nämä aatteet johtavat suoraan tuollaisen perspektiivin toteutumiseen. Venäläisten sosialidemokraattien tulee panna liikkeelle kaikki voimansa sen

hyväksi, jotta toteutuisi toinen perspektiivi, jonka P. B. Axelrod on esittänyt seuraavin sanoin:

„Toinen perspektiivi: sosialidemokratia järjestää Venäjän proletaariaatin itsenäiseksi poliittiseksi puolueeksi, joka taistelee vapauden puolesta *osaksi rinnan ja liitossa* porvarillisten vallankumouksellisten ryhmien kanssa (mikäli sellaisia on olemassa), osaksi vetämällä suoraan riveihinsä tai innoittaen mukaansa intelligenssin kansanmielisimmät ja vallankumoukselliset ainekset” (sama lähde, s. 20).

Samaan aikaan, jolloin P. B. Axelrod kirjoitti nämä rivit, sosialidemokraattien lausunnoista Venäjällä ilmeni selvästi, että he olivat valtavalla enemmistöltään samalla kannalla. Tosin eräs Pietarin työläisten lehti „Rabotshaja Mysl”⁵⁵ tuntui taipuvan „credon” laatijain aatteisiin, esittäen valitettavasti johtavassa ohjelmakirjoituksessaan (№ 1, lokakuu 1897) sellaisen täysin virheellisen ja sosialidemokratismiin kanssa ristiriidassa olevan ajatuksen, että „pyrittäessä alituisesti muistamaan poliittinen ihanne” saatetaan „himentää liikkeen taloudellista pohjaa”. Mutta samaan aikaan Pietarin työläisten toinen lehti, „St.-Peterburgski Rabotshi Listok”⁵⁶ (№ 2, syyskuu 1897), asettui päättävästi sille kannalle, että „vain lujasti järjestynyt ja suuri työväenpuolue pystyy... kukistamaan itsevaltiuden”, että „vahvaksi puolueeksi järjestyneinä” työläiset „vapauttavat itsensä ja koko Venäjän kaikesta poliittisesta ja taloudellisesta sorrosta”. Kolmas sanomalehti, „Rabotshaja Gazeta”⁵⁷, kirjoitti 2. n:ronsä pääkirjoituksessa (marraskuu 1897): „Taistelu itsevaltiudellista hallitusta vastaan poliittisen vapauden puolesta on Venäjän työväenliikkeen lähimpänä tehtävänä”.— „Venäjän työväenliike kymmenkertaistuttaa voimansa, jos se esiintyy yhtenäisenä ja harmoonisena kokonaisuutena yhteisellä nimellä ja hyvin järjestettyine organisaatioineen...” „Erillisten työläiskerhojen pitää muuttua yhdeksi yhteiseksi puolueeksi”. „Venäjän työväenpuolue on oleva sosialidemokraattinen puolue”.— Se, että venäläisten sosialidemokraattien valtava enemmistö kannatti täydellisesti juuri näitä „Rabotshaja Gazetan” vakaumuksia, näkyy siitäkin, että keväällä 1898 pidetty Venäjän sosialidemokraattien edustajakokous⁵⁸ perusti „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen”, julkaisi sen manifestin ja tunnusti „Rabotshaja Gazetan” puolueen viralliseksi äänenkannattajaksi. Näin siis „credon” laatijat ottavat jättiläismäisen taka-askeleen siihen kehitystasoon

verraten, minkä Venäjän sosialidemokratia jo on saavuttanut ja minkä se on merkinnyt „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen Manifestiin”. Vaikka Venäjän hallituksen hurjat vainotoimenpiteet ovatkin johtaneet siihen, että puolueen toiminta on nykyisin väliaikaisesti heikentynyt ja sen virallinen lehti lakannut ilmestymästä, niin Venäjän kaikkien sosialidemokraattien tehtävänä on nyt ponnistaa kaikki voimansa sen hyväksi, jotta puolue saataisiin lopullisesti lujitetuksi, puolueohjelma laadituksi ja sen virallinen äänenkannattaja uudelleen ilmestymään. Sen ajatusten häilyväisyyden vuoksi, jota todistaa sellaisten ohjelmien kuin edellä käsitellyn „credon” ilmaantumisen mahdollisuus, me katsomme erittäin tarpeelliseksi tähdentää seuraavia „Manifestissa” esitettyjä peruseriaatteita, jotka ovat äärettömän tärkeitä Venäjän sosialidemokratialle. Ensiksikin Venäjän sosialidemokratia „tahtoo olla ja pysyä järjestyneiden työläisjoukkojen luokkaliikkeenä”. Tästä seuraa, että sosialidemokratian tunnuslauseena tulee olla työläisten auttamisen ei ainoastaan taloudellisessa, vaan myös poliittisessä taistelussa, agitaation harjoittamisen ei ainoastaan lähimpien taloudellisten tarpeitten pohjalla, vaan myös poliittisen sarron kaikkien ilmenemismuotojen pohjalla; ei ainoastaan tieteellisen sosialismin aatteiden propagoimisen, vaan myös demokraattisten aatteiden propagoimisen. Työläisten luokkaliikkeen lippuna voi olla vain vallankumouksellisen marxilaisuuden teoria, ja Venäjän sosialidemokratian on pidettävä huolta sen edelleenkehittämisestä ja toteuttamisesta elämässä varjellen sitä samalla niiltä vääristelyiltä ja siltä mataloittamiselta, joiden kohteiksi „muotiteoriat” niin usein joutuvat (ja vallankumouksellisen sosialidemokratian menestykset Venäjällä ovat jo tehneet marxilaisuuden „muoti”-teoriaksi). Keskittäessään nykyään kaikki voimansa toimintaan tehdas- ja vuorityöläisten keskuudessa sosialidemokratian ei pidä unohtaa, että niiden työläisjoukkojen riveihin, joita se järjestää, tulee liikkeen laajetessa kuulua myös kotityöläisten, kotiteollisuudenharjoittajien, maaseudun työläisten sekä taloudelliseen häviöön joutuneen ja nälkäänsortuvan talonpoikaiston miljoonaisen joukkojen.

Toiseksi: „Venäläisen työläisen on vahvoilla hartioillaan vietävä ja se viekin perille poliittisen vapauden valloittamisen asian”. Asettamalla lähimmäksi tehtäväkseen absolu-

tismin kukistamisen, sosialidemokratian pitää esiintyä demokratian esitaistelijana, ja jo pelkästään tämän vuoksi sen on tuettava kaikin tavoin Venäjän kaikkia demokraattisia väestöaineksia, vetäen niitä puolelleen liittolaisiksi. Vain itsenäinen työväenpuolue voi olla vankkana tukena taistelussa itsevaltiutta vastaan, ja vain liitossa sellaisen puolueen kanssa, sen tukemana, voivat kaikki muut poliittisen vapauden puolesta kamppailevat taistelijat esiintyä aktiivisesti.

Ja vihdoin kolmanneksi: „Sosialistisena liikkeenä ja suuntana Venäjän sosialidemokraattinen puolue jatkaa koko aikaisemman vallankumousliikkeen asiaa ja perinteitä Venäjällä; asettaessaan puolueen kaikista lähimmistä tehtävistä päätehtäväksi poliittisen vapauden valtaamisen, sosialidemokratia kulkee sitä päämäärää kohti, minkä jo vanhan „Narodnaja Voljan”⁵⁹ mainehikkaat toimihenkilöt selvästi viitoittivat”. Koko edeltäneen vallankumousliikkeen perinteet vaativat sosialidemokratiaa keskittämään nyt kaikki voimansa puolueen järjestämiseen, kurin lujittamiseen sen sisällä ja konspiraatiotekniikan kehittämiseen. Jos kerran vanhan „Narodnaja Voljan” toimihenkilöt kykenivät esittämään tavattoman suurta osaa Venäjän historiassa huolimatta näitä harvalukuisia sankareita kannattaneiden yhteiskuntapiirien suppeudesta ja siitä, ettei liikkeen lippuna ollut lainkaan vallankumouksellinen teoria, niin proletariaatin luokkataisteluun nojautuva sosialidemokratia kykenee tulemaan voittamattomaksi. „Venäjän proletariaatti heittää hartioiltaan itsevaltiuden ikeen jatkaakseen entistä suuremmalla tarmolla taistelua pääomaa ja porvaristoa vastaan sosialismin lopulliseen voittoon asti”.

Kehoitamme kaikkia Venäjällä olevia sosialidemokraattien ryhmiä ja kaikkia työläiskerhoja käsittelemään ylläesitetyn „credon” ja päätöslauselmamme sekä ilmaisemaan selvästi kantansa herätetystä kysymyksestä, jotta saataisiin poistettua kaikki erimielisyydet ja joudutettua Venäjän sosialidemokraattisen puolueen järjestämistä ja lujittamista.

Ryhmien ja kerhojen päätöslauselmista voitaisiin tiedottaa ulkomailla toimivalle „Venäjän sosialidemokraattien liitolle”, joka vuonna 1898 pidetyn Venäjän sosialidemokraattien edustajakokouksen päätöksen 10:nnen pykälän perusteella on Venäjän sosialidemokraattisen puolueen osa ja sen ulkomainen edustaja.

ARVOSTELUA

S. N. Prokopovitsh. Työväenliike Lännessä⁶⁰

....,turvauttava yhteiskuntatieteeseen ja muka sen tekemään päätelmään, että kapitalistinen yhteiskuntajärjestelmä siinä kehittyvien ristiriitojen vuoksi kulkee hillittömästi tuhoaan kohti. Tarpeelliset selitykset löydämme Kautskyn „Erfurtin ohjelmasta” ” (147). Ennen kuin teemme selkoa hra Prokopovitshin esittämän otteen sisällöstä, toteamme seuraavan eriskummallisuuden, joka on hyvin luonteenomaista hra Prokopovitshille ja hänen kaltaisilleen teorian uudistajille. Minkä takia tämä meidän „kriittillinen tutkijamme” kääntyessään „yhteiskuntatieteen” puoleen, etsii „selityksiä” yksinomaan Kautskyn helppotajuisesta kirjasta? Vai luuleeko hän, että tuossa kirjasssa onkin koko „yhteiskuntatiede”? Hän tietää hyvin, että Kautsky on „Marxin perinteiden uskollinen varjelija” (I, 187), että juuri Marxin taloustieteellisistä traktaateista on etsittävä „yhteiskuntatieteen” tietyn koulukunnan „päätelmien” esitystä ja perustelua, mutta hän menettelee aivan kuin ei tietäisi edes sitäkään. Mitä meidän on ajateltava „tutkijasta”, joka rajoittuu hyökkäilemään teorian „varjelijoita” vastaan uskaltamatta kertaakaan koko kirjassaan höyhentää suoraan ja avoimesti itse tuota teoriaa?

Tuossa hra Prokopovitshin lainaamassa kohdassa Kautsky puhuu siitä, että teknillinen mullistus ja pääoman kasaantuminen menevät yhä nopeammin ja nopeammin eteenpäin, että itse kapitalismin perusominaisuuksien vuoksi tuotannon laajentaminen on välttämätöntä ja välttämättä keskeytyksetöntä, kun sitä vastoin markkinain laajentuminen „käy jonkin aikaa liian hitaasti”; „nähtävästi

on lähellä se hetki, jolloin Euroopan teollisuuden markkinat eivät ainoastaan lakkaa laajentumasta, vaan alkavat jopa supistua. Tuo ilmiö ei ole merkitsevä mitään muuta kuin koko kapitalistisen yhteiskunnan vararikkoo". Hra Prokopovitsh „arvostelee” „yhteiskuntatieteen päätelmiä” (t.s. Kautskyn viitettä *erääseen* Marxin johtamaan kehityslakiin): „Tuossa kapitalistisen yhteiskunnan kiertämättömän tuhoutumisen perustelussa näyttelee pääosaa se, että „alituinen pyrkimys tuotannon laajentamiseen” asetetaan „markkinain yhä enemmän hitaantuvan laajenemisen ja vihdoin niiden supistumisen” vastakohtaksi. Kautskyn mukaan tämä ristiriita on tuhoava kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän. Mutta” (kuulkaahan!) „tuotannon laajentaminenhan edellyttää, että osa lisäarvosta „kulutetaan tuotannollisesti”, — t.s. ensi aluksi se realisoidaan, sitten se kulutetaan koneisiin, rakennuksiin j.n.e. uutta tuotantoa varten. Toisin sanoen tuotannon laajentaminen on mitä kiinteimmin yhteydessä siihen, että ovat olemassa markkinat jo tuotetuille tavaroille; sen tähden tuotannon alituinen laajentaminen markkinain supistuessa suhteellisesti — on mahdoton juttu” (148). Ja hra Prokopovitsh on niin tyytyväinen tähän „yhteiskuntatieteen” alalle tekemäänsä ekskurssiin, että heti seuraavalla rivillä hän puhuu alentuvaisen ylimielisesti uskon „tieteellisestä” (lainausmerkeissä sanottuna) perustelusta j.n.e. Moinen tyhmänjulkea arvostelu saattaisi raivostuttaa, ellei se olisi ennen kaikkea huvittavaa. Kelpo hra Prokopovitsh on kuullut hälyä, mutta mistä, sitä ei älyä. Hra Prokopovitsh on kuullut abstraktisesta realisoimisteoriasta, jota on viime aikana kiivaasti pohdittu venäläisessä kirjallisuudessa, jota paitsi „tuotannollisen kulutuksen” merkitystä on korostettu erikoisesti narodnikkilaisen taloustieteen virheiden vuoksi. Käsittämättä kunnollisesti tätä teoriaa hra Prokopovitsh on kuvitellut sen *kiistävän* (!) ne kapitalismin pohjimmaisiet ja elementaariset ristiriidat, joihin Kautsky tässä viittaa. Kun kuuntelee hra Prokopovitshia, niin ei auta muu kuin luulla, että „tuotannollinen kulutus” voi kehittyä *riippumatta lainkaan* henkilökohtaisesta kulutuksesta (ja henkilökohtaisessa kulutuksessa näyttelee vallitsevaa osaa joukkojen kulutus), t.s. että kapitalismin ei sisällä mitään ristiriitaa tuotannon ja kulutuksen välillä. Tämä on suorastaan järjettömyyttä, ja Marx ja hänen

venäläiset kannattajansa * ovat esiintyneet selvästi moista vääristelyä vastaan. Siitä, että „tuotannon laajentaminen edellyttää tuotannollista kulutusta” ei ainoastaan ole johtumatta se porvarillis-apologeettinen teoria, johon „kriittillinen tutkijamme” hairahtuu, vaan päinvastoin siitä johtuu nimenomaan se kapitalismille ominainen ristiriita, mikä on olemassa tuotannon rajattoman kasvamispyrkimyksen ja kulutuksen rajoittuneisuuden välillä ja mikä on johtava kapitalismin tuhoutumiseen.

Edellä esitetyn johdosta kannattaa panna merkille myös seuraava mielenkiintoinen seikka. Hra Prokopovitsh on kiivasa Bernsteinin kannattaja, hän lainailee ja kääntää useita sivumääriä tämän lehtikirjoituksia. Tunnetussa kirjasaan „Die Voraussetzungen etc.”**. Bernstein suosittelee hra S. Prokopovitshia saksalaisellekin yleisölle venäläisenä kannattajanaan, mutta tekee kuitenkin varauksen, jonka ajatus on se, että hra Prokopovitsh on bernsteiniläisempi kuin Bernstein itse. Ja kerrassaan hassua on se, että molemmat sekä Bernstein että hänen venäläinen myötäveisajansa vääristelevät realisoimisteoriaa, mutta *täysin vastakkaisiin suuntiin*, joten he *kumpikin hakkaavat toisiaan*. Bernstein on ensinnäkin huomannut Marxilla „ristiriitaa” siinä, että tämä, asettuessaan vastustamaan Rodbertuksen kriisiteoriaa, samaan aikaan julistaa „kaikkien todellisten kriisien perimmäiseksi syyksi joukkojen köyhyyden ja rajoitetun kulutuksen”. Todellisuudessa siinä ei ole minkäänlaista ristiriitaa, kuten minulla on jo ollut tilaisuus osoittaa toisessa yhteydessä („Tutkielmia”, s. 30***; „Kapitalismin kehitys Venäjällä”, s. 19****). Toiseksi Bernstein järkeilee aivan samoin kuin hra V. V. meillä, että lisätuotteen äärettömän kasvun täytyy välttämättä merkitä omistavien lukumäärän lisääntymistä (tai työläisten hyvinvoinnin kohoamista), sillä eiväthän kapitalistit ja heidän palvelijansa (sic!*****) voi „kuluttaa” koko lisätuotetta („Die Voraussetzungen etc.”, S.***** 51—52). Tämä naiivi

* Vrt. kirjoitustani „Nautshnoje Obozrenijessa”, elokuu 1899, erikoisesti s. 1572 (ks. tämän osan ss. 61—79, erikoisesti ss. 70—71. *Toim.*) ja kirjaani „Kapitalismin kehitys Venäjällä”, s. 16 ja seur. (ks. Teokset, 3. osa, s. 35 ja seur. *Toim.*).

** — „Sosialismin edellytykset j.n.e.”, *Toim.*

*** Ks. Teokset, 2. osa, ss. 148—149. *Toim.*

**** Ks. Teokset, 3. osa, ss. 38—39. *Toim.*

***** — sillä lailla! *Toim.*

***** — Seiten — sivut. *Toim.*

järkeily jättää kokonaan sivuun tuotannollisen kulutuksen merkityksen, *kuten Kautsky onkin osoittanut Bernsteiniä vastaan tähdättyssä kirjassaan* (Kautsky: „Gegen Bernstein”, II Abschnitt * — „lisäarvon käyttöä” koskeva pykälä). Mutta sitten ilmaantuu Bernsteinin suosittama venäläinen bernsteiniläinen ja puhuu aivan päinvastaista, lukee Kautskylle lakia „tuotannollisen kulutuksen” osuudesta ja paisuttaa tällöin Marxin löydön sellaiseen mahdottomuuteen saakka, ikään kuin tuotannollinen kulutus voisi kehittyä täysin riippumatta henkilökohtaisesta kulutuksesta! ikään kuin lisäarvon realisointi käyttämällä se tuotantovälineiden tuotantoon poistaisi loppukädessä tuotannon riippuvaisuuden kulutuksesta ja siis edellisen ja jälkimmäisen välisen ristiriidan! Lukija voi tästä esimerkistä päätellä, „tutkimuksetko” todellakin ovat saattaneet hra Prokopovitshin „kadottamaan runsaasti puolet teoreettisista edellytyksistä” vai johtuuko tämä „kriittillisen tutkijamme” „hajamielisyys” joistakin muista syistä.

Toinen esimerkki. Kirjoittajamme on kolmella sivulla (25—27) „tutkinut” kysymystä talonpoikain osuuskunnista Saksassa. Esitettyään luettelon erilaisista osuuskunnista ja tilastotietoja niiden nopeasta kehityksestä (erikoisesti maito-osuuskunnista) hra Prokopovitsh järkeilee: „Samaan aikaan kun käsityöläisellä ei ole enää melkein mitään juuria nykyisessä talousjärjestelmässä, talonpoika pysyy yhä vankasti (!) kiinni siinä”. Miten yksinkertaista, eikö totta? Saksalaisten talonpoikain aliravitsemus, heidän nääntymyksensä ylenpalttisessa työnteossa, joukoittainen maaltapako kaupunkiin, kaikki se lienee vain pelkkää keksintöä. Talonpoikaiston „vankkuuden” todistamiseksi ei tarvitse muuta kuin viitata osuuskuntien nopeaan kasvuun (erikoisesti maito-osuuskuntien, minkä seurauksena talonpoikaislapsilta viedään maito ja talonpojat joutuvat yhä suurempaan riippuvaisuuteen kapitalisteista). „Kapitalististen suhteiden kehitys jalostavassa teollisuudessa, viedessään käsityöläisen turmioon, parantaa talonpojan asemaa. Se” (asemako?) „ehkäisee kapitalismin tunkeutumista maatalouteen”. Sepä uutta! Tähän saakka on luultu, että juuri kapitalismin kehitys jalostavassa teollisuudessa on se perusvoima, mikä synnyttää ja kehittää kapitalismia maataloudessa. Mutta

* — Kautsky: „Bernsteiniä vastaan”, II osasto. *Toim.*

hra Prokopovitsh voisi saksalaisten esikuviansa tapaan sanoa täydellä syyllä itsestään: nous avons changé tout ça, me olemme sen kaiken muuttaneet! Mutta pitääköhän se paikkansa, herrat? Olettekohan te todella muuttaneet *edes jotain*, olettekohan todella todistaneet vääräksi „peittoomanne” teorian yhdenkään perusväittämän ja vaihtaneet sen oikeampaan väittämään? Etteköhän ole päinvastoin palanneet vanhoihin ennakkoluuloihin? ..., „Toisaalta jalostavan teollisuuden kehitys turvaa talonpojalle sivuansioita”... Hra V. V:n ja kumpp. doktriinin — talonpoikain sivuansiodoktriinin — henkiinherättämistä! Hra Prokopovitsh pitää tarpeettomana mainita siitä, että nämä „ansiotulot” useimmissa tapauksissa ilmentävät talonpojan muuttumista palkkatyöläiseksi. Hän pitää edullisempaan päättää „tutkielmansa” helisevällä fraasilla: „Talonpoikaisluokka ei ole vielä menettänyt elinnsiteitään”. Tosin Kautsky osoitti juuri Saksan suhteen, että maatalousosuoskunnat ovat *kapitalismin* siirtymisen väliaihe, — mutta näimmehän jo, miten tuo hirveä hra Prokopovitsh museri Kautskyn!

Narodnikkilaisten katsomusten (nimenomaan hra V. V:hen vivahtavan narodnikkilaisuuden) henkiinherättämistä emme huomaa ainoastaan tässä mainitsemassamme kohdassa, vaan hra Prokopovitshin „kriittillisen tutkielman” hyvin monissa muissakin kohdissa. Lukija tietänee ehkä, minkälaisen kuuluisuuden (surullisen kuuluisuuden) hra V. V. on hankkinut itselleen tyypistämällä ja vulgarisoimalla ylettömästi niin sanottua „taloudellisen” materialismin oppia: hra V. V:n „uudelleen-muokkaamana” tämä oppi ei merkinnyt sitä, että kaikki tekijät johdetaan loppukädessä tuotantovoimien kehitykseksi, vaan sitä, että voidaan olla välittämättä monista tekijöistä, jotka ovat sangen tärkeitä (vaikka ne loppukädessä olisivatkin johdannaisia). Aivan samanlaista väärennystä meille tarjoaa myös hra Prokopovitsh yrittäessään saada Kautskyn kiinni siitä, ettei tämä muka ymmärrä „aineellisten voimien” (144) merkitystä, samalla kun hra Prokopovitsh itse huolettomasti sotkee sekaisin „taloudelliset organisaatiot” (145) ja „taloudellisen voiman” (146 ja erikoisesti 149). Valitettavasti emme voi pysähtyä riittävän yksityiskohtaisesti selvittelemään tätä hra Prokopovitshin virhettä, vaan meidän on neuvottava lukijaa perehtymään edellä mainittuun Bernsteinii vastaan suunnattuun Kautskyn kirjaan (Abschnitt III, § a), jossa

on seikkaperäisesti käsitelty hra Prokopovitshin toisintojen originaaleja. Toivomme myöskin, että lukija, joka lukee tarkasti hra Prokopovitshin kirjan, vakuuttuu helposti siitä, että „kriittillisen tutkijamme” kovisteleva teoria (hra Prokopovitsh muuten tässäkin vaikenee vaatimattomasti teorian perustajain mielipiteistä ja pidättäytyy erittelemästä niitä rajoittuen mieluummin lainailemaan otteita tämän teorian nykyisten seuraajien puheista ja kirjoituksista), että tämä teoria on aivan syytön tuohon „taloudellisen” materialismin säädyttömään tyypistämiseen (vrt. esimerkiksi arvovaltaisten belgialaisten kirjoittajien lausumia ss. 74, 90, 92 ja 100 toisessa osassa).

Hra Prokopovitshin esittämien otteiden johdosta on huomautettava, että hän noppii useinkin irrallisia kohtia, antaen lukijalle vääristellyn käsityksen mielipiteistä ja argumenteista, jotka eivät ole edustettuina venäläisessä kirjallisuudessa. Tämän viimeksi mainitun seikan takia hra Prokopovitshin tyhmänjulkea arvostelu tekee erittäin tympäisevän vaikutuksen. Hra Prokopovitshin kirjan lukijoille ei ole eräissä tapauksissa hyödytöntä katsahtaa jopa äskettäin venäjäksi käännettyyn professori Herknerin kirjaankin: „Työläisen työ Länsi-Euroopassa” (Pietari, 1899, aikakauslehti „Obrazovanijen” kustantama). Esimerkiksi sivulla 24 (1. osa) olevassa huomautuksessa hra Prokopovitsh kirjoittaa, että vuoden 1892 kongressissa „tehtiin tuotanto-osuuskuntien järjestämistä suosiva päätös” — ja sitten seuraa sitaatti, joka ensinnäkään ei vahvista täydellisesti tekijän sanoja ja joka toiseksi *on katkaistu* juuri siinä kohdassa, missä sanotaan, että on välttämättä „käytävä taistelua varsinkin sellaista uskoa vastaan, että osuuskunnat pystyvät muka vaikuttamaan kapitalistisiin tuotantosuhteisiin j.n.e.” (Herkner, Huomautuksia, ss. XI—XII, 6. huomautus IX lukuun).

Yhtä hyvällä menestyksellä kuin edellä esitetyssäkin tapauksessa hra Prokopovitsh musertaa Kautskyn ss. 56, 150, 156, 198 ja useilla muilla. Kerrassaan tyhjänpäiväisiä ovat hra Prokopovitshin väitteet, että Liebknecht muka 60-luvulla luopui joksikin aikaa ihanteistaan, petti ne j.n.e. (111, 112). Millaisiin äärimmäisyyksiin „tutkijamme” julkee ja itsevarmuus menee — hänen järkeilyjensä pätevyyteen olemme jo jonkin verran tutustuneet, — osoittaa esimerkiksi seuraava lause (joka ei taaskaan ole suunnattu teorian

luojaa, vaan sen „varjelijaa” vastaan): „Menettelisimme aivan perusteettomasti, jos mielisimme arvostella koko tätä työväenliikkeen konseptiota siltä kannalta, missä määrin se vastaa työväenliikkeen todellista kehityskulkua,— sen *tieteellisuuden* kannalta (kursivointi hra Prokopovitshin). Siinä ei ole eikä voi olla (sic!) hituistakaan tiedettä” (156). Kas miten jyrkkää arvostelua! Koko tuota marxilaisuutta ei kannata edes arvostella — ja sillä hyvä. Ilmeisestikin edesämme on mies, jonka osana on joko suorittaa jättiläismullistus tieteessä, „jonka hituistakaan” „ei voi olla” Saksassa vallitsevana olevassa teoriassa, tahi... tahi — kuinka sen nyt lievemmin oikein sanoisi? — tahi mies, joka „hajamielisydessään” matkii muiden sanoja. Hra Prokopovitsh kumartaa niin hartaasti uusinta epäjumalaansa, joka on tuhanteen kertaan julistanut nämä samat sanat, ettei sääli edes otsaansa. Bernsteiniltä nähkääs „puuttuu teoreettisia katsantokantoja” (198), mikä ilmenee siinä, että hän kaiketi — voitteko kuvitella? — uskoo tarvittavan tieteellistä teoriaa, joka määrää toimihenkilöiden päämäärät. „Kriittilliset tutkijat” ovat vapaita moisesta oudosta uskomuksesta. „Tiede tulee vapaaksi vasta sitten”, sanoo hra Prokopovitsh, „kun tunnustetaan, että sen pitää *paivella* puolueen tarkoituksiperiä eikä *määrätä* niitä. On tunnustettava, ettei tiede voi asettaa tarkoituksiperiä käytännölliselle puolueelle” (197). Huomautamme, että juuri näistä kannattajansa katsomuksista Bernstein onkin sanoutunut irti. „Periaatteellinen ohjelma, joka vie väistämättä dogmaattisuuteen, on vain haittana puolueen terveen kehityksen tiellä... Teoreettiset periaatteet ovat hyviä propagandassa, mutta eivät ohjelmassa” (157). „Ohjelmat ovat tarpeettomia, vahingollisia”. „Persoonallisuus voi itse olla ohjelmana, jos hän on herkkä ja aavistaa herkästi ajan vaatimukset”... Lukija ehkä luulee, että siteeraan yhä otteita hra Prokopovitshin tutkimustyöstä? Ei, siteeraan nyt sanomalehteä „Novoje Vremja”⁶¹, joka julkaisi äskettäin yleistä huomiota saaneita kirjoituksia ohjelmasta... ei tietenkään puolueen ohjelmasta,— vaan uuden sisäasiain ministerin ohjelmasta...

Mikä suhde hra Prokopovitshin saarnaamalla periaatteettomuuden vapaudella... tuota noin, „tieteen vapaudella” on niiden länsieurooppalaisten toimihenkilöiden enimmän osan katsomuksiin, joista rohkea kriitikkomme niin rohkeasti kirjoittelee, se näkyy seuraavista hra Prokopovitshin samai-

sesta kirjasta otetuista lainauksista: „...Tietenkin pettämättä periaatteita” (159)... „Loukkaamatta vähääkään riippumattomuuttaan, uskollisuuttaan periaatteille”... „Kiistän kompromissin vain siinä tapauksessa... jos se vie periaatteista luopumiseen tai vaikkapa periaatteista vaikenemiseen” (171)... „Menemättä periaatteettomuuteen” (174)... „Tietenkin myymättä sieluaan, tässä tapauksessa periaatteita” (176)... „Periaatteet on nyt määritelty tiukasti” (183)... (Tarvitaan) „kompassi, joka vapauttaisi harhailemasta haparoiden”, kompassi „likinäköistä empirismiä” vastaan, sitä vastaan, ettei „suhtauduttaisi huolettomasti periaatteisiin” (195)... „Päämerkitys kuuluu periaatteelliselle, teoreettiselle puolelle”... (II osan 103) j.n.e.

Lopuksi vielä pari sitaattia: „Jos saksalainen sosialidemokratismi edustaisi sosialismia, eikä proletariaattia, joka on astunut puolustamaan omia etujaan nykyisessä yhteiskunnassa tajuten ensi kerran merkityksensä, niin — koska kaikki saksalaiset eivät liene sentään idealisteja — tämän idealistisia tarkoitusperiä tavoittelevan puolueen rinnalla näkisimme vieläkin vahvemman puolueen — työväenpuolueen, joka edustaisi Saksan proletariaatin ei-idealistisen osan käytännöllisiä etuja”... „Ellei sosialismi olisi tässä liikkeessä vain tavallisenä merkinä tarkoittamassa yhtä määrättyä järjestöä, jos se olisi liikkeellepanevana ideana, periaatteena, joka vaatii puolueen jäseniltä tiettyä spesifiikkistä palvelusta, — niin siinä tapauksessa sosialistinen puolue eroaisi yhteisestä työväenpuolueesta ja proletariaatin joukot, jotka pyrkivät parempaan hyvinvointiin nykyisen järjestelmän pohjalla ja jotka vähemmän ajattelevat ihanteellista tulevaisuutta, muodostaisivat itsenäisen työväenpuolueen”. Lukija kaiketi luulee taaskin...

Kirjoitettu vuoden 1899 lopulla

*Julkaistu ensi kerran v. 1928
VII Lenin-kokoelmassa*

*Julkaistaan
käsikirjoituksen mukaan*

ARVOSTELUA

Karl Kautsky. Bernstein und das socialdemokratische Programm. Eine Antikritik*

...Johdannossa Kautsky esittää muutamia sangen arvokkaita ja sattuvia ajatuksia siitä aiheesta, mitkä ehdot pitää vakavan ja tunnollisen arvostelun tyydyttää, jos arvostelijat eivät halua sulkeutua kylmäkiskoisen pedantismien ja kirjantoppineisuuden ahtaisiin puitteisiin, jos he eivät halua kadottaa näkyvistä „teoreettisen älyn” ja „käytännöllisen älyn” — eikä sitä paitsi yksilöiden, vaan erikoisoloihin joutuneiden väestöjoukkojen käytännöllisen älyn — kiinteätä ja erottamattomaa yhteyttä. Tietysti totuus ennen kaikkea, sanoo Kautsky, ja jos Bernstein on tullut vilpittömästi vakuuttuneeksi entisten katsantokantojensa virheellisyydestä, niin hänen suorainen velvollisuutensa on tuoda se julki täydellä selvyydellä. Mutta sehän se surkeata onkin, että Bernsteiniltä puuttuu juuri suoruutta ja varmuutta: hänen kirjasensa on hämmästyttävän „ensyklopedinen” (kuten Antonio Labriola on jo huomauttanut eräässä ranskalaisessa aikakauslehdessä), se koskettelee tavattoman monia probleemeja, lukemattomia kysymyksiä, mutta *yhdestäkään* näistä kysymyksistä se ei anna eheätä ja selvää esitystä arvostelijan uusista katsantokannoista. Arvostelija esittää vain epäilyksiään, jättäen pikimmiten koskettelemansa vaikeat ja mutkalliset pulmakysymykset kaikkea itsenäistä käsittelyä vaille. Siitä johtuukin — Kautsky huomauttaa sarkastisesti — sellainen kummallinen juttu, että Bernsteinin kannattajat käsittävät hänen kirjansa hyvin monella eri tavalla, jota vastoin kaikki Bernsteinin vastustajat käsittävät sen samalla tavalla. Tärkein vastaväite, minkä Bernstein esittää vastustajilleen, on

* — Karl Kautsky, Bernstein ja socialdemokraattinen ohjelma. Vasta-arvostelua. *Toim.*

se, että häntä ei ymmärretä, että häntä ei haluta ymmärtää. Ne monet aikakaus- ja sanomalehtikirjoitukset, joita Bernstein on kirjoittanut vastaukseksi vastustajilleen, eivät ole selvittäneet hituistakaan hänen myönteisiä katsomuksiaan.

Kautsky aloittaa vasta-arvostelunsa metodikysymyksestä. Hän tarkastelee Bernsteinin vastaväitteitä materialistista historiankäsitystä vastaan ja osoittaa, että Bernstein on sekoittanut käsitteen „deterministinen” käsitteeseen „mekaaninen”, sekoittanut tahdon vapauden toiminnan vapauteen, samaistanut täysin perusteettomasti historiallisen välttämättömyyden ja ihmisten pakonalaisen, ulospääsemättömän tilan. Jo Marxin historia-teorian perusväittämät kumoavat kuluneen, Bernsteininkin toistaman syytöksen fatalismista. Ei saa selittää kaikkea tuotantovoimien kehitykseksi, sanoo Bernstein. On „otettava laskuihin” muitakin tekijöitä.— Mainiota, vastaa Kautsky, mutta niinhän pitää tehdä jokaisen tutkijan, pitipä hän kiinni minkälaisesta historiankäsityksestä tahansa. Ken haluaa saada meidät luopumaan Marxin metodista, joka on niin loistavasti osoittanut ja yhä osoittaa pätevyytensä käytännössä, hänen on mentävä jompaa kumpaa tietä: joko hän luopuu kokonaan historiallisen prosessin lainmukaisuuden ja välttämättömyyden ideasta, ja silloin hän siis heittää yli laidan kaikki yritykset perustella sosiologiaa tieteellisesti, tahi hänen on osoitettava, millä tavalla muista tekijöistä (esimerkiksi eettillisistä katsomuksista) voidaan johtaa historiallisen prosessin välttämättömyys,— osoittaa se analyyysillä, jota voitaisiin edes lähimain vertailla „Pääomassa” olevaan Marxin analyyysiin. Bernstein ei ainoastaan ole tekemättä vähäisintäkään yritystä siihen suuntaan, vaan rajoittuen sisällöttömään kuluneeseen sanontaan muidenkin tekijäin „ottamisesta laskuihin” käyttää *edelleenkin* kirjassaan vanhaa materialistista metodia, ikään kuin hän ei olisikaan julistanut sitä riittämättömäksi! Paikoitellen Bernstein käyttää tätä metodia jopa sallimattoman törkeästi ja yksipuolisesti, kuten Kautsky osoittaa! Edelleen Bernsteinin syytökset kohdistuvat dialektiikkaa vastaan, joka jolittaa muka mielivaltaisiin ajatusrakennelmiin y.m. y.m. Bernstein toistaa näitä fraaseja (jotka ovat ehtineet kyllästyttää ällötykseen saakka venäläisiäkin lukijoita) tekemättä edes pienintäkään yritystä osoittaa, mikä dialektiikassa on väärää,— ovatko

Hegel tai Marx ja Engels ehkä syyllistyneet metodologiisiin virheisiin (ja minkälaisiin nimenomaan). Ainoa, millä Bernstein koettaa puolustaa ja vahvistaa mielihäpähtämää, on viittaus „Pääoman” erään loppukohdan (jossa puhutaan kapitalistisen kasaantumisen historiallisesta tendenssistä) „tendenssimäisyyteen”. Tuo syytös on ihan loppuun kulunut: sen ovat esittäneet sekä Eugen Dühring että Julius Wolf ja monet muut Saksassa, sen ovat esittäneet (lisäämme puolestamme) myös hra J. Zhukovski 70-luvulla ja hra N. Mihailovski 90-luvulla — se samainen hra Mihailovski, joka aikoinaan leimasi hra J. Zhukovskin tämän syytöksen esittämisestä sirkustemppuiliijaksi. Entä minkä *todisteen* Bernstein esittää tämän kuluneen hölynpölyn vahvistukseksi? Vain seuraavan: Marx ryhtyi „tutkimustyöhönsä” omaten jo ennakolta valmiit johtopäätökset, sillä „Pääoma” päättyy vuonna 1867 siihen samaan johtopäätökseen, minkä Marx esitti jo 40-luvulla. Moinen „todistelu” on samaa kuin väärinpelaaminen, vastaa Kautsky, sillä Marx ei perustanut johtopäätöksiään yhteen, vaan kahteen tutkimukseen, kuten hän onkin selvästi sanonut teoksensa „Zur Kritik” * alkulauseessa (ks. venäjänkielistä käännöstä: „Eräiden poliittisen taloustieteen väittämien arvostelua” ⁶²). Ensimmäisen tutkimuksensa Marx suoritti 40-luvulla, sen jälkeen kun erosi „Reinin Lehden” toimituksesta. Ja Marx erosi toimituksesta sen takia, että hänen oli puhuttava aineellisista intresseistä, mutta hän tunsikin valmistumattomuutensa siihen. Vetäydyin yhteiskunnalliselta areenalta opiskeluhuoneeseen, kirjoitti Marx itsestään. Näin siis (korostaa Kautsky vihjaten Bernsteinin) alettuaan epäillä sitä, olivatko hänen päätelmänsä aineellisista intresseistä oikeita, olivatko silloin vallinneet mielipiteet tästä kysymyksestä oikeita, Marx ei pitänyt näitä epäilyjään niin tärkeinä, että olisi kirjoittanut niistä kokonaisen kirjan ja kuuluttanut niistä kaikille ja jokaiselle. Ei, Marx ryhtyi opiskelemaan, vaihtaakseen entiset epäilemänsä katsantokannat joihinkin uusiin myönteisiin katsantokantoihin. Hän alkoi tutkia ranskalaisia yhteiskuntatieteellisiä teorioita ja englantilaista poliittista taloustiedettä. Hän tutustui läheisesti Engelsoniin, joka siihen aikaan tutki seikkaperäisesti Englannin kansantalouden faktillista tilaa. Tämän

* — „Zur Kritik der politischen Oekonomie” — „Poliittisen taloustieteen arvostelua”. *Toim.*

yhteistyön, tämän *ensimmäisen* tutkimuksen tuloksena olivat ne tunnetut johtopäätökset, jotka kumpikin kirjoittaja sitten esittikin täysin määritellysti 40-luvun lopulla⁶³. Vuonna 1850 Marx muutti Lontooseen, ja tieteellisille harrastuksille suotuisat elämänehdot Lontoossa kannustivat häntä „ryhtymään aineen tutkimiseen aivan *alusta* sekä aloittamaan uuden aineiston kriittillisen käsittelyn” („Eräiden väittämien arvostelua”, 1. painos, s. XI⁶⁴. Kursivointi meidän). Tämän monen monituisia vuosia jatkuneen *toisen* tutkimuksen hedelmänä olivat teokset: „Zur Kritik” (1859) ja „Das Kapital” (1867). Johtopäätös, johon „Pääoma” tulee, käy yhteen 40-luvulta olevan aikaisemman johtopäätöksen kanssa, sillä jälkimmäinen tutkimus vahvisti edellisen tutkimuksen tulokset. „Minun katsantokantani, sanottakoon niistä mitä tahansa, ovat tunnollisten ja monivuotisten tutkimusten tulosta”, kirjoitti Marx vuonna 1859 (sama lähde, s. XII)⁶⁵. Miten kovin tämä muistuttaakaan sitä, että johtopäätökset ovat olleet valmiit kauan ennen varsinaista tutkimusta, eikö totta? — kysyy Kautsky.

Dialektiikka-kysymyksestä Kautsky siirtyy arvo-kysymykseen. Bernstein sanoo, ettei Marxin teoria ole täydellinen ja että se jättää avoimiksi monet probleemit, „jotka eivät ole vielä läheskään täysin selitettyjä”. Kautsky ei aiokaan kieltää sitä: Marxin teoria ei ole tieteen viimeinen sana, sanoo hän. Historia on tuova mukanaan sekä uusia tosiasioita että uusia tutkimusmenetelmiä, jotka vaativat teorian edelleen kehittämistä. Jos Bernstein olisi yrittänyt käyttää uusia faktatietoja ja uusia tutkimusmenetelmiä kehittääkseen teoriaa edelleen, niin kaikki olisivat hänelle kiitollisia siitä. Mutta Bernstein ei ajattelekaan sellaista, vaan rajoittuu tekemään halpahintaisia syytöksiä Marxin oppilaita vastaan sekä kerrassaan epäselviä, aito eklektisiä huomautuksia, sentapaisia kuin että Gossen—Jevonsin—Böhm:n koulukunnan rajahyötyteoria on yhtä oikea kuin Marxin työarvoteoriakin. Molemmat teoriat säilyttävät merkityksensä eri tarkoituksia varten, sanoo Bernstein, sillä Böhm-Bawerkilla on a priori samanlainen oikeus abstrahoida siitä tavaran ominaisuudesta, että ne ovat työn tuottamia, kuin Marxilla — abstrahoida tavaran siitä ominaisuudesta, että ne ovat hyödykkeitä. Kautsky toteaa, että on vallan järjetöntä pitää kahta vastakkaista ja toinen toisensa kieltävää teoriaa kelvollisina eri

tarkoituksiin (jota paitsi Bernstein ei sano, mihin tarkoitukseen tämä tai tuo teoria kelpaa). Kysymys ei ole lainkaan siitä, mistä tavarain ominaisuudesta meillä on oikeus *à priori* (von Hause aus)* abstrahoida, vaan siitä, miten ovat selitettävissä nykyaikaisen, tuotteiden *vaihtoon* perustuvan yhteiskunnan perusilmiöt, miten ovat selitettävissä tavarain arvo, rahan tehtävät y.m. Olkoon, että Marxin teoria on jättänyt vielä useat probleemit selittämättä, mutta Bernsteinin arvoteoria on — probleemi, joka on kokonaan selittämättä. Bernstein siteeraa myös Buchia, joka on konstruoinut käsitteen työn „äärimmäinen kiinteys”, mutta Bernstein ei esitä täydellisesti Buchin katsantokantoja eikä selvästi määriteltyä omaa mielipidettään tästä kysymyksestä. Buch on kuitenkin nähtävästi sotkeutunut ristiriitoihin, asettaessaan arvon riippuvaiseksi työpalkasta ja työpalkan — riippuvaiseksi arvosta. Tuntien arvoa koskevien huomautustensa eklektisyyden Bernstein yrittää puolustella yleensä eklektisyyttä. Hän nimittää sitä „terveen järjen kapinaksi jokaiselle dogmille ominaista pyrkimystä vastaan puristaa ajatus ahtaaseen ruuvipenkkiin”. Kautsky vastaa siihen, että jos Bernstein muistaa vähänkään ajattelun historiaa, niin hän huomaa, että suuret kapinoitsijat, jotka ovat vastustaneet tuota ajatuksen puristamista ahtaaseen ruuvipenkkiin, eivät ole koskaan olleet eklektikkoja, että heille on ollut aina ominaista pyrkimys katsomusten yhtenäisyyteen ja eheyteen. Eklektikko taas on liian arka uskaltaakseen kapinoida. Sillä sehän on vielä kovin kaukana kapinasta, jos teen kohteliaita kunniamarteluja Marxin edessä ja samaan aikaan kumartelen kohteliaasti Böhm-Bawerkille! Mainitkaa minulle edes yksi, joka eklektikkona ajattelun tasavallassa ansaitsisi kapinoitsijan nimen! — sanoo Kautsky.

Siirtyessään metodista metodin soveltamisen tuloksiin, Kautsky pysähtyy koskettelemaan niin sanottua Zusammenbruchstheorie'ta, romahdusteoriaa, länsieurooppalaisen kapitalismin äkillisen luhistumisen teoriaa, luhistumisen, jota Marx muka piti kiertämättömänä ja sitoi sen valtavaan talouspulaan. Kautsky sanoo ja todistaa, etteivät Marx ja Engels ole koskaan esittäneet erikoista Zusammenbruchstheorie'ta, eivätkä sitoneet Zusammenbruch'ia ehdottomasti

* — alunperin, alusta saakka. *Toim.*

talouspulaan. Se on vastustajain vääristelyä, jotka tulkitsevat Marxin teoriaa yksipuolisesti temmaten ajatuksettomasti erinäisiä kohtia erinäisistä teoksista, kumotakseensitten voitokkaasti teorian „yksipuolisuuden” ja „karkeuden”. Todellisuudessa Marx ja Engels asettivat länsieurooppalaisten taloudellisten suhteiden uudistamisen riippuvaiseksi Euroopan uusimman historian esiin nostamien luokkien kypsytydestä ja voimasta. Bernstein on yrittänyt väittää, ettei se ole Marxin teoriaa, vaan tuon teorian kautskylaista tulkintaa ja paisuttamista, mutta siteeraamalla sanatarkasti 40- ja 60-luvun aikaisia Marxin teoksia sekä analysoimalla marxilaisuuden perusajatuksia, Kautsky on kumonnut täydellisesti tuon Bernsteinin tosi juonikkaan metkun, saman Bernsteinin, joka on niin kursailematta syyttänyt Marxin oppilaita „apologeettisuudesta ja juonittelusta”. Tämä kohta on Kautskyn kirjassa erikoisen mielenkiintoinen, varsinkin, kun eräät venäläiset kirjoittajat (esimerkiksi hra Bulgakov aikakauslehdessä „Natshalo”) ovat kiiruhtaneet toistamaan sen Marxin teorian väärennyksen, jonka Bernstein on „arvostelun” muodossa tarjonnut (saman väärennyksen toistaa hra Prokopovitshkin kirjassaan „Työväenliike Lännessä”. Pietari, 1899).

Erikoisen perusteellisesti Kautsky käsittelee nykyaikaisen taloudellisen kehityksen perustendenssejä kumotakseens Bernsteinin sen mielipiteen, ettei tämä kehitys muka tapahdu Marxin luonnehtimaan suuntaan. On itsestään selvää, ettei tässä voida esittää, mitä sisältävät luku „Suur- ja pientuotanto” samoin kuin Kautskyn kirjan muut taloustieteelliselle analyysille omistetut luvut, joissa on melko laajasti numeroaineistoa, joten meidän on rajoituttava vain lyhyesti mainitsemaan niiden sisällöstä. Kautsky tähdentää, että kysymys on nimenomaan yleisestä kehityssuunnasta eikä suinkaan yksityiskohdista eikä pinnallisista ilmiöistä, joiden kaikkea moninaisuutta *ei mikään* teoria voi huomioida („Pääoman” vastaavissa luvuissa Marxkin muistuttaa lukijalle tästä yksinkertaisesta, mutta usein unohtuvasta totuudesta.) Käsittelemällä seikkaperäisesti Saksassa vuosina 1882 ja 1895 suoritettujen teollisuustiedustelujen antamia tietoja Kautsky osoittaa, että nämä tiedot ovat todistaneet loistavasti Marxin teorian ja asettaneet pääoman keskittymis- ja pientuotannon syrjäyttämisen prosessin kaiken epäilyksen ulkopuolelle. Bernstein itse tunnusti jo vuonna

1896 (jolloin hänkin kuului vielä apologeettien ja juonittelijain ammattikuntaan, ironisoi Kautsky) täysin päättäväisesti tämän tosiasian, mutta nyt hän liioittelee ylettömästi pientuotannon voimaa ja merkitystä. Esimerkiksi liikeyrityksiä, joissa on vähemmän kuin 20 työläistä, Bernstein laskee olevan useita satoja tuhansia, „lisäten nähtävästi pessimistisessä utteruudessaan liian nollan”, sillä sellaisia liikeyrityksiä on Saksassa vain 49 tuhatta. Ja sitä paitsi pieniksi liikeyrittäjiksi tilastoissa on laskettu keitä tahansa: ajureita ja juoksupoikia, haudankaivajia ja hedelmien kantajia, ompelijattaria, vaikkapa he sitten tekisivät kotonaan työtä kapitalistille, ynnä muita ynnä muita! Panemme merkille sen, teoreettisessa suhteessa erittäin tärkeän, Kautskyn huomautuksen, että pienet (edellä mainittujen tapaiset) kauppa- ja teollisuusliikkeet ovat kapitalistisessa yhteiskunnassa useinkin vain suhteellisen liikaväestön eräs ilmenemismuoto: pientuottajat, jotka ovat joutumaisillaan taloudelliseen häviöön, ja työttömät työläiset muuttuvat (toisinaan väliaikaisesti) pikkukauppiiksi ja kaupustelijoiksi, asuntojen ja nurkkausten vuokralleantajiksi (nekin ovat „liikeyrityksiä”, jotka rekisteröidään tilastoissa rinnan kaikenlaisten muiden liikeyritysten kanssa!) j.n.e. Näiden ammattilaisten liiallinen runsaus ei todista lainkaan pientuotannon elinvoimaisuutta, vaan kurjuuden kasvua kapitalistisessa yhteiskunnassa. Mutta Bernstein korostaa ja liioittelee pienten „teollisuudenharjoittajien” merkitystä silloin, kun se hänen mielestään puhuu hänen edukseen (kysymyksessä suur- ja pientuotannosta) vaieten niistä silloin, kun se puhuu häntä vastaan (kysymyksessä kurjuuden lisääntymisestä).

Bernstein toistaa venäläisenkin yleisön jo kauan sitten tuntemia ajatelmia siitä, että osakeyhtiöt „sallivat” pääoman pirstomisen ja „tekevät tarpeettomaksi” sen keskiytyksen, ja esittää muutamia numerotietoja (vrt. „Zhiznin” 3. n:roa vuodelta 1899) pikkuosakkeiden lukumäärästä. Kautsky vastaa siihen, että nämä numerot eivät todista kerrassaan mitään, sillä eri yhtiöiden pikkuosakkeet saattavat olla suurkapitalistien omaisuutta (mikä Bernsteininkin on pakko myöntää). Sen vahvistukseksi, että osakeyhtiöt *tisäävät* omistavien lukua, Bernstein ei esitä kerrassaan mitään todistuksia eikä hän voikaan esittää niitä, sillä todellisuudessa osakeyhtiöt ovat olemassa sitä varten, että

herkkäuskoista vähävaraista yleisöä voitaisiin pakkoluovuttaa suurkapitalistien ja -keinottelijain hyväksi. Osakkeiden lukumäärän kasvu osoittaa vain sitä, että rikkauden tendenssinä on muuttua osakemuotoon, mutta rikkauden jakautumisesta tämä kasvu ei sano kerrassaan mitään. Yleensä Bernstein on suhtautunut ihmeteltävän kevytmielisesti kysymykseen omistavien lukumäärän, yksityisomistajien lukumäärän lisääntymisestä, mikä ei ole estänyt hänen porvarillisia kannattajiaan ylistämästä juuri Bernsteinin kirjan tätä osaa ja julistamasta, että se perustuu „valtavaan numeroaineistoon”. Bernstein on osoittautunut niin taitavaksi, ironisoi Kautsky, että on saanut tämän valtavan aineiston mahtumaan kahdelle sivulle! Hän sekoittaa omistajat ja kapitalistit, vaikkei viimeksi mainittujen lukumäärän lisääntymistä kukaan ole kiistänytkään. Hän ottaa tuloverotiedot välittämättä niiden fiskaalisesta luonteesta sekä omaisuustulojen sekoittamisesta palkkatuloihin y.m. Hän vertailee tietoja, jotka ovat eri ajoilta ja eri teitä saatuja (esimerkiksi Preussiin nähden) ja sen vuoksi vertailukelvottomia. Hän menee jopa niinkin pitkälle, että lainaa numerotietoja, jotka osoittavat omistajien lukumäärän kasvua Englannissa (jopa painattaa nämä numerot lihavin kirjakkein tärkeimpänä valttinaan!), jonkin katulehden pakinasta, jossa ylistetään kuningatar Victorian jubileumia ja käsitellään tilastoja nec plus ultra * kevytmielisesti! Näiden tietojen alkulähde on tuntematon eikä sellaisia tietoja voidakaan saada Englannin tuloveroja koskevien tietojen pohjalla, sillä näistä tiedoista ei voida määrittellä maksajain lukumäärää eikä kunkin maksajan kokonaistuloa. Kautsky ottaa Kolbin kirjasta tietoja Englannin tuloverosta vuosilta 1812—1847 ja osoittaa, että ne aivan samoin kuin Bernsteinin pakinatiedotkin todistavat (muka) omistajain lukumäärän kasvua — ja tämä kautena, jolloin kansan mitä hirvittävin kurjuus kasvoi kauhistuttavasti Englannissa! Bernsteinin tietojen yksityiskohtainen erittely johtaa Kautskyn siihen johtopäätökseen, ettei Bernstein ole esittänyt ainoatakaan numerolukua, joka todella todistaisi omistajien lukumäärän kasvavan.

Bernstein koettaa johtaa tämän ilmiön teoreettisestikin: eiväthän kapitalistit, sanoo hän, voi itse kuluttaa kaikkea

* — äärimmäisyyteen saakka. *Toim.*

lisäarvoa, jonka määrä kasvaa näin suunnattomasti; siis sitä kuluttavien omistajien luku kasvaa. Kautskyn ei ole vaikea kumota tätä koomillista päätelmää, joka sivuuttaa kokonaan Marxin realisoimisteorian (venäläisessä kirjallisuudessa tätä teoriaa on jo selitetty moneen kertaan). Erittäin mielenkiintoista on, että Kautsky ei kumoa sitä ainoastaan teoreettisin päätelmin, vaan myös konkreettisin tiedoin, jotka todistavat ylellisyyden ja tuhlaavaisuuden lisääntymistä Länsi-Euroopan maissa, nopeasti vaihtuvien muotien vaikutusta, mitkä kärjistävät niin kovin tätä prosessia, joukottaista työttömyyttä, lisäarvon „tuotannollisen kulutuksen” suunnatonta kasvua — s.o. pääomien sijoittamista uusiin liikeyrityksiin, erikoisesti eurooppalaisen pääoman sijoittamista Venäjän, Aasian ja Afrikan rautatie- ynnä muihin liikeyrityksiin.

Bernstein julistaa Marxin „köyhtymisteorian” eli „kurjistumisteorian” kaikkien hylkäämäksi. Kautsky osoittaa sen olevan taaskin Marxin vastustajien vääristelevää liioittelua, sillä Marx ei ole sellaista teoriaa esittänytkään. Marx puhui kurjuuden, alennustilan y.m. kasvusta, osoittaen samalla myös vastakkaisesti vaikuttavan tendenssin ja ne reaaliset yhteiskunnalliset voimat, jotka yksinomaan vain voivatkin tämän tendenssin synnyttää. Todellisuus on täysin vahvistanut nämä Marxin sanat kurjuuden lisääntymisestä: ensinnäkin havaitsemme tosiaan, että kapitalismin tendenssinä on synnyttää ja voimistaa kurjuutta, joka paisuu suunnattomiin mittoihin, kun edellä mainittu vastakkaisesti vaikuttava tendenssi puuttuu. Toiseksi, kurjuus ei kasva fyysillisessä, vaan sosiaalisessa mielessä, t.s. siinä mielessä, että muodostuu epäsuhte porvariston tarpeiden ja koko yhteiskunnan tarpeiden tason kasvun ja työtätekevien joukkojen elintason välillä. Bernstein on ivaillut tuollaista „kurjuuden” käsittämistä, se kun on muka pickwickiläismäistä ymmärtämistä. Vastaukseksi siihen Kautsky osoittaa, että sellaiset henkilöt kuin Lassalle, Rodbertus ja Engels ovat sanoneet aivan määritellysti, että kurjuus on ehdottomasti ymmärrettävä ei ainoastaan fyysillisessä, vaan myös sosiaalisessa mielessä. „Pickwick” kerhoon, sanoo hän torjuen Bernsteinin ivailun, kokoontuu, kuten näette, kunnon seurue! Ja vihdoin kolmanneksi sanat kurjuuden lisääntymisestä pitävät täydellisesti paikkansa kapitalismin „rajaseutuihin” nähden, kun sana rajaseutu ymmärretään sekä maantieteellisessä

merkityksessä (maat, joihin kapitalismi alkaa vasta tunkeutua aiheuttaen useinkin ei ainoastaan fyysillistä kuruutta, vaan vieläpä suoranaista väestöjoukkojen nälänhätää) että taloustieteellisessä merkityksessä (kotiteollisuus ja yleensä ne kansantalouden alat, joilla takapajuiset tuotantotavat ovat vielä pysyviä).

Sangen mielenkiintoinen ja meille venäläisille erikoisen opettavainen on myös „uutta keskisäätyä” koskeva luku. Jos Bernstein olisi halunnut sanoa vain, että suistuvien pientuottajien tilalle ilmaantuu uusi keskisääty, nimittäin intelligenssi, niin hän olisi ollut oikeassa, sanoo Kautsky ja mainitsee, että hän on jo joitakin vuosia sitten pannut merkille tuon ilmiön tärkeyden. Kapitalismi lisää erikoisen nopeasti *toimitsijain* lukua kansan työn kaikilla aloilla, se tarvitsee yhä enemmän ja enemmän intelligenssiä. Tällä viimeksi mainitulla on omalaatuinen asemansa muiden luokkien joukossa, osaksi se liittyy yhteyksiensä, katsomustensa y.m. kannalta läheisesti porvaristoon, osaksi taas palkkatyöläisiin sitä mukaa, kuin kapitalismi yhä enemmän ja enemmän riistää intelligentiltä itsenäisen aseman, tekee hänet riippuvaiseksi palkkalaiseksi ja uhkaa alentaa hänen elintasoaan. Kyseisen yhteiskuntakerroksen väliasteinen, epävakaa ja ristiriitainen asema kuvastuu siinä, että sen keskuuteen ovat levinneet erittäin laajalle ne puolinaiset, eklektiset katsomukset, se vastakkaisten periaatteiden ja katsantokantojen sekasotku, se pyrkimys nousta sanoissa pilvilinnoihin ja hämätä fraaseilla historiallisten väestöryhmien konflikteja,—mitä Marx niin armottomasti ruoski sarkasmeillaan puoli vuosisataa sitten.

Pulateoriaa koskevassa luvussa Kautsky osoittaa, ettei Marx ole lainkaan esittänyt „teoriaa” teollisuuspuolien kymmenvuotisjaksoista, vaan ainoastaan todennut tosiasian. Engels itse on todennut tämän jaksottaisuuden muuttuneen viime aikana. Sanotaan, että työnantajien kartellit, rajoittamalla ja säännöstelemällä tuotantoa, voivat vaikuttaa pulia-ehkäisevästi. Amerikka on kylläkin kartellien maa, mutta rajoituksen asemesta me näemme siellä tuotannon jättiläismäistä kasvua. Ja sitten, rajoittaessaan tuotantoa sisämarkkinoita varten, kartellit laajentavat tuotantoa ulkomarkkinoita varten, myyden siellä tavaroitaan tappiohintaan ja kiskoen kotimaisilta kuluttajilta monopolihintoja. Protektionismin oloissa tämä järjestelmä on kiertämätön, eikä ole

mitään perusteita toivoa protektionismin vaihtuvan vapaa-kaupan järjestelmään. Sulkemalla pikkutehtaita, keskittämällä ja monopolisoimalla tuotantoa, sovelluttamalla käytäntöön parannusuudistuksia kartellit huonontavat tuntuvasti tuottajain asemaa. Bernstein luulee, että keinottelu, joka aiheuttaa pulia, heikkenee sitä mukaa, kun olosuhteet maailman markkinoilla muuttuvat epämääräisistä määrätyiksi ja tunnetuiksi; mutta hän unohtaa sen, että uusien maiden „epämääräiset” olosuhteet antavat tavattoman sysäyksen keinottelulle vanhoissa maissa. Kautsky osoittaa tilastotiedoin nimenomaan viime vuosina tapahtuneen keinottelun kasvun samoin kuin niiden tunnusmerkkien lisääntymisen, jotka ennustavat, ettei tuleva pula ole kovinkaan kaukana.

Kautskyn kirjan muista kohdista panemme merkille niiden sekavuuksien analyysin, joihin joutuvat ihmiset sotkiessaan (hra S. Prokopovitshin tapaan, mainittu teos) tiettyjen ryhmien taloudellisen voiman ja niiden taloudelliset järjestöt toisiinsa, huomioimme Kautskyn maininnan, että Bernstein korottaa kyseessäolevan historiallisen tilanteen aito tilapäiset olot yleiseksi laiksi,—demokratian olemusta koskevien Bernsteinin väärien katsomusten kumoaminen,—selityksen siitä tilastollisesta virheestä, jonka Bernstein teki verratessaan Saksan teollisuustyöläisten lukumäärää valitsijain lukumäärään unohtaen sen pikkuseikan, ettei kaikilla työläisillä Saksassa ole äänioikeutta (vaan ainoastaan 25 vuotta täytäneillä miehillä) ja etteivät kaikki ota osaa vaaleihin. Me voimme vain kehottaa pontevasti lukijaa, jota kysymys Bernsteinin kirjan merkityksestä sekä sen johdosta syntynyt polemiikki kiinnostavat, perehtymään saksalaiseen kirjallisuuteen eikä missään tapauksessa luottamaan niihin eklektiikan kannattajien puolueellisiin ja yksipuolisiin lausuntoihin, jotka ovat vallitsevina venäläisessä kirjallisuudessa. Olemme kuulleet, että käsiteltävänä olevasta Kautskyn kirjasta aiotaan osa kääntää venäjän kielelle. Se olisi erittäin toivottavaa, mutta se ei voi korvata alkuperäiseen tutustumista.

Kirjoitettu vuoden 1899 lopulla

*Julkaistu ensi kerran v. 1928
VII Lenin-kokoelmassa*

*Julkaistaan
hästkirjoituksen mukaan*

**KIRJOITUKSIA,, RABOTSHAJA
GAZETAAN“ 66**

*Kirjoitettu vuoden 1899
toisella puoliskolla*

*Julkaistu ensi kerran v. 1925
III Lenin-kokoelmassa*

*Julkaistaan käsikirjoitusjäljennösten
mukaan, jotka on kirjoitettu
tuntemattomalla käsialalla*

KIRJE TOIMITUSRYHMÄLLE

Kalliit toverit!

Lähetän pyynnöstänne kolme kirjoitusta sanomalehteenne ja katson tarpeelliseksi sanoa muutamain sanan yleensä avustajantoimeni johdosta ja eritoten yhteydenpidosta välillämme.

Edellisen tiedoituksenne perusteella käsitin asian siten, että aiotte perustaa kustannusliikkeen ja antaa minulle sosialidemokraattisten lentokirjasten julkaisusarjan toimitamisen.

Nyt huomaan, että asia järjestetään toisin, että teillä on muodostettu oma toimituskunta, joka alkaa julkaista sanomalehteä ja pyytää minua avustajaksi.

Suostun tietysti mielelläni tähänkin tarjoukseen, mutta minun on samalla sanottava, että menestyksellisen avustajantoimeni katson mahdolliseksi *vain seuraavilla ehdoilla*: 1) toimituksen *säännöllinen* yhteydenpito avustajaan *ilmoittamalla* kaikkien käsikirjoitusten kohtalosta (hyväksytytty, hyljätty, muuteltu) ja *tiedoittamalla toiminimenne kaikista julkaisuista*; 2) kirjoitukseni allekirjoitetaan erikoissalananimellä (jos minun lähettämäni on kadonnut, niin valitkaa itse millainen tahansa); 3) toimitus on peruskatsoimuksissa yhtä mieltä avustajan kanssa teoreettisista kysymyksistä, lähimmistä käytännöllisistä tehtävistä ja sanomalehden (taikka lentokirjasten sarjan) julkaisemisen toivottavasta järjestämistavasta.

Toivon, että toimitus suostuu näihin ehtoihin ja päästöksemme pikemmin sopimukseen keskenämme pysähdyinkin heti samalla hieman kysymyksiin, jotka koskevat 3:tta ehtoa.

Minulle kirjoitetaan, että teidän mielestänne „vanha virtaus on luja” ja ettei ole erikoisempaa tarvetta polemisoida bernsteiniläisyyttä ja sen venäläisiä heijastuksia vastaan. Pidän tätä katsantokantaa liian optimistisena. Bernsteinin julkinen lausunto siitä, että Venäjän sosialidemokraattien enemmistö on samaa mieltä hänen kanssaan⁶⁷; „Työn vapautus” ryhmän⁶⁸ — „vanhan virtauksen” perustajan, edustajan ja varmimman suojelijan — eroaminen ulkomailla olevista venäläisistä „nuorista” sosialidemokraateista; „Rabotshaja Myslin” pinnistelyt sanoa jokin uusi sana, kapinoida „laajojen” poliittisten tehtävien asettamista vastaan, nostaa kunniaan pikkuteot ja näpertely, alkanut „vallankumouksellisten teorioiden” ironioiminen (№ 7 „Sivumennen”); ja vihdoin täydellinen sekavuus legaalisisessa marxilaisessa kirjallisuudessa, jonka edustajista enin osa raivokkaasti pyrkii käyttämään muotiin tullutta bernsteiniläistä „kriitikkiä”, — kaikki tämä osoittaa, minun käsittääkseni, että „vanhan virtauksen” palauttaminen entiselleen ja sen tarmokas puolustaminen on suoraan päivänpolttava kysymys.

Mitä mieltä olen lehden tehtävistä ja toimittamissuunnitelmasta, sen huomaatte kirjoituksistani, ja haluaisin kovin tietää, missä määrin olemme solidaarisia tässä kysymyksessä (kirjoitukset on valitettavasti kirjoitettu hieman pikaisesti: minulle olisi yleensä sangen tärkeätä tietää kirjoituksen perilletoimittamisen rajamääräajat).

Mielestäni on „Rabotshaja Mysliä” vastaan *aloitettava heti polemiikki*, mutta sitä varten pyytäisin hankkimaan minulle 1—2. ja 6. n:ron sekä 7:n:n jälkeiset numerot; „*Proletarskaja borban*”⁶⁹. Viimeksi mainittu kirjanen on tarpeen myös arvostelun kirjoittamiseksi siitä lehteen.

Pituuden vuoksi ei tarvitse arkailla, kirjoitatte Te. Niin kauan kun lehti on olemassa, aion antaa etusijan sanomalehtikirjoituksille ja käsitellä niissä jopa broshyyriaiheitaikin, — varaten itselleni mahdollisuuden muokata sittemmin nämä samat kirjoitukset broshyyreiksi. Aiheet, joita olen aikonut ryhtyä käsittelemään lähitulevaisuudessa, ovat seuraavia: 1) ohjelmaluonnos — lähetän sen piakkoin⁷⁰; 2) taktiikka- ja organisaatiokysymykset, joita tullaan käsittelemään Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen tulevassa edustajakokouksessa⁷¹; 3) ohjekirjanen työläisten ja sosialistien käyttäytymisestä vapaudessa, vankilassa

ja karkotuspaikalla. Mallina puolalainen kirjanen („Käyt-
täytymissäännöt” — pyytäisin hankkimaan sen minulle, jos
on mahdollista); 4) lakoista (I — niiden merkitys, II —
lakkolait; III — katsaus eräisiin viime vuosina olleisiin
lakkoihin); 5) kirjanen „Nainen ja työväen asia” y.m.

Toivottavaa olisi tietää likipitäen, minkälaista aineistoa
toimituksella jo on, jotta välttyttäisiin toistoilta eikä puutut-
taisi „loppuunkäsiteltyihin” kysymyksiin.

Jään odottamaan toimituksen vastausta saman välitys-
instanssin kautta. (*Paitsi tätä minulla ei ole ollut eikä ole
muuta keinoa pitää yhteyttä ryhmäänne.*)

F. P.¹²

OHJELMAMME

Kansainvälinen sosialidemokratia elää nykyään aatteellisen horjunnan aikaa. Tähän saakka on Marxin ja Engelsin opetuksia pidetty vallankumouksellisen teorian vankkana perustana,— nyt kuuluu kaikkialta ääniä näiden oppien riittämättömyydestä ja vanhentuneisuudesta. Ken julistaa itsensä sosialidemokraatiksi ja aikoo julkaista sosialidemokraattista äänenkannattajaa, hänen on määriteltävä täsmällisesti suhteensa kysymykseen, joka ei kuohuta lähestulkoonkaan vain Saksan sosialidemokraattien mieliä.

Me olemme täydellisesti Marxin teorian kannalla: se on ensi kerran tehnyt sosialismin utopiasta tieteeksi, laskenut tämän tieteen lujat perustat ja viitoittanut tien, jota on kuljettava kehittäen tätä tiedettä ja muokaten sitä kaikissa yksityiskohdissaan. Se on paljastanut nykyaikaisen kapitalistisen talouden olemuksen selittämällä, millä tavalla työläisen palkkaaminen, työvoiman osto, verhoaa omistamattoman kansan miljoonajoukkojen saattamista kapitalistiryhmän, maan, tehtaiden, malmikaivantojen y.m. omistajien orjuuteen. Se on osoittanut, miten koko nykyaikaisen kapitalismin kehitys kallistuu tunkemaan suurtuotannolla pois pientuotantoa ja luo ehtoja, jotka tekevät sosialistisen yhteiskuntajärjestelmän mahdolliseksi ja välttämättömäksi. Se on opettanut näkemään juurtuneiden tottumusten, poliittisten juonittelujen, konstikkaiden lakien ja viekkaasti punottujen oppien verhon takaa — *luokkataistelun*, taistelun, jota käydään kaikenlaisten omistavien luokkien ja omistamattomien joukkojen, *proletariaatin*, välillä, joka on kaikkien omistamattomien etunenässä. Se on tehnyt selväksi vallankumouksellisen sosialistisen puolueen oikean tehtävän, jona ei ole

yhteiskunnan uudelleenjärjestämistä tarkoittavien suunnitelmien sepittelemineen, ei työläisten aseman parantamisesta saarnaaminen kapitalisteille ja heidän kätyreilleen eikä salaliittojen järjestäminen, vaan proletariaatin luokkataistelun järjestäminen ja tämän taistelun johtaminen, taistelun, jonka lopullisena päämääränä on se, että proletariaatti valtaa poliittisen vallan ja luodaan sosialistinen yhteiskunta.

Ja me kysymme nyt: mitä uutta ovat tähän teoriaan tuoneet sen kovaääniset „uudistajat”, jotka ryhmittynen saksalaisen sosialisti Bernsteinin ympärille ovat nykyään nostaneet sellaisen melun? *Eivät kerrassaan mitään*: he eivät ole vieneet askeltakaan eteenpäin sitä tiedettä, jonka edelleenkehittämisen Marx ja Engels uskoivat meille viimeisenä tahtonaan; he eivät ole opettaneet proletariaatille mitään uusia taistelukeinoja; he ovat vain perääntyneet omaksuen takapajuisten teoriain rippeitä ja saarnaten proletariaatille ei taisteluteoriaa, vaan peräänantamisteoriaa — peräänantamista proletariaatin pahimpien vihollisten, hallitusten ja porvarillisten puolueiden edessä, jotka eivät väsy etsimään yhä uusia keinoja sosialistien jahtaamiseksi. Plehanov, eräs Venäjän sosialidemokratian perustajia ja johtajia, oli aivan oikeassa arvostellessaan säälimättömästi Bernsteinin uusinta „kritiikkiä”⁷³, Bernsteinin, jonka katsantokannoista nyt ovat saksalaistenkin työläisten edustajat sanoutuneet irti (Hannoverin edustajakokouksessa)⁷⁴.

Tiedämme, että näiden sanojen johdosta päällemme tullaan syyttämään ryöppynä syytöksiä: ruvetaan huutamaan, että me haluamme muuttaa sosialistisen puolueen „oikeauskoisten” veljeskunnaksi, joka vainoaa „kerettiläisiä” „dogmista” poikkeamisen, jokaisen itsenäisen mielipiteen y.m. vuoksi. Me tunnemme kaikki nuo kirkuvat muotifraasit. Niissä ei vain ole tippaakaan totuutta eikä tippaakaan järkeä. Ei voi olla lujaa sosialistista puoluetta, ellei ole kaikkia sosialisteja yhdistävää vallankumouksellista teoriaa, josta he ammentavat kaikki vakaumuksensa ja jota he soveltavat taistelumenetelmiinsä ja toimintamuotoihinsa; parhaan ymmärryksesi mukaan oikeaksi katsomasi teorian puolustaminen aiheettomilta hyökkäilyiltä ja huonontamisyrityksiltä — ei vielä lainkaan merkitse *kaiken* arvostelun vihäämistä. Me emme lainkaan pidä Marxin teoriaa jonain lopullisena ja koskemattomana; päinvastoin olemme vakuuttuneita, että se on laskenut vain kulmakivet sille tieteelle,

jota sosialistien *on* kehitettävä edelleen kaikkiin suuntiin, elleivät he tahdo jäädä jälkeen elämästä. Me ajattelemme, että Marxin teorian *itsenäinen* kehittäminen on venäläisille sosialisteille erikoisen välttämätöntä, sillä tämä teoria antaa vain yleiset *johtavat* perusajatukset, joita *yksityiskohdissaan* sovelletaan Englantiin toisin kuin Ranskaan, Ranskaan toisin kuin Saksaan, Saksaan toisin kuin Venäjään. Siksi tulemme mielellämme antamaan lehdessämme tilaa teorian kysymyksiä käsitteleville kirjoituksille ja kutsumme kaikkia tovereita käsittelemään avoimesti kiistanalaisia kohtia.

Minkälaisia ovat ne pääkysymykset, joita herää sovellettaessa Venäjään kaikille sosialidemokraateille yhteistä ohjelmaa? Olemme jo sanoneet, että tämän ohjelman ytimenä on proletariaatin luokkataistelun järjestäminen ja johtaminen, tuon taistelun lopullisen päämäärän ollessa se, että proletariaatti valtaa poliittisen vallan ja luodaan sosialistinen yhteiskunta. Proletariaatin luokkataistelu jakautuu taloudelliseksi taisteluksi (taisteluksi yksityisiä kapitalisteja tahi eri kapitalistiryhmiä vastaan työläisten aseman parantamiseksi) ja poliittiseksi taisteluksi (taisteluksi hallitusta vastaan kansan oikeuksien laajentamisen, s.o. demokratian puolesta ja proletariaatin poliittisen vallan laajentamisen puolesta). Eräät venäläiset sosialidemokraatit (heidän joukkoonsa nähtävästi kuuluvat ne, jotka johtavat „Rabotshaja Mysl” lehteä) pitävät taloudellista taistelua verrattomasti paljon tärkeämpänä, jota vastoin poliittisen taistelun he ovat lykkäämäsillään enemmän tai vähemmän kaukaiseen tulevaisuuteen. Tuollainen mielipide on kerrassaan väärä. Kaikki sosialidemokraatit ovat yhtä mieltä siitä, että on välttämättä järjestettävä työväenluokan taloudellista taistelua ja harjoitettava sillä pohjalla agitaatiota työläisten keskuudessa, t.s. autettava työläisiä heidän jokapäiväisessä taistelussaan isäntiä vastaan, kiinnitettävä heidän huomioitaan sorron kaikkiin muotoihin ja tapauksiin ja sillä tavoin selitettävä heille yhteenliittymisen välttämättömyyttä. Mutta poliittisen taistelun unohtaminen taloudellisen taistelun vuoksi merkitsisi luopumista maailman sosialidemokratian perusajatuksesta, se merkitsisi koko työväenliikkeen historian opetusten unohtamista. Porvariston ja sitä palvelevan hallituksen vannoutuneet kannattajat ovat moneen kertaan koettaneet perustaakin työläisten puhtaasti taloudellisia liittoja ja käännättää heidät sillä tavoin pois

„politiikasta”, pois sosialismista. Hyvin mahdollista on, että myös Venäjän hallitus kykenee ryhtymään johonkin sentapaiseen, sillä se on aina pyrkinyt heittämään kansalle rovonarvoisia armolahjoja eli oikeammin valelahjoja, jotta saisi kansan kääntämään ajatuksensa pois oikeudeettomasta ja sorraronalaisesta asemastaan. Mikään taloudellinen taistelu ei voi tuoda työläisille pysyvää parannusta, eikä tuota taistelua voida edes käydä laajassa mitassa, ellei työläisillä tule olemaan oikeutta järjestää vapaasti kokouksia, liittoja, julkaista omia sanomalehtiään, lähettää edustajiaan kansan eduskuntiin, kuten Saksan ja kaikkien muiden Euroopan maiden (paitsi Turkin ja Venäjän) työläiset tekevät. Jotta nämä oikeudet saataisiin, on käytävä *poliittista taistelua*. Venäjällä eivät ole poliittisia oikeuksia vailla ainoastaan työläiset, vaan kaikki kansalaiset. Venäjä on itsevaltiudellinen, rajoittamaton monarkia. Tsaari yksin laatii lait, nimittää virkamiehet ja valvoo heitä. Tämän vuoksi näyttää siltä, että Venäjällä tsaari ja tsaarin hallitus eivät ole riippuvaisia mistään luokista ja pitävät samanlaista huolta kaikista. Mutta *todellisuudessa* kaikki virkamiehet otetaan yksinomaan omistavien luokasta, ja kaikki he ovat riippuvaisia suurkapitalisteista, jotka käärivät ministerit pikkusormensa ympäri ja saavat aikaan mitä vain haluavat. Venäjän työväenluokka on kaksinkertaisen sorrarolla: kapitalistit ja tilanherrat nylkevät ja rosvoavat sitä, ja jotta se ei voisi taistella heitä vastaan, poliisi sitoo sen käsistä ja jaloista tukkien siltä suun, vainoten jokaista yritystä puolustaa kansan oikeuksia. Jokainen kapitalistia vastaan tehty lakko johtaa siihen, että työläisten kimppuun lähetetään sotaväkeä ja poliiseja. Kaikkalainen taloudellinen taistelu muodostuu kiertämättömästi poliittiseksi taisteluksi, ja sosialidemokratian on yhdistettävä molemmat erottamattomasti yhteen *proletariaatin yhtenäiseksi luokkataisteluksi*. Tämän taistelun ensimmäisenä ja tärkeimpänä päämääränä pitää olla poliittisten oikeuksien hankkiminen, *poliittisen vapauden hankkiminen*. Jos kerran Pietarin työläiset yksinään, sosialistien vähäisellä avulla, pystyivät saamaan nopeasti hallitukselta myönnytyksen — lakisäädöksen työpäivän lyhentämisestä ⁷⁵, niin koko Venäjän työväenluokka, kun sitä johtaa yksi „Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue”, pystyy sitkeällä taistelulla saamaan verrattomasti paljon tärkeämpiäkin myönnytyksiä.

Venäjän työväenluokka kykenee yksinäänkin käymään taloudellista ja poliittista taisteluaan, vaikka se ei saisi apua miltään muulta luokalta. Mutta poliittisessa taistelussa työläiset eivät ole yksinäisiä. Kansan täydellinen oikeudettomuus ja virkamiesbashi-buzukien raaka mielivalta kuohuttavat myös kaikkia vähänkin rehellisiä sivistyneitä ihmisiä, jotka eivät voi taipua siihen, että jokaista vapaata sanaa ja vapaata ajatusta vainotaan, ne kuohuttavat vainottuja puolalaisia, suomalaisia, juutalaisia, ne kuohuttavat venäläisiä lahkolaisia, ne kuohuttavat pikkukauppiaita ja -teollisuudenharjoittajia, talonpoikia, joilla ei ole ketään, keneltä saisivat suojaa virkaherrojien ja poliisin painostukselta. Mitkään näistä väestöryhmistä eivät pysty yksin käymään sitkeää poliittista taistelua, mutta kun tällaisen taistelun lipun nostaa työväenluokka, niin sille ojennetaan auttavia käsiä kaikkialta. Venäjän sosialidemokratia asettuu johtamaan kaikkia, jotka taistelevat kansan oikeuksien puolesta, kaikkia, jotka taistelevat demokratian puolesta, ja silloin siitä tulee voittamaton!

Tällaiset ovat peruskatsomuksemme, joita tulemme säännöllisesti ja kaikin puolin kehittämään lehdessämme. Olemme vakuuttuneita, että siten tulemme kulkemaan tietä, jonka „Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue” on julkaisemassaan „Manifestissa” viitoittanut.

LÄHIN TEHTÄVÄMME

Venäjän työväenliike on nykyään siirtymisvaiheessa. Se loistava alku, millä Läntisen seudun, Pietarin, Moskovan, Kievin ja muiden kaupunkien työväen sosialidemokraattiset järjestöt tekivät itsensä tunnetuiksi, päättyi „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen” muodostamiseen (keväällä 1898). Otettuaan tämän aimo askeleen eteenpäin Venäjän sosialidemokratia ikään kuin kulutti joksikin aikaa loppuun kaikki voimansa ja palautui takaisin erillisten paikallisjärjestöjen entiseen hajanaiseen toimintaan. Puolue ei ole lakannut olemasta, se on vain sulkeutunut kuoreensa kootakseen voimia ja saattaakseen vankalle pohjalle Venäjän kaikkien sosialidemokraattien yhdistymisen. Tämän yhdistymisen toteuttaminen, sopivan muodon löytäminen sille ja lopullinen vapautuminen ahtaasta paikallisesta pirstoutuneisuudesta — sellainen on Venäjän sosialidemokraattien lähin ja päivänpolttavin tehtävä.

Kaikki me olemme yhtä mieltä siitä, että tehtävämme on proletariaatin luokkataistelun järjestäminen. Mutta mitä on luokkataistelu? Kun yhden tehtaan tai yhden ammattialan työläiset ryhtyvät taisteluun isäntäänsä taikka isäntiään vastaan, niin onko se luokkataistelua? Ei, se on vasta luokkataistelun heikkoa alkua. Työläisten taistelu muodostuu luokkataisteluksi vasta silloin, kun koko työväenluokan valvutuneimmat edustajat koko maassa tajuavat itsensä yhteiseksi työväenluokaksi ja alkavat käydä taistelua ei yksityisiä isäntiä vastaan, vaan *koko kapitalistiluokkaa* ja tätä luokkaa tukevaa hallitusta vastaan. Vasta silloin kun yksityinen työmies tietää itsensä koko työväenluokan jäseneksi, kun hän käsittää jokapäiväisen vähäisen taistelunsa

yksityisiä isäntiä ja yksityisiä virkailijoita vastaan taisteluksi koko porvaristoa ja koko hallitusta vastaan, vasta silloin hänen taistelunsa muodostuu luokkataisteluksi. „Kaikkinainen luokkataistelu on poliittista taistelua”⁷⁶ — olisi väärin käsittää nämä Marxin kuuluisat sanat siten, että työläisten kaikkinainen taistelu isäntiä vastaan on aina poliittista taistelua. Ne on ymmärrettävä siten, että työläisten taistelu kapitalisteja vastaan *muodostuu* välttämättä poliittiseksi taisteluksi *sitä mukaa* kuin se muodostuu *luokkataisteluksi*. Sosialidemokratian tehtävä on nimenomaan se, että järjestämällä työläisiä, ha. joittamalla propagandaa ja agitaatiota heidän keskuudessaan heidän vaistonvarainen taistelunsa sortajia vastaan *muutetaan* koko luokan taisteluksi, tietyn poliittisen *puolueen* taisteluksi tiettyjen poliittisten ja sosialististen ihanteiden puolesta. Sitä tehtävää ei voida täyttää tekemällä yksinomaan paikallista työtä.

Paikallinen sosialidemokraattinen toiminta on meillä jo melko korkealle kehittynyttä. Sosialidemokraattisten aatteiden siemeniä on kylvetty jo kaikkialle Venäjälle; työväen lentolehtiset — tämä sosialidemokraattisen kirjallisuuden ensimmäinen muoto — ovat jo tunnettuja kaikille Venäjän työläisille, Pietarista Krasnojarskiin ja Kaukasiasta Uralille asti. Meiltä puuttuu nyt juuri koko tämän paikallisen toiminnan eheyttämistä yhden *puolueen* toiminnaksi. Suurimpana puutteenamme, jonka poistamiseen meidän on suunnattava kaikki voimamme, on paikallisen työn ahdas, „näpertelymäinen” luonne. Tämän näpertelyn takia monen monet työväenliikkeen ilmaukset Venäjällä jäävät pelkäämään paikallisiksi tapahtumiksi ja menettävät paljon merkitystään koko Venäjän sosialidemokratian esikuvina, Venäjän yleisen työväenliikkeen vaiheina. Tämän näpertelyn takia työläiset eivät tajua kyllin syvästi etujensa yhteisyyttä koko Venäjän mitassa eivätkä sido riittävästi taisteluun Venäjän sosialismin ja Venäjän demokratian aatteeseen. Tämän näpertelyn takia tovereitten eri mielipiteitä teorian ja käytännön kysymyksistä ei pohdita avoimesti keskuslehdessä, ne eivät palvele yhteisen puolueohjelman ja taktiikan muovailemista, vaan hukkuvat ahtaaseen kerhokuntalaisuuteen taikka johtavat paikallisten ja satunnaisten erikoisuuksien ylenpalttiseen liioitteluun. Tämä näpertely saa puolestamme riittää! Olemme jo kyllin kypsyneitä siirtymään *yhteistyöhön*, muovaamaan yhteistä ohjelmaa puolueelle,

pohtimaan yhteisesti puoluetaktiikkaamme ja organisatiota.

Venäjän sosialidemokratia on tehnyt paljon vanhojen vallankumouksellisten ja sosialististen teorioiden arvostelemiseksi; se ei ole rajoittunut vain arvostelemaan ja teoriisoimaan; se on todistanut, ettei sen ohjelma riipu ilmassa, vaan vastaa sitä laajaa vaistonvaraista liikettä, mikä on käynnissä kansan keskuudessa, nimenomaan tehdasproletariaatin keskuudessa; Venäjän sosialidemokratian on nyt otettava seuraava, sangen vaikea, mutta myös erikoisen tärkeä askel: kehitettävä tälle liikkeelle oloihimme soveltuva organisaatio. Sosialidemokratia ei ole pelkkää työväenliikkeen palvelemista: se on „*sosialismin ja työväenliikkeen yhdistämistä*” (käyttäen K. Kautskyn määritelmää, joka toistaa „Kommunistisen Manifestin” perusideat); sen tehtävänä on tuoda vaistonvaraiseen työväenliikkeeseen tiettyjä sosialistisia ihanteita, sitoa se sosialistisiin vakaumuksiin, joiden tulee olla nykytieteen tasolla, sitoa se järjestelmälliseen poliittiseen taisteluun demokratian puolesta, keinona sosialismin toteuttamiseksi, sanalla sanoen sulautettava tämä vaistonvarainen liike yhteen erottamattomaksi kokonaisuudeksi *vallankumouksellisen puolueen* toiminnan kanssa. Sosialismin ja demokratian historia Länsi-Euroopassa, Venäjän vallankumousliikkeen historia, oman työväenliikkeenme kokemukset — sellaista on se *aineisto*, mikä meidän on omaksuttava voidaksemme luoda puolueellemme tarkoituksenmukaisen organisaation ja taktiikan. Kuitenkin tämä aineisto on „muokattava” itsenäisesti, sillä valmiita esikuvia ei löydettävissämme ole: Venäjän työväenliike on toisaalta kokonaan erilaisissa oloissa kuin Länsi-Euroopan työväenliike. Olisi kovin vaarallista joutua siinä suhteessa jonkinlaisten illusioiden valtaan. Ja toisaalta Venäjän sosialidemokratia eroaa mitä oleellisimmin Venäjän aikaisimmista vallankumouksellisista puolueista, joten velvollisuutemme ottaa oppia vallankumous- ja konspiraatiotaidon vanhoilta venäläisiltä koryfeilta (me tunnustamme sen välttämättömäksi hituistakaan horjumatta) ei suinkaan vapauta meitä velvollisuudesta suhtautua heihin kriittisesti ja luoda itsenäisesti oma organisaatio.

Tällaista tehtävää asetettaessa nousee erikoisen voimakkaasti esille kaksi pääkysymystä: 1) Miten on yhteensovittavissa paikallisten sosialidemokraattien täydellisen

toimintavapauden välttämättömyys ja yhtenäisen — ja siis sentralistisen — puolueen muodostamisen välttämättömyys? Sosialidemokratia ammentaa koko voimansa vaistonvaraisesta työväenliikkeestä, joka ei ilmene samanlaisena eikä samanaikaisena eri teollisuuskeskuksissa; paikallisten sosialidemokraattisten järjestöjen toiminta on koko puolueen toiminnan *pohjana*. Mutta jos se on oleva toisistaan eristettyjen „näpertelijäin” toimintaa, niin silloin sitä ei, tarkasti puhuen, sovi sanoa edes sosialidemokraattiseksi toiminnaksi, sillä se ei ole proletariaatin *luokkataistelun* järjestämistä eikä johtamista. 2) Miten on sovittavissa yhteen sosialidemokratian pyrkimys muodostua vallankumoukselliseksi puolueeksi, joka asettaa päätavoitteekseen poliittisen vapauden puolesta käytävän taistelun, — ja se, että sosialidemokratia kieltäytyy jyrkästi järjestämästä poliittisia salaliittoja, kieltäytyy jyrkästi „kutsumasta työläisiä barrikadeille” (P. B. Axelrodin sattuvaa sanontaa käyttäen) tahi yleensä tyrkyttämästä työläisille jonkin kumousmiesjoukon tekaisemaa yhtä taikka toista „suunnitelmaa” hallituksen kimppuun hyökkäämiseksi?

Venäjän sosialidemokratialla on täysi oikeus katsoa, että nämä kysymykset se on jo *teoreettisesti* ratkaissut; siihen puoleen puuttuminen merkitsisi sen toistamista, mitä on sanottu kirjoituksessa „Ohjelmamme”. Nyt on kysymys näiden asioiden *käytännöllisestä* ratkaisemisesta. Sellaista ratkaisua ei voi antaa yksityinen henkilö eikä yksityinen ryhmä, sen voi antaa vain koko sosialidemokratian järjestynyt toiminta. Meidän mielestämme päivänpolttavimpana tehtävänä nykyään on se, että ryhdytään ratkaisemaan näitä tehtäviä, ja että sitä varten meidän on asetettava lähimmäksi päämääräksemme — *säännöllisesti ilmestyvän ja kaikkiin paikallisiin ryhmiin kiinteässä yhteydessä olevan puoluelehden perustaminen*. Meidän mielestämme tämän asian järjestelyyn on suunnattava sosialidemokraattien *koko* toiminta koko lähimmän kauden kuluessa. Ilman sellaista äänenkannattajaa paikallinen toiminta jää ahtaaksi „näpertelyksi”. Puolueen muodostaminen jää suurelta osaltaan pelkäksi puheeksi, ellei ole järjestetty tämän puolueen oikeaa edustusta tietyn sanomalehden palstoilla. Taloudellinen taistelu, joka ei ole pää-äänenkannattajan yhdistämää, ei voi muodostua koko Venäjän proletariaatin *luokkataisteluksi*. Poliittisen taistelun käyminen on mahdotonta

ilman, että koko puolue sanoo kantansa kaikista politiikan kysymyksistä ja suuntaa taistelun eri ilmauksia. Vallankumouksellisten voimien järjestäminen, niiden totuttaminen kuriin ja vallankumoustaidon kehittäminen ei ole mahdollista ilman kaikkien näiden kysymysten käsittelyä pää-äänenkannattajassa, ilman tiettyjen *toimintamuotojen ja -sääntöjen* kollektiivista kehittämistä, ilman että — pää-äänenkannattajan välityksellä — säädetään puolueen jokaisen jäsenen *vastuuvellisuus* koko puolueen edessä.

Puhuessamme välttämättömyydestä keskittää *kaikki* puolueen voimat — kaikki kirjalliset voimat, kaikki organisatoriset kyvyt, kaikki aineelliset varat y.m. — koko puolueen äänenkannattajan perustamiseen ja oikeaan julkaisemiseen, me emme lainkaan ajattele sellaista, että muut *toimintamuodot*, esimerkiksi paikallinen agitaatio, mielenosoitukset, boikotti, kyttien jahtaaminen, porvariston ja hallituksen eri edustajien ahdistaminen, mielenosoitukselliset lakot y.m. y.m. työnnettäisiin taka-alalle. Päinvastoin, me olemme vakuuttuneita siitä, että kaikki nämä toimintamuodot ovat puolueen toiminnan *pohjana*, mutta *ellei* niitä ole yhdistämässä koko puolueen äänenkannattaja, niin kaikki nämä vallankumouksellisen taistelun muodot *menettävät yhdeksän kymmenesosaa merkityksestään*, eivät johda puolueen yleisen kokemuksen muodostumiseen, puolueen perinteiden ja jatkuvaisuuden muodostumiseen. Puolueen äänenkannattaja ei ainoastaan ole kilpailematta tuon toiminnan kanssa, vaan päinvastoin se tulee vaikuttamaan tavattomasti sen leviämiseen, lujittumiseen ja systematisoimiseen.

Välttämättömyys keskittää *kaikki* voimat säännöllisesti ilmestyvän ja perilletoimitettavan puolueen äänenkannattajan perustamiseen johtuu siitä omalaatuisesta asemasta, missä Venäjän sosialidemokratia on erotukseksi muiden Euroopan maiden sosialidemokratiasta ja Venäjän vanhoista vallankumouksellisista puolueista. Saksan, Ranskan y.m. maiden työläisillä on sanomalehtien lisäksi suuri joukko muita keinoja julkista toimintaansa varten, muita liikkeen organisoimiskeinoja: parlamenttitoiminta ja vaaliagitaatio, kansankokoukset ja osallistuminen paikallisiin (kuntien ja kaupunkien) yhteiskunnallisiin laitoksiin, mahdollisuus johtaa avoimesti ammatillisia (ammattiliitto-, ammattikunta-) yhdistyksiä y.m. y.m. Meillä *kaikkea tätä*

korvaamassa, mutta nimenomaan *kaikkea* tätä — siihen saakka, kunnes valloitamme poliittisen vapauden — pitää olla vallankumouksellisen sanomalehden, jonka puuttuessa *mikään* koko työväenliikkeen laajaperäinen organisoiminen ei meillä ole mahdollista. Me emme luota salaliittoihin, me kieltäydymme yksityisistä vallankumouksellisista hallituksenluhistamishankkeista; käytännöllisinä tunnuksina työsämme ovat Saksan sosialidemokratian veteraanin Liebknechtin sanat: „Studieren, propagandieren, organisieren” — oppia, propagoida, organisoida — ja vain *puolueen äänenkannattaja* voi olla ja sen pitää olla tämän toiminnan keskustana.

Mutta onko tällaisen äänenkannattajan saattaminen oikealle ja vähänkin pysyvälle kannalle mahdollista ja millä ehdoin se on mahdollista? Siitä me puhumme seuraavalla kerralla.

PÄIVÄNPOLTTAVA KYSYMYS

Edellisessä kirjoituksessa sanoimme, että päivänpolttavana tehtävänämme on puolueen säännöllisesti ilmestyvän ja perilletoimitettavan äänenkannattajan perustaminen, ja asetimme kysymyksen, onko tämän päämäärän saavuttaminen mahdollista ja millä ehdoilla se on mahdollista. Tarkastelkaamme tämän kysymyksen tärkeimpiä puolia.

Vastaväitteeksi meille voidaan ennen kaikkea sanoa, että tämän päämäärän saavuttamiseksi on *ensin* kehitettävä paikallisten ryhmien toimintaa. Me pidämme tätä melko levinnyttä mielipidettä virheellisenä. Puolueen äänenkannattajan — ja siis itse puolueenkin — perustamiseen ja vankalle pohjalle saattamiseen me voimme ja meidän täytyy ryhtyä viivyttämättä. Sellaista askelta varten välttämättömät ehdot ovat jo olemassa: paikkakunnilla työ on jo käynnissä, ja ilmeisesti se on laskenut juurensa jo syvälle, sillä yhä tiheämmin toistuvat pogromit aiheuttavat vain vähäisiä keskeytyksiä; taistelussa-kaatuneiden tilalle astuu nopeasti uusia voimia. Puolueella ei ole kustannusvaroja ja kirjallisia voimia ainoastaan ulkomailla, vaan myös Venäjällä. Kysymys on siis siitä, pitääkö tätä työtä, jota jo suoritetaan, jatkaa edelleenkin „näperteinä” vai onko organisoitava se yhtenäisen puolueen työksi ja tehtävä niin, että koko työ kuvastuisi yhdessä yleisessä äänenkannattajassa.

Tässä me tulemme liikkeemme päivänpolttavaan kysymykseen, sen kipeään kohtaan — organisaatiokysymyksen. Vallankumouksellisen organisaation ja kurinalaisuuden parantaminen, konspiraatiotaidon kehittämisen on tuiki tarpeellista. On tunnustettava avoimesti, että siinä suhteessa

olemme jääneet jälkeen entisistä venäläisistä vallankumouksellisista puolueista ja meidän on ponnistettava kaikki voimamme saavuttaaksemme ja sivuuttaaksemme ne. Ilman organisaation parantamista mikään työväenliikkeemme edistys ei yleensä ole mahdollista, mahdotonta on muun muassa muodostaa aktiivista puoluetta, jolla on oikealla tavalla toimiva äänenkannattaja. Tämä toisaalta. Ja toisaalta puolueen nykyisten elinten (elinten niin laitosten, ryhmien kuin sanomalehtienkin mielessä) on kiinnitettävä enemmän huomiota organisaatiokysymyksiin ja vaikutettava siihen suuntaan myös paikallisiin ryhmiin.

Paikallinen näpertelymäinen työ johtaa aina henkilökohtaisten yhteyksien ylenmääräiseen runsauteen, kerhokuntalaisuuteen, mutta me olemme jo kasvaneet pois kerhokuntalaisuudesta, joka käy liian ahtaaksi nykyiselle toiminnalle ja kuluttaa ylenmäärin voimia. Vain yhdeksi puolueeksi yhtyminen tekee mahdolliseksi toteuttaa järjestelmällisesti työnjaon ja voimien säästämisen periaatteita, — ja siihen on välttämättä päästävä vähentääksemme uhrien lukua ja luodaksemme enemmän tai vähemmän kestäväen suojamuurin itsevaltiudellisen hallituksen harjoittamaa sortoa ja hurjia vainotoimenpiteitä vastaan. Meillä, sosialistien pienillä ryhmillä, jotka oleilemme Venäjän laajalle ulottuvassa „maanalaisuudessa”, on vastassamme mitä mahtavimman nykyaikaisen valtion jättiläismekanismi, valtion, joka jännittää kaikki voimansa tukahduttaakseen sosialismin ja demokratian. Me olemme vakuuttuneita siitä, että murramme loppujen lopuksi tämän poliisivaltion, sillä demokratian ja sosialismin puolella ovat kaikki terveet ja kehittyvät kansankerrokset, mutta käydäksemme järjestelmällistä taistelua hallitusta vastaan meidän on nostettava vallankumouksellinen järjestötoimintamme, kurimme ja konspiraatiotaitomme täydellisyyden korkeimmalle asteelle. On välttämätöntä, että yksityiset puolueen jäsenet ja yksityiset jäsenryhmät spesialisoituvat puolueen eri aloille, eräät — monistamaan kirjallisuutta, toiset — kuljettamaan sitä ulkomailta, kolmannet — toimittamaan eri puolille Venäjää, neljännet — saattamaan perille kaupungeissa, viidennet — järjestämään konspiraatiivisia asuntoja, kuudennet — kokoamaan varoja, seitsemännet — järjestämään liikettä koskevien tiedotuskirjeiden ja kaikenlaisten tietojen lähetystä, kahdeksannet — hoitamaan yhteyksiä j.n.e. j.n.e. Tällainen spesialisoitumi-

nen, me tiedämme sen, vaatii paljon enemmän sisua, paljon suurempaa taitoa keskittyä vaatimattomaan, näkymättömään arkityöhön, paljon enemmän tosi sankaruutta kuin tavallinen kerhotoiminta.

Mutta Venäjän sosialistit ja Venäjän työväenluokka ovat jo todistaneet kykenevyytensä sankaruuteen, ja yleensä ottaen olisi synti, jos valittaisimme väen puutetta. Työläisnuorison keskuudessa on havaittavissa kiihkeää, hillitöntä pyrkimystä demokratian ja sosialismin aatteiden puoleen, ja intelligenssin riveistä virtaa työläisille jatkuvasti apulaisia siitä huolimatta, vaikka vankilat ja karkoituspaikat ovat täpö täynnä. Jos kaikkien näiden vallankumoustoiminnan rekryyttien keskuudessa tullaan laajasti propagoimaan ajatusta ankaramman järjestyneisyyden välttämättömyydestä, niin säännöllisesti ilmestyvän ja perilletoimitettavan puolueen sanomalehden perustamissuunnitelma lakkaa olemasta haave. Ottakaamme tällaisen suunnitelman menestymisen eräs chto: lehden turvaaminen säännöllisellä kirjeiden ja aineiston tulolla kaikkialta. Eikö historia todista sitä, että kaikkina vallankumousliikkeemme vilkastumisen aikoina sellainen päämäärä on osoittautunut täysin saavutettavaksi jopa ulkomaistenkin elimien suhteen? Jos eri paikkakunnilla toimivat sosialidemokraatit tulevat pitämään puolueen sanomalehteä *omana* lehtenä ja katsovat päätehtäväkseen olla vakituisessa yhteydessä siihen, pohtia siinä kysymyksiään, kuvastaa siinä koko liikettä,— niin silloin sanomalehden turvaaminen liikettä koskevilla perusteellisilla tiedoilla on täysin toteutettavissa, ehdolla että noudatetaan konspiratiivisia menettelytapoja, jotka eivät ole lainkaan niin erikoisen mutkallisia. Toinen puoli asiasta — sanomalehden säännöllinen toimittaminen Venäjän kaikille paikkakunnille — on paljon vaikeampi, vaikeampi kuin oli vastaavanlainen tehtävä vallankumousliikkeen aikaisempien muotojen oloissa Venäjällä, jolloin lehdet eivät olleet siinä määrin tarkoitettut suurille kansanjoukoille. Mutta sosialidemokraattisten sanomalehtien tarkoitus helpottaa niiden levittämistä. Pääpaikkoja, minne lehteä on toimitettava säännöllisesti ja suurin kappalemäärin, ovat teollisuuskeskukset, tehdaskylät ja -kaupungit, suurkaupunkien tehdaskorttelit j.n.e. Sellaisissa keskuksissa asukkaat ovat melkein kauttaaltaan työläisiä; työmies on siellä tosiasiasa tilanteen isäntänä, jolla on tuhansia keinoja pettää poliisin

valppautta; kanssakäynti naapuriseutujen teollisuuskeskusten kanssa on tavattoman vilkasta. Sosialisteja vastaan säädetyn poikkeuslain kaudella (vuodesta 1878 vuoteen 1890)⁷⁷ Saksan valtiollinen poliisi ei toiminut huonommin, vaan luultavasti paremminkin kuin Venäjän, mutta saksalaiset työläiset kykenivät silti järjestyneisyytensä ja kurinalaisuutensa ansiosta saamaan aikaan sen, että joka viikko ilmestyvä illegaalinen sanomalehti tuotiin säännöllisesti ulkomailta ja toimitettiin kaikille tilaajille kotiin, niin että ministeritkään eivät voineet olla ihailematta tuota sosialidemokraattista postia („punaista postia”). Emme tietenkään haaveilekaan sellaisesta menestyksestä, mutta sen, että puolueemme sanomalehti ilmestyisi vähintään 12 kertaa vuodessa ja että se toimitettaisiin säännöllisesti perille liikkeemme kaikkiin tärkeimpiin keskuksiin, kaikkiin sosialismin saavutettavissa oleviin työläispiireihin,—sen me kyllä voimme saavuttaa, jos suuntaamme siihen kaikki ponnistuksemme.

Palatessamme jälleen spesialisoitumiskysymykseen, meidän on niin ikään huomautettava, että spesialisoitumisen puuttumista selittää osittain „näpertely”-toiminnan vallitsevuus, osittain taas se, että sosialidemokraattiset lehtemme antavat tavallisesti liian vähän tilaa organisaatiokysymyksille.

Vain puolueen yhteisen äänenkannattajan luominen voi tehdä vallankumousliikkeen jokaisen „osatyöntekijän” tietoiseksi siitä, että hänkin astuu „rivissä ja rintamassa”, että puolue tarvitsee välittömästi hänen työtään, että hän on eräänä renkaana siinä ketjussa, jonka kierteisiin on kuristuva kuoliaaksi Venäjän proletariaatin ja koko Venäjän kansan julmin vihemies — Venäjän itsevaltiudellinen hallitus. Vain sellaisen spesialisoimisen tiukka toteuttaminen antaa mahdollisuuden säästää voimia: paitsi sitä, että vallankumouksellisen työn jokainen eri puoli tulee hoidetuksi vähemmällä henkilömäärällä, käy myös mahdolliseksi erottaa useita nykyisen toiminnan eri puolia *legaaluisiksi* (= lain sallimiksi) toimialoiksi. Saksan sosialidemokratian pää-äänenkannattaja „Vorwärts” („Eteenpäin”)⁷⁸ on jo kauan sitten suositellut venäläisille sosialisteille sellaista toiminnan *legalisoinnista*, sen saattamista lain sallimiin puitteisiin. Ensinäkemältä tuollainen neuvo hämmästyttää,—mutta itse asiassa se ansaitsee vakavaa huomiota.

Melkein jokainen, joka on työskennellyt jonkin kaupungin paikalliskerhossa, muistaa helposti, että siinä mitä moninaisimpien tehtävien paljoudessa, joita hän on joutunut hoitamaan, on ollut eräitä sellaisia tehtäviä, jotka ovat itse asiassa legaalisia (esim. työläisten asemaa koskevien tietojen kokoaminen, monia eri kysymyksiä käsittelevän legaalisen kirjallisuuden tutkiminen, tutustuminen tietynlaiseen ulkomaiseen kirjallisuuteen ja sen referoiminen, tietynlainen yhteyksien pito, työläisten avustaminen yleissivistyksen asioissa, tehdaslakeihin perehtymisessä ynnä monet muut). Tämän lajin tehtävien erottaminen tietyn henkilöryhmän erikoisfunktioiksi vähentäisi „tulilinjoilla” olevan aktiivisen vallankumousarmeijan lukumäärää (heikentämättä millään tavoin sen „taistelukykyä”) ja suurentaisi sitä reserviä, josta tulee täydennystä „kaatuneiden ja haavoittuneiden” tilalle. Tämä on mahdollista vain silloin, kun sekä aktiivijäsenet että reservi näkevät toimintansa heijastuvan puolueen yleisessä äänenkannattajassa ja tuntevat yhteytensä siihen. Paikalliset työväen kokoukset ja paikallisryhmien kokoukset ovat tietysti aina tarpeellisia, vaikkapa me toteuttaisimme specialisoimista kuinka pitkälle tahansa, mutta väkirikkaiden vallankumouksellisten kokousten (jotka ovat poliisien sekaantumisen kannalta sangen vaarallisia ja joiden tuloksellisuus ei usein vastaa läheskään niistä koituvaa vaaraa) luku vähenee toisaalta huomattavasti, ja toisaalta vallankumoustoiminnan eri alojen erottaminen specialifunktioiksi tarjoaa enemmän mahdollisuuksia verhota sellaisia kokouksia legaalisilla kokoontumismuodoilla: huvitilaisuuksilla, lain sallimien yhdistysten kokouksilla j.n.e. Pystyiväthän ranskalaiset työläiset Napoleon III aikana ja saksalaiset työläiset sosialistivastaisten poikkeuslakien oloissa keksimään kaikenlaisia suojakeinoja poliittisten ja sosialististen kokoustensa verhoksi. Kyllä Venäjänkin työläiset pystyvät sen tekemään.

Edelleen, vain organisaation parantaminen ja puolueen yhteisen äänenkannattajan luominen antaa mahdollisuuden laajentaa ja syventää itse sosialidemokraattisen propagandan ja agitaation sisältöä. Ja se on meille hyvin tarpeellista. Paikallinen työ johtaa melkein väistämättä paikallisten erikoisuuksien liioitteluun,⁷⁹ se ei ole mahdollista ilman pää-äänenkannattajaa, joka olisi samalla myös etumaisin demokraattinen lehti. Vasta silloin

pyrkimyksemme tehdä sosialidemokratia demokratian esi-taistelijaksi — muuttuu *todellisuudeksi*. Vasta silloin me voimme kehittää myös määrätyn poliittisen taktiikan. Sosialidemokratia on torjunut virheellisen opin „yhtenäisestä taantumuksellisesta massasta”. Se katsoo erääksi politiikan tärkeimmäksi tehtäväksi sen, että edistyksellisten luokkien apua käytetään hyväksi taantumuksellisia luokkia vastaan. Järjestöjen ja elimien ollessa luonteeltaan paikallisia, tämä tehtävä jää melkein kokonaan täyttämättä: se jää yhteydenpidoksi „liberaaleihin” kuuluvien yksityisten henkilöiden kanssa ja erilaisten „palvelusten” hankkimiseksi näiltä. Vain puolueen yleinen äänenkannattaja, joka toteuttaa johdonmukaisesti poliittisen taistelun periaatteita ja kantaa korkealla demokratismen lippua, pystyy saamaan puolelleen kaikki taistelukykyiset demokraattiset ainekset ja käyttämään Venäjän kaikkia edistyksellisiä voimia taistelussa poliittisen vapauden puolesta. Vasta silloin onnistutaan työläisten tiedoton viha poliisia ja viranomaisia vastaan muuttamaan tietoiseksi vihaksi itsevaltiudellista hallitusta kohtaan ja päättäväisyydeksi käydä hurjaa taistelua työväenluokan ja koko Venäjän kansan oikeuksien puolesta! Ja tuollaiselle pohjalle rakentuva ja lujan organisaation omaava vallankumouksellinen puolue tulee nyky-Venäjällä muodostumaan mitä suurimmaksi poliittiseksi voimaksi!

Myöhemmissä numeroissa julkaisemme Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen ohjelmaluonnoksen ja alamme eri organisaatiokysymysten yksityiskohtaisemman käsitteilyn.

**PUOLUEEMME
OHJELMALUONNOS⁸⁰**

Kirjoitettu vuoden 1899 lopulla

*Julkaistu ensi kerran v. 1924
V. I. Leninin Teosten ensimmäisessä
painoksessa, I osa*

*Julkaistaan
käsikirjoituksen mukaan*

V. I. Leninin käsikirjoituksen
„Puolueemme ohjelmaluonnos”
ensimmäinen sivu.— 1899

Pienennetty.

On kai aloitettava kysymyksestä, onko Venäjän sosialidemokraattien ohjelma todellakin tuiki tarpeellinen. Olemme joutuneet kuulemaan Venäjällä toimivilta tovereilta sellaisen mielipiteen, ettei ohjelman laatiminen nyt juuri ole erikoisen tarpeellista, että päivänpolttavana kysymyksenä on paikallisten järjestöjen kehittäminen ja lujittaminen, agitaatiotyön ja kirjallisuuden perilletoimittamisen saattaminen vankemmalle pohjalle, että sopivampaa on lykätä ohjelman laatiminen siihen ajankohtaan, jolloin liike pääsee vankemmalle perustalle, että nyt ohjelma saattaa osoittautua perusteettomaksi.

Me emme ole samaa mieltä. Tietystikin „todellisen liikkeen jokainen askel on tärkeämpi kuin tusina ohjelmia”⁸¹, kuten K. Marx on sanonut. Mutta ei Marx eikä kukaan muu sosialidemokratian teoreetikoista taikka käytännön miehistä ole kiistänyt sitä äärettömän suurta merkitystä, mikä ohjelmalla on poliittisen puolueen yhtenäiselle ja johdonmukaiselle toiminnalle. Venäjän sosialidemokraateille on nyt jo elettyä se kausi, jolloin polemisoitiin mitä kiivaimmin muiden suuntien sosialisteja ja ei-sosialisteja vastaan, jotka eivät halunneet ymmärtää Venäjän sosialidemokratiaa; heille on elettyä myös liikkeen alkuvaiheet, jolloin työtä tehtiin hajanaisesti pienin paikallisjärjestöin. Yhteenliittymisen, yhteisen kirjallisuuden luomisen ja venäläisten työväenlehtien ilmestymisen välttämättömyys on itse elämän aiheuttama, ja se, että keväällä 1898 perustettiin „Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue”, joka julisti aikovansa lähimmässä tulevaisuudessa laatia puolueohjelman, todisti havainnollisesti, että ohjelman tarpeellisuus on kehkeytynyt

nimenomaan itse liikkeen vaatimuksista. Tällä hetkellä ei liikkeemme päivänpolttavana kysymyksenä enää ole entisen hajanaisen „näpertely”-työn kehittäminen, vaan yhteenliittyminen, organisaatio. Ohjelmaa tarvitaan tuon askeleen ottamiseksi; ohjelman on formuloitava peruskatsomuksemme, asetettava tarkasti lähimmät poliittiset tehtävämme, osoitettava ne lähimmät vaatimukset, joiden on hahmoitettava agitaatiotyön piiri, yhtenäistettävä tuota työtä, laajennettava ja syvennettävä sitä kohottamalla agitaatiotyö satunnaisesta ja ajoittaisesta, pienten, erillisten vaatimusten puolesta käydystä agitaatiosta agitaatioksi, jota käydään kaikkien sosialidemokraattisten vaatimusten puolesta kokonaisuudessaan. Nyt, kun sosialidemokraattinen toiminta on jo saanut liikkeelle melko laajat piirit niin intelligentti-sosialisteja kuin tietoisia työläisiäkin, on tuiki välttämättä lujitettava heidän välistä yhteyttään ohjelmalla ja annettava siten kaikille heille vankka perusta jatkuvaa, entistä laajempaa toimintaa varten. Ja vihdoin ohjelma on tuiki tarpeellinen senkin takia, että Venäjän yleinen mielipide on sangen usein mitä syvällisimmin harhassa Venäjän sosialidemokraattien todellisten tehtävien ja toimintamenetelmien suhteen: tällaisia harhakäsityksiä syntyy osaksi aivan luonnostaan elämämme poliittisen ummehtuneisuuden suossa, osaksi niitä synnyttävät keinotekoisesti sosialidemokratian vastustajat. Joka tapauksessa tämä tosiasia on otettava huomioon. Työväenliikkeen, sulautuessaan yhteen sosialismin ja poliittisen taistelun kanssa, täytyy muodostaa sellainen poliittinen puolue, joka, jos se haluaa asettua Venäjän yhteiskunnan kaikkien demokraattisten ainesten johtoon, hälventäisi pois kaikki nuo harhakäsitykset. Voidaan väittää vastaan, että tämä ajankohta on sopimaton ohjelman laatimista varten vielä senkin vuoksi, että itse sosialidemokraattien keskuudessa syntyy erimielisyyksiä ja aletaan polemisoita. Minusta se päinvastoin on vielä eräs perustelu ohjelman tarpeellisuuden puolesta. Toisaalta, koska on alettu polemisoita, niin voidaan toivoa, että ohjelmaluonnoksen käsittelyssä lausutaan julki kaikki mielipiteet ja mielipidevivahteet ja että ohjelman käsittely muodostuu kaikinpuoliseksi. Polemiikki osoittaa, että Venäjän sosialidemokraattien riveissä on havaittavissa vilkastumista liikkeemme päämääriä, sen lähitehtäviä ja taktiikkaa koskevien laajojen kysymysten ympärillä, ja sellaista vilkastumista

juuri tarvitaankin ohjelmaluonnoksen käsittelemiseksi. Toisaalta, ettei polemiikki jäisi hedelmättömäksi, muodostuisi persoonalliseksi kilvoitteluksi, johtaisi mielipiteiden sekaan-nukseen, vihollisten ja ystävien sekoittamiseen, sitä varten on ehdottoman välttämätöntä, että tähän polemiikkiin sisällytetään ohjelmakysymys. Polemiikista on hyötyä vain siinä tapauksessa, jos se selvittää, mistä oikeastaan ollaan eri mieltä, *kuinka syviä erimielisyydet ovat*, ovatko ne oleellisia erimielisyyksiä vaiko erimielisyyksiä osakysymyksistä, häiritsevätkö nämä erimielisyydet yhteistä työskentelyä saman puolueen riveissä vai eivätkö. Kaikkiin näihin kysymyksiin, jotka vaativat pakoittavasti vastausta, voidaan antaa vastaus *vain* sisällyttämällä ohjelmakysymys polemiikkiin; — vain siten, että molemmat polemisoivat puolet lausuvat selvästi julki oman *ohjelmallisen* kantansa. Puolueen yleisen ohjelman laatimisen ei suinkaan pidä tehdä loppua kaikkinaisesta polemiikista, — mutta se määrää tiukasti ne peruskatsomukset liikkeemme luonteeseen, päämääriin ja tehtäviin nähden, joiden pitää olla taistelevan puolueen lippuna, puolueen, joka pysyy tiiviinä ja yhtenäisenä, vaikka sen jäsenten keskuudessa oltaisiinkin osaksi eri mieltä osakysymyksistä.

Siis asiaan.

Venäläisten sosialidemokraattien ohjelmasta puhuttaessa kaikkien katseet kohdistuvat luonnollisestikin „Työn vapautus” ryhmän jäseniin, jotka ovat perustaneet Venäjän sosialidemokratian ja tehneet niin paljon sen teoreettisen ja käytännöllisen kehittämisen hyväksi. Vanhimmat toverimme ovat viivyttelämättä reagoineet Venäjän sosialidemokraattisen liikkeen vaatimuksiin ja tarpeisiin. Melkein samoihin aikoihin — keväällä vuonna 1898 — kun valmisteltiin venäläisten sosialidemokraattien edustajakokousta, joka laski pohjan „Venäjän sosialidemokraattiselle työväenpuolueelle”, P. B. Axelrod julkaisi kirjasensa: „Kysymykseen Venäjän sosialidemokraattien nykyisistä tehtävistä ja taktiikasta” (Geneve, 1898; alkulause päivätty maaliskuussa 1898) ja uudelleenpainatti liitteenä siihen „Venäjän sosialidemokraattien ohjelman luonnoksen”, jonka „Työn vapautus” ryhmä oli julkaissut jo vuonna 1885.

Aloitammekin tuon luonnoksen käsittelestä. Siitä huolimatta, että se on julkaistu melkein 15 vuotta sitten, se on mielestämme yleensä ratkaissut tehtävänsä täysin

tyydyttävästi ja on täysin nykyaikaisen sosialidemokraattisen teorian tasalla. Tässä luonnoksessa on täsmällisesti osoitettu se luokka, joka yksin voi olla Venäjällä (samoin kuin muissakin maissa) itsenäisenä taistelijana sosialismin puolesta — työväenluokka, „teollisuusproletariaatti”; — on osoitettu se päämäärä, mikä tämän luokan on itselleen asetettava — „kaikkien tuotantovälineiden ja tuotantoesineiden siirtyminen yhteiskunnalliseen omistukseen”, „tavaratuotannon poistaminen” ja „sen vaihtaminen yhteiskunnallisen tuotannon uuteen järjestelmään” — „kommunistinen vallankumous”; — on osoitettu „yhteiskunnallisten suhteiden uudestijärjestämisen” „kiertämätön ennakkoehto”: „työväenluokka valtaa poliittisen vallan”; — on osoitettu proletariaatin kansainvälinen solidaarisuus ja „erilaisuuden aineksien” välttämättömyys „eri maiden sosialidemokraattien ohjelmissa kunkin maan yhteiskunnallisia oloja vastaavasti”; — on osoitettu Venäjän erikoisuus, „missä työtätekevät joukot ovat kahden — kehittyvän kapitalismin ja poiskuolevan patriarkaalisen talouden — ikeen alla”; — on osoitettu Venäjän vallankumousliikkeen yhteys „uuden, vastaanottavaisemman, liikuntakykyisemmän ja kehittyneemmän luokan, teollisuusproletariaatin”, (kehittyvän kapitalismin voimin tapahtuvan) muodostumisen prosessiin; — on osoitettu „vallankumouksellisen työväenpuolueen” perustamisen välttämättömyys ja sen „ensimmäinen poliittinen tehtävä” — „itsevaltiuden kukistaminen”; — on osoitettu „poliittisen taistelun keinot” ja esitetty sen perusvaatimukset.

Kaikki nämä ohjelma-ainekset ovat mielestämme sosialidemokraattisen työväenpuolueen ohjelmassa aivan välttämättömiä, — kaikissa niissä esitetään sellaisia teesejä, jotka ovat saaneet siitä lähtien yhä uutta ja uutta vahvistusta niin sosialistisen teorian kehityksestä kuin myös kaikkien maiden työväenliikkeen kehityksestä, — muun muassa Venäjän yhteiskunnallisen ajattelun ja Venäjän työväenliikkeen kehityksestä. Sen tähden Venäjän sosialidemokraatit voivat ja heidän täytyykin mielestämme asettaa Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen ohjelman pohjaksi juuri „Työn vapautus” ryhmän laatima luonnos, joka kaipaa vain erinäisiä toimituskorjauksia, parannuksia ja täydennyksiä.

Yritämme hahmoitella näistä erinäisistä muutoksista ne, jotka meistä tuntuvat tarkoituksenmukaisilta ja joiden joh-

dosta olisi toivottavaa saada syntymään mielipiteiden vaihtoa Venäjän kaikkien sosialidemokraattien ja tietoisten työläisten välillä.

Ennen kaikkea pitää tietysti jonkin verran muuttaa luonteeltaan ohjelman rakennetta: vuonna 1885 se oli ulkomailta olevien vallankumouksellisten ryhmän ohjelma. Nämä vallankumoukselliset osasivat määritellä oikein työväenliikkeen ainoan, menestystä lupaavan kehitystien, mutta eivät siihen aikaan vielä nähneet edessään missään määrin laajaa ja itsenäistä työväenliikettä Venäjällä. Vuonna 1900 on jo kysymys useampien Venäjän sosialidemokraattisten järjestöjen perustaman työväenpuolueen ohjelmasta. Niiden toimituskorjausten ohella, jotka tämän takia ovat välttämättömiä (ja joihin ei ole tarpeellista tarkemmin pysähtyä, koska ne ovat sinänsä ymmärrettäviä), tästä erosta seuraa, että on välttämättä asetettava etutilalle ja korostettava voimakkaammin sitä taloudellista kehitysprosessia, mikä synnyttää sosialidemokraattisen työväenliikkeen aineelliset ja henkiset ehdot ja sen proletariaatin luokkataistelun, jonka organisoimisen sosialidemokraattinen puolue asettaa tehtäväkseen. Venäjän nykyisen talousjärjestelmän ja sen kehityksen peruspiirteiden luonnehtiminen olisi asetettava ohjelman kärkeeseen (vrt. „Työn vapautus” ryhmän ohjelmaa: „Maaorjuuden lakkauttamisesta lähtien kapitalismi on menestynyt Venäjällä tavattomasti. Vanha luontaistalouden järjestelmä luovuttaa paikkansa tavaratuotannolle”...) ja heti sen jälkeen osoitettava kapitalismin perustendenssi: kansan jakaantuminen porvaristoksi ja proletariaatiksi, „kurjuuden, sorron, orjuutuksen, nöyryytyksen ja riiston voimistuminen”⁸². Nämä viimeksi mainitut Marxin kuuluisat sanat on toistettu Saksan sosialidemokraattisen puolueen Erfurtin ohjelman⁸³ toisessa kappaleessa; Bernsteinin ympärille ryhmittyvät arvostelijat ovat viime aikoina hyökänneet erikoisen kiukkuisesti juuri tämän kohdan kimppuun toistaen porvarillisten liberaalien ja sosiaalipoliitikkojen vanhoja vastaväitteitä „kurjistumisteoriaa” vastaan. Meidän mielestämme se polemiikki, mikä tämän johdosta on käyty, on todistanut täydellisesti moisen „arvostelun” *täysin kestävämmäksi*. Mainitut Marxin sanat Bernstein on itse tunnustanut oikeiksi kapitalismin *tendenssiä* luonnehtivina — tendenssiä, joka muuttuu todellisuudeksi, ellei

proletariaatti käy luokkataistelua tätä tendenssiä vastaan, ellei ole työväenluokan taisteluinhankeja työläisiä suojelevia lakeja. Juuri Venäjällä me näemme parhaillaan, miten mainittu tendenssi ilmenee tavattoman voimakkaasti talonpoikaistossa ja työläisissä. Ja sitten, Kautsky on osoittanut, etteivät sanat „kurjuuden y.m. voimistumisesta” pidä paikkaansa ainoastaan tendenssin luonnehtimisen mielessä, vaan myös „sosiaalisen kurjuuden” kasvua osoittavassa mielessä, s.o. kasvaa epäsuhde toisaalta proletariaatin aseman ja toisaalta porvariston elintason välillä,— työn tuottavaisuuden jättäjäismäisen nousun ohella kasvavien yhteiskunnallisten tarpeiden tason välillä. Ja vihdoin nämä sanat pitävät paikkansa vielä siinäkin mielessä, että kapitalismin „raja-alueilla” (s.o. niissä maissa ja niillä kansantalouden aloilla, joissa kapitalismi on vasta syntymässä törmäten esikapitalistiseen järjestelmään) kurjuuden kasvu — eikä sitä paitsi ainoastaan „sosiaalisen”, vaan myös mitä kaaheimman fyysillisen kurjuuden kasvu aina nälkiintymiseen ja nälkäkuolemaan saakka — käy mittasuhteiltaan joukoittaiseksi. Jokainen tietää, että Venäjään nähden tämä pitää paikkansa kymmenkertaisesti enemmän kuin mihinkään muuhun Euroopan maahan nähden. Niinpä siis sanojen „kurjuuden, sarron, orjuutuksen, nöyryytyksen ja riiston voimistuminen” täytyy mielestämme välttämättä sisältyä ohjelmaan,— ensiksikin siksi, että ne luonnehtivat aivan oikein kapitalismin perusuontoisia ja oleellisia ominaisuuksia, luonnehtivat nimenomaan sitä prosessia, mikä on käynnissä meidän nähtemme ja on eräänä niistä tärkeimmistä edellytyksistä, jotka synnyttävät työväenliikettä ja sosialismia Venäjällä; toiseksi sen tähden, että nämä sanat antavat äärettömästi aineistoa agitaatiota varten ollen lyhyenä yhteenvedona monista sellaisista ilmiöistä, jotka painavat raskaimmin, mutta myös eniten kuohuttavat työläisjoukkoja (työttömyys, alhaiset palkat, ravinnon puute, nälänhädät, pääoman hirmukuri, prostituutio, palvelusväen lisääntyminen y.m. y.m.); kolmanneksi sen vuoksi, että antamalla tämän täsmällisen luonnekuvan kapitalismin turmiollisesta vaikutuksesta ja kiertämättä, väistämättä nousevasta työläisten suuttumuksesta me eristäydymme niistä puolinaisista ihmisistä, jotka olemalla „myötätuntoisia” proletariaatille ja vaatimalla „reformejja” sen hyväksi koettavat valita „kultaisen keskitien” proletariaatin ja por-

variston välillä, itsevaltiudellisen hallituksen ja vallankumouksellisten välillä. Ja näistä ihmisistä eristäytyminen on juuri nyt erikoisen välttämätöntä, jos pyritään yhtenäiseen ja tiiviiseen työväenpuolueeseen, joka taistelee jyrkästi ja peräänantamatta poliittisen vapauden ja sosialismin puolesta.

Tässä on sanottava muutama sana suhteestamme Erfurtin ohjelmaan. Edellä esitetystä jokainen on jo huomannut, että me katsomme välttämättömäksi tehdä „Työn vapautus” ryhmän ohjelmaluonnokseen sellaisia muutoksia, jotka lähentävät Venäjän sosialidemokraattien ohjelmaa Saksan sosialidemokraattien ohjelmaan. Emme lainkaan pelkää sanoa, että haluamme jäljitellä Erfurtin ohjelmaa: hyvän jäljittelemisessä ei ole mitään pahaa, ja juuri nyt, kun kuulee niin usein tuon ohjelman opportunistista ja puolinaista arvostelua, pidämme velvollisuutenamme esiintyä avoimesti sen puolesta. Mutta jäljittelyn ei pidä missään tapauksessa olla pelkkää kopioimista. Jäljittely ja lainaaminen on täysin luvallista sikäli, mikäli Venäjälläkin on havaittavissamme kapitalismin kehityksen samoja *perus*prosesseja, sosialistien ja työväenluokan samoja *perus*tehtäviä, mutta niiden ei pidä missään tapauksessa johtaa Venäjän *erikoisuuksien* unohtamiseen, joiden pitää käydä *täydellisesti ilmi* ohjelmamme erikoisuuksissa. Rientäen hieman edelle sanomme heti tässä, että nämä erikoisuudet koskevat, ensiksikin poliittisia tehtäviämme ja taistelukeinojamme; toiseksi taistelua kaikkia patriarkaalisen, esikapitalistisen järjestelmän jätteitä vastaan sekä tästä taistelusta johtuvaa toisenlaista *talonpoikaiskysymyksen* asettelua.

Tämän tarpeellisen huomautuksen jälkeen menemme edelleen. „Kurjuuden voimistumisen” osoittamisen jälkeen on luonnehdittava proletariaatin *luokkataistelua*,— osoitettava tämän taistelun päämäärä (kaikkien tuotantovälineiden siirtyminen yhteiskunnalliseen omistukseen ja kapitalistisen tuotannon vaihtaminen sosialistiseen tuotantoon),— osoitettava työväenliikkeen kansainvälinen luonne— osoitettava luokkataistelun *poliittinen* luonne ja sen *lähin* päämäärä (poliittisen vapauden valtaaminen). On erikoisen välttämätöntä, että taistelu itsevaltiutta vastaan poliittisten vapauksien puolesta tunnustetaan työväenpuolueen ensimmäiseksi poliittiseksi tehtäväksi, mutta tämän tehtävän selittämiseksi on mielestämme luonnehdittava

nykyisen venäläisen absolutismin luokkaluonnetta ja välttämättömyyttä kukistaa se ei ainoastaan työväenluokan intressien, vaan myös koko yhteiskunnallisen kehityksen intressien vuoksi. Tämän osoittaminen on välttämätöntä niin teoreettisessa suhteessa, sillä marxilaisuuden perusaatteiden kannalta yhteiskunnallisen kehityksen intressit on asetettava proletariaatin intressejä korkeammalle, koko työväenliikkeen intressit kokonaisuudessaan on asetettava työläisten jonkin eri kerroksen taikka liikkeen eri momenttien intressejä korkeammalle; — kuin myös käytännölliseltäkin kannalta, jotta voitaisiin luonnehtia se keskiö, johon sosialidemokratian koko monipuolisen propaganda-, agitaatio- ja organisaatio toiminnan on loppukädessä keskityttävä ja jonka ympärille sen on ryhmityttävä. Mielestämme ohjelmassa pitäisi sitä paitsi omistaa erikoinen kappale sille, että osoitetaan sosialidemokraattisen työväenpuolueen asettavan tehtäväkseen tukea absolutismia vastaan suuntautuvaa kaikkinaista vallankumouksellista liikettä ja taistella kaikkia itsevaltiudellisen hallituksen yrityksiä vastaan turmella ja pimittää kansan poliittista tietoisuutta virkamiesholhouksen ja petoksellisten antipalojen avulla, sen demagogisen politiikan avulla, jota saksalaiset toverimme sanovat „Peitsche und Zuckerbrot”- (ruoska- ja piparkakku-) politiikaksi. Piparkakku = antipaloja niille, jotka aineellisen asemansa osittaisten ja erillisten parannusten vuoksi luopuvat poliittisista vaatimuksistaan ja jäävät poliisimielivallan nöyriksi orjiksi (ylioppilaille asuntoloita y.m., työläisille — kannattaa vain palauttaa mieliin finanssi-ministeri Witten julistukset Pietarin lakkojen aikana vuosina 1896 ja 1897 taikka ne puheet, joita sisäasiain-ministeriötä edustavat jäsenet pitivät valiokunnassa työläisten puolesta vuoden 1897 maaliskuun 2 p:n lain säätämisestä). Ruoska = niiden tehostettua vainoamista, jotka näistä antipaloista huolimatta pysyvät taistelijoina poliittisen vapauden puolesta (ylioppilaiden lähettäminen sotilaisiksi⁸⁴; 12.VIII.1897 annettu kiertokirje työläisten karkoitamisesta Siperiaan; sosialidemokratiaan kohdistuva voimistuva vainoaminen y.m.). Piparkakku käytetään syöttiin heikkoja varten, heidän lahjomiseksi ja turmelemiseksi; ruoskaa — työväen ja koko kansan asiaa puolustavien rehellisten ja tietösten taistelijoiden peloittelemiseksi ja „vaarattomiksi tekemiseksi”. Niin kauan kun absolutismi on

olemassa (— ja meidän on nykyään sovittava ohjelmamme nimenomaan absolutismin olemassaoloa vastaavasti, sillä sen kukistuminen kiertämättä aiheuttaa poliittisissa oloissa sellaisen suurmuutoksen, joka pakottaa työväenpuolueen muuttamaan oleellisesti lähimpien poliittisten tehtäviensä formulointia)— niin kauan kuin absolutismi on olemassa, meidän on odotettava näiden hallituksen demagogisten toimenpiteiden alinomaista uusiintumista ja voimistumista ja käytävä siis järjestelmällisesti taistelua niitä vastaan paljastamalla poliisimaisten kansanholhoojien vilpillisyys, osoittamalla hallituksen reformien olevan yhteydessä työläisten taisteluun, opettamalla proletariaattia käyttämään jokaista reformia hyväkseen taisteluasemiensa lujittamiseksi, työväenliikkeen laajentamiseksi ja syventämiseksi. Sen osoittaminen, että puolue tukee *kaikkia* absolutismia vastaan taistelevia, on ohjelmassa tarpeellinen sen vuoksi, että Venäjän sosialidemokratian, joka on erottamattomassa yhteydessä Venäjän työväenluokan edistyksellisimpiin aineksiin, on nostettava *yleisdemokraattinen* lippu ryhmitteäkseen ympärilleen kaikki väestökerrokset ja ainekset, jilla on kykyä taistella poliittisen vapauden puolesta taikka edes tukea tätä taistelua jollakin tavalla.

Tällainen on mielipiteemme niistä vaatimuksista, joita ohjelmamme *periaatteellisen* osan pitää vastata, ja niistä perusväittämistä, mitkä siinä on mahdollisimman täsmällisesti ja selvästi esitettävä. „Työn vapautus” ryhmän ohjelmaluonnoksesta (periaatteellisesta osasta) on mielestämme jätettävä pois 1) maininnat talonpoikain maanhallinnan muodosta (talonpoikaiskysymyksestä tuonnempana); 2) maininnat intelligenssin „epävakaisuuden” y.m. syistä; 3) pykälä „poliittisen edustuksen nykyisen järjestelmän poistamisesta ja sen vaihtamisesta kansan välittömään lainsäädäntään”; 4) pykälä „poliittisen taistelun keinoista”. Tässä viimeksi mainitussa pykälässä emme tosin näe mitään vanhentunutta tai väärää: päinvastoin arvelemme, että noiden keinojen pitää olla juuri niitä, jotka „Työn vapautus” ryhmä on osoittanut (agitaatio,— vallankumouksellinen organisaatio,— siirtyminen „otollisella hetkellä” päättävään hyökkäykseen kieltäytymättä *periaatteessa* terrorista-kaan),— mutta *työväenpuolueen* ohjelmassa ei ole mielestämme paikallaan toimintamuotojen osoittaminen, mikä oli välttämätöntä vallankumoustaistelijain ulkomaisen ryhmän

ohjelmassa vuonna 1885. Ohjelman on jätettävä avoimeksi kysymys toimintamuodoista ja annettava taisteleville järjestöille ja puolueen edustajakokouksille, jotka määräävät puolueen *taktiikan*, mahdollisuus valita taistelukeinot. Mutta *taktiikan* kysymyksiä tuskin voidaan sisällyttää ohjelmaan (paitsi sellaisia oleellisimpia ja *periaatteellisimpia* kysymyksiä, kuin on kysymys suhteesta muihin absolutismia vastaan taisteleviin). Taktiikkakysymykset tullaan, sitä mukaa kuin niitä herää, käsittelemään puoluelehdessä ja ratkaisemaan lopullisesti puolueen edustajakokouksissa. Näihin kuuluu mielestämme myös kysymys terroristista: sosialidemokraattien on ehdottomasti herätettävä tämä kysymys käsiteltäväksi — ei tietenkään periaatteelliselta, vaan taktilliselta kannalta, — sillä liikkeen voimistuminen johtaa sinänsä alkuvoimaisesti yhä useammin toistuviin urkkijoiden hengiltäottoihin, kiihkeän suuttumuksen voimistumiseen työläisten ja sosialistien riveissä, kun he näkevät, miten yhä suurempi ja suurempi osa heidän tovereitaan piinataan kuoliaaksi vankilain yksityisselleissä ja karkoituspaikoilla. Ettei jäisi mitään puutteellisen tulkinnan varaan sanomme heti tässä, että omasta mielestämme terrori *ei ole nykyään* tarkoituksenmukainen taistelukeino, että puolueen (*puolueena*) on hyljättävä se (kunnes olosuhteet muuttuvat, mikä saattaisi aiheuttaa myös taktiikan muuttumisen) ja keskitettävä *kaikki voimansa* organisaation lujittamiseen ja kirjallisuuden säännölliseen perilletoimittamiseen. Tässä ei ole paikallaan puhua siitä yksityiskohtaisemmin.

Mitä tulee kysymykseen kansan välittömästä lainsäädännestä, niin meistä tuntuu, että sitä ei tule lainkaan sisällyttää nykyään ohjelmaan. Periaatteessa ei saa kytkeä toisiinsa sosialismin voittoa ja parlamentarismen *vaihtamista* kansan välittömään lainsäädäntään. Sen ovat mielestämme todistaneet Erfurtin ohjelman johdosta käyty keskustelu ja Kautskyn kirja kansan lainsäädännestä. Kautsky tunnustaa (historiallisen ja poliittisen analyysin pohjalla) kansan lainsäädännestä olevan tiettyä hyötyä seuraavin edellytyksin: 1) kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden puuttuminen tai kaupunkien ylivoima; 2) korkealle kehittyneiden poliittisten puolueiden olemassaolo; 3) „itsenäisesti kansanedustuksen vastapainona olevan äärettömän keskittyneen valtiovallan puuttuminen”. Venäjällä havaitsemme olosuhteiden olevan *aivan päinvastaisia*,

ja meillä „kansan lainsäädäntö” olisi erittäin suuressa vaarassa muodostua imperialistiseksi „kansanäänestykseksi”. Jos kerran Kautsky sanoi Saksasta ja Itävallasta vuonna 1893, että „meille itäeurooppalaisille kansan välitön lainsäädäntö kuuluu „tulevaisuuden valtion” piiriin”, niin Venäjältä ei voi olla puhettakaan. Siksi olemmekin sitä mieltä, että nyt, itsevaltiuden vallitessa Venäjällä, meidän on rajoitettava „demokraattisen perustuslain” vaatimukseen ja otettava „Erfurtin ohjelman” käytännöllisen osan kahden ensimmäisen kohdan tilalle mieluummin „Työn vapautus” ryhmän ohjelman käytännöllisen osan kaksi ensimmäistä kohtaa.

Siirtykäämme ohjelman käytännölliseen osaan. Meidän mielestämme tämä osa jakautuu ellei esityksensä niin asian olemuksen kannalta kolmeen osastoon: 1) yleisdemokraattisia uudistuksia koskevat vaatimukset; 2) vaatimukset työväen suojelua tarkoittavien toimenpiteiden alalla ja 3) vaatimukset talonpoikien etujen hyväksi. Ensimmäiseen osastoon nähden tuskin lienee tarvetta tehdä mitään oleellisia muutoksia „Työn vapautus” ryhmän „ohjelmaluonnokseen”, jossa vaaditaan 1) yleistä äänioikeutta; 2) edustajapalkkiota; 3) yleistä, ei-kirkollista, ilmaista ja pakollista sivistystä y.m.; 4) kansalaisten persoonallista ja asunnon koskemattomuutta; 5) rajoittamatonta omantunnonvapautta, sana- ja painovapautta, kokoontumis- y.m. vapautta (tähän pitäisi ehkä erikoisesti lisätä: lakkovapautta); 6) liikkumis- ja elinkeinonvapautta (tähän pitäisi ehkä lisätä: „muuttovapautta” ja „passien poistamista kokonaan”); 7) kaikkien kansalaisten täyttä tasa-arvoisuutta y.m.; 8) yleisen kansanaseistuksen ottamista vakinaisen sotaväen tilalle; 9) „koko siviili- ja rikosoikeudellisen lainsäädäntömme tarkistusta, säätyjaon ja ihmisarvoa loukkaavien rangastusten poistamista”. Tähän olisi lisättävä: „naisen ja miehen oikeuksien täydellisen tasavertaisuuden voimaansaattamista”. Tähän osastoon on lisättävä myös finanssireformeja koskeva vaatimus, mikä on formuloitu „Työn vapautus” ryhmän ohjelmassa niiden vaatimusten joukossa, joita „työväenpuolue on esittävä näiden poliittisten perusoikeuksien nojalla” — „nykyisen verotusjärjestelmän poistaminen ja progressiivisen tuloveron säätäminen”. Ja lopuksi tähän pitäisi sisällyttää myös vaatimus „virkamiesten valitsemisesta kansanäänestyksellä; jokaisen kansalaisen oikeudesta

syyttää tuomioistuimen kautta ketä virkamiestä tahansa tekemättä valitusta päällystölle”.

Käytännöllisten vaatimusten toisessa osassa tapaamme „Työn vapautus” ryhmän ohjelmassa yleisen vaatimuksen „työläisten (kaupunki- ja maaseututyöläisten) ja työnantajien suhteiden lainsäädännöllisestä säännöstelystä ja vastaavan valvontajärjestelmän, jossa työläisillä olisi edustuksensa, organisoimisesta”. Mielestämme *työväenpuolueen* on seikkaperäisemmin ja tarkemmin esitettävä vaatimuksensa tältä kohdalta, sen on vaadittava (1) 8-tuntista työpäivää; (2) yötyön kieltämistä, alle 14-vuotiaiden lasten työn kieltämistä; (3) vähintään 36 tunnin yhtämittaista lepoa viikossa jokaiselle työläiselle; (4) tehdaslakien ja tehdastarkastuksen ulottamista teollisuuden ja maatalouden kaikille aloille, kruunun tehtaisiin, käsityöliikkeisiin ja kotona työskenteleviin kotiteollisuudenharjoittajiin. Työläisille oikeutta valita apulaistarkastajia, joilla on samat valtuudet kuin tarkastajillakin; (5) teollisuus- ja maatalousoikeuksien perustamista teollisuuden ja maatalouden kaikille aloille siten, että isännät ja työläiset valitsevat yhtä monta tuomaria; (6) tavaroilla-maksamisen ehdotonta kieltämistä kaikkialla; (7) tehtailijoiden lainsäädännöllistä edesvastuuta kaikissa niin teollisuus- kuin maataloustyöläisiäkin kohdanneissa tapaturma- ja loukkaantumistapauksissa; (8) lainsäädännöllistä vähintään kerran viikossa tapahtuvaa palkanmaksua kaikissa palkkaustapauksissa; (9) kaikkien niiden lakien kumoamista, jotka rikkovat palkkaajien ja palkkautuvien tasavertaisuutta (esim. lait tehdas- ja maataloustyöläisten rikosoikeudellisesta vastuusta, jos he poistuvat työstä; lait, jotka suovat palkkaajille paljon suuremman vapauden purkaa palkkaussopimukset kuin työhön palkkautuville j.n.e.). (On itsestään selvää, että me vain hahmottelemme toivottavat vaatimukset, antamatta niille ohjelmaluonnoksen vaatimaa lopullista sanamuotoa.) Ohjelman tämän osan on (edellisen yhteydessä) annettava johtavat perusväittämät agitaatiota varten, silti tietenkään rajoittamatta agitaattoreita eri paikkakunnilla, tuotantoaloilla, tehtaissa ynnä muualla esittämästä hieman muunnellaisista, konkreettisempia, tarkempia osittaisvaatimuksia. Siksi ohjelman tätä osaa laatiessa meidän on pyrittävä välttämään kahta äärimmäisyyttä: toisaalta ei saa sivuuttaa ainoatakaan pää-, perusvaatimusta, jolla on oleellinen

merkitys *koko* työväenluokalle; ja toisaalta — ei pidä mennä liiallisiin yksityiskohtaisuuksiin, sillä ei ole tarkoituksenmukaista täyttää ohjelmaa niillä.

„Työn vapautus” ryhmän ohjelmassa oleva vaatimus „valtion avusta tuotantoyhtymille” on mielestämme poistettava kokonaan ohjelmasta. Sekä muiden maiden kokemus että teoreettiset näkökohdat ja Venäjän olojen erikoisuudet (porvarillisten liberaalien ja poliisihallituksen taipumus mielistellä „artteleita” sekä esiintyä „kansan teollisuuden” suojelijoina j.n.e.) — kaikki tämä puhuu tuon vaatimuksen asettamista vastaan. (Tietysti 15 vuotta sitten olivat asiat monessa suhteessa toisin ja *silloin* oli luonnollista, että sosialidemokraatit sisällyttivät ohjelmaansa tuollaisen vaatimuksen.)

Meillä on jäljellä ohjelman käytännöllisen osan viimeinen — kolmas — osasto: vaatimukset talonpoikaiskysymyksen alalla. „Työn vapautus” ryhmän ohjelmasta löydämme yhden tällaisen vaatimuksen, nimittäin vaatimuksen „agraarisuhteidemme, s.o. ehtojen, jotka koskevat maan lunastusta ja maan jakoa talonpoikaisyhteisöille, radikaalisesta tarkistamisesta. Maaosuudesta-kieltäytymisoikeuden ja yhteisöstä-eroamisoikeuden myöntämistä talonpojille, jotka katsovat sen itselleen sopivaksi, y.m.s.”

Minusta tuntuu, että tässä esitetty perusajatus on aivan oikea ja että sosialidemokraattisen työväenpuolueen pitää todellakin asettaa ohjelmassaan vastaavanlainen vaatimus (sanon: vastaavanlainen, sillä eräät muutokset näyttävät minusta toivottavilta).

Käsitän tämän kysymyksen seuraavalla tavalla. Talonpoikaiskysymys Venäjällä eroaa oleellisesti talonpoikaiskysymyksestä Lännessä, mutta se eroaa *vain siinä*, että Lännessä kysymys on melkein poikkeuksetta kapitalistisen, porvarillisen yhteiskunnan talonpojasta, mutta Venäjällä — pääasiallisesti talonpojasta, joka kärsii yhtä paljon (ellei enemmänkin) *esikapitalistisista* instituutioista ja suhteista, kärsii *maaorjuuden jätteistä*. Lännessä, muttei vielä Venäjällä, talonpoikaisto on jo näytellyt loppuun osansa luokkana, joka nostaa esiin taistelijoita absolutismia ja maaorjuuden jätteitä vastaan. Lännessä teollisuusproletariaatti on jo kauan sitten ja selvästi vieroitunut maa-seudusta, jota paitsi tämä vieroituminen on jo varmistettu vastaavilla oikeudellisilla instituutioilla. Venäjällä

„teollisuusproletariaatti on kokoonpanonsa ja olemassaolo-ehtojensa puolesta suuressa määrin sidottu vielä maaseutuun” (P. B. Axelrod, siteerattu kirjanen, s. 11). Tosin talonpoikaiston jakautuminen pikkuporvaristoksi ja palkkatyöläisiksi käy meillä tavattoman voimakkaasti, hämmästyttävän nopeasti, mutta tämä prosessi ei ole vielä läheskään päättynyt ja — mikä tärkeintä — tämä prosessi käy yhä vielä vanhojen, maaorjuudellisten instituutioiden puitteissa, jotka kammitsoivat kaikkia talonpoikia yhteistakuun ja fiskaalisen yhteisön raskaille kahleilla. Näin muodoin venäläinen sosialidemokraatti, vaikka hän kuuluisikin (kuten näiden rivien kirjoittaja) niihin, jotka vastustavat jyrkästi pienomistuksen tai pikkutalouden varjelemista taikka tukemista kapitalistisessa yhteiskunnassa, t.s. vaikka hän asettuisi agraarikysymyksessäkin (kuten näiden rivien kirjoittaja) niiden marxilaisten puolelle, joita kaikenlaiset porvarit ja opportunistit nyt mielellään haukkuvat „dogmaatikoiksi” ja „oikeauskoisiksi”, — voi ja hänen pitää, vähääkään luopumatta vakaumuksistaan, vaan päinvastoin juuri näiden vakaumusten vuoksi — olla sillä kannalla, että työväenpuolue piirtäisi lippuunsa sanat talonpoikaiston *tukemisesta* (ei suinkaan pienomistajien eikä pikkuisäntien luokkana), *mikäli tämä talonpoikaisto kykenee käymään vallankumouksellista taistelua yleensä maaorjuuden jätteitä ja eritoten absolutismia vastaan*. Me sosialidemokraatithan julistamme kaikki olevamme valmiita tukemaan suurporvaristoak'n, *mikäli se kykenee käymään vallankumouksellista taistelua* mainittuja ilmiöitä vastaan, — kuinka me sitten voisimme kieltäytyä antamasta tällaista tukea monimiljoonaiselle pikkuporvariston luokalle, joka aste asteelta sulautuu proletariaattiin? Jos kerran suurporvariston liberaalisten vaatimusten tukeminen ei merkitse suurporvariston tukemista, niin eihän pikkuporvariston demokraattisten vaatimusten tukeminen merkitse lainkaan pikkuporvariston tukemista: päinvastoin, juuri se kehitys, minkä poliittinen vapaus Venäjällä mahdollistaa, tulee erikoisen voimakkaasti viemään pientaloutta perikatoon pääoman iskujen alla. Minusta tuntuu, ettei ainakaan tästä pykälästä synny kiistoja sosialidemokraattien keskuudessa. Koko kysymys on siis siitä: 1) miten on laadittava juuri sellaiset vaatimukset, *ettei* niissä *luisuta* tukemaan kapitalistisen yhteiskunnan pikkuisäntiä? ja 2) pystyykö talonpoikaistomme edes osittaisesti

käymään *vallankumouksellista* taistelua maaorjuuden jätteitä ja absolutismia vastaan?

Aloitamme toisesta kysymyksestä. Kukaan ei luultavasti ryhtyne kieltämään sitä, että Venäjän talonpoikaistossa on vallankumouksellisia aineksia. Tunnettuja tosiasioita ovat reforminjälkeisenäkin aikana olleet talonpoikaiskapinat tilanherroja, heidän pehtorejaan ja heitä suojelevia virkamiehiä vastaan, tunnettuja tosiasioita ovat agraarimurhat, mellakat y.m. Tunnettu on se tosiasia, että talonpoikaistossa (jossa vähäisimmätkin valistuksen muruset ovat jo alkaneet herättää ihmisarvontuntoa) kasvaa suuttumus villiä mielivaltaa vastaan, jota harjoittaa se jalosukuisten hulttioiden kopa, mikä on zemstvopäällikköjen nimellä päästetty talonpoikien kimppuun. Tunnettu tosiasia on miljoonaisten kansanjoukkojen yhä useammin toistuva nälänhätä, joukkojen, jotka eivät voi jäädä noiden tuollaisen „elintarvikevaikeuksien” välinpitämättömiksi sivustakatsojiksi. Tunnettu tosiasia on laholaisuuden ja ratsionalismin kasvaminen talonpoikaiston keskuudessa — ja poliittisen protestin esiintyminen uskonnollisen pintakuoren varjolla on ilmiö, joka tietyissä kehitysvaiheessa on ominaista kaikille kansoille eikä yksin Venäjälle. Se, että talonpoikaistossa on vallankumouksellisia aineksia, ei näin muodoin ole vähimmässäkään määrin epäiltävää. Emme ollenkaan liioittele näiden aineiden voimaa, unohda talonpoikain poliittista kehittymättömyyttä ja pimeyttä, tee mitenkään olemattomaksi eroa „mielettömän ja armottoman venäläisen mellakan” ja vallankumouksellisen taistelun välillä, unohda ollenkaan sitä, miten äärettömän paljon hallituksella on keinoja poliittisesti vetää nenästä ja turmella talonpoikia. Mutta kaikesta tästä seuraa vain se, että olisi järjetöntä esittää talonpoikaisto vallankumousliikkeen *eteenpäinviejäksi*, että mieletön olisi se puolue, joka *asettaisi* liikkeensä vallankumouksellisuuden *ehdoksi* talonpoikaiston vallankumouksellisen mielialan. Emmehän edes ajattelekaan esittää Venäjän sosialidemokraateille mitään sellaista. Sanomme vain, että rikkomatta marxilaisuuden perusopetuksia ja tekemättä tavattoman suurta poliittista virhettä työväenpuolue ei voi *sivuuttaa huomiotta* niitä vallankumouksellisia aineksia, joita talonpoikaistossakin on, eikä olla tukematta noita aineksia. Pystyvätkö nämä venäläisen talonpoikaiston vallankumoukselliset ainekset esiintymään edes siten, kuin

Länsi-Euroopan talonpojat esiintyivät absolutismia kukistettaessa, se on kysymys, johon historia ei ole vielä antanut vastausta. Elleivät pysty, niin sosialidemokratia ei siinä menetä vähääkään, ei hyvän nimensä eikä liikkeensä kannalta, sillä ei ole sen syytä, että talonpoikaisto ei vastannut (ehkäpä sillä ei ole ollut voimia vastata) sen vallankumouksuuteen. Työväenliike kulkee ja on kulkeva omaa tietään, mistään suur- tai pikkuporvariston petoksista huolimatta. Jos pystyvät, niin sosialidemokratia, joka ei tällöin antaisi tukeaan talonpoikaistolle, menettäisi ainiaaksi hyvän nimensä ja oikeuden pitää itseään demokratian esitaiselijana.

Siirtyessämme ensimmäiseen edellä asettamistamme kysymyksistä, meidän on sanottava, että „agraarisuhteiden radikaalisen tarkistuksen” vaatimus tuntuu meistä epätarulta: se saattoi olla riittävä 15 vuotta sitten, mutta tuskin siihen voidaan tyytyä nyt, kun meidän on sekä annettava ohjeaineistoa agitaatiota varten että eristytävä pientalouden puolustajista, joita Venäjän nykyisessä yhteiskunnassa on niin lukuisasti ja jotka löytävät niin „vaikutusvaltaisia” kannattajia kuin ovat herrat Pobedonostsev, Witte ja sängin monet sisäasiain ministeriön virkamiehet. Me tohdimme esittää tovereitten harkittavaksi ohjelmamme käytännöllisen osan kolmannen osaston suunnilleen seuraavaan sanamuotoon formuloituna:

„Kannattaen kaikkinaista vallankumouksellista liikettä nykyistä valtiollista ja yhteiskuntajärjestelmää vastaan, Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue julistaa, että se tulee tukemaan talonpoikaistoa, mikäli tämä on kykenevä vallankumoukselliseen taisteluun itsevaltiutta vastaan luokkana, joka eniten kärsii Venäjän kansan oikeudettomuudesta ja Venäjän yhteiskunnassa olevista maaorjuuden jätteistä.

Pitäen lähtökohtana tätä periaatetta, Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue vaatii:

1) Lakkauttamaan lunastus- ja obrokmaksut samoin kuin muutkin pakkovelvollisuudet, joita nykyään talonpoikaisto veronalaisena säätynä suorittaa.

2) Palauttamaan kansalle takaisin ne varat, jotka hallitus ja tilanherrat ovat rosvonneet talonpojilta lunastusmaksujen muodossa.

3) Kumoamaan yhteistakuun ja kaikki lait, jotka rajoittavat talonpojan oikeutta määrätä omasta maastaan.

4) Hävittämään maaorjuudellisen riippuvaisuuden kaikki jätteet, mitkä sitovat talonpoikia tilanherroihin, johtukootpa nämä jätteet sitten erikoisista laeista ja instituutioista (esim. talonpoikain ja työläisten asema Uralin vuoriteollisuuspiireissä) tai siitä, ettei talonpoikain ja tilanherrain maita yhä vielä ole erotettu (esim. servituutin jätteet Läntisellä alueella)⁸⁵ taikka siitä, että tilanherra lohkomalla talonpoikien maita on saattanut talonpojat itse asiassa entisten veropäivätyötalonpoikien ulospääsemättömään asemaan.

5) Oikeuttamaan talonpojat vaatimaan oikeuden kautta suhteettoman korkeiden vuokramaksujen alentamista ja asettamaan koronkiskuruudesta syytteeseen tilanherroja ja yleensä kaikkia niitä, jotka käyttämällä hyväkseen talonpoikain puutteenalaista asemaa tekevät heidän kanssaan orjuuttavia sopimuksia”.

Tällaisen ehdotuksen perusteluun meidän tulee pysähtyä erikoisen yksityiskohtaisesti — ei siksi, että tämä osa ohjelmasta olisi tärkein, vaan siksi, että se on kiistanalaisin ja sillä on etäisempi yhteys yleisesti todettuihin ja kaikkien sosialidemokraattien tunnustamiin totuuksiin. Aikuväittämä talonpoikain (ehdollisesta) „tukemisesta” tuntuu meistä välttämättömältä sen tähden, että proletariaatti ei voi eikä sen, yleensä puhuen, pidä ottaa tehtäväkseen suojella pikkuisäntien luokan etuja; se voi vain tukea talonpoikaista *sikäli, mikäli* tämä on vallankumouksellinen. Mutta koska juuri itsevaltiudessa olennoituu nykyään Venäjän koko takapajisuus, kaikki maaorjuuden, oikeudettomuuden ja „patriarkaalisen” sarron jätteet, niin on välttämättömästi osoitettava, että työväenpuolue tukee talonpoikaista vain sikäli, mikäli tämä kykenee käymään vallankumouksellista taistelua *itsevaltiutta* vastaan. Tämän väittämän sulkee ilmeisesti pois „Työn vapautus” ryhmän luonnoksen seuraava väittämä: „Absolutismin tärkeimpänä tukinojana on juuri talonpoikaiston poliittinen välinpitämättömyys ja älyllinen takapajisuus”. Mutta tämä ristiriita ei ole teorian, vaan itse elämän ristiriitaisuutta, sillä talonpoikaiston (samoin kuin yleensä pikkuisäntien luokan) erikoisuutena ovat kaksinaiset piirteet. Toistamatta poliittisen taloustieteen

tunnettuja perusteluja, jotka ovat todisteena talonpoikaiston sisäisesti ristiriitaisesta asemasta, muistutamme seuraavasta karakteristiikasta, jonka Marx on antanut Ranskan talonpoikaistosta 50-luvun alussa:

...,„Bonaparten dynastia ei edusta vallankumouksellista, vaan vanhoillista talonpoikaa, ei sitä talonpoikaa, joka yrittää riistäytyä irti parsellin määräämistä sosiaalisista olemassaolonehdoistaan, vaan sitä talonpoikaa, joka haluaa vakiinnuttaa nämä ehdot ja tämän parsellin,— ei sitä maalaisväestöä, joka pyrkii liittoutumaan kaupunkien kanssa ja oman tarmonsä voimalla kukistamaan vanhan järjestelmän, vaan sitä maalaisväestöä, joka päinvastoin tylysti sulkeutuu tähän vanhaan järjestelmään ja odottelee imperiumin haamulta, että se pelastaisi hänet ja hänen parsellinsa ja soisi hänelle etuoikeutetun aseman. Bonaparten dynastia ei edusta talonpojan valistusta, vaan sen taikauskkoa, ei sen älyä, vaan sen ennakkoluuloisuutta, ei sen tulevaisuutta, vaan sen menneisyyttä, ei sen nykyisiä Sevenneitä, vaan sen nykyisiä Vendée'itä” („Der 18. Brumaire”, S. 99 *). Juuri sitä talonpoikaistoa, joka pyrkii suistamaan „vanhan järjestelmän”, t.s. Venäjällä ennen kaikkea ja etupäässä itsevaltiuden, työväenpuolueen onkin tuettava. Venäjän sosialidemokraatit ovat aina tunnustaneet välttämättömäksi erottaa narodnikkilaisuuden doktriinista ja suuntauksesta sen vallankumouksellisen puolen ja omaksua sen. „Työn vapautus” ryhmän ohjelmassa se on ilmaistu ei ainoastaan edellä siteeratussa „radikaalisen tarkistuksen” y.m. vaatimuksessa, vaan myös seuraavilla sanoilla: „On sinänsä muuten ymmärrettävää, että henkilöt, jotka ovat välittömästi kosketuksissa talonpoikaistoon, voisivat nykyäänkin toiminnallaan sen keskuudessa tehdä tärkeän palveluksen sosialistiselle liikkeelle Venäjällä. Sosialidemokraatit eivät ainoastaan ole sysäämättä sellaisia henkilöitä luotaan, vaan tekevät kaikkensa päästäkseen sopimukseen heidän kanssaan toimintansa peruseriaatteissa ja menetelmissä”. 15 vuotta sitten, jolloin vallankumouksellisen narodnikkilaisuuden perinteet olivat vielä hengissä, tuollainen lausunto oli riittävä, mutta nyt meidän on itsenme alettava pohtia talonpoikaiston keskuudessa harjoitettavan „toiminnan peruseriaatteita”, jos haluamme sosialidemo-

* — „Louis Bonaparten kahdeksastoista päivä brumairekuuta”, s. 99.⁶⁰ *Tolm.*

kraattisen työväenpuolueen muodostuvan demokratian esitaistelijaksi.

Mutta eivätkö nämä esittämämme vaatimukset johda talonpoikain omaisuuden eikä heidän persoonallisuutensa tukemiseen? eivätkö ne johda pientalouden lujittamiseen? vastaavatko ne koko kapitalistisen kehityksen kulkua? Tarkastelkaamme näitä kysymyksiä, jotka ovat marxilaiselle tärkeimpiä.

1:sestä ja 3:nnestä vaatimuksesta sosialidemokraattien kesken ei liene *oleellista* erimielisyyttä. Toinen vaatimus aiheuttanee oleellistakin erimielisyyttä. Sen puolesta puhuvat mielestämme seuraavat seikat: (1) se, että lunastusmaksut olivat suoranaista tilanherrain harjoittamaa talonpoikain ryöstämistä, että niitä ei maksettu ainoastaan talonpoikain maasta, vaan myös maaorjuudesta, että hallitus peri talonpojilta *enemmän*, kuin mitä se maksoi tilanherroille, se on tosiasia; (2) meillä ei ole perusteita pitää tätä tosiasiaa täysin päättyneenä ja jo historian arkistoon siirrettynä tapahtumana, sillä sellaiseksi eivät talonpoikaisreformia katso itse jalosukuiset riistäjätkään, jotka kirkuvat nyt „uhrauksista”, joita he silloin joutuivat tekemään; (3) juuri nyt, jolloin miljoonien talonpoikien nälänhätä käy kroonilliseksi, jolloin hallitus, tuhlalessaan miljoonia lahjoina tilanherroille ja kapitalisteille, seikkailumaiseen ulkopoliittikkaan, tinkii ropoja pois nälänhädässä olevien avustustarvoista, juuri nyt on paikallaan ja välttämätöntä muistuttaa siitä, kuinka kalliiksi on etuoikeutettujen luokkien etuja palvelevan itsevaltiudellisen hallituksen isännöiminen kansalle tullut; (4) sosialidemokraatit eivät voi jäädä talonpoikaiston nälänhädän ja nälkäkuoleman välinpitämättömiksi sivustakatsojiksi, Venäjän sosialidemokraattien keskuudessa ei ole koskaan ollut erimielisyyttä siitä, että nälkääkärsiville on välttämättä annettava mitä laajinta apua. Mutta tuskinpa kukaan ryhtynee väittämään, että vakava apu olisi mahdollista ilman vallankumouksellisia toimenpiteitä; (5) hallitsijaperheen maitten pakkoluovutus ja aatelistolle kuuluvien maiden tehostettu mobilisoiminen,— t.s. se, mikä olisi seurauksena esittämämme vaatimuksen toimeenpanosta,— koituisivat vain hyödyksi Venäjän koko yhteiskunnalliselle kehitykselle. Esitettyä vaatimusta *vastustetaan* luultavasti etupäässä viittaamalla sen „toteuttamattomuuteen”. Jos tuollaisen viitteen tueksi esitetään

vain „revolutionarismi”- ja „utopismi”-vastaisia fraaseja, niin sanomme etukäteen, että moiset *opportunistiset fraasit* eivät peloita meitä vähääkään, emmekä me anna niille mitään arvoa. Jos taas tuota väitettä tuetaan liikkeemme taloudellisten ja poliittisten ehtojen analyysillä, niin tunnustamme täydellisesti tämän kysymyksen seikkaperäisemmän pohdinnan tarpeellisuuden ja sen johdosta käytävän polemiikin hyödyllisyyden. Huomautamme vain, että tämä vaatimus ei esiinny itsenäisenä, vaan kuuluu osana vaatimukseen tukea talonpoikaistoa, *mikäli* se on vallankumouksellista. Sen kysymyksen, miten nimenomaan ja kuinka voimakkaasti nämä talonpoikaiston ainekset tulevat esiintymään, on ratkaiseva historia. Jollei vaatimusten „toteutettavuudella” ymmärrä sitä, miten ne vastaavat yleensä yhteiskunnallisen kehityksen etuja, vaan sitä, miten ne vastaavat taloudellisten ja poliittisten olojen kyseistä suhdannetta, niin sellainen kriteeri olisi aivan väärä, kuten Kautsky on sen vakuuttavasti osoittanut polemiikissaan Rosa Luxemburgia vastaan, joka sanoi, ettei Puolan itsenäisyysvaatimus ole (Puolan työväenpuolueen) „toteutettavissa”. Kautsky vetosi silloin (ellei muistimme petä) esimerkkinä siihen Erfurtin ohjelman vaatimukseen, jossa sanotaan, että virkamiehet on kansan valittava. Tämän vaatimuksen „toteutettavuus” on nykyisessä Saksassa enemmän kuin epäilyttävää, mutta kukaan sosialidemokraateista ei ole kehoittanut rajoittamaan omia vaatimuksiaan nykyhetken ja nykyolojen mahdollisuuksien ahtailla puitteilla.

Edelleen, mitä tulee 4:nteen pykälään, niin periaatteessa ei kukaan vastustane sitä, että sosialidemokraattien on välttämättä asetettava vaatimus kaikkien maaorjuudellisen riippuvaisuuden jätteen hävittämisestä. Kysymyksenalaiseksi jäänee vain tämän vaatimuksen sanamuoto ja sitten sen laajuus, t.s. sisällytetäänkö siihen esimerkiksi vaatimus toimenpiteistä, jotka poistaisivat sen talonpoikain *tosiasiallisen* veropäivätyöriippuvaisuuden, mikä talonpoikain maista vuonna 1861 leikatuilla palstoilla (otrezkoilla) on luotu? Meidän käsityksemme mukaan tämä kysymys on ratkaistava myönteisesti. Kirjallisuus on täysin todennut, miten ääretön merkitys on veropäivätyö- (työllämaksuun perustuvan) talouden tosiasiallisella jatkumisella ja miten tavattomasti tämä jatkuminen viivästyttää yhteis-

kunnallista kehitystä (ja kapitalismin kehitystä). Tietysti kapitalismin kehitys vie ja johtaa loppujen lopuksi „itsestään, luonnollista tietä” näiden jätteiden poistamiseen, mutta ensinnäkin nämä jätteet ovat poikkeuksellisen lujia, joten ei saa luottaa niiden nopeaan syrjäytymiseen, ja toiseksi — ja se on tärkeintä — „luonnollinen tie” ei merkitse muuta, kuin *tosiasiallisesti* maahan sidottujen (työllämaksun y.m. ansiosta) ja tilanherrojen orjuuttamien talonpoikien menehtymistä. On ymmärrettävää, etteivät sosialidemokraatit voi näissä oloissa sivuuttaa vaikenemalla tätä kysymystä ohjelmassaan. Meiltä kysytään: millä tavalla tämä vaatimus voitaisiin toteuttaa? Mielestämme siitä ei tarvitse ohjelmassa puhua. Tämän vaatimuksen toteuttaminen (mikä riippuu talonpoikaiston vallankumouksellisten aineiden voimasta, samoin kuin melkein kaikkien tämän osan vaatimusten toteuttaminen) vaatii tietysti sitä, että paikallisia oloja käsittelevät kaikinpuolisesti paikalliset valinnalliset talonpoikaiskomiteat — niiden aateliskomiteain asemesta, jotka suorittivat oman „laillisen” rosvouksensa 60-luvulla; ohjelman demokraattiset vaatimukset määrittelevät riittävästi ne demokraattiset instituutiot, joita sitä varten tarvittaisiin. Se olisi juuri sitä „agraarisuhteiden radikaalista tarkistamista”, josta „Työn vapautus” ryhmän ohjelmassa puhutaan. Kuten edellä jo huomautettiin, me hyväksymme periaatteessa tämän kohdan „Työn vapautus” ryhmän ohjelmaluonnoksesta ja haluaisimme vain (1) mainita ennakkolta ehdot, joilla proletariaatti voi taistella talonpoikain luokkaetujen puolesta; (2) määritellä tarkistuksen *luonteen*: maaorjuudellisen riippuvaisuuden jätteiden hävittäminen; (3) esittää vaatimukset konkreettisemmin. — Aavistamme etukäteen vielä erään vastaväitteen: otrezka-maita y.m. koskevan kysymyksen tarkistus on johtava siihen, että nämä maat palautetaan talonpojille. Sehän on selvä. Mutta eikö se lujita pienomistusta, pientä parsellia? voisivatko sosialidemokraatit toivoa kapitalistisen suurtalouden, jota ehkä harjoitetaan talonpojilta rosvotuilla mailla — vaihtamista pientalouteen? Sehän olisi *taantumuksellinen* toimenpide! — Vastaamme: suurtalouden vaihtaminen pientalouteen on epäilemättä taantumuksellista eikä meidän pidä puoltaa sitä. Mutta käsiteltävänä olevan vaatimuksenhan *edellyttää* päämäärä — „maaorjuudellisen riippuvaisuuden jätteiden hävittäminen” — se ei siis voi

johtaa suurtalouksien pirstoutumiseen; se koskee ainoastaan vanhoja, olemukseltaan puhtaasti veropäivätyöluontoisia talouksia — ja *niihin verrattuna* kaikista keskiaikaisista rajoituksista vapaa talonpoikaistalous (vrt. 3. kohtaa) *ei ole taantumuksellista, vaan edistyksellistä*. Rajalinjan vetäminen ei tässä ole tietenkään helppoa, — mutta emmehän me yleensä luule, että jokin ohjelmavaatimuksistamme olisi „helposti” toteutettavissa. Meidän asiamme on viitoittaa peruseriaatteen ja perustehtävien, ja yksityiskohdista osaavat kyllä pitää huolta ne, jotka joutuvat käytännössä ratkaisemaan näitä tehtäviä.

Tarkoituksensa kannalta viimeinen kohta pyrkii samaan kuin edellinenkin: taisteluun kaikkia (Venäjän maaseudulla niin runsaita) *esikapitalistisen tuotantotavan* jätteitä vastaan. Kuten tunnettua, talonpoikainen maanvuokraus Venäjällä on sangen usein vain veropäivätyösuhteiden jatkumisen verhona. Tämän viimeisen kohdan idean olemme lainanneet Kautskylta, joka, viitattuaan siihen, että Irlantiin nähden jo Gladstonen liberaalinen hallitus vei vuonna 1881 läpi lain, joka oikeuttaa tuomioistuimen alentamaan ylettömän korkeita vuokramaksuja, liitti toivottavien vaatimusten joukkoon tällaisen: „Kohtuuttomien vuokramaksujen alentaminen tätä tarkoitusta varten muodostettujen tuomioistuinten toimesta” (Reduzierung übermässiger Pachtzinsen durch dazu eingesetzte Gerichtshöfe). Venäjällä se olisi erittäin hyödyllistä (tietenkin ehdolla, että tällaiset tuomioistuimet järjestetään demokraattisesti) veropäivätyösuhteiden poistamisen mielessä. Mielestämme tähän voitaisiin yhdistää vaatimus koronkiskuruutta koskevien lakien ulottamisesta orjuuttavia sopimuksia koskeviksi: Venäjän maaseudulla velkaorjuus on niin äärettömän kehittyntä, se painaa niin raskaasti *työläisenä esiintyvää* talonpoikaa, jarruttaa yhteiskunnallista edistystä niin äärettömästi, että taistelu sitä vastaan on erikoisen välttämätöntä. Eikä jonkin sopimuksen orjuuttavan, koronkiskurimaisen luonteen toteaminen ole tuomioistuimelle tietystikään sen vaikeampaa, kuin vuokramaksun kohtuuttomuuden toteaminen.

Yleensä esittämillämme vaatimuksilla on mielestämme kaksi perustavoitetta: 1) hävittää pois kaikki *esikapitalistiset*, maaorjuudelliset instituutiot ja suhteet maaseudulta (lisäys näihin vaatimuksiin on ohjelman käytännöllisen osan ensimmäisessä osastossa); 2) antaa luokkataistelulle

maaseudulla avonaisempi ja tietoisempi luonne. Arvelemme, että juuri näiden periaatteiden pitää olla ohjeena sosialidemokraattista „agraariohjelmaa” varten Venäjällä — on eristyttävä päättävästi niistä maaseudulla tapahtuvan luokkataistelun *siloittamis*pyrkimyksistä, joita Venäjällä on niin runsaasti. Vallitseva liberaalis-narodnikkilainen suuntaus on luonteeltaan juuri tällaista, mutta samalla kun torjumme jyrkästi sen (niinkuin onkin tehty „Liitteessä Venäjän sosialidemokraattien selostukseen Lontoon kansainväliselle kongressille”) ei pidä unohtaa sitä, että meidän on erotettava narodnikkilaisuuden vallankumouksellinen sisältö. „Mikäli narodnikkilaisuus on ollut vallankumouksellista, t.s. esiintynyt säätyläis-byrokraattimaista valtiota ja sen tukemia barbaarimaisia kansanjoukkojen riiston ja sorron muotoja vastaan, sikäli sen on pitänyt vastaavin muutoksin kuulua ainesosana Venäjän sosialidemokratian ohjelmaan” (Axelrod: „Kysymykseen nykyisistä tehtävistä ja taktiikasta”, s. 7). Venäjän maaseudulla nykyään punoutuvat toisiinsa luokkataistelun kaksi perusmuotoa: 1) talonpoikaiston taistelu etuoikeutettuja maanomistajia vastaan ja maaorjuuden jätteitä vastaan; 2) muodostuvan maaseutu-proletariaatin taistelu maaseudun porvaristoa vastaan. Sosialidemokraateille on tämä jälkimmäinen taistelu tietysti merkitykseltään tärkeämpää, mutta heidän on välttämättä tuettava edellistäkin taistelua, *mikäli se ei ole ristiriidassa* yhteiskunnallisen kehityksen intressien kanssa. Ei ole satuma, että talonpoikaiskysymyksellä on ollut ja on niin suuri sijansa Venäjän yhteiskuntapiireissä ja Venäjän vallankumousliikkeessä: tämä seikka kuvastaa vain sitä, että edelliselläkin taistelulla on yhä suuri merkitys.

Lopuksi on torjuttava ennakolta eräs mahdollinen väärinkäsitys. Olemme puhuneet „vallankumouskutsusta”, jonka sosialidemokratia antaa talonpojille. Eikö se merkitse voimien hajoittamista, vahingoita tarpeellista voimien keskittämistä työhön teollisuusproletariaatin keskuudessa? Ei lainkaan; Venäjän *kaikki* sosialidemokraatit tunnustavat tuollaisen keskittämisen välttämättömäksi, se on osoitettu sekä „Työn vapautus” ryhmän ohjelmaluonnoksessa vuonna 1885 että lentokirjasessa „Venäjän sosialidemokraattien tehtävät” vuonna 1898. Ei siis ole kerrassaan mitään syytä pelätä sitä, että sosialidemokraatit alkaisivat hajoittaa voimiaan. Eihän ohjelma ole ohjekirjelmä: ohjelman on oltava

koko liikettä käsittävä, mutta käytännössä joudutaan tietysti asettamaan etutilalle milloin mikin liikkeen puoli. Kukaan ei ryhdy kiistämään sitä, että ohjelmassa on puhuttava ei ainoastaan teollisuustyöläisistä, vaan myös maatyöläisistä, vaikka samaan aikaan kukaan Venäjän sosialidemokraateista ei ole edes aikonutkaan kehoittaa tovereita menemään maaseudulle nykyisen asiointilan vallitessa. Mutta työväenliike sinänsä, uurastuksistamme huolimattakin, johtaa kiertämättä demokraattisten aatteiden leviämiseen maaseudulla. „Taloudellisten intressien pohjalla tapahtuva agitaatio johtaa sosialidemokraattiset kerhot kiertämättömästi välittömään kosketukseen tosiasioiden kanssa, jotka osoittavat havainnollisesti teollisuusproletariaattimme ja talonpoikaisjoukkojen intressien mitä kiinteimmän solidaarisuuden” (Axelrod, ib., s. 13), ja senpä vuoksi „Agrarprogramm”** (mainitussa mielessä se ei tietenkään ole tarkasti ottaen lainkaan mikään „agraariohjelma”) on Venäjän sosialidemokraateille tuiki tarpeellinen. Propaganda- ja agitaatiotyössämme joudumme alinomaan kosketuksiin talonpoika-työläisten kanssa, t.s. sellaisten tehdastyöläisten kanssa, jotka ovat säilyttäneet yhteytensä maaseutuun, joilla on siellä omaisia, perhe ja jotka käyvät siellä. Lunastusmaksu-, yhteistakuu-, vuokramaksukysymykset kiinnostavat myötäänsä elävästi jopa pääkaupunkilaisyöläistäkin (puhumattakaan enää esimerkiksi Uralin työläisistä, joiden keskuuteen sosialidemokraattinen propaganda ja agitaatio on niin ikään alkanut levitä). Jättäisimme velvollisuutemme täyttämättä, elleimme pitäisi huolta siitä, että annetaan täsmälliset menettelyohjeet maaseudulle joutuville sosialidemokraateille ja tietoisille työläisille. Ja sitten, ei saa unohtaa maaseudun sivistyneistöäkään, esimerkiksi kansakoulujen opettajia, jotka ovat sekä aineellisesti että henkisesti niin poljetussa asemassa ja joutuvat niin läheltä seuraamaan ja omakohtaisesti tuntemaan kansan oikeudettomuuden ja sorron, ettei voi olla mitään epäilystä siitä, että (liikkeen kasvaessa edelleen) myötätunto sosialidemokratismia kohtaan tulee leviämään heidän keskuuteensa.*

Näin siis Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen ohjelman pitää mielestämme muodostua seuraavista aines-

* — *ibidem*, samassa paikassa. *Toim.*

** — „Agrariohjelma”. *Toim.*

osista: 1) Venäjän taloudellisen kehityksen perusluonteen osoittaminen; 2) kapitalismin kiertämättömän seurauksen: kurjuuden kasvun ja työläisten suuttumuksen voimistumisen osoittaminen; 3) proletariaatin luokkataistelun osoittaminen liikkeemme perustaksi; 4) sosialidemokraattisen työväenliikkeen lopullisten päämäärien osoittaminen — viittaus sen pyrkimykseen valloittaa poliittinen valta näiden päämäärien toteuttamiseksi, — liikkeen kansainvälisen luonteen osoittaminen; 5) sen osoittaminen, että luokkataistelulla on välttämättä oltava poliittinen luonne; 6) sen osoittaminen, että venäläinen absolutismi, joka edellyttää kansan oikeudettomuutta ja sortamista ja suojelee riistäjiä, on pahimpana haittana työväenliikkeelle, ja siksi poliittisen vapauden valloittaminen, joka on välttämätöntä myös koko yhteiskunnallisen kehityksen etujen kannalta, onkin puolueen lähimpänä poliittisena tehtävänä; 7) sen osoittaminen, että puolue tulee kannattamaan kaikkia puolueita ja väestökerroksia, jotka taistelevat absolutismia vastaan, että se tulee taistelemaan hallituksemme demagogisia vehkeilyjä vastaan; 8) luetellaan tärkeimmät demokraattiset vaatimukset — ja sitten 9) vaatimukset työväenluokan hyväksi ja 10) vaatimukset talonpoikain hyväksi selittäen näiden vaatimusten yleistä luonnetta.

Tajuten täydellisesti, miten vaikea tehtävä on antaa ohjelmalle täysin tyydyttävä sanamuoto neuvottelematta siitä useampaan kertaan tovereitten kanssa, katsomme kuitenkin välttämättömäksi käydä käsiksi tähän asiaan, arvelen, että sitä ei saa enää lykätä (edellä esitettyjen syiden takia), ja toivossa, että meitä tulevat siinä auttamaan niin kaikki puolueen teoretikot (ja heistä ensimmäisinä „Työn vapautus” ryhmän jäsenet) kuin myös kaikki käytännöllisesti toimivat sosialistit Venäjällä (eivätkä yksin sosialidemokraatit: meistä olisi erittäin toivottavaa kuulla toistenkin puolueeryhmien sosialistien mielipiteitä, emmekä me kieltäytyisi julkaisemasta heidän lausuntojaan) sekä kaikki tietoiset työläiset.

TAAKNEHTIVAA SUUNTAUSTA VENÄJÄN SOSIALIDEMOKRATIASSA

„Rabotshaja Myslin” toimitus on julkaissut „Rabotshaja Myslin” erillisliitteen” (syyskuu 1899) haluten „hävittää kaikki ne lukuisat väärinkäsitykset ja epämääräisyydet, joita on olemassa „Rabotshaja Myslin” suuntaukseen nähden (esimerkiksi sen tapaiset, että me „kiistämme” „politiikan””. (Toimitukselta.) Meitä ilahduttaa suuresti se, että „Rabotshaja Mysl” vihdoinkin asettaa avoimesti ohjelmakysymykset, joista se ei tähän saakka ole tuntunut haluavan tietää mitään, mutta protestoimme jyrkästi sitä vastaan, että „Rabotshaja Myslin” suunta olisi Venäjän etumaisten työläisten suunta” (kuten toimitus samassa yhteydessä sanoo). Ei, jos „Rabotshaja Myslin” toimitus haluaa kulkea sitä tietä, mikä on viitoitettu (toistaiseksi vain *viitoitettu*) mainitussa julkaisussa, niin se merkitsee, että toimitus käsittää väärin sen ohjelman, jonka Venäjän sosialidemokratian perustajat ovat laatineet ja jota kaikki Venäjällä toimineet venäläiset sosialidemokraatit ovat tähän saakka pitäneet ohjeenaan; se merkitsee, että toimitus astuu *askeleen taaksepäin* siihen teoreettiseen ja käytännölliseen kehitystasoon verraten, minkä Venäjän sosialidemokratia on jo saavuttanut.

„Rabotshaja Myslin” suunta esitetään „Erillisliitteen” johtavassa kirjoituksessa „Tosiolomme” (allekirjoituksena R. M.). Tämä kirjoitus meidän nyt onkin käsiteltävä mitä suurimmalla yksityiskohtaisuudella.

Jo heti kirjoituksen alusta selviää, että R. M. kuvailee yleensä „tosiolojamme” ja eritoten työväenliikettämme *suorastaan väärin*, hänen käsityksensä työväenliikkeestä osoittautuu äärettömän ahtaaksi ja hän pyrkii olemaan

näkemättä niitä työväenliikkeen korkeimpia muotoja, jotka se on jo kehittänyt Venäjän sosialidemokraattien johdolla. Tosiaankin: „työväenliikkeellämme”, sanoo R. M. aivan kirjoituksen alussa, „on mitä moninaisimpien organisaatiomuotojen alkeisituja” lakkoyhdistyksistä alkaen aina julkiisiin (laillisesti sallittuihin) yhdistyksiin saakka.— Ja siinäkö kaikki? — kysyy lukija ymmällä. Eikö R. M. todellakaan ole huomannut Venäjällä mitään työväenliikkeen *korkeampia*, edistyneempiä organisaatiomuotoja? Nähtävästi hän ei halua huomata niitä, koskapa heti seuraavalla sivulla hän toistaa väitteensä vieläkin jyrkemmässä muodossa: „Liikkeen tämän hetken tehtävinä, Venäjän työläisten todellisuena työväenasiana”, sanoo hän, „on parantaa omaa asemaansa *kaikin mahdollisin keinoin*”, ja näiksi keinoiksi luetellaan taaskin *vain* lakkojärjestöt ja julkiset yhdistykset! Siis Venäjän työväenliike *rajoittuu* muka vain lakkoihin ja laillisiin yhdistyksiin! Mutta sehän on suoranaista *valhetta!* Venäjän työväenliike perusti jo 20 vuotta sitten laajakantoisemman organisaation ja asetti laajakantoisempia tehtäviä (sanomme siitä heti yksityiskohtaisemmin). Venäjän työväenliike on luonut sellaiset järjestöt kuin Pietarin⁸⁷ ja Kievin⁸⁸ „Taisteluliitot”, Juutalaisten työväenliiton⁸⁹ y.m. Tosin R. M. sanoo, että juutalaisen työväen liikkeellä on „erikoinen poliittinen luonne”, että se on poikkeuksena. Mutta se ei taaskaan ole totta, sillä jos Juutalaisten työväenliitto olisi „erillisenä”, niin se *ei olisi liittynyt yhteen* useiden venäläisten järjestöjen kanssa eikä olisi ollut perustamassa „Venäjän sosialidemokraattista työväenpuoluetta”. Tämän puolueen perustaminen on suuri edistysaskel Venäjän työväenliikkeessä *työväenliikkeen yhdistämiseksi* Venäjän vallankumoukselliseen liikkeeseen. Tämä askel todisti selvästi, että Venäjän työväenliike *ei rajoitu* vain lakkoihin ja lainsallimiin yhdistyksiin. Kuinka on saattanut käydä niin, että „Rabotshaja Mysliin” kirjoittelevat venäläiset sosialistit eivät halua nähdä tätä askelta, eivät halua ymmärtää sen merkitystä?

Näin on käynyt siitä syystä, että R. M. ei ymmärrä Venäjän työväenliikkeen suhdetta sosialismiin ja vallankumoukselliseen liikkeeseen Venäjällä eikä Venäjän työväenluokan poliittisia tehtäviä. „Liikkeemme suunnan kuvaavimpana osoittimena”, kirjoittaa R. M., „ovat tietysti ne vaatimukset, joita työläiset esittävät”. Me kysymme, miksei *liikkeemme*

osoittimiksi lasketa *sosialidemokraattien* ja sosialidemokraattisten järjestöjen vaatimuksia? Millä perusteella *R. M.* erottaa työväen vaatimukset Venäjän sosialidemokraattien vaatimuksista? Ja *R. M.* tekee tuon eron kauttaaltaan koko kirjoituksessaan, samoin kuin „Rabotshaja Myslin” toimitus yleensä tekee sen lehtensä joka numerossa. Selittääksemme tämän „Rabotshaja Myslin” virheen meidän on selitettävä yleinen kysymys *sosialismin* suhteesta *työväenliikkeeseen*. Kaikissa Euroopan maissa sosialismi ja työväenliike ovat alussa olleet erillään toinen toisistaan. Työläiset taistelivat kapitalisteja vastaan, järjestivät lakkoja ja liittoja, mutta sosialistit olivat syrjässä työväenliikkeestä, loivat oppeja, jotka arvostelivat nykyistä kapitalistista, porvarillista yhteiskuntajärjestelmää ja vaativat tämän järjestelmän vaihtamista toiseen, korkeampaan sosialistiseen järjestelmään. Tämä työväenliikkeen irrallisuus sosialismista teki niin toisen kuin toisenkin heikoksi ja vajavaiseksi: sosialistien opit, irrallisina työväen taistelusta, jäivät vain utopioiksi, hyvää tarkoittaviksi toivomuksiksi, joilla ei ollut vaikutusta todelliseen elämään; työväenliike pysyi vähäisenä, hajallisena, saamatta poliittista merkitystä, vailla sen ajan edistykellisen tieteen valoa. Sen tähden me huomaamme kaikissa Euroopan maissa yhä voimakkaammin ja voimakkaammin ilmenneen pyrkimystä *yhdistää* sosialismi ja työväenliike yhtenäiseksi *sosialidemokraattiseksi* liikkeeksi. Tämän yhdistymisen vaikutuksesta työläisten luokkataistelu muuttuu *proletariaatin tietoiseksi taisteluksi*, jota proletariaatti käy vapautuakseen omistavien luokkien harjoittamasta riistosta, kehkeytyy sosialistisen työväenliikkeen korkein muoto: *työväen itsenäinen sosialidemokraattinen puolue*. Sosialismin suuntaaminen yhteen työväenliikkeen kanssa on K. Marxin ja Fr. Engelsin suurin ansio: he loivat sellaisen vallankumouksellisen teorian, joka selitti tämän yhtymisen välttämättömyyden ja asetti sosialistien tehtäväksi proletariaatin luokkataistelun organisoimisen.

Asioiden kulku on ollut aivan samanlainen Venäjälläkin. Meilläkin sosialismi oli hyvin kauan, monien vuosikymmenien ajan *erillään* työläisten taistelusta kapitalisteja vastaan, työväen lakoista y.m. Toisaalta sosialistit eivät ymmärtäneet Marxin teoriaa, pitivät sitä Venäjälle soveltumattomana; toisaalta Venäjän työväenliike oli vielä aivan alkimuodossaan. Kun vuonna 1875 muodostettiin „Etelä-

Venäjän työväenliitto” ja vuonna 1878 „Pohjois-Venäjän työväenliitto”, niin nämä työväenjärjestöt olivat sivussa Venäjän sosialistien suunnasta; nämä työväenjärjestöt vaativat poliittisia oikeuksia kansalle, halusivat käydä taistelua näiden oikeuksien puolesta, kun taas Venäjän sosialistit luulivat silloin virheellisesti poliittisen taistelun olevan perääntymistä sosialismista. Mutta Venäjän sosialistit eivät pysähtyneet tähän kehittymättömään, virheelliseen teoriaansa. He kulkivat eteenpäin, omaksuivat Marxin teorian, kehittivät Venäjän oloihin soveltua työväensosialismin teorian, Venäjän sosialidemokraattien teorian. Venäjän sosialidemokratian perustaminen on „Työn vapautus” ryhmän, Plehanovin, Axelrodin ja heidän ystäviensä suurin ansio*. Venäjän sosialidemokratian perustamisesta (v. 1883) lähtien on Venäjän työväenliike kaikissa laajemmissa ilmauksissaan suoranaisesti lähentynyt Venäjän sosialidemokraatteja, pyrkinyt yhtymään heihin. „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen” perustaminen (keväällä 1898) merkitsee mitä suurinta askelta eteenpäin tuota yhdistymistä kohti. Nykyään Venäjän kaikkien sosialistien ja Venäjän kaikkien tietoisien työläisten päätehtävänä on tämän yhdistymisen varmentaminen, „Sosialistisen työväenpuolueen” lujittaminen ja järjestäminen. Ken ei halua välittää tästä yhdistymisestä, ken pyrkii keino-tekoisesti tekemään jonkin eron työväenliikkeen ja sosialidemokratian välillä Venäjällä, hän ei tuota hyötyä, vaan *vahinkoa* työväensosialismin ja työväenliikkeen asialle Venäjällä.

Menkäämme edelleen. „Mitä tulee laajoihin vaatimuksiin”, kirjoittaa R. M., „poliittisiin vaatimuksiin, niin ainoastaan Pietarin kutomotyöläisten vaatimuksissa... vuonna 1897 näemme työläistemme ensimmäisen kerran ja vielä puutteellisen tietoisesti asettavan tuollaisia laajoja poliittisia vaatimuksia”. Meidän on taaskin sanottava, että se on *kerrassaan väärin*. Julkaistessaan moisia fraaseja „Rabotshaja Myslin” toimitus osoittaa ensiksikin sosialidemokraatille anteeksiantamatonta Venäjän vallankumousliikkeen ja työväenliikkeen historian unohtamista, ja toiseksi anteeksiantamattoman ahdasta työväenasian käsittämistä. Venäjän

* Venäläisen sosialismin ja Venäjän työväenliikkeen yhdistymistä on historiallisesti kuvattu erään toverimme kirjasessa „Punainen lippu Venäjällä. Katsaus Venäjän työväenliikkeen historiaan”. Tämä kirjanen ilmestyy kohdakkoin painosta⁹⁰.

työläiset ovat esittäneet laajoja poliittisia vaatimuksia niin Pietarin taisteluliiton vappujulistuksessa vuonna 1898 kuin sanomalehdissä „Sankt-Peterburgski Rabotshi Listok” ja „Rabotshaja Gazeta”, jonka Venäjän sosialidemokraattien etumaiset järjestöt vuonna 1898 tunnustivat „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen” viralliseksi äänenkannattajaksi. Jättäen tämän huomioon ottamatta „Rabotshaja Mysl” ottaa takapakkia ja osoittaa täysin oikeaksi sen mielipiteen, ettei se edusta etumaisia työläisiä, vaan proletariaatin alimpia, kehittymättömiä kerroksia (*R. M.* itse viittaa kirjoituksessaan siihen, että „Rabotshaja Myslille” on jo huomautettu tästä seikasta). Proletariaatin alimmat kerrokset eivät tunne Venäjän vallankumousliikkeen historiaa, eikä *R. M.*:kään sitä tunne. Proletariaatin alimmat kerrokset eivät ymmärrä työväenliikkeen ja sosialidemokratian välistä suhdetta, eikä *R. M.*:kään ymmärrä tuota suhdetta. Minkä tähden Venäjän työläiset eivät 90-luvulla muodostaneet omia erikoisia sosialisteista erillään olevia järjestöjään, kuten 70-luvulla? Minkä tähden he eivät esittäneet poliittisia vaatimuksiaan erikseen sosialisteista? *R. M.* selittää tämän nähtävästi sillä, että „Venäjän työläiset ovat vielä kovin heikosti valmistuneita siihen” (hänen kirjoituksestaan, s. 5), mutta tällaisella selityksellään hän vain vielä kerran vahvistaa sen mielipiteen, että hänellä on oikeus puhua ainoastaan proletariaatin alimpien kerrosten edustajana. Työväen alimmat kerrokset eivät 90-luvulla olleen liikkeen aikana tajunneet liikkeen poliittista luonnetta. Mutta siitä huolimatta kaikki tietävät (ja *R. M.* itsekin mainitsee sen), että 90-luvun työväenliike sai suuren poliittisen merkityksen. Näin kävi siksi, että, kuten kaikkialla ja aina, liikkeen luonteen määräsivät valveutuneimmat työläiset, joita työläisjoukot seurasivat sen tähden, että he olivat todistaneet niille valmeutensa ja kykynsä palvella työväenasiaa, että he olivat osanneet hankkia niiden täydellisen luottamuksen. Ja nämä eturivin työläiset olivat sosialidemokraatteja; monet heistä olivat ottaneet jopa henkilökohtaisesti osaa narodnajavoljalisten ja sosialidemokraattien välisiin kiistoihin, jotka olivat luonteenomaista Venäjän vallankumousliikkeelle siirtyäessä talonpoikaisesta ja salaliittolaismaisesta sosialismista työväensocialismiin. Siksi onkin ymmärrettävää, minkä vuoksi nämä eturivin työläiset eivät nyt syrjäytyneet sosialisteista ja vallankumouksellisista erikoisiin järjestöi-

hinsä. Tällaisessa syrjäytymisessä oli järkeä, ja se oli välttämätöntä silloin, kun sosialismi pysytteli syrjässä työväenliikkeestä. Tällainen syrjäytyminen olisi ollut mahdotonta ja järjetöntä, kun kerran valveutuneet työläiset näkivät edessään työväensocialismin ja *sosialidemokraattiset järjestöt*. Valveutuneiden työläisten *yhtyminen* sosialidemokraattisiin järjestöihin on ollut aivan luonnollista ja kiertämätöntä. Tämä oli tulos siitä suuresta historiallisesta tosiasiasta, että 90-luvulla Venäjällä kohtasivat toisensa kaksi syvällistä yhteiskunnallista liikettä: toinen työväenluokan vaistonvarainen kansanliike, ja toinen — yhteiskunnallisen ajattelun liike Marxin ja Engelsin teorian puoleen, sosialidemokratian oppia kohti.

Miten äärettömän ahtaasti „Rabotshaja Mysl” käsittää poliittisen taistelun, se näkyy seuraavasta. Laajoista poliittisista vaatimuksista puhuessaan R. M. kirjoittaa: „Mutta sitä varten, että työläiset voisivat käydä tällaista poliittista taistelua täysin tietoisesti ja itsenäisesti, on välttämätöntä, että työväenjärjestöt itse kävisivät sitä ja että nämä työläisten poliittiset vaatimukset nojautuisivat heidän omiin tietoihinsa yleisiin poliittisiin tarpeisiin ja hetken etuihin” (huomaa tämä!), „että nämä vaatimukset olisivat työväen (ammattikunnallisten) järjestöjen omia, todella niiden yhteisesti laatimia ja niin ikään työväenjärjestöjen yhteisesti oma-aloitteisesti esittämiä vaatimuksia”... Ja edelleen seuraa selitys, että työläisten lähimmiksi poliittisiksi yleisvaatimuksiksi jäävät yhä vielä toistaiseksi (!!) 10-tuntinen työpäivä ja 2.VI.1897 annetulla lailla poistettujen pyhäpäivien palauttaminen.— Ja tämän jälkeen „Rab. Myslin” toimitus saattaa vielä ihmetellä, että sitä syytetään politiikan kieltämisestä! Eikö juuri tuo, että politiikka typistetään ammattikunnallisten liittojen taisteluksi erinäisten reformien puolesta, ole politiikan kieltämistä? Eikö se ole kieltäytymistä siitä koko maailman sosialidemokratian perusveloituksesta, että sosialidemokraattien on pyrittävä organisoimaan proletariaatin luokkataistelu työväen itsenäiseksi poliittisiksi puolueiksi, jotka taistelevat demokratian puolesta pitäen sitä *keinona*, minkä avulla proletariaatti valtaa poliittisen vallan ja rakentaa sosialistisen yhteiskunnan? Uusimmat sosialidemokratismien väärentäjämme eräänlaisella äärettömällä kevytmielisyydellä heittävät yli laidan kaiken sen, mikä on kallista sosialidemokraateille ja mikä

antaa oikeuden pitää työväenliikettä maailmanhistoriallisena liikkeenä. He eivät välitä siitä, että eurooppalaisen sosialismin ja eurooppalaisen demokratian vuosisatainen kokemus opettaa, että on välttämättä pyrittävä muodostamaan työväen itsenäisiä poliittisia puolueita. He eivät välitä siitä, että sosialismin yhdistäminen työväenliikkeeseen, suurten yhteiskunnallisten ja poliittisten ihanteiden yhdistäminen proletariaatin luokkataisteluun on Venäjän vallankumousliikkeen pitkällisen ja vaikean kehitystien tulosta. He eivät välitä siitä, että Venäjän valvutuneet työläiset ovat jo laskeneet perustan „Venäjän sosialidemokraattiselle työväenpuolueelle”. Alas kaikki se! Vapauttakaamme itsemme liian laveasta aatteellisesta lastista sekä liian painavasta ja vaativasta historian kokemuksesta,— ja „jääkööt toistaiseksi” jäljelle vain ammattikunnalliset liitot (joiden muodostamisen mahdollisuutta Venäjällä ei toistaiseksi vielä ole millään todistettu, ellei oteta huomioon julkisia yhdistyksiä), laatikoot nämä ammattikunnalliset liitot sitten „omaloitteisia” vaatimuksia, „hetken” vaatimuksia, pienten ja vähäisten reformien vaatimuksia! Mitä tämä oikein on? Tämähän on jotain taannehtivan liikkeen saarnaamista! Tämähän on jotain sosialismin hävittämisen propagoimista!

Ja huomatkaa, ettei „Rabotshaja Mysl” esitä ainoastaan sitä ajatusta, että paikalliset järjestöt itse kehittelisivät paikallisia taistelumuotoja ja paikallisia agitaation aiheita, menettelytapoja y.m.— sitä ajatusta ei kukaan ryhtyisi vastustamaan. Venäjän sosialidemokraatit eivät ole koskaan esittäneet vähäisimpiäkään vaatimuksia työläisten itsenäisyyden rajoittamiseksi siinä suhteessa. Ei, „Rabotshaja Mysl” haluaa *kerrassaan työntää syrjään* Venäjän proletariaatin suuret poliittiset tehtävät ja rajoittaa „toistaiseksi” „vain” „hetken etuihin”. Tähän saakka Venäjän sosialidemokraatit ovat halunneet nojautumalla jokaiseen hetken vaatimukseen ja agiteeraamalla sen puolesta organisoida proletariaatin itsevaltiudenvastaista taistelua varten, mikä on sen lähin päämäärä. Nyt „Rabotshaja Mysl” haluaa *rajoittaa* proletariaatin taistelun pikku taisteluksi pikku vaatimusten puolesta. Tietäen hyvin sen, että hän poikkeaa koko Venäjän sosialidemokratian mielipiteistä, R. M. antaa „Rabotshaja Myslin” syyttäjille seuraavan vastauksen. Sanotaan, että tsarismien kukistaminen on Venäjän työväenliikkeen lähin tehtävä. Nimenomaan minkälaisen työväenliik-

keen, kysyy *R. M.*, „lakkoliikkeenkö? apukassayhdistyksenkö? työväenkerhojenko?” (kirjoituksen 5. sivu). Siihen me vastaamme hänelle: puhukaa vain omasta itsestänne, omasta ryhmästänne, sen edustamien jonkin paikkakunnan proletariaatin alemmista kerroksista, mutta älkää rohjetko puhua Venäjän eturivin työläisistä! Proletariaatin takapajuisimmat ainekset eivät useinkaan tiedä sitä, että vain vallankumouksellinen puolue voi käydä taistelua itsevaltiuden kukistamiseksi. *R. M.* ei myöskään tiedä sitä. Mutta Venäjän eturivin työläiset tietävät sen. Proletariaatin takapajuisimmat ainekset eivät useinkaan tiedä sitä, ettei Venäjän työväenliike rajoitu lakkotaisteluun, apukassayhdistyksiin eikä työläiskerhoihin, että Venäjän työväenliike on jo kauan pyrkinyt järjestymään vallankumoukselliseksi puolueeksi ja todistanut tämän pyrkimyksensä käytännössä. *R. M.* ei myöskään tiedä sitä. Mutta Venäjän eturivin työläiset tietävät sen.

R. M. koettaa esittää sen, ettei hän käsitä ollenkaan sosialidemokratismia, muka erikoiseksi käsitykseksi „meidän tosioloistamme”. Tarkastelkaamme lähemmin hänen mieliteitään tästä asiasta.

„Emme ryhdy tässä selittelemään itse käsitystä itsevaltiudesta...— kirjoittaa *R. M.*— ... edellyttäen, että jokaisella keskustelukumppanillamme on mitä selvin ja täsmällisin käsitys sellaisista asioista”. Tulemme heti huomaamaan, että *R. M.*:llä itsellään on äärimmäisen epätarkka ja epäselvä käsitys sellaisista asioista, mutta panemme ensin vielä merkille erään seikan. Kuuluvatko työläiset *R. M.*:n keskustelukumppaneihin? Tietysti kuuluvat. Mutta jos niin on laita, niin mistä he sitten voivat saada selvimmän käsityksen itsevaltiudesta? Ilmeisesti sitä varten tarvitaan mitä laajinta ja systemaattisinta poliittisen vapauden aatteiden propagointia yleensä, tarvitaan agitaatiota, joka sitoisi jokaiseen poliisiväkivallan ja virkamiessorron erilliseen ilmaukseen „selvän käsityksen” (työläisten tietoisuudessa) itsevaltiudesta. Tämä lienee selvää. Mutta jos niin on laita, niin voiko pelkkä paikallinen propaganda ja agitaatio itsevaltiutta vastaan olla menestyksellistä? eiköhän ole ehdottoman välttämätöntä *organisoida* se yhtenäiseksi suunnitelmalliseksi toiminnaksi kautta koko Venäjän? toisin sanoen yhden puolueen toiminnaksi? Minkä takia *R. M.* ei mainitse Venäjän työväenliikkeen lähimpien tehtävien luvussa itsevaltiudenvastaisen systemaattisen propagandan ja agitaation

järjestämisen tehtävää? Vain sen takia, että hänellä on mitä *epätarkin* ja *epäselvin* käsitys Venäjän työväenliikkeen ja Venäjän sosialidemokratian tehtävistä.

Edelleen *R. M.* siirtyy selittämään sitä, että itsevaltius on ääretön „persoonallinen voima” (sotilaalliseen tapaan äkseerattu byrokraatia) ja ääretön „taloudellinen voima” (rahavarat). Pysähtymättä hänen selityksensä „epätarkkoihin” puoliin (ja siinä on paljon „epätarkkaa”), siirrymme suoraan pääasiaan:

„Joten siis, — *R. M.* kysyy Venäjän sosialidemokratialta, — kehoitetaanko venäläisiä työläisiä ottamaan tällä hetkellä nykyisten (alkioasteella olevien) järjestöjensä ensimmäiseksi ja lähimmäksi tehtäväksi tämän persoonallisen voiman kukistaminen ja tuon taloudellisen voiman kaappaaminen? (vallankumouksellisista, jotka sanovat, että etumaisten työläisten kerhojen on otettava tämä tehtävä suorittaakseen, emme edes puhu)”.

Hieromme hämmästyneinä silmiämme ja luemme tämän hirmuisen kohdan yhä uudelleen kahteen ja kolmeen kertaan. Emmekö sittenkin ole erehtyneet? Ei, emme ole erehtyneet: *R. M. ei todellakaan tiedä, mitä sanotaan itsevaltiuden kukistamiseksi.* Se on uskomalonta, mutta totta. Ja voitaisiko sitä enää pitää uskomattomana *R. M:n* osoittaman ajatuksen sekavuuden jälkeen?

R. M. sekoittaa toisiinsa vallananastuksen, jonka suorittavat vallankumoukselliset, ja vallankumouksellisten toimesta tapahtuvan itsevaltiuden kukistamisen.

Venäjän entiset vallankumoukselliset (narodnajavoljalaiset) pyrkivät anastamaan vallan vallankumouksellisen puolueen käsiin. Anastettuaan vallan „puolue kukistaisi” itsevaltiuden „persoonallisen voiman”, ajattelivat he, t.s. asettaisi virkamiesten tilalle omat asiamiehensä, „kaappaisi sen taloudellisen voiman”, t.s. kaikki valtion rahavarat, ja suorittaisi yhteiskunnallisen kumouksen. Narodnajavoljalaiset (vanhat) pyrkivät todellakin itsevaltiuden „persoonallisen voiman kukistamiseen ja sen taloudellisen voiman kaappaamiseen”, jos käytämme *R. M:n* tapaan noita kömpelöjä sanontoja. Venäjän sosialidemokraatit nousivat päättävästi vastustamaan tuollaista vallankumouksellista teoriaa. Plehanov arvosteli sitä armottomasti teoksissaan „Sosialismi ja poliittinen taistelu” (1883) ja „Erimielisyytemme” (1885) ja osoitti venäläisille vallankumouksellisille heidän

tehtävänsä: vallankumouksellisen työväenpuolueen muodostaminen, jonka lähimpänä päämääränä on oltava absolutismin kukistamisen. Mutta mitä on absolutismin kukistaminen? Jotta se voitaisiin selittää R. M:lle, on ensin vastattava kysymykseen: mitä on itsevaltius? Itsevaltius (absolutismi, rajoittamaton monarkia) on sellainen hallitusmuoto, jolloin korkein valta kuuluu kokonaan ja jakamattomasti (rajoittamatta) tsaarille. Tsaari laatii lait, nimittää virkamiehet, kokoaa ja kuluttaa kansan rahat ilman, että kansa osallistuu mitenkään lainlaadintaan ja hallinnan valvontaan. Itsevaltius on siten virkamiesten ja poliisin omavaltaisuutta ja kansan oikeudettomuutta. Tästä oikeudettomuudesta kärsii koko kansa, mutta omistavilla luokilla (varsinkin rikkailla tilanherroilla ja kapitalisteilla) on erittäin voimakas vaikutus virkamieskuntaan. Työväenluokka sen sijaan kärsii kaksinkertaisesti: sekä koko Venäjän kansan oikeudettomuudesta että kapitalistien harjoittamasta työväen sorrosta, kapitalistien, jotka pakoittavat hallituksen palvelemaan heidän etujaan.

Mitä sitten merkitsee absolutismin kukistaminen? Se merkitsee tsaarin luopumista rajoittamattomasta vallasta; sitä, että kansalle myönnetään oikeus valita edustajansa laatimaan lakeja, valvomaan virkamiesten toimia, valvomaan valtion varojen keräämistä ja kuluttamista. Sellaista hallitusmuotoa, jolloin kansa osallistuu lainlaadintaan ja hallintaan, sanotaan *perustuslailliseksi* hallitusmuodoksi (perustuslaki = laki kansanedustajain osallistumisesta lainlaadintaan ja valtion hallintaan). Itsevaltiuden kukistaminen merkitsee siis itsevaltaisen hallitusmuodon vaihtamista perustuslailliseen hallitusmuotoon. Näin muodoin itsevaltiuden kukistamiseksi ei siis tarvita mitään „persoonallisen voiman kukistamista eikä taloudellisen voiman kaappaamista”, vaan sitä varten tsaarin hallitus on pakoitettava luopumaan rajoittamattomasta vallastaan sekä kutsumaan kansan edustajista koolle zemski sobor perustuslain laatimista varten („valloitettava demokraattinen” [kansanvaltainen, kansan etujen mukaisesti laadittu] „perustuslaki”, kuten „Työn vapautus” ryhmän vuonna 1885 julkaisemassa Venäjän sosialidemokraattien ohjelma- luonnoksessa sanotaan).

Miksi itsevaltiuden kukistamisen pitää olla Venäjän työväenluokan ensimmäisenä tehtävänä? Siksi, että

itsevaltiuden oloissa työväenluokka ei voi kehittää laajaksi taisteluaan, se ei voi valloittaa itselleen mitään kestäviä asemia enempää taloudellisella kuin poliittisellakaan alalla, se ei voi luoda lujia joukkojärjestöjä, nostaa kaikkien työtekevien joukkojen eteen yhteiskunnallisen vallankumouksen lippua eikä opettaa niitä taistelemaan sen puolesta. Vain poliittisen vapauden oloissa on mahdollista koko työväenluokan päättävä taistelu porvaristoluokkaa vastaan, ja tämän taistelun lopullisena päämääränä on se, että proletariaatti valloittaa poliittisen vallan ja organisoii sosialistisen yhteiskunnan. Juuri se, että järjestynyt ja pitkällisen taistelukoulutuksen saanut proletariaatti valtaa poliittisen vallan, onkin todella oleva porvarillisen hallituksen „persoonallisen voiman kukistamista ja sen taloudellisen voiman kaappaamista”, mutta *tuota* vallananastusta Venäjän sosialidemokraatit eivät ole koskaan asettaneet Venäjän työläisten lähimmäksi tehtäväksi. Venäjän sosialidemokraatit ovat aina sanoneet, että vain poliittisen vapauden oloissa, vain käymällä laajaa joukkotaistelua Venäjän työväenluokka saattaa luoda organisaatiot tätä sosialismin lopullista voittoa varten.

Mutta millä tavalla Venäjän työväenluokka voi suistaa maahan itsevaltiuden? Tekevähän näet „Rabotshaja Myslin” toimittajat pilaa jopa „Työn vapautus” ryhmästäkin, joka on perustanut Venäjän sosialidemokratian ja sanonut ohjelmassaan, että „taistelemaan itsevaltiutta vastaan ovat velvollisia yksinpä nekin työläiskerhot, jotka ovat nykyään Venäjän tulevan työväenpuolueen alkioina”. „Rabotshaja Myslistä” (ks. sen 7. n:roa ja käsiteltävänä olevaa kirjoitusta) se tuntuu naurettavalta: itsevaltiuden kukistaminen — työläiskerhojen voimilla! Kysymme vastaukseksi siihen „Rabotshaja Myslin” toimittajilta: kenelle te nauratte? Te nauratte itsellenne! „Rabotshaja Myslin” toimittajat valittavat sitä, että Venäjän sosialidemokraatit polemisoiivat heitä vastaan *epätoverillisesti*. Lukijat itse päätelköt, millä taholla me havaitsemme epätoverillista polemiikkia: Venäjän vanhojen sosialidemokraattienko taholla, jotka ovat esittäneet selvästi mielipiteensä ja sanovat suoraan, minkälaisia ovat „nuorten” katsomukset ja minkä takia he pitävät niitä virheellisinä; — vaiko „nuorten” taholla, jotka *nimeämättä* vastustajiaan piikittelevät nurkan takaa milloin „Tshernyshevskiiä käsittelevän saksalaisen kirjan tekijää”

(Plehanovia, sekoittaen hänet sitä paitsi ilman pienintäkään aihetta eräisiin legaalisiin kirjailijoihin), milloin „Työn vapautus” ryhmää, siteeraten *vääristellen* otteita sen ohjelmasta ja esittämättä sen vastapainoksi omaa, edes jossain määrin selvää ohjelmaansa. Niin! Me tunnustamme toveruuden velvoitukset, velvoituksen kannattaa kaikkia tovereita, velvoituksen olla kärsivällisiä tovereitten mielipiteisiin nähden, *mutta meidän toverivelvoituksemme johtuu velvollisuuksista Venäjän ja kansainvälistä sosialidemokratiaa kohtaan, eikä päinvastoin*. Emme me sen takia tunnusta itsellämme olevan toverillisiä velvoituksia „Rabotshaja Mysliä” kohtaan, että sen toimittajat ovat tovereitamme, vaan me pidämme „Rabotshaja Myslin” toimittajia toverinamme vain siksi ja sikäli, mikäli he toimivat Venäjän (ja siis myöskin kansainvälisen) sosialidemokratian riveissä. Ja siksi, jos me olemme vakuuttuneita, että „toverit” perääntyvät sosialidemokraattisesta ohjelmasta, että „toverit” kaventavat ja vääristelevät työväenliikkeen tehtäviä, niin silloin me katsomme *velvollisuudeksemme* lausua vakuumuksemme julki täysin selvästi ja jättämättä mitään sanomatta!

Sanoimme äsken, että „Rabotshaja Myslin” toimittajat vääristelevät „Työn vapautus” ryhmän mielipiteitä. Lukija päätelköön itse. „Meidän on vaikea ymmärtää niitä tovereitamme”, kirjoittaa *R. M.*, „jotka pitävät „työn vapautamis”-ohjelmaansa ilman muuta vastauksena kysymykseen: „mistä otetaan voimia itsevaltiudenvastaista taistelua varten?” (toisessa paikassa: „parhaimpina itsevaltiuden kukistamiskeinona vallankumouksellisemme pitävät työläisten liikettä”). Avatkaa Venäjän sosialidemokraattien ohjelmaluonnos, jonka „Työn vapautus” ryhmä julkaisi 1885 ja jonka P. B. Axelrod on painattanut uudelleen kirjassaan „Kysymykseen Venäjän sosialidemokratian nykyisistä tehtävistä ja taktiikasta” (Geneve, 1898), niin huomaatte, että ohjelman *pohjaksi* on asetettu työn täydellinen vapauttaminen pääoman sorrosta, kaikkien tuotantovälineiden siirtäminen yhteiskunnalliseen omistukseen, poliittisen vallan valtaaminen työväenluokalle ja vallankumouksellisen *työväenpuolueen* muodostaminen. Selvää on, että *R. M.* vääristelee tätä ohjelmaa, että hän *ei halua* ymmärtää sitä. Hän takertuu kirjasen alussa oleviin P. B. Axelrodin sanoihin, kohtaan, missä tämä on sanonut,

että „Työn vapautus” ryhmän ohjelma „oli vastauksena” kysymykseen: mistä otetaan voimia itsevaltiudenvastaista taistelua varten? Mutta sehän on *historiallinen tosiasia*, että „Työn vapautus” ryhmän ohjelma oli vastauksena tuohonkin Venäjän vallankumouksellisten kysymykseen, tuohonkin koko Venäjän vallankumousliikkeen kysymykseen. Ja kun „Työn vapautus” ryhmän ohjelma antoi vastauksen tuohon kysymykseen, niin merkitseekö se todellakin sitä, että työväenliike oli tälle „Työn vapautus” ryhmälle vain pelkkä keino? Tämä *R. M:n* „*ymmärtämättömyyhän*” todistaa vain sitä, ettei tiedetä yleisesti tunnettuja tosiasioita „Työn vapautus” ryhmän toiminnasta.

Edelleen. Kuinka tämä „itsevaltiuden kukistaminen” saattaa olla työläiskerhojen tehtävänä. *R. M.* ei ymmärrä sitä. Avatkaa „Työn vapautus” ryhmän ohjelma: „Poliittisen taistelun pääkeinoksi työläiskerhojen taistelussa absolutismia vastaan”, sanotaan siinä, „Venäjän sosialidemokraatit katsovat työväenluokan keskuudessa suoritettavan agitaa-tion ja jatkuvan sosialististen aatteiden levittämisen sekä vallankumouksellisten järjestöjen perustamisen työväen keskuuteen. Yhtyneinä kiinteästi toinen toisiinsa yhdeksi eheäksi kokonaisuudeksi nämä järjestöt, tyytyväntä yksityisiin yhteenottoihin hallituksen kanssa, tulevat otollisella hetkellä siirtymään vitkastelematta päättävään yleishyök-käykseen sitä vastaan”. Juuri tätä taktiikkaa ovatkin nou-dattaneet venäläiset järjestöt, jotka keväällä 1898 perustivat „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen”. Ja ne ovat todistaneet sellaisten järjestöjen olevan suuren poliittisen voiman Venäjällä. Jos nämä järjestöt muodostavat yhtenäisen puolueen ja tulevat harjoittamaan laajaa agitaa-tiota rajoittamatonta hallitusvaltaa vastaan käyttäen tällöin hyväkseen kaikkia liberaalisen opposiition aineksia, niin sellaiselle puolueelle poliittisen vapauden valtaaminen on epäilemättä oleva voimien mukainen tehtävä. Jos „Rabotshaja Myslin” toimittajien „on vaikea ymmärtää” sitä, niin meidän „ei ole vaikea” neuvoa heitä: opetelkaa, hyvät herrat, sillä sinänsä nämä asiat eivät ole lainkaan niin peräti vaikeasti käsitettävissä.

Mutta palatkaamme *R. M:*ään, jonka jätimme järkeile-mään itsevaltiudenvastaisesta taistelusta. *R. M:n* oma kanta tässä kysymyksessä kuvaa vieläkin selvemmin „Rabotshaja Myslin” uutta taannehtivaa suuntausta.

„Itsevaltiuden loppu on selvä” — kirjoittaa R. M. „...Taistelu itsevaltiutta vastaan on kaikille elinkykyisille yhteiskunta-aineksille eräänä niiden terveen kehityksen ehtona”. Tästä ehkä seuraa, saattaa lukija luulla, että taistelu itsevaltiutta vastaan on välttämätöntä myös työväenluokalle? Ei, odottakaapas. R. M:llä on oma logiikkansa ja oma terminologiansa. Sanalla taistelu, liittäessään siihen sanan „yhteiskunnallinen” (taistelu), hän käsittää jotain kerrassaan erikoista. Kuvattuaan sitä *legaalista oppositiota*, jossa Venäjän väestön monet kerrokset ovat hallitusta kohtaan, R. M. sanoo lopuksi: „Onhan sekin taistelu, jota käydään zemstvojen ja kaupunkien yhteiskunnallisen itsehallinnon puolesta, samoin kuin taistelu yhteiskunnallisen koululaitoksen puolesta ja taistelu yhteiskunnallisesta avunannosta nälkääkärsivälle väestölle j.n.e. taistelua itsevaltiutta vastaan”. „Virkamiesten itsevaltiutta vastaan käytävän yhteiskunnallisen taistelun välttämättömyys on ilmeisen selvää kaikille tietoisille edistysmielisille väestökerroksille ja -ryhmille. Enemmänkin. Tätä yhteiskunnallista taistelua, joka jonkin kummallisen väärinkäsityksen takia ei ole saanut monien Venäjän vallankumouksellisten kirjailijain myötämielistä huomiota osakseen, kuten olemme nähneet, Venäjän yhteiskuntapiirit jo käyvät eivätkä suinkaan eilisestä saakka”. „Nykyhetken kysymyksenä on se, kuinka nämä eri yhteiskuntakerrokset... voisivat käydä tätä” (huomatkaa!) „taistelua itsevaltiutta vastaan mahdollisimman hyvällä menestyksellä... Ja pääkysymyksenä meillä on: — kuinka työläistemme on käytävä tätä yhteiskunnallista (!) taistelua itsevaltiutta vastaan”...

Näissä R. M:n järkeilyissä on taaskin ruuhkautuneena mahdottoman paljon sekavuutta ja virheitä.

Ensiksikin, R. M. sekoittaa toisiinsa *legaalisen opposiition* ja taistelun itsevaltiutta vastaan, taistelun itsevaltiuden kukistamiseksi. Tämän sosialistille sallimattoman sekoituksen hän saa aikaan käyttämällä selityksittä sanontaa „taistelu itsevaltiutta vastaan”: tämä sanonta voi (varauksin) merkitä taistelua itsevaltiuden *kukistamiseksi* mutta se voi merkitä myös taistelua itsevaltiuden erinäisiä toimenpiteitä vastaan samaisen itsevaltiudellisen järjestelmän pohjalla.

Toiseksi, laskiessaan *legaalisen opposiition* yhteiskunnalliseksi taisteluksi itsevaltiutta vastaan ja sanoessaan, että työläistemme on käytävä „tätä yhteiskunnallista taistelua”,

R. M. luisuu siten siihen, ettei työläistemme ole käytävä vallankumouksellista taistelua itsevaltiutta vastaan, vaan oltava legaalaisessa oppositiiossa itsevaltiuteen nähden, t.s. hän luisuu ruokottomaan sosialidemokratian mataloittamiseen ja sen sekoittamiseen mitä kurjimpaan venäläiseen tusinaliberalismiin.

Kolmanneksi, R. M. puhuu *suoranaistu valhetta* venäläisistä sosialidemokraattisista kirjailijoista — (tosin R. M. katsoo paremmaksi moitiskella „toverillisesti” ilman osoitetta. Mutta jos hän tarkoittaa muita kuin sosialidemokraatteja, niin silloin hänen sanoissaan ei ole mitään järkeä), — että he eivät muka kiinnitä huomiota legaaliseen oppositioon. Päinvastoin, niin „Työn vapautus” ryhmä ja P. B. Axelrod muun muassa, kuin myös „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen Manifesti” ja kirjanen „Venäjän sosialidemokraattien tehtävät” (jonka on julkaissut „Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue” ja jonka Axelrod on nimittänyt „Manifestin” *kommentoimiseksi*) — eivät ainoastaan ole olleet kiinnittämättä huomiota legaaliseen oppositioon, vaan myös selittäneet täysin tarkoin sen suhdetta sosialidemokratiaan.

Selittäkäämme tätä kaikkea. Minkälaista „taistelua itsevaltiutta vastaan” käyvät zemstvomme, yleensä liberaaliset yhdistykset ja liberaalinen lehdistö? Käyvätkö ne taistelua itsevaltiutta vastaan, taistelua itsevaltiuden kukistamiseksi? *Eivät, sellaista taistelua ne eivät ole koskaan käyneet eivätkä käy.* Sellaista taistelua käyvät vain vallankumoukselliset, jotka useinkin ovat lähtöisin liberaalisten yhteiskuntapiiriin keskuudesta ja joilla on tukenaan yhteiskuntapiirien myötätunto. Mutta vallankumoustaistelun käyminen ei ole lainkaan samaa kuin olla myötätuntoinen vallankumouksellisille ja antaa heille tukea; taistelu itsevaltiutta vastaan ei ole lainkaan samaa kuin legaalinen oppositio itsevaltiutta kohtaan. Venäjän liberaalit osoittavat tyytymättömyyttään itsevaltiutta kohtaan vain sellaisessa muodossa, jollaisessa itsevaltius itse sen *sallii*, t.s. jollaisen itsevaltius tunnustaa itsevaltiudelle vaarattomaksi. Liberaalisen opposiition huomattavimpana ilmauksena ovat olleet vain liberaalien *anomukset* tsaarihallitukselle kansan ottamisesta mukaan hallintaan. Ja liberaalit ovat joka kerta kestäneet kärsivällisesti ne poliisin karkeat kiellot, joita noihin anomuksiin on annettu, ovat sietäneet niitä laittomia ja julmia vainoja,

joilla santarmihallitus on palkinnut yksinpä laillisetkin oman mielipiteen ilmausyritykset. Liberaalisen oppositiion selittäminen muitta mutkitta yhteiskunnalliseksi taisteluksi itsevaltiutta vastaan merkitsee suoranaista asian *väärentämistä*, sillä venäläiset liberaalit eivät ole *koskaan* organisoineet vallankumouksellista puoluetta käydäkseen taistelua itsevaltiuden kukistamiseksi, vaikka he aina olisivat voineet ja voisivat löytää sitä varten sekä aineellisia varoja että venäläisen liberalismiin ulkomaisia edustajia. Mutta R. M. ei ainoastaan väaristele asiaa, vaan vieläpä sotkee siihen suuren venäläisen sosialistin N. G. Tshernyshevskin nimen. „Työläisten liittolaisina tässä taistelussa”, kirjoittaa R. M. „ovat kaikki Venäjän edistykselliset yhteiskuntakerrokset, jotka puolustavat yhteiskunnallisia etujaan ja instituutioitaan ja käsittävät selvästi omat yhteiset etunsa „eivätkä unohda koskaan sitä” (R. M. siteeraa Tshernyshevskiä), miten suuri „ero on siinä, tehdäänkö jokin muutos hallituksen riippumattoman päätöksen mukaan vaiko *yhteiskuntapiirien muodollisesta vaatimuksesta*”. Jos tällä lausunnolla tarkoitetaan kaikkia „yhteiskunnallisen taistelun” edustajia, niinkuin R. M. sen ymmärtää, t.s. kaikkia venäläisiä liberaaleja, niin se on *suoranaista väärennystä*. Venäläiset liberaalit eivät ole koskaan asettaneet hallitukselle muodollisia vaatimuksia, ja juuri sen takia venäläiset liberaalit eivät ole koskaan näytelleet eivätkä voi mitenkään nytkään näytellä *itsenäistä* vallankumouksellista osaa. Työväenluokan ja sosialidemokratian liittolaisina eivät voi olla „kaikki edistykselliset yhteiskuntakerrokset”, vaan ainoastaan vallankumoukselliset puolueet, joita tämän yhteiskunnan jäsenet perustavat. Sen sijaan liberaalit yleensä voivat ja heidän pitää olla vain *eräänä* lisävoimien ja varojen *lähteenä* vallankumoukselliselle työväenpuolueelle (niinkuin P. B. Axelrod onkin aivan selvästi sanonut edellä mainitussa kirjassaan). Juuri sen vuoksihan N. G. Tshernyshevski niin armottomasti pilkkasikin „Venäjän edistyksellisiä yhteiskuntakerroksia”, että ne eivät ymmärtäneet välttämättömyyttä esittää hallitukselle muodollisia vaatimuksia ja seurasivat välinpitämättöminä, miten heidän keskuudestaan nousseet vallankumoukselliset tuhoutuivat itsevaltiudellisen hallituksen iskujen alla. Tässä yhteydessä R. M. siteeraa Tshernyshevskiä kerrassaan tolkuttomasti, ja yhtä tolkuttomia ovat ne „Erillisliitteen” toisessa artikkelissa olevat

Tshernyshevskin kirjoituksista mielivaltaisesti temmatut sitaattipalaset, joilla pyritään todistamaan, ettei Tshernyshevski muka ollut utopisti ja etteivät Venäjän sosialidemokraatit muka ole antaneet täyttä arvoa „suuren venäläisen sosialistin” merkitykselle. Tshernyshevskistä kirjoittamassa kirjassaan („Sotsial-Demokrat”-kokoelmassa⁹¹ olleet kirjoitukset, jotka julkaistiin erillisenä kirjana saksan kielellä) Plehanov on kyllin arvostanut Tshernyshevskin merkitystä ja tehnyt selväksi hänen suhteensa Marxin ja Engelsin teoriaan. „Rabotshaja Myslin” toimitus sen sijaan on vain osoittanut itsensä kykenemättömäksi antamaan missään määrin yhtenäistä ja kaikinpuolista arviota Tshernyshevskistä, hänen vahvoista ja heikoista puolistaan.

Venäjän sosialidemokratian „nykyhelken kysymyksenä” ei ole lainkaan se, kuinka liberaalien olisi käytävä „yhteiskunnallista taistelua” (jolla *R. M.*, kuten olemme huomanneet, tarkoittaa legaalista oppositiota), vaan se, miten olisi järjestettävä vallankumouksellinen, absolutismin kukistamiseksi taisteleva työväenpuolue, joka voisi nojautua *kaikkiin* oppositioaineksiin Venäjällä ja käyttää kaikkia oppositiion ilmauksia vallankumouksellista taistelua varten. Siihen tarvitaan nimenomaan vallankumouksellista työväenpuoluetta, sillä Venäjällä voi vain työväenluokka taistella päättävästi ja johdonmukaisesti demokratian puolesta, sillä ilman tällaisen puolueen energistä vaikutusta liberaaliset ainekset „voivat jäädä velton toimeettoman, torkkuvan voiman tilaan” (P. B. Axelrod, siteerattu kirjaneen, s. 23). Sanoessaan, että „edistyksellisimmät kerrokset” käyvät „todellista (!) yhteiskunnallista taistelua itsevaltiutta vastaan” (*R. M.*:n kirjoitus, s. 12), että „pääkysymyksenä meillä on, kuinka työläistemme on käytävä tätä yhteiskunnallista taistelua itsevaltiutta vastaan”, — sanoessaan tuolla tavoin *R. M.* itseasiassa luopuu kokonaan sosialidemokratian puolesta. Meille ei jää muuta neuvoksi kuin kehoittaa vakavasti „Rabotshaja Myslin” toimittajia ajattelemaan harkitusti sitä, minne he oikein haluavat mennä ja missä on heidän oikea paikkansa: vallankumouksellisten joukossako, jotka vievät työtätekevien luokkien keskuuteen yhteiskunnallisen vallankumouksen lipun ja haluavat organisoida työtätekeviä poliittiseksi vallankumouspuolueeksi, vaiko liberaalien joukossa, jotka käyvät omaa „yhteiskunnallista taisteluaan” (t.s. ovat legaalisessa oppositiiossa). Sillä näet työläisten

„yhteiskunnallisen omatoimisuuden” teoriassa, „yhteiskunnallisen keskinäisavun” ja 10-tuntiseen työpäivään „toistaiseksi” rajoittuvien ammattikuntaliittojen teoriassa, zemstvojen, liberaalisten yhdistysten y.m. itsevaltiudenvastaisen „yhteiskunnallisen taistelun” teoriassa ei ole kerrassaan mitään sosialistista, mitään sellaista, mitä eivät liberaalit tunnustaisi! Sillä oikeastaan koko „Rabotshaja Myslin” ohjelma (mikäli tässä voidaan puhua ohjelmasta) kallistuu siihen, että Venäjän työläiset jätetään omaan kehittymättömyyteensä ja pirstoutuneisuuteensa ja että heidät tehdään *liberaalien hännäksi!*

Eräästä R. M:n lauseet ovat erikoisen kummallisia. „Pahana puolena on ainoastaan se”, pahoittelee R. M., „että vallankumouksellinen intelligenssimme, jota valtiollinen poliisi julmasti vainooa, pitää tätä valtiollista poliisia vastaan käytävää taistelua poliittisena taisteluna itsevaltiutta vastaan”. Mitä järkeä voi olla tuollaisessa sanonnassa? Sen tähden valtiollista poliisia juuri sanotaankin valtiolliseksi, että se vainooa itsevaltiuden vihollisia ja niitä, jotka taistelevat sitä vastaan. Sen tähden „Rabotshaja Myskin”, niin kauan kun se ei ole vielä muuttunut lopullisesti liberaaliseksi, taistelee valtiollista poliisia vastaan, — kuten taistelevat sitä vastaan Venäjän vallankumoukselliset ja sosialistit ja kaikki tietoiset työläiset. Siitä tosiasiasta, että valtiollinen poliisi vainooa armottomasti sosialisteja ja työläisiä, että itsevaltiudella on „joustava organisaationsa”, „taitavia ja ovelia valtiomiehiä” (R. M:n kirjoituksesta, s. 7), siitä tosiasiasta voi seurata vain kaksi johtopäätöstä: pelkurimainen ja surkea liberaali tekee tästä sen johtopäätöksen, että kansamme yleensä ja työläiset muun muassa ovat vielä heikosti valmentuneita taistelemaan ja että kaikki toiveet on asetettava zemstvojen, liberaalisen sanomalehdistön y.m.s. käymään „taisteluun”, koska se on „todellista taistelua itsevaltiutta vastaan”, eikä ainoastaan taistelua valtiollista poliisia vastaan. Sosialisti ja jokainen tietoinen työläinen tekee tästä sen johtopäätöksen, että myös työväenpuolueen pitää pyrkiä kaikin voimin „joustavaan organisaatioon”, kehittämään eturivin työläisistä ja sosialisteista „taitavia ja käteviä vallankumousmiehiä”, jotka nostaisivat työväenpuolueen demokratian esitaistelijaksi ja kykenisivät saamaan kaikki opposiitioaineokset sen ympärille.

„Rabotshaja Myslin” toimittajat eivät huomaa astuneensa kaltevalle pinnalle, jota pitkin he luisuvat edellistä johtopäätöstä kohti!

Taikka vielä: „Meitä hämmästyttää näissä ohjelmissa”, s.o. sosialidemokraattien ohjelmissa, kirjoittaa *R. M.*, „myös se, että he asettavat aina etualalle ne etuisuudet, joita tarjoaa työläisten toiminta (meillä olemattomassa) parlamentissa, samalla kun he sivuuttavat täydellisesti huomiotta... miten tärkeitä on työläisten osallistuminen” tehtailijain lainsäädäntökokouksiin, tehdasasiain hallintoihin, kaupunkien kunnalliseen itsehallintoon (s. 15). Ellei aseteta etualalle parlamentin etuisuuksia, niin mistä työläiset sitten saavat tietää poliittisista oikeuksista ja poliittisesta vapautuksesta? Jos ollaan vaiti näistä asioista, niinkuin sanomalehti „Rabotshaja Mysl” on, niin eikö se merkitse poliittisen tiedottomuuden ylläpitämistä työväen alempien kerrosten keskuudessa? Mitä tulee työläisten osallistumiseen kaupunkien kunnalliseen hallintoon, niin yksikään sosialidemokraatti ei ole koskaan eikä missään kiistänyt sitä, etteikö työläissosialistien toiminta kaupunkien itsehallinnoissa olisi hyödyllistä ja tärkeää, mutta naurettavaa on puhua siitä Venäjällä, missä ei ole mahdollista minkäänlainen julkinen sosialismin ilmeneminen, missä työläisten viehättäminen kaupunkien itsehallintoon (jos se olisikin mahdollista) itse asiassa merkitsisi valvutuneiden työläisten vetämistä pois sosialistisesta työväenasiasta liberalismiin.

„Valvutuneimpien työläiskerrosten suhtaantuminen tällaiseen (itsevaltiudelliseen) hallitukseen”, — sanoo *R. M.*, „...on yhtä ymmärrettävää kuin on työläisten suhtaantuminen tehtailijoihinkin”. Terveen ihmisjärjen mukaan siitä seuraa, että valvutuneimmat työläiskerrokset ovat siis vähintään yhtä tietoisia sosialidemokraatteja kuin intelligenttien keskuudesta lähteneet sosialistit ja sen tähden tolkutonta ja vahingollista on „Rabotshaja Myslin” pyrkimys erottaa ne toisistaan. Siis Venäjän työväenluokka on jo luonut ja nostanut itsenäisesti esiin aineksia itsenäisen poliittisen työväenpuolueen perustamista varten. Mutta siitä tosiasiasta, että valvutuneet työläiskerrokset ovat poliittisesti tietoisia, „Rabotshaja Myslin” toimittajat tekevät sen johtopäätöksen... että näitä etumaisia pitää kiskoa takaisin, jotta voitaisiin polkea paikallaan! „Minkälaista taistelua toivotaan työläisten käyvän?” — kysyy *R. M.* ja

vastaa: toivottavaa on sellainen taistelu, mikä on mahdollista, ja mahdollista on se taistelu, jota työläiset „käyvät” „tällä hetkellä”!!! Vaikeaa on räikeämmässä muodossa ilmaista sitä tulkutonta ja periaatteetonta opportunistia, jonka saastuttamia ovat muodissa olevaan „bersteiniläisyyteen” viehättyneet „Rabotshaja Myslin” toimittajat! Toivottavaa on se, mikä on mahdollista, ja mahdollista on se, mikä on tällä hetkellä olemassa! Tämähän on aivan samaa kuin jos henkilölle, joka hankkiutuu lähtemään pitkälle ja vaikealle matkalle, jonka varrella hänellä tulee olemaan paljon esteitä ja paljon vihollisia, jos tällaiselle henkilölle hänen kysyessä: minne minun on mentävä? vastattaisiin: toivottavasti sinne, minne on mahdollista, ja mahdollista on mennä sinne, minne olet parastaikaa menossa! Tämä juuri on nihilismiä, mutta ei kuitenkaan vallankumouksellista, vaan opportunistista nihilismiä, jota osoittavat joko anarkistit taikka porvarilliset liberaalit! „Kehoittaessaan” Venäjän työläisiä käymään „osittaista” ja „poliittista” taistelua (jota paitsi poliittisella taistelulla ei tarkoiteta taistelua itsevaltiutta vastaan, vaan ainoastaan „taistelua kaikkien työläisten aseman parantamiseksi”), R. M. suoranaisesti kehoittaa Venäjän työväenliikettä ja Venäjän sosialidemokratiaa ottamaan *askeleen taaksepäin*, hän kehoittaa itse asiassa työläisiä eroamaan sosialidemokraateista ja heittämään siten kokonaan yli laidan Euroopassa ja Venäjällä hankitun kokemuksen! Käydäkseen taistelua asemansa parantamiseksi ja vain sellaista taistelua työläiset eivät tarvitse lainkaan sosialisteja. Kaikissa maissa on olemassa työläisiä, jotka käyvät taistelua asemansa parantamiseksi tietämättä mitään sosialismista tahi suhtautuen siihen jopa vihamielisestikin.

„Ja lopuksi”, kirjoittaa R. M., „pari sanaa siitä, miten me käsitämme työväen sosialismin”. Edellä esitetyn jälkeen lukijan on jo helppo kuvitella, minkälainen tuo „käsitys” on. Se on yksinkertaisesti kopio Bernsteinin „muoti”-kirjasta. Proletariaatin luokkataistelun tilalle meidän „nuoret” sosialidemokraattimme asettavat „työläisten yhteiskunnallisen ja poliittisen omatoimisuuden”. Kun palautamme mieliin, miten R. M. käsittää *yhteiskunnallisen „taistelun”* ja „politiikan”, niin meille käy selväksi, että se on suoranaista palaamista eräiden venäläisten legaalisten kirjailijain „formulaan”. Sen asemesta, että osoittaisi

tarkasti sosialismin päämäärän (ja olemuksen): maan, tehtaisten y.m., yleensä kaikkien tuotantovälineiden siirtyminen koko yhteiskunnan omistukseen ja kapitalistisen tuotannon vaihtaminen tuotantoon, jota harjoitetaan yleisen suunnitelman mukaan yhteiskunnan kaikkien jäsenten hyväksi, sen asemesta *R. M.* viittaa ensin ammattikunnallisten ja kulutusliittojen kehitykseen ja sanoo vain ohiniennen, että sosialismi johtaa kaikkien tuotantovälineiden täydelliseen yhteiskunnallistamiseen. Sen sijaan lihavin kirjakkein painetaan, että „socialismi on vain nykyaikaisen yhteiskunnallisuuden kehittymistä entistä korkeammalle” — Bernsteiniltä lainattu lause, mikä ei ole ainoastaan selittämättä, vaan hämää sosialismin merkityksen ja olemuksen. Kaikki liberaalit ja kaikki porvarit kannattavat ehdottomasti „nykyaikaisen yhteiskunnallisuuden kehittämistä”, joten kaikki he riemastuvat *R. M.*:n lausunnon johdosta. Mutta siitä huolimatta porvarit ovat sosialismin *vihollisia*. Asia on siten, että „nykyaikaisessa yhteiskunnallisuudessa” on sangan paljon erilaisia puolia ja tätä yleistä sanontaa käyttävistä toiset tarkoittavat toista ja toiset toista puolta. Siis sen asemesta, että selittäisi työläisille luokkataistelun ja sosialismin käsitteitä, *R. M.* esittää vain hämää ja sekoittavia fraaseja. Ja lopuksi, sen sijaan, että osoittaisi sen keinon, minkä nykyaikainen sosialismi on asettanut sosialismin toteuttamiskeinoksi — järjestyneen proletariaatin valtaama poliittinen valta — sen sijaan *R. M.* puhuu vain tuotannon siirtymisestä heidän (työläisten) yhteiskunnalliseen hallintaansa taikka demokratisoidun yhteiskunnallisen esivallan hallintaan, vallan, joka on demokratisoitu „sitä tietä, että he (työläiset) ottavat toimeliaasti osaa hallinnoissa kaikenlaisten tehdasasioiden käsittelyyn, sovinto-oikeuksien istuntoihin, kaikenlaisiin kokouksiin, valiokuntiin ja neuvotteluihin, joissa laaditaan työväenlakeja, sitä tietä, että työläiset osallistuvat kunnalliseen itsehallintoon, ja vihdoin, maan yleiseen edustuslaitokseen”. Täten „Rabotshaja Myslin” toimittajat sisällyttävät työväen sosialismiin vain sen, mikä voidaan saavuttaa *rauhallista* tietä, sulkien pois vallankumouksellisen tien. Tämä sosialismin kaventaminen ja sen tyypistäminen tavalliseksi porvarilliseksi tusinaliberalismiksi on taaskin tavallisan suuri takaskel kaikkien Venäjän sosialidemokraattien ja eurooppalaisten sosialidemokraattien suuren, valtavan enemmistön

katsomuksista. Tietysti työväenluokka mieluummin ottaisi vallan *rauhallista* tietä käsiinsä (olemme edellä jo sanoneet, että tämän vallan anastamisen voi suorittaa vain järjestynyt työväenluokka, joka on käynyt luokkataistelun koulua), mutta järjetöntä olisi proletariaatin taholta *kieltäytyä* ottamasta valtaa vallankumouksellisin keinoin, se olisi *järjettömyyttä* sekä teoreettiselta että käytännöllis-poliittiselta kannalta ja merkitsisi vain häpeällistä perääntymistä porvariston ja kaikkien omistavien luokkien edessä. Hyvin luultavaa — vieläpä luultavinta — on se, että porvaristo ei tee sovinnolla myönnytyksiä proletariaatille, vaan turvautuu ratkaisevalla hetkellä etuoikeuksiensa suojelemiseksi väkivaltaan. Silloin ei työväenluokalle jää muuta keinoa tarkoitustensa toteuttamiseksi kuin vallankumous. Senpä takia „työväensosialismin” ohjelma puhuukin yleensä poliittisen vallan valtaamisesta, *määrittelemättä* tämän valtaamisen tapaa, sillä tämän tavan valinta riippuu tulevaisuudesta, joka ei ole tarkalleen määriteltävissämme. Mutta joka tapauksessa proletariaatin toiminnan rajoittaminen pelkääntään rauhalliseksi „demokratisoimiseksi” merkitsee, toistamme sen, aivan mielivaltaista työväensosialismi-käsitteen typistämistä ja mataloittamista.

Emme ryhdy käsittelemään yhtä yksityiskohtaisesti „Erillisliitteen” muita kirjoituksia. Tshernyshevskin kuoleman 10-vuotispäivän johdosta julkaistusta kirjoituksesta olemme jo maininneet. Mitä tulee „Rabotshaja Myslin” toimittajien propagoimaan bernsteiniläisyyteen, johon yleensä maailman kaikki sosialismin viholliset ja erikoisesti porvarilliset liberaalit ovat niin hanakasti tarttuneet ja jota vastaan saksalaisten sosialidemokraattien ja saksalaisten tietoisten työläisten valtava enemmistö on jyrkästi esiintynyt (Hannoverin edustajakokouksessa), mitä tähän bernsteiniläisyyteen tulee, niin tässä ei ole paikallaan puhua siitä seikkaperäisemmin. Meitä kiinnostaa tässä *venäläinen* bernsteiniläisyys, ja olemme jo osoittaneet, miten rajatonta ajatusten sekavuutta, miten täydellistä itsenäisten katsomusten puuttumista, miten jyrkkää taka-askelta „meikäläinen” bernsteiniläisyytemme edustaakaan Venäjän sosialidemokratian katsomuksiin verrattuna. Saksalaisesta bernsteiniläisyydestä annamme mieluummin saksalaisten itsensä puhua. Huomautamme vain vielä, että venäläinen bernsteiniläisyys on vielä äärettömän paljon alempana kuin

saksalainen. Bernsteinille, huolimatta kaikista hänen virheistään ja huolimatta hänen ilmeisestä pyrkimyksensä ottaa taka-askeleita sekä teoreettisessa että poliittisessa suhteessa, on jäänyt vielä sen verran järkeä ja tunnollisuutta, että hän *kieltäytyi*, kun ei itse päätenyt mihinkään uuteen teoriaan tai ohjelmaan, *tekemästä muutosesityksiä* Saksan sosialidemokratian ohjelmaan ja ratkaisevalla viime hetkellä ilmoitti hyväksyvänsä Bebelin päätöslauselman, joka julisti juhlallisesti koko maailmalle, että Saksan sosialidemokratia pysyy entisessä vanhassa ohjelmassaan ja vanhassa taktiikassaan. Entä meidän venäläiset bernsteiniläisemme? Tekevätkö sadannettakaan osaa siitä, mitä Bernstein on tehnyt, he menevät niin pitkälle, etteivät tahdo tietää kerrassaan mitään siitä tosiasiasta, että kaikki Venäjän sosialidemokraattiset järjestöt laskivat vuonna 1898 perustuksen „Venäjän sosialidemokraattiselle työväenpuolueelle”, julkaisivat sen „Manifestin” ja julistivat „Rabotshaja Gazetan” puolueen viralliseksi äänenkannattajaksi ja että kaikki nämä aikaansaannot perustuvat täydellisesti Venäjän sosialidemokraattien „vanhaan” ohjelmaan. Bernsteiniläisemme eivät näy tajuavankaan sitä, että hyljätessään nämä vanhat ja omaksuessaan uudet katsomukset, heidän siveellinen velvollisuutensa, velvollisuutensa koko Venäjän sosialidemokratiaa ja niitä sosialisteja ja työläisiä kohtaan, jotka ovat antaneet kaikki voimansa „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen” valmistelemiseksi ja perustamiseksi ja joista nyt suurin osa on Venäjän vankiloissa — tämä velvollisuus vaatii, että uusien katsomusten edustajat eivät rajoittuisi pistelemään nurkan takaa joitakin „vallankumouksellisia” yleensä, vaan sanoisivat suoraan ja selvästi, kenen kanssa nimenomaan ja minkä suhteen nimenomaan he eivät ole samaa mieltä, nimenomaan minkälaiset uudet katsomukset ja uuden ohjelman he asettavat entisten tilalle.

Käsiteltäväksemme on jäänyt vielä yksi ja melkeinpä tärkein kysymys: miten *on selitettävissä* tällaisen taannehtivan suuntauksen syntyminen Venäjän sosialidemokratiassa? Yksistään „Rabotshaja Myslin” toimittajien persoonalliset ominaisuudet, yksistään muotiin tulleen bernsteiniläisyyden vaikutus eivät mielestämme voi olla asian selityksenä. Mielestämme sen selityksenä on pääasiallisesti Venäjän sosialidemokratian historiallisen kehityksen erikoi-

suus, joka on synnyttänyt — ja jonka *on täytynyt* synnyttää *väliaikaisesti* — ahdasta työväensocialismin ymmärtämistä.

80-luvulla ja 90-luvun alussa, jolloin sosialidemokraatit alkoivat käytännöllisen toimintansa Venäjällä, heidän edessään olivat ensinnäkin narodnajavoljalaiset, jotka moittivat heitä siitä, että he vetäytyvät syrjään poliittisesta taistelusta, mihin Venäjän vallankumousliikkeen perintö velvoittaa, ja joiden kanssa sosialidemokraatit kiivaasti polemisoiivat, ja toiseksi, Venäjän liberaaliset yhteiskuntapiirit, jotka niin ikään olivat tyytymättömiä vallankumousliikkeen kääntymiseen narodnajavoljalaisuudesta sosialidemokratiaan. Molempia vastaan käyty polemiikki on pyörinyt politiikkaa koskevan kysymyksen ympärillä. Taistellessaan narodnajavoljalaisten ahdasta käsitystä vastaan, jotka typistivät politiikan salaliittoiluksi, sosialidemokraatit saattoivat esiintyä ja esiintyivät toisinaan politiikkaa vastaan yleensä (koska vallitsevana oli tietty ahdas käsitys politiikasta). Toisaalta liberaalisten ja radikaalisten porvarillisten „piirien” salongeissa sosialidemokraatit saattoivat usein kuulla valitettavan sitä, että vallankumoukselliset ovat luopuneet terrorista: henkilöt, jotka vapisevat eniten nahkansa vuoksi eivätkä antaneet ratkaisevalla hetkellä mitään tukea niille sankareille, jotka antoivat iskuja itsevaltiudelle, nuo henkilöt syyttivät tekopyhästi sosialidemokraatteja poliittisesta indifferentisyydestä ja halusivat kiihkeästi sellaisen puolueen uudestisyntymistä, joka noppisi heille kastanjoita tulesta. Luonnollista on, että sosialidemokraatit alkoivat tuntea vihamielisyyttä noita tuollaisia ihmisiä ja heidän fraasejaan kohtaan syventyen pienempään, mutta sen sijaan vakavampaan propagandatyöhön tehdasproletariaatin keskuudessa. Tällä työllä oli alussa kiertämättömästi rajoittunut luonne, mikä kuvastui eräiden sosialidemokraattien suppeissa lausunnoissakin. Mutta tämä rajoittuneisuus ei silti pelästyttänyt niitäkään sosialidemokraatteja, jotka eivät lainkaan unohtaneet Venäjän työväenliikkeen suuria historiallisia päämääriä. Ei haittaa, vaikka sosialidemokraatit *sanoissaan* ovat toisinaan rajoittuneita: sen sijaan *heidän teoillaan* on laajuutta. Sen sijaan he eivät sulkeudu hyödyttömiin salaliittoihin, eivät lyöttäydy porvarillisen liberalismiin Balalaikinien⁹² seurauksen, vaan menevät sen luokan keskuuteen, joka yksin on todella vallankumouksellinen luokka, ja edistävät sen voimien kehittymistä!

Tämä rajoittuneisuus tulee katoamaan itsestään joka askeleella sosialidemokraattisen propagandan laajetessa, ajattelivat he. Niin sitten todellisuudessa kävikin huomattavassa määrin. Alettiin siirtyä propagandasta laajaan agitaatioon. Laaja agitaatio alkoi luonnollisesti nostaa esiin yhä enemmän tietoisia eturivin työläisiä; alkoi muodostua vallankumouksellisia järjestöjä (Pietarin, Kievin ynnä muut „Taisteluliitot”, Juutalaisten työväenliitto). Nämä järjestöt alkoivat luonnollisesti pyrkiä yhteen, mikä niille lopulta onnistuikin: ne yhdistyivät ja laskivat perustan „Venäjän sosialidemokraattiselle työväenpuolueelle”. Tuntui siltä, ettei entiselle rajoittuneisuudelle ole nyt jäänyt enää mitään maaperää ja että siitä luovutaan lopullisesti. Mutta kävikin toisin: agitaation laajentuminen johti sosialidemokraatit kosketuksiin proletariaatin alimpien, kehittyttäimimpien kerrosten kanssa; näiden kerrosten mukansaaminen vaati agitaattorilta taitoa mukautua kaikkein alimpaan käsitystasoon, totutti asettamaan etualalle „tämän hetken vaatimukset ja edut” sekä lykkäämään tuonnemmaksi kauaskantoiset sosialismin ja poliittisen taistelun ihanteet. Sosialidemokraattisen toiminnan hajallinen, näpertelymäinen luonne, äärimmäisen heikko yhteys eri kaupunkien kerhojen välillä, Venäjän sosialidemokraattien ja heidän ulkomaisten tovereittensa välillä, joilla on sekä laajemmat tiedot että rikkaampi vallankumouksellinen kokemus ja avarampi poliittinen näköpiiri, johtivat luonnollisesti siihen, että tätä (*aivan välttämätöntä*) puolta sosialidemokraattisessa toiminnassa liioiteltiin suhteettomasti ja se saattoi eräiden henkilöiden tajunnassa johtaa muiden puolien unohtamiseen, semmitenkin kun jokaisen palon yhteydessä joutui tietoisimpia työläisiä ja intelligenttejä pois toimivan armeijan riveistä eikä vielä ollut voinut muodostua lujia vallankumouksellisia perinteitä eikä perinteellistä jatkuvaisuutta. Juuri tätä yhden puolen suhteetonta liioittelua sosialidemokraattisessa toiminnassa me pidämmekin pääsyynä surkeaan perääntymiseen venäläisen sosialidemokratian ihanteista. Lisätkää tähän muotikirjoihin viehättyminen, se, ettei tunneta Venäjän vallankumouksellisuuden historiaa, sekä lapsellinen originellisuuden havittelu, niin saatte kaikki ne ainekset, mitkä muodostavat „taannehtivan suuntauksen Venäjän sosialidemokratiassa”.

Näin muodoin meidän on pysähdyttävä yksityiskokotai-
semmin kysymykseen, joka koskee proletariaatin valveutu-
neimpien kerrosten suhdetta sen alempiin kerroksiin ja
molempien kerrosten keskuudessa tapahtuvan sosialidemo-
kraattisen toiminnan merkitystä.

Kaikkien maiden työväenliikkeen historia osoittaa, että
ensimmäisinä ja helpoimmin omaksuvat sosialismin aatteita
parhaimmassa asemassa olevat työläiskerrokset. Etupäässä
heistä tulee niitä eturivin työläisiä, joita mikä tahansa
työväenliike aina nostaa esiin, työläisiä, jotka osaavat
hankkia työläisjoukkojen täyden luottamuksen, työläisiä,
jotka pyhittävät itsensä kokonaan proletariaatin valistami-
sen ja järjestämisen asialle, työläisiä, jotka täysin tietoi-
sesti omaksuvat sosialismin ja jotka ovat jopa itsenäisesti-
kin kehittäneet sosialistisia teorioita. Jokainen elinkykyinen
työväenliike on nostanut esiin sellaisia työläisten johtajia,
omia Proudhonejaan ja Vaillanttejaan, Weitlingejä ja
Bebeleitään. Ja meidänkin työväenliikkeemme Venäjällä
lupaa olla jäämättä siinä suhteessa jälkeen eurooppalaisesta
liikkeestä. Samaan aikaan, kun sivistyneet piirit menettä-
vät mielenkiintonsa rehellistä, illegaalista kirjallisuutta
kohtaan, työläisten keskuudessa kasvaa kiihkeä pyrkimys
tietoon ja sosialismiin, työläisten keskuudesta nousee esiin
todellisia sankareita, joilla — huolimatta kurjista elinolois-
taan ja tylsyyttävästä orjantyyöstä tehtaalla — on silti niin
paljon sisua ja tahdonvoimaa, että he jaksavat opiskella,
opiskella ja opiskella sekä kehittää itseään tietoisiksi sociali-
demokraateiksi, „työläisintelligenssiksi”. Venäjällä on jo
tätä „työläisintelligenssiä” ja meidän on tehtävä kaikkemme
sen hyväksi, jotta sen rivit taajenisivat jatkuvasti, sen
suuria älyllisiä vaatimuksia tyydytettäisiin täydellisesti ja
sen riveistä nousisi Venäjän sosialidemokraattisen työväen-
puolueen johtajia. Sanomalehden, joka tahtoo tulla kaikkien
Venäjän sosialidemokraattien äänenkannattajaksi, pitää sen
tähtenä olla valveutuneiden työläisten tasolla; sen ei pidä
ainoastaan olla alentamatta keinotekoisesti tasoaan, vaan
päinvastoin sen on kohotettava sitä yhtämittä, seurattava
maailman sosialidemokratian kaikkia taktillisia, poliittisia
ja teoreettisia kysymyksiä. Vain silloin tulevat työläis-
intelligenssin tarpeet tyydytetyiksi, ja se ottaa itse omiin
käsiinsä Venäjän työväenasian, ja siis myös vallankumouk-
sen asian Venäjällä.

Määrällisesti vähälukuista eturivin työläiskerrosta seuraa laaja työläisten keskikerros. Nämäkin työläiset pyrkivät kiihkeästi sosialismiin, ovat mukana työläiskerhoissa, lukevat sosialistisia sanomalehtiä ja kirjoja, ottavat osaa agitaatioon, eroten edellisestä kerroksesta vain siinä, että heistä ei voi tulla aivan itsenäisiä sosialidemokraattisen työväenliikkeen johtajia. Siitä sanomalehdestä, joka on puolueen äänenkannattaja, keskitason työläinen ei ymmärrä eräitä kirjoituksia, hän ei pysty täydellisesti tekemään itselleen selväksi jotain mutkallista teorian tai käytännön kysymystä. Mutta tästä ei lainkaan seuraa, että sanomalehden pitäisi aleta suuren lukijajoukkonsa tasolle. Päinvastoin, sanomalehden pitää nimenomaan nostaa lukijajainsa tasoa ja olla apuna nostamassa työläisten keskikerroksesta esiin eturivin työläisiä. Syventyneenä *paikalliseen* käytännölliseen toimintaan ja ollen eniten kiinnostunut työväenliikkeen tapahtumista ja lähimmistä agitaatiokysymyksistä, tällaisen työläisen on yhdistettävä jokainen tekonsa ajatukseen koko Venäjän työväenliikkeestä yleensä, sen historiallisesta tehtävästä, sosialismin lopullisesta päämäärästä, ja siksi sanomalehden, jonka lukijajoukon suuren enemmistön muodostavat keskitason työläiset, pitää ehdottomasti jokaiseen paikalliseen ja suppeaan kysymykseen yhdistää sosialismi ja poliittinen taistelu.

Ja vihdoin, keskikerrosta seuraavat proletariaatin alimpien kerrosten suuret joukot. Hyvin mahdollista on, ettei sosialistinen sanomalehti ole lainkaan tai melkein lainkaan heidän tajuttavissaan (onhan Länsi-Euroopassakin sosialidemokraattisten valitsijoiden luku paljon suurempi kuin sosialidemokraattisten sanomalehtien lukijoiden määrä), mutta olisi järjetöntä tehdä tästä sellaista johtopäätöstä, että sosialidemokraattien sanomalehden pitäisi mukautua työläisten mahdollisimman alhaiseen tasoon. Tästä seuraa vain, että näihin kerroksiin on vaikuteettava agitaation ja propagandan muilla keinoilla: mahdollisimman helppotajuisesti kirjoitetuilla kirjasilla, suullisella agitaatiolla ja — mikä tärkeintä — paikallisten tapahtumien johdosta laadituilla lentolehtisillä. Sosialidemokraattien ei pidä rajoittua tähänkään: hyvin mahdollista on, että legaalisen valistustyön on oltava alkuna alimpien työläiskerrosten tietoisuuden herättämiseksi. On erittäin tärkeää, että

puolue käyttää hyväksi tällaista toimintaa, suuntaa sen juuri sinne, missä sitä eniten tarvitaan, ohjaa legaaliset toimihenkilöt raivaamaan sitä uutismaata, jonka sosialidemokraattiset agitaattorit sitten siementävät. Alimpien työläiskerrostojen keskuudessa harjoitettavassa agitaatiossa pitää tietysti antaa mahdollisimman paljon vapautta agitaattorin persoonallisille ominaisuuksille sekä paikan, ammattialan y.m. erikoisuuksille. „Ei pidä sekoittaa taktiikkaa ja agitaatiota”, sanoo Kautsky Bernsteiniä vastaan suunnatussa kirjassaan. „Agitaatiomenetelmän pitää mukautua yksilöllisiin ja paikallisiin olosuhteisiin. Agitaatiossa on annettava jokaisen agitaattorin valita soveliaimista keinoista, jotka ovat hänen käytettävissään: joku agitaattori vaikuttaa tehokkaimmin henkevyydellään, toinen — purevalla ivallaan, kolmas taidollaan esittää lukuisia esimerkkejä j.n.e. Agitaatiossa on agitaattorin ominaisuuksien ohella sopeuduttava myös kuulijakuntaan. Agitaattorin pitää puhua niin, että häntä ymmärretään; hänen on lähdettävä siitä, minkä kuulijat jo tietävät hyvin. Kaikki tämä on itsestään selvää ja noudatettavissa muulloinkin kuin harjoitettaessa agitaatiota talonpoikain keskuudessa. Ajurien kanssa pitää puhua toisella lailla kuin merimiesten kanssa, ja merimiesten kanssa toisin kuin latojien kanssa. *Agitaation* tulee olla *yksilöityä*, mutta *taktiikkamme*, poliittisen *toimintamme* pitää olla *yhtenäistä*” (S.* 2—3). Nämä sosialidemokraattisen teorian etumaisen edustajan sanat sisältävät mainion arvion agitaatiosta puolueen yleisessä toiminnassa. Nämä sanat osoittavat, miten perusteetonta on niiden pelko, jotka luulevat, että poliittista taistelua käyvän vallankumouksellisen puolueen muodostaminen häiritsee agitaatioyötä, työntää sen taka-alalle taikka kahlehtii agitaattorien toimintavapautta. Päinvastoin, vain järjestynyt puolue voi harjoittaa laajaa agitaatiota, antaa agitaattoreille tarpeellista ohjausta (ja aineistoa) kaikissa taloudellisissa ja poliittisissa kysymyksissä, käyttää jokaista agitaation alalla saatua paikallista menestystä opiksi ja ohjeeksi kaikille Venäjän työläisille, lähettää agitaattoreita sellaisen väen keskuuteen tai sellaisille paikkakunnille, missä he voivat toimia parhaimmalla menestyksellä. Agitaattorin kykyjä omaavat henkilöt

voivat vain järjestyneessä puolueessa omistautua kokonaan tälle asialle, mistä on hyötyä sekä agitaatiolle että sosialidemokraattisen työn muillekin puolille. Tästä näkyy, että se, joka taloudellisen taistelun takia unohtaa poliittisen agitaation ja propagandan, unohtaa sen, että työväenliike on välttämättä järjestettävä poliittisen puolueen taisteluksi, hän kaiken muun lisäksi riistää itseltään jopa mahdollisuudet saada proletariaatin alimmat kerrokset pysyvästi ja menestyksellisesti mukaan työväen asiaan.

Mutta tällaisesta toiminnan yhden puolen liioittelemisesta toisten puolten vahingoksi, kun lisäksi pyritään heittämään nämä muut puolet kokonaan yli laidan, uhkaa koitua vielä paljon pahempia seurauksia Venäjän työväenliikkeelle. Proletariaatin alimmat kerrokset voidaan suorastaan turmella, jos ne kuulevat sellaista parjausta, että Venäjän sosialidemokratian perustajat pitävät työläisiä muka vain välikappaleena itsevaltiuden kukistamiseksi, jos ne kuulevat kehoituksia rajoittua vain pyhäpäivien palauttamiseen ja ammattikunnallisiin liittoihin ja jättää syrjään sosialismin lopulliset päämäärät ja poliittisen taistelun lähimmät tehtävät. Sellaiset työläiset voivat aina joutua (ja joutuvatkin) millaisella tahansa hallituksen ja porvariston antipalalla syötettyyn onkeen. „Rabotshaja Myslin” saarnan vaikutuksesta proletariaatin alimmat kerrokset, täysin kehittymättömät työläiset, voivat tulla siihen porvarilliseen ja peräti taantumukselliseen vakaumukseen, ettei työläinen voi eikä hänen pidä välittää mistään muusta kuin palkan lisäyksestä ja pyhäpäivien palauttamisesta entiselleen („hetken edut”), että työväki voi ja sen pitää yksistään omin voimin, pelkästään „yksityisellä aloitteellisuudellaan” ajaa työväen asiaa yrittämättä yhdistää sitä sosialismiin, yrittämättä tehdä työväen asiaa koko ihmiskunnan edistykseksi ja nykytarkeäksi asiaksi. Toistamme, että kehittymättömimmät työläiset voidaan turmella tuollaisin vakaumuksin, mutta me olemme vakuuttuneita siitä, että Venäjän valveutuneimmat työläiset, ne, jotka ohjaavat työläiskerhoja ja koko sosialidemokraattista toimintaa, ne, jotka meillä nyt täyttävät vankilat ja karkotuspaikat Arkangelin läänistä Itä-Siperiaan saakka,— että nämä työläiset hylkäävät syvällä suuttumuksella moisen

teorian. Koko liikkeen suipentaminen hetken etuja käsittäväksi merkitsee työläisten kehittymättömyydellä keinottelemista, heidän parimpien intohimojensa kiihoittamista. Se merkitsee, että katkaistaan keinotekoisesti se yhteys, mikä on työväenliikkeen ja sosialismin välillä, valvutuneimpien työläisten täysin määräytyneiden poliittisten pyrkimysten ja joukkojen vaistonvaraisten protesti-ilmausten välillä. Ja senpä takia se, että „Rabotshaja Mysl” yrittää esittää erikoista suuntausta, ansaitsee aivan erikoista huomiota ja vaatii erittäin pontevaa vastalauseita. Niin kauan kun „Rabotshaja Mysl”, nähtävästi mukautuen proletariaatin alempiin kerroksiin, karttoi huolellisesti kysymystä sosialismin lopullisesta päämäärästä ja poliittisesta taistelusta, mutta ei julistanut noudattavansa omaa erikoista suuntaustaan,— niin kauan monet sosialidemokraatit vain pyrkivät päättään luottaen siihen, että „Rabotshaja Myslin” ryhmän jäsenet kehittäessään ja laajentaessaan toimintaansa itse vapautuvat helposti tuosta ahdaskatseisuudestaan. Mutta kun henkilöt, jotka ovat tähän saakka tehneet hyödyllistä valmistavan luokan työtä, alkavat opportunistin muoti-teorioihin tarrautuen toivottaa ja julistaa kautta koko Euroopan, että he tahtovat panna koko Venäjän sosialidemokratian moniksi vuosiksi (ellei ainiaaksi) valmistavalle luokalle,— toisin sanoen, kun henkilöt, jotka ovat tähän saakka ahertaneet hyödyllisesti hunajatyönnäyrin hyväksi, alkavat nyt „julkisen demonstratiivisesti” kaataa siihen kauhalla tervaa,— niin silloin meidän on noustava jyrkästi vastustamaan tätä taannehtivaa suuntausta!

Venäjän sosialidemokratia on aina, sekä perustajiensa, „Työn vapautus” ryhmän jäsenten ominaisuudessa että niiden Venäjän sosialidemokraattisten järjestöjen ominaisuudessa, jotka ovat perustaneet „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen”, tunnustanut seuraavat kaksi perusajatusta: 1) sosialidemokratian olemus: proletariaatin luokkataistelun järjestäminen pitäen päämääränä poliittisen vallan valtaamista, kaikkien tuotantovälineiden siirtämistä koko yhteiskunnan käsiin ja kapitalistisen talouden vaihtamista sosialistiseen; 2) Venäjän sosialidemokratian tehtävänä on: järjestää Venäjän vallankumouksellinen työväenpuolue, joka asettaa lähimmäksi päämääräkseen —

itsevaltiuden kukistamisen, poliittisen vapauden valloittamisen. Kuka luopuu näistä perusajatuksista (jotka on tarkasti formuloitu „Työn vapautus” ryhmän ohjelmassa ja ilmituotu „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen Manifestissa”) hän luopuu sosialidemokratiasta.

Kirjoitettu vuoden 1899 lopulla

*Julkaistu ensi kerran v. 1924
aikakauslehdessä „Proletarskaja
Revoljutsija” 8.—9. n:rossa*

*Julkaistaan käsikirjoitusjäljennöksen
mukaan, joka on kirjoitettu
tuntemattomalla käsialalla ja
Leninin tarkastama*

„PROFESSION DE FOI“ * JOHDOSTA

Kievin komitean laatima „Profession de foi”, huolimatta siitä, että se on vain alustava luonnos, jonka kehittelyyn ja hiomiseen ei Kievin komitean sanojen mukaan ole kerta kaikkiaan ollut aikaa, antaa kuitenkin mahdollisuuden muodostaa riittävän selvän käsityksen Kievin komitean katsomuksista, ja nämä katsomukset ovat epäilemättä aiheuttava tarmokasta vastustusta niiden Venäjän sosialidemokraattien taholta, jotka ovat sosialidemokratian vanhojen periaatteiden kannalla, periaatteiden, joita „Työn vapautus” ryhmä on julistanut Venäjällä ja jotka on moneen kertaan esitetty VSDTP:n painotuotteissa ja vahvistettu sen manifestissa. Kievin komitean mielipiteet *kuvas-tavat* epäilemättä sitä huomattavaa vaikutusta, mikä on „Venäjän nuorten sosialidemokraattien” uudella suuntauksella, joka äärimmilleen kehittyneenä on sulautunut bernsteiniläisyyteen ja antanut sellaisia tuotteita kuin ovat „Rabotshaja Myslin” kuuluisa erillisliite (syyskuu v. 1899) ja yhtä kuuluisa „Credo” *.

Ei voida sanoa, että „Profession de foi” sopisi täysin yhteen tämän opportunistisen ja taantumuksellisen suuntauksen kanssa, mutta „Profession de foi” ottaa niin vakavia askeleita siihen suuntaan, merkitsee niin suurta sekaannusta sosialidemokratian perusaatteissa, sellaista vallankumouksellisen ajattelun hoipertelua, että katsomme velvollisuudeksemme varoittaa kieviläisiä tovereita ja käsitellä yksityiskohtaisesti heidän poikkeamistaan jo ammuin vakiintuneista sekä kansainvälisen että Venäjän sosialidemokratian periaatteista.

* — Uskontunnustus, ohjelma, maailmankatsomuksen esitys. *Toim.*

Jo „Profession de foin” ensimmäinen lause herättää heti mitä suurinta hämmästystä: „Tunnustaessaan Venäjän työväenliikkeen lähimmäksi yleiseksi tehtäväksi taistelun proletariaatin poliittisten oikeuksien puolesta, Kievin komitea ei kuitenkaan katso tällä hetkellä mahdolliseksi kääntyä työläisjoukkojen puoleen ja kehoittaa niitä poliittisiin toimintoihin, toisin sanoen harjoittaa *poliittista* agitaatiota, sillä Venäjän työläisjoukot eivät ole vielä kypsyneet poliittista taistelua varten”. Emme puutu tämän kohdan sanamuotoon; meille ovat tärkeitä vain ajatukset, jotka tässä on esitetty ja moneen kertaan toistettu (pankaa se merkille) „Profession de foin” muissa kohdissa, ja nämä ajatukset ovat sellaisia, ettei meidän auta muuta kuin kysyä itseltämme: „Ovatko tämän kirjoittajat todellakin sosialidemokraatteja?”.

„Venäjän työläisjoukot eivät ole vielä kypsyneet poliittista taistelua varten”! Jos tämä pitää paikkansa, niin se on samaa kuin kuolemantuomio koko sosialidemokratialle, sillä se merkitsee sitä, että Venäjän työläisjoukot eivät ole vielä kypsyneet vastaanottamaan sosialidemokratismia. Tosiaankin, missään maailmassa ei ole ollut eikä ole sellaista sosialidemokratiaa, joka ei olisi kokonaan ja erottamattomasti sidottu poliittiseen taisteluun. Sosialidemokratia ilman poliittista taistelua on samaa kuin vedetön joki, se on jonkinlainen huutava ristiriitaisuus, se on jonkinlaista takaisin palaamista joko „politiikkaa” hyljeksi-neiden esi-isiemme utopistiseen sosialismiin tahi anarkismiin taikka trade-unionismiin.

Jo maailman sosialismin ensimmäinen profession de foi, „Kommunistinen manifesti”, totesi sen totuuden, mikä sittemmin on tullut aapistotuudeksi, että kaikkalainen luokkataistelu on poliittista taistelua, että työväenliike vasta silloin kehittyy sikiö- ja lapsuusastetta korkeammaksi, vasta sitten muodostuu *luokkaliikkeeksi*, kun se siirtyy poliittiseen taisteluun. Venäjän sosialismin ensimmäinen profession de foi, Plehanovin kirjanen „Sosialismi ja poliittinen taistelu”, joka ilmestyi vuonna 1883, on vahvistanut tämän totuuden Venäjän osalta ja osoittanut, miten ja minkä takia nimenomaan Venäjän vallankumousliikkeen pitää ehdottomasti johtaa sosialismin ja poliittisen taistelun yhteensulautumiseen, työläisjoukkojen vaistonvaraisen liikkeen ja vallankumousliikkeen yhteensulautumiseen,

luokkataistelun ja poliittisen taistelun yhteensulautumiseen. Asettuessaan sosialismin ja luokkataistelun kannalle ja hyljätessään samalla mahdollisuuden „kehoittaa tällä hetkellä laajoja joukkoja poliittisiin toimintoihin”, Kievin komitea asiallisesti luopuu täydellisesti sosialidemokratian periaatteista, ja halu jäädä näiden periaatteiden maa-perälle johtaa sen moniin huutaviin ristiriitoihin.

Tosiaankin, kuinka voidaan puhua työläisten „poliittisesta kasvatuksesta”, jos ei tunnusteta mahdolliseksi poliittista agitaatiota eikä poliittista taistelua? Vai pitääkö sosialidemokraattien keskuudessa vielä todella sitä, ettei voi olla mitään poliittista kasvatusta poliittisen taistelun ja poliittisten toimintojen ulkopuolella? Saatetaanko tosiaankin luulla, että työläisjoukkoja voidaan kasvattaa poliittisesti joillakin opintotilaisuuksilla tai kirjoilla y.m.s. ilman poliittista toimintaa ja poliittista taistelua? Pitääkö Venäjän sosialidemokratian todellakin palata maaorjuuttajien kannalle, jotka sanoivat, että talonpoikia on ensin kasvatettava ja sitten vasta vapautettava heidät, taikka niiden sepustelijoittemme kannalle, jotka madellen hallituksen edessä puhuvat, että kansaa on ensin kasvatettava ja sitten vasta annettava sille poliittiset oikeudet? Kuinka saatetaan asettaa tehtäväksi herättää sellaista tietoisuutta, että on välttämätöntä käydä taistelua poliittisten oikeuksien puolesta, kun samaan aikaan ei katsota mahdolliseksi kehoittaa työläisiä poliittisiin toimintoihin eikä pidetä mahdollisena harjoittaa poliittista agitaatiota? Herättää sellaista tietoisuutta, että poliittinen taistelu on välttämätöntä ja olla samaan aikaan kehoittamatta poliittiseen taisteluun?! Mitä se on? Kuinka niin? Eikä moinen sekaannus johdu lainkaan siitä, että alustavassa luonnoksessa oli jotain jäänyt sanomatta, taikka tuon luonnoksen keskeneräisyydestä, vaan se on luonnollinen, kiertämätön seuraus siitä kaksinaisuudesta ja puolinaisuudesta, mikä on läpeensä ominaista kaikille Kievin komitean katsomuksille. Toisaalta Kievin komitea haluaa pysyä jo kauan sitten vakiintuneiden kansainvälisen ja Venäjän sosialidemokratian perusperiaatteiden pohjalla, toisaalta sitä viehättävät bernsteiniläiset muotisanat „välttämättömyydestä” ja „asteittaisuudesta” (Kievin komitean „Profession de foi”, I osaston lopussa), „liikkeen välittömästi taloudellisesta luonteesta”, poliittisen agitaation ja taistelun mahdottomuudesta,

välttämättömyydestä pysyä todellisten tarpeiden ja vaatimusten lujalla maaperällä (ikään kuin taistelu poliittisen vapauden puolesta ei johtuisikaan mitä todellisimmista tarpeista ja vaatimuksista!), sanalla sanoen ne muotisanat, joista sepitellään sellaisia muotiteoksia kuin „Credo” ja „Rabotshaja Myslin” erillisiite. Pysähtykäämme asian olemuksen kannalta siihen väittämään, johon aivan kuin polttopisteeseen keskittyvät käsiteltävänä olevan „Profession de foin” kaikki heikot puolet, nimittäin siihen väittämään, että „tällä hetkellä ei katsota mahdolliseksi kääntyä työläisjoukkojen puoleen ja kehoittaa heitä poliittisiin toimintoihin”, toisin sanoen harjoittaa poliittista agitaatiota, sillä Venäjän työläinen ei ole vielä kypsä käymään poliittista taistelua. Onneksi tämä viimeinen väite on aivan väärä (sanomme — onneksi, — sillä jos se olisi oikea, niin sen pitäisi kiertämättömästi johtaa Venäjän marxilaiset ja sosialidemokraatit siihen trade-unionistisen ja porvarillis-liberaalisen mataloittamisen suohon, jonne „Credon” ja „Rabotshaja Myslin” kirjoittajat ja heidän monilukuiset avustajansa legaalisisessa kirjallisuudessamme koettavat heitä sysätä). Venäjän työläisjoukot eivät ainoastaan ole kypsyneet käymään poliittista taistelua, vaan ne ovat jo monesti osoittaneet kypsyytensä ja monia kertoja käyneet poliittisia taisteluja ja sitä paitsi useinkin vaistonvaraisesti.

Todellakin, eikö ole poliittista taistelua se, että levitetään joukkomitassa julistuksia, joissa moititaan hallitusta, ruoskitaan hallitusta? Eivätkö Venäjän työläisjoukot ole tehneet „omin neuvoin” selvää ylen julkeiksi käyneistä poliiseista ja sotilaista; eikö Venäjän työmies ole ollut voimakeinoin vapauttamassa vangittuja tovereitaan? Eikö hän ole monin paikoin tapellut suoranaisissa katukahakoissa sotaväkeä ja poliiseja vastaan? Eivätkö Venäjän työläisjoukot ole yli 20 vuoden ajan antaneet parhaimpia, kehittyneimpiä ja rehellisimpiä, rohkeimpia tovereitaan vallankumouksellisten kerhojen ja järjestöjen riveihin? Mutta porvarillista mataloittamista saarnaavan muotiopin mieliksi meidän, vallankumouksellisen sosialidemokraattisen puolueen edustajien, olisi nyt unohdettava kaikki tämä ja tunnustettava mahdottomaksi kehoittaa työläisjoukkoja poliittisiin toimintoihin! Meitä vastaan voidaan ehkä väittää, että mainitut tosiasiat ovat usein pikemminkin vaistonvaraisia purkauksia kuin poliittista taistelua. Entä

lakkomme — vastaamme me — eivätkö ne olleet pelkkiä vaistonvaraisia purkauksia siihen saakka, kunnes sosialistien vallankumoukselliset kerhot ryhtyivät harjoittamaan laajaa agitaatiota, kehoittamaan työläisjoukkoja luokka-taisteluun, tietoiseen taisteluun sortajia vastaan? Voidaanko osoittaa historiasta edes yksi kansanliike, edes yksi luokkaliike, joka ei olisi alkanut vaistonvaraisista järjestämättömistä purkauksista ja joka olisi ilman kyseessäolevan luokan intelligenttien edustajien tietoista sekaantumista saanut järjestyneen muodon ja luonut poliittisia puolueita? Kun työväenluokan hillitön, vaistonvarainen pyrkimys poliittiseen taisteluun tähän saakka ilmenee suurimmaksi osaksi vain järjestymättöminä purkauksina, niin ainoastaan „Moskovskije Vedomosti”⁹³ ja „Grazhdanin”⁹⁴ tekevät siitä sen johtopäätöksen, että Venäjän työläisjoukot eivät ole vielä kypsiä poliittista agitaatiota varten. Sosialisti sen sijaan tekee tästä sen johtopäätöksen, että jo aikoja sitten on käynyt välttämättömäksi harjoittaa poliittista agitaatiota, kutsua työläisjoukkoja mitä laajimmin poliittisiin toimintoihin ja poliittiseen taisteluun; ellemmme esitä tätä kutsua, riin jätämme velvollisuutemme täyttämättä ja oikeastaan lakkaamme olemasta sosialidemokraatteja, sillä poliittisen taistelun ulkopuolella olevista taloudellisista ja ammatillisista järjestöistä ovat aina ja kaikkialla saarnanneet kii-vaat porvariston kannattajat; sen tähden sitä systemaattista vaikenemista poliittisesta taistelusta ja Venäjän työväenluokan poliittisista tehtävistä, mitä on ollut havaittavissamme esimerkiksi sanomalehdessä „Rabotshaja Mysl”, ei voida nimittää miksikään muuksi kuin rikolliseksi ja häpeälliseksi. Tämä vaikeneminen on samaa kuin työläisten poliittisen tietoisuuden turmeleminen, työläisten, jotka näkevät ja tuntevat poliittisen sorron ja nousevat vaistonvaraisesti sitä vastustamaan, mutta näkevätkin sosialistijohtajiensa joko olevan välinpitämättömiä tahi suorastaan polemisoivankin poliittisen taistelun aatteita vastaan. Ei voida nimittää muuksi kuin välinpitämättömyydeksi ja äärimmäiseksi ahdasmielisyydeksi sitä, kun meille sanotaan, että poliittisen vapauden aatteita on juurrutettava joukkoihin „asteittaisesti”, — olemme kaiketi tähän saakka olleet liian hätäisiä juurruttamaan näitä aatteita joukkoihin, meitä on siis taltutettava ja hillittävä!!! Taikka kun meille sanotaan, että „työväenluokan asemaa on valaistava

poliittisesti” vain „mikäli siihen on syytä kussakin eri tapauksessa”, ikään kuin arkipäiväisimmät, joukkoluontoisimmat ja yleisimmät tosiasiat työläisten elämästä eivät tarjoaisi meille „sytä” poliittista agitaatiota varten?!

Se, että pyritään rajoittamaan poliittista agitaatiota sillä, onko jokaisessa eri tapauksessa olemassa siihen jotakin syytä, on joko vailla järkeä taikka kuvastaa vain pyrkimystä ottaa taka-askelel „Credon” ja „Rabotshaja Myslin” suuntaan, pyrkimystä kaventaa propaganda- ja agitaatiotyömme jo muutenkin liian ahtaita puitteita. Meitä vastaan väitettäneen ehkä vielä, että työläisjoukot eivät vielä käsitä poliittisen taistelun aatetta, jonka pystyvät käsittämään vain yksityiset kehittyneet työläiset. Tähän vastaväitteeseen, jonka joudumme niin usein kuulemaan Venäjän „nuorilta” sosialidemokraateilta, me vastaamme, että ensinnäkin sosialidemokratia on aina ja kaikkialla edustanut tietoisia eikä tiedottomia työläisiä, eikä se *voikaan olla* edustamatta niitä, ettei voi olla mitään sen vaarallisempaa ja rikollisempaa kuin työläisten kehittymättömyyden demagoginen liehittäminen. Jos toiminnan kriteeriksi otetaan se, minkä kaikkein laajimmat joukot juuri nyt välittömästi parhaiten käsittävät, niin silloin joudutaan saarnaamaan juutalaisvihaa taikka käymään agitaatiota sanokaamme isä Ioan Kronstadtilaiselle⁹⁵ osoitetun vetoomuksen pohjalla.

Sosialidemokratian tehtävänä on kehittää joukkojen poliittista tietoisuutta, eikä laahustaa poliittisesti oikeudeftoman joukon perässä; toiseksi — ja se on tärkeintä — ei ole totta, että joukot eivät ymmärrä poliittisen taistelun aatetta. Kaikkein yksinkertaisin kehittymätön työläinen ymmärtää tuon aatteen, tietysti sillä ehdolla, että agitaattori tai propagandisti osaa lähestyä häntä niin, että hän omaksuu tuon aatteen, osaa esittää sen ymmärrettävällä kielellä ja nojautuen hänen tuntemiinsa jokapäiväisen elämän tosiasioihin. Tämä ehtoahan on välttämätön myös taloudellisen taistelun ehtojen selittämisessä: silläkään alalla ei suurten joukkojen alimmista ja keskikerroksista oleva kehittymätön työmies kykene omaksumaan taloudellisen taistelun yleisaatetta; tämän aatteen omaksuvat harvat intelligentit työläiset, joiden mukana kulkevat suuret joukot vaiston ja lähimmän välittömän intressin ohjaamina.

Samoin on myös politiikan alalla: poliittisen taistelun yleisaatteen omaksuu tietysti vain intelligentti työläinen, jota

suuri joukko seuraa, sillä se tuntee hyvin poliittisen oikeudeittomuutensa (kuten Kievin komitean „Profession de foi” eräässä kohdassa myöntää), ja välittömimmät jokapäiväiset edut saattavat sen alinomaan tekemisiin poliittisen sorron kaikenlaisten ilmausten kanssa. Ei missään poliittisessa taikka yhteiskunnallisessa liikkeessä, ei missään maassa ole koskaan ollut eikä voi olla muuta suhdetta kyseessäolevan luokan tai kansan suurten joukkojen ja sen harvalukuisten intelligenttien edustajien välillä kuin nimenomaan tämä: tietyn luokan johtajina ovat aina ja kaikkialla olleet sen valveutuneet, intelligenteimmät edustajat. Toisin ei voi olla Venäjänkään työväenliikkeessä. Ja sen vuoksi tämän valveutuneimman työläiskerroksen intressien ja tarpeiden ignorointi, pyrkimys *laskeutua* alempien kerrosten ymmärryksen tasolle (sen sijaan, että herkeämättä *kohotettaisiin* työläisten tietoisuuden tasoa) on ehdottomasti vaikuttava varsin turmiollisesti ja muokkaava maaperää kaikenlaisten ei-sosialististen ja ei-vallankumouksellisten aatteiden tunkeutumiselle työläispiireihin.

Lopettaakseni niiden mielipiteiden analyysin, joita Kievin komitealla on poliittisesta taistelusta, [lisään seuraavaa]. Äärettömän kummallisella ja samalla koko „Profession de foille” tavattoman luonteenomaisella tavalla komitea, katsoen mahdolltomaksi kehoittaa työläisten laajoja joukkoja tällä hetkellä poliittisiin toimintoihin, tunnustaa, että olisi suotavaa järjestää *osittaisia* mielenosoituksia puhtaasti agitaatiotarkoituksissa (vaan ei tarkoituksella vaikuttaa hallitukseen) sellaisten syiden johdosta, mitkä ovat laajoille joukoille helposti ymmärrettäviä. Sosialistit kehoittavat työläisiä, että nämä *eivät* painostaisi hallitusta!!! Pitemmälle ei enää voida mennä... Käsittämätöntä vain on, kuinka ovat mahdollisia mielenosoitukset, joilla *ei* painostettaisi hallitusta. Eiköhän suositeltaisi työläisille, että he osoittaisivat mieltään pienten murjijensa neljän seinän sisällä lukittuaan ensin ovet? tai ehkäpä osoittamaan mieltään puimalla nyrkkiä taskussa? se ei varmaankaan liene niin vahingollista ja turmiollista „hallituksen painostamista”! Mitä merkitsee „osittainen mielenosoitus”, sitä me emme myöskään jaksaa ymmärtää. Eiköhän se merkitse: ammatillinen, vain ammatillisista asioista (mutta vielä kerran: mitä tekemistä siinä on sosialismilla?) taikka ehkäpä osittaisista poliittisistä syistä, mutta ei koko poliittista järjestelmää vastaan,

eikä yleensä itsevaltiutta vastaan? Mutta jos näin on, niin eivätkö nämä ole mitä puhtaimpia „Credon” ja äärimmäisen opportunistin aatteita, työväenluokan poliittisen tietoisuuden ja poliittisten tehtävien äärimmäistä mataloittamista ja himmentämistä? Jos näin on, niin eiköhän meillä olisi syytä toistaa erään pääkaupunkilaisen „nuoren” sosialidemokraatin „siivekkäitä sanoja”: „On aikaista horjuttaa itsevaltiuden arvovaltaa työläisten keskuudessa”?..

Äärimmäinen mielipiteiden rajoittuneisuus ei kuulla „Profession de foista” ainoastaan „politiikkaa” koskevassa kysymyksessä. „Agitatorinen vaikutus joukkoihin — luumme me — voi nykyään ilmetä ainoastaan, ensinnäkin, proletariaatin taloudellisen taistelun edistämisenä; sen tähden Komitea käyttää hyväkseen jokaista työläisten ja isäntien yhteenottotapausta taikka jokaista suurta isäntien tekemää väärinkäytöstä, kääntyäkseen työläisten puoleen julistuksella, jossa työläisille selitetään heidän asemaansa, kehoittaen protestoimaan, esittäen johtavaa osuutta lakkajien aikana, muotoillen heidän vaatimuksiaan, osoittaen niiden parhaat toteuttamiskeinot, kehittäen kaikella sillä työväenluokan itsetietoisuutta” ja siinä kaikki, meille ei puhuta mitään sen enempää koko taloudellisesta taistelusta. Ja tämä on profession de foi! Lukekaa uudelleen tarkasti nuo kohdat: siinä on taaskin „Credon” kieltä ja „Credon” ajatuksia (mikä taas ja taas illustroi sitä, miten pahasti harhassa on „Rabotsheje Delon” toimitus, joka itsepäisesti tahtoo salata „nuorten ekonomistien” mielipiteet ja pitää niitä vain eri yksilöiden syrjäsuuntuuksena).

Taloudellinen taistelu on sosialistille perustana, jolla työläiset organisoidaan poliittiseen puolueeseen, eheytetään ja kehitetään heidän luokkataisteluaan koko kapitalistista järjestelmää vastaan. Jos sen sijaan taloudellinen taistelu käsitetään joksikin itsekohteiseksi, niin silloin siinä ei ole mitään sosialistista, ja kaikkien Euroopan maiden kokemus antaa meille suuren määrän esimerkkejä ei ainoastaan sosialistisista, vaan myös sosialisminvastaisista ammattiliitoista.

Porvarillisen poliitikon tehtävänä on „edistää proletariaatin taloudellista taistelua”, sosialistin tehtävänä on pakottaa taloudellinen taistelu edistämään sosialistista liikettä ja myötävaikuttamaan vallankumouksellisen työväenpuolueen menestyksiin. Sosialistin tehtävänä on edistää

taloudellisen ja poliittisen taistelun sulautumista sosialististen työväenjoukkojen yhtenäiseksi luokkataisteluksi. Täten siis Kievin komitean „Profession de foin” venyvät sanonnat avaavat ovet selko selälleen bernsteiniläisille aatteille ja laillistavat taloudellisen taistelun ottamisen sallimattoman ahtaalta kannalta.

Joukkoihin kohdistuvan agitaatiovaikutuksen pitää tapahtua mitä laajimpana sekä taloudellisena että poliittisena agitaationa kaikkinaisen sorron kaikkien syiden ja ilmausten johdosta, agitaationa, jota meidän on käytettävä yhä suurempien työläismäärien vetämiseksi vallankumouksellisen sosialidemokraattisen puolueen riveihin, kaikenlaisten poliittisen taistelun ilmausten voimistamiseksi, tämän taistelun järjestämiseksi sen vaistonvaraisista muodoista yhteisen poliittisen puolueen käymän taistelun muotoon. Näin muodoin agitaation tulee olla poliittisen protestin ja poliittisen taistelun järjestyneempien muotojen laajan levittämisen *keinona*. Tällä kertaa kuitenkin agitaatiomme puitteet ovat liian ahtaita, sen koskettelemien kysymysten piiri liian rajoitettu, ja velvollisuutenamme ei ole laillistaa tätä ahtautta, vaan pyrkiä vapautumaan siitä, pyrkiä syventämään ja laajentamaan agitaatiotoimintaamme.

Käsittelemässämme „Profession de foissa” tämä ahtaus ei vie ainoastaan edellä analysoituihin teoreettisiin erehdyksiin, vaan myös käytännöllisten tehtävien kaventamiseen. Tuollaista kaventamista osoittaa halu „asettaa lähimmäksi edessä olevaksi tehtäväksi tutkia työläisten asemaa paikallisissa tehtaissa kysymyslomakkeiden avulla ja muilla keinoilla”. Meillä ei tietenkään sinänsä voi olla mitään kysymyslomakkeita vastaan, jotka kuuluvat agitaatioon välttämättömänä aineksena, mutta tutkimusten tekeminen merkitsee jo muutenkin vähäisten valiankouksellisten voimien turhaa haaskausta.

Voidaanhan näet ammentaa paljon legaalistakin tutkimuksistamme. Edessä olevaksi lähimmäksi tehtäväksi olisi asetettava agitaation ja propagandan (erikoisestikin poliittisen) laajentaminen varsinkin, kun työläistemme keskuudessa levinnyt mainio tapa lähettää sosialistisille sanomalehdille itsenäisesti uutiskirjoituksia turvaa riittävän runsaan aineiston.

Vieläkin pahempaa kaventamista on havaittavissa siinä, että apukassakysymyksessä tunnustetaan toivottaviksi vain

„ammattilliset lakko”-kassat eikä puhuta sanallakaan siitä, että nämä kassat kuuluisivat renkaina sosialidemokraattiseen puolueeseen, palvelisivat poliittista taistelua.

Konspiratiivisten kassojemme rajoittaminen yksistään taloudellisen toiminnan alalle — tuollainen pyrkimys on aivan luonnollista „Credon” tekijöille, mutta Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen komitean „Profession de foissa” se on käsittämätöntä.

Legaalisia yhdistyksiä koskevassa kysymyksessä „Profession de fois” väittämät ovat yhtä ahtaita ja tulkitsevat aivan samoin pyrkimystä tehdä myönnytyksiä paljon puhutulle bernsteiniläisyydelle; kassojen syntymisen edistäminen sosialidemokraattisen puolueen komitean taholta merkitsee niin ikään voimien hajoittamista ja sitä, ettei tehdä eroa kulttuurityön ja vallankumouksellisen työn välillä; vallankumouksellinen puolue voi ja sen pitää käyttää legaalisia yhdistyksiä *oman* työnsä voimistamiseksi ja varmistamiseksi, käyttää niitä agitaation ajhoina, yhteydenpidon mukavina verhoina y.m. y.m. — mutta ei sen enempää. Kerrassaan epärationaalista on kuluttaa sosialistien voimia edistämään yhdistysten syntymistä, on väärin antaa näille yhdistyksille itsenäistä merkitystä, suorastaan naurettavaa on luulla, että legaalisisissa yhdistyksissä on mahdollista „täysi riippumattomuus isäntien osallistumisesta ja painostuksesta”.

Ja vihdoin, Kievin komitean organisaatiosuunnitelmiinkin on vaikuttanut sen katsomusten ahtaus ja niiden spesifiikkinen erikoisuus. Tosin olemme täysin yhtä mieltä Kievin komitean kanssa siitä, että puolueen julistaminen henkiinheränneeksi ja uuder Keskuskomitean valitseminen on nyt ennen aikaista, mutta pidämme aivan virheellisenä mielihpidettä „liikkeen välittömästä taloudellisesta luonteesta”, siitä, että Venäjän proletariaatti „ei ole vielä valmis poliittista agitaatiota varten”. Virheellistä olisi myös jäädä odottamaan, kunnes „paikalliset ryhmät lujittuvat, lisääntyvät määrällisesti, lujittavat yhteyksiä työläispiireihin”, — tällainen lujittaminen johtaa useinkin pikaiseen romahdukseen.

Ei, meidän on käytävä viipymättä käsiksi yhdistämisasiin ja aloitettava se kirjallisesta yhdistymisestä, siitä, että perustetaan yleisvenäläinen sanomalehti, jonka on yrittävä valmistella puolueen henkiinherättämistä olemalla

yleisenä äänenkannattajana koko Venäjää varten, kokoomalla kirjoituksia ja aineistoa kerhojen toiminnasta kaikilta paikkakunnilta, antamalla tilaa kiistakysymysten käsittelylle, laajentamalla propagandamme ja agitaatiomme puitteita, kiinnittämällä erikoista huomiota organisatorisiin ja taktillisiin kysymyksiin sekä asiainhoidon teknillisiin menetelmiin, tyydyttämällä kehittyneimpien työläisten kaikkia tarpeita ja nostamalla jatkuvasti proletariaatin alimpia kerroksia (jotka vedetään mukaan työläisten kirjeenvaihtouutisten avulla ynnä muilla keinoilla) ottamaan yhä tietoisemmin ja tietoisemmin osaa sosialistiseen liikkeeseen ja poliittiseen taisteluun.

Vakaumuksemme on se, että vain tätä tietä voidaan valmistella faktilliset edellytykset puolueen yhteenliittämistä ja uudelleenluomista varten, ja vain suora ja avoin polemiikki ahdasta „ekonomismia” ja yhä laajemmalle leviäviä bernsteiniläisiä aatteita vastaan voi taata Venäjän työväenliikkeelle ja Venäjän sosialidemokratialle oikean kehityksen.

Kirjoitettu vuoden 1899 lopulla

*Julkaistu ensi kerran v. 1928
VII Lenin-kokoelmassa*

*Julkaistaan käsikirjoitusjäljennöksen
mukaan, joka on kirjoitettu
tuntemattomalla käsialalla*

TEOLLISUUSOIKEUKSISTA

Teollisuusosoikeuksiksi sanotaan tuomioistuimia, jotka on muodostettu työläisten ja isäntien (teollisuudenharjoittajien) valitsemista henkilöistä ja jotka käsittelevät niitä juttuja ja kiistoja, joita niin usein syntyy palkkausehdoista, tavallisesta ja ylityöstä maksettavan palkan määrittelystä, sääntöjenvastaisista työläisten erottamisista, tarveaineiden pilaamisesta perittävistä korvauksista, vääristä sakotuksista j.n.e. j.n.e. Tällaisia tuomioistuimia on useimmissa Länsi-Euroopan valtioissa, mutta Venäjällä ei niitä ole, ja aikomuksemme on tarkastella, mitä etuja niistä on työläisille ja minkä takia olisi toivottavaa teollisuusosoikeuksien muodostaminen niiden tavallisten tuomioistuinten lisäksi, joissa tuomiot langettaa joko hallituksen nimittämä taikka omistavien luokkien valitsema tuomari yksin, ilman mitään isäntien ja työläisten valitsemia edustajia.

Teollisuusosoikeuksien ensimmäinen etuisuus on se, että niihin turvautuminen on työläisille paljon helpompaa. Jotta voitaisiin kääntyä valituksella tavallisen tuomioistuimen puoleen on ensin kirjoitettava anomus (sitä varten on useinkin käännyttävä asianajajan puoleen), maksettava veroa, odoteltava kauan määräaikoja, mentävä oikeusistuntoon, jolloin sekä asianomaisen että todistajien on jätettävä työt kesken, sitten on odoteltava jutun siirtymistä tyytymättömien osapuolten valituksesta ylempään oikeusasteeseen, missä asia vielä kerran käsitellään uudelleen. Siksi ei olekaan ihme, että työläiset niin haluttomasti kääntyvät tavallisten tuomioistuinten puoleen! Teollisuusosoikeudet sen sijaan on kokoonpantu tuomareiksi valituista isännistä ja työläisistä. Työläisen ei ole lainkaan vaikeaa tehdä suullista

valitusta jollekin valitulle toverilleen. Teollisuus oikeuksien istunnot määrätään pidettäväksi tavallisesti pyhäpäivinä taikka yleensä sellaisena aikana, jolloin työläisillä on vapaata eikä heidän tarvitse keskeyttää töitään. Teollisuus-oikeuksissa käsitellään asiat paljon nopeammin.

Toisaalta teollisuus oikeuksista on etua työläisille siksi, että niissä tuomarit ymmärtävät paljon enemmän tehdas-asioita, jota paitsi tuomarit eivät ole sivullisia virkamiehiä, vaan paikallista väkeä, joka tuntee työläisten elämänehdot ja paikalliset tuotanto-olot, ja lisäksi tuomareista on puolet työläisiä, jotka suhtautuvat aina työläiseen oikeuden mukaisesti eivätkä pidä häntä juoppona, lurjuksena ja tyhmyrinä (kuten suhtautuvat työläisiin suurimmaksi osaksi kaikki virkamiestuomarit, jotka ovat lähtöisin porvarisluokasta, omistavien luokasta ja säilyttävät melkein aina yhteytensä porvarillisiin yhteiskuntapiireihin, tehtailijoihin, johtajiin insinööreihin, mutta jotka ovat erotetut työläisistä kuin kiinanmuurilla). Virkamiestuomarit pitävät eniten huolta siitä, että juttu olisi paperilla oikein: kunhan vain papereissa olisi kaikki kunnossa, mistään muusta ei välitä virkamies, joka pyrkii vain saamaan palkkansa ja pääsemään päällystön suosioon. Siksi virkamiesoikeudessa on aina niin sädyttömän paljon paperitulvaa, käräjöimishalua ja koukkui-lua: jos panit paperille jotain toisin etkä saanut ajoissa vietyä asiaa pöytäkirjaan, niin myttyyn meni koko juttu, vaikkapa se olisi ollut oikeakin. Kun tuomareina on tehtailijoiden ja työläisten valitsemia henkilöitä, niin heillä ei ole mitään syytä lisätä paperitulvaa: he eivät palvele palkan vuoksi ja he ovat riippumattomia tyhjätoimittajavirkamiehistä. Heidän huolenaan ei ole entistä paremman viran saaminen, vaan se, että saataisiin sovituksi kiistat, jotka estävät tehtailijoita harjoittamasta keskeytyksittä tuotantoaan ja työläisiä jatkamasta rauhassa työtään ja pelkäämstä vähemmän saivarteluja ja epäoikeutettuja loukkauksia isäntien taholta. Ja sitten — isäntien ja työläisten välisten riitojen käsittelemiseksi on tunnettava hyvin, oman kokemuksen perusteella, tehdaselämää. Virkamies-tuomari vilkaisee työkirjaan, lukee säännön eikä halua muuta kuullakaan: sääntöä on muka rikottu, siis vastaakin, minä en halua tietää sen enempää. Mutta isäntien ja työläisten keskuudesta valitut tuomarit eivät katso yksistään papereihin, vaan myös siihen, miten asia on elämässä.

Toisinaanhan näet sääntö jää kaikessa rauhassa paperille, mutta käytännössä tapahtuu kokonaan toisin. Usein virkamiestuomari, vaikka hän haluaisikin, vaikka hän käsittelisikin asioita täydellä huomiolla, ei jaksaa ymmärtää, missä on asian ydin, sillä hän ei tunne tapoja, ei hinnoittelumenetelmiä, hän ei tunne niitä keinoja, joilla mestarit useinkin kiristävät työläistä rikkomatta lainkaan sääntöjä tai hinnoittelua (esimerkiksi siirtämällä toiseen työhön, antamalla toisenlaista materiaalia y.m. y.m.). Valinnalliset tuomarit, jotka itse tekevät työtä tai hoitavat tehtaan asioita, ottavat heti selvän kaikista tällaisista kysymyksistä, he ymmärtävät helposti, mitä työläinen oikeastaan haluaa, he eivät huolehdi pelkästään sääntöjen noudattamisesta, vaan siitä, että kaikki saataisiin sille tolalle, ettei työläistä voitaisi ahdistaa kiertämällä sääntöjä, ettei voisi olla aihettakaan petoksiin eikä mielivaltaan. Äskettäin oli sanomalehdissä uutinen, että hatuntekijätyöläiset oltiin vähällä tuomita varkaudesta isännän tekemän kanteen perusteella — he kun käyttivät hatunteossa-jääneitä leikkuupalasia; hyvä oli, että löytyi rehellisiä asianajajia, jotka kokosivat tietoja ja todistivat, että sellainen on tapa tällä elinkeinoalalla ja että työläiset eivät olleet mitään varkaita eivätkä edes olleet rikkoneet mitään sääntöjäkään. Mutta tavallisen, yksinkertaisen työläisen, joka saa mitä pienintä palkkaa, ei onnistu juuri koskaan päästä hyvän asianajajan luo, ja sen tähden virkamiestuomarit hyvin usein langettavat työläisjutuissa mitä ankarimpia ja mielettömän ankaria tuomioita, kuten jokainen työläinen tietää. Virkamiestuumareilta ei voida koskaan odottaa täyttä oikeudenmukaisuutta: sanoimme jo, että nämä tuomarit kuuluvat porvarisluokkaan ja ovat etukäteen valmiita uskomaan kaiken, mitä tehtailija puhuu, ja olemaan uskomatta työläisen sanoja. Tuomari katsoo laista: henkilökohtainen palkkaussopimus (henkilö palkkautuu maksusta tekemään jotakin toiselle taikka palvelemaan häntä). Ja tuomarista on aivan samantekevää, palkkautuuko tehtailijalle insinööri, lääkäri, tehtaanojohtaja vaiko sekatyöläinen; tuomari luulee (paperisielunsa ja porvarillisen tylsyytensä ansiosta), että sekatyöläisen tulee tietää oikeutensa yhtä hyvin ja osata tehdä työsopimukseen kaikki tarpeelliset varaukset, samoin kuin johtaja, lääkäri tai insinööri tekevät. Mutta teollisuus oikeudessa on tuomareina (puolet) työläisten valitsemia henki-

löitä, jotka ymmärtävät varsin hyvin, että uusi työläistulokas taikka nuori työläinen on tehtaalla tai konttorissa useinkin kuin synkässä metsässä eikä hänelle tule mieleenkään, että hän tekee „vapaaehtoisin sopimuksen” ja voi „ennakolta varata” siihen kaikki toivomansa ehdot. Ottakaamme esimerkiksi vaikkapa tällainen tapaus: työläinen haluaa valittaa väärästä tuotteiden raakkauksesta taikka sakoista. Ei ole ajattelemistakaan valittaa siitä virkamiestuomarille taikka tehdastarkastajavirkailijalle. Virkamies on jankuttava yhtä ja samaa: *laki* antaa tehtailijalle oikeuden sakottaa työläisiä ja raakata huonosti tehdyn työn, ja sehän on muka tehtailijan asia määritellä, milloin työ on huonosti tehty ja milloin työläinen on vikapää johonkin. Senpä takia työläiset niin harvoin kääntyvätkin oikeuden puoleen sellaisilla valituksilla: he kärsivät väärinkäytöksiä, kärsivät ja päätyvät lakkoon, kun heidän kärsimystensä malja on täysi. Mutta jos tuomarien joukossa istuisi työläisten valitsemia henkilöitä, niin silloin työläisten olisi verrattomasti helpompaa saada oikeutta ja suojaa niin näissä asioissa kuin kaikissa pienimmissäkin tehtaalla sattuneissa kiista- ja loukkausjutuissa. Sillä rikkaasta virkamiestuomarista saattaa tuntua siltä, ettei mokomiin pikkuseikkoihin kannata kiinnittää edes huomiota (johonkin kuumaan teeveeten tai koneen ylimääräiseen puhdistamiseen tai muuhun sellaiseen), mutta työläiselle ne eivät ole mitään pikkuseikkoja; vain työläiset itse voivatkin päätellä, miten äärettömän paljon kiusaa, mieliharmia ja nöyryytyksiä koituu vähäisimmistäkin ja ensi näkemältä aivan mitättömistä, viattomista säännöistä ja tehtaalla vallitsevasta järjestyksestä.

Kolmanneksi teollisuus oikeuksista on työläisille se etu, että työläiset oppivat niissä ja niiden välityksellä tuntemaan lakeja. Tavallisesti työläiset (joukkona ottaen) eivät tunne lakeja eivätkä voikaan tuntea niitä, vaikka virkamiehet ja virkamiestuomarit siitä huolimatta rankaisevat heitä siitä, että he eivät tunne lakeja. Jos työmies virkamiehen viittäessä lakiin vastaa, ettei hän tiennyt sellaista lakia olevan, niin virkamies (ja tuomari) joko röhähtää nauramaan, taikka sättii pahanpäiväiseksi: „kellään ei ole oikeutta esittää verukkeeksi laintuntemuksen puuttumista” — näin sanoo Venäjän lärkein laki. Siksi jokainen virkamies ja tuomari *olettaa*, että jokainen työmies tuntee lait. Mutta sellainen olettamushan on porvarillista valhetta, valhetta,

minkä omistava väki ja kapitalistit ovat sepittäneet omistamattomia vastaan, samanlaista valhetta kuin sekin oletta-
mus, että työmies solmii isännän kanssa „vapaan sopimuk-
sen”. Todellisuudessa työläisellä, joka pienestä piläen
menee tehtaaseen opittuaan hädin tuskin lukemaan ja kir-
joittamaan (ja hyvin monilla ei ole mahdollisuutta oppia
edes lukemaan ja kirjoittamaan!), ei ole aikaa oppia lakeja
eikä ketään, joka opettaisi, eikä se ehken ole tarpeellista-
kaan, sillä vähänpä näistä laeista on työläiselle hyötyä, kun
porvariston virkamiehet käyttävät lakeja häneltä kysymättä!
Porvarilliset luokat, jotka syyttävät työläisiä laintuntemuk-
sen puuttumisesta, eivät itse ole tehneet kerrassaan mitään
tehdäkseen työläisille tuon tuntemuksen hankkimisen hel-
pommaksi, ja sen tähden siihen, etteivät työläiset tunne
lakeja, eivät todellisuudessa ole syyllisiä niinkään paljon
itse työläiset kuin heidän riistäjänsä (= ryöstäjänsä), joiden
hallussa on kaikki omaisuus, jotka elävät vieraalla työllä ja
haluavat yksin käyttää hyväkseen valistusta ja tiedettä.
Mikään koulu, mitkään kirjaset eivät anna eivätkä voi antaa
työläisille laintuntemusta, sillä kirjoja voivat lukea vain ani
harvat työläiset niistä työkansan suurista miljoonajoukoista,
joita pääoma polkee, kouluja voivat samasta syystä käyttää
niin ikään vain harvat, ja nekin, jotka käyvät koulun, osaa-
vat enimmäkseen ainoastaan lukea, kirjoittaa ja laskea;
mutta se ei vielä riitä, jotta voitaisiin saada selvää sellai-
sesta mutkallisesta ja vaikeasta alasta kuin Venäjän lait.
Työläiset saattavat perehtyä lakeihin vasta sitten, kun he
joutuvat itse käyttämään näitä lakeja, kuulemaan ja näke-
mään näihin lakeihin perustuvaa oikeudenkäyntiä. Työläiset
saattaisivat esimerkiksi tuntea lait paremmin, jos heitä
nimitettäisiin valamiehiksi (velvoittaen tehtailijat maksa-
maan heille entisen palkan niistäkin päivistä, jotka he joutu-
vat olemaan oikeudessa), mutta porvarillisessa yhteiskun-
nassa on sellainen järjestys, että valamiehinä voi olla vain
omistavan luokan väkeä (sekä lisäksi sellaiset talonpojat,
jotka on koulittu „julkisissa viroissa”, t.s. itse asiassa
alempivirkaisessa poliisipalveluksessa); omistamattomien,
proletaarien, on sen sijaan vain alistuttava muiden tuomit-
tavaksi, mutta heillä itsellään ei ole oikeutta tuomita! Kun
järjestetään teollisuusoikeudet, niin työläiset itse valitsevat
niihin tuomareiksi omia tovereitaan, ja nämä vaalit
toistuvat tiettyjen määräaikaisten kuluttua; näin muodoin

työläisten keskuudesta valitut henkilöt itse käyttävät lakeja ja saavat mahdollisuuden perehtyä niihin käytännössä, toisin sanoen ei ainoastaan lukea kirjaan painettuja lakeja (sehän ei vielä merkitse läheskään lakeihin tutustumista), vaan myös käytännössä vakuuttua siitä, missä tapauksissa ja miten nimenomaan niitä taikka näitä lakeja käytetään ja miten ne vaikuttavat työläisiin. Ja sitten muutkin työläiset eivätkä ainoastaan valinnalliset tuomarit perehtyvät paljon helpommin lakeihin, kun järjestetään teollisuus oikeudet, sillä omista tovereista valittujen tuomarien kanssa työläisen on aina helppo neuvotella ja saada heiltä tarvittavia tietoja. Koska teollisuus oikeus on työläisille läheisempi ja ymmärrettävämpi kuin virkamies oikeus, niin työläiset paljon useammin käyvät siellä, kuuntelevat niiden juttujen käsittelyä, joissa on mukana heidän sukulaisiaan tai tuttaviaan, ja sillä tavoin tutustuvat lakeihin. Ja työmiehelle on tavattoman tärkeää perehtyä lakeihin itse elämän eikä yksinomaan kirjojen perusteella ymmärtääkseen sen, kenen etuja silmällä pitäen nämä lait on laadittu ja kenen eduksi toimivat ne, jotka lakeja soveltavat. Tutustuttuaan lakeihin jokainen työläinen on huomaava selvästi, että ne on laadittu omistavan luokan, omistajien, kapitalistien, porvariston etujen nimessä, ja että työväenluokka ei voi koskaan saavuttaa itselleen varmaa ja perusteellista parannusta kohtaloonsa, niin kauan kun se ei hanki itselleen oikeutta valita omia edustajiaan, jotka osallistuvat lakien laatimiseen ja valvovat niiden täytäntöönpanoa.

Edelleen (neljänneksi) teollisuus oikeuksien hyvänä puolelta on se, että ne totuttavat työläisiä ottamaan itsenäisesti osaa yhteiskunnallisiin, valtiollisiin asioihin (sillä oikeus on valtionlaitos, oikeuden toiminta on eräs valtiollisen toiminnan ala), totuttavat työläisiä valitsemaan järkevimpiä, rehellisimpiä ja työväen asiaa vankasti puolustavia tovereita sellaisiin virkoihin, joissa näiden työläisten toiminta näkyy koko työväenluokalle, sellaisiin virkoihin, joissa työläisten edustajat voivat tuoda julki kaikkien työläisten tarpeet ja vaatimukset. Kapitalistiluokan etu, koko porvariston etu vaatii sitä, että työläiset pysyvät sivistymättöminä ja hajallaan, että saadaan pikemmin pois ne työläiset, jotka ovat toisia viisaampia ja jotka eivät käytä järkeään ja tietojään tullakseen työväen asian kavaltajiksi liehittämällä mestareita, isäntiä ja poliiseja, vaan käyttävät

niitä auttaakseen muitakin työläisiä hankkimaan enemmän tietoja ja oppimaan puolustamaan yhteisvoimin työväen asiaa. Mutta sitä varten, että nämä tällaiset eturivin työläiset, jotka ovat niin tarpeellisia työväen asialle, olisivat kaikille työläisille tunnettuja ja että työläiset luottaisivat heihin, sitä varten on erittäin tärkeää, että kaikki näkisivät tämän työläisen toimivan, että kaikki tietäisivät, osaako hän edustaa työläisten todellisia tarpeita ja toivomuksia ja puolustaa niitä. Jos nyt työläiset voisivat valita tällaisia henkilöitä tuomareiksi, silloin työväen parhaimmat miehet olisivat kaikille tuttuja, heihin luotettaisiin enemmän ja siitä olisi äärettömän suuri hyöty työväen asialle. Katsokaa meidän maanomistajiamme, teollisuusmiehiämme ja kauppiaitamme: hehän eivät tyydy siihen, että jokainen heistä voi matkustaa kuvernöörin taikka ministerin luo ja esittää tälle omat pyyntönsä; he vaativat vielä, että heidän valitsemansa miehet istuisivat oikeuksissakin (tuomioistuimet, joissa on säätyedustajat) ja osallistuisivat välittömästi hallintaan (esim. aatelisten valitsemat aatelismarsalkat, koulujen kuraattorit y.m.; kauppiaiden valitsemat tehdasasiain hallintojen jäsenet, pörssi- ja markkinakomiteoiden jäsenet ynnä muut). Sen sijaan Venäjän työväenluokka on jäänyt aivan oikeudettomaksi: sitä pidetään kuormajuhtana, jonka on raadettava toisten hyväksi ja oltava vaiti uskaltamatta lausua julki tarpeitaan ja toivomuksiaan. Jos työläiset valitsisivat säännöllisesti tovereitaan teollisuusoikeuksiin, niin he saisivat edes vähäisen mahdollisuuden ottaa osaa yhteiskunnallisiin asioihin ja esittää ei ainoastaan yksityisten työläisten, jonkin Pjotrin, Sidorin tai Ivanin mielipiteitä, vaan lausua julki kaikkien työläisten yhteiset mielipiteet ja vaatimukset. Työläisetkään eivät silloin suhtautuisi tuomioistuihin yhtä epäluuloisesti kuin he suhtautuvat virkamiesoikeuksiin: he näkisivät, että siellä on heidän tovereitaan, jotka pitävät heidän puoltaan.

Sitten (viidenneksi) teollisuusoikeuksista on työläisille se etu, että näiden tuomioistuihin vaikutuksesta tulisi enemmän julkisuuteen tehdasasioita ja kaikkia tehdaselämän tapahtumia. Nykyään me näemme niin tehtailijoiden kuin hallituksenkin koettavan kaikin voimin salata yhteiskunta-piireiltä, mitä tehdasmaailmassa tapahtuu: kielletään julkaisemasta mitään lakosta, tehdastarkastajain selostuksia työläisten asemasta on myös lakattu julkaisemasta, kaikista

väärinkäytöksistä koetetaan olla vaiti ja järjestää asia mitä pikimmin „kaikessa hiljaisuudessa” virkajärjestyksessä, kaikkia työväen kokouksia vainotaan. Ei ole ihme, jos työläisjoukot useinkin tietävät kovin huonosti, mitä tapahtuu muilla tehtailla, jopa saman tehtaan muilla osastoilla. Teollisuusoikeudet, joiden puoleen työläiset voisivat usein kääntyä ja joissa asioiden käsittely tapahtuisi työläisten vapaa-aikana ja julkisesti, s.o. työläisyleisön läsnäollessa, tuottaisivat suurta hyötyä työläisille silläkin, että ne edistäisivät erilaisten väärinkäytösten julkituloa, helpottaisivat siten työläisten taistelua kaikenlaisia ruokottomuuksia vastaan tehtailla, totuttaisivat työläisiä ajattelemaan ei ainoastaan omalla tehtaalla vallitsevaa järjestystä, vaan myös järjestystä kaikilla tehtailla, kaikkien työläisten asemaa*.

Ja vihdoin ei voida sivuuttaa vielä erästä teollisuus-oikeuksista koituvaa etua: ne opettavat tehtailijoita, johtajia ja mestareita kohtelemaan työläisiä säädyllisesti, tasa-arvoisina kansalaisina eikä minään orjina. Jokainen työläinen tietää, miten usein tehtailijat ja mestarit suovat itselleen oikeuden kohdella työläisiä ruokottoman karkeasti, kiroilla j.n.e. Työläisen on vaikeata valittaa siitä, ja vastaiskun antaminen käy pänsä vain siellä, missä kaikki työläiset ovat jo melko kehittyneitä ja pystyvät tukemaan toveria. Tehtailijat ja mestarit sanovat työläistemme olevan kovin sivistymättömiä ja raakoja, jonka vuoksi heitä on kohdeltava raa’asti. Meillä on todellakin työväenluokassa vielä paljon maaorjuuden jätteitä, vähän valistusta ja paljon karkeutta,— sitä ei voida kieltää. Mutta kuka siihen on eniten syyssä? Syyllisiä ovat juuri tehtailijat, mestarit ja virkamiehet, jotka kohtelevat työläisiä kuin herrat maaorjiaan ja jotka eivät halua tunnustaa työläistä vertaisekseen ihmiseksi. Työläiset esittävät kohteliaan pyynnön tai kysymyksen — ja saavat vastaukseksi kaikkialla karkeutta, kiroilua, uhkauksia. Eikö olekin ilmeistä, että kun tehtailijat tällöin syyttävät työläisiä raakuudesta, niin he panevat

* Tietenkään tällöin ei pidä unohtaa sitä, että teollisuusoikeudet voivat olla vain eräänä julkisaattamisen välikappaleena ja keinona eivätkä läheskään pääkeinona. Vain vapaat työväenlehdet ja vapaat kansankokoukset, joissa käsitellään kaikkia valtiollisia asioita, voivat tuoda todella ja täydellisesti julki tehdaselämän, työläisten aseman ja heidän taistelunsa. Samoin myös työläisten edustus teollisuus-oikeuksissa on vain eräs edustuksen muoto, mutta ei läheskään päämuoto: oikea työväen etujen ja tarpeiden edustus on mahdollista vain koko kansan edustuslaitoksessa (parlamentissa), joka julkaisee lakeja ja valvoo niiden täyttämistä. Me tulemme tuonnempana vielä puhumaan siitä, ovatko teollisuusoikeudet mahdollisia nykyisen järjestelmän vallitessa Venäjällä.

asiat aivan päällelleen? Teollisuus-oikeudet alkaisivat nopeasti opettaa meikäläisiä riistäjiä luopumaan karkeasta käytöksestä: oikeudessa olisi tehtailijoiden rinnalla tuomareina myös työläisiä, jotka yhdessä käsittelevät asioita ja antaisivat äänensä. Tehtailijatuomareiden olisi pakko pitää työläistuomareita tasavertaisina eikä palkkarenkeinä. Oikeuden edessä olisi osapuolina ja todistajina sekä tehtailijoita että työläisiä: tehtailijat oppisivat käymään kunnolla neuvotteluja työläisten kanssa. Se on hyvin tärkeää työläisille, sillä nykyään tällaiset neuvottelut onnistuvat sangen harvoin: tehtailija ei halua kuullakaan sitä, että työläiset valitsisivat omia edustajiaan, joten työläisille jää vain yksi tie keskusteluja varten: lakko, mutta se on vaikea ja usein sangen raskas tie. Ja sitten, jos tuomareitten joukossa olisi työläisiäkin, niin silloin työläiset voisivat vapaasti valittaa oikeuteen raa'asta kohtelusta. Työläistuomarit asettuisivat aina heidän kannalleen, ja tehtailijan tai mestarin haastaminen oikeuteen karkeudesta veisi näiltä halun käyttäytyä julkeasti ja kopeasti.

Näin siis teollisuus-oikeuksilla, jotka on valittu tasan isännistä ja työläisistä, on työläisille hyvin tärkeä merkitys, ja ne ovat heille suureksi hyödyksi: työläisten on paljoa helpompi vedota niihin kuin tavallisiin tuomioistuimiin, niissä on vähemmän kansliakankeutta ja paperitulvaa, niiden tuomarit ymmärtävät tehdaselämän oloja ja tuomitsevat oikeudenmukaisemmin, ne tutustuttavat työläiset lakeihin, ne totuttavat työläisiä valitsemaan omia edustajiaan ja osallistumaan valtiollisiin asioihin, ne tekevät tehdasolot ja työväenliikkeen laajemmin tunnetuksi, ne totuttavat tehtailijat kohtelemaan säädyllisesti työläisiä ja käymään kunnollisesti neuvotteluja heidän kanssaan kuten vertaisensa kanssa ainakin. Sen tähden ei olekaan ihme, että kaikissa Euroopan maissa työläiset vaativat teollisuus-oikeuksien muodostamista, vaativat, ettei tällaisia tuomioistuimia olisi ainoastaan tehdastyöläisiä varten (saksalaisilla ja ranskalaisilla sellaisia tuomioistuimia on jo olemassa), vaan myös niitä työläisiä varten, jotka tekevät kotityötä kapitalisteille (kotiteollisuudenharjoittajia varten), sekä maaseudun työläisiä varten. Minkäänlaiset hallituksen nimittämät virkamiehet (*eivät tuomarit eivätkä tehdastarkastajat*) eivät voi koskaan korvata sellaisia laitoksia, joihin *työläiset itse ottavat osaa*: kaiken sen jälkeen, mitä edellä

olemme sanoneet, ei ole mitään tarvetta selittää tätä. Sitä paitsi jokainen työläinen itsekäin omasta kokemuksestaan tietää, mitä hän saattaa odottaa virkamiehiltä; jokainen työläinen käsittää mainiosti, että se on valhetta ja petosta, kun hänelle sanotaan, että virkamiehet muka pystyvät huolehtimaan työläisistä yhtä hyvin kuin työläisten itsensä valitsemat edustajat. Moinen petos on sangen edullista hallitukselle, joka haluaa pitää työläiset sivistymättöminä, oikeudettomina ja mykkinä kapitalistien orjina, ja senpä takia niin usein saammekin kuulla näitä valheellisia uskoteluja virkamiehiltä tahi kirjailijoilta, jotka puolustelevat tehtailijoita ja hallitusta.

Se, että teollisuus oikeudet ovat tarpeellisia ja hyödyllisiä työläisille, on niin ilmeistä, että *venäläiset virkamiehetkin* ovat sen aikoja sitten tunnustaneet. Tosin siitä on niin pitkä aika, että monet ovat sen jo unohtaneet! Se oli silloin, kun talonpoikamme vapautettiin maaorjuudellisesta riippuvaisuudesta (vuonna 1861, yli 38 vuotta sitten). Suunnilleen samoihin aikoihin Venäjän hallitus päätti vaihtaa myös käsityöläisiä ja tehdastyöläisiä koskevat lait uusiin: liian selvältä tuntui silloin jo, ettei työläisiä koskevia lakeja myöskään voida jättää entiselleen, kun talonpojat vapautetaan; silloin kun nämä vanhat lait laadittiin, monet työläisistä olivat vielä maaorjia. Ja niinpä hallitus antoi muuttamista virkamiehistä muodostamansa valiokunnan tehtäväksi tutkia Saksan ja Ranskan (sekä muiden maiden) tehdastyöläisiä koskevia lakeja ja laatia käsityöläisiä ja tehdastyöläisiä koskevien Venäjän lakien muutosluonnos. Valiokunta oli muodostettu varsin arvokkaista henkilöistä. Mutta kuitenkin he ryhtyivät työhön käsiksi ja julkaisivat kokonaista viisi kirjaa, joissa selostivat ulkolaisia lakeja ja esittivät uuden lain Venäjää varten. Tämän valiokunnan lakiehdotuksen mukaan edellytettiin *perustettavaksi teollisuus-oikeuksia, joiden tuomarit valittaisiin tasan tehtailijoista ja työläisistä*. Tämä luonnos julkaistiin vuonna 1865, t. s. 34 vuotta sitten. No ja mitä tälle lakiluonnokselle sitten tehtiin? — kysyneet työmies. Miksi ei hallitus, joka itse oli antanut noiden virkamiesten tehtäväksi tarvittavan muutos-ehdotuksen laatimisen, perustanut Venäjällä teollisuus-oikeuksia?

Hallituksemme menetteli tuon valiokunnan luonnoksen kanssa samoin, kuin on menetellyt aina kaikkien, kansalle

ja työläisille vähänkin edullisten luonnosten kanssa. Hallitus antoi virkamiehille palkkion heidän työstään tsaarin ja isänmaan hyväksi; virkamiesten kaulaan ripustettiin kunniamerkkejä, heille annettiin korkeampia virka-arvoja ja suurrempituloisia paikkoja. Mutta heidän laatimansa luonnos pantiin kaikessa rauhassa „veran alle”, kuten kanslioissa sanotaan. Ja niin tuo luonnos lepää veran alla tänäkin päivänä. Hallitus on lakannut ajattelemastakin sitä, että työläisille myönnettäisiin oikeus valita omia työläistovereitaan teollisuusoikeuksiin.

Mutta eihän voida sanoa, ettei hallitus olisi siitä lähtien kertaakaan muistanut työläisiä. Tosin se ei ole muistanut heitä omasta hyvästä tahdostaan, vaan yksinomaan työläisten uhkaavien levottomuuksien ja lakkojen painostuksesta, mutta kuitenkin se on muistanut. Se on julkaissut lait lasten työn kiellosta tehtaissa, naisten yötyökiellosta määrätyillä tuotannon aloilla; lait työpäivän supistamisesta ja tehdastarkastajien nimittämisestä. Niin koukukkaasti kuin nämä lait onkin kirjoitettu, niin paljon kuin ne jättävätkin tehtailijoille takaportteja lakien rikkomiseksi ja niiden kiertämiseksi, niin eräänlaista hyötyä niistä kuitenkin on. Mutta minkä vuoksi hallitus katsoi edullisemmaksi saattaa voimaan uusia lakeja ja nimittää uusia virkamiehiä — tehdastarkastajat, kuin muodostaa teollisuusoikeuksia, vaikka sellainen laki oli jo täysin valmisteltu? Syy siihen on aivan selvä, ja tämän syyn täydellinen ymmärtäminen on työläisille erittäin tärkeää, sillä tämän esimerkin valossa voidaan ymmärtää Venäjän hallituksen koko politiikka työväenluokan suhteen.

Teollisuusoikeuksien asemesta hallitus nimitti uusia virkamiehiä sen takia, että teollisuusoikeudet olisivat kohottaneet työläisten tietoisuutta, kohottaneet heidän omien oikeuksiensa tuntoa, heidän omanarvontuntoaan ihmisinä ja kansalaisina, opettaneet heitä ajattelemaan itsenäisesti valtiollisia asioita ja koko työväenluokan etuja, totuttaneet heitä valitsemaan kehittyneempiä tovereitaan työläisten edustajan tehtäviin ja horjuttaneet siten edes osaksi omavaltaisten virkamiesten yksinomaista isännöimistä. Ja juuri sitä hallituksemme pelkääkin eniten. Se on valmis jopa antamaan työläisille erinäisiä antipalojakin — (tietysti vähäisiä antipaloja ja sitä paitsi siten, että antaessaan toisella kädellä kaikkien nähden, juhlallisesti ja itseään

hyväntekijäksi mainiten, se toisella kädellä ottaa salaa vähin erin takaisin! Työläiset jo tuntevat tuon tempun kesäkuun 2 päivänä vuonna 1897 annetun tehdaslain perusteella!)— valmis antamaan antipaloja, kunhan vain virkamiesten omavalta jää koskemattomaksi eikä työläisten tietoisuutta päästetä heräämään, päästetä heitä kehittämään omintakeisuuttaan. Tämän vaaran, joka on sille hirveä, hallitus välttää helposti nimittämällä uusia virkamiehiä: virkamiehet näet ovat sen nöyriä palvelijoita. Virkamiehiä (esimerkiksi tehdastarkastajia) on helppo kieltää julkaisemasta selostuksiaan, heitä on helppo kieltää puhumasta työläisille näiden oikeuksista ja isäntien väärinkäytöksistä, heistä on helppo tehdä tehdasurjadnikkoja käskemällä heidät tiedoittamaan poliisille työläisten jokaisesta tyytymättömyydenosoituksesta ja levottomuuksista.

Sen tähden niin kauan, kun Venäjällä pysyy voimassa nykyinen poliittinen järjestys,— se on kansan oikeudettomuus ja kansalle edesvastuuttomien virkamiesten ja poliisin mielivalta,— niin kauan työläisten on turha toivoa heille hyödyllisten teollisuus oikeuksien perustamista. Hallitus ymmärtää mainiosti sen, että teollisuus oikeudet saisivat työläiset hyvin pian esittämään perusteellisempiakin vaatimuksia. Valitessaan edustajiaan teollisuus oikeuksiin, työläiset tulisivat pian huomaamaan sen riittämättömäksi, koska tilanherrat ja tehtailijat, jotka riistävät työläisiä, lähettävät edustajiaan hyvin moniin paljon ylempiin valtion laitoksiin; työläiset alkaisivat ehdottomasti vaatia koko kansan yleistä edustusta. Pyrkiessään siihen, että tehdasasiat ja työläisten tarpeet tuotaisiin julki oikeuksissa, työläiset näkisivät pian sen olevan riittämätöntä, sillä meidän aikanamme todellisen julkitulon voivat taata vain sanomalehdet ja kansankokoukset ja työläiset alkaisivat vaatia kokoontumis-, sana- ja painovapautta. *Juuri sen takia hallitus onkin haudannut koko luonnoksen teollisuus oikeuksien perustamisesta Venäjälle!*

Toisaalta oletkaamme hetkiseksi, että hallitus tarkoituksellisesti, haluten pettää työläisiä, perustaisi nyt heti teollisuus oikeudet säilyttäen nykyisen poliittisen järjestelmän muuttumattomana. Olisiko siitä mitään hyötyä työläisille? Siitä ei olisi mitään hyötyä: työläiset eivät itsekään ryhtyisi valitsemaan näihin oikeuksiin tietoisimpia, rehellisimpiä ja työväen asialle uskollisimpia tovereitaan, sillä he

tietävät, että jokaisesta suoraan ja rehellisesti lausutusta sanasta Venäjällä voidaan ilman muuta poliisin määräyksestä kaapata mies kiinni, panna hänet ilman mitään oikeudenkäyntiä tai kuulusteluja vankilaan taikka karkoittaa Siperiaan!

Vaatus teollisuus-oikeuksista, joissa olisi työläisten valitsema edustaja, on siis vain yksi osanen paljon laajemmasta ja paljon perusteellisemmasta vaatimuksesta: vaatimuksesta, joka edellyttää poliittisten oikeuksien myöntämistä kansalle, t.s. oikeutta osallistua valtion hallintaan ja lausua vapaasti julki kansan tarpeet ei ainoastaan sanomalehdissä, vaan myös kansan kokouksissa.

Kirjoitettu vuoden 1899 lopulla

*Julkaistu ensi kerran v. 1924
aikakauslehdessä „Proletarskaja
Revoljutsija” 8.—9. n:rossa*

*Julkaistaan käsikirjoitusjäljennöksen
mukaan, joka on kirjoitettu
tuntemattomalla käsialalla*

LAKOISTA ⁹⁶

Työväen lakot ovat viime vuosina tulleet Venäjällä tavatoman tiheiksi. Ei ole ainuttakaan teollisuusläänää, missä ei olisi ollut useita lakkoja. Ja suurissa kaupungeissa lakot eivät lakkaa laisinkaan. Sen tähden onkin ymmärrettävää, että niin tietoiset työläiset kuin sosialistitkin esittävät itselleen yhä useammin kysymyksen lakkojen merkityksestä, lakkojen läpivientikeinoista ja sosialistien lakkoihin-osallistumistehtävistä.

Me haluamme tehdä yrityksen esittää eräitä käsityksiämme näistä kysymyksistä. Ensimmäisessä kirjoituksessa aiomme puhua yleensä lakkojen merkityksestä työväenliikkeessä; toisessa kirjoituksessa — lakkoja vastaan tähdätyistä Venäjän laeista, kolmannessa kirjoituksessa siitä, miten Venäjällä on pidetty ja pidetään lakkoja ja miten tietoisten työläisten tulee niihin suhtautua.

I

Ennen kaikkea on asetettava kysymys, millä tämä lakkojen syntyminen ja leviäminen on selitettävissä. Jokainen, joka palauttaa mieleensä kaikki ne lakkotapaukset, jotka hän tuntee omasta kokemuksestaan, toisten kertomina taikka sanomalehdistä,— huomaa heti, että lakkoja puhkeaa ja ne leviävät siellä, missä syntyy ja leviää suurtehtaita. Useita satoja (ja toisinaan jopa tuhansiakin) työläisiä käsittävien suurtehtaiden joukosta löytynee tuskin yhtään sellaista, missä työläiset eivät olisi olleet kertaakaan lakossa. Silloin kun Venäjällä oli vähän suurtehtaita, lakkojakin oli vähän, mutta siitä lähtien, kun suurtehtaat

ovat lisääntyneet nopeasti niin vanhoilla teollisuusseuduilla kuin uusissakin kaupungeissa ja kylissä,— siitä lähtien lakot ovat käyneet yhä tiheämmiksi.

Mistä johtuu se, että tehdasmainen suurtuotanto johtaa aina lakkoihin? Se johtuu siitä, että kapitalismin kiertämättömänä seurauksena on työläisten taistelu isäntiä vastaan, ja tuotannon muodostuttua suurtuotannoksi tämä taistelu muodostuu ehdottomasti lakkotaisteluksi.

Selittäkäämme sitä.

Kapitalismiksi sanotaan sellaista yhteiskuntajärjestelmää, jolloin maa, tehtaat, työvälineet y.m. kuuluvat vähälukuiselle maanomistajien ja kapitalistien joukolle, kun taas kansanjoukoilla ei ole mitään taikka juuri mitään omaisuutta ja niiden on sen vuoksi pakko palkkautua työntekijöiksi. Maanomistajat ja tehtailijat palkkaavat työläisiä, pakoittavat nämä valmistamaan yksiä taikka toisia tuotteita, joita he sitten myyvät markkinoilla. Tällöin tehtailijat maksavat työläisille vain sellaista palkkaa, että työläiset perheineen voivat juuri ja juuri tulla sillä toimeen ja kaiken sen, mitä työläinen tuottaa yli tämän tuotemäärän, tehtailija panee omaan taskuunsa, se on hänen voittonsa. Näin muodoin kapitalistisen talouden oloissa suuri joukko väkeä on palkkatyössä toisilla ihmisillä, ei työskentele itseään varten, vaan maksusta isännille. On selvää, että isännät koettavat aina alentaa palkkoja: mitä vähemmän he antavat työläiselle, sitä enemmän heille jää voittoa. Työläiset taas koettavat saada mahdollisimman paljon palkkaa voidakseen ravita koko perheen kylläisellä ja terveellisellä ravinnolla, asua hyvissä asunnoissa ja pukeutua niinkuin kaikki muutkin eikä kerjäläisten tapaan. Täten siis isäntien ja työläisten välillä on käynnissä ainainen taistelu työpalkoista: isännällä on oikeus palkata sellainen työläinen kuin hän haluaa ja siksi hän etsii halvinta. Työläisellä on vapaa oikeus palkkautua mille isännälle hän haluaa, ja hän etsii kalleinta, joka maksaisi parempaa palkkaa. Työskentelipä työläinen maalla tai kaupungissa, palkkautukoon hän sitten tilanherralle, rikkaalle maalaisisännälle, urakoitsijalle taikka tehtailijalle,— hän tinkii aina isännän kanssa, taistelee tämän kanssa palkasta.

Mutta voiko työläinen käydä tätä taistelua yksinään? Työläisväkeä tulee yhä enemmän: talonpojat köyhtyvät ja pakenevat kylistä kaupunkiin ja tehtaisiin. Tilanherrat ja

tehtailijat ottavat käytäntöön koneita, jotka vievät työläisiltä työn. Kaupunkeihin karttuu yhä enemmän työttömiä, maaseudulle yhä enemmän köyhiä; nälkäinen väki polkee palkat yhä alemmaksi ja alemmaksi. Työläisen käy mahdottomaksi taistella yksinään isäntää vastaan. Jos työläinen vaatii kunnan palkkaa tahi kieltäytyy suostumasta palkan alenukseen, niin isäntä vastaa: mene tiehesi, porttien ulkopuolella on kyllin paljon nälkäisiä, he tekevät työt mielellään pienelläkin palkalla.

Kun kansan köyhtyminen saavuttaa sen asteen, että niin kaupungeissa kuin maaseudullakin on alati joukottain työttömiä väkeä tehtailijain kasatessa itselleen äärettömiä rikkauksia ja miljonäärien tunkiessa pois pikkuisäntiä, silloin yksityinen työläinen käy *aivan voimattomaksi* kapitalistin edessä. Kapitalisti saa tilaisuuden painaa työläisen aivan alas, näännyttää hänet kuoliaaksi pakkotyömaisessä työssä eikä ainoastaan hänet, vaan myös hänen vaimonsa ja lapsensa. Todellakin, silmäilkääpä niitä ammattialoja, joilla työläiset eivät ole vielä kyenneet hankkimaan itselleen lain-suojaa ja joilla työläiset eivät voi tehdä vastarintaa kapitalisteille, niin huomaatte tavattoman pitkän, aina 17—19 tuntia kestävästä työpäivästä, näette 5—6 vuoden ikäisten lasten ponnistelevan yli voimiansa työssä, huomaatte ainaisesti nälässä olevien ja vähitellen nälkään nääntyvien työläisten sukupolven. Esimerkki: ne työläiset, jotka tekevät kotonaan työtä kapitalisteille; ja jokainen työläinen muistaa vielä paljon, paljon muita esimerkkejä! Ei edes orjuuden eikä maaorjuuden aikana työkansan sorto ole ollut koskaan niin hirveää kuin se, johon kapitalistit päätyvät, elleivät työläiset kykene tekemään vastarintaa heille, elleivät he kykene hankkimaan itselleen lakeja, jotka rajoittaisivat isäntien mielivaltaa.

Ja niinpä estääkseen saattamasta itseään tuollaiseen äärimmäiseen olotilaan, työläiset ryhtyvät epätoivoiseen taisteluun. Huomattuaan, että kukin heistä on yksilönä aivan voimaton ja vaarassa joutua tuohon pääoman sorrton alla, työläiset alkavat nousta yhteisvoimin kapinaan isäntiään vastaan. Syntyy työläisten lakkoja. Alussa työläiset eivät useinkaan edes ymmärrä, mitä he tavoittelevat, eivätkä ole tietoisia siitä, *mitä varten* he niin tekevät: he ilman muuta särkevät koneita ja hävittävät tehtaita. He tahtovat vain ilmaista suuttumuksensa tehtailijoille, he kokeilevat yhteisiä

voimiaan päästäkseen sietämättömästä tilastaan tietämättä vielä, minkä takia nimenomaan heidän asemansa on niin toivoton ja mihin heidän on pyrittävä.

Työläisten suuttumus on kaikissa maissa alkanut erillisistä kapinoista — mellakoista, kuten poliisit ja tehtailijat nimittävät niitä meillä. Kaikissa maissa nämä erilliset kapinat ovat synnyttäneet toisaalta enemmän tai vähemmän rauhallista lakkoilua, ja toisaalta työväenluokan kaikkinaista taistelua vapautuksensa puolesta.

Mikä merkitys on lakoilla työväenluokan taistelussa? Vastataksemme tähän kysymykseen meidän on ensin pysähdyttävä tässä yksityiskohtaisemmin lakkoihin. Koska — kuten olemme huomanneet — työläisen palkka määräytyy isännän ja työmiehen välisen sopimuksen perusteella ja yksityinen työläinen osoittautuu tällöin kerrassaan voimattomaksi, niin selvää on, että työläisten on ehdottomasti yhteisvoimin puolustettava vaatimuksiaan, heidän on ehdottomasti järjestettävä lakkoja voidakseen estää isäntiä alentamasta palkkaa taikka saadakseen itselleen parempaa palkkaa. Ja todellakin, ei ole yhtään sellaista kapitalistisen järjestelmän maata, missä ei olisi työväen lakkoja. Kaikissa Euroopan valtioissa ja Amerikassa työläiset tuntevat itsensä kaikkialla yksilönä voimattomiksi ja voivat tehdä isännille vastarintaa vain yhteisesti, joko järjestämällä lakkoja taikka uhkaamalla lakolla. Ja mitä pitemmälle kapitalismi kehittyy, mitä nopeampaa on suurtehtaiden kasvu, mitä suuremmalla voimalla suurkapitalistit tunkevat pois pikkukapitalisteja — sitä tarpeellisemmaksi käy työläisten yhteinen vastarinta, sillä sitä kärkevämmäksi käy työttömyys, sitä voimakkaampaa on kilpailu kapitalistien välillä, jotka pyrkivät tuottamaan tavaroita mahdollisimman halvalla (jonka vuoksi työläisillekin pitää maksaa mahdollisimman vähän), sitä voimakkaampia ovat teollisuuden vaihtelut ja pulat*. Kun teollisuus kukoistaa, niin silloin tehtailijat saavat suuria voittoja eivätkä edes ajattelekaan jakaa niitä työläisten kanssa; sen sijaan pulan aikana tehtailijat koettavat

* Joskus toisella kertaa me puhumme yksityiskohtaisemmin teollisuuspulista ja siitä, mikä merkitys niillä on työläisille. Tässä yhteydessä huomautamme vain, että Venäjällä ovat teollisuusasiat viime vuosina sujuneet mainiosti, teollisuus on „kukoistanut”, mutta nyt (vuoden 1899 lopulla) on jo havaittavissa selviä merkkejä siitä, että tämä „kukoistus” on päättyvä pulaan: tavaroiden markkinoinnin häiriintymiseen, tehtailijoiden vararikkoihin, plenisäntien taloudelliseen häviöön ja työläisten hirvittävään hätään (työttömyyteen, palkkojen alentamiseen j.n.e.).

säilyttää tappiot työläisten kannettaviksi. Lakkojen välttämättömyys kapitalistisessa yhteiskunnassa on Euroopan maissa siinä määrin kaikkien tunnustama, että siellä laki ei kiellä järjestämästä lakkoja, ainoastaan Venäjällä ovat säilyneet voimassa villit lakkoja vastaan tähdätyt lait (näistä laeista ja niiden käytöstä tulemme puhumaan toisella kertaa).

Mutta johtuen itse kapitalistisen järjestelmän olemuksesta lakot merkitsevät työväenluokan taistelun alkamista tätä yhteiskuntajärjestelmää vastaan. Kun rikkaita kapitalisteja vastassa on yksityisiä omistamattomia työläisiä, niin se merkitsee työläisten täydellistä orjuuttamista. Mutta asia muuttuu, kun nämä omistamattomat työläiset liittyvät yhteen. Mitkään rikkaudet eivät tuota mitään hyötyä kapitalisteille, elleivät he löydä työläisiä, jotka suostuvat yhdistämään työnsä heidän työvälineisiinsä ja materiaaleihinsa ja tuottamaan uusia rikkauksia. Silloin kun työläiset ovat yksitellen tekemisissä isäntien kanssa, he pysyvät todellisina orjina tehden ikuisesti leipäpalasta työtä vieraan henkilön hyväksi, pysyen ikuisesti nöyrinä ja mykkinä palkkalaisina. Mutta kun työläiset yhteisesti esittävät vaatimuksensa ja kieltäytyvät alistumasta sille, jolla on paksu rahapussi, silloin työläiset lakkaavat olemasta orjia, heistä tulee ihmisiä, he alkavat vaatia, ettei heidän työnsä ainoastaan kasaisi rikkauksia kouralliselle tyhjätöimittäjia, vaan antaisi työtätekeville mahdollisuuden elää ihmiselämää. Orjat alkavat vaatia itselleen isännyyttä — ettei heidän tarvitsisi raataa ja elää siten, kuin tilanherrat ja kapitalistit haluavat, vaan siten, kuin itse työtätekevät haluavat. Sen tähden lakot aina synnyttävätkin sellaista kauhua kapitalisteissa, koska ne alkavat horjuttaa heidän herruuttaan. „Kaikki pyörät pysähtyvät, jos sitä sinun väkevä kätesi haluaa”, — sanotaan eräässä saksalaisten työläisten laulussa työväenluokasta. Ja todellakin: tehtaat, tilanherrojen taloudet, koneet, rautatiet y.m. y.m. — kaikki ne ovat aivan kuin saman suunnattoman koneiston pyöriä, — tämä koneisto hankkii erilaisia tuotteita, jalostaa niitä ja toimittaa sinne, minne tarvitaan. Koko tätä koneistoa käyttää *työmies*, joka muokkaa maata, louhii malmia, valmistaa tavaroita tehtaissa, rakentaa taloja, työpajoja, rautateitä. Työläisten kieltäytyessä työskentelemästä koko tämä koneisto uhkaa pysähtyä. Jokainen lakko muistuttaa kapitalisteille, että todellisia isäntiä eivät ole he, vaan

työläiset, jotka alkavat yhä äänekkäämmin ja äänekkäämmin vaatia oikeuksiaan. Jokainen lakko muistuttaa työläisille, ettei heidän asemansa ole toivoton, että he eivät ole yksin. Katsokaa, miten äärettömän suuri vaikutus lakolla on sekä lakkolaisiin että naapuritehtaiden ja lähimpien tehtaiden työläisiin taikka saman tuotantoalan tehtaiden työläisiin. Tavallisena rauhan aikana työläinen kantaa vaiti taakkaansa, ei hangoittele isäntää vastaan eikä puntaroi asemaansa. Lakon aikana hän lausuu äänekkäästi julki vaatimuksensa, hän muistuttaa isännille kaikista heidän ahdisteluistaan, hän vaatii oikeuksiaan, hän ei ajattele ainoastaan itseään eikä vain omaa palkkaansa — hän ajattelee myös kaikkia tovereitaan, jotka ovat yhdessä hänen kanssaan jättäneet työnsä ja kannattavat työväen asiaa pelkäämättä kärsimyksiä. Jokainen lakko tuo tullessaan työläiselle paljon kärsimyksiä ja sellaisia kauheita kärsimyksiä, joita voidaan verrata vain sodan aiheuttamiin onnettomuuksiin: perheet näkevät nälkää, ansion menetys, usein vangitseminen tai karkoitus siitä kaupungista, jossa hän on tottunut elämään ja jossa hänellä on työnsä. Ja kaikista näistä vaivoista huolimatta työläiset halveksuvat niitä, jotka luopuvat kaikista tovereistaan ja menevät kauppoihin isännän kanssa. Lakon aiheuttamista kärsimyksistä huolimatta naapuritehtaiden työläiset valtaa aina innostus, kun he näkevät tovereidensa ryhtyneen taisteluun. „Ihmiset, jotka kestävät moisia vaivoja murtaakseen yhden ainoan porvarin vastarinnan, kykenevät murtamaan myöskin koko porvariston voiman”⁹⁷, sanoi eräs suuri sosialismin opettaja Engels Englannin työläisten lakoista. Usein tarvitsee vain yhden tehtaan ryhtyä lakkoon, kun heti alkaa useita lakkoja monilla tehtailla. Niin suuri on lakkohen moraallinen vaikutus, niin tarttuva vaikutus on työläisiin sillä, kun he näkevät toverinsa muuttuvan edes vähäksi aikaa orjista tasavertaisiksi ihmisiksi rikkaitten kanssa! Jokainen lakko tuo työläisten mieleen tavattomalla voimalla ajatuksen sosialismista — taistelusta, jota koko työväenluokan on käytävä vapautuakseen pääoman sorrosta. Sängen usein on ollut niin, että jonkin tehtaan tai tuotantoalan, jonkin kaupungin työläiset eivät ole ennen suurta lakkoa juuri ollenkaan tienneet mitään sosialismista eivätkä ajatelleet sitä, — mutta lakon jälkeen kerhojen ja liittojen leviäminen heidän keskuudessaan käy yhä voimak-

kaammaksi ja yhä useammasta ja useammasta työläisestä tulee sosialisti.

Lakko opettaa työläisiä ymmärtämään, missä on isäntien ja missä työläisten voima, se ei opeta ajattelemaan yksistään vain omaa isäntää eikä yksistään vain läheisimpiä tovereita, vaan kaikkia isäntiä, koko kapitalistiluokkaa ja koko työläisluokkaa. Kun tehtailija, joka on kahminut itselleen miljoonia useampien työläissukupolvien työllä, ei suostu vaatimattomirpaankaan palkanlisäykseen, vaan koettaa jopa alentaa palkkaa entisestäänkin ja, jos työläiset nousevat vastarintaan, heittää kadulle tuhansia nälkäisiä perheitä,— silloin työläiset näkevät selvästi, että kapitalistien luokka kokonaisuudessaan on koko työväenluokan vihollinen, että työläiset voivat luottaa vain itseensä ja yhteenliittymiseensä. Hyvin usein käy niin, että tehtailija koettaa kaikin voimin pettää työläisiä, tekeytyä heidän hyväntekijäkseen, verhota harjoittamansa työläisten riiston jollakin tyhjällä anti-palalla, joillakin valheellisilla lupauksilla. Jokainen lakko lyö aina yhdellä iskulla murskaksi koko tuon valheen, osoittaen työläisille, että heidän „hyväntekijänsä” on susi lampaan nahassa.

Mutta lakko avaa työläisten silmät ei ainoastaan kapitalisteihin nähden, vaan myöskin hallitukseen ja lakeihin nähden. Aivan samoin kuin tehtailijat yrittävät tekeytyä työläisten hyväntekijöiksi, niin virkamiehetkin ja heidän kätyrinsä koettavat uskotella työläisille, että tsaari ja tsaarihallitus huolehtivat yhtä oikeudenmukaisesti niin tehtailijoista kuin työläisistäkin. Työläinen ei tunne lakeja, hän ei ole tekemisissä virkamiesten, varsinkaan ylempien kanssa, ja siksi hän useinkin uskoo kaiken tuon. Mutta sitten puhkeaa lakko. Tehtaalle ilmestyy prokuraattori, tehdastarkastaja, poliisi, usein sotaväkeäkin. Työläiset saavat tietää rikkoneensa lakia: laki sallii tehtailijoiden sekä kokoontua että puhua avoimesti siitä, miten työläisten palkkaa olisi alennettava, mutta jos työläiset sopivat yhteisesti asioista, niin heidät julistetaan rikollisiksi! Työläisiä hädetään asunnoistaan; poliisi sulkee puodit, joista työläiset voisivat saada velaksi elintarvikkeita, sotilaita koetetaan usuttaa työläisten kimppuun silloinkin, kun työläiset käyttäytyvät aivan tyynesti ja rauhallisesti. Sotilaita käsketään jopa ampumaankin työläisiä, ja kun he surmaavat aseettomia työläisiä ampuessaan pakenevia selkään, niin itse tsaari

lähettää sotaväelle kiitoksensa (siten tsaari kiitti sotilaita, jotka tappoivat lakkoilevia työläisiä Jaroslavlissa vuonna 1895). Jokaiselle työläiselle käy selväksi, että tsaarihallitus on hänen julmin vihollisensa, joka suojelee kapitalisteja ja sitoo työläisten sekä kädet että jalat. Työläinen alkaa ymmärtää, että lait säädetään yksinomaan rikkaiden etuja silmällä pitäen, että virkamiehetkin ajavat näiden etuja, että työväeltä tukitaan suu eikä sille anneta mahdollisuutta tuoda julki tarpeitaan, että työväenluokan pitää ehdottomasti vaatia itselleen lakko-oikeutta, oikeutta julkaista työväen lehtiä, oikeutta ottaa osaa kansan edustuslaitokseen, joka on säätävä lakeja ja valvova niiden täytäntöönpanoa. Hallitus itsekin ymmärtää varsin hyvin, että lakot aavaavat työläisten silmät, ja senpätakia se niin kovin pelkääkin lakkoja, pyrkii hinnalla millä hyvänsä tukahduttamaan ne mahdollisimman nopeasti. Muuan saksalainen sisäasiain ministeri, joka tuli kuuluisaksi erittäinkin siitä, että hän vainosi kaikin voimin sosialisteja ja tietoisia työläisiä, ei suotta sanonut kerran kansanedustajien edessä: „jokaisen lakon takaa kurkkii vallankumouksen hydra (hirviö)”; jokaisen lakon yhteydessä työläisessä lujittuu ja kehittyy tietoisuus siitä, että hallitus on hänen vihollisensa, että työväenluokan on valmistauduttava taisteluun sitä vastaan kansan oikeuksien puolesta.

Siis lakot totuttavat työläisiä liittymään yhteen, lakot osoittavat heille, että he voivat vain yhteisvoimin käydä taistelua kapitalisteja vastaan, lakot opettavat työläisiä ajattelemaan koko työväenluokan taistelua koko tehtailijaluokkaa ja itsevaltaista poliisihallitusta vastaan. Senpätakia juuri sosialistit nimittävätkin lakkoja „sodankäynnin kouluksi”, kouluksi, jossa työläiset oppivat käymään sotaa vihollisiaan vastaan koko kansan ja kaikkien työtätekevien vapauttamiseksi virkamiesten sorrosta ja pääoman sorrosta.

Mutta „sodankäynnin koulu” ei vielä ole itse sotaa. Lakkojen saadessa laajan levinneisyyden työläisten keskuudessa, eräät työläiset (ja eräät sosialistit) alkavat luulla, että työväenluokka voikin rajoittua yksistään lakkoihin ja lakko-rahastoihin taikka yhdistyksiin, että työväenluokka voi yksistään lakkojen avulla hankkia vakavaa parannusta asemaansa jopa vapautuksenkin itselleen. Nähdessään, mikä voima on työläisten yhteenliittymisellä ja yksin heidän pienilläkin lakoillaan, eräät luulevat, että työläisten tarvitsee

vain järjestää yleislakko koko maassa — ja työläiset voivat saada kapitalisteilta ja hallitukselta, mitä he vain haluavat. Tällaisen ajatuksen esittivät muidenkin maiden työläiset silloin, kun työväenliike oli vasta alulla ja työläiset olivat vielä kovin kokemattomia. *Mutta tämä ajatus on virheellinen.* Lakot ovat *eräänä* keinona, jonka avulla työväenluokka taistelee vapautuksensa puolesta, mutta ei ainoa keino, ja elleivät työläiset kiinnitä huomiota muihin taistelukeinoihin, niin he viivästyttävät siten työväenluokan kasvua ja menestyksiä. Todellakin, lakkojen menestyksellistä käymistä varten tarvitaan apukassoja työläisten ylläpitämiseksi lakkojen aikana. Tällaisia kassoja työläiset (tavallisesti eri tuotantoalojen, eri käsityö- tai ammattialojen työläiset) järjestävätkin kaikissa maissa, mutta meillä Venäjällä se on erikoisen vaikeata, sillä poliisi nuuskii niitä esiin ja kaappaa rahat, vangitsee työläisiä. Tietysti työläiset osaavat piiloutuakin poliisilta; tietysti tällaisten kassojen perustaminen on hyödyllistä, emmekä me aio kehoittaa työläisiä luopumaan niistä. Mutta on turhaa luulla, että kassoihin voidaan saada paljon jäseniä työväen kassojen ollessa lailla kielletty; ja pienellä jäsenmäärällä työväenkassat taas eivät voi tuoda kovinkaan paljon hyötyä. Ja sitten, niissäkään maissa, joissa työväenyhdistykset voivat toimia vapaasti ja niillä on tavattoman suuria kassoja, niissäkään maissa ei työväenluokka saata mitenkään rajoittua taistelussaan yksistään lakkoihin. Ei tarvita muuta, kuin että teollisuusasioissa tapahtuu häiriö (pula, joka esim. Venäjällä nyt lähenee), — niin tehtailijat jopa tahallaan aiheuttavat lakkoja, sillä heille on toisinaan edullista keskeyttää työt joksikin aikaa, edullista ehdyttää työväen kassoja. Sen tähden työläiset eivät voi mitenkään rajoittua yksistään lakkoihin eikä lakkoyhdistyksiin. Toiseksi, lakot ovat menestyksellisiä vain siellä, missä työläiset ovat jo melko tietoisia, missä he osaavat valita ajankohdan lakkoja varten, osaavat esittää vaatimuksia ja missä heillä on yhteyksiä sosialisteihin voidakseen saada lentolehtisiä ja kirjasia. Mutta tällaisia työläisiä on Venäjällä vielä vähän, ja kaikki voimat on suunnattava siihen, että lisätään heidän lukumääräänsä, tehdään työväen asiaa tunnetuksi suurille työläisjoukoille, tutustutetaan heidät sosialismiin ja työväen taisteluun. Sosialistien ja tietoisten työläisten on yhdessä otettava tämä tehtävä suoritettavakseen perustamalla sitä

varten sosialistinen työväenpuolue. Kolmanneksi, lakot osoittavat työläisille, kuten olemme nähneet, että hallitus on heidän vihollisensa ja että sitä vastaan on taisteltava. Ja lakot ovat todellakin kaikissa maissa opettaneet työväenluokan vähitellen käymään taistelua hallituksia vastaan työläisten oikeuksien ja koko kansan oikeuksien puolesta. Kuten äsken jo sanoimme, tällaista taistelua voi käydä vain sosialistinen työväenpuolue levittämällä työläisten keskuuteen oikeita käsityksiä hallituksesta ja työväen asiasta. Puhumme toiste erikseen siitä, miten meillä Venäjällä ollaan lakossa ja miten tietojen työläisten on käytettävä lakkoja hyväkseen. Tässä yhteydessä meidän on vain mainittava, kuten edellä jo on huomautettu, että lakot ovat „sodankäynnin koulu”, vaan eivät itse sotaa, että lakot ovat vain eräs taistelukeino, vain työväenliikkeen eräs muoto. Työläiset voivat ja heidän täytyy siirtyä ja he todella siirtyvätkin kaikissa maissa yksityisistä lakoista koko työväenluokan taisteluun kaikkien työtätekevien vapautuksen puolesta. Kun kaikista tietoisista työläisistä tulee socialisteja, t.s. niitä, jotka pyrkivät tällaiseen vapautukseen, kun he yhtyvät keskenään koko maan mitassa levittääkseen socialismia työläisten keskuuteen, opettaakseen työläisiä käyttämään kaikkia taistelukeinoja vihollisiaan vastaan, kun he muodostavat socialistisen työväenpuolueen, joka taistelee koko kansan vapauttamiseksi hallituksen sorron alta ja kaikkien työtätekevien vapauttamiseksi pääoman sorrosta,— vasta silloin työväenluokka yhtyy täydellisesti siihen kaikkien maiden työläisten suureen liikkeeseen, joka yhdistää kaikki työläiset ja kohottaa korkealle punalipun, jossa on sanat: „Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!”.

Kirjoitettu vuoden 1899 lopulla

*Julkaistu ensi kerran v. 1924
aikakauslehden „Proletarskaja
Revoljutsija” 8.—9. n:rossa*

*Julkaistaan käsikirjoitusjäljennöksen
mukaan, joka on kirjoitettu
tuntemattomalla käsialalla*

„ISKRAN“⁹⁸ JA „ZARJAN“⁹⁹ TOIMITUKSEN JULKILAUSUMAN LUONNOS

Ryhtyessämme julkaisemaan kahta sosialidemokraattien äänenkannattajaa: tieteellis-poliittista aikakauslehteä ja yleisvenäläistä työväenlehteä, pidämme tarpeellisena sanoa muutaman sanan ohjelmastamme, siitä, mihin pyrimme ja miten käsitämme tehtävämme.

Elämme parhaillaan äärimmäisen tärkeää ajankohtaa Venäjän työväenliikkeen ja Venäjän sosialidemokratian historiassa; kaikki viittaa ilmeisestikin siihen, että liikkeemme on nyt kriittisessä vaiheessa: se on paisunut niin laajaksi ja nostanut Venäjän mitä erilaisimmilla kulmilla niin paljon terveitä oraita, että se tuntuu nyt vastustamattoman voimakkaasti pyrkivän lujittumaan, omaksumaan korkeimman muodon, muovaamaan itselleen määrätyt piirteet ja organisaation. Tosiaankin, viime vuosille luonteenomaista on sosialidemokratian aatteiden hämmästyttävän nopea leviäminen intelligenssimme keskuudessa, ja tätä yhteiskunnallisen ajattelun virtausta vastaan rientää aivan itsenäinen, vaistonvarainen teollisuusproletariaatin liike, proletariaatin, joka alkaa yhdistyä ja taistella sortajiaan vastaan, osoittaen kiihkeää pyrkimystä sosialismiin. Kaikkialla ilmestyy työläisten ja intelligenttisocialidemokraattien kerhoja, ilmaantuu paikallisia agitaatiolehtisiä, kasvaa sosialidemokraattisen kirjallisuuden kysyntä ylittäen tavattomasti sen tarjonnan, — eivätkä hallituksen tehostetut vainotoimpiteet pysty estämään tätä liikettä.

Vankilat ovat tupaten täynnä, karkoituspaikat tulvillaan, melkein joka kuukausi kuullaan sosialistien „paloista“ Venäjän kaikilla eri kulmilla, salaisten kuljetusten kaappauksista, agitaattorien pidätyksistä, kirjallisuuden ja

kirjapainojen takavarikoimisista,— mutta liike ei pysähdy, vaan kasvaa entisestäänkin, valtaa yhä laajempia piirejä, tunkeutuu yhä syvemmälle työväenluokkaan, vetää yhteiskuntapiirien huomiota yhä enemmän ja enemmän puoleensa. Ja Venäjän koko taloudellinen kehitys, koko Venäjän yhteiskunnallisen ajattelun ja Venäjän vallankumousliikkeen kehitys takaavat sen, että sosialidemokraattinen työväenliike tulee kasvamaan kaikista esteistä huolimatta ja rai-vaamaan ne tieltään.

Liikkeemme pääpiirteenä, joka on erikoisesti pistänyt silmään viime aikana, on sen pirstoutuneisuus, sen näpertelymäinen, jos niin voidaan sanoa, luonne: paikalliset kerhot syntyvät ja toimivat melkein kokonaan irrallisina muiden paikkakuntien kerhoista ja vieläpä (mikä on erittäin tärkeätä) niistäkin kerhoista, jotka ovat toimineet ja toimivat samanaikaisesti samoissa keskuksissa; ei muodostu perinteitä eikä jatkuvaisuutta, ja paikallinen kirjallisuus kokonaisuudessaan heijastaa tätä pirstoutuneisuutta, heijastaa yhteyden puutetta siihen, mitä Venäjän sosialidemokratia jo on saanut aikaan. Tämä nykykausi tuntuukin meistä kriittiseltä juuri sen takia, että liike kehittyy tätä näpertelymäisyyttä ja tätä pirstoutuneisuutta pitemmälle vaatien sitkeästi siirtymistä korkeampaan, eheämpään, järjestyneempään muotoon, jonka luomiseksi me juuri katsommekin olevamme velvollisia tekemään työtä. On itsestään selvää, että liikkeen tiettyinä kautena, sen alkuvaiheessa, tämä pirstoutuneisuus on kerrassaan kiertämätöntä, että aivan luonnostaan muodostuu perinteellisyyden puutetta liikkeen kasvaessa näin ihmeteltävän nopeasti ja kaikkialla vallankumouksen pitkällisen tyventökauden jälkeen. Varmaa on myös, että aina tulee olemaan erilaisuutta paikallisissa oloissa, erilaisuutta työväenluokan asemassa niillä taikka näillä seuduilla sekä myös erikoisuuksia paikallisten toimihenkilöiden katsomuksissa ja että tämä erilaisuus juuri todistaakin liikkeen elinvoimaisuutta ja sen tervettä-kasvua. Kaikki se pitää paikkansa, mutta eihän pirstoutuneisuus eikä järjestymättömyys ole lainkaan ehdoton seuraus tuosta erilaisuudesta. Liikkeen perinteellisyyden säilyminen, sen eheytyminen ei lainkaan sulje pois erilaisuutta,— päinvastoin ne luovat sille vieläkin laajemman toimintapiirin ja vapaan työvainion. Mutta liikkeen nykyisellä ajankohdalla pirstoutuneisuus alkaa suorastaan osoittautua vahingolli-

seksi vaikutukseltaan ja uhkaa viedä liikkeen väärälle tielle: ahdas, koko liikkeen teoreettisesta valaisemisesta irrallinen käytännöllisyys voi hävittää yhteyden toisaalta sosialismin ja Venäjän vallankumousliikkeen sekä toisaalta vaistonvaraisen työväerliikkeen välillä. Sitä, ettei tämä vaara ole keksittyä, osoittavat sellaiset kirjalliset teokset kuin „Credo”*, joka on jo aiheuttanut täysin oikeutettuja vastalauseita ja moitteita, ja kuin „Rabotshaja Myslin” erillisiite (vuoden 1899 syyskuu). Tämä liite on selvimminkin ilmaissut sen tendenssin, mikä on läpikäyvänä koko „Rabotshaja Mysl” lehdessä, siinä alkaa ilmetä Venäjän sosialidemokratian erikoinen suuntaus ja sitä paitsi sellainen suuntaus, joka voi tuottaa suoranaista vahinkoa ja jota vastaan pitää välttämättä taistella. Ja Venäjän legaalinen kirjallisuus niine marxilaisuuden parodioineen, mikä on omiaan vain turmelemaan yhteiskunnallista tajuntaa, voimistaa entisestään tätä hoipertelua ja tätä anarkiaa, minkä ansiosta kuuluisa (vararikostaan kuuluisa) Bernstein on saattanut painetussa sanassa lausua julkisesti koko maailmalle sellaisen valheen, että muka enemmistö Venäjällä toimivista sosialidemokraateista on hänen kannallaan.

Olisi vielä ennen aikaista puhua siitä, kuinka syvää tämä eripuraisuus on, kuinka todennäköistä on erikoisen suuntauksen muodostuminen (emme ole suinkaan taipuvaisia ratkaisemaan näitä kysymyksiä jo nyt myöntävässä mielessä, emme lainkaan kadota vielä toivoa, että yhteistyö voi olla mahdollista), mutta vieläkin vahingollisempaa olisi sulkea silmät näkemästä tilanteen vakavuutta kuin liioitella tätä eripuraisuutta, ja tervehdimme kaikesta sydämestämme „Työn vapautus” ryhmän kirjallisen toiminnan uusiintumista ja sitä taistelua, jonka ryhmä on aloittanut sosialidemokratismiin väärentämis- ja mataloittamisyrityksiä vastaan.¹⁰⁰

Käytännöllinen johtopäätös tästä kaikesta on seuraava: meidän, Venäjän sosialidemokraattien, on välttämättä liityttävä yhteen ja ponnistettava kaikki voimamme muodostaaksemme yhtenäisen ja lujan puolueen, joka käy taistelua vallankumouksellisen sosialidemokraattisen ohjelman lipun alla, varjelee liikkeen jatkuvaisuutta ja pitää siinä järjestelmällisesti yllä järjestyneisyyttä. Tämä johtopäätös ei ole

* — uskontunnustus, ohjelma, maailmankatsomuksen esitys. *Toim.*

uusi. Venäjän sosialidemokraatit tekivät sen jo 2 vuotta sitten, jolloin Venäjän suurimpien sosialidemokraattisten järjestöjen edustajat kokoontuivat keväällä vuonna 1898 edustajakokoukseen perustaen Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen, julkaisten sen „Manifestin” ja tunnustivat „Rabotshaja Gazetan” puolueen viralliseksi äänenkannattajaksi. Tunnustaessamme itsemme Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen jäseniksi me olemme täysin samaa mieltä „Manifestin” perusajatusten kanssa ja annamme sille sangen tärkeän merkityksen julistuksena, jossa tuodaan avoimesti julki ne päämäärät, joihin puolueemme on pyrittävä. Sen tähden meille puolueen jäsenenä kysymys lähimmäistä ja välittömistä tehtävistämme asettuu tällä tavalla: minkälainen toimintasuunnitelma meidän on hyväksyttävä saadaksemme uusituksi puolueen mahdollisimman kestävästi? Eräät toverit (jopa eräät ryhmät ja järjestökkin) ovat sitä mieltä, että sitä tarkoitusta varten on valittava uudelleen puolueen keskuselin ja annettava sen tehtäväksi ryhtyä julkaisemaan uudelleen puolueen äänenkannattajaa.¹⁰¹ Mielestämme sellainen suunnitelma on virheellinen taikka ainakin uskallettu. Puolueen luominen ja lujittaminen — merkitsee Venäjän kaikkien sosialidemokraattien yhteenliittymän luomista ja lujittamista, mutta tällaista yhteenliittymistä ei voida noin vain säätää dekreeteillä, sitä ei voida saattaa voimaan yksistään jonkin sano-kaamme edustajain kokouksen päätöksellä, se on välttämättä luotava. Ensiksikin on välttämättä luotava yleinen puoluekirjallisuus, yleinen ei ainoastaan siinä mielessä, että se palvelee koko venäläistä liikettä eikä eri seutuja, käsittelee koko liikkeen kysymyksiä ja auttaa tietösten proletaarien taistelua eikä yksistään vain paikallisia asioita, vaan yleinen myös siinä mielessä, että se liittää yhteen kaikki käytettävissä olevat kirjalliset voimat, heijastaa kaikkia mielipiteiden ja katsomusten vivahteita Venäjän sosialidemokraattien — ei toisistaan eristettyjen työntekijöiden, vaan tovereiden — keskuudessa, joita sitovat toisiinsa yhteinen ohjelma ja yhteinen taistelu saman järjestön riveissä. Toiseksi on välttämättä luotava erikoinen organisaatio, joka huolehtii yhteydenpidosta liikkeen kaikkien keskuksien välillä, liikettä koskevien täydellisten tietojen ajoissa hankkimisesta ja aikakauslehtien säännöllisestä toimittamisesta Venäjän kaikille kulmille. Vasta sitten kun

tällainen organisaatio on luotu, kun on luotu Venäjän sosialistinen posti, vasta sitten puolueen olemassaolo tulee turvatuksi, puolue tulee reaalisesti tosiasiksi ja siis myös mahtavaksi poliittiseksi voimaksi. Tämän tehtävän ensimmäiseen puoleen, s.o. yleisen kirjallisuuden luomiseen, aiommekin keskittää voimamme pitäen sitä nykyisen liikkeen päivänpolttavana tarpeena ja välttämättömänä valmistelevana askeleena puolueen toiminnan uudelleen aloittamiseksi.

Tehtävämme tällaisesta luonteesta johtuu luonnostaan se ohjelmakin, jonka mukaan äänenkannattajiemme julkaisutyötä on hoidettava. Niissä on annettava runsaasti tilaa teoreettisille kysymyksille, t.s. sekä yleiselle sosialidemokratian teorialle että sen soveltamiselle Venäjän tosioihin. Se, että näiden kysymysten laaja käsittely on lykkäystä sietämätön juuri nykyään, on epäilemättöntä eikä kaipaa selityksiä sen jälkeen, mitä edellä jo on sanottu. On itsestään selvää, että erottamattomassa yhteydessä yleisen teorian kysymyksiin pitää olla myös Lännen työväenliikkeen, sen historian ja sen nykyisen tilan tunnetuksi tekemisen. Edelleen me asetamme päämääräksemme pohtia järjestelmällisesti kaikkia politiikan kysymyksiä: sosialidemokraattisen työväenpuolueen on reagoitava kaikkiin kysymyksiin, joita elämä nostaa esiin kaikilla aloilla, niin sisäisen kuin kansainvälisenkin politiikan kysymyksiin, ja meidän on pyrittävä siihen, että jokainen sosialidemokraatti ja jokainen tietoinen työläinen muodostaisi itselleen tietyt mielipiteet kaikista peruskysymyksistä, — ilman tätä ehtoa ei laaja ja suunnitelmallinen propaganda ja agitaatio ole mahdollista. Teorian ja politiikan kysymysten käsittely tulee olemaan yhteydessä puolueen ohjelman laatimiseen, minkä jo vuoden 1898 edustajakokous tunnusti välttämättömäksi ja aikomuksemme on julkaista lähitulevaisuudessa ohjelmaluonnos, jonka kaikinpuolisen käsittelyn pitää antaa riittävästi aineistoa tulevaa edustajakokousta varten, jonka tehtäväksi tulee ohjelman hyväksyminen ¹⁰². Samoin tunnustamme erikoisen ajankohtaiseksi tehtäväksi työn järjestämistä ja käytännöllisen suorittamisen keinoja koskevien kysymysten käsittelyn. Jatkuvaisuuden puute ja pirstoutuneisuus, joista edellä on puhuttu, vaikuttavat varsin vahingollisesti puoluekurin, organisaatiotyön ja konspiraatiotaidon nykyiseen tilaan. On suoraan ja avoimesti tunnustettava, että me

sosialidemokraatit olemme siinä suhteessa jääneet jälkeen Venäjän vallankumousliikkeen vanhoista toimihenkilöistä ja muista Venäjällä toimivista järjestöistä, ja on pantava kaikki voimat liikkeelle poistaaksemme puutteet siinä suhteessa. Työläis- ja intelligenttinuorison suurten joukkojen vetäminen laajalti mukaan liikkeeseen, yhä useammin toistuvat palot ja hallituksen vainotoimenpiteiden hioutuminen tekevät tinkimättömän välttämättömäksi puolueen järjestötyön, kurin ja konspiraatiotaidon periaatteiden ja menettelytapojen propagoimisen.

Tällainen propaganda, jos kaikki eri ryhmät ja kaikki kokoneimmat toverit antavat sille tukensa, voi ja sen täytyykin johtaa siihen, että nuorista sosialisteista ja työläisistä kehittyy taitavia vallankumousliikkeen johtajia, jotka kykenevät voittamaan kaikki ne esteet, joita itsevaltiudellisen poliisivaltion harjoittama sorto työllemme asettaa, ja reagoimaan työläisjoukkojen vaatimuksiin, työläisjoukkojen, jotka pyrkivät vaistonvaraisesti, mutta kiihkeästi sosialismiin ja poliittiseen taisteluun. Ja vihdoin, edellä kaavailtujen aiheiden yhteydessä eräänä tärkeimmistä tehtävistämme tulee olla tämän vaistonvaraisen liikkeen (niin työläisjoukkojen kuin intelligenssimekin vaistonvaraisen liikkeen) analysoiminen: meidän on päästävä selville siitä intelligenssin yhteiskunnallisesta liikkeestä, joka on ollut tunnusomaista Venäjällä 90-luvun jälkipuoliskolle ja johon on sisältynyt erinäisiä ja toisinaan erilaatuisia virtauksia; meidän on tutkittava huolellisesti työväenluokan asemaa kansantalouden kaikilla aloilla, tutkittava työväenluokan heräämisen ja alkavan taistelun muotoja ja ehtoja, sitoaksemme marxilaisen sosialismin, joka on jo alkanut laskea juuria venäläiseen maaperään, ja Venäjän työväenliikkeen yhdeksi erottamattomaksi kokonaisuudeksi, sitoaksemme Venäjän vallankumousliikkeen kansanjoukkojen vaistonvaraiseen nousuun. Ja Venäjällä voi syntyä sosialidemokraattinen työväenpuolue vasta sitten, kun tämä tällainen yhteys on saatu aikaan, sillä sosialidemokratia ei ole yksinomaan vaistonvaraisen työväenliikkeen palvelemista (kuten eräät nykyajan „käytännön miehet” ovat meillä toisinaan taipuvaisia luulemaan), vaan sosialidemokratia on sosialismin ja työväenliikkeen yhdistämistä. Ja vain tällainen yhdistäminen antaa Venäjän proletariaatille mahdollisuu-

den täyttää sen ensimmäisen poliittisen tehtävän: vapauttaa Venäjä itsevaltiuden sorrosta.

Mitä tulee kaavailemiemme aiheiden ja kysymysten jakoon aikakauslehden ja sanomalehden välillä, niin tämän jaon määräävät yksinomaisesti näiden julkaisujen koon ja niiden luonteen erilaisuudet: aikakauslehden tulee palvella etupäässä propagandaa, sanomalehden etupäässä agitaatiota. Mutta niin aikakauslehden kuin sanomalehdenkin pitää välttämättä heijastaa liikkeen kaikkia puolia, ja haluamme erikoisesti korostaa kielteistä suhdettamme sellaiseen suunnitelmaan, että työväen lehti julkaisisi palstoillaan ainoastaan sen, mikä välittömästi ja läheisimmin koskee vaistonvaraista työväenliikettä, jättäen kaiken, mikä kuuluu sosialismin teorian alaan, tieteen ja politiikan alaan, puolueen organisaatio- y.m. kysymyksiin — intelligenttejä varten ilmestyvään äänenkannattajaan. Päinvastoin, kaikki työväenliikkeen konkreettiset tosiasiat ja ilmaukset on nimenomaan yhdistettävä mainittuihin kysymyksiin, jokaista erillistä tosiasiaa on välttämättä valaistava teorialla, on propagoitava politiikan ja puolueorganisaation kysymyksiä työväenluokan mitä laajimpien joukkojen keskuudessa, nämä kysymykset on välttämättä sisällytettävä agitaatioon. Se agitaatiomuoto, mikä meillä on ollut tähän saakka melkein yksinomaisesti vallitsevana — nimittäin agitaatio paikallisten lentolehtisten avulla — käy riittämättömäksi: se on rajoittunutta, sillä se koskettelee vain paikallisia ja pääasiallisesti taloudellisia kysymyksiä. On koettava luoda korkeampi agitaatiomuoto — sanomalehden avulla, joka rekisteröi jatkuvasti sekä työläisten valitukset että työläisten lakot, samoin kuin muutkin proletaarisen taistelun muodot ja kaikki poliittisen sorron ilmaukset kautta Venäjän ja tekee määrättyt johtopäätökset jokaisesta tällaisesta tapauksesta sosialismin lopullisia päämääriä ja Venäjän proletariaatin poliittisia tehtäviä vastaavasti. „On avarrettava propaganda- ja agitaatiotyömme ja organisatorisen toimintamme puitteita ja laajennettava niiden sisältöä” — olkoot nämä P. B. Axelrodin sanat tunnuksena, joka määrää Venäjän sosialidemokraattien toiminnan lähitulevaisuudessa, ja me hyväksymme tämän tunnuksen äänenkannattajiemme ohjelmaan.

Tällöin nousee luonnollisesti seuraava kysymys: jos suunnittelemiemme äänenkannattajien pitää palvella Venäjän

kaikkien sosialidemokraattien yhdistämisen tarkoituksena ja heidän liittämistään yhdeksi puolueeksi, niin niiden on kuvastettava kaikkia eri katsomusvivahteita, kaikkia paikallisia erikoisuuksia, käytännöllisten menetelmien koko moninaisuutta. Miten on sovittavissa yhteen tämä erilaisten katsantokantojen kokoomus ja äänenkannattajien toimittussuunnan eheys? Pitääkö näiden äänenkannattajien olla yksinkertaisesti erilaisten katsomusten yhdistelmä vai täytyykö niillä olla itsenäinen, täysin määrätty suuntansa?

Itse puolestamme ratkaisemme nämä kysymykset jälkimmäisessä mielessä ja luotamme siihen, että määrättyä suuntaa edustava äänenkannattaja voi olla täysin sopiva (kuten tuonnempana osoitamme) sekä erilaisten katsantokantojen heijastamista että työtoverien välistä toverillista polemiikkaa varten. Katsomustemme kannalta hyväksymme täydellisesti kaikki marxilaisuuden perusaatteet (sellaisina kuin ne on esitetty „Kommunistisessa manifestissa” ja länsieurooppalaisten sosialidemokraattien ohjelmissa) ja kannatamme näiden aatteiden johdonmukaista kehittämistä Marxin ja Engelsin hengessä torjuen päättävästi ne puolinaiset, opportunistiset korjailut, jotka ovat nyt tulleet niin muotiin Bernsteinin aloitteesta. Me pidämme sosialidemokratian tehtävänä proletariaatin luokkataistelun järjestämistä, tämän taistelun avustamista, ja ehdottoman loppupäämäärän osoittamista, niiden ehtojen analysoimista, mitkä määräävät tämän taistelun käymistävän. „Työläisten vapautus voi olla vain työläisten omana asiana”.¹⁰³ Mutta sosialidemokratiaa työväenliikkeestä erottamatta meidän ei pidä unohtaa sitä, että sen tehtävänä on edustaa yleensä tämän liikkeen etuja kaikissa maissa, että se ei suinkaan saa palvoa sokeasti sitä tai tätä erillistä vaihetta, missä tämä liike jonain ajankohtana jossakin paikassa on. Katsomme sosialidemokratian velvollisuudeksi tukea kaikkea vallankumouksellista liikettä nykyistä valtio- ja yhteiskuntajärjestelmää vastaan ja pidämme liikkeen päämääränä sitä, että työväenluokka valloittaa valtiovallan, pakkoluovuttajat pakkoluovutetaan ja pystytetään sosialistinen yhteiskunta. Torjumme jyrkästi jokaisen yrityksen heikentää taikka hämähäyttää sosialidemokratian vallankumouksellisuutta, sosialidemokratian, joka on yhteiskunnallisen vallankumouksen puolue, säälimättömän vihamielinen kaikkia nykyisen yhteiskuntajärjestelmän kannalla olevia luokkia kohtaan.

Muun muassa Venäjän sosialidemokratian historiallisena tehtävänä pidämme itsevaltiuden kukistamista: Venäjän sosialidemokratian kutsumuksena on tulla Venäjän demokratian esitaistelijaksi, toteuttaa se päämäärä, minkä koko Venäjän yhteiskunnallinen kehitys sen eteen asettaa ja minkä Venäjän vallankumousliikkeen mainehikkaat toimihenkilöt ovat sille tehtäväksi testamentanneet. Sosialidemokratia voi täyttää tämän kutsumuksensa vain sitomalla taloudellisen ja poliittisen taistelun erottamattomasti yhteen, vain ulottamalla poliittisen propagandan ja agitaation työväenluokan yhä laajempiin ja laajempiin kerroksiin.

Mainitulta kannalta (joka on mainittu tässä vain ihan yleispiirteissään, koska se on yksityiskohtaisesti esitetty ja perusteltu jo monia kertoja sekä „Työn vapautus” ryhmän taholta etlä Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen „Manifestissa” ja sitä selittävässä „kommentaarissa” — kirjassessa „Venäjän sosialidemokraattien tehtävät”*, „Työväenasia Venäjällä” (Venäjän sosialidemokratian ohjelman perustelua)) tulemmekin valaisemaan kaikkia teoreettisia ja käytännöllisiä kysymyksiä, koetamme sitoa mainittuihin aatteisiin kaikki työväenliikkeen ja demokraattisen protestin ilmaukset Venäjällä.

Mutta noudattaessamme kirjallisessa työssämme määrätyn suuntaisia näkökohtia emme lainkaan aio esittää mielipiteidemme kaikkia yksityiskohtia kaikkien Venäjän sosialidemokraattien mielipiteiksi, emme aio suinkaan kieltää olevia erimielisyyksiä, peitellä tai tasoitella niitä. Päinvastoin, haluamme tehdä äänenkannattajamme *keskustelu-*elimiksi, joissa kaikki Venäjän mitä erilaisimpia käsitysvivahteita edustavat sosialidemokraatit poltisivat kaikkia kysymyksiä. Emme suinkaan torju tovereitten keskeistä polemiikkia äänenkannattajiemme palstoilta, vaan päinvastoin olemme valmiit antamaan sille sangen paljon tilaa. Avoin polemiikki Venäjän kaikkien sosialidemokraattien ja tietösten työläisten edessä on tarpeellista ja toivottavaa, jotta voitaisiin saada selville olemassaolevien erimielisyyksien syvyys, pohtia kaikin puolin kiistakysymyksiä, taistella niitä äärimmäisyyksiä vastaan, joihin eri katsantokantojen edustajat, eri paikkakuntien taikka vallankumousliikkeen eri „ammattialojen” edustajat kiertämättä joutuvat.

* Ks. Teokset, 2. osa, s. 299. *Toim.*

Pidämme jopa eräänä nykyisen liikkeen puutteenakin sitä, että puuttuu avointa polemiikkia tunnetusti eriävien mieliteiden välillä, että pyritään pitämään salassa erimielisyydet, jotka koskevat sangen oleellisia asioita.

Enemminkin: tunnustaen Venäjän työväenluokan ja Venäjän sosialidemokratian demokratian, poliittisen vapauden esitaistelijoiksi pidämme välttämättömänä pyrkiä siihen, että äänenkannattajistamme tehdään *yleisdemokraattisia* äänenkannattajia,— ei siinä mielessä, että suostuisimme edes hetkeksikään unohtamaan proletariaatin ja muiden luokkien välisen luokka-antagonismin, ei siinä mielessä, että sallisimme edes vähimmässäkään määrässä hämättävän luokkataistelua,— ei, vaan siinä mielessä, että toisimme esille ja käsittelisimme *kaikkia* demokratian kysymyksiä rajoittumatta pelkästään vain proletariaatin kysymyksiin, toisimme esille ja käsittelisimme kaikkia poliittisen sorron tapauksia ja ilmauksia, osoittaisimme työväenliikkeen ja poliittisen taistelun kaikkien muotojen välisen yhteyden, vetäisimme kaikki ne, jotka rehellisesti taistelevat itsevaltiutta vastaan, olkoon heidän katsantokantansa millainen tahansa ja kuulukoot he mihin luokkiin hyvänsä, vetäisimme ne tukemaan työväenluokkaa — ainoaa vallankumouksellista ja absolutismille loppuun saakka vihamielistä voimaa. Sen tähden, kääntyessämme ennen kaikkea Venäjän sosialistien ja tietoisten työläisten puoleen, me emme halua rajoittua yksistään heihin. Me kutsumme myös kaikkia, joita Venäjän nykyinen poliittinen järjestelmä painaa ja sortaa, kaikkia, joiden pyrkimyksenä on Venäjän kansan vapauttaminen poliittisesta orjuudesta, kutsumme heitä tukemaan julkaisuja, jotka omistavat voimansa työväenliikkeen organisoimiselle vallankumoukselliseksi poliittiseksi puolueeksi, tarjoamme heille lehtiemme palstoja Venäjän itsevaltiuden kaikkien konnuuksien ja rikosten paljastamiseksi. Esitämme tämän kutsun vakuuttuneina siitä, että Venäjän sosialidemokratian nostama poliittisen taistelun lippu voi ja sen pitää tulla yleiskansalliseksi lipuksi.

Tehtävät, jotka itsellemme asetamme, ovat erittäin laajamittaisia ja kaikkikäsitäviä, emmekä me tohtisi käydä noihin tehtäviin käsiksi, elleimme olisi kaikesta kokemuksestamme tulleet siihen järkkymättömään vakaumukseen, että ne ovat koko liikkeen päivänpolttavia tehtäviä, ja

ellemme olisi saaneet etukäteen myötätuntoa ja lupauksia kaikinpuolisesta ja pysyvistä kannatuksesta 1) Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen useilta järjestöiltä ja eri kaupungeissa toimivilta venäläisten sosialidemokraattien erillisiltä ryhmiltä; 2) „Työn vapautus” ryhmältä, joka on perustanut Venäjän sosialidemokratian ja aina ollut sen teoreetikkojen ja kirjallisten edustajien johdossa; 3) useilta henkilöiltä, jotka eivät kuulu järjestöihin, mutta ovat sosialidemokraattiselle työväenliikkeelle myönteisiä ja ovat tehneet sille paljonkin palveluksia. Tulemme ponnistamaan kaikki voimamme täyttääksemme valitsemamme osan yleisestä vallankumouksellisesta työstä ja pyrimme siihen, että kaikki venäläiset toverit pitäisivät julkaisujamme omana äänenkannattajanaan, jolle *jokainen* ryhmä on ilmoittava kaikki liikettä koskevat tiedot, jolle se ilmaisee mielipiteensä, omat toivomuksensa kirjallisuuteen nähden, oman kokemuksensa, oman arvionsa sosialidemokraattisista julkaisuista, ilmaisee sanalla sanoen kaiken, mitä se liikkeelle antaa ja kaiken, mitä se siltä saa. Vain sillä ehdolla on mahdollista todella yleisvenäläisen sosialidemokraattisen äänenkannattajan luominen. Venäjän sosialidemokratialle käyvät jo ahtaiksi ne maanalaisuuden olot, joissa erilliset ryhmät ja hajalliset kerhot tekevät työtään; sen on jo aika lähteä sosialismin avoimen julistamisen tielle, avoimen poliittisen taistelun tielle, — ja yleisvenäläisen sosialidemokraattisen lehden perustamisen pitää muodostua *ensi askeleeksi tällä tiellä*.

Kirjoitettu keuhdalla 1900
Julkaistu ensi kerran v. 1925
IV Lenin-kokoelmassa

Julkaistaan käsikirjoitusjäljennöksen
mukaan, joka on kirjoitettu
tuntemattomalla käsialalla

KUINKA „ISKRA“ * OLI VÄHÄLLÄ SAMMUA?

Saavuvin ensin Zürichiin, saavuvin yksin ja tapaamatta sitä ennen Arsenjevia (Potresovia). Zürichissä P. B. Axelrod otti minut avosylin vastaan, ja vietin siellä 2 päivää varsin sydämellisessä keskustelussa. Keskustelimme kuin kauan erossa olleet ystävykset: kaikesta ja paljosta muustakin ilman mitään johdonmukaisuutta, täysin epäasiallisesti. Asiallisista kysymyksistä P. B. yleensä kovin vähän mitsprechen kann **; hän näkyi pitävän G. V. Plehanovin puolta, se näkyi siitä, miten hän vaati aikakauslehden kirjapainon järjestämistä Geneveen. Ylipäänsä P. B. „mairitteli” kovasti (pyyhdän anteeksi tätä sanontaa), sanoi, että hankkeemme on heille *kaikki* kaikessaan, että se merkitsee heille uudestisyntymistä, että „me” saamme nyt mahdollisuuden väitellä G. V:n äärimmäisyyksiäkin vastaan — tämän viimeksi mainitun seikan panin erikoisesti merkille, ja koko myöhempi „historia” osoitti, että ne olivat erittäin merkittäviä sanoja.

Saavun Geneveen. Arsenjev varoittaa, että on oltava sangen varovainen G. V:n kanssa, joka on hirveän kiihtynyt kahtiajakaantumisen ¹⁰⁴ johdosta ja epäluuloinen. Keskustelut tämän viimeksi mainitun kanssa osoittivat todellakin heti, että hän on tosiaan epäluuloinen, epäilevä ja rechtharisch aina nec plus ultraan saakka ***. Koetin noudattaa varovaisuutta karttamalla „kipeitä” kohtia, mutta tämä ainainen varuillaan oleminen ei tietenkään voinut olla vaikuttamatta äärimmäisen raskauttavasti mielialaan. Silloin

* „Iskra” — kipinä. *Suom.*

** — saattaa sanoa. *Toim.*

*** — pitää itseään aina äärimmäisen oikeassa olevana. *Toim.*

tällöin sattui vähäisiä „kahnauksiakin”, jotka ilmenivät G. V:n kiivaina repliikkeinä jokaiseen pikku huomautukseen, joka saattoi edes vähänkin viilentää tahi tyynnyttää riehaantuneita (hajaannuksen vuoksi) intohimoja. „Kahnauksia” oli myös aikakauslehden taktiikkakysymyksistä: G. V. osoitti aina ehdotonta suvaitsemattomuutta, kykenemättömyyttä ja haluttomuutta syventyä toisten perusteluihin sekä lisäksi vielä vilpillisyyttä, nimenomaan vilpillisyyttä. Me sanoimme, että meidän on oltava *mikäli mahdollista* suvaitsevaisia Struvea kohtaan, sillä emme *itsekkään* ole syyttömiä hänen evoluutioonsa: me itse, ja G. V. *siinä luvussa*, emme nousseet vastustamaan silloin, kun olisi pitänyt nousta (1895, 1897). G. V. ei halunnut kerta kaikkiaan tunnustaa edes vähäisintäkään syyllisyyttään esittäen puolustukseksi ilmeisen kelvottomia argumentteja, mitkä vain *torjuivat* kysymyksen selvittämättä sitä. Tulevien toimittajakumppanusten toverillisessa keskustelussa tämä... diplomaattisuus oudostutti tavattoman epämiellyttävästi: mitä syytä on pettää itseään sanomalla, että vuonna 1895 häntä, G. V:tä, oli muka „käsketty” (??) „olemaan ampu-matta” (Struveen), ja hän on tottunut tekemään, mitä käsketään (siltä se näyttää!).¹⁰⁵ Mitä syytä on pettää itseään vakuuttamalla, että vuonna 1897 (jolloin Struve kirjoitti „Novoje Slovoissa” ottaneensa päämääräkseen marxilaisuuden erään perusväittämän kumoamisen) hän, G. V., ei noussut sitä vastaan, sillä hän ei kerta kaikkiaan käsittä (eikä tule koskaan käsittämään) saman aikakauslehden työkumppanusten välistä polemiikkia.¹⁰⁶ Tämä vilpillisyys harmitti kovasti, semmitenkin kun G. V. yritti väittelyissä esittää asian siten, että me emme muka halua armotonta sotaa Struvea vastaan, että me muka haluamme „lepyttää kaikki” y.m. Kuvia kiistoja käytiin myös yleensä polemikkista aikakauslehdessä: G. V. vastusti sitä eikä halunnut ottaa kuuleviin korviinsa todistelujamme. „Liittolaisia” kohtaan hän osoitti aina säädyttömyyksiin menevää vihamielisyyttä (epäili vakoilijoiksi, syytti geschäftemacherilaisuudesta, lurjusmaisuudesta, sanoi olevansa valmis „ampumaan” empimättä moiset „petturit” j.n.e.). Pienimmätkin vihjaukset siitä, että hänkin on mennyt äärimmäisyyksiin (esim. vihjaukseni yksityiskirjeiden julkaisemisesta¹⁰⁷ ja sellaisen menettelyn varomattomuudesta), saivat G. V:n suorastaan hurjan kiihtyneeksi ja ärtymään tuntuvasti.

Tyytymättömyys kasvoi ilmeisesti sekä hänessä että meissä. Hänessä se ilmeni muun muassa seuraavassa: meillä oli toimituksen julkilausuman luonnos („Toimitukset”)*, jossa puhuttiin julkaisujen tehtävistä ja ohjelmasta: se oli (G. V:n mielestä) kirjoitettu „opportunistisessa” hengessä: työkumppanusten välisen polemiikin salliminen, vaatimaton äänensävy, huomautus mahdollisesta „ekonomistien” kanssa käydyin kiistan päättymisestä sovintoon j.n.e. Julkilausumassa korostettiin myös puolueeseen kuulumistamme ja halua toimia sen yhteenliittämiseksi. G. V. oli lukenut tämän lausuman yhdessä Arsenjevin ja V. I. Zsulitshin kanssa jo ennen minun tuloani, oli lukenut sanomatta vastaan mitään oleellista. Hän oli vain sanonut haluavansa parantaa tyyliä, tehdä se lennokkaammaksi kajoamatta ollenkaan ajatuksen kulkuun. Sitä varten A. N. Potresov oli jättänytkin lausuman hänelle. Saavuttuani G. V. ei virkanut minulle sanaakaan siitä, vaan muutaman päivän kuluttua, kun olin hänen luonaan, palautti julkilausuman minulle takaisin — siinä on, luovutan muka takaisin todistajien läsnäollessa, eheänä, en ole kadottanut. Kysyin, miksi hän ei ollut tehnyt siihen aiottuja muutoksia. Hän vastasi vältellen: senhän voi sitten myöhemminkin, se on nopeasti tehty, nyt ei kannata. Otin lausuman, korjailin sitä itse (se oli jo Venäjällä kirjoitettu alustava luonnos) ja luin sen toistamiseen (V. I:n läsnäollessa) G. V:lle, jota paitsi pyysin nyt *suoraan* häntä ottamaan sen ja korjailemaan sitä. Hän esitti taaskin verukkeita, sälyttäen tämän työn siinä vieressä istuneelle V. I:lle (mikä oli kerrassaan kummallista, koska emme olleet pyytäneet V. I:a tekemään sitä eikä hän olisi kyennytäkään korjailemaan sitä, „kohottamaan” sen sävyä ja tekemään lausuman manifestin luontoiseksi).

Näin jatkuivat asiat neuvottelukokoukseen asti (johon osallistui koko „Työn vapautus” ryhmä, G. V., P. B. ja V. I. ja me kaksi, kolmas meikäläinen¹⁰⁸ ei ollut läsnä). P. B. saapui vihdoin, ja kokous voitiin aloittaa. Kysymyksessä, joka koski suhdettamme Juutalaisten liittoon (Bundiin), G. V. osoitti fenomenaalista suvaitsemattomuutta julistaen sen suorastaan epäsosialidemokraattiseksi ja yksinkertaiseksi riistäjäjärjestöksi, joka riistää venäläisiä, sanoen, että

* Ks. tätä osaa, s. 301. *Toim.*

päämääränämme tulee olla tuon Bundin heittäminen ulos puolueesta, että juutalaiset ovat kaikki järjestään chauvinisteja ja natsionalisteja, että venäläisen puolueen pitää olla venäläinen eikä sen pidä antautua tuon „kyykkäarmeitten sukukunnan” „vangiksi” y.m. Mitkään vastaväitteemme näitä sopimattomia puheita vastaan eivät johtaneet mihinkään, ja G. V. pysyi täydellisesti kannassaan sanoen, ettemme yksinkertaisesti vielä tunne juutalaisia, ettei meillä ole elämäkokemusta asioimisesta juutalaisten kanssa. Mitään päätöslauselmaa ei tästä kysymyksestä tehty. „Julkilausuma” luettiin yhteisesti kokouksessa: G. V. käyttäytyi kummallisesti, oli vaiti, ei tehnyt mitään muutosesityksiä, ei noussut vastustamaan sitä, että siinä sallitaan polemiikki, yleensä hän aivan kuin jättäytyi syrjään, nimenomaan jättäytyi syrjään, ei halunnut ottaa osaa ja vain sivumennen letkautti myrkyllisen ja kiukkuisen huomautuksen, että hän (elikkä he, s.o. „Työn vapautus” ryhmä, jossa hän on diktaattori) ei kyllä olisi tuollaista julkilausumaa kirjoittanut. Tuo G. V:n ohimennen tekemä huomautus, mikä muuten oli lisähuomautuksena johonkin toisensisältöiseen lauseeseen, yllätti minut varsin epämiellyttävästi: on käynnissä toimittajakumppanusten neuvottelu ja sitten eräs toimittajakumppaneista (jota on *kaksi* kertaa pyydetty esittämään oma julkilausumaluonnoksenssa taikka ehdotuksensa meidän julkilausumaamme tehtävistä korjauksista) ei ehdota minkäänlaisia muutoksia, vaan ainoastaan huomauttaa sarkastisesti, että hän ei kyllä olisi kirjoittanut tuolla tavalla (noin arastellen, vaatimattomasti, opportunistisesti — hän halusi sanoa). Tämä jo osoitti selvästi, etteivät hänen ja meidän suhteemme ole normaalisia. Edelleen — sivuutan kokouksen vähemmän tärkeät kysymykset — asetetaan kysymys suhteesta Boboon¹⁰⁹ ja Mih. Iv. Tugan-Baranovskiin. Me olemme sillä kannalla, että heitä on *ehdollisesti* pyydetävä mukaan (G. V:n karkeus kiertämättä sysäsi meitä siihen: tahdoimme näyttää siten, että haluamme toisenlaista suhdetta. G. V:n mahdoton karkeus jotenkin suorastaan vaistomaisesti sysää protestoimaan, puolustamaan hänen vastustajiaan. Vera Ivanovna on huomauttanut varsin sattuvasti, että G. V. polemisoi aina niin, että lukijassa syntyy myötätunto hänen vastustajaansa kohtaan). G. V. ilmoittaa sangen kylmästi ja kuivasti olevansa täydellisesti eri mieltä ja on

mielenosoituksellisesti vaiti koko sen melko pitkän keskustelun ajan, mikä meillä on P. B:n ja V. I:n kanssa, jotka tuntuvat olevan valmiit suostumaan kantaamme. Koko aamu kuuluu jotenkin tavattoman raskaan mielialan vallitessa: asia on alkanut ilmeisesti kääntyä sellaiseksi, että G. V. asettaa uhkavaatimuksen — joko hän taikka noiden „lurjusten” kutsuminen. Nähdessämme sen minä ja Arsenjev päätimme molemmat myöntyä ja heti iltastunnon alussa sanoimme luopuvamme kannastamme „G. V:n vaatimuksesta”. Tämä ilmoitus otettiin vastaan vaitiololla (aivan kuin olisi ollut itsestään selvää, ettemme saata olla myöntymättä!). Meitä ärsytti aika tavalla tämä „uhkavaatimusten ilmapiiri” (kuten Arsenjev myöhemmin määritteli) — G. V:n halu hallita rajattomasti kävi selvästi ilmi. Jutellessamme aikaisemmin yksityiskeskustelussa Bobosta (illalla ollessamme metsässä kävelyllä, G. V., Arsenjev, V. I. ja minä) G. V. sanoi kiivaan väittelyn jälkeen asettaen kätensä olkapäälleni: „Hyvät herrat, enhän minä aseta ehtoja, käsittelemme ja päätämme kaikesta yhdessä sitten kokouksessa”. Tuo liikutti silloin minua kovasti. Mutta osoittautui, että kokouksessa kävi juuri päinvastoin: kokouksessa G. V. karttoi toverillista käsittelyä, oli kiukkuisesti vaiti ja tällä vaitiolollaan ilmeisesti „asetti ehdon”. Minusta se oli räikeä vilpillisyyden osoitus (vaikka en heti vielä määritellytkään näin selvästi vaikutelmiani), ja Arsenjev sanoi suoraan: „Tätä myönnytystä en anna hänelle anteeksi!”. Koitti lauantai. En enää tarkalleen muista, mistä meillä sinä päivänä oli puhe, mutta illalla, kun olimme kaikki yhdessä kävelemässä, syntyi uusi selkkaus. G. V. sanoi, että on tilattava eräältä henkilöltä (joka ei ollut vielä esiintynyt kirjallisuudessa, mutta jota G. V. halusi pitää filosofisena kyknä. Minä en tunne häntä; hän on tunnettu vain siitä, että ihailee sokeasti G. V:a) kirjoitus filosofisesta aiheesta ja niinpä G. V. sanoi: kehoitan häntä aloittamaan kirjoituksensa huomautuksella Kautskya vastaan — muka aika hanhi, josta on tullut jo „kriitikko” ja joka päästää „Neue Zeit” lehteen * „kriitikkojen” filosofisia kirjoituksia eikä anna täyttä liikkumisalaa „marxilaisille” (se on Plehanoville). Kuultuaan tuollaisesta jyrkästä hyökkäysaikeesta Kautskya vastaan (jota oli jo pyydetty

* — „Uusi Aika”. ¹¹⁰ Toim.

aikakauslehden avustajaksi) Arsenjev kiivastui ja asettui jyrkästi vastustamaan tuota aietta pitäen sitä sopimattomana. G. V. suuttua tuhahti ja kiukustui, itse puolestani yhdyin kannattamaan Arsenjevia. P. B. ja V. I. olivat vaiti. Puolisen tuntia myöhemmin G. V. lähti (olimme saattamassa häntä laivalle), jota paitsi koko loppuajan hän oli istunut vaiti, synkkänä kuin ukkospilvi. Hänen lähdettyään kaikki me tunsimme olomme ikään kuin helpommaksi ja keskustelu kävi „leppoiseksi”. Seuraavana päivänä, sunnuntaina (tänään on sunnuntai, 2 päivä syyskuuta. Siis se oli *vasta* viikko sitten!!! Mutta minusta tuntuu, kuin siitä olisi jo vuosi! Niin kaukaista se jo on!), kokous oli määrätty pidettäväksi G. V:n luona, eikä meillä huvilassa. Tulimme sinne — Arsenjev ensin, minä myöhemmin. G. V. lähettää P. B:n ja V. I:n sanomaan Arsenjeville, että hän, G. V., kieltäytyy tulemasta toimittajakumppaniksi ja haluaa olla tavallinen avustaja: P. B. poistuu, V. I. mutisee vallan hämmentyneenä ja poissa suunniltaan Arsenjeville: „George on tyytymätön eikä tahdo”... Astun sisään. G. V. avaa minulle oven ja ojentaa kätensä hieman kummallisesti hymyillen, minkä jälkeen poistuu. Astun huoneeseen, missä V. I. ja Arsenjev istuvat kummallisen näköisinä. No, mitä nyt, herrat? — sanon minä. G. V. tulee ja kutsuu meitä huoneeseensa. Siellä hän sanoo, että hänen on parasta olla avustajana, tavallisena avustajana, sillä muuten tulee vain kahnausta, että hänellä on nähtävästi toisenlainen käsitys asiasta kuin meillä, että hän ymmärtää ja kunnioittaa puoluekantaamme, mutta ei voi sille kannalle asettua. Tulkoon meistä toimittajia ja hänestä avustaja. Sen kuultuamme suorastaan ällistyiimme, aivan niin, ällistyiimme ja aloimme estellä. Silloin G. V. sanoo: no, jos yhdessä, niin kuinka rupeamme äänestämään, montako ääntä on? — Kuusi. — Kuusi on epämukavaa. — „No, olkoon G. V:lla 2 ääntä”, puuttuu V. I. puheeseen, „muuten hän jää aina yksin, — kaksi ääntä taktiikkakysymyksissä”. Me suostumme. Silloin G. V. ottaa ohjat käsiinsä ja alkaa toimittajan sävyllä määrällä aikakauslehden osastoista ja kirjoituksista jakaan näitä osastoja minkä yhdelle, minkä toiselle läsnäolijoista — äänensävyllä, joka ei salli vastaväitteitä. Istumme kaikki kuin puusta pudonneet suostuen välinpitämättömästi kaikkeen ja kykenemättä vielä sulattamaan tapahtunutta.

Tuntemme, että olemme joutuneet narrin asemaan, että huomautuksemme käyvät yhä aremmiksi, että G. V. „lykkää” ne (ei kumoa, vaan lykkää ne) yhä helpommin ja siekailemattomammin, että tämä „uusi systeemi” de facto * merkitsee kokonaan G. V:n täydellistä herravaltaa ja että G. V., käsittäen mainiosti sen, ei kainostele käyttäjä herruuttaan täyttä päätä eikä liioin kursaile kanssamme. Tajusimme, että meitä oli vedetty nenästä ja että olimme täydellisesti lyödyt, mutta emme olleet vielä täysin selvillä asemastamme. Mutta heti kun olimme jääneet kahden, heti kun olimme poistuneet laivasta ja lähteneet huvila-asuntoamme kohti, me molemmat rupesimme purkamaan sisuamme ja aloimme lasketella mitä raivokkaimpia ja kiukkuisimpia tiradeja G. V:tä vastaan.

Mutta ennen kuin alan selittää näiden tiradien sisältöä ja sitä, mihin ne johtivat, teen ensin pienen poikkeaman ja palaan takaisin. Minkä takia meitä niin kovasti suututti ajatus Plehanovin täydellisestä herruudesta (hänen herruutensa *muodosta* riippumatta)? Aikaisemmin olimme ajatelleet aina näin: meistä tulee toimittajia, heistä lähimpiä avustajia. Olin ehdottanut asetettavaksi asian muodollisesti siten ihan alunperin (jo Venäjällä), Arsenjev esitti, ettei muodollisesti asetettaisi kysymystä siten, vaan toimittaisiin mieluummin „hyvällä” (mikä mukamas johtaa aivan samaan)— ja minä suostuin. Mutta kumpikin olimme yhtä mieltä siitä, että toimittajina pitää olla meidän, toisaalta siksi, että „vanhukset” ovat äärimmäisen suvaitsemattomia, ja toisaalta siksi, että he eivät voi täsmällisesti tehdä tavallista raskasta toimitustyötä: vain nämä seikat saattoivat meidät ratkaisemaan asian siten, sen sijaan heidän aatteellisen johtonsa me tunnustimme aivan mielellämme. Keskusteluni Genevessä nuorten joukkoon kuuluvien Plehanovin lähimpien tovereitten ja kannattajien kanssa („Sotsial-demokrat” ryhmän¹¹¹ jäsenet, vanhat Plehanovin kannattajat, työntekijät, ei työläiset, vaan työntekijät, tavalliset toimenmiehet, jotka olivat rajattomasti uskollisia Plehanoville), nuo keskustelut vahvistivat minussa (ja Arsenjevissa) sitä käsitystä, että meidän on järjestettävä asia juuri siten: nämä kannattajat itse sanoivat meille suoraan, että toimituksen pitäisi olla Saksassa,

* — faktillisesti, itse asiassa. *Toim.*

sillä se tekee meidät riippumattomiksi G. V:sta, että jos faktillinen toimitustyö tulee olemaan vanhusten käsissä, niin se on merkitsevä hirveitä esteitä, jopa koko yrityksen romahtamista. Arsenjevkin oli samasta syystä ehdottomasti Saksan kannalla.

Kuvatessani sitä, miten „Iskra” oli vähällä sammua, pysähdyin siihen, että palasimme kotiin sunnuntai-iltana, uutta lukua elokuun 26 päivänä. Heti kun olimme jääneet kahden laivasta poistuttuamme, aloimme syyttää suorastaan ryöppynä suuttumuksen sanoja. Me aivan kuin purkauimme, painostava ilma muuttui ukkossääksi. Kävelimme myöhään yöhön pienen maalaiskylämme päästä toiseen, yö oli melko pimeä, ympärillä jyrähteli ukkonen ja välähteli salamoita. Kävelimme suuttumuksesta kiihtyneinä. Muistaakseni Arsenjev aloitti sanomalla, että henkilökohtaiset suhteensa Plehanoviin hän katsoo nyt iäksi katkenneiksi eikä uusi niitä koskaan: asialliset suhteet jäävät,— henkilökohtaiset suhteeni häneen ovat fertigt*. Hänen käyttäytymisensä on loukkaavaa — siinä määrin loukkaavaa, että se panee meidät epäilemään hänellä olevan sangen „likaisia” ajatuksia meistä (s.o. hän rinnastaa mielessään meidät Streber'eihin**). Hän kohtelee meitä ylimielisesti j.n.e. Yhdyin täydellisesti näihin syytöksiin. „Rakkauteni” Plehanoviin oli kuin pois pyyhkäisty, ja olin tavattoman pahoillani ja katkeroitunut. Koskaan, koskaan elämässäni en ollut suhtautunut kehenkään ihmiseen niin vilpittömällä arvonnolla ja kunnioituksella, vénération'illa***, kenenkään edessä käyttäytynyt niin „kuuliaisesti” — en koskaan ollut saanut niin tylyä „potkua”. Sillä tosiasiaa oli käynyt juuri siten, että me saimme potkun: meitä oli peloiteltu kuin lapsia, peloiteltu sillä, että aikuiset menevät pois ja jättävät meidät yksin, ja hätäännyttyämme (mikä häpeä!), meidät tuupattiin syrjään uskomattoman kursailemattomasti. Käsitimme nyt aivan selvästi, että Plehanovin aamullinen kieltäytyminen toimituskumppanuudesta oli vain tavallinen loukku, laskelmoitu shakkisiirto, ansa naiiveja „keikareita” varten: siitä ei voinut olla mitään epäilystä, sillä jos Plehanov olisi todella pelännyt toimituskumppanuutta, pelännyt jarruttavansa asiaa, pelännyt

* — lopussa. *Toim.*

** — kiipeilijöihin. *Toim.*

*** — syvällä arvonnolla, kunnioituksella. *Toim.*

aiheuttavansa turhaa kahnausta välillämme, — niin hän ei olisi mitenkään voinut helkistä myöhemmin osoittaa (ja osoittaa karkeasti), että hänen toimituskumppanuu-*tensa* merkitsee hänen *yksinomaista* toimittajavaltaansa. Mutta kun henkilö, jonka kanssa aiomme hoitaa läheistä yhteistä asiaa asettuen hänen kanssaan mitä lähimpiin intiimeihin suhteisiin, kun tällainen henkilö ryhtyy käyttämään shakkisiirtoja tovereitaan kohtaan, — silloin ei ole enää mitään epävarmuutta siinä, että hän on huono ihminen, nimenomaan huono, että hänessä ovat voimakkaita persoonallisen pikkumaisen itserakkauden ja kunnianhimon pyyteet, että hän on vilpillinen ihminen. Tämä löytö — meille se oli todellinen löytö! — järkytti meitä kuin ukkosen jyrähdys, sillä me molemmat olimme tähän hetkeen saakka pitäneet Plehanovista ja, kuten pidetylle ihmiselle ainakin, antaneet hänelle kaikki anteeksi, sulkeneet silmämme kaikilta hänen puutteellisuuksiltaan, uskotelleet itsellemme kaikin tavoin, ettei näitä puutteellisuuksia ole, että ne ovat pikkuseikkoja, että näihin pikkuseikkoihin kiinnittävät huomiota vain ne, jotka eivät anna riittävästi arvoa periaatteille. Ja nyt jouduimme itse havainnollisesti vakuuttumaan siitä, että nämä „pikku” puutteellisuudet voivat sysätä pois uskollisimmatkin ystävät, ettei mikään vakuuttuneisuus teoreettisesta oikeudellisuudesta voi saada unohtamaan hänen *poistyöntäviä* ominaisuuksiaan. Suuttumuksellamme ei ollut rajoja: ihanne oli lyöty rikki, ja poljimme nautinnolla sitä jalkoihimme kuin kukistettua epäjumalaa: mitä katkerimpia syytöksiä oli loputtomasti. Näin ei saal päättimme me. Me emme halua, emme ala *emmekä voi* toimia yhdessä tällaisissa oloissa! Jää hyvästi, aikakauslehti! Jätämme kaiken ja palaamme Venäjälle, siellä paneinme uudelleen toimeksi ja rajoitumme sanomalehteen. Emme halua olla pelinappuloina tuon miehen käsissä; toverisuhteita hän ei siedä eikä ymmärrä. Me emme saata ottaa toimitustehtävää *itsellemme*, ja sitä paitsi se olisi nyt suorastaan vastenmielistä, sehän olisi juuri sitä, kuin me todellakin tavoittelisimme vain toimittajan paikkoja, aivan kuin olisimme Streber’eitä, kiipeilijöitä, aivan kuin meissäkin olisi vaikuttamassa samanlainen, vain pienempikaliiberinen kunnianhimo... Vaikea on kuvata riittävän tarkasti mielialaamme tuona iltana: niin vaikea, raskas ja sekava mielentila se oli! Se oli oikea draama, erota kokonaan

siitä, mitä on hellinyt vuosikausia kuin rakkainta lapsu-kaista, mihin on erottamattomasti sitonut koko elämän-työnsä. Ja kaikki siitä syystä, että olimme aikaisemmin pitäneet Plehanovista: jollei tätä kiintymyksen tunnetta olisi ollut, jos olisimme suhtaantuneet häneen maltillisemmin, tasaisemmin, katsoneet häntä vähän sivummalta, niin olisimme käyttäytyneet toisin häntä kohtaan joutumatta kokemaan tällaista romahdusta sanan kirjaimellisessa mielessä, tällaista „moraalista saunoitusta”, niinkuin Arsenjev aivan oikein sanoi. Se oli elämän kovin kolaus meille, loukkaavan kova ja loukkaavan karkea. Nuoremmat toverit olivat „palvoneet” vanhinta äärettömästi kiintymyksestä häneen,— mutta hän tuo yhtäkkiä tähän kiintymykseen juonittelun henkeä ja panee heidät tuntemaan itsensä ei nuoremmiksi veljiksi, vaan tyhmelijä, joita vedetään nenästä, pelinappuloiksi, joita voidaan siirrellä miten halutaan, tai jopa taitamattomiksi Streber'eiksikin, joita on lujemmin säikäytettävä ja pantava matalaksi. Ja rakastunut nuoruus saa rakkautensa kohteelta katkeran opetuksen: kaikkiin ihmisiin pitää suhtautua „ilman hempeämielisyyttä”, on kannettava varalta kiveä povessa. Tällaisia katkeria sanoja vuodatimme sinä iltana loputtoman paljon. Romahduksen äkillisyys aiheutti luonnollisesti paljon liioitteluaikin, mutta pohjaltaan nämä katkerat sanat olivat paikallaan. Kiintymyksemme sokaisemina olimme käyttäytyneet oikeastaan kuin *orjat*, ja orjana oleminen on ala-arvoista, ja tuon tajuamisesta johtunutta mieliharmia lisäsi satakertaisesti vielä se, että „hän” itse oli avannut silmämme oman nahkamme kustannuksella...

Lopulta menimme huoneisiimme levolle siinä vahvassa päätöksessä, että heti huomenna ilmaisemme Plehanoville suuttumuksemme, kieltäydymme aikakauslehdestä ja matkustamme pois tyytyen vain sanomalehteen ja julkaisemaan aikakauslehden aineistoa kirjasiina: asia ei siitä muka kärsi, mutta itse vapaudumme lähemmistä suhteista „siihen mieheen”.

Seuraavana päivänä herään tavallista aikaisemmin: havahdun rappukäytävästä kuuluviin askeliin ja P. B:n ääneen, kun hän koputtaa Arsenjevin oveen. Kuulen, miten Arsenjev vastaa ja avaa oven — kuulen sen ja ajattelen itsekseni: riittäköhän Arsenjevillä sisua sanoa heti kaikki suoraan? parasta on sanoa heti, välttämättä heti, vitkas-

telematta. Peseydyttyäni ja pukeuduttuani menen Arsenjevin luo, joka on peseytymässä. Axelrod istuu nojatuolissa hieman teennäisen näköisenä. „Kas niin, N. N.”, Arsenjev sanoo kääntyen puoleeni, „olen jo sanonut P. B:lle päätöksestämme matkustaa Venäjälle ja vakaumuksestamme, ettei näin saa asioita hoitaa”. Yhdyn tietysti täydellisesti Arsenjeviin ja kannatan häntä. Kerromme Axelrodille kainostelematta kaiken, siinä määrin kainostelematta, että Arsenjev sanoo senkin, että epäilemme Plehanovin pitävän meitä Streber’einä. Axelrod on yleensä puolittain myötätuntoinen meille, pyörittää katkeroituneesti päätään ja näyttää äärimmäisen hermostuneelta, hämmennyneeltä ja nolostuneelta, mutta tässä hän panee pontevasti vastaan ja huutaa, että se ei ainakaan ole totta, että Plehanovilla on kyllä erilaisia puutteellisuuksia, muttei sitä, ja että tässä ei hän ole ollut epäoikeudenmukainen meille, vaan me hänelle, että tähän saakka hänkin oli valmis sanomaan Plehanoville: „Näetkös, mitä olet tehnyt — saat nyt itse syödä sopan, minä pesen käteni”, muttei nyt tohdikaan, koska näkee meidänkin taholta noin epäoikeudenmukaista suhtautumista. Hänen vakuuttelunsa eivät tietysti paljoakaan vaikuttaneet meihin, ja onneton P. B. oli kerrassaan surkean näköinen nähdessään, että päätöksemme on luja.

Poistuimme ulos yhdessä ja lähdimme varoittamaan V. I:a. Luultavinta oli, että hänelle tämä tieto „välien katkeamisesta” (sillä asia alkoi mennä juuri välien katkeamiseksi) oli oleva erikoisen raskas. Pelkään jopa sitä, oli Arsenjev sanonut edellisenä iltana, pelkään ihan tosissani, että hän tekee itsemurhan...

En unohda koskaan, missä mielentilassa me kolme silloin astuimme ulos: „aivan kuin kulkisimme ruumislaatossa”, ajattelin itsekseni. Tosiaankin astuimme kuin ruumislaatossa, äänettöminä, katse maahan luotuna, äärettömän masentuneina järjettömän, hullun, tolkkuttoman menetyksen johdosta. Ikään kuin jonkin kiroissa! Kaikki oli ollut järjestymässä, kääntymässä paremmaksi niin pitkien vaivojen ja epäonnistumisten jälkeen, ja sitten äkkiä rynnistää rajusää — ja loppu, kaikki luhistuu jälleen. Ei tehnyt mieli uskoa oikein omaa itseään (ihan samoin kuin et usko itseäsi ollessasi läheisen henkilön kuoleman aiheuttaman vastakokemasi järkytyksen vallassa) — minäkö se

tosiaankin olen, kiihkeä Plehanovin ihailija, joka nyt puhun hänestä näin kiukkuisesti ja olen menossa huulet tiukasti yhteen puristettuina ja pirun kylmin tuntein sanomaan hänelle kylmiä ja purevia sanoja, melkein pä ilmoittamaan hänelle „välien katkaisemisesta”? Onko tämä tosiaan todellisuutta eikä pahaa unta?

Tuo vaikutelma ei hävvennyt myöskään keskustellessamme V. I:n kanssa. Hän ei osoittanut erikoisen räikeästi kiihtymystään, mutta näkyi olevan hirveän masentunut, ja pyyteli, miltei rukoilemalla rukoili meitä, emmekö silti voisi luopua päätöksestämme, eikä silti voitaisi yrittää, ehkei se itse asiassa olekaan niin kauheata, työssä välit paranevat, työssä eivät tule niin pahasti näkymään hänen luonteensa vastenmieliset piirteet... Tuo oli äärimmäisen raskasta — kuulla noita vilpittömiä pyyntöjä henkilöltä, joka oli heikko Plehanovin edessä, mutta ehdottomasti vilpitön ja kiihkeän uskollinen asialle, henkilöltä, joka „orjan sankaruudella” (Arsenjevin sanonta) kantoi plehanovilaisuuden iestä. Se oli siinä määrin raskasta, että toisinaan minusta tuntui totta tosiaan siltä, että tyrskähdän itkuun... Ruumissaatossa kulkiessa itku pääsee herkimmin juuri silloin, kun aletaan puhua säälin ja epätoivon sanoja...

Me lähdimme P. B:n ja V. I:n luota. Lähdimme, söimme päivällisen, lähetimme Saksaan kirjeet, että matkustamme sinne, että *pysäyttäisivät koneen*, lähetimme siitä sähkösanomankin (jo ennen keskustelua Plehanovin kanssa!), eikä kumpikaan meistä hituistakaan epäillyt sen tarpeellisuutta, mitä teimme.

Päivällisen jälkeen lähdimme jälleen sovittuna aikana P. B:n ja V. I:n luo, missä Plehanovin piti jo olla saapuvilla. Juuri kun olemme pääsemässä perille, he kaikki kolme astuvat ulos. Tervehdimme toisiamme vaiteliaina — Plehanov muuten yrittää keskustella muista asioista (olimme pyytäneet P. B:a ja V. I:a varoittamaan häntä, joten hän tietää jo kaiken) — palaamme sisälle ja istuudumme. Arsenjev alkaa puhua — hillitysti, kuivasti ja lyhyesti, ettemme usko mahdolliseksi jatkaa työtä välien ollessa sellaisia, *jollaisiksi* ne eilen muodostuivat, että olemme päättäneet matkustaa Venäjälle neuvottelemaan sikäläisten tovereitten kanssa, koska emme enää ota ratkaisua vastuullemme, että toistaiseksi täytyy luopua aikakauslehdestä. Plehanov on hyvin tyyni, hillitty, nähtävästi hän hallitsee itsensä täysin

ja ehdottomasti, ei jälkeäkään Pavel Borisovitshin taikka Vera Ivanovnan hermostuneisuudesta (on muka ollut pahemmissakin pintehissä! ajattelemme me kiukkuisina katsellessamme häntä!). Hän tiukkaa, mistä oikeastaan on kysymys. „Me olemme uhkavaatimusten ilmapiirissä”, sanoo Arsenjev ja kehittelee hieman tätä ajatusta. „Pelkäsittekö, että ensimmäisen numeron jälkeen teen teille tenän toisen edellä, vai mitä?” Plehanov kysyy käyden kimp-puumme. Hän luuli, ettei meillä ole rohkeutta sanoa sitä. Mutta minä vastaan samoin kylmästi ja rauhallisesti: „Eroaako tämä millään siitä, mitä A. N. sanoi? Hänhän sanoi juuri sitä samaa”. Plehanovia näytti hieman riipai-sevan. Hän ei ollut odottanut tuollaista äänensävyä, tuol-laista kuivakiskoista ja avomielistä syytöstä. „No, koska olette kerran päättäneet matkustaa, niin mitäs juttuamista tässä sitten on”, sanoo hän, „minulla ei siihen ole mitään sanomista, asemani on perin kummallinen: teillä on vain vaikutelmia ja vaikutelmia, eikä muuta: teille on syntynyt sellaisia vaikutelmia, että olen huono ihminen. No, minkä minä sille mahdan?” — „Meidän vikamme lienee ehkä se”, sanoin haluten kääntää keskustelun pois tästä „mahdotto-masta” aiheesta, „että olemme yrittäneet liian roimasti koettelematta pohjaa”. — „Ei, jos puhutaan suoraan”, vastasi Plehanov, „niin teidän vikanne on se, että (ehkäpä siihen on vaikuttanut Arsenjevin hermostuneisuuskin) olette antaneet liian suuren merkityksen sellaisille vaikutelmille, joille ei olisi pitänyt antaa lainkaan mitään merkitystä”. Olemme vaiti ja sanomme sitten, että nyt siis voidaan tois-taiseksi rajoittua kirjasiin. Plehanov suuttuu: „En ole ajatellut enkä ajattele kirjasia. *Minuun älkää luottako*. Jos te lähдете, niin enhän minä rupea istumaan kädet ristissä ja saatan ryhtyä johonkin toiseen yritykseen ennen takaisin paluutanne”.

Ei mikään alentanut siinä määrin Plehanovin arvoa minun silmissäni kuin nämä hänen sanansa, kun perästä päin muistelin niitä ja harkitsin niitä kaikin puolin. Tuo oli niin karkea uhkaus, niin huonosti harkittua peloittelua, että se saattoi vain „tehdä lopun” Plehanovista paljasta-malla hänen „politiikkansa” meitä kohiaan: riittää muka, kun kunnolla säikäyttää heitä...

Emme kuitenkaan kiinnittäneet uhkaukseen *vähäisintäkään huomiota*. Purin vain vaiti huuleni yhteen: hyvä,

muka, sinä siis niin — no, à la guerre comme à la guerre *, mutta kylläpä olet hölmö, jollet huomaa, ettemme enää ole entisiä, että olemme yhdessä yössä kokonaan uudesti syntyneet.

Ja niinpä huomattuaan, ettei uhkaus tehoa, Plehanov koettaa toista manööveria. Tosiaankin, voiko olla nimittämättä manööveriksi sitä, kun hän heti muutaman minuutin kuluttua alkoi puhua siitä, että väliemme katkeaminen on hänelle samaa kuin täydellinen luopuminen poliittisesta toiminnasta, että hän luopuu siitä ja syventyy kokonaan tieteelliseen, puhtaasti tieteelliseen kirjallisuuteen, sillä ellei hän kerran voi meidän kanssamme toimia, niin ei hän sitten voi kenenkään kanssa... Kun ei peloittelu tehoa, niin ehkäpä imartelu auttaa!.. Mutta peloittelun *jälkeen* tuo saattoi tehdä vain tympäisevän vaikutuksen... Keskustelu päättyi lyhyeen, asia ei sujunut; nähtyään sen Plehanov otti puheeksi venäläisten julmuudet Kiinassa, mutta hän oli melkein yksin äänessä, ja kohta me erosimme.

- Plehanovin lähdettyä ei keskustelussa P. B:n ja V. I:n kanssa ollut enää mitään mielenkiintoista eikä oleellista: P. B. koetti parhaansa mukaan todistaa meille, että Plehanovkin on murtunut, että synty lankeaa nyt meidän omalle tunnollemme jos matkustamme ilman muuta pois y.m. y.m. Yksityiskeskustelussa Arsenjevin kanssa V. I. tunnusti, että „George” on aina ollut sellainen, tunnusti oman „orjan sankaruutensa”, tunnusti, että „Plehanoville se on opiksi”, jos me lähdemme.

* Loppuillan vietimme tarkoituksettomasti, painostavan tunnelman vallassa.

Seuraavana päivänä, tiistaina elokuun 28 päivänä uutta lukua, oli matkustettava Geneveen ja sieltä Saksaan. Arsenjev (joka tavallisesti nousee ylös myöhään) herättää minut varhain aamulla. Olen hämmästynyt: hän sanoo nukkuneensa huonosti ja keksineensä viimeisen mahdollisen kombinaation, jotta asia saataisiin edes jotenkuten luistamaan ja ettei *persoonallisten* välien rikkoutumisen takia annettaisi raueta vakavan *puoluehankkeen*. Julkaisemme *kirjoituskokoelman* — koska aineisto on jo tiedossa ja yhteydet kirjapainoon kunnossa. Julkaisemme ensi alkuun kokoelman nykyisten epämääräisten toimittajasuhteiden vallitessa,

* — sodassa sodan tavalla. *Toim.*

ja sittenpä hän nähdään: kokoelmasta on yhtä helppo siirtyä niin aikakauslehteen kuin kirjasiinkin. Jos taas Plehanov rupeaa itsepintaiseksi, niin hitto hänestä, ainakin tiedämme tehneemme kaiken voitavamme... Niin päätettiin.

Lähdemme ilmoittamaan siitä Pavel Borisovitshille ja Vera Ivanovnalle ja tapaamme heidät tiellä: he olivat tulossa meille. He suostuvat tietysti mielellään, ja P. B. ottaa tehtäväkseen puhua asiasta Plehanoville ja saada hänet suostumaan.

Saavumme Geneveen ja meillä on *viimeinen keskustelu* Plehanovin kanssa. Hän ottaa sellaisen sävyn, ikään kuin olisi tullut vain ikävä väärinkäsitys hermostuneisuuden pohjalla: kyselee osaaottavasti Arsenjeviltä tämän vointia ja miltei syleilee häntä — tämä on vähällä hypähtää syrjään. Plehanov suostuu kokoelmahankkeeseen: me sanomme, että toimituspuolen järjestelyä koskevassa kysymyksessä on mahdollista kolme kombinaatiota (1. me olemme toimittajia, hän avustaja; 2. me kaikki olemme toimittajakumppaneita; 3. hän on toimittaja ja me avustajia), että otamme Venäjällä pohdittavaksi kaikki nämä kolme kombinaatiota, laadimme luonnoksen ja tuomme tänne. Plehanov sanoo kieltäytyvänsä jyrkästi kolmannesta kombinaatiosta, vaatii päättäväisesti *tämän* kombinaation jätettäväksi kokonaan pois, sen sijaan *molempiin* edellisiin hän *suostuu*. Niin päätettiinkin: toistaiseksi, *kunnes esitämme* luonnoksen toimitustyön uudesta järjestyksestä, jätämme voimaan vanhan järjestyksen (kaikki kuusi ovat toimituskumppaneita, jota paitsi Plehanovilla on 2 ääntä).

Plehanov esittää sitten toivomuksensa saada tarkoin tietää, mistä oikeastaan oli kysymys, minkä vuoksi olemme tyytymättömiä. Huomautan, että lienee ehkä parempi, jos kiinnitämme enemmän huomiota siihen, mitä tulee olemaan eikä siihen, mitä on ollut. Mutta Plehanov vaatii, että asiasta on saatava selvä, päästävä selvyys. Sukeutuu keskustelu, johon osallistumme melkein yksinomaan Plehanov ja minä — Arsenjev ja P. B. ovat vaii. Keskustelu sujuu melko tyynesti, jopa aivan tyynesti. Plehanov sanoo huomanneensa, että hänen kieltonsa Struveen nähden olisi suututtanut Arsenjevia, — huomautan, että, päinvastoin, hän asetti meille ehtoja, vaikka aikaisemmin metsässä oli sanonut, ettei aseta ehtoja. Plehanov puolustelee itseään: enhän minä sen takia ollut vaii, että olisin asettanut ehtoja, vaan

siksi, että kysymys oli minulle selvä. Puhun polemiikin sallimisen välttämättömyydestä ja meidän kesken tapahtuvan äänestyksen välttämättömyydestä.— Plehanov myöntää tämän viimeksi mainitun, mutta sanoo: osakysymykset tietysti äänestyksellä, mutta peruskysymyksiin nähden se on mahdotonta. Väitän, että juuri perus- ja osakysymysten välillä ei aina ole helppoa tehdä eroa, että juuri tästä eron-teosta onkin äänestettävä toimittajakumppanusten kesken. Plehanov tenää vastaan sanoen, että se on jo omantunnon asia, että ero peruskysymysten ja osakysymysten välillä on selvä juttu, ettei siinä ole mitään äänestämistä. Siihen kiistaan — onko toimittajakumppanusten kesken äänestäminen sallittavaa, kun kysymyksessä on perus- ja osakysymysten erottaminen toisistaan, me sitten takerruimmekin pääsemättä askeltakaan eteenpäin. Plehanov näytti koko taitonsa, esimerkkiensä, vertaustensa, sutkauksiensa ja sitaattiansa koko loistavuuden, mikä sai väkisinkin nauramaan, mutta tuon kysymyksen hän sittenkin hämäsi sanomatta suoraan: ei. Tulin siihen vakaumukseen, että tässä kohdassa hän nimenomaan ei voinut antaa periksi, hän ei voinut luopua „individualismistaan” eikä omista „uhkavaatimuksistaan”, sillä sellaisista kysymyksistä hän ei olisi ryhtynyt äänestämään, vaan olisi nimenomaan alkanut asettaa uhkavaatimuksia.

Saman päivän illalla matkustin näkemättä enää ketään „Työn vapautus” ryhmän jäsenistä. Päätimme olla puhumatta tapahtuneesta kenellekään, paitsi läheisimmille henkilöille,— päätimme säilyttää les apparences¹¹², olla antamatta vihollisille aihetta riemuun. Ulkonaisesti oli aivan kuin ei mitään olisi tapahtunutkaan, koko koneen pitää toimia edelleen niinkuin oli toiminutkin,— vain sisällä oli jokin kieli katkennut, ja hyvien henkilökohtaisten suhteiden tilalle olivat tulleet kuivakiskoiset, asialliset suhteet alinomaisine laskelmoimisineen: *formulan si vis pacem, para bellum* * mukaisesti.

Mielenkiintoista on vain mainita vielä eräs keskustelu, joka minulla oli samana iltana Plehanovin erään läheisimmän toverin ja kannattajan, „Sotsial-demokrat” ryhmän jäsenen kanssa. En maininnut sanallakaan hänelle siitä, mitä oli tapahtunut, sanoin vain, että julkaisu on suunni-

* — Jos tahdot rauhaa, niin hankkiudu sotaan. *Toim.*

teltu, kirjoitukset määriteltä — on aika toimia. Keskustelin hänen kanssaan, miten asia olisi käytännöllisesti järjestettävä: hän oli täydellisesti sitä mieltä, että vanhukset eivät kerta kaikkiaan kykene toimitustyöhön. Juttelin „kolmesta kombinaatiosta” ja kysyin häneltä suoraan: mikä niistä hänen mielestään oli paras? Hän vastasi suoraan ja empi- mättä: ensimmäinen (me toimittajiksi, he avustajiksi), mutta että aikakausjulkaisu tulee todennäköisesti jäämään Plehanoville ja teille sanomalehti.

Sitä mukaa kun loittonimme kauemmaksi tuosta tapauksesta, aloimme suhtautua siihen rauhallisemmin ja tulla siihen vakaumukseen, ettei ole lainkaan järkevää luopua hankkeesta, ettei meillä toistaiseksi ole mitään syytä pelätä ryhtyä toimittamaan (*kokoelmaa*) ja että juuri meidän on siihen käytävä käsiksi, sillä muuten ei ole kerrassaan mitään mahdollisuutta saada koneisto toimimaan hyvin eikä estää asiaa raukeamasta Plehanovin hajoittavien „ominaisuuksien” takia.

N:iin¹¹³ saavuttaessa, syyskuun 4 tai 5 päivänä, olimme jo kehittäneet ehdotelmaluonnoksen meidän välisistä *muodollisista* suhteista (aloin jo matkalla rautatievaunussa kirjoittaa tätä luonnosta), ja tämän luonnoksen mukaan meistä tehtiin toimittajia ja heistä avustajia, joilla on äänestys-oikeus kaikissa toimitusasioissa. Päätimme harkita tätä luonnosta yhdessä Jegorin (Martovin) kanssa ja esittää sen sitten heille.

Kipinän uudelleen syttymisestä alkoi taas *olla toiveita*.

Kirjoitettu syyskuun alussa 1900

*Julkaistu ensi kerran v. 1924
I Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

SOPIMUSLUONNOS¹¹⁴

1. Koska ulkomainen „Sotsial-demokrat” ryhmä ja „Zarja” kokoelmaa ja „Iskra” lehteä julkaiseva venäläinen ryhmä ovat peruskatsomuksissaan solidaarisia ja niiden käytännölliset tehtävät yhtäpitäviä, mainitut järjestöt solmivat keskenään liiton.

2. Molemmat ryhmät antavat toinen toisilleen kaikinpuolista tukea:

ensiksi, kirjallisessa suhteessa. „Työn vapautus” ryhmä osallistuu mitä läheisimmin „Zarja” kokoelman ja „Iskra” lehden toimitustyöhön *;

toiseksi, kirjallisuuden saattamisessa perille ja levittämisessä, vallankumouksellisten yhteyksien laajentamisessa ja lujittamisessa sekä aineellisten varojen hankkimisessa.

3. „Iskra” ryhmän edustajina ulkomailla ovat „Sotsial-demokrat” ryhmä ja erikoiset „Iskran” asiamiehet.

4. Kirjeet ja paketit, joita ulkomailta postitetaan „Iskra” ryhmälle, lähetetään „Sotsial-demokrat” ryhmän osoitteella. Niissä tapauksissa, jolloin joku „Iskra” ryhmän jäsenistä on ulkomailla, koko posti lähetetään hänelle. Ellei ulkomailla sillä kertaa ole ketään „Iskra” ryhmän jäsenistä, niin „Sotsial-demokrat” ryhmä ja „Iskran” erikoisasiamiehet ottavat huollettavakseen sen asiat.

Kirjoitettu syyskuun alussa 1900

*Julkaistu ensi kerran v. 1940
aikakauslehden „Proletarskaja
Revoljutsija” 3. n:rossa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* Tämän osallistumisen ehdot on määritelty erikoisessa sopimuksessa.¹¹⁵

„ISKRAN“ TOIMITUKSEN JULKILAUSUMA ¹¹⁶

TOIMITUKSELTA

Ryhtyessämme julkaisemaan poliittista sanomalehteä „Iskraa”, pidämme välttämättömänä sanoa muutaman sanan siitä, mihin me pyrimme ja miten käsitämme tehtävämme.

Elämme parhaillaan äärimmäisen tärkeää ajankohtaa Venäjän työväenliikkeen ja Venäjän sosialidemokratian historiassa. Viime vuosille on luonteenomaista sosialidemokratismien aatteiden hämmästyttävän nopea leviäminen intelligenssimme keskuudessa, ja tätä yhteiskunnallisen ajattelun virtausta vastaan rientää itsenäisesti syntynyt teollisuusproletariaatin liike, proletariaatin, joka alkaa yhdistyä ja taistella sortajiaan vastaan, pyrkiä kiihkeästi sosialismiin. Kaikkialle ilmaantuu työläisten ja intelligentti-sosialidemokraattien kerhoja, levitetään paikallisia agitatiolehtisiä, kasvaa sosialidemokraattisen kirjallisuuden kysyntä ylittäen runsaasti sen tarjonnan, eivätkä hallituksen tehostetut vainotoimenpiteet pysty estämään tätä liikettä. Vankilat ovat tupaten täynnä, karkoituspaikat tulvillaan, melkein joka kuukausi kuullaan „paloista” kaikilla Venäjän kulmilla, salaisten kuljetusten kaappauksista, kirjallisuuden ja kirjapainojen takavarikoimisista, mutta liike kasvaa yhä, valtaa yhä enemmän alaa, tunkeutuu yhä syvemmälle työväenluokkaan, vetää yhä enemmän puoleensa yhteiskuntapiirien huomiota. Ja Venäjän koko taloudellinen kehitys, koko Venäjän yhteiskunnallisen ajattelun ja Venäjän vallankumousliikkeen historia takaavat sen, että sosialidemokraattinen työväenliike tulee kasvaamaan kaikista esteistä huolimatta ja on loppujen lopuksi raivaava esteet tieltään.

Mutta toisaalta liikkeemme pääpiirteenä, joka on erikoidesti pistänyt silmään viime aikana, on sen pirstoutuneisuus, sen niin sanoaksemme näpertelymäinen luonne: paikalliset kerhot syntyvät ja toimivat toisistaan irrallisina ja jopa (mikä on erittäin tärkeätä) irrallisina niistäkin kerhoista, jotka ovat toimineet ja toimivat samoissa keskuksissa; ei muodostu perinteitä, puuttuu jatkuvaisuutta ja paikallinen kirjallisuus kokonaisuudessaan heijastaa pirstoutuneisuutta ja yhteyden puuttumista siihen, mitä Venäjän sosialidemokratia jo on saanut aikaan.

Se, ettei tämä pirstoutuneisuus vastaa liikkeen voimakkuudesta ja laajuudesta johtuvia vaatimuksia, muodostaa mielestämme kriittillisen momentin liikkeen kehityksessä. Itse liikkeessä tuntuu hillittömän voimakkaasti vakiintumisen, määrätyn fysionomian ja organisaation luomisen tarve, samalla kun käytännöllisesti toimivien sosialidemokraattien keskuudessa ei läheskään kaikkialla tajuta tätä liikkeen korkeampaan muotoon siirtymisen välttämättömyyttä. Melko laajoissa piireissä on päinvastoin havaittavissa aatteellista horjuntaa, viehättymistä muotiin tulleen „marxilaisuuden kritiikkiin” ja „bernsteiniläisyyteen”, niin sanotun „ekonomistisen” suunnan katsomusten leviämistä ja välittömästi sen yhteydessä — pyrkimystä pidättää liikettä sen alimmalla asteella, pyrkimystä lykätä taka-alalle vallankumouksellisen puolueen perustamistehtävä, puolueen, joka taistelisi koko kansan etunenässä. Että Venäjän sosialidemokraattien keskuudessa on havaittavissa tuontapaista aatteellista horjuntaa, että ahdas käytännöllisyys, irrallisenä liikettä kokonaisuudessaan käsittävästä teoreettisesta valaistuksesta, uhkaa viedä liikkeen väärälle tielle, *se on tosiasia*, sitä ei voi epäillä kukaan, joka välittömästi tuntee asiain tilan useimmissa järjestöissämme. Ja on olemassa kirjallisiakin tuotteita, jotka vahvistavat sen: mainittakoon vaikkapa „Credo”*, joka on jo aiheuttanut täysin oikeutetun vastalauseen, „„Rabotshaja Myslin” erillislite” (syyskuu, 1899), joka on niin selväpiirteisesti tuonut ilmi sen tendenssin, mikä on läpikäyväenä koko „Rabotshaja Mysl” lehdessä; taikka vihdoin pietarilaisen „Työväenluokan itsevapautusryhmän”¹¹⁷ antama julistus, joka on laadittu samaisen „ekonomismin” hengessä. Ja *kerrassaan väärä*

* — uskontunnustus, ohjelma, maailmankatsomuksen esitys. *Toim.*

„Изъ искры возгорится пламя“.
Отвѣтъ декабристовъ Пушкину.

ОТЪ РЕДАКЦИИ.

Предпринимая издание политической газеты — „Искра“, мы считаемъ необходимымъ сказать нѣсколько словъ о томъ, къ чему мы стремимся и какъ понимаемъ свои задачи.

Мы переживаемъ крайне важный моментъ въ исторіи русскаго рабочаго движенія и русской социалдемократіи. Послѣдніе годы характеризуются поразительно быстрымъ распространениемъ социалдемократическихъ идей среди нашей интеллигенціи, а на встрѣчу этому теченію общественной мысли идетъ самостоятельно возникшее движеніе промышленнаго пролетаріата, который начинаетъ объединяться и бороться противъ своихъ угнетателей, начинаетъ съ жаждою стремиться къ социализму. Кружки рабочихъ и социалдемократовъ интеллигентовъ появляются повсюду, распространяются мѣстные агитационные листки, растетъ спросъ на социалдемократическую литературу, далеко обогняя предложение, а усиленные правительственныя преслѣдованія не въ силахъ удерживать этого движенія. Биткомъ набиты тюрьмы, переполнены мѣста ссылки, чуть не каждый мѣсяцъ слышно о „провалахъ“ во всѣхъ концахъ Россіи, о поимкѣ транспортовъ, о конфискаціи литературы и типографій, но движеніе все растетъ, захватываетъ все большій районъ, все глубже проникаетъ въ рабочій классъ, все больше привлекаетъ общественное вниманіе. И все экономическое развитіе Россіи, вся исторія русской общественной мысли и русскаго революціоннаго движенія речуютъ за то, что социалдемократическое рабочее движеніе будетъ расти несмотря на всѣ препятствія и въ концѣ концовъ — преодолѣтъ ихъ.

Но, съ другой стороны, главная черта нашего движенія, которая особенно бросается въ глаза въ послѣднее время, — его раздробленность, его, такъ сказать, кустарный характеръ: мѣстные кружки возникаютъ и дѣйствуютъ независимо другъ отъ друга и даже (что особенно важно) независимо отъ кружковъ, дѣйствовавшихъ и дѣйствующихъ въ тѣхъ же центрахъ; не устанавливается традиціи, нѣтъ преемственности, и мѣстная литература всецѣло отражаетъ раздробленность и отсутствіе связи съ тѣмъ, что уже создано русской социалдемократіей.

Несоотвѣтствіе этой раздробленности съ запросами, вызываемыми силою и широкой движенія, создаетъ, по нашему мнѣнію, критическій моментъ въ его развитіи. Въ самомъ движеніи съ неудержимой силою сказывается потребность упрочиться, выработать опредѣленную фizioномію и организацію, а между тѣмъ въ средѣ практически дѣйствующихъ социалдемократовъ необходимость такого перехода къ высшей формѣ движенія сознается далеко не вседѣ. Въ довольно широкихъ кругахъ наблюдается, наоборотъ, шатанье мысли, увлеченіе модной „критикой марксизма“ и „бернштейнщадой“, распространение взглядовъ такъ называемаго „экономическаго“ направленія и въ неразрывной связи съ этимъ — стремленіе задержать движеніе на его низшей стадіи, стремленіе отодвинуть на второй планъ задачу образованія революціонной партіи, ведущей борьбу во главѣ всего народа. Что подобнаго рода шатанье мысли наблюдается

среди русскихъ социалдемократовъ, что узкій практицизмъ, оторванный отъ теоретическаго освѣщенія движенія въ его цѣляхъ, грозитъ совратить движеніе на ложную дорогу, это фактъ; въ этомъ не могутъ усомниться люди, непосредственно знакомые съ положениемъ дѣлъ въ большинствѣ нашихъ организацій. Да есть и литературныя произведенія, подтверждающія это: стоитъ назвать хотя бы „Credo“, вызвавшее уже вполне законный протестъ, „Отдѣльное приложение къ Рабочей Мысли (сент. 1899)“, столь рельефно выразившее тенденцію, проникающую всю газету „Рабочая Мысль“, или наконецъ — воззваніе петербургской „Группы Самоосвобожденія Рабочаго Класса“, составленное въ духѣ того же „экономизма“. И совершенно невѣрно утвержденіе „Рабочаго Дѣла“, что „Credo“ представляетъ собою не больше какъ мнѣніе единичныхъ лицъ, что направленіе „Рабочей Мысли“ выражаетъ лишь сумбуризмъ и безтактность ея редакціи, а не особое направленіе въ самомъ ходѣ русскаго рабочаго движенія.

А рядомъ съ этимъ въ произведеніяхъ писателей, которыхъ читающая публика, съ большимъ или меньшимъ основаніемъ, считала до сихъ поръ видными представителями „легальнаго“ марксизма, все болѣе и болѣе обнаруживается поворотъ къ воззрѣніямъ, сближающимся съ буржуазной апологетикой. Результатомъ всего этого и является тотъ разбродъ и та анархія, благодаря которымъ экзъ-маркенизмъ или вѣрнѣе экзъ-социализмъ Бернштейнъ, перечисляя свои успѣхи, могъ печатно заявить, не встрѣчая возраженій, будто большинство дѣйствующихъ въ Россіи социалдемократовъ состоитъ изъ его послѣдователей.

Мы не хотимъ преувеличивать опасность положенія, но закрывать на нее глаза было бы неизмѣримо вреднѣе; вотъ почему мы отъ всей души приветствуемъ рѣшеніе „Группы Освобожденія Труда“ возобновить ея литературную дѣятельность и начать систематическую борьбу противъ попытокъ извращенія и ополченія социалдемократизма послѣдователями.

Практическій выводъ изъ всего этого такой: мы, русскіе социалдемократы, должны сплотиться и направить всѣ усилія на образованіе крѣпкой партіи, борющейся подъ единымъ знаменемъ революціонной социалдемократіи. Именно эта задача была намѣчена уже Съѣздомъ 1898 года, образовавшимъ Российскую Социалдемократическую Рабочую Партію и опубликовавшимъ ея Манифестъ.

Мы признаемъ себя членами этой партіи, вполне разделяемъ основныя идеи „Манифеста“ и придаемъ ему важное значеніе, какъ открытому заявленію ея цѣлей. Поэтому для насъ, какъ членовъ партіи, вопросъ о ближайшей и непосредственной нашей задачѣ ставится такимъ образомъ: какой планъ дѣятельности должны мы принять, что бы достигнуть возможно болѣе прочнаго возобновленія партіи?

Обычный отвѣтъ на этотъ вопросъ состоитъ въ томъ, что необходимо снова выбрать центральное учрежденіе и поручить ему возобновить органъ партіи. Но въ переживаемый нами періодъ разброда такой простой путь едва ли былъ бы цѣлесообразенъ.

Erillisen lehtisen
„Iskran” toimittuksen julkilausuma”
ensimmäinen sivu.— 1900

Pienennetty

on se „Rabotsheje Delon”¹¹⁸ väite, ettei „Credo” sinänsä edusta enempää kuin muutamien henkilöiden mielipidettä, että „Rabotshaja Myslin” suunta kuvastaa vain sen toimiskunnan sekavuutta ja tahdittomuutta, eikä erikoista suuntausta Venäjän työväenliikkeen kehityksessä.

Mutta rinnan sen kanssa kirjailijoiden teoksissa, kirjailijoiden, joita lukeva yleisö on suuremmalla tai pienemmällä syyllä pitänyt tähän saakka „legaalisena” marxilaisuuden huomattavina edustajina, tulee yhä enemmän ja enemmän ilmi käänne sellaisten katsomuksien kannalle, jotka lähen-televät porvarillista apologetiikkaa. Kaiken tämän tulok-sena onkin se hoipertelu ja se anarkia, minkä ansiosta ex-marxilainen taikka oikeammin ex-sosialisti Bernstein saattoi saavutuksiaan luetellessaan sanoa kenenkään vas-taanpanematta painetussa sanassa, että muka enemmistö Venäjällä toimivista sosialidemokraateista on hänen kan-nattajiaan.

Emme halua liioitella tilanteen vaarallisuutta, mutta suunnattomasti vahingollisempaa olisi sulkea silmät näke-mästä sitä; senpä tähden tervehdimme kaikesta sydämes-tämme sitä, että „Työn vapautus” ryhmä on päättänyt aloittaa uudelleen kirjallisen toimintansa ja ryhtyä järjes-telmälliseen taisteluun sosialidemokratismien väärentämis- ja mataloittamisyrityksiä vastaan.

Käytännöllinen johtopäätös kaikesta tästä on seuraava: meidän, Venäjän sosialidemokraattien, on liityttävä tiiviim-min yhteen ja suunnattava kaikki voimat vallankumouk-sellisen sosialidemokratian yhtenäisen lipun alla taistele-van lujan puolueen luomiseen. Juuri tämän tehtävän viitoitti jo vuonna 1898 pidetty edustajakokous, joka perusti Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen ja julkaisi sen „Manifestin”.

Me tunnustamme olevamme tämän puolueen jäseniä, olemme täysin samaa mieltä „Manifestin” perusajatusten kanssa ja annamme sille tärkeän merkityksen sen päämää-rien avoimena julistuksena. Sen tähden meille, puolueen jäseninä, kysymys lähimmästä ja välittömästä tehtävä-stämme asettuu tällä tavalla: minkälainen toimintasuunnitelma meidän on hyväksyttävä saadaksemme puolueen uusiaiksi mahdollisimman kestävästi?

Tavallisesti tähän kysymyksen vastataan siten, että on valittava uudelleen keskuselin ja annettava sen tehtäväksi

ryhtyä julkaisemaan uudelleen puolueen äänenkannattajaa. Mutta tokkopa nykyisellä hoipertelun kaudella, jota parhailaan elämme, tällainen tavallinen tie lienee tarkoitustaan vastaava.

Puolueen luominen ja lujittaminen merkitsee Venäjän kaikkien sosialidemokraattien yhteenliittymän luomista ja lujittamista, mutta edellä mainituista syistä tällaista yhteenliittymistä ei voida noin vain säätää dekreeteillä, sitä ei voida saattaa voimaan yksistään jonkin, sanokaamme, edustajain kokouksen päätöksellä, se on välttämättä luotava. Ensiksikin on välttämättä luotava luja aatteellinen eheys, mikä sulki pois sen sekalaisuuden ja sekasotkun, mikä — olkaamme avomielisiä! — Venäjän sosialidemokraattien keskuudessa nykyään vallitsee; tätä aatteellista eheyttä on varmennettava puolueohjelmalla. Toiseksi on välttämättä luotava erikoinen organisaatio, joka huolehtii yhteydenpidosta liikkeen kaikkien keskuksien välillä, liikettä koskevien täydellisten tietojen ajoissa hankkimisesta ja aikakauslehtien säännöllisestä toimittamisesta Venäjän kaikille kulmille. Vasta sitten, kun tällainen organisaatio luodaan, kun on luotu Venäjän sosialistinen posti, vasta sitten puolueen olemassaolo tulee turvatuksi ja puolue tulee reaalisesti tosiasiksi ja siis myös mahtavaksi poliittiseksi voimaksi. Tämän tehtävän ensimmäiseen puoleen, s. o. sellaisen yleisen ja periaatteellisesti pätevän kirjallisuuden luomiseen, mikä pystyy eheyttämään aatteellisesti vallankumouksellisen sosialidemokratian, aiommekin keskittää voimamme pitäen sitä nykyisen liikkeen päivänpolttavana tarpeena ja välttämättömänä valmistelevana askeleena puolueen toiminnan uudelleen aloittamiseksi.

Kuten olemme jo sanoneet, Venäjän sosialidemokraattien aatteellinen eheys on vielä luotava, jonka vuoksi mielestämme on avoimesti ja kaikin puolin käsiteltävä niitä tärkeimpiä periaatteellisia ja taktillisia kysymyksiä, joita nykyiset „ekonomistit”, bernsteiniläiset ja „kriitikot” ovat nostaneet. Ennen yhtymistä ja yhtymistä varten meidän on ensin tehtävä päättävästi ja tarkasti rajat selviksi. Muuten yhtymisemme olisi vain fiktio, joka verhoisi nykyistä hoipertelua ja haittaisi sen radikaalista poistamista. Sen tähden onkin ymmärrettävää, ettei aikomuksenamme ole tehdä äänenkannattajaamme pelkäksi erilaisten katsomus-

ten varastoksi. Päinvastoin, me tulemme julkaisemaan sitä tiukasti määrätyn suunnan hengessä. Tämä suunta on määriteltävissä sanalla: marxilaisuus, ja tuskinpa meidän tarvinnee lisätä, että olemme Marxin ja Engelsin aatteiden johdonmukaisen kehittämisen kannalla ja torjumme päättävästi ne puolinaiset, hatarat ja opportunistiset korjailut, jotka nyt ovat tulleet niin laajasti muotiin Ed. Bernsteinin, P. Struven ja monien muiden aloitteesta. Mutta käsitellessämme kaikkia kysymyksiä omalta määrättyltä näkökannaltamme emme suinkaan torju tovereitten keskeistä polemiikkaa sanomalehtemme palstoilta. Avoin polemiikki Venäjän kaikkien sosialidemokraattien ja tietösten työläisten edessä on tarpeellista ja toivottavaa, jotta voitaisiin saada selville olemassaolevien erimielisyyksien syvyys, pohdittua kaikin puolin kiistakysymyksiä, taistella niitä äärimmäisyyksiä vastaan, joihin kiertämättä joutuvat paitsi eri katsantokantojen edustajat, myös eri paikkakuntien tai vallankumousliikkeen eri „ammattialojen” edustajat. Pidämme, kuten edellä jo on huomautettu, jopa nykyisen liikkeen eräänä puutteenakin sitä, että puuttuu avointa polemiikkaa tunnetusti eriävien katsantokantojen välillä, että pyritään pitämään salassa erimielisyyksiä, jotka koskevat sangen vakavia asioita.

Emme ryhdy luettelemaan yksityiskohtaisesti niitä kysymyksiä ja aiheita, mitkä sisältyvät lehtemme ohjelmaan, sillä tämä ohjelma johtuu sinänsä siitä yleiskäsityksestä, minkälainen näissä oloissa julkaistavan poliittisen sanomalehden pitää olla.

Tulemme voimiemme mukaan pyrkimään siihen, että kaikki venäläiset toverit pitäisivät julkaisuamme omana lehtenään, jolle jokainen ryhmä on ilmoittava kaikki liikettä koskevat tiedot, jolle se ilmaisee kokemuksensa, omat mielipiteensä, omat toivomuksensa kirjallisuuteen nähden, oman arvionsa sosialidemokraattisista julkaisuista, ilmaisee sanalla sanoen kaiken, mitä se liikkeelle antaa ja mitä se siltä saa. Vain sillä ehdolla on mahdollista todella yleisvenäläisen sosialidemokraattisen äänenkannattajan luominen. Vain sellainen äänenkannattaja kykenee ohjaamaan liikettä poliittisen taistelun lavealle tielle. „On avarrettava propaganda- ja agitaatiotyömme ja organisatorisen toimintamme puitteita ja laajennettava niiden sisältöä” — olkoot nämä P. B. Axelrodin sanat tunnuksena, joka määrää

Venäjän sosialidemokraattien toiminnan lähitulevaisuudessa,— ja me hyväksymme tämän tunnuksen äänenkannattajamme ohjelmaan.

Kutsumme ei ole tarkoitettu yksinomaan sosialisteille ja tietoisille työläisille. Me kutsumme mukaan myös kaikkia, joita nykyinen poliittinen järjestelmä painaa ja sortaa, ja tarjoamme heille julkaisujemme palstoja Venäjän itsevaltiuden kaikkien konnuuksien paljastamiseksi.

Ken käsittää sosialidemokratian järjestöksi, joka palvelee yksinomaan proletariaatin vaistonvaraista taistelua, hän voi tyytyä pelkästään paikalliseen agitaatioon ja „puhtaasti työväen” kirjallisuuteen. Me emme käsitä sosialidemokratiaa siten: me käsitämme sen yksinvaltiutta vastaan suunnatuksi vallankumoukselliseksi puolueeksi, joka on sidottu erottamattomasti työväenliikkeeseen. Vain tällaiseksi puolueeksi järjestetty proletariaatti, tämä nyky-Venäjän vallankumouksellisin luokka, kykenee täyttämään sille langetuneen historiallisen tehtävän: yhdistämään lippunsa alle maan kaikki demokraattiset ainekset ja viemään monien tuhoonjoutuneiden sukupolvien sitkeän taistelun lopulliseen voittoon vihatusta valtakomennosta.

* * *

Sanomalehti tulee ilmestymään noin 1—2 painoarkin kokoisina numeroina.

Ilmestymisaikaa ei Venäjän illegaalisten painatusolojen takia etukäteen määrätä.

Olemme saaneet lupauksia eräiden kansainvälisen sosialidemokratian huomattavien edustajien ryhtymisestä avustajiksemme, „Työn vapautus” ryhmän (G. V. Plehanov, P. B. Axelrod, V. I. Zsaulitsch) läheisestä osanotosta ja Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen useiden järjestöjen sekä Venäjän eri sosialidemokraattiryhmien tuesta.

Kirjoitettu syyskuussa 1900

*Ilmestynyt v. 1900 erillisenä lehtisenä
„Iskran” julkaisemana*

*Julkaistaan vuoden 1900
lehtisen tekstin mukaan*

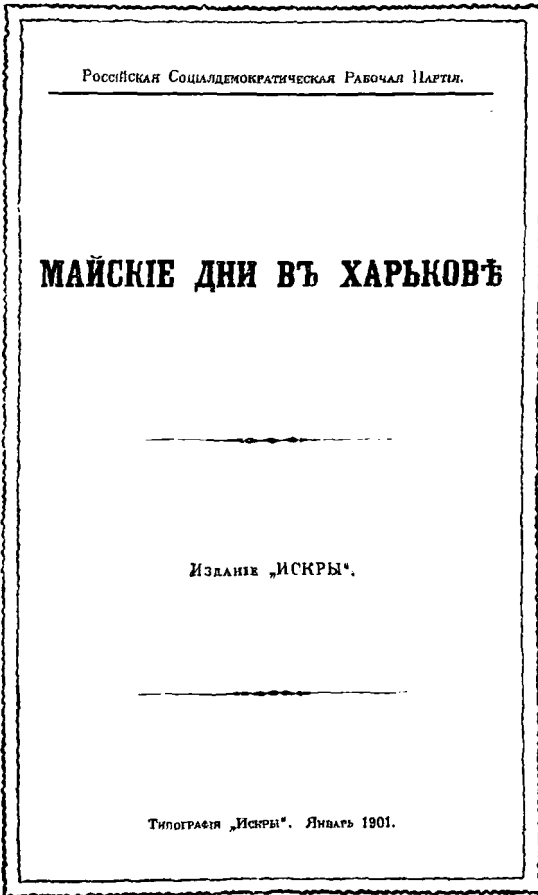
ALKULAUSE KIRJASEEN „TOUKOKUUN PÄIVÄT HARKOVISSA“

Käsillä oleva kirjanen on v. 1900 Harkovissa olleen kuulun Toukokuunjuhlan vieton kuvaus, jonka on laatinut Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen Harkovin komitea työläisten omien kuvausten perusteella. Se on lähetetty meille lehtikirjoituksena, mutta olemme katsoneet tarpeelliseksi julkaista sen erikseen, niin huomattavan kokonsa kuin myös sen vuoksi, että sitä olisi mahdollisimman helppo levittää mahdollisimman suurin määrin ja mahdollisimman laajalle. Puolen vuoden kuluttua Venäjän työläiset viettävät uuden vuosisadan ensimmäisen vuoden Toukokuun 1 p:n juhlaa,— ja on aika huolehtia siitä, että tämä juhliminen käsittäisi mahdollisimman monet keskuksat, olisi mahdollisimman vaikuttava ei ainoastaan osanottajiensa lukumäärän, vaan myös heidän järjestyneisyytensä, tietoisuutensa ja sen ansiosta, että heillä on päättäväisyyttä ryhtyä peräänantamattomaan taisteluun Venäjän kansan poliittisen vapautuksen puolesta, ja samalla sen puolesta, että saadaan vapaata alaa proletariaatin luokkakehitykselle ja avoimelle taistelulle sosialismin puolesta. On aika alkaa valmistautua uuteen Toukokuun 1 p:n viettoon, ja eräänä tärkeänä valmistavana toimenpiteenä olkoon se, että tehdään tunnetuksi, mitä sosialidemokraattinen liike jo on saanut aikaan Venäjällä, ja käsitellään sitä, mitä puutteita on vielä yleensä liikkeesämme ja muun muassa Toukokuun 1 p:n vietossa, ja miten meidän on nämä puutteet poistettava, miten saavutettava parempia tuloksia.

Toukokuun 1 p:n vietto Harkovissa osoittaa, miten suureksi poliittiseksi mielenosoitukseksi voi työväenjuhlan

vietto muodostua ja mitä meiltä vielä puuttuu, jotta tämä juhlanvietto todella muodostuisi tietoisien proletariaatin suureksi yleisvenäläiseksi mielenosoitukseksi. Mikä antoi Toukokuun 1 p:n vietolle Harkovissa huomattavan merkkitapahtuman luonteen? Työläisten joukko-osallistuminen lakkoon, osanottajamäärältään tuhatlukuiset valtavat katu-kokoukset, joissa nostettiin punaliput liehumaan, esitettiin julisteissa osoitettuja vaatimuksia, näiden vaatimusten vallankumouksellinen luonne: 8-tuntinen työpäivä ja poliittinen vapaus. Sen tarun, etteivät Venäjän työläiset muka ole vielä kyllin kehittyneet käymään poliittista taistelua, että heidän päätehtävänä on muka pelkästään taloudellinen taistelu, jota vain vähin erin ja hissukseen höystetään osittaisella poliittisella agitaatiolla erinäisten poliittisten reformien saavuttamiseksi, eikä taistelun käymiseksi koko Venäjän poliittista järjestelmää vastaan,— tuon tarun kumoa jyrkästi Toukokuun 1 p:n vietto Harkovissa. Mutta haluamme tässä yhteydessä kiinnittää huomiota asian toiseen puoleen. Todistettuaan vielä ja vielä kerran Venäjän työläisten poliittiset kyvyt Toukokuun 1 p:n vietto Harkovissa osoittaa samalla, mitä meiltä puuttuu näiden kykyjen täydellistä kehittymistä varten.

Harkovin sosialidemokraatit koettivat valmistella Toukokuun 1 p:n v tiettoa levittämällä etukäteen kirjasia ja lento-lehtisiä; työläiset olivat laatineet suunnitelman niin yleisestä mielenosoituksesta Konna-torilla kuin siellä pidettävistä puheistakin. Minkä takia tämä suunnitelma ei onnistunut? Harkovilaiset toverit vastaavat siihen näin: sen vuoksi, että tietoisien sosialisti-työläisten „pääesikunnan” voimat oli jaoteltu epätasaisesti, yhdessä tehtaassa oli paljon, muissa vähän; edelleen sen vuoksi, että työläisten suunnitelma „oli viranomaisten tiedossa”, jotka ryhtyivät tietysti kaikkiin toimenpiteisiin hajottaakseen työläiset. Johtopäätös on selvä: meiltä puuttuu *organisaatiota*. Työläisjoukko on jo alkanut liikehtiä ja on valmis seuraamaan sosialijohtajia, mutta „pääesikunta” ei ole vielä onnistunut järjestämään lujaa ydinjoukkoa, joka jaoittelisi oikein kaikki käytettävissä olevat tietoisien työläisten voimat, turvaisi siinä määrin konspiratiivisen (salaisen) asiain järjestelyn, etteivät etukäteen laaditut toimintasuunnitelmat pysyisi salassa ainoastaan viranomaisilta, vaan kaikilta organisaation ulkopuolella olevilta. Tämän organisaation

Kirjasen „Toukokuun päivät Harkovissa” kansilehti.— 1901

pitää olla *vallankumouksellinen*: sen pitää muodostua ihmisistä, jotka ovat täysin tietoisia sosialidemokraattisen työväenliikkeen tehtävistä ja ovat päättäneet käydä peräänantamatonta taistelua nykyistä poliittista järjestelmää vastaan, siinä pitää sen sosialistisen tiedon ja sen vallankumouksellisen kokemuksen, minkä monien vuosikymmenien opetukset ovat kehittäneet Venäjän vallankumouksellisessa intelligenssissä, yhtyä siihen työväenolojen tuntemukseen ja taitoon agiteerata joukkojen keskuudessa ja viedä niitä mukanaan, mikä on ominaista eturivin työläisille. Juuri tällaisesta yhdistämisestä meidän on ennen kaikkea ja eniten pidettävä huolta, eikä keinotekoisesti muodostetun rajan vetämiseksi intelligenttien ja työläisten välille eikä minkään „aidon työläis”-järjestön luomisesta. Suomme itsellemme oikeuden palauttaa tässä mieleiin G. Plehanovin seuraavat sanat:

„Tämän (agitatorisen) toiminnan välttämättömänä ehtona on se, että liitetään yhteen jo olemassaolevat vallankumoukselliset voimat. Kerhopropagandaa voivat harjoittaa henkilöt, jotka eivät ole mitenkään yhteydessä toisiinsa eivätkä edes aavista toistensa olemassaoloa. Tietysti organisaation puuttuminen vaikuttaa aina propagandaankin, mutta se ei kuitenkaan tee sitä mahdottomaksi. Sen sijaan voimakkaan yhteiskunnallisen kiihtymyksen kausina, jolloin poliittinen ilmapiiri on täynnä sähköä ja jolloin milloin siellä, milloin täällä tapahtuu yhä useammin ja useammin mitä erilaisimmista arvaamattomimmista syistä purkauksia, jotka todistavat vallankumouksellisen myrskyn lähenemistä,— lyhyemmin sanoen silloin, kun on agiteerattava tai jäätävä pois lippujen alta, vakava vaikutus tapahtumien kulkuun voi olla *vain järjestyneillä* vallankumousvoimilla. Yksityinen henkilö on silloin voimaton, vallankumouksellinen työ osoittautuu voimien mukaiseksi vain korkeinta luokkaa oleville yksiköille: *vallankumouksellisille organisaatioille*” (G. Plehanov. „Sosialistien tehtävistä taistelussa näin hättää vastaan”, s. 83).

Venäjän työväenliikkeen historiassa on koittamassa juuri tuollainen kiihtymyksen ja mitä erilaisimmista syistä johtuvien purkausten kausi, ja ellemme halua jäädä „pois lippujen alta”, niin meidän on kohdistettava kaikki ponnistuksemme sellaisen yleisvenäläisen organisaation luomiseen, joka pystyy ohjaamaan kaikkia erillisiä purkauksia, ja näin

ollen päästävä siihen, ettei lähestyvä myrsky (josta harkovilainen työläinenkin puhuu kirjasen lopussa) olisi vaistonvaraista myrskyä, vaan proletariaatin luokkatietoista liikettä, proletariaatin, joka on noussut koko kansan etunenässä kapinaan itsevaltiudellista hallitusta vastaan.

Paitsi sitä, että Toukokuun 1 p:n vieto Harkovissa osoitti havainnollisesti vallankumouksellisten järjestöjemme tiiviiden ja valmistuneisuuden riittämättömiksi, se antaa vielä erään yhtä tärkeän käytännöllisen viitteen. „Toukokuun 1 p:n juhlan ja kulkueen yhteydessä, sanotaan kirjassa, esiintyi odottamatta erilaisia käytännöllisiä vaatimuksia, jotka esitettiin ilman vastaavaa valmistelua ja jotka sen tähden olivat tietysti yleensä tuomitut epäonnistumaan”. Ottakaamme esimerkiksi vaikkapa rautateiden konepajojen työläisten vaatimukset: 14:stä vaatimuksesta 11:ssä vaadittiin nykyisenkin poliittisen järjestelmän vallitessa täysin saavutettavissa olevia erinäisiä vähäisiä parannuksia: palkkojen lisäämistä, työajan lyhentämistä, väärinkäytösten poistamista. Näiden vaatimusten rinnalla ikään kuin täysin samantyyppisinä niiden kanssa on kolme tällaista vaatimusta: 4) saatettava voimaan 8-tuntinen työpäivä; 7) taattava työläisille henkilöllinen koskemattomuus toukokuun 1 p:n tapahtumien jälkeen; 10) muodostettava työläisistä ja administraation edustajista komissio käsittelemään kaikenlaisia kummankin puolen välillä olevia väärinkäsityksiä. Ensimmäinen näistä vaatimuksista (4. kohta) on koko maailman proletariaatin yhteinen vaatimus; tämän vaatimuksen asettaminen viittaa nähtävästi siihen, että Harkovin valveutuneet työläiset käsittävät solidaarisuutensa yleismaailmallisen sosialistisen työväenliikkeen kanssa. Mutta juuri siksi tuollaista vaatimusta ei pidä liittää osavaatimusten joukkoon, niihin vaatimuksiin, joissa vaaditaan mestareilta parempaa kohtelua ja 10 prosentin palkankorotusta. Palkankorotus- ja kohtelun parantamisvaatimukset eri ammattialojen työläiset voivat esittää (ja ne pitääkin esittää) isännilleen; ne ovat ammattikunnallisia vaatimuksia, eri kategorioiden työläisten vaatimuksia. Vaatimus 8-tuntisesta työpäivästä sen sijaan on koko proletariaatin yhteinen vaatimus, joka ei ole osoitettu yksityisille isännille, vaan valtiovallalle — koko nykyisen

yhteiskunnallisen ja poliittisen järjestelmän edustajalle,— koko kapitalistiluokalle, jonka hallussa ovat kaikki tuotantovälineet. Kahdeksantuntisen työpäivän vaatimus on saanut erikoisen merkityksen: se on julistus siitä, että ollaan solidaarisia kansainväliselle sosialistiselle liikkeelle. Meidän on huolehdittava siitä, että työläiset tietoisivat tämän eron, etteivät he madaltaisi 8-tuntisen työpäivän vaatimusta sellaisen vaatimuksen tasolle kuin on vaatimus ilmaisista lipuista tai vahdin poistamisesta. Vuoden mittaan työläiset esittävät alinomaan milloin siellä, milloin täällä isännille erilaisia osavaatimuksia ja taistelevat niiden puolesta: auttaessaan tätä taistelua sosialistien on aina osoitettava sen olevan yhteydessä taisteluun, jota kaikkien maiden proletariaatti käy vapautuksensa puolesta. Ja toukokuun 1:sen päivän on tultava päiväksi, jolloin juhlallisesti julistetaan, että työläiset ovat tietoisia tästä yhteydestä ja yhtyvät päättäväisesti tähän taisteluun.

Ottakaamme kymmenes vaatimus, joka koskee komission muodostamista väärinkäsitysten selvittämiseksi. Tällainen työläisten ja administraation edusmiehistä muodostettu komissio voisi tietysti olla suureksi hyödyksi, mutta vain ehdolla, että vaalit ovat täysin vapaita ja edustajat täysin riippumattomia. Mitä hyötyä on komissiosta, jos annetaan lopputili niille työläisille, jotka ryhtyvät taistelemaan esivallan käskyläisten valitsemista vastaan ja tulevat hyökkäilemään kiivaasti administraatiota vastaan paljastamalla kaikki sen kiristysmenetelmät? Ja sellaisia työläisiä ei tulla ainoastaan erottamaan työstä, vaan jopa vangitsemaankin. Siis jotta tällaisesta komissiosta olisi hyötyä työläisille, on tarpeen ensinnäkin, että edustajat olisivat riippumattomia tehtaan päällystöstä; se on mahdollista vain silloin, kun on olemassa vapaa työväenliitto, joka käsittää monia tehtaita, jolla on oma kassansa ja joka on valmis puolustamaan edustajiaan. Komissiosta voi olla hyötyä vain silloin, kun on olemassa monien tehtaiden, mikäli mahdollista kyseisen alan kaikkien tehtaiden yhdistymä. Edelleen, siihen tarvitaan toiseksi työläisten persoonallista koskemattomuutta, t.s. sitä, ettei heitä voitaisi vangita poliisin ja santarmiston mielivallan mukaan. Tämä vaatimus — henkilöllisen koskemattomuuden takaaminen työläisille — olikin asetettu (pyk. 7). Mutta herää kysymys, keneltä työläiset voivat vaatia henkilöllisen koskemattomuuden takaamista ja

yhdistymisvapautta (mikä on välttämätöntä komission menestymiselle, kuten olemme huomanneet)? Vain valtiovallalta, sillä henkilökohtaisen koskemattomuuden ja yhdistymisvapauden puuttuminen riippuu Venäjän valtion peruslaeista ja enemmänkin: se riippuu Venäjän hallitusmuodosta. Hallitusmuodoltaan Venäjä on rajoittamaton monarkia. Tsaari on itsevaltiias, hän säätää lait ja nimittää korkeimmat virkamiehet kansan ja kansanedustajien osallistumatta siihen millään tavoin. Valtiorakenteen ollessa tällainen ei voi olla henkilöllisyyden koskemattomuutta, ei voi olla yleensä kansalaisten eikä varsinkaan työväen vapaita liittoja. Sen tähden ei ole mitään järkeä siinä, että itsevaltaista hallitusta vaaditaan takaamaan henkilöllinen koskemattomuus (ja yhdistymisvapaus): sellainen vaatimus on samaa kuin vaatia poliittisia oikeuksia kansalle, mutta sen vuoksihan itsevaltiudellista hallitusta sanotaankin itsevaltiudelliseksi, että se merkitsee kansan poliittista oikeudettomuutta. Henkilöllisen koskemattomuuden (ja yhdistymisvapauden) takaaminen on mahdollista vasta silloin, kun lainsäädäntään ja koko valtion hallintaan osallistuvat *kansan edustajat*. Niin kauan, kun ei kansanedustusta ole, itsevaltiudellinen hallitus tulee aina toisella kädellä ottamaan takaisin nekin vähäiset myönnytykset, joita se toisella kädellä työläisille antaa. Toukokuun 1 p:n vieto Harkovissa osoitti sen vielä kerran saugen havainnollisesti: työläisjoukkojen vaatimuksesta kuvernööri vapautti vangitut, mutta sitten muutaman päivän kuluttua kymmeniä työläisiä kaapattiin uudelleen kiinni Pietarista tulleen käskyn nojalla! Lääninhallitus ja tehdaspäällystö „takaavat” edustajille loukkaamattomuuden, mutta santarmisto kaappaa heidät ja telkeää yksityiselleihin taikka karkottaa kaupungista! Mitä hyötyä voi kansalle olla sellaisesta takuusta?

Senpä takia työläisten pitääkin vaatia tsaarilta kansanedustajain koollekutsumista, zemski soborin koollekutsumista. Tämä vaatimus lausuttiin julki julisteessa, jota Harkovissa levitettiin tämän vuoden toukokuun 1:sen päivän edellä, ja me näimme, että osa valveutuneista työläisistä on täysin ymmärtänyt sen merkityksen. Meidän on pidettävä huoli siitä, että *kaikki* valveutuneet työläiset ymmärtäisivät selvästi tämän vaatimuksen välttämättömäksi, että he levit-

täisivät sitä ei ainoastaan työläisjoukkojen keskuuteen, vaan myös kaikkien kansankerrosten keskuuteen, jotka joutuvat kosketuksiin työläisten kanssa ja utelevat mielenkiinnolla, minkä puolesta sosialistit ja „kaupunkilais”-työläiset taistelevat? Tänä vuonna tehdastarkastajan kysymyksiin, mitä työläiset oikein tarvitsevat, vain yksi ääni huusi: „perustuslakia”, ja tuo ääni oli niin yksinäinen, että kirjeenvaihtaja sanoo hieman virnailleen: „eräs proletaari *sanoa paukautti*”. Toinen kirjeenvaihtaja sanoo suoraan, että „tässä tapauksessa” tuo vastaus oli „puoleksi koomillinen” (ks. „Työväenliike Harkovissa”, „Rabotsheje Delon” julkaisema „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen Harkovin komitean” toimintakertomus. Geneve, syyskuu v. 1900, s. 14). Itse asiassa ei tuossa vastauksessa ollut mitään naurettavaa: naurettavalta saattoi tuntua vain se, että tämä yksinäinen julkilausuttu vaatimus koko valtiojärjestelmän muuttamisesta oli suhteeton niihin vaatimuksiin nähden, että työpäivää on supistettava puolella tunnilla ja tili maksettava työaikana. Mutta näiden viimeksi mainittujen vaatimusten ja perustuslakivaatimusten välillä on epäilemättä yhteys, ja jos saamme aikaan sen (ja epäilemättä me saamme sen aikaan), että suuret joukot tietoaavat tämän yhteyden, niin huuto: „perustuslakia!” ei enää jää yksinäiseksi, vaan kajahtaa tuhansien ja satojen tuhansien suusta, ja silloin tuo huuto ei ole enää naurettava, vaan uhkaava. Kerrotaan erään kyydittävän kysyneen ajurilta ajaessaan toukokuun päivinä Harkovissa, että mitä nuo työläiset oikeastaan tahtovat, johon tämä oli vastannut: „Vaativat, näetkös, kahdeksan tunnin työtä ja omaa lehteä”. Tämä ajuri oli jo ymmärtänyt, etteivät työläiset tyydy joihinkin antipaloihin, vaan haluavat tuntea itsensä vapaiksi ihmisiksi, haluavat vapaasti ja avoimesti julkilausua tarpeensa ja taistella niiden puolesta. Mutta hänen vastauksessaan ei näy vielä sen tajuamista, että työläiset taistelevat koko kansan vapaudesta, sen oikeudesta osallistua valtion hallintaan. Sitten kun työläisjoukot Venäjän kaikissa teollisuuskaupungeissa ja tehdasseuduilla toistavat täysin tietoisesti ja järkkymättömän lujasti vaatimuksen, että tsaari kutsuisi koolle kansanedustajat ja kun työläiset saavat aikaan sen, että koko kaupunkiväestö ja kaupunkeihin tuleva maalaisväki kokonaisuudessaan ymmärtävät, mitä

socialistit haluavat ja minkä puolesta työläiset taistelevat, niin silloin ei meistä ole enää kaukana se suuri päivä, jolloin kansa on vapautuva poliisiin nojautuvasta itsevaltiudesta!

*Kirjoitettu marraskuun
alussa 1900*

*Ilmestynyt „Iskran” julkaisemassa
kirjasessa tammikuussa 1901*

*Julkaistaan kirjasen
tekstin mukaan*

НАСУЩНЫЯ ЗАДАЧИ НАШЕГО ДВИЖЕНІЯ.

Русская социалдемократія не разъ уже заявляла, что ближайшей политической задачей русской рабочей партіи должно быть ниспроверженіе самодержавія, завоеваніе политической свободы. Это заявляли больше 15 лѣтъ тому назадъ представители русской социалдемократіи, члены группы „Осв. Труда“, это заявили два съ половиной года тому назадъ и представители русскихъ социалдемократическихъ организаций, образовавшіе весной 1898 года Россійскую Социалдемократическую Рабочую Партію. Но не смотря на эти неоднократныя заявленія, вопросъ о политическихъ задачахъ социалдемократіи въ Россіи снова выступаетъ на очередь въ настоящее время. Многие представители нашего движенія выражаютъ сомнѣніе въ правильности указаннаго рѣшенія вопроса. Говорятъ, что преобладающее значеніе имѣетъ экономическая борьба, отодвигаютъ на второй планъ политическія задачи пролетаріата, суживаютъ и ограничиваютъ эти задачи, заявляютъ даже, что разговоры объ образованіи самостоятельной рабочей партіи въ Россіи просто повтореніе чужихъ словъ, что рабочимъ надо вести одну экономическую борьбу, предоставивъ политику интеллигентамъ въ союзъ съ либералами. Это послѣднее заявленіе новаго символа вѣры (пресловутое credo) сводится уже прямо къ признанію русскаго пролетаріата несовершеннолѣтнимъ и къ полному отрицанію социалдемократической программы. А „Рабочая Мысль“ (особенно въ отдѣльномъ Приложеніи) высказалась въ сущности въ томъ же смыслѣ. Русская социалдемократія переживаетъ періодъ колебаній, періодъ сомнѣній, доходившихъ до самоотрицанія. Съ одной стороны, рабочее движеніе отрывается отъ социализма; рабочимъ помогаютъ вести экономическую борьбу, но имъ вовсе не разъясняютъ при этомъ или недостаточно разъясняютъ социалистическихъ цѣлей и политическихъ задачъ всего движенія въ цѣломъ. Съ другой стороны, социализмъ отрывается отъ рабочаго движенія: русские социалисты опять начинаютъ все больше и больше говорить о томъ, что борьбу съ правительствомъ должна вести одними своими силами интеллигенція, ибо рабочіе ограничиваются лишь экономической борьбой.

Тройкаго рода обстоятельства подготовили, по нашему мнѣнію, почву для этихъ печальныхъ явленій. Во-первыхъ, въ началѣ своей дѣятельности русскіе социалдемократы ограничили одной кружковой пропагандистской работой. Перебѣдя къ агитаціи въ массахъ, мы не всегда могли удержаться отъ того, чтобы не впасть въ другую крайность. Во-вторыхъ, въ началѣ своей дѣятельности намъ приходилось очень часто отстаивать свое право на существованіе въ борьбѣ съ народолюбцами, которые понимали подъ „политикой“ дѣятельность, оторванную отъ рабочаго движенія, которые суживали политику до одной только заговорщицкой борьбы. Отвергая такую политику, социалдемократы впадали въ крайность, отодвигая на второй планъ политику вообще. Въ-третьихъ, разрознено дѣйствуя въ мѣстныхъ, мелкихъ рабочихъ кружкахъ, социалдемократы недостаточно обращали вниманіе на необходимость организационно-революціонной партіи, объединяющей всю дѣятельность мѣстныхъ группъ и дающей возможность правильно поставить революціонную работу. А преобладаніе разрозненной работы естественно связано съ преобладаніемъ экономической борьбы.

Всѣ указанныя обстоятельства породили увлеченіе одной стороной движенія „Экономическое“ направленіе (по скольку тутъ можно говорить о „направленіи“) создало попытки возвести эту узость въ особую теорію, попытки воспользоваться для этой цѣли модной бернштейниадой, модной „критикой марксизма“, провозглашавшей старыя буржуазныя идеи подъ новымъ флагомъ. Лишь эти попытки породили опасность ослабленія связи между русскимъ рабочимъ движеніемъ и русской социалдемократіей, какъ передовымъ борцомъ за политическую свободу. И самая насущная задача нашего движенія состоитъ въ укрѣпленіи этой связи.

Социалдемократія есть соединеніе рабочаго движенія съ социализмомъ, ея задача — не пассивное служеніе рабочему движенію на каждой его отдѣльной стадіи, а представительство интересовъ всего движенія въ цѣломъ, указаніе этому движенію его конечной цѣли, его политическихъ задачъ, охрана его политической и идейной самостоятельности. Оторванное отъ социалдемократіи, рабочее движеніе мельчаетъ и необходимо впадаетъ въ буржуазность, ведя одну экономическую борьбу рабочій классъ теряетъ свою политическую самостоятельность, становится хвостомъ другихъ партій, изживая великому завѣту: „освобожденіе рабочихъ должно быть дѣломъ самихъ рабочихъ“. Во всѣхъ странахъ былъ такой періодъ, когда рабочее движеніе и социализмъ существовали отдѣльно другъ отъ друга и шли особой дорогой, — и во всѣхъ странахъ такая оторванность приводила къ слабости социализма и рабочаго движенія; во всѣхъ странахъ только соединеніе социализма съ рабочимъ движеніемъ вырабатывалось исторически, вырабатывалось особымъ путемъ, въ зависимости отъ условій мѣста и времени. Въ Россіи необходимость соединенія социализма и рабочаго движенія теоретически провозглашена уже давно, — но практически это соединеніе вырабатывается лишь въ настоящее время. Процессъ этой выработки есть очень трудный процессъ, и нѣтъ ничего особенно удивительнаго въ томъ, что онъ сопровождается разными колебаніями и сомнѣніями.

Какой-же урокъ вытекаетъ для насъ изъ прошлаго?

Исторія всего русскаго социализма привела къ тому, что самой его насущной задачей оказалась борьба противъ самодержавнаго правительства, завоеваніе политической свободы, наше социалистическое движеніе концентрировалось, такъ сказать, на борьбѣ съ самодержавіемъ. Съ другой стороны, исторія показала, что въ Россіи оторванность социалисти-

ческой мысли отъ передовыхъ представителей трудящихся классовъ гораздо больше, чѣмъ въ другихъ странахъ, и что при такой оторванности русское революціонное движеніе осуждено на безсиліе. Отсюда сама собою вытекаетъ та задача, которую призвана осуществить русская социалдемократія: выдѣлить социалистическія идеи и политическое самосознаніе въ массу пролетаріата и организовать революціонную партію, неразрывно связанную съ стихийнымъ рабочимъ движеніемъ. Много уже сдѣлано въ этомъ отношеніи русской социалдемократіей; но еще больше остается сдѣлать. Съ ростомъ движенія поприще дѣятельности для социалдемократіи становится все шире, работа все разнообразнѣе, все большее число дѣятелей движенія сосредоточиваетъ свои силы на осуществленіи различныхъ частныхъ задачъ, которыя выдвигаются повседневными нуждами пропаганды и агитаціи. Это явленіе совершенно законное и неизбежное, но оно заставляетъ обращать особое вниманіе на то, чтобы частныя задачи дѣятельности и отдѣльныя приемы борьбы не возводились въ нѣчто самоцѣльное, чтобы подготовительная работа не возводилась на степень главной и единственной работы.

Содѣйствовать политическому развитію и политической организационной работѣ рабочего класса — наша главная и основная задача. Всякій, кто отодвигаетъ эту задачу на второй планъ, кто не подчиняетъ ей всѣхъ частныхъ задачъ и отдѣльныхъ приемовъ борьбы, тотъ становится на ложный путь и наноситъ серьезный вредъ движенію.

Отодвигаютъ эту задачу, во-вторыхъ, тѣ, кто суживаетъ содержаніе и размахъ политической пропаганды, агитаціи и организационной, кто считаетъ возможнымъ и умѣстнымъ угощать рабочихъ „политикой“ только въ исключительные моменты ихъ жизни, только въ торжественныхъ случаяхъ, кто слишкомъ заботливо раздѣляетъ политическую борьбу противъ самодержавія на требованіе отдѣльныхъ уступокъ отъ самодержавія и недостаточно заботится о томъ, чтобы эти требованія отдѣльныхъ уступокъ возвести въ систематическую и безповоротную борьбу революціонной рабочей партіи противъ самодержавія.

„Организуйтесь!“, повторяетъ рабочимъ на разные лады газета „Рабочая Мысль“, повторяютъ всѣ сторонники „экономическаго“ направленія. И мы, конечно, всецѣло присоединяемся къ этому кличу, но мы непремѣнно добавимъ къ нему: организуйтесь не только въ общества взаимопомощи, стачечныя кассы и рабочіе кружки, организуйтесь также и въ политическую партію, организуйтесь для рѣшительной борьбы противъ самодержавнаго правительства и противъ всего капиталистическаго общества. Безъ такой организационной работы пролетаріатъ не способенъ подняться до сознательной классовой борьбы, безъ такой организационной работы рабочее движеніе осуждено на безсиліе, и однимъ только кассами, кружками и обществами взаимопомощи рабочему классу никогда не удастся исполнить лежащую на немъ великую историческую задачу: освободить себя и весь русскій народъ отъ его политическаго и экономическаго рабства. Ни одинъ классъ въ исторіи не достигалъ господства, если онъ не выдвигалъ своихъ политическихъ вождей, своихъ передовыхъ представителей, способныхъ организовать движеніе и руководить имъ. И русскій рабочий классъ показалъ уже, что онъ способенъ выдвигать такихъ людей: широко разлазилась борьба русскихъ рабочихъ за 5-6 послѣднихъ лѣтъ показала, кака масса революціонныхъ силъ таится въ рабочемъ классѣ, какъ самая отчаянная правительственная преслѣдованія не уменьшаютъ, а увеличиваютъ число рабочихъ, рвущихся къ социализму, къ политическому сознанию и къ политической борьбѣ. Съѣздъ нашихъ товарищей въ 1898 г. вѣрно поставилъ задачу, а не повторилъ чужія слова, не выразилъ одно только увлеченіе „интеллигентовъ“... И мы должны рѣшительно взяться за выполненіе этихъ задачъ, поставивъ на очередь вопросъ о программѣ, организационной и тактичѣ партіи. Какъ мы смотримъ на основныя положенія нашей программы, мы уже сказали, а подробно развить эти положенія, здѣсь, конечно, не мѣсто. Вопросы организационнымъ мы намѣрены посвятить рядъ статей въ ближайшихъ номерахъ. Это одни изъ самыхъ большихъ нашихъ вопросовъ. Мы сильно отстали въ этомъ отношеніи отъ старыхъ дѣятелей русскаго революціоннаго движенія; надо прямо признать этотъ недочетъ и направить свои силы на выработку болѣе конспиративной постановки дѣла, на систематическую пропаганду правилъ веденія дѣла, приемовъ наддуванія жандармовъ и обхода стѣнъ полиціи. Надо подготовить людей, посвящающихъ революціи не одни только свободные вечера, а всю свою жизнь, надо готовить организацию, настолько крупную, чтобы въ ней можно было провести строгое раздѣленіе труда между различными видами нашей работы. Что касается, наконецъ, до вопросовъ тактики, то мы ограничимся здѣсь слѣдующимъ: социалдемократія не связываетъ себя рукъ, не суживаетъ своей дѣятельности однимъ какимъ-нибудь заранее придуманнымъ планомъ или приемомъ политической борьбы, — она признаетъ всѣ средства борьбы, лишь бы они соотвѣтствовали наибольшимъ результатамъ, достижимымъ при данныхъ условіяхъ. При крѣпкой организованной партіи отдѣльная стачка можетъ превратиться въ политическую демонстрацію, въ политическую побѣду надъ правительствомъ. При крѣпкой организованной партіи возстаніе въ отдѣльной мѣстности можетъ развиться въ побѣдоносную революцію. Мы должны помнить, что борьба съ правительствомъ за отдѣльныя требованія, отвоеваніе отдѣльныхъ уступокъ, это — только мелкія стычки съ неприятелемъ, это — небольшія схватки на форпостахъ, а рѣшительная схватка еще впереди. Переть намъ стоитъ во всей своей силѣ неприятельская крѣпость, изъ которой осыпаютъ насъ тучи ядеръ и пуль, уносящія лучшихъ борцовъ. Мы должны взять эту крѣпость, и мы возьмемъ ее, если всѣ силы пробуждающагося пролетаріата соединимъ со всѣми силами русскихъ революціонеровъ въ одну партію, къ которой потянутся все, что

есть въ Россіи живого и честнаго. И только тогда исполнится великое пророчество русскаго рабочаго-революціонера, Петра Алексѣева: „подымется мускулистая рука миллионъ рабочаго люда, и ярмо деспотизма, огражденное солдатскими штыками, разлетится въ прахъ!“

ВИЛЬГЕЛЬМЪ ЛИБКНЕХТЪ

(родился 29-го марта 1826 г., умеръ 7-го августа 1900 г.)

Со смертью старѣйшаго вождя германской социалдемократіи революціонный пролетаріатъ всего міра лишился одного изъ своихъ наиболее замѣчательныхъ и неутомимыхъ борцовъ и руководителей. Не даромъ вѣсть объ его внезапной кончинѣ, какъ громомъ, поразила передовыхъ рабочихъ всѣхъ цивилизованныхъ странъ. Не только изъ всѣхъ концовъ Германіи, но и изъ другихъ странъ Европы, да не одной лишь Европы, а и Америки, Австраліи, и даже изъ южной Африки, Японіи посланы были сочувственныя телеграммы, съ выраженіемъ глубокой скорби о незамѣнной утратѣ, понесенной международной социалдемократіей. Похороны Либкнехта приняли характеръ и размѣры величественной манифестаціи, въ которой приняли участіе сотни тысячъ, быть можетъ, около миллиона нѣмецкихъ рабочихъ и представителей рабочихъ партій Англии, Франціи, Австріи, Венгрии, Бельгіи, Дании и разныхъ другихъ странъ. По единодушнымъ заявленіямъ всѣхъ добросовѣстныхъ газетныхъ корреспондентовъ, видѣвшихъ эту манифестацію, такихъ грандіозныхъ похоронъ не устроивался еще ни одинъ король, ни одинъ императоръ.

Всеобщія глубокія симпатіи борющагося пролетаріата всего міра къ Либкнехту, съ такой силой и искренностью выразившіяся по случаю его кончины, приобрѣтены были имъ многолѣтней службой дѣлу освобожденія рабочаго класса, неутомимымъ усиліями его на пользу умственного и политическаго возвышенія эксплуатируемыхъ и угнетенныхъ рабочихъ массъ. Предоставить полную и разностороннюю оцѣнку его заслугъ передъ международнымъ пролетаріатомъ, — значить дать подробное описаніе его жизни и дѣятельности, по меньшей мѣрѣ, начиная съ шестидесятихъ годовъ, т. е. приблизительно за сорокъ лѣтъ. Но начало его общественной дѣятельности относится къ революціи 1848 г., а выработка его убѣжденій и идеаловъ, на служеніе которымъ онъ отдалъ свои способности, началась еще раньше, въ тѣ времена, когда въ Германіи, какъ теперь въ Россіи, не только рабочіе, но и буржуазныя классы, въ особенности образованные ихъ слои, терпѣли отъ правительственнаго произвола и устарѣлыхъ государственныхъ и общественныхъ порядковъ. Исторія жизни и дѣятельности Либкнехта тѣмъ нѣмѣннѣе образно ослѣплена, поэтому, съ исторіей Германіи, а особенно съ важнѣйшими моментами и событіями въ исторіи Европы, за періодъ болѣе продолжительный, чѣмъ столѣтіе. Для того, чтобы представить біографію Либкнехта въ такихъ широкихъ рамкахъ, надобно написать объемистую книгу. Здѣсь же мы ограничимся только сообщеніемъ нѣсколькихъ фактовъ изъ его, полной неутомимой дѣятельности и борьбы жизни, и, главнымъ образомъ, изъ того періода ея, въ теченіе котораго онъ воспитался и подготовился къ роли вождя германскихъ рабочихъ.

По своему рожденію и воспитанію, Либкнехтъ принадлежалъ къ буржуазіи и именно къ тѣмъ ея слоямъ, которые у насъ извѣстны подъ названіемъ „интеллигенція“. Какъ я уже сказалъ, во времена его дѣтства и юности, въ Германіи господствовало монархическое и полицейское самовластіе, отъ котораго больше всего страдали, конечно, нисше городскіе классы да деревенскія массы, находившіяся, сверхъ того, подъ гнетомъ помѣщиковъ; но терпѣли также и буржуазныя классы, — торговцы, фабриканты, а въ особенности образованные ихъ слои: врачи, адвокаты, учителя, профессора и учащаяся, по преимуществу, университетская молодежь. Вслѣдствіе этого, буржуазія вообще, а интеллигенція въ особенности, проникнута была духомъ недовольства и оппозиціи. Наиболее благородная натура и горячія головы изъ интеллигенціи проникнуты были сочувствіемъ къ народнымъ страданіямъ, мечтали о такихъ общественныхъ порядкахъ, при которыхъ не было бы нѣста неравенству и несправедливости и старались даже распространять свои революціонныя и социалистическія идеи среди рабочихъ. Внутри самой Германіи пропаганда эта велась, конечно, тайно, подъ страхомъ строжайшихъ наказаній. Но нѣмецкіе рабочіе, главнымъ образомъ, молодые подмастерья, имѣли тогда обыкновеніе перекочевывать изъ одного города въ другой и даже изъ одной страны въ другую. Благодаря этому обстоятельству, нѣмецкихъ рабочихъ въ 40-хъ и 50-хъ годахъ можно было встрѣтить сотнями не только въ Швейцаріи, Франціи, Бельгіи, сосѣднихъ съ Германіей странахъ, но даже и въ Англии. Во всѣхъ этихъ государствахъ уже до революціи 1848 г. были конституціонные порядки, давнѣе рабочимъ большій или меньшій просторъ для саморазвитія и самодѣятельности. Туда направляли свои главныя усилія тѣ изъ нѣмецкихъ социалистовъ и революціонеровъ, которые стремились вызвать среди рабочихъ сознательное недовольство существующими порядками. Свободныя политическія учрежденія и антиправительственная и социалистическая агитація туземныхъ оппозиціонныхъ партій и рабочихъ союзовъ въ названныхъ странахъ, конечно, въ свою очередь, сильно способствовали умственному и политическому пробужденію нѣмецкихъ пролетаріевъ, на время или на долгую водворившихся тамъ. Результатомъ этого двойнаго воздѣйствія на нихъ было то, что Швейцарія, напр., уже въ 40-хъ годахъ покрывалась сѣтью нѣмецкихъ рабочихъ обществъ. Союзъ коммунистовъ, образовавшійся въ Лондонѣ и издавшій, какъ извѣстно, знаменитый „Манифестъ Коммунистической Партіи“, написанный Марксомъ и Энгельсомъ, также состоялъ, главнымъ образомъ, изъ нѣмецкихъ рабочихъ.

„Iskra“ lehden 1. n:ron etusiva.—1900

LIIKKEEMME PÄIVÄNPOLTTAVAT TEHTÄVÄT¹¹⁹

Venäjän sosialidemokratia on jo monia kertoja julistanut, että Venäjän työväenpuolueen lähimpänä poliittisena tehtävänä pitää olla itsevaltiuden kukistamisen, poliittisen vapauden valtaamisen. Sen julistivat yli 15 vuotta sitten Venäjän sosialidemokratian edustajat, „Työn vapautus” ryhmän jäsenet, sen julistivat kaksi ja puoli vuotta sitten myös ne Venäjän sosialidemokraattisten järjestöjen edustajat, jotka keväällä vuonna 1898 perustivat Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen. Mutta näistä useista julkilausumista huolimatta kysymys sosialidemokratian poliittisista tehtävistä Venäjällä on nykyään jälleen astumassa päiväjärjestykseen. Monet liikkeemme edustajista sanovat epäilevänsä mainitun kysymyksen ratkaisun oikeellisuutta. Sanotaan, että tärkein merkitys on taloudellisella taistelulla, proletariaatin poliittiset tehtävät lykätään taka-alalle, näitä tehtäviä kavennetaan ja rajoitetaan, sanotaanpa sellaistaakin, että puheet itsenäisen työväenpuolueen perustamisesta Venäjälle ovat yksinkertaisesti vain vieraiden sanojen toistamista, että työläisten pitää käydä yksinomaan taloudellista taistelua ja jättää politiikka intelligenteille ja liberaaleille yhteisesti. Tämä uuden uskonnuttuksen viimeisin julistus (surullisenkuuluisa „Credo” *) vie jo suorastaan siihen, että Venäjän proletariaatti tunnustetaan alaikäiseksi ja kieltäydytään täydellisesti sosialidemokraattisesta ohjelmasta. Ja „Rabotshaja Mysl” (varsinkin „Erillisliitteessään”) on esittänyt itseasiassa samoja ajatuksia. Venäjän sosialidemokratia elää parhaillaan horjunnan aikaa, aina itsekieltämykseksi kehittyvien epäilyjen

* — uskonnunnustus, ohjelma, maailmankatsomuksen esitys. *Toim.*

aikaa. Toisaalta työväenliike irroitetaan sosialismista: työläisiä autetaan käymään taloudellista taistelua, mutta tällöin heille ei selitetä lainkaan taikka ei selitetä riittävästi sosialistisia päämääriä eikä koko liikkeen poliittisia tehtäviä kokonaisuudessaan. Toisaalta sosialismi irroitetaan työväenliikkeestä: Venäjän sosialistit alkavat taas puhua yhä enemmän ja enemmän siitä, että intelligenssin pitää vain omin voiminsa käydä taistelua hallitusta vastaan, koska työläiset rajoittuvat pelkästään taloudelliseen taisteluun.

Kolmenlaiset seikat ovat mielestämme valmistaneet maaperää näille surullisille ilmiöille. Ensinnäkin toimintansa alkuvaiheessa Venäjän sosialidemokraatit rajoittuivat yksistään kerhoissa suoritettavaan propagandatyöhön. Siirtyessämme harjoittamaan agitaatiota joukkojen keskuudessa, me emme aina kyenneet välttämään sitä, ettei olisi jouduttu toiseen äärimmäisyyteen. Toiseksi, toimintamme alussa meidän oli hyvin usein puolustettava olemassaolon oikeuttamme taistelussa narodnajavoljalaisia vastaan, jotka ymmärsivät „politiikan” työväenliikkeestä eristetyksi toiminnaksi ja tyypistivät politiikan pelkäksi salaliittotaisteluksi. Hyljätessään moisen politiikan sosialidemokraatit menivät äärimmäisyyksiin siirtäen poliittisen toiminnan yleensä toiselle sijalle. Kolmanneksi, toimiessaan hajallaan pienissä paikallisissa työläiskerhoissa sosialidemokraatit eivät kiinnittäneet riittävästi huomiota siihen, että on välttämätöntä järjestää vallankumouksellinen puolue, joka olisi yhdistämässä paikallisten ryhmien koko toimintaa ja tekisi mahdolliseksi vallankumouksellisen työn oikein järjestämisen. Ja hajanaisen toiminnan vallitsevuus on luonnollisesti yhteydessä taloudellisen taistelun vallitsemiseen.

Kaikki mainitut seikat aiheuttivat sen, että viehättyttiin liikkeen yhteen puoleen. „Ekonomistinen” suuntaus (mikäli tässä voidaan puhua „suuntauksesta”) synnytti yrityksiä nostaa tämä ahtaus erikoiseksi teoriaksi, yrityksiä käyttää siihen tarkoitukseen muotiin tullutta bernsteiniläisyyttä, muotiin tullutta „marxilaisuuden kritiikkiä”, joka uuden lipun varjolla ajaa läpi vanhoja porvarillisia aatteita. Vain nämä yritykset synnyttivät vaaran, joka uhkaa heikentää yhteyttä Venäjän työväenliikkeen ja Venäjän sosialidemokratian, poliittisen vapauden esitaistelijan, välillä. Ja

liikkeemme päivänpolttavimpana tehtävänä on tämän yhteyden lujittaminen.

Sosialidemokratia on työväenliikkeen ja sosialismin yhdistämistä, sosialidemokratian tehtävänä ei ole palvella passiivisesti työväenliikettä tämän liikkeen jokaisella eri asteella, vaan edustaa koko liikkeen etuja kokonaisuudessaan, osoittaa tälle liikkeelle sen lopullinen päämäärä, sen poliittiset tehtävät, varjella sen poliittista ja aatteellista itsenäisyyttä. Sosialidemokratiasta irrallaan työväenliike mataloituu ja vajoaa pakostakin porvarillisuuteen: käydessään yksistään taloudellista taistelua työväenluokka kadottaa poliittisen itsenäisyytensä, muuttuu muiden puolueiden hännässäkulkijaksi, lyö laimin ylevän velvoituksen: „työläisten vapautuksen tulee olla työläisten omana asiana”¹²⁰. Kaikissa maissa on ollut sellainen kausi, jolloin työväenliike ja sosialismi olivat olemassa toinen toisistaan erillään ja kulkivat eri teitään,— ja kaikissa maissa tämä tällainen erilläänolo on johtanut sosialismin ja työväenliikkeen heikkouteen; kaikissa maissa vain sosialismin ja työväenliikkeen yhdistäminen on luonut vankan perustan niin toiselle kuin toisellekin. Mutta jokaisessa maassa tämä sosialismin ja työväenliikkeen yhdistäminen on tapahtunut historiallisesti, tapahtunut eri tavalla paikan ja ajan olosuhteista riippuen. Venäjällä on teoreettisesti jo kauan sitten puhuttu sosialismin ja työväenliikkeen yhdistämisen välttämättömyydestä,— mutta käytännöllisesti tämä yhdistäminen on tapahtumassa vasta tätä nykyä. Tuo yhdistämisprosessi on erittäin vaikea prosessi, eikä ole mitään erikoisen ihmeellistä siinä, että sen yhteydessä ilmenee erilaista horjuntaa ja epäilyjä.

Minkä opetuksen sitten menneisyys meille antaa?

Koko venäläisen sosialismin historia on johtanut siihen, että sen päivänpolttavimmaksi tehtäväksi on osoittautunut taistelu itsevaltiudellista hallitusta vastaan, poliittisen vapauden valloittaminen; sosialistinen liikkeemme on keskitynyt, niin sanoaksemme, taisteluksi itsevaltiutta vastaan. Toisaalta historia on osoittanut, että Venäjällä sosialistisen ajattelun erilläänolo työtätekevien luokkien eturivin edustajista on paljon suurempi kuin muissa maissa, ja että tällaisen erilläänolon vallitessa Venäjän vallankumousliike on tuomittu voimattomuuteen. Tästä johtuu itsestään se tehtävä, jonka toteuttaminen on Venäjän

sosialidemokratian kutsumuksena: juurruttaa sosialistisia aatteita ja poliittista itsetietoisuutta proletariaatin suuriin joukkoihin ja järjestää vallankumouksellinen puolue, joka olisi erottamattomasti sidottu vaistonvaraiseen työväenliikkeeseen. Venäjän sosialidemokratia on jo paljon tehnyt tässä suhteessa; mutta sitäkin enemmän on vielä tehtävää. Liikkeen kasvaessa sosialidemokratian työvainio käy yhä laajemmaksi, työ yhä monipuolisemmaksi, yhä suurempi määrä liikkeen toimihenkilöitä keskittää voimansa erilaisten osatehtävien täyttämiseen, joita propagandan ja agitaation jokapäiväiset tarpeet nostavat esiin. Tämä ilmiö on aivan lainmukainen ja kiertämätön, mutta se pakoittaa kiinnittämään erikoista huomiota siihen, ettei näitä toiminnan osatehtäviä ja eri taistelumenetelmiä nosteta miksikään itsekohtaisiksi, ettei valmistelevaa työtä nosteta ainoaksi ja päätyöksi.

Meidän pää- ja perustehtävämme on edistää työväenuokan poliittista kehitystä ja poliittista järjestymistä. Jokainen, joka lykkää tämän tehtävän toiselle sijalle, joka ei alista sille kaikkia osatehtäviä ja eri taistelumenetelmiä, hän astuu väärälle tielle ja vahingoittaa vakavasti liikettä. Sitä ovat lykkäämässä taka-alalle ensinnäkin ne, jotka kehoittavat vallankumouksellisia taistelemaan hallitusta vastaan työväenliikkeestä erillään olevien yksityisten salaliittolaiskerhojen voimilla. Toiseksi tätä tehtävää ovat lykkäämässä taka-alalle ne, jotka supistavat poliittisen propagandan, agitaation ja organisaation laajakantoisuutta, ne jotka pitävät mahdollisena ja sopivana kestitä työläisiä „politiikalla” vain heidän elämänsä poikkeuksellisina hetkinä, vain juhlatilaisuuksissa ja jotka liian auliisti vaihtavat itsevaltiudenvastaisen poliittisen taistelun erinäisten myönnytysten vaatimiseen itsevaltiudelta eivätkä pidä riittävästi huolta siitä, että nämä erinäisten myönnytysten vaatimukset nostettaisiin vallankumouksellisen työväenpuolueen systemaattiseksi ja peräänantamattomaksi taisteluksi itsevaltiutta vastaan.

„Järjestäytykää!” toistaa työläisille kaikin tavoin sanomalehti „Rabotshaja Mys”, toistavat kaikki „ekonomistisen” suuntauksen kannattajat. Ja me yhdymme tietysti täydellisesti tähän kehoitukseen, mutta lisäämme ehdottomasti siihen: järjestäytykää, mutta ei ainoastaan perustamalla apukassayhdistyksiä, lakkokassoja ja työläis-

kerhoja, järjestäytykää myös poliittiseksi puolueeksi, järjestäytykää käydäkseenne päättäväistä taistelua itsevaltiudellista hallitusta ja koko kapitalistista yhteiskuntaa vastaan. Ilman tällaista järjestäytymistä proletariaatti ei kykene nousemaan tietoisien luokkataistelun tasolle, ilman tällaista järjestäytymistä työväenliike on tuomittu jäämään voimattomaksi, eikä työväenluokan onnistu koskaan pelkäästään kassoilla, kerhoilla ja apukassayhdistyksillä täyttää omaa suurta historiallista tehtäväänsä: vapauttaa itseään ja koko Venäjän kansaa sen poliittisesta ja taloudellisesta orjuudesta. Yksikään luokka historiassa ei ole saavuttanut herruutta nostamatta esille omia poliittisia johtajiaan, parhaita edustajiaan, jotka kykenevät järjestämään liikkeen ja johtamaan sitä. Ja Venäjän työväenluokka on jo osoittanut pystyvänsä nostamaan esiin sellaisia henkilöitä: venäläisten työläisten laajalle levinnyt taistelu viimeisten 5—6 vuoden aikana on osoittanut, miten äärettömän paljon vallankumouksellista voimaa piileekään työväenluokassa, miten hallituksen hurjimmatkaan vainotoimenpiteet eivät vähennä, vaan lisäävät niiden työläisten lukua, joiden palavana pyrkimyksenä on sosialismi, poliittinen tietoisuus ja poliittinen taistelu. Toveritemme vuonna 1898 pitämä edustajakokous on asettanut tehtävän oikein eikä toistanut vieraita sanoja, se ei ole ilmentänyt yksistään vain „intelligenttien” harrastuksia... Ja meidän on ryhdyttävä päättäväisesti täyttämään näitä tehtäviä, asettamalla päiväjärjestykseen kysymyksen puolueen ohjelmasta, organisaatiosta ja taktiikasta. Sen, mitä mieltä olemme ohjelmamme perusväittämistä, olemme jo sanoneet, eikä tässä tietenkään ole paikallaan lähteä yksityiskohtaisesti kehittelemään näitä väittämiä. Organisaatiokysymyksille aiomme omistaa useita kirjoituksia lähinumeroissa. Ne ovat eräitä kipeimpiä kysymyksiämme. Siinä suhteessa olemme jääneet pahasti jälkeen Venäjän vallankumousliikkeen vanhoista toimihenkilöistä; tämä puute meidän on avoimesti tunnustettava ja keskitettävä voimamme siihen, että toiminta järjestetään konspiratiivisemmaksi, propagoidaan järjestelmällisesti toimintaohjeita, menetelmiä, joilla puijataan santarmeja ja välitetään poliisien verkot. On kasvatettava ihmisiä, jotka eivät omista vallankumoukselle ainoastaan vapaaailtojaan, vaan koko elämänsä, on valmistettava järjestöä, joka olisi niin suuri, että siinä voitaisiin tehdä tarkka työnjako eri

toiminta-alojemme välillä. Mitä tulee vihdoin taktiikkakysymyksiin, niin rajoitumme tässä yhteydessä seuraavaan: sosialidemokratia ei sido käsiään, se ei rajoita toimintaansa johonkin yhteen ennakolta ajateltuun poliittisen taistelun suunnitelmaan taikka menettelytapaan,— se tunnustaa kaikki taistelukeinot, kunhan ne vain vastaavat puolueen voimavahvuuksia ja antavat mahdollisuuden saavuttaa parhaimmat näissä oloissa saavutettavissa olevat tulokset. Kun on olemassa luja järjestynyt puolue, erillinen lakko voi muodostua poliittiseksi mielenosoitukseksi, poliittiseksi voitoksi hallituksesta. Kun on olemassa luja, järjestynyt puolue, niin jollakin erillisellä paikkakunnalla puhjennut kapina voi kasvaa voittoisaksi vallankumoukseksi. Meidän on muistettava, että taistelu hallitusta vastaan yksityisten vaatimusten puolesta ja yksityisten myönnytysten valloittaminen ovat vain pikku kahakoita vihollisen kanssa, vähäisiä etuvartiokahakoita, mutta ratkaiseva ottelu on vielä edessä. Edessämme on koko mahtavuudessaan vihollislinnoitus, josta meitä kohti syydetään satamalla kuulia ja luoteja, jotka vievät parhaimpia taistelijoitamme. Meidän on valloitettava tämä linnoitus ja me valloitamme sen, jos yhdistämme heräävän proletariaatin kaikki voimat venäläisten vallankumouksellisten kaikkien voimien kanssa yhdeksi puolueeksi, johon pyrkii kaikki, mikä Venäjällä on elävää ja rehellistä. Ja vasta silloin toteutuu venäläisen työläis-vallankumouksellisen Pjotr Aleksejevin suuri ennustus: „kohoaa miljoonaisen työkansan jäntevä käsi ja sotilaspistimin suojattu despotismin ies hajoaa tomuksi!”¹²¹.

*Kirjottettu marraskuun
aikupuolella 1900*

*Julkaistu joulukuussa 1900
„Iskra” lehden 1. n:rossa*

*Julkaistaan „Iskran”
tekstiin mukaan*

KIINAN SOTA

Venäjä lopettelee Kiinan sotaa: useita sotilaspiirejä on saatettu liikekannalle, on kulutettu satoja miljoonia ruplia, kymmeniä tuhansia miehiä sotaväkeä on lähetetty Kiinaan, useita taisteluja on käyty, useita voittoja saatu,— tosin ei niinkään paljon voittoja vihollisen vakinaisesta sotaväestä kuin kiinalaisista kapinallisista ja sitäkin enemmän aseettomista kiinalaisista, joita on hukutettu ja hakattu, kaihtamatta edes lasten ja naisten surmaamista, palatsien, talojen ja kauppojen rosvoamisesta puhumattakaan. Ja Venäjän hallitus yhdessä sen edessä orjallisesti pokkuroivien sanomalehtien kanssa juhlii voittoa, riemuitsee urhoollisen sotaväen uusista uroteoista, riemuitsee kiinalaisen raakalaisuuden joutumisesta tappiolle eurooppalaisen kulttuurin edessä ja venäläisten „sivilisaatiotehtävän” uusista menestyksistä Kauko-Idässä.

Kaikessa tässä riemuhumussa ei vain kuulu luokkatietois-
ten työläisten, näiden monimiljoonaisen työläiskansan tietois-
ten edustajien ääntä. Mutta juuri työläiskansa joutuu
kantamaan uusien voittoisien sotaretkien kaikki rasituk-
set: siltä otetaan työntekijöitä lähetettäväksi maailman
ääriin, siltä peritään erikseen korotettuja veromaksuja
miljoonamenojen katteeksi. Koettakaamme tehdä selkoa
kysymyksestä: miten sosialistien on suhtauduttava tähän
sotaan? kenen hyväksi sitä käydään? mikä on Venäjän
hallituksen harjoittaman politiikan todellinen merkitys?

Hallituksemme uskottelee ennen kaikkea, ettei se edes
sodi Kiinaa vastaan: se on vain tukahduttamassa kapinaa,
taltuttamassa kapinallisia, auttamassa Kiinan laillista
hallitusta palauttamaan laillisen järjestyksen. Sotaa ei

ole julistettu, mutta asian olemus ei muutu siitä vähääkään, koska sota on silti käynnissä. Mikä sitten on aiheuttanut kiinalaisten hyökkäyksen eurooppalaisten kimppuun, tämän kapinan, jota englantilaiset, ranskalaiset, saksalaiset, venäläiset, japanilaiset y.m. ovat niin kovalla innolla rauhoittamassa? „Keltaisen rodun vihamielisyys valkoista rotua kohtaan”, „kiinalaisten viha eurooppalaista kulttuuria ja sivilisaatiota kohtaan”, vakuuttavat sodan kannattajat. Niin, kiinalaiset vihaavat todellakin eurooppalaisia, mutta minkälaisia eurooppalaisia he vihaavat ja mistä syystä? Kiinalaiset eivät vihaa Euroopan kansoja — niiden kanssa heillä ei ole ollut yhteentörmäyksiä, — vaan eurooppalaisia kapitalisteja ja kapitalisteille nöyräniskaisia Euroopan hallituksia. Saattoivatko kiinalaiset olla vihaamatta ihmisiä, jotka tulivat Kiinaan vain rikastuakseen, jotka käyttivät ylistettyä sivilisaatiotaan vain pettääkseen, rosvotakseen ja tehdäkseen väkivaltaa, jotka kävivät sotia Kiinaa vastaan saadakseen oikeuden kaupata kansaa turruttavaa opiumia (Englannin ja Ranskan sota Kiinaa vastaan vuonna 1856), jotka teko-
pyhästi verhosivat rosvouspolitiikkaansa kristinuskon levittämismisellä? Euroopan porvarilliset hallitukset ovat jo pitkän aikaa harjoittaneet tätä rosvouspolitiikkaa Kiinaan nähden, ja nyt on myös Venäjän itsevaltiudellinen hallitus yhtynyt siihen. Tätä rosvouspolitiikkaa on totuttu sanomaan siirtomaapolitiikaksi. Jokainen maa, jolla on nopeasti kehittyvä kapitalistinen teollisuus, päätyy hyvin pian etsiskelemään siirtomaita, t.s. sellaisia maita, joissa teollisuus on heikosti kehittyntä, joiden erikoisuutena ovat enemmän tai vähemmän patriarkaaliset elinolot, jonne saatetaan kaupata teollisuuden tuotteita ja sillä keinoin ansaita sievoiset rahat. Ja kapitalistijoukkion rikastumiseturien vuoksi porvarilliset hallitukset ovat käyneet loppumattomia sotia, näännyttäneet epäterveellisissä tropiikin maissa rykmenteittäin sotilaita, tuhlanneet miljoonia kansalta koottuja varoja, saattaneet väestön epätoivoisiin kapinoihin ja nälkäkuolemaan. Johdattakaapa mieleenne intialaisten alkuasukkaiden kapina Englantia vastaan ¹²² ja nälänhätä Intiassa taikka englantilaisten nykyinen buurisota ¹²³.

Ja nyt ovat eurooppalaisten kapitalistien ahneet kourat kurottautuneet Kiinaa kohti. Melkeinpä ensimmäisenä on sinne kurottanut kyntensä myös Venäjän hallitus, joka pitää nyt niin kovaa tohua „epäitsekkyystään”. Se otti

„epäitsekkäästi” Kiinalta Port Arthurin ja alkoi rakentaa Mandshuriaan rautatietä venäläisten sotajoukkojen turvin. Euroopan hallitukset ovat toinen toisensa jälkeen ryhtyneet siinä määrin uutterasti rosvoamaan, tuota noin „vuokraamaan”, Kiinan alueita, ettei ole suotta syntynyt juttuja Kiinan jaosta. Ja jos asiat puhutaan niinkuin ne ovat, niin on sanottava, että Euroopan hallitukset (ja Venäjän hallitus miltei ensimmäisenä niistä) ovat jo aloittaneet Kiinan jaon. Mutta ne eivät ole aloittaneet jakoa avoimesti, vaan sala-vihkaa kuin varkaat. Ne ryhtyivät ryöstämään Kiinaa samalla tavoin, kuin ryöstetään ruumista, mutta kun tämä ruumiiksi luuloteltu yritti tehdä vastarintaa, niin ne ryntäsivät sen kimppuun kuin villipedot polttaen kokonaisia kyliä, hukuttaen Amuriin, ampuen ja nostaen pistinten kärkeen aseettomia asukkaita, myös naisia ja lapsia. Ja kaikkia näitä kristillisiä urotekoja säestetään huudoilla kiinalais-raakalaisista, jotka julkeavat nostaa kätensä sivistyneitä eurooppalaisia vastaan. Njutshzhuanin valtaaminen ja venäläisten joukkojen vieminen Mandshurian alueelle — ne ovat väliaikaisia toimenpiteitä, sanoo Venäjän itsevaltiudellinen hallitus useille valtakunnille osoittamassaan nootissa elokuun 12 p:ltä vuonna 1900; nämä toimenpiteet „ovat johtuneet yksinomaan välttämättömyydestä torjua kiinalaisten kapinallisten agressiiviset teot”; niitä „ei voida suinkaan pitää todisteina mistään itsekkäistä suunnitelmista, jotka ovat keisarillisen hallituksen politiikalle täysin vieraita”.

Voi poloista keisarillista hallitusta! Se on niin kristillisen epäitsekäs, ja sille tehdään niin veristä vääryyttä! Joitakin vuosia sitten se anasti epäitsekkäästi Port Arthurin ja anastaa nyt epäitsekkäästi Mandshurian, se on epäitsekkäästi ahtanut Venäjään rajoittuville Kiinan alueille kokonaisen lauman urakoitsijoita, insinöörejä ja upseereita, jotka ovat käyttäytymisellään saattaneet jopa nöyryydestään tunnetut kiinalaisetkin suuttumuksen valtaan. Kiinan radan rakennustöissä maksettiin kiinalaisille työläisille 10 kopeekkaa päivässä ylöpitoon — sekö ei olisi epäitsekkyyttä Venäjän taholta?

Mutta millä on selitettävissä, että hallituksemme harjoittaa tätä mieletöntä politiikkaa Kiinassa? Kenelle tämä politiikka on edullista? Se on edullista kouralliselle kapitalistipösöjä, joilla on kauppa-asioita Kiinan kanssa, kouralliselle tehtailijoita, jotka tuottavat tavaroita Aasian markkinoita

varten, kouralliselle tavarantoimittajia, jotka lyövät nyt hirveästi rahaa kasaan kiireellisten sotatarviketilauksien ansiosta (eräät tehtaast, jotka tuottavat aseistusta, sotatarvikkeita armeijaa varten j.n.e., työskentelevät nyt täyttä päätä ja palkkaavat lisää satoja uusia päiväläisiä). Tuo politiikka on edullista kouralliselle aatelismiehiä, jotka ovat korkeissa siviili- ja sotilasviroissa. Heille seikkailupolitiikka on tarpeen, sillä sen avulla voi päästä ylenemään, tehdä karrierein, hankkia itselleen mainetta „uroteoilla”. Tämän kapitalistien ja virkailijahuijarien koplakunnan etujen hyväksi hallituksemme uhraa empimättä koko kansan edut. Itsevaltiudellinen tsaarihallitus osoittautuu tässäkin tapauksessa, kuten aina, vastuuttomien, kapitalistipösojää ja aatelisia orjamaisesti palvovien virkamiesten hallitukseksi.

Mitä hyötyä on Venäjän työväenluokalle ja koko työkansalle Kiinassa suoritetuista valloituksista? Tuhansia häviötilaan saatettuja perheitä, joiden työntekijät on viety sotaan, valtion velkojen ja menojen tavaton kasvu, verojen lisääntyminen, kapitalistien — työläisten riistäjien — mahdollin voimistuminen, työläisten aseman huononeminen, yhä tuntuvampi talonpoikaiston menehtyminen, nälänhätä Siperiassa — sitä Kiinan sota lupaa tuoda ja on jo tuonutkin tullessaan. Koko Venäjän lehdistö, kaikki sanomalehdet ja aikakausjulkaisut ovat orjuudessa, ne eivät uskalla julkaista mitään ilman hallituksen virkamiesten lupaa, — ja siksi meillä ei ole tarkkoja tietoja siitä, miten kalliiksi Kiinan sota kansalle tulee, mutta varmaa on, että se vaatii rahamenoja monia *satoja miljoonia ruplia*. On tietoja, että hallitus myönsi heti alussa sota varten 150 miljoonaa ruplaa ukaasilla, jota ei ole saatettu julkisuuteen, ja juoksevat sotamenot nielevät nyt *miljoona ruplaa* joka kolmessa tai neljässä päivässä. Ja näitä huikeita rahasummia heittää menemään hallitus, joka tinkien joka kopeekasta on loputtomasti supistellut nälkääkärsivien talonpoikien apurahoja, joka ei löydä varoja kansanvalistusta varten ja aivan kuin mikäkin kulakki puristaa elämänmehun kruununtehtaiden työläisistä ja postilaitosten y.m. pikkuvirkailijoista!

Finanssiministeri Witte ilmoitti valtionkassassa olleen tammikuun 1 p:nä vuonna 1900 vapaita käteisvaroja 250 milj. ruplaa — nyt näitä rahoja ei enää ole, ne on käytetty sotaan, hallitus etsii lainoja, lisää veroja, kieltäytyy varojen puutteessa aivan välttämättömistä menoista, keskeyttää

rautateiden rakentamisen. Tsaarihallitusta uhkaa vararikko, mutta se antautuu suin päin valloituspolitiikkaan — politiikkaan, joka ei ainoastaan vaadi suunnattomia rahavaroja, vaan uhkaa lisäksi vetää maan entistä vaarallisempiin sotiin. Kiinan kimppuun rynnänneet Euroopan suurvallat alkavat jo riidellä saaliin jaosta, eikä kukaan saata sanoa, miten nämä riidat päättyvät.

Mutta tsaarihallituksen politiikka Kiinassa ei ole ainoastaan kansan etujen loukkaamista, — se pyrkii turmelemaan kansanjoukkojen poliittista tajua. Hallitukset, jotka pystyvät pystyssä vain pistinten voimalla ja joutuvat alinomaa hillitsemään tai tukahduttamaan kansan suuttumusta, ovat jo aikoja sitten tajunneet sen totuuden, ettei kansan tyytymättömyys ole millään poistettavissa; on yritettävä kääntää tämä tyytymättömyys pois hallituksesta johonkin muuhun. Lietsotaan esimerkiksi vihaa juutalaisia kohtaan: katulehdet sättivät juutalaisia ikään kuin juutalainen työmies ei kärsisi pääoman sorrosta ja poliisihallituksesta yhtä paljon kuin venäläinenkin. Nykyään on sanomalehdistössä nostettu sotaretki kiinalaisia vastaan, pidetään melua keltaisesta raakalaisrodusta, sen sivilisaatiiovihasta, Venäjän valistus-tehtävistä, siitä, millä innolla venäläiset sotilaat menevät taisteluun y.m. y.m. Hallituksen ja rahasäkin edessä matelevat sanomalehtimiehet pinnistelevät kaikkensa lietsoakseen kansassa vihaa Kiinaa vastaan. Mutta eihän Kiinan kansa ole mitenkään eikä milloinkaan ahdistellut Venäjän kansaa: Kiinan kansa itsekin kärsii samoista vitsauksista, joista Venäjänkin kansa näännyy, — aasialaishallituksesta, joka kiskoo veroja nälkääkärsiviltä talonpojilta ja tukahduttaa sotavoimin jokaisen vapauspyrkimyksen, — pääoman sorrosta, pääoman, joka on tunkeutunut myös Keskivaltakuntaan.

Venäjän työväenluokka alkaa jo vapautua siitä poliittisesta takapajuisuudesta ja pimeydestä, missä kansanjoukot ovat. Sen tähden kaikkien tietoisten työläisten velvollisuutena on nousta vastustamaan kaikin voimin niitä, jotka lietsovat kansallisuusvihaa ja kääntävät työkansan huomiota pois sen todellisista vihollisista. Tsaarihallituksen politiikka Kiinassa on rikollista politiikkaa, joka vie kansaa yhä suurempaan kurjuuteen, turmelee ja sortaa sitä yhä enemmän. Tsaarihallitus ei ainoastaan pidä kansamme orjuudessa, se lähettää kansamme lannistamaan muita

kansoja, jotka nousevat kapinoimaan orjuusasemaansa vastaan (kuten tapahtui vuonna 1849, jolloin venäläinen sotaväki kukisti vallankumouksen Unkarissa). Se ei ainoastaan auta venäläisiä kapitalisteja riistämään omia työläisiään ja sido työläisten käsiä, etteivät nämä rohkenisi liittyä yhteen ja puolustautua, vaan se lähettää sotilaita rosvoamaan toisia kansoja pienen pohatta- ja ylhäisökoplan etujen hyväksi. Jotta voitaisiin vapautua siitä uudesta ikeestä, jonka sota säilyttää työkansan hartioille, on olemassa vain yksi keino: kansan edustajien koollekutsuminen, jotka tekisivät lopun hallituksen omavaltaisuudesta ja pakoittaisivat sen välittämään muustakin eikä ainoastaan hovikoplakunnan eduista.

„Iskra“ 1. n:o, joulukuu 1900

*Julkaistaan „Iskra“ lehden
tekstin mukaan*

KAHTIAJAKAANTUMINEN VENÄLÄISTEN SOSIALI- DEMOKRAATTIEN ULKOMAISESSA LIITOSSA

Tämän vuoden keväällä oli Sveitsissä Venäläisten sosialidemokraattien liiton edustajakokous, joka johti Liiton jakaantumiseen. Vähemmistö sen jäsenistä „Työn vapautus” ryhmän johdolla, joka oli perustanut Liiton ja vuoden 1898 syksyyn saakka toimittanut Liiton julkaisuja, muodosti erikoisen järjestön nimeltään: Venäläinen vallankumouksellinen järjestö „Sotsial-demokrat”. Enemmistö, siinä luvussa sanomalehti „Rabotsheje Delon” toimitus, sanoo edelleenkin itseään Liitoksi. Keväällä vuonna 1898 pidetty Venäjän sosialidemokraattien edustajakokous, joka perusti „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen”, tunnusti Liiton puolueemme ulkomaiseksi edustajaksi. Kuinka meidän on suhtauduttava edustuskysymykseen nyt, kun ulkomainen Liitto on jakaantunut kahtia? Emme syvenny yksityiskohtaisesti kysymykseen kahtiajakaantumisen syistä. Mainitsemme vain vääräksi sen laajalle levinneen ja raskaan syytöksen, että Plehanov olisi muka kaapannut Liiton kirjapainon. Todellisuudessa kirjapainon isännöitsijä vain kieltäytyi luovuttamasta sitä kokonaan jollekin yhdelle kahtiajakaantuneen Liiton osalle, ja kohta sen jälkeen molemmat puolet itse jakoivat kirjapainon keskenään. Meidän kannaltamme katsottuna oleellisinta on se tosiasia, että „Rabotsheje Delo” oli väärässä polemiikin ydinasiassa: se kiisti virheellisesti „ekonomistisen” suuntauksen olemassaolon, se piti kiinni siitä virheellisestä taktiikasta, että vaiettiin tämän suuntauksen äärimmäisyyksistä ja pidättäydettiin avoimesta taistelusta niitä vastaan.

Sen tähden me — kiistämättä lainkaan „Rabotsheje Delon” ansioita, sillä se on tehnyt paljon työtä kirjallisuuden

painattamiseksi ja perilletoimittamisen järjestämiseksi — kieltäydymme tunnustamasta jakautuneen järjestön jompaa-kumpaa osaa puolueemme ulkomaiseksi edustajaksi. Tämä kysymys jääköön avoimeksi puolueen seuraavan edustajakokouksen päätökseen saakka. Venäjän sosialidemokratian virallisina edustajina ulkomailla ovat nykyään Pariisin kansainvälisen sosialistikongressin tämän vuoden syksyllä muodostaman vakinaisen kansainvälisen komitean¹²⁴ venäläiset jäsenet. Venäjältä on komiteaan valittu kaksi jäsentä: G. V. Plehanov ja B. Krišhevski (eräs „Rabotsheje Delon” toimittajista). Niin kauan kun Venäjän sosialidemokraattien molempien ryhmien välillä ei päästä sovintoon tai sopimukseen, me aiomme kaikki Venäjän edustusta koskevat asiat toimittaa pitämällä yhteyttä G. V. Plehanoviin. Ja lopuksi meidän on sanottava sanamme siitä, kenet haluaisimme nähdä vakinaisen kansainvälisen komitean sihteerinä Venäjältä. Tällä hetkellä, jolloin sosialidemokratiaa yritetään „marxilaisuuden kritiikin” lipun turvin turmella porvarillisella ideologialla sekä noudattamalla nöyryyden ja alistuvaisuuden politiikkaa kiireestä kantapäähän saakka aseistettuja vihollisia (porvarillisia hallituksia) kohtaan, on tarpeellista, että tällä tärkeällä paikalla on henkilö, joka pystyy seisomaan vasten virtaa ja sanomaan vaikutusvaltaisen sanansa aatteellista hoipertelua vastaan. Tästä syystä sekä myös edellä mainittujen seikkojen vuoksi annamme äänemme G. V. Plehanovin puolesta.

Kirjoitettu ennen joulukuun 8. 1900

*Julkaistu „Iskra” lehden 1. n:rossa
joulukuussa 1900*

*Julkaistaan „Iskran”
tekstin mukaan*

MUISTIINPANO VUODEN 1900 JOULUKUUN 29 p:ltä

29/XII 1900. Lauantai, klo-2 yöllä.

Mieleni tekee merkitä muistiin vaikutelmani tämänpäiväisestä „kaksoisveljen” kanssa käydystä keskustelusta. Se oli merkittävä ja tavallaan „historiallinen” kokous (Arsenjev, Velika, kaksoisveli + vaimo¹²⁵ + minä), historiallinen ainakin minun elämässäni, sillä se on yhteenveto ellei kokonaisuudesta aikakaudesta, niin ainakin elämänkirjan eräästä sivusta ja määrää käyttäytymisen ja elämäntien pitkäksi aikaa eteenpäin.

Sen mukaan, mitä Arsenjev alunperin kertoi asiasta, olin siinä käsityksessä, että kaksoisveli on tulossa luoksemme ja haluaa lähestyä omasta puolestaan meitä, mutta osoittautuikin olevan juuri päinvastoin. Tämä kummallinen erehdys johtui kai siitä, että Arsenjev olisi kovasti halunnut sitä, millä kaksoisveli „houkutteli”, nimittäin poliittista aineistoa, uutiskirjeitä etc.*, ja „sitä uskotaan, mitä halutaan”, ja Arsenjevkin uskoi mahdolliseksi sen, millä kaksoisveli meitä houkutteli, hän halusi uskoa kaksoisveljen vilpittömyyteen, kunnollisen modus vivendin** mahdollisuuteen hänen kanssaan.

Ja juuri tämä kokous kumosi lopullisesti ja peruuttamattomasti sellaisen uskomuksen. Kaksoisveli näytti itsensä aivan uudelta puolelta, osoitti itsensä läpiliipatuksi „poliitikoksi”, poliitikoksi sanan huonoimmassa merkityksessä, politikoitsijaksi, veijariksi, kaupustelijaksi ja lurjukseksi. Hän saapui *aivan varmana voimattomuudestamme* — siten

* — et cetera — ja niin edelleen. *Toim.*

** — elintavan. *Toim.*

Arsenjev itse määritteli neuvottelujen tulokset, ja tuo määrittely oli aivan oikea. Kaksoisveli tuli uskossa, että olemme voimattomia, tuli esittämään meille *antautumisehdot*, ja hän teki sen ylen taitavassa muodossa, lausumatta yhtään ainoata purevaa sanaa, mutta osoittaen kuitenkin, mikä karkea ja tavallisen tusinaliberaalin kaupustelijaluonne piilee tuon ehta uuden „kriitikon” hienostuneen, sivistyneen pintakuoren alla.

Tiedusteluihini (joista illan asiallinen puoli alkoi), minkä vuoksi hän, kaksoisveli, ei halua tulla ilman muuta avustajaksi, hän vastasi täysin päättävästi, että hänen on psykologisesti mahdotonta tehdä työtä aikakauslehdelle, jossa hänet „peitotaan pahanpäiväiseksi” (kirjaimelleen hänen sanansa), että emme kai luule sellaista, että me rupeamme haukkumaan häntä ja hän „kirjoittelemaan” meille „poliittisia artikkeleja” (kirjaimellisesti!), että yhteistyöstä saateetaan puhua vain ehdolla, että ollaan täysin tasavertaisia (s.o. tasavertaisia kaiketi kriitikkojen ja ortodoksien kesken), että julkilausuman * jälkeen hänen toverinsa ja ystävänsä ¹²⁶ ei halunnut edes matkustaa tapaamaan Arsenjevia, että hänen, kaksoisveljen, suhdetta ei määrää niinkään paljon julkilausuma, eikä laisinkaan julkilausuma, vaan se, että aikaisemmin hän aikoi rajoittua „hyväasuovan avustajan” osaan, mutta nyt hän ei aio rajoittua siihen, vaan haluaa olla myös toimittajana (melkein niin kaksoisveli sanoikin!!). Kaikkea tätä kaksoisveli ei ladellut heti, neuvottelut hänen työkumppanuudestaan venyivät varsin pitkiksi (Arsenjevin ja Velikan mielestä liian pitkiksi), mutta niistä minulle selvisi täydellisesti se, että tuon gentlemannin kanssa ei päästä yhteisymmärrykseen.

Sitten hän alkoi ajaa vaativasti läpi ehdotustaan: miksei voitaisi perustaa kolmatta poliittista äänenkannattajaa tasavertaisin oikeuksin, se olisi edullista sekä hänelle että meille (lehdelle aineistoa, „ansaitsisimme” yhtä ja toista siihen annettavista resursseista), hän edellyttää, ettei siinä pitäisi kansilehdellä olla mitään sosialidemokraattista, mitään, mikä viittaisi firmaamme, että meidän pitäisi (ei muodollisesti, vaan moraalisesti pitäisi) antaa tähän lehteen myös koko yleispoliittinen aineistomme.

* Ks. tämän osan s. 333. *Toim.*

Asia kävi selväksi, sanoin suoraan, ettei kolmannen äänenkannattajan perustamisesta voi olla puhettakaan, että tässä on kysymys siitä, sosialidemokratiako on käyvä poliittista taistelua vaiko liberaalit itsenäisesti ja yksinomaisesti (ilmaisin sen selvemmin ja määrätymmin, täsmällisemmin). Kaksoisveli ymmärsi, kiukustui ja sanoi, että sen jälkeen, kun olin sanonut sanottavani niin anerkennenswerter Klarheit* (kirjaimellisesti näillä sanoin!), siitä ei kannata enää puhuakaan, vaan puhuttakoon vain tilauksista — kokoelmatilauksista: se on se sama kolmatta lajia oleva aikakauslehti (aloin puhua). No siinä tapauksessa tehtäköön tilaus vain jo *olevalle* kirjaselle, sanoi kaksoisveli. Minkälaiselle? kysyin minä. Mitä sillä tiedolla on väliä — vastasi vaimo julkeasti. Jos päätätte periaatteessa suostua, niin sitten päätämme me, mutta ellette, niin silloin ei ole väliä tietääkään. Tiedustelin julkaisuehtoja: julkaisu on muka NN eikä mitään muuta, Teidän firmastanne ei tule olla mitään mainintaa, Verlag'in** lisäksi ei pidä olla mitään yhteyttä Teidän firmaanne — ilmoitti kaksoisveli. Aloin kiistellä sitäkin vastaan, vaatien mainittavaksi firmamme — Arsenjev ryhtyi väittämään minua vastaan, ja keskustelu keskeytyi.

Lopuksi — sovittiin päätöksen lykkäämisestä, — Arsenjev ja Velika ahdistelivat vielä kaksoisveljeä, vaativat *häneltä* selityksiä, kiistelivät, minä olin enimmäkseen vaiti, naureskelin (niin, että kaksoisveli sen näki selvästi), ja keskustelu päättyi nopeasti.

*Julkaistu ensi kerran 1924
I Lenin-kokoelmassa*

*Julkaistaan
käsikirjoituksen mukaan*

* — tunnustusta ansaitsevalla selvyydellä. *Toim.*

** — kustannusliikkeen. *Toim.*

SATUNNAISIA KIRJOITELMIA

Kirjoitettu tammikuussa 1901

*Julkaistu huhtikuussa 1901
aikakauslehti „Zarjan” 1. n:rossa
Allekirjoitus: T. H.*

*Julkaistaan aikakauslehtien
tekstin mukaan*

№ 1

Апрѣль
1901-го г.

Die
Morgenrothe
Heft 1
April 1901

ЗАРЯ

Соціаль-демократическій
научно-политическій журналъ.
Издается при ближайшемъ
участіи Г. В. Плеханова, В. И.
Засуличъ и П. Б. Аксельрода.

Цѣна 2 руб.

Stuttgart
J. H. W. Dietz Nachf. (G. m. b. H.)
1901

Aikakauslehti „Zarjan” 1. n:ron kansilehti.— Huhtikuu 1901

I. LYÖ, MUTTA ÄLÄ KUOLIAAKSI

Tammikuun 23 p:nä Moskovan vetotuomioistuimen erikoisistunnossa Nizhni-Novgorodissa käsiteltiin *säätyedustajain osanotolla* talonpoika Timofei Vasiljevitch Vozduhovin murhaa koskevaa juttua. Vozduhov oli lähetetty poliisikamariin „selviämään päihtymyksestä”, mutta neljä poliisimiestä: Shelemetjev, Shulpin, Shibajev ja Olhovin sekä poliisipiirinkatsastajan virkaa hoitava Panov olivat siellä hakanneet häntä niin, että Vozduhov oli seuraavana päivänä kuollut sairaalassa.

Tällainen mutkaton fabula on tässä yksinkertaisessa jutussa, joka luo kirkasta valoa siihen, mitä poliisilaitoksisammme tavallisesti ja alinomaa tapahtuu.

Mikäli sangen lyhyistä sanomalehtiselostuksista voidaan päätellä, koko tapahtumasta saa seuraavan kuvan. Huhtikuun 20 p:nä Vozduhov oli ajanut vosikalla kuvernöörin talon edustalle. Ulos oli tullut kuvernöörin talon taloudenhoitaja, joka oikeudessa todisti Vozduhovin olleen ilman lakkia, hieman ryypyksissä, mutta ei juovuksissa, ja valittaneen jostain laivalaiturikonttorista, joka ei ollut antanut matkalippua (?). Taloudenhoitaja oli käskenyt vahtipoliisi Shelemetjeviä viemään Vozduhovin poliisikamariin. Vozduhov oli ollut niin vähän ryypyksissä, että oli aivan tyynesti puhellut Shelemetjevin kanssa ja perillä tehnyt selvästi selkoa poliisipiirinkatsastaja Panoville nimestään ja arvostaan. Siitä välittämättä Shelemetjev, nähtävästi Panovin suostumuksella, joka oli juuri kuulustellut Vozduhovia, „tuuppaa” tämän ei arestitputkaan, missä oli muutamia juopuneita, vaan arestitputkan vieressä olevaan „sotilasputkaan”. Tuupatessa hänen sapelinsa takertuu ovikoukkuun.

hän saa käteensä pienen haavan, luulee Vozduhovin pitävän sapelista kiinni ja ryntää hakkaamaan häntä, huutaen, että häntä on haavoitettu käteen. Hän lyö koko voimalla, iskee kasvoihin, rintaan, kylkeen, lyö niin, että Vozduhov tuupertuu tuon tuostakin maahan kolauttaen joka kerta päänsä lattiaan ja pyytää armaa. „Miksi te minua lyötte?” — oli hän sanonut erään arestiputkassa olleen todistajan (Semahinin) sanojen mukaan. — „Olen syytön. Antakaa anteeksi, jumalan nimessä!”. Saman todistajan sanojen mukaan Vozduhov ei ollut juovuksissa, pikemminkin Shelemetjev oli juovuksissa. Shelemetjevin toverit Shulpin ja Shibajev, jotka olivat juopotelleet poliisilaitoksessa ensimmäisestä pääsiäispäivästä lähtien (tiistaina huhtikuun 20 p:nä oli kolmas pääsiäispäivä), saavat tietää, että Shelemetjev „opettaa” (syytöskirjelmän sanonta!) Vozduhovia. He ilmestyvät sotilasputkaan yhdessä toisesta poliisikamarista tulleen Olhovinin kanssa, rusikoivat nyrkeillä ja potkivat Vozduhovia. Sitten ilmestyy poliisipiirinkatsastaja Panov, lyö kirjalla päähän ja hakkaa nyrkeillä. „Ja kyllä ne hakkasivat, hakkasivat niin”, sanoi eräs pidätettynä ollut nainen, „että minulla rupesi kauhusta ihan mahaa kivistämään”. „Opetuksen” päätyttyä poliisipiirinkatsastaja oli käskenyt kylmästi Shibajevia pesemään veren pois piestyn kasvoilta — onhan se kuitenkin säädyllisempää; jos sattuu vielä päällystö näkemään! — ja sysäämään hänet sitten arestiputkaan. „Veljet!” oli Vozduhov sanonut muille pidätetyille. „Näettekö, miten poliisit hakkaavat? Tulkaa todistajiksi, minä teen tästä valituksen!”. Mutta hänen ei onnistunut valittaa siitä: seuraavana päivänä aamulla hänet tavattiin aivan tajuttomana ja toimitettiin sairaalaan, missä hän kuoli 8 tunnin kuluttua tajuihinsa tulematta. Ruumiinavauksessa selvisi, että häneltä oli kymmenen kylkiliuta poikki, koko ruumis verimustelmissa ja verenvuoto aivoissa.

Oikeus tuomitsi Shelemetjevin, Shulpinin ja Shibajevin kunkin 4 vuodeksi pakkotöihin, ja Olhovinin ja Panovin *kuukaudeksi arestiin* katsoen heidän syyllistyneen vain „loukkaukseen”...

Aloitammekin analyysimme tästä tuomiosta. Pakkotyöhön tuomittuja syytettiin Rangaistuslain 346. §:n ja 1490. §:n 2. kohdan mukaan. Ensiksi mainitussa pykälässä sanotaan, että virkamies, joka on tuottanut haavoja tai

vammoja virkatehtäväänsä täyttäessään, tuomittakoon korkeimpaan „tällaisesta rikoksesta määrättyyn” rangaistukseen. Ja 1490. §:n 2. kohta määrää kidutuksesta, jonka seurauksena on ollut kuolema, 8:sta 10:een vuoteen pakkotyötä. *Korkeimman rangaistuksen* asemesta säätyedustajien ja kruununtuomarien oikeus *alentaa* rangaistusta *kahdella asteella* (6:s aste: 8—10 vuotta pakkotyötä; 7:s aste — 4:stä 6:een vuoteen), t.s. säätää maksimaalisen alennuksen, minkä laki sallii syyllisyyttä lieventävien asianhaarojen ilmetessä, ja sitä paitsi langettaa tämän alimman asteen *alimman* rangaistuksen. Sanalla sanoen oikeus teki kaiken voitavansa syytettyjen kohtalon lieventämiseksi, jopa enemmänkin kuin voitavansa, koskapa „korkeinta rangaistusta” edellyttävä laki kierrettiin. Emme tietysti lainkaan halua sanoa, että „korkein oikeudenmukaisuus” olisi vaatinut nimenomaan kymmenen eikä neljän vuoden pakkotyötä; tärkeätä on se, että murhaajat tunnustettiin murhaajiksi ja tuomittiin pakkotyöhön. Mutta emme saata olla toteamatta kruununtuomarien ja säätyedustajien oikeuden peräti kuvaavaa tendenssiä: tuomitesaan poliisivirkailijoita he ovat valmiita osoittamaan heille kaikkea suopeutta, mutta tuomitessaan poliisilaitosta vastaan tehdyistä rikkomuksista he, kuten tunnettua, osoittavat järkkymätöntä ankaruutta*.

Vaikkapa herra poliisipiirinkatsastajalle... no kuinka nyt hänelle voisi olla epäsuopea! Hän otti paikalle tuodun Vozduhovin vastaan, ilmeisestikin hän käski, ettei tätä vietäisi arestiputkaan, vaan ensin sotilasputkaan — opetetavaksi, hän osallistui peiksämiseen sekä omin nyrkein että

* Muuten, tässä vielä eräs tosiasia, jotta voitaisiin päätellä niistä rangaistusmääristä, joita tuomioistuimemme langettavat erilaisista rikoksista. Muutaman päivän kuluttua Vozduhovin murhaajien oikeusjutun jälkeen Moskovan sotilaspiirin tuomioistuin tuomitsi sotilaan, joka oli palvellut paikallisessa tykistöprikaatissa ja varastanut varastohuoneesta 50 paria sotilashousuja ja jonkin verran saapastarpeita ollessaan tätä varastoa vartioidussa. Tuomio — neljä vuotta pakkotyötä. Poliisin huostaan uskotun ihmisen henki maksaa yhtä paljon kuin vartiiosotilaan huostaan uskotut 50 paria sotilashousuja ja jokunen määrä saapastavaraa. Tässä originellisissä „yhtälössä” kuvastuu kuin aurinko pienessä vesipisarassa koko poliisivaltiomme järjestelmä. Persoonallisuus esivallan rinnalla ei ole mitään. Kuri vallan sisällä on kaikki kaikessa... muuten anteeksi: „kaikki” vain pikkunappuloille. Pikkuvaras tuomitaan pakkotyöhön, mutta suurvarkaat, kaikki nuo pösöt, ministerit, pankinjohtajat, rautateiden rakennuspäälliköt, insinöörit, urakoitsijat ynnä muut, jotka kahmivat kymmenien ja satojen tuhansien arvosta kruunun omaisuutta, joutuvat harvimmassa ja pahimmassa tapauksessa karkotetuksi jonnekin etälääniin, missä voi mainiosti elää rallatella rosvoituilla rahoilla (kuten pankkivarkaat länsi-Siperiassa) ja mistä on helppo livistää ulkomaillekin (kuten santarmieveri Meranville de Saint-Glaire teki).

kirjalla (kaiketi lakikokoelmalla), hän antoi määräyksen rikoksen jälkien hävittämisestä (verijälkien pesemisestä), yöllä huhtikuun 20:ntenä hän teki takaisinpalanneelle poliisipiirin komissariukselle Muhanoville raportin, että „hänelle uskotussa poliisipiirissä kaikki on kunnossa” (kirjaimellisesti!) — mutta hänellä ei ole mitään yhteistä murhaajien kanssa, hän on syylistynyt ainoastaan loukkaustekoon, vain tavalliseen loukkaustekoon, josta rangaistaan arestilla. Aivan luonnollista on, että tämä murhaan syytön gentlemanni, hra Panov, palvelee tälläkin hetkellä poliisilaitoksessa hoitaen urjadnikan virkaa. Hra Panov on vain siirtynyt hyödylliseen johtavaan rahvaan-„opetus”-toimintaan kaupungista maaseudulle. Sanokaapa, lukija, omantuntonne mukaan, voiko urjadnikka Panov ymmärtää tuomioistuimen tuomion muuksi kuin neuvoksi: — vastaisuudessa rikoksen jäljet on peitettävä paremmin, „opetettava” niin, ettei jäisi jälkiä. Käskit pestä veren pois kuolevan kasvoilta — mainiota, mutta sallit Vozduhovin kuolla — se, veliseni, oli varomatonta; ole vast’edes varovaisempi ja paina lujasti mieleesi venäläisen Derzhimordan ensimmäinen ja viimeinen käsky: „lyö, mutta älä kuoliaaksi!”.

Yleisinhimilliseltä kannalta katsoen Panoville langettu tuomioistuimen tuomio on suoranaista oikeuden pilkkäämistä; se osoittaa puhtaasti passarimaista pyrkimystä säilyttää koko syy alempien poliisimiesten niskoille ja varjella heidän välitöntä esimestään, jonka tietien, suostumuksella ja osanotolla tuo julma räökkäys tapahtui. Juridiselta kannalta taas tämä tuomio on mallinäyte siitä kasuistii-kasta, mihin pystyvät nuo virkamiestuomarit, jotka eivät itsekään ole kovin kauas loitonneet poliisipiirinkatsastajasta. Kieli on ihmisellä omien ajatusten salaamista varten, sanovat diplomaatit. Laki on annettu sitä varten, että voitaisiin väaristellä syyllisyys- ja edesvastuukäsitettä, voivat sanoa juristimme. Tosiaankin miten hienon-ovelaa tuomari-taitoa tarvitaankaan siihen, että räökkäykseen osallistuminen silataan tavalliseksi loukkausteoksi! Tehtaalainen, joka huhtikuun 20 päivän aamuna ehkä sipaisi Vozduhovilta lakin päästä, osoittautuu syypääksi samaan rikokseen — ja vieläpä lievemmin sanottuna: ei rikokseen, vaan „rikkomukseen” — kuin Panovkin. Yksinpä pelkästä tappeluun osallistumisesta (eikä avuttoman ihmisen pieksämisestä), jos joku saa surmansa, kuuluu ankarampi rangaistus kuin

se, mikä poliisipiirinkatsastajalle annettiin. Oikeustemppeilit käyttivät hyväkseen ensinnäkin sitä, että laki määrää virantoimituksessa tapahtuneesta räjäköyksestä useita rangaistuksia, jättäen tuomarille oikeuden valita asianhaaroista riippuen rangaistuksen alkaen kahden kuukauden vankeusrangaistuksesta ja päättyen Siperiaan asumiskarkoitukseen. Se on tietysti sängen järkevää sääntö, ettei tuomaria rajoiteta liikaa muodollisilla määritelmillä, vaan hänelle myönnetään tietty liikkumisala, ja siitä rikosoikeuden professorimme ovat jo monet kerrat kiitelleet Venäjän lainsäädäntöä ja tähdentäneet sen liberaalisuutta. Tällöin he ovat vain unohtaneet sen pikkuseikan, että järkevien säädösten täyttämiseen tarvitaan tuomareita, joita ei ole saatettu yksinkertaisten virkamiesten asemaan, tarvitaan yhteiskunnan edustajain osallistumista oikeuteen ja yleisen mielipiteen huomioonottamista asiain käsittelyssä. Ja toiseksi, oikeuden avuksi riensi tässä tapauksessa apulaisprokuraattori, joka kieltäytyi syyttämästä Panovia (ja Olhovia) räjäköyksestä ja julmuuksista sekä pyysi rankaisemaan heitä vain loukkaamisesta. Apulaisprokuraattori vetosi omasta puolestaan asiantuntijain lausuntoon, jotka kiistivät Panovin antamien iskujen kovuuden ja jatkuvuuden. Juridinen sofismi, kuten huomaatte, ei ole erikoisen konstikasta: koska Panov löi vähemmän kuin muut, niin voidaan sanoa, etteivät hänen iskunsa olleet *erikoisen* tuskiatuottavia; ja koska ne eivät olleet erikoisen tuskiatuottavia, niin voidaan tehdä se johtopäätös, etteivät ne olleet „räjäköystä eikä julmuutta”, ja koska ne eivät olleet „räjäköystä eikä julmuutta”, niin ne olivat siis tavallista tekoina ilmennyttä loukkausta. Yleiseksi tyydytykseksi kaikki lutviutuu, ja hra Panov pysyy edelleenkin järjestyksen ja säädyllisyyden valvojien riveissä *...

Tulimme juuri kajonneeksi kysymykseen, joka koskee yhteiskunnallisten piirien edustajien osallistumista

* Sen sijaan, että paljastettaisiin laittomuudet kaikessa laajuudessaan oikeuden ja yhteiskuntapiirien edessä meillä mieluummin hämätään asiat oikeudessa ja selviydytään virkakirjeillä ja käskyillä, jotka ovat täynnä koreita, mutta tyhjää fraaseja. Esimerkiksi Orelin poliisimestari julkaisi joku päivä sitten päiväkäskyn, jossa aikaisempien määräysten vakuudeksi kehoitetaan poliisikomissariuksia omakohtaisesti sekä apulaistensa kautta johdattamaan tiukasti alimpien poliisivirkailijoiden mieleen, että on kerrassaan sallimatonta käyttäytyä karkeasti ja jollain tavoin väkivaltaisesti pidätettäessä juopuneita kadulla ja toimittaessa heitä poliisikamareihin selkiintymään, ja selittämään alemmille virkailijoille, että poliisilaitoksen velvollisuutena on nuun ohella myös juopuneiden varjeleminen, joita ei voida jättää oman onnensa nojaan saattamatta heitä

oikeudenkäyttöön ja yleisen mielipiteen merkitystä. Kyseinen oikeusjuttu muuten havainnollistaa mainiosti tätä kysymystä. Ennen kaikkea: miksei juttua käsitellyt valamiesoikeus, vaan kruununtuomarien ja säätyedustajien tuomioistuim? Sen tähden, että Aleksanteri III:n hallitus, alettuaan armottoman taistelun yhteiskuntapiirin kaikkia ja kaikenlaisia vapauteen ja itsenäisyyteen tähtääviä pyrkimyksiä vastaan, katsoi hyvin pian valamiesoikeuden vaaralliseksi. Taantumuslehdistö julisti valamiesoikeuden „katuväen oikeudeksi” ja aloitti sitä vastaan ajolahdin, joka ohimennen sanoen jatkuu tälläkin hetkellä. Hallitus hyväksyi taantumuksellisen ohjelman: voitettuaan 70-luvun vallankumouksellisen liikkeen se julisti kainostelematta yhteiskuntapiirien edustajille pitävänsä näitä „katuväkenä”, roskajoukkona, jonka ei tule olla sekaantumatta ainoastaan lainsäädäntään, vaan myös valtion hallintoon ja joka on karkotettava pois siitä pyhästä, missä Venäjän asukkaille luetaan lakia ja oikeutta — herrojen Panovien metodin mukaisesti. Vuonna 1887 julkaistiin laki, jonka mukaan virkahenkilöiden tekemiä tai heitä vastaan tehtyjä rikoksia koskevat jutut otettiin pois valamiesoikeuksien käsittelystä ja annettiin kruununtuomareista ja säätyedustajista muodostettaville tuomioistuimille. Kuten tunnettua, nämä säätyedustajat, jotka on yhdistetty samaan kollegioon virkamiestuomareiden kanssa, ovat mykkiä statistejä, he näyttävät surkeata virkamiesten osaa ja panevat nimensä alle kaikkeen, mitä oikeuslaitoksen virkamiehet vain katsovat tarpeelliseksi päättää. Tämä on eräs niistä laeista, jotka pitkänä jonona läpäisevät koko Venäjän historian uusimman taantumuskauden ja joita

siten ilmeiseen vaaraan, jonka vuoksi alempien poliisivirkailijoiden, jotka itse laki on asettanut asukkaiden lähimmiksi suojelijoiksi ja varjelijoiksi, ei ainoastaan pidä juopuneita pidätettäessä ja poliisikamariin toimitettaessa olla käyttäytymättä heitä kohtaan millään tavoin karkeasti tai epäinhimillisesti, vaan päinvastoin, heidän tulee ryhtyä kaikkiin heistä riippuviin toimenpiteisiin varjellakseen henkilöitä, joita he toimittavat arestiin siksi aikaa, kunnes nämä selkiintyvät päihtymyksestään. Päiväkäsissä varotetaan alempia poliisivirkailijoita, että vain tällainen tietoinen ja lainmukainen suhtautuminen omiin virkavelvollisuuksiin antaa heille oikeuden odottaa väestön taholta luottamusta ja kunnioitusta itseensä ja että päinvastoin poliisivirkailijoiden kaikkinaisen mielivalta ja julma juopuneiden kohtelu, samoin kuin näihin kohdistuvat kaikkinaiset väkivaltaisuu-det, jotka eivät sovi yhteen poliisivirkailijain velvollisuuksien kanssa, poliisivirkailijain, joiden tulee olla esimerkkinä kunnollisuudesta ja hyvistä tavoista, aiheuttavat kiertämättä lain ankaran rangaistuksen, ja sellaisiin rikkomuksiin syyllistyneet alimmat poliisivirkailijat tullaan antamaan armotta oikeuden tuomit-taviksi. — Piirroshotelma satiirista aikakauslehteä varten: murhasyytteestä vapautettu poliisipiirinkatsastaja lukemassa päiväkäskyä siitä, että hänen pitää olla esimerkkinä säädyllisyydestä ja hyvistä tavoista!

yhdistää yksi yhteinen pyrkimys: „lujan esivallan” palauttaminen. Olojen pakosta esivallan täytyi XIX vuosisadan toisella puoliskolla ryhtyä tekemisiin „kadun miehen” kanssa, mutta tämä kadun mies muuttui hämmästyttävän nopeasti, ja sivistymättömien pieneläjien tilalle tuli kansalaisia, jotka alkoivat tajuta oikeutensa ja kykenivät nostamaan keskuudestaan jopa oikeustaistelijoitakin. Ja sen huomattuaan esivalta kavahti kauhistuneena takaisin ja yrittää nyt kouristuksenomaisin ponnistuksin suojata itseään kiinanmuurilla, sulkeutua linnoitukseen, johon eivät pääsisi tunkeutumaan minkäänlaiset yhteiskunnallisen omatoimisuuden ilmaukset... Mutta olen poikennut hieman syrjään aiheestani.

Näin siis taantumuksellisen lain avulla kadun mies syrjäytettiin pois esivallan edustajiin kohdistuvasta oikeudenkäytöstä. Virkamiehiä olivat tuomitsemassa virkamiehet. Se ei ilmennyt yksin tuomiossa, vaan ennakkokuulustelujen ja oikeuskäsittelyn koko luonteessa. Kadun miehen oikeudenkäyttö on arvokasta juuri siksi, että se tuo virkeän tuulahduksen siihen kansliamaiseen formalismiin, minkä läpikyllästämiä kaikki hallitusvirastomme ovat. Kadun miestä ei kiinnosta yksinomaan se, eikä niinkään paljon se, katsotaanko tämä kysymyksessä oleva teko loukkaukseksi, pahoinpitelyksi tahi räökkäykseksi ja minkä muotoinen ja laatuinen rangaistus siitä määrätään, kuin se, että tulisi juurta myöten ilmi ja julkisesti valaistuksi kaikki rikoksen yhteiskunnallis-poliittiset langat ja sen merkitys ja että oikeudenkäynnistä saataisiin yhteiskunnallisen moraalin ja käytännöllisen politiikan opetuksia. Kadun mies ei halua tuomioistuimen olevan minään „virastona”, missä virastomiehet sovelluttavat Rangaistuslain vastaavia pykäläiä niihin tai näihin yksityistapauksiin, vaan julkisena laitoksena, joka paljastaa nykyisen järjestelmän mätäpaiseet ja antaa aineistoa tuon järjestelmän arvostelua ja siis myös sen parantamista varten. Käytännöllisen yhteiskuntaelämän ja poliittisen tietoisuuden kehittymisen painostamana kadun mies saavuttaa vaistonsa avulla sen totuuden, johon virallinen professorimainen oikeustieteemme niin vaivalloisesti ja arkailleen kompuroi skolastisten kammitsojensa estämänä: nimittäin, että taistelussa rikollisuutta vastaan äärettömästi paljon suurempi merkitys on yhteiskunnallisten ja poliittisten laitosten muuttamisella kuin erinäisten rangaistusten

soveltamisella. Siitä syystä taantumukselliset publisistit ja taantumuksellinen hallitus vihaavatkin, eivätkä voikaan olla vihaamatta, kadun miehen oikeudenkäyttöä. Siitä syystä valamiesoikeuden toimivallan työstäminen ja julkisuuden rajoittaminen käy punaisena lankana Venäjän koko reforminjälkeisen historian läpi, jota paitsi „reforminjälkeisen” kauden taantumuksellinen luonne tulee ilmi *heti seuraavana päivänä* vuonna 1864 annetun, „oikeuslaitoksemme” uudistaneen lain voimaantumisesta*. Ja juuri tässä jutussa tuntui erikoisen voimakkaasti „kadun miehen oikeudenkäytön” puuttuminen. Kukapa olisi tuossa oikeudessa voinut kiinnostua jutun yhteiskunnalliseen puoleen ja yrittää tuoda sen esille kaikella selvyydellä? Prokuraattoriko? Tuo virkamieskö, jolla on mitä läheisin suhde poliisiin ja joka on sen kanssa yhteisvastuussa pidätettyjen säilyttämisestä ja heidän kohtelustaan ja eräissä tapauksissa poliisilaitoksen päällikkönäkin? Näimme, että apulaisprokuraattori jopa kieltäytyi syyttämästä Panovia räökkäyksestä. Kantajako, jos surmatun vaimo, joka esiintyi oikeudessa todistajana Vozduhovin puolesta, olisi nostanut kanteen murhaajia vastaan? Mutta mistä hän, yksinkertainen eukko, olisi voinut tietää, että rikosoikeudessa on olemassa jokin kanne? Ja vaikka hän olisi sen tiennytkin, niin olisiko hän kyennyt palkkaamaan asianajajan? Ja vaikka hän olisi kyennytkin, niin olisiko löytynyt sellainen asianajaja, joka olisi voinut ja halunnut kääntää yleisen huomion murhan paljastamaan järjestelmään? Ja vaikka sellainen asianajaja olisi löytynytkin, niin olisivatko sellaiset yhteiskunnan „edustajat” kuin säätyedustajat kyenneet pitämään hänessä yllä „kansalaisintoa”? Tuossa on kunnan vanhin — tarkoitan provinssi-oikeutta, — joka häpeilee maalaispukuaan eikä tiedä, minne pistäisi rasvasaappaansa ja talonpoikaiset kätensä, ja luo pelokkaita silmäyksiä hänen ylhäisyyteensä kamarin puheenjohtajaan, joka istuu saman pöydän takana. Tuossa on kaupunginjohtaja, pyylevä kauppias, joka hengittää raskaasti

* Liberaaliset valamiesoikeuden kannattajat, polemisoidessaan legaalisisessa lehdistössä taantumuksellisia vastaan, useinkin kiistävät jyrkästi valamiesoikeuden poliittisen merkityksen, yrittäen todistaa, etteivät he lainkaan poliittisten näkökohtien vuoksi kannata yhteiskunnallisten aineiden osallistumista oikeudenkäyntiin. Epäilemättä se saattaa osaksi johtua siitä poliittisesta tolkkuttomuudesta, jota usein potevat juuri lakimiehet, vaikka he erikoisesti tutkivat „valtio”-tietettä. Mutta pääasiallisesti sen selityksenä on välttämättömyys puhua verhoitusti ja vihjein, mahdottomuus ilmaista avoimesti sympatilaansa perustuslakia kohtaan.

hänelle oudossa univormussa, ketju kaulassa, koettaen jäljittellä naapuriaan, aatelismarsalkkaa, aatelistpukuista, ulkomuodoltaan huoliteltua, aristokraattisesti käyttäytyvää herraa. Ja rinnalla on tuomareita, jotka ovat käyneet läpi koko pitkän rasittavan virkamieskoulunsa, aitoja prikaaseissa harmaantuneita kirjureita, jotka ovat täysin tietoisia osakseen langenneen tehtävän tärkeydestä: tuomita esivallan edustajia, joita kadun miehen oikeus ei ole kyllin arvokas tuomitsemaan. Eiköhän tällainen ympäristö veisi kaunopuheisimmaltakin asianajajalta puhumishalun, eiköhän se toisi hänelle mieleen vanhan lauseparren: „älkää heittäkö helmiä...”?

Ja kävi niin, että juttu käsiteltiin tulisella kiireellä, ikään kuin olisi haluttu saada se nopeammin pois käsistä *, ikään kuin olisi pelätty penkoa kunnolleen kaikkea tuota iljettävyyttä: voidaan asua käymälän luona, tottua siihen, olla huomaamatta ja mukautua, mutta tarvitsee vain ryhtyä tyhjentämään sitä, kun kaikki asukkaat, eivät ainoastaan tämän, vaan naapuritalojenkin asukkaat, tuntevat kyllä lemun nenässään.

Katsokaa, miten suuri määrä on luonnostaan herääviä kysymyksiä, joista kukaan ei vaivautunut edes ottamaan selkoa. Minkä takia Vozduhov ajoi kuvernöörin luokse? Syytekirjelmä — tämä asiakirja, jossa olennoituu syyttäjäviranomaisten pyrkimys paljastaa koko rikos,— ei ainoastaan ole vastaamatta tähän kysymykseen, vaan vieläpä suorastaan hämää sen, väittäen, että Vozduhov muka „oli päähtyneenä pidätetty kuvernöörintalon pihalla poliisi Shelemetjevin toimesta”. Tämä antaa jopa aihetta luulla, että Vozduhov oli muka rettelöinyt ja missä? Kuvernöörin pihamaalla! Mutta todellisuudessa Vozduhov ajoi *vosikalla kuvernöörin luo valittamaan* — se on toteen näytetty tosiasia. Mitä hän valitti? Kuvernöörin talon taloudenhoitaja Ptitsyn sanoo, että Vozduhov oli valittanut jostain laivakonttorista, josta hänelle ei oltu annettu matkalippua (?). Todistaja Muhanov, joka oli komissariuksena siinä poliisi-osastossa, missä Vozduhovia hakattiin (nyt hän on lääninvankilan päällikkönä Vladimirin kaupungissa), sanoo

* Sitä ei kukaan ajatellutkaan, että juttu olisi toimitettava pikemmin oikeuteen. Tämä huhtikuun 20 p:nä vuonna 1899 sattunut tapaus käsiteltiin oikeudessa vasta tammikuun 23 p:nä vuonna 1901, vaikka asia oli sangen yksinkertainen ja selvä. Oikeudenkäynti oli *pikaista*, oikeamielistä ja armollista

kuulleensa Vozduhovin vaimolta, että tämä oli miehensä kanssa juopotellut ja että *heitä oli piesty Nizhni-Novgorodissa sekä jokipoliisissa että Rozhdestvoenskin poliisiosastossa, ja että näistä pahoinpitelyistä Vozduhov juuri halusikin ilmoittaa kuvernöörille*. Näiden todistajien lausuntojen ilmeisestä ristiriitaisuudesta huolimatta oikeus ei ryhtynyt kerrassaan mihinkään toimenpiteisiin ottaakseen selvää asiasta. Päinvastoin, jokaisella olisi täysi oikeus päätellä tästä, että oikeus *ei halua* ottaa selvää siitä. Vozduhovin vaimo oli todistajana oikeudessa, mutta ketään ei kiinnostanut kysyä häneltä, oliko häntä ja hänen miestänsä todellakin hakattu Nizhni-Novgorodin useissa poliisiosastoissa? min-kälaisessa tilanteessa heidät oli vangittu? missä huoneistoissa lyöty? kuka löi? halusiko hänen miehensä todellakin valittaa kuvernöörille? oliko hänen miehensä puhunut vielä jollekin toiselle tästä aikeestaan? Todistaja Ptitsyniä, joka kuvernöörinkanslian virkamiehenä ei ehkä ollut halukas kuulemaan selvänä olleelta — mutta silti selkiämään pantavalta! — Vozduhovilta valituksia poliisia vastaan ja käski *juopuneen* poliisi Shelemetjevin viedä valittajan poliisikamariin selkiämään, tätä mielenkiintoista todistajaa ei ristikuulusteltu. Ajuri Krainovilta, joka toi Vozduhovin kuvernöörin luo ja vei hänet sitten poliisikamariin, ei niin ikään kysely sitä, oliko Vozduhov kertonut hänelle, mitä varten hän ajaa? mitä nimenomaan hän sanoi Ptitsynille? kuuliko kukaan muu vielä tätä keskustelua? Oikeus rajoittui lukemaan poissaolleen Krainovin lyhyen todistajalausunnon (jossa todistettiin, ettei Vozduhov ollut juovuksissa, vaan ainoastaan hieman päihtynyt), eikä apulaisprokuraattori välittänyt lainkaan siitä, että saataisiin tämä tärkeä todistaja tulemaan oikeuteen. Jos otetaan huomioon, että Vozduhov oli reservialiupseeri, siis — kokenut mies, joka tunsu jonkin verran lakeja ja järjestystä, ja että hän kuolemaan johtaneen viimeisen hakkaamisen jälkeenkin sanoi tovereille: „minä teen tästä valituksen”, niin on enemmän kuin luultavaa, että hän ajoi kuvernöörin luo nimenomaan valittamaan poliisista, että todistaja Ptitsyn valehteli puolustellen poliisia ja että lakeija-tuomarit ja lakeija-prokuraattorit eivät halunneet paljastaa tätä arka-luontoista tapahtumaa.

Edelleen. Miksi ja minkä takia Vozduhovia piestiin? Syytekirjelmä kuvaa asian taaskin *niin* edullisesti kuin suinkin

mahdollista... syytetyille. „Syynä räökkäykseen” oli muka haava, jonka Shelemetjev sai käteensä tuupatessaan Vozduhovia sotilasputkaan. Kysymys on siitä, minkä takia Vozduhov, joka puhui tyyneesti sekä Shelemetjevin että Panovin kanssa, tuupattiin (olettaakamme, että hänet oli ehdottomasti *tuupattava!*) ensin sotilasputkaan eikä arestiputkaan? Hänet oli passitettu selkiämään, arestiputkassa oli jo muutamia juopuneita, ja sinne Vozduhovkin sittemmin joutui, miksi sitten Shelemetjev, „esiteltään” hänet Panoville, sysäsi hänet *sotilasputkaan?* Ilmeisesti juuri hakatakseen häntä. Arestiputkassa on väkeä, mutta sotilasputkassa Vozduhov tulisi olemaan yksin, ja Shelemetjevin avuksi tulisivat toverit ja hra Panov, jonka haltuun ensimmäinen osasto oli sinä hetkenä „uskottu”. Räökkäys ei siis ollut aiheutunut satunnaisesta syystä, vaan tapahtui tahallisesti, ennakoita harkitusti. Siis on oletettavissa vain jompikumpi: joko kaikki poliisikamariin selkiämään toimitetut (vaikka he käyttäytyisivätkin kyllin säädyllisesti ja rauhallisesti) passitetaan ensin sotilasputkaan „opetettavaksi”, tahi sitten Vozduhov vietiin hakattavaksi *juuri siitä syystä, että hän oli käynyt kuvernöörin luona valittamassa poliisista*. Sanomalehtiselostukset jutusta ovat niin lyhyitä, että on vaikeaa asettua jyrkästi viimeksi mainitun olettamuksen kannalle (mikä ei suinkaan ole mahdotonta), mutta ennakkokuulustelu ja oikeuskäsittely olisivat tietysti voineet selvittää perusteellisesti tämän kysymyksen. Oikeus ei tietenkään kiinnittänyt tähän kysymyksen mitään huomiota. Sanon: „tietenkään”, sillä tuomarien välinpitämättömyys ei tässä kuvasta ainoastaan virkamiesformalismia, vaan yksinkertaisesti myös venäläisen ihmisen poroporvarillista kannanottoa. „On siinäkin ihmettelemistä! Juopunut mies tapettu poliisikamarissa! Kyllä meillä tapahtuu kummempiakin!” Pieneläjä mainitsee teille kymmeniä tapauksia, jotka ovat verrattomasti inhoittavampia eivätkä silti ole tuottaneet syyllisille mitään rangaistusta. Pieneläjän maininnat ovat täysin oikeutettuja, ja silti hän on ihan väärässä ja osoittaa näillä järkeilyillään vain äärimmäistä poroporvarillista lyhytnäköisyyttä. Eivätköhän nuo verrattomasti inhoittavammat poliisiväkivallan tapaukset ole meillä mahdollisia siksi, että tämä väkivalta on jokapäiväistä ja tavallista käytäntöä missä poliisiosastossa tahansa? Ja eikö poikkeustapauksiin kohdistuva suuttumuksemme ole voimatonta sen tähden, että seuraamme totunnaisen

välinpitämättömästi noita „normaali”-tapauksia? — että välinpitämättömyytemme ei horju edes silloinkaan, kun tuo niin totunnainen ja tavallinen ilmiö kuin juopuneen (muka juopuneen) „rahvaanmiehen” pieksäminen poliisiosastossa aiheuttaa vastalauseen itse tämän (luultavastikin tottuneen) rahvaanmiehen taholta, joka saa maksaa hengellään julkean irityksensä esittää nöyrimmän valituksensa kuvernöörille?

On toinenkin syy, mikä ei salli jättää huomiotta tätä mitä tavallisinta tapausta. Jo aikoja sitten on sanottu, ettei rangaistuksen ehkäisevä vaikutus johdu suinkaan sen ankaruudesta, vaan siitä, ettei rangaistusta voida välttää. Ei ole tärkeää se, että rikoksesta langetetaan ankara rangaistus, vaan se, ettei *yksikään* rikostapaus jää tulematta ilmi. Tältäkään kannalta tämä juttu ei ole kiinnostamatta. Venäjän keisarikunnassa tapahtuu lainvastaisia ja raakoja pieksämissä poliisilaitoksessa — voidaan sanoa liioittelematta — joka päivä ja joka tunti*. Mutta oikeuskäsittelyyn ne joutuvat vain aniharvoissa poikkeustapauksissa. Se ei ole lainkaan ihmeteltävää, sillä rikoksentehtijänä on se samainen poliisilaitos, jolle rikoksien paljastaminen Venäjällä on uskottu. Mutta se velvoittaa meitä sitä suuremmalla, vaikkapa epätavallisellakin huomiolla pysähtymään niihin tapauksiin, jolloin oikeus joutuu kohottamaan tavanomaista asiaa peittävää verhoa.

Kiinnittäkää huomiota esimerkiksi siihen, miten poliisit pieksävät. Heitä on viisi tai kuusi, he hakkaavat petomaisella

* Nämä rivit oli jo kirjoitettu, kun sanomalehdet toivat vielä erään todisteen tämän väitteen paikkansapitävyydestä. Venäjän toisessa laidassa, Odessassa — pääkaupungin asemassa olevassa kaupungissa — rauhantuomari on vapauttanut syyteestä erään M. Klinkovin, jota poliisipiirinkatsastaja Sadukovin laatiman pöytäkirjan mukaan syytettiin siitä, että hän oli mellakoinut ollessaan pidätettynä poliisikamarissa. Syytetty ja hänen neljä todistajaansa kertoivat oikeudessa seuraavaa: Sadukov pidätti ja toimitti poliisikamarin juopuneessa tilassa olleen M. Klinkovin. Selvittyään juopumuksesta Klinkov alkoi vaatia, että hänet vapautettaisiin. Vastaukseksi siihen eräs poliiseista otti häntä kauluksesta ja alkoi hakata, sitten tuli vielä kolme poliisia, ja kaikki neljä ryhtyivät räkkäämään häntä lyöden kasvoihin, päähän, rintaan ja kylkiin. Iskuja tuli satamalla, minkä seurauksena Klinkov tuupertui verissäpäin lattialle, jolloin häntä, maassa makaavaa, ruvettiin hakkaamaan sitäkin vimmatummin. Klinkovin ja hänen todistajiensa lausunnon mukaan Klinkovin räkkäystä johti Sadukov, joka yllytti poliiseja. Perin pohjin piestynä Klinkov menetti tajunnan, ja tultuaan jastuihinsa pääsi pois poliisikamarista. Klinkov meni heti lääkärin luo, joka tarkasti hänet. Rauhantuomari neuvoi Klinkovia jättämään prokuraattorille valituksen Sadukovia ja poliiseja vastaan, johon Klinkov vastasi, että hän on jo tehnyt asiasta valituksen prokuraattorille jota paitsi häneen kohdistuneen räkkäyksen todistajina tulee esiintymään kaksikymmentä henkeä.

Tarvitsematta olla profeetta voidaan sanoa etukäteen, ettei M. Klinkovin onnistu saada poliiseja syytteeseen eikä tuomituksi pieksämisestä. Hehän eivät lyöneet kuoliaaksi, — ja jos niinkin sattuisi, että joutuvat vastaamaan, niin pääsevät helpolla.

julmuudella, monet ovat juovuksissa, kaikilla on sapelit. Mutta kukaan heistä ei koskaan lyö uhriaan sapelilla. He ovat kokeneita miehiä ja tietävät hyvin, miten on hakattava. Sapelinisku olisi rikoksenmerkki, mutta nyrkeillä pieksäminen — menepäs ja todista, että lyötiin poliisilaitoksessa. „Piesty tappelussa ja pidätetty piestynä” — ja kaikki on niin kuin olla pitää. Yksinpä tässäkin jutussa, kun sattumalta piestiin kuoliaaksi („pitipäs senkin pirulaisen heittää henkensä; semmoinen riski mies, kuka olisi saattanut aavistaa mokomaa?”), syyttäjäpuolen oli todistajalausuntojen avulla näytettävä toteen, että „Vozduhov oli aivan terve ennen poliisikamariin passittamista”. Nähtävästi murhaajat, jotka väittivät kaiken aikaa, etteivät he lainkaan hakanneet, sanoivat, että hänet oli tuotu piestynä. Ja todistajien löytäminen tällaisessa jutussa on uskomattoman vaikeaa. Onnellinen sattuma oli, ettei arestiputkan ja sotilasputkan väliseinässä oleva ikkuna-aukko ollut aivan peitetty: lasin asemesta oli tosin laitettu peltilevy, johon oli kaiverrettu reikiä, ja reiät oli sotilasputkan puolelta peitetty nahkalla, mutta sormella saattoi reiän läpi kohottaa nahkaa ja silloin voitiin arestiputkan puolelta nähdä, mitä sotilasputkassa tapahtuu. Vain siksi oikeudessa onnistuttiinkin saamaan aivan selvä kuva „opetuksesta”. Mutta huonosti peitetyn ikkunan tapaista epäjärjestyksestä saattoi tietysti olla vain viime vuosisadalla; XX vuosisadalla on arestiputkan ja sotilasputkan välinen ikkunaluukku Nizhni-Novgorodin ensimmäisessä Kremlin poliisikamarissa varmaankin jo kokonaan kiinni muurattu... Ja kun ei ole todistajia, niin ei muuta tarvita kuin saada mies sotilasputkaan!

Missään maassa ei ole sellaista lakien runsautta kuin Venäjällä. Meillä on joka asiasta lakeja. Myös pidätettynä pitämisestä on olemassa erikoinen ohjesääntö, jossa on seikkaperäisesti selitetty, että laillisesti voidaan pidätettynä pitää vain erikoisissa rakennuksissa, jotka ovat erikoisessa valvonnassa. Kuten näette, lakia noudatetaan: poliisilaitoksen yhteydessä on erikoinen „arestiputka”. Mutta ennen arestiputkaan passittamista on tapana „tuupata” pidätetty „sotilasputkaan”. Ja vaikka sotilasputkan merkitys oikeana kidutuskammiona on koko oikeudenkäynnin seikoista täysin selvinnyt, niin silti oikeusviranomaiset eivät edes ajatelleetkaan kiinnittää huomiotaan tähän ilmiöön. Eihän totta tosiaan voida prokuraattoreilta odottaa poliisimme

ruokottoman omavaltaisuuden paljastamista eikä taistelua sitä vastaan!

Tulimme kajonneeksi kysymykseen, joka koskee tällaisten oikeusjuttujen todistajia. Todistajina saattavat parhaimmassa tapauksessa olla vain poliisin käsissä olevat henkilöt; sivullisen henkilön onnistuu vain aivan erikoisissa poikkeustapauksissa seurata poliisikamarissa harjoitettavaa poliisi-„opetusta”. Mutta poliisin käsissä oleviin todistajiin voidaan vaikuttaa poliisin taholta. Sitä oli tässäkin jutussa. Todistaja Frolov, joka oli murhan aikana arestiputkassa, todisti ensin ennakkokuulustelussa, että Vozduhovia löivät sekä poliisit että poliisipiirinkatsastaja; sitten hän perui puheensa poliisi-piirinkatsastaja Panovnin osalta; oikeudessa hän taas sanoi, ettei kukaan poliiseista lyönyt Vozduhovia, että Semahin ja Barinov (toiset pidätettyinä olleet, jotka esiintyivät syyttäjän päätodistajina) yllyttivät häntä puhumaan poliiseja vastaan ja että poliisit eivät häntä yllyttäneet eivätkä opettaneet. Todistajat Fadejev ja Antonova sanoivat, että kukaan sotilasputkassa ei koskenut sormellaankaan Vozduhovia: kaikki istuivat siellä hiljaa ja alallaan, eikä mitään riitaa ollut.

Taaskin mitä tavallisin ilmiö, kuten näette. Ja oikeusviranomaiset suhtautuivat jälleen siihen tavanmukaisella välinpitämättömyydellä. On olemassa laki, joka rankaisee aika ankarasti oikeudessa annetusta valheellisesta todistajalausunnosta; näiden kahden valheellisen todistajan asettaminen syytteeseen olisi valaissut vieläkin enemmän poliisin säädyttömyyttä, jota vastaan ovat melkein turvattomia kaikki ne, jotka onnettomuudekseen joutuvat poliisin kynsiin (ja sellaista onnettomuutta sattuu säännöllisesti ja alinomaan sadoille tuhansille „yksinkertaisille” rahvaanmiehille),— mutta oikeus ajattelee vain sellaisen ja sellaisen pykälän soveltamista, eikä lainkaan tätä turvattomuutta. Tämäkin oikeudenkäynnin yksityiskohta, kuten kaikki muutkin, osoittaa selvästi, millainen kaikkiallinen ja luja on se verkko, miten lujaan syöpynyt se mätäpaise, josta päästäksemme on päästävä poliisin rajattoman omavaltaisuuden ja kansan täydellisen oikeudettomuuden koko järjestelmästä.

Noin kolmisenkymmentä viisi vuotta sitten eräälle tunnetulle venäläiselle kirjailijalle F. M. Reshetnikoville sattui ikävä tapaus. Hän meni Pietarissa aatelisklubille luullen rheellisesti, että siellä pidetään konsertti. Poliisit eivät

päästäneet häntä sisälle, vaan ärjäisivät: „Minne tuppautut? Kuka olet?” — „Tehtaalainen!” vastasi suuttunut F. M. Reshetnikov töykeästi. Tällaisen vastauksen seurauksena, kertoo Gleb Uspenski, oli se, että Reshetnikov joutui olemaan yön poliisikamarissa, mistä hän pääsi pois hakattuna, ilman rahoja ja sormusta. „Saatan tämän teidän ylhäisyytenne tietoon”, kirjoitti Reshetnikov anomuksessaan Pietarin kaupungin ylipoliisimestarille. „En hae mitään. Rohkenen vaivata teitä vain erään asian vuoksi, että komissariukset, poliisipiirinkatsastajat, heidän apulaisensa ja poliisit *eivät hakkaisi kansaa...* Tämä kansa joutuu muutenkin kokemaan paljon kaikenlaista”¹²⁷.

Vaatimaton toivomus, jolla venäläinen kirjailija rohkeni jo niin kauan sitten häiritä pääkaupungin poliisipäällikköä, on tänäkin päivänä täyttämättä, ja jääkin poliittisissa oloissamme *täyttämättömäksi*. Mutta nykyään petomaisuuksien ja väkivallan näkemisestä vaivaantuneen jokaisen rehellisen ihmisen katsetta vetää puoleensa uusi mahtava kansanliike, joka kokoaa voimia pyyhkäistäkseen Venäjän maankamaralta kaikkinaisen petomaisuuden ja toteuttaakseen ihmiskunnan parhaimmat ihanteet. Viimeisten vuosikymmenien aikana viha poliisia kohtaan on rahvaan suurissa joukoissa kasvanut ja voimistunut moninkertaisesti. Kaupunkielämän kehitys, teollisuuden kasvu, lukutaidon leviäminen, kaikki tuo on herättänyt pimeissäkin joukoissa pyrkimystä parempaan elämään ja ihmisarvontuntoa, mutta poliisi on jäänyt yhtä omavaltaiseksi ja petomaiseksi. Sen petomaisuuden lisäksi on vain tullut nuuskinnan suurempi hioutuneisuus ja uuden, peloittavimman vihollisen jahtaaminen: kaiken sen jahtaaminen, mikä herättää kansanjoukot tietomaan omat oikeutensa ja luottamaan omiin voimiinsa. Tällaisen tietoisuuden ja tällaisen luottamuksen hedelmöittämänä kansan viha on löytävä itselleen ulospääsyn ei hurjana koston, vaan taisteluna vapauden puolesta.

II. MIKSI OLISI JOUDUTETTAVA AIKOJEN NURINKURISUUTTA?

Orelin läänin aateliskokous on hyväksynyt mielenkiintoisen ehdotuksen, ja sitäkin mielenkiintoisempia olivat tämän ehdotuksen johdosta käydyt keskustelut.

Asian olemus on seuraava. Läänin aatelismarsalkka M. A. Stahovitsh teki esityksen, kehoittaen solmimaan sopimuksen finanssilaitoksen kanssa rahankerääjän virkojen antamisesta Orelin aatelisille. Viinamonopolin voimaansaattamisen yhteydessä läänissä avataan 40 rahankerääjän virkaa rahojen kokoamiseksi kruunun viinapuodeista. Kerääjien palkkio — 2.180 ruplaa vuodessa (900 ruplaa palkkaa, 600 ruplaa matkarahoja ja 680 ruplaa vartijan ylöspitoin). Niinpä siis olisi hyvä varata nämä paikat aatelisille, jota varten pitäisi muodostaa artteli ja tehdä sopimus kruunun kanssa. Vaadittavan vakuusmaksun (3—5 tuhanen ruplan) asemesta pidätettäisiin alkuaikoina 300 ruplaa vuodessa kultakin rahankerääjältä ja näistä rahoista muodostettaisiin aatelispääoma anniskelulaitoksen turvaksi.

Kuten näette, ehdotus on epäilemättä käytännöllinen ja todistaa, että ylhäisösäätymme vainuaa kerrassaan mainiosti sen, missä voidaan ahmaista valtion piiraasta. Mutta juuri tämä käytännöllisyys tuntuikin monista jalosukuisista tilanherroista liialliselta, säädyttömältä ja aatelismiehelle sopimattomalta. Syntyi keskustelu, jolloin tuli ilmi erikoisen selvästi kolme eri katsantokantaa kysymykseen nähden.

Ensimmäinen — käytännöllisyyden näkökanta. Syödä pitää, sääty on puutteessa... olisipahan kuitenkin ansiotuloja... eihän voitane kieltää apua köyhiltä aatelismiehiltä? Ja kerääjäthän sitä paitsi voivat edistää kansan raitistumista! Toinen kanta — romantikkojen katsantokanta. Palvella anniskelualalla, hitusen verran kapakoitsijoita korkeammalla, tavallisten varastonhoitajien, „useinkin alempi-säätyisten henkilöiden”, alaisina!? — ja alettiin vuodatella palavia puheita aateliston ylevästä kutsumuksesta. Aikomuksemme on pysähtyä juuri näihin puheisiin, mutta ensin mainitsemme kolmannen — valtiomiesten kannan. Toisaalta ei voida olla myöntämättä, että tuntuu ikään kuin häpeälliseltä, mutta toisaalta on tunnustettava, että se on edullista. Kuitenkin voidaan sekä hankkia kapitaalia että pysyä viattomina: akssiisiveropäällikkö voi nimittää virkaan ilman vakuusmaksuakin, ja ne samaiset 40 aatelismiestä voivat saada viran läänin aatelismarsalkan pyynnöstä — ilman mitään arttelia ja sopimusta, sillä muutoinhan ehkä „sisäasiain ministeri pysäyttää päätöksen toimeenpanon yleisen

valtiojärjestelmän oikeellisuuden suojaamiseksi". Tämä viisas mielipide olisi varmaan päässyt voitolle, ellei aatelismarsalkka olisi tehnyt kahta hyvin tärkeää ja oleellista ilmoitusta: ensiksikin, että sopimus on jo esitetty finanssi-ministerin neuvostossa, joka on myöntänyt sen mahdolliseksi ja periaatteessa suostunut siihen. Ja toiseksi, että „näitä virkoja ei voida saada yksinomaan läänin aatelismarsalkan pyynnöstä". Ja esitys hyväksyttiin.

Voi romantikkoparkoja! He kärsivät tappion. Ja miten kauniisti he puhuivatkaan.

„Tähän saakka aatelisto on nostanut esiin vain johtajia. Mutta esityksessä kehoitetaan jonkinlaisen arttelin muodostamista. Vastaako se aateliston menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta? Kerääjiä koskevassa laissa sanotaan, että siinä tapauksessa, jos myyjä osoittautuu tehneeksi vajauksen, niin aatelismiehen on asetettava tiskin taa. Parempi on kuolla kuin astua sellaiseen virkaan!"

Voi hyvä jumala, miten paljon jalomielisyyttä on ihmisessä! Parempi on kuolla kuin harjoittaa viinakauppaa! Mutta kaupata viljaa — se on jaloa hommaa, etenkin kato-vuosina, jolloin voi kasata rahaa nälkäisten kustannuksella. Ja sitäkin jalompaa hommaa on harjoittaa koronkiskuruutta viljalla, antaa sitä talvella lainaksi nälkäisille talonpojille kesätöitä vastaan ja hinnoittaa nuo työt kolme kertaa vapaa-hintoja halvemmiksi. Juuri sillä keskisellä mustanmullan vyöhykkeellä, johon Orelin lääni kuuluu, ovat tilanherramme aina harjoittäneet ja harjoittavat erikoisen uutterasti tätä jaloimmanlajista koronkiskuruutta. Mutta jotta voitaisiin kunnolla erottaa jalo koronkiskuruus epäjalosta on tietysti pidettävä mahdollisimman kovaa ääntä aatelismiehelle sopimattomasta kapakoitsijan ammatista.

„On varjeltava tiukasti kutsumustamme, joka on tuotu julki hänen majesteettinsa tunnetussa manifestissa,— palveltava pyyteettömästi kansaa. Omanvoitonpyyteinen palveleminen on ristiriidassa sen kanssa"... „Säädyllä, jolla on takanaan sellaisia ansioita kuin esi-isiensä asepalvelus ja joka on kantanut hartioillaan keisari Aleksanteri II suuret reformit, on pohjaa täyttääkseen vastaisuudessakin velvollisuutensa valtiota kohtaan".

Pyyteetöntä palvelusta kylläkin! Maatilojen jakeleminen, asuttujen tilusten lahjoittaminen, t.s. tuhansia desjatiinoja maata ja tuhansia maaorjia käsittäviä lahjoituksia, satoja,

tuhansia ja kymmeniä tuhansia desjatiinoja maata omistavien suurmaanomistajien luokan muodostuminen, maaomistajien, jotka saattavat riistollaan miljoonat talonpojat täydelliseen kurjuuteen,— siinä tämän pyyteettömyyden ilmaukset. Mutta erikoisen herttainen on viite Aleksanteri II „suuriin” reformeihin. Esimerkiksi talonpoikain vapautus — miten pyyteettömästi jalosukuiset aatelismiehemme kynivät—kään heidät putipuhtaksi: pakoittivat heidät lunastamaan oman maansa ja maksamaan siitä oikeaan hintaan verraten kolminkertaisesti, rosvoivat itselleen talonpoikain maita kaikenlaisten poisleikattujen maiden („otrezki”) muodossa, vaihtoivat omat hietikkonsa, rotkonsa ja autiomaansa hyviin talonpoikain maihin, ja nyt heillä on vielä julkeutta kehuskella moisilla uroteoillaan!

„Anniskelualan piirissä ei ole mitään isänmaallista”... „Perinteemme eivät perustu rupliin, vaan valtion palvelukseen. Aateliston ei pidä muuttua pörssiksi”.

Happamia pihlajanmarjoja! Aateliston „ei pidä” muuttua pörssiksi, sillä pörssissä tarvitaan melkoisia pääomia, mutta herrat eiliset orjanomistajat ovat eleskelleet itsensä kuitiksi. Ei pörssiksi muuttuminen, vaan pörssille alistuminen, ruplalle alistuminen on suurelle enemmistölle heistä ollut kauan sitten todellisuutta. Ja ruplaa tavoitellessaan „ylempi sääty” on jo kauan sitten harrastellut sellaisia ylevän-isänmaallisia asioita, jollaisia ovat pontikan valmistus, sokeri- y.m. tehtaiden perustaminen, kaikenlaisiin paisuteltuihin kauppa- ja teollisuusyrityksiin osallistuminen, ylempiin hovipiireihin kuuluvien henkilöiden, suuriruhtinaiden, ministerien y.m. y.m. portaiden koluaminen tarkoituksella saada toimilupia ja hallituksen takeita näitä yrityksiä varten, kärkkyä itselleen antipaloja aatelispankille myönnettävien helpotusten muodossa, vientipalkkioita sokerin viennistä, palasia (tuhansien desjatiinojen suuruisia!) joistain bashkiirien maista, edullisia ja mukavia „suurituloisia virkoja” j.n.e.

„Aatelisetiikkaan ovat jättäneet jälkensä historia, yhteiskunnallinen asema”...— ja hevostalli, missä aateliset tottuivat tekemään väkivaltaa talonpojalle ja pilkkaamaan häntä. Vuosisatainen tottumus hallita on muuten kehittänyt aatelismiehissä jotain hienompaakin: taidon pukea riistäjä-intressinsä koreisiin fraaseihin, joiden tarkoituksena on puijata pimitettyä „rahvasta”. Kuulkaapas edelleen:

„Miksi olisi joudutettava aikojen nurinkurisuutta? Olkoon, että se on ennakkoluulo, mutta vanhat perinteet eivät salli edistettävän tätä nurinkurisuutta”...

Näissä hra Naryshkinin (eräs niitä neuvoston miehiä, jotka puolustivat valtiollisia näkökohtia) sanoissa näkyy oikea luokkavaisto. Tietysti rahankerääjän (tahi jopa kapakoitsijankin) viran kaihtaminen on nykyisinä aikoina ennakkoluuloa, mutta eikö tilanherrojen harjoittama ennenkuulumattoman julkea talonpoikien riisto maaseudullamme pysy pystyssä juuri pimeiden talonpoikaisjoukkojen ennakkoluulojen vuoksi? Ennakkoluulot häviävät muutenkin; miksi pitäisi jouduttaa niiden häviämistä lähentämällä aatelismiestä julkisesti kapakoitsijaan, tekemällä tämän rinnastuksen avulla talonpojalle helpommaksi sen prosessin (jo muutenkin alkaneen prosessin), jossa hän omaksuu sen yksinkertaisen totuuden, että jalosukuinen tilanherra on samanlainen koronkiskuri, ryöväri ja peto kuin kuka tahansa maalaisnylkyri, mutta vain verrattomasti voimakkaampi, voimakkaampi maanomistuksensa, vuosisatojen kuluessa vakiintuneiden etuoikeuksiensa ja sen ansiosta, että hän on läheinen tsaarivallalle, on tottunut hallitsemaan ja osaa verhota sisäistä Juudas-olemustaan kokonaisella romantismilla ja jalomielisyyden doktriinilla?

Niin, hra Naryshkin on epäilemättä neuvoston miehiä ja hänen suunsa kautta puhuu itse valtioviisaus. En ihmettele lainkaan, että Orelin aatelismarsalkka sanoi vastaukseksi hänelle — niin valituin sanoin, että se olisi ollut kunniaksi englantilaiselle loordillekin — seuraavaa:

„Minun taholtani olisi uskallettua lähteä väittämään niitä auktoriteetteja vastaan, joita olemme täällä kuulleet, ellen olisi varma siitä, että väittäessäni heidän mielipiteitään vastaan, en väitä heidän vakaumuksiaan vastaan”.

Se pitää paikkansa, ja sitä paitsi paljon laajemmassa mielessä, kuin hra Stahovitsh, joka totta tosiaan sanoi vahingossa totuuden, luulikaan. Herroilla aatelismiehillä on kaikilla — käytännön miehistä alkaen ja aina romantikkoihin saakka — aivan samat vakaumukset. Kaikki he uskovat lujasti, että heillä on „pyhä oikeus” esi-isiensä rosvoamiin tahi ryövärien lahjoittamiin satoihin tahi tuhansiin desjatiinoiniin maata, oikeus riistää talonpoikia ja näyttellä määräävää osaa valtiossa, oikeus saada lihavimmat

(ja puutteen pakoittaessa laihemmatkin) palat kruunun piiraasta, s.o. kansan varoista. He ovat eriävää mielipidettä vain eri toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuudesta, ja heidän puheensa näitä mielipiteitä käsiteltäessä ovat proletaariatille yhtä opettavaisia kuin mikä tahansa perheriitariistäjien leirissä. Näissä riidoissa tulee havainnollisesti esiin toisaalta koko kapitalistien tai maanomistajain luokan yhteisten etujen ja toisaalta eri yksilöiden taikka ryhmien etujen välinen eroavaisuus; näissä tällaisissa riidoissa löpötellään usein julki se, mikä yleensä pidetään salassa.

Mutta tämän ohella Orelin episodi valaisee lisäksi jonkin verran myös surullisenkuuluisan anniskelumonopolin luonnetta. Mitä kaikkea hyvyttä virallinen ja puolivirallinen lehdistömme siltä odottikaan: sekä kruunun tulojen lisääntymistä että tuotteen paranemista ja juoppouden vähenemistä! Mutta todellisuudessa tulojen lisääntymisen asemesta on tähän saakka ollut seurauksena vain viinan kallistuminen, budjetin sekavuus ja mahdottomuus määritellä tarkoin koko operaation antamia finanssituloksia; tuotteen laatu on parantumisen asemesta huonontunut, ja tuskinpa hallituksen onnistuu päästä yleisön erikoiseen suosioon sillä uuden „kruununviinan” „maku-tarkastuksen” menestyksellisiä tuloksia koskevalla tiedoituksella, joka kiersi äskettäin kaikki lehdet. Juoppouden vähenemisen asemesta — viinan salakauppapaikkojen lukumäärän lisääntyminen, näistä paikoista kertyvien poliisin tulojen lisääntyminen, viinakauppojen avaaminen vastoin päinvastaista anovan väestön tahtoa*, juopottelun lisääntyminen kaduilla**. Ja mikä tärkeintä — minkä jättiilmäisen uuden areenan antaakaan virkamiesten härkäpäi-

* Askettäin esimerkiksi sanomalehdet kertoivat, että Arkangelin läänissä eräissä kylissä tehtiin jo vuonna 1899 päätöksiä, ettei siellä avattaisi viinakauppoja. Hallitus, joka juuri nyt saattaa siellä voimaan viinamonopolia, vastasi *tietysti* kielteisesti: nähtävästi pitääkseen huolta kansan raittudesta!

** Siitä emme edes puhu, miten suuria rahallisia menetyksiä koitui talonpoikaisyhteisöille valtion viinamonopolista. Aikaisemmin ne perivät maksun viinakauppojen omistajilta. Kruunu on ottanut niiltä pois tämän tulolähteen hyvitämättä niitä siitä kopeekallakaan! Mielenkiintoisessa kirjassaan „Das hungernde Russland” (Reiseindrücke, Beobachtungen und Untersuchungen. Von C. Lehmann und Parvus. Stuttgart. Dietz Verlag, 1900) [K. Lehmann ja Parvus. „Nälkääkärsivä Venäjä” (Matkavaikutelmia, havaintoja ja tutkielmia. Stuttgart. Kustantanut Dietz, 1900). *Toim.*] Parvus täydellä syyllä sanoo sitä *kunankassojen ryöstämiseksi*. Hän sanoo, että Samaran läänin zemstvohallinnon laskelmien mukaan läänin kaikki talonpoikaisyhteisöt ovat kolmessa vuodessa (1895—1897) viinamonopolin voimaansaattamisen takia menettäneet yhteensä 3.150.000 ruplaa!

syydelle ja mielivallalle, liehittelylle ja kähveltelylle tämä kruunun miljoonatalouden uuden alan luominen, kokonaisen uuden virkamiesarmeijan luominen! Se on oleva oikea virkamiesheinäsirkkojen parvien ryntäys, virkamiesheinäsirkkojen, jotka liehittelevät, juonittelevat, rosvoavat ja haaskaavat haaskaamistaan merimäärin mustetta ja kasoitain paperia. Oreililainen ehdotus ei ole muuta kuin sitä, että yritetään pukea laillisiin muotoihin pyrkimys ahmaista enemmän tai vähemmän rasvaiset palat kruunun piiraasta, pyrkimys, joka valtaa maaseutumme ja kiertämättä uhkaa maata — virkamiesten omavaltaisuuden ja yhteiskunnallisen vaitiolon ehdolla — mielivallan ja varastelun edelleenvoimistumisella. Tässä pieni esimerkki: jo syksyllä vilahti sanomalehdissä uutinen „anekdoottimaisesta rakennustyöstä viinamonopolin alalla”. Moskovassa on rakenteilla kolme viinavarastoa, joiden on määrä palvella koko lääniä. Ministeriö oli myöntänyt näiden varastojen rakentamiseen 1.637.000 ruplaa. Ja nyt osoittautuu, että „on käynyt tarpeelliseksi saada lisää luottoa *kaksi ja puoli miljoonaa*” *. Nähtävästi ne viranhaltijat, joiden haltuun valtion omaisuus oli uskottu, ovat kahmaisseet siitä hieman enemmän kuin 50 paria sotilashousuja ja jonkin verran saapas-tavaraa!

III. OBJEKTIIVISTA TILASTOA

Hallituksemme on tottunut syyttämään vastustajiaan tendenssimäisyydestä — eikä ainoastaan vallankumouksellisia, vaan liberaalejakin. Oletteko esimerkiksi joutuneet näkemään virallisen lehdistön lausuntoja liberaalien (tietysti legaalisten) äänenkannattajista? Finanssiministeriön äänenkannattajassa „Vestnik Finansov” lehdessä on toisinaan ollut lehtikatsauksia, ja joka kerta, kun näitä lehtikatsauksia laativa virkamies on puhunut jonkin liberaalisen (paksun) aikakausjulkaisumme antamasta budjettia tai nälänhätää taikka jotakin hallituksen toimenpidettä koskevasta arviosta, hän on aina pannut paheksuen merkille sen „tendenssimäisyyden” viittaamalla sen vastapainoksi „objektiivisesti” ei ainoastaan „synkkiin puoliin”, vaan

* Kursivointi kirjoittajan. Ks. „S.-Peterburgskije Vedomosti”, 1900, № 239, syysk. 1 päivältä.

myös „ilahduttaviin ilmiöihin”. Tämä ei tietenkään ole sen enempää kuin pieni esimerkki, mutta se kuvaa tavanomaista hallituksen suhdetta, tavanomaista pyrkimystä pöyhkeillä „objektiivisuudellaan”.

Koettakaamme tuottaa mielihyvää näille ankarille ja puolueettomille tuomareille. Koettakaamme kääntyä tilaston puoleen. Emme tietenkään ota mitään tilastoa yhteiskuntaelämän niistä taikka näistä tosiasioista: tunnettua on, että tosiasioitahan puolueelliset henkilöt rekisteröivätkin ja että yhteenvetoja niistä laativat toisinaan peräti „tendenssimäiset”, zernstvojen kaltaiset virastot. Ei, otamme... lakitilaston. Rohkenemme luulla, ettei yksikään, kiivainkaan hallituksen kannattaja uskalla väittää, että voisi olla jotain objektiivisempaa ja puolueettomampaa kuin on lakitilasto — tavalinen laskelma siitä, mitä hallitus itse on päättänyt, kerrasaan riippumatta siitä, mitä kaikkea ajatellaan erosta sanojen ja tekojen, päätösten ja toimeenpanon välillä j.n.e.?

Siis asiaan.

Hallitsevan senaatin yhteydessä, kuten tunnettua, ilmes-tyy „Hallituksen asetusten ja määräysten kokoelma”, jossa tiedoitetaan määräajoittaisesti jokaisesta hallituksen toimenpiteestä. Otammekin juuri nämä tiedot ja katsomme, *mistä asioista* hallitus antaa asetuksia ja määräyksiä. Nimenomaan: mistä asioista. Emme julkea arvostella esivallan käskyjä,— laskemme vain sitä tai tätä alaa koskevien „niiden” lukumäärän. Mainitusta hallituksen julkaisusta sanomalehdet ovat tammikuussa julkaisseet viime vuodelta olevien n:roiden 2905—2929 ja kuluvalta vuodelta olevien n:roiden 1—66 sisällön. Yhteensä 91 asetusta ja määräystä vuoden 1900 joulukuun 29 päivän ja vuoden 1901 tammikuun 12 päivän väliseltä ajalta,— siis juuri vuosisatojen vaihteessa. Luonteensa puolesta nämä 91 asetusta ovat erikoisen mukavia „tilastollista” käsittelyä varten: niiden joukossa ei ole mitään erikoisen huomattavia lakeja, mitään sellaista, mikä lykkäisi kokonaan taka-alalle kaiken muun ja antaisi erikoisen leiman sisäisen hallinnan tälle kaudelle. Kaikki ne ovat verrattain vähäisiä, lakkaamatta ja säännöllisesti ilmaantuvia hetken tarpeita tyydyttäviä asetuksia. Näin muodoin tapaamme hallituksen arkisessa olo- muodossaan, ja tämä takaa meille vielä kerran „tilaston” objektiivisuuden.

Näistä 91:stä asetuksesta 34, t.s. enemmän kuin kolmas osa, käsittelee yhtä ja samaa aihetta: osakepääoman voitto-osinkomaksujen taikka erilaisten kauppa- ja teollisuusosakeyhtiöiden osakkeista maksettavien osakemaksujen määräaikojen pidentämisestä. Näiden asetusten lukemista sopii suosittelulla sanomalehtien lukijoille muistinsa piristämiseksi teollisuusalojemme luettelon ja erilaisten toiminimien osalta. Aivan analoginen on lakisäädöksiensä toisen ryhmän sisältö: kauppa- ja teollisuusyhtiöiden sääntöjen muuttamisesta. Näihin kuuluu 15 asetusta, joilla reformoidaan veljesten K. ja S. Popovin teekauppayhtiön, A. Naumannin ja kumpp. pahvi- ja kattohuopatuotantoyhtiön, toiminimi I. A. Osipovin ja kumpp. nahkatuotantoyhtiön sekä nahka-, aivina- ja liinatavarojen kauppayhtiön y.m. y.m. yhtiöjärjestyksiä. Ja vihdoin, tämän lajin asetuksiin on lisättävä vielä 11 asetusta, joista kuusi koskee kaupan ja teollisuuden niiden taikka näiden tarpeiden tyydyttämistä (yleispankin ja keskinäisluotto-osuuskunnan perustaminen, kruunun urakoista vakuusmaksuksi otettavien korkoa tuottavien arvopaperien hintojen määrääminen, säännöt yksityishenkilöille kuuluvien vaunujen liikennöimisestä rautateillä, ohjeet Borisoglebskin viljapörrsin kaupanvälittäjiä varten) ja viisi asetusta kuuden uuden poliisin viran ja kahden ratsupoliisijuradnikan viran perustamisesta neljän tehtaan ja yhden kaivoksen yhteyteen.

Siis 60 asetusta 91:stä, t.s. kaksi kolmasosaa, koskee kapitalistiemme erilaisten käytännöllisten tarpeiden aivan välitöntä tyydyttämistä ja (osittain) niiden varjelemista työläisten suuttumukselta. Numeroiden kiihkoton kieli todistaa, että arkisten asetustensa ja määräystensä vallitsevan luonteen mukaan hallituksemme on uskollinen kapitalistien palvelija, joka esittää koko kapitalistiluokkaan nähden aivan samaa osaa, jota esittää, sanokaamme, jokin rautatehtailijainkokouksen vakinainen konttori taikka sokeritehtailijain syndikaatin kanslia tuotannon eri haarojen kapitalisteihin nähden. Tietysti se seikka, että mitättömän muutoksen tekeminen jonkin yhtiön sääntöihin taikka sen osakemaksujen määrääjän pidentäminen on erikoisten asetusten aiheena, johtuu yksinkertaisesti valtiokoneistomme raskaudesta; vähäinen „mekanismin parannus” riittää, ja kaikki tämä siirtyy paikallisvirastojen hoidettavaksi. Mutta toisaalta koneiston raskaus, ylenmääräinen keskitys, se, että

hallituksen itsensä pitää työntää nokkansa joka asiaan — kaikki nämä ovat yleisiä ilmiöitä, jotka vaikuttavat koko yhteiskunnalliseen elämäämme eivätkä yksinomaan vain kaupan ja teollisuuden piiriin. Siksi tämän taikka tuon lajisten asetusten lukumäärän rinnastelu voi kyllä olla likipitäisenä osoituksena siitä, mitä hallituksemme ajattelee ja mistä se pitää huolta, mikä sitä kiinnostaa.

Mutta esimerkiksi yksityisistä yhdistyksistä, jolle niillä ole siveellisesti niin kunnioitettavaa ja poliittisesti niin vaaratonta päämäärää kuin hyötyminen, hallituksemme on kiinnostunut jo verrattomasti paljon vähemmän (ellei pidetä kiinnostuksen osoituksena pyrkimystä jarruttaa, kieltää, sulkea j.n.e.). „Tili”-kauden kuluessa — näiden rivien kirjoittaja on palveluksessa, ja siksi hän toivoo, että lukija antaa hänelle anteeksi byrokraattisten termien käyttämisen — on vahvistettu kahden yhdistyksen säännöt (Vladikaukasian mieskymnaasin puutteenalaisten opiskelijain avustamisyhdistyksen ja Vladikaukasian opinto- ja kasvatusretkeily- ja matkailuyhdistyksen säännöt) ja korkeimman armollisesti on sallittu muuttaa kolmen yhdistyksen (Ljudinovon ja Sukremlin tehtaiden sekä Maltsevin rautatien toimitsijain ja työläisten laina- ja säästökassan sekä apukassan; ensimmäisen humalanviljelysyhdistyksen; naistyötä edistävän hyväntekeväisyisyhdistyksen) sääntöjä, 55 asetusta on kauppa- ja teollisuusyhdistyksistä ja 5 — kaikista muista. Kauppa- ja teollisuussetujen alalla „me” yritämme olla tehtävien tasalla, pyrimme tekemään kaiken mahdollisen kauppiaiden ja teollisuusmiesten välisten liittojen helpottamiseksi (pyrimme, mutta emme tee, sillä koneiston raskaus ja rajaton virastovitkutus asettavat „mahdollisen” sangen ahtaisiin rajoihin poliisivaltiossa). Ei-kaupallisten liittojen alalla me sen sijaan olemme periaatteellisesti homeopatian kannalla. Humalanviljely- taikka naistyön edistämisyhdistys — ne ovat vielä mukiinmeneviä. Mutta opinnolliskasvatukselliset retket... Herra ties, mitä he noilla retkillään oikein rupeavat puhumaan, ja eiköhän se vaikeuta tarkkaa inspektorivalvontaa? Ei, tiedättekös, tulta on käsiteltävä varovaisesti.

Koulut. On perustettu kokonaista kolme koulua. Ja sitä paitsi minkälaisia kouluja! Alempi karjakkokoulu hänen keisarillisen korkeutensa suuriruhtinas Pjotr Nikolajevitshin

maatilalla Blagodatnojen * kylässä. Että suuriruhtinaiden kaikkien kylien pitää olla siunauksellisia, — sitä en ole enää pitkiin aikoihin epäillyt. Mutta nyt en epäile sitäkään, että nuorimman veikon valistamiseen saattavat vilpittömästi ja kaikesta sydämestään kiinnostua ja viehättyä jopa kaikkein ylhäisimmätkin persoonat. Edelleen: on vahvistettu Dergatshin kylän käsityöopetusverstaiden ja Asanovon alemman maatalouskoulun säännöt. Sääli, ettei meillä ole käsillä mitään hakuteosta, josta voisimme katsoa, eivätkö nämäkin siunaukselliset kylät, joissa näin suurella energialla kultivoidaan kansanvalistusta ja... tilanherrataloutta, kuulu joillekin ylhäisille persoonille. Muuten lohdutan itseäni sillä, ettei näiden fällaisten tietojen esittäminen kuulu tilastotieteilijän velvollisuuksiin.

Siinä ne sitten ovatkin kaikki lakisäädökset, jotka osoittavat „hallituksen huolenpitoa kansasta”. Kuten näette olen tehnyt ryhmittelyn mitä vaatimattomimpien periaatteiden mukaan. Miksei esimerkiksi humalanviljelysyhdistys olisi kaupallinen yhdistys? Korkeintaan siksi, että siellä toisinaan puhutaan ehkä muustakin eikä yksinomaan kauppa-asioista? Taikka karjakkokoulu — kukapa sitä oikeastaan tietää, onko se tosiaankin koulu vaiko vain uudenaikaistettu karjana-
vetta?

Vielä on jälellä viimeinen ryhmä asetuksia, jotka osoittavat, miten hallitus huolehtii omasta itsestään. Näiden asetusten (22) lukumäärä on kolme kertaa suurempi kuin niiden, jotka merkitsimme kahteen edelliseen ryhmään. Siinä on useita hallinnollisia reformeja, toinen toistaan radikaalisempia: Platonovskojen kylän nimen muuttaminen Nikolajevskojen kyläksi; muutoksia ohjesääntöihin, virkakuntiin, sääntöihin, luetteloihin, (eräiden kihlakuntakokousten) istuntojen avaamisaikoihin ynnä muuta; Kaukasian sotilapiirin joukko-osastojen palveluksessa olevien kättilöiden palkan korotus; kasakkain rivistöhevosten kengitys- ja lääkintärahan suuruuden määrääminen; Moskovassa olevan yksityisen kauppakoulun ohjesäännön muuttaminen, säännöt hovineuvos Daniil Samuilovitsh Poljakovin nimelle omistetusta oppirahasta Kozlovin kauppaopistossa. En muuten tiedä, olenko luokitellut oikein nämä viimeksi mainitut asetukset: osoittavatko ne todella hallituksen huolenpitoa

* Blagodatnyi (благодатный) tarkoittaa suomeksi siunausta, runsautta.
Suom. huom.

omasta itsestään eikä kaupan ja teollisuuden eduista? Pyydän lukijalta suosiollista ymmärtämystä — tämähän on ensimmäinen kokeilu tilastoida asetuksia; kukaan ei ole tähän saakka yrittänyt korottaa tietouden tätä alaa aidon tieteen asteelle, ei kukaan, eivät edes Venäjän valtio-oikeuden professoritkaan.

Ja lopuksi eräs asetus on sijoitettava erikoiseen itsenäiseen ryhmään niin sisältönsä puolesta kuin myös siksi, että se on hallituksen ensimmäinen toimenpide uudella vuosisadalla: „keisarillisen metsästyksen kehittämiseen ja parantamiseen tarkoitettujen metsäalueiden laajentamisesta”. Suuri, suurvallan arvolle sopiva debyytti!

Ja nyt on tehtävä tarkistava yhteenveto. Tilastointia ei voi olla ilman sitä.

Puolisensataa asetusta ja määräystä, jotka koskevat eri kaupp- ja teollisuusyhtiöitä ja laitoksia; parisenkymmentä hallinnollista nimenmuutosta ja uudistusta; kaksi uutta ja kolme reformeerattua yksityistä yhdistystä; kolme kouluja, jotka valmentavat palvelusväkeä tilanherroille; kuusi poliisia ja kaksi ratsupoliisiurjadnikkaa tehtaiden yhteyteen. Voidaanko epäillä sitä, että näin runsas ja monipuolinen lainsäädännöllinen ja hallinnollinen toiminta takaa isänmaallemme nopean ja järkkymättömän edistyksen XX vuosisadalla?

183:n YLIOPPILAAN PASSITTAMINEN SOTAMIEHIKSI *

Tammikuun 11 p:nä sanomalehdissä julkaistiin valistusasiain ministeriön antama hallituksen tiedonanto Kievin yliopiston 183:n ylioppilaan passittamisesta sotamieheksi „joukkomellakoiden toimeenpanemisesta”. Väliaikaiset säännöt vuoden 1899 heinäkuun 29 päivästä — tuo uhkaus ylioppilaskunnalle ja yhteiskuntapiireille — saatetaan täytäntöön vähemmän kuin puolentoista vuoden kuluttua niiden julkaisemisesta, ja hallitus ikään kuin kiiruhtaa puolustelemaan tämän ennenkuulumattoman rankaisutoimenpiteen soveltamista esittämällä kokonaisen syytöskirjelmän, sääntämättä värejä ylioppilaiden ilkitekojen kuvailemisessa.

Ilkiteot ovat toinen toistaan kauheampia. Kesällä — yleinen ylioppilaiden edustajakokous Odessassa ohjelmanaan koko Venäjän ylioppilaskunnan järjestäminen kaikenlaisten vastalauseiden esittämiseksi akateemisen, yhteiskunnallisen ja poliittisen elämän ilmiöiden johdosta. Näiden rikollisten poliittisten päämäärien takia kaikki ylioppilasedustajat vangittiin ja asiapaperit otettiin pois. Mutta kuohunta ei heikkene, vaan kasvaa ja tulee itsepintaisesti esiin *monissa* korkeimmissa oppilaitoksissa. Ylioppilaat haluavat vapaasti ja itsenäisesti käsitellä ja hoitaa yhteisiä asioitaan. Heidän esimiehensä vastaavat siihen pikkumaisilla saivarteluilla — sillä tunnottomalla muodollisuudella, mikä on ollut Venäjän virkamiehistön erikoisuutena ammoisista ajoista saakka, — saattavat tyytymättömyyden äärimmäisen pitkälle ja panevat pakostakin nuorison, joka ei ole vielä vajonnut porvarillisen sisällyksettömän elämän rämeikköön,

* Lehden numero oli jo taitettu, kun hallituksen tiedonanto tuli julkisuuteen.

ajattelemaan vastalauseen esittämistä itsevaltiuden poliisi- ja virkamiesvallan koko järjestelmää vastaan.

Kieviläiset ylioppilaat vaativat erottamaan professorin, joka on astunut pois matkustaneen kollegansa virkaan. Esivalta hangoittelee vastaan, kiihdyttää nuorison „kokouksiin ja mielenosoituksiin” ja... antaa peräksi. Ylioppilaat kokoontuvat kokoukseen pohtimaan sitä, miksi ovat mahdollisia sellaiset konnamaisuudet kuin kahden valkovuorisen * suorittama erään neitosen raiskaaminen (kuten huhu kertoo). Esivalta tuomitsee pää-„syylliset” karsseriin. Nämä kieltäytyvät tottelemasta. Heidät erotetaan. Väki joukko saattaa erotetut mielenosoituksellisesti asemalle. Kokoonnutaan uuteen kokoukseen, ylioppilaat ovat koolla iltaan saakka, kieltäytyen lähtemästä pois ennen kuin tulee rehtori. Paikalle saapuvat varakuvernööri ja santarmihallinnon päällikkö mukanaan osasto sotilaita, jotka piirittävät yliopiston ja tulevat luentosaliin, ja — kutsuvat rehtorin. Ylioppilaat vaativat — luulette ehkä, että perustuslakia? ei, he vaativat, ettei käytettäisi karsserirangaistusta ja että erotetut otettaisiin takaisin. Kokouksen osanottajat merkitään muistiin ja heidät päästetään kotiin.

Ajatelkaa tarkoin tätä hämmästyttävää epäsuhdetta, mikä on toisaalta ylioppilaiden vaatimusten vähäisyyden ja sävyisyyden sekä toisaalta hallituksen hämmingin välillä, hallituksen, joka menettelee ikään kuin jo olisi kirves uhkaamassa sen valtaherruuden tukipylväitä. Meidän „kaikki-voipa” hallituksemme ei ole millään niin paljastanut itseään kuin tällä hämmingillä. Paremminkin mitkään „rikolliset julistukset” se näyttää siten — näyttää jokaiselle, kenellä on silmät nähdäkseen ja korvat kuullakseen, — että se tuntee olonsa kerrassaan epävarmaksi ja luottaa vain pistimen ja kasakkapampun voimaan, jotka varjelevat sitä kansan suuttumukselta. Vuosikymmenien kokemuksen opettamana hallitus on varmasti vakuuttunut siitä, että se on palonarkojen aineiden ympäröimä ja että pieninkin kipinä, protesti karsserirangaistusta vastaan, on riittävä syöttämään palon. Ja koska niin on laita, niin on selvää, että rangaistuksen on oltava esimerkillinen: on passitettava satoja ylioppilaita sotamiehiksi! „Vääpeli Voltaire'iksi!”¹²⁸—

* Valkovuoristiksi (белоподкладочники) sanottiin taantumuksellisia ylioppilaiskeikkeitä. Suom. huom.

tämä formula ei ole lainkaan vanhentunut. Päinvastoin, XX vuosisadan on suotu nähdä sen todella toteutuvan.

Tämä uusi rankaisutoimenpide, uusi siksi, että se yrittää herättää henkiin jo ammoin aikansa eläneet vanhat rankaisutavat, antaa aihetta moniin mietteisiin ja rinnasteluihin. Kolmisen sukupolvea sitten, Nikolain aikoina, sotilaaksi passittaminen oli luonnollinen rankaisutapa, joka vastasi täydellisesti koko venäläisen maaorjayhteiskunnan rakennetta. Aatelispoikia passitettiin sotamieheksi tarkoituksella pakoittaa heidät vastoin aateliston vapauksia suorittamaan palvelusta ja hankkimaan palveluksessa upseerin arvon. Talonpoika passitettiin sotamieheksi kuin pitkälliseen pakko-työvankeuteen, jossa häntä odottivat epäinhimilliset „kujanjuoksu”-rääkkäykset ¹²⁹ y.m.s. Mutta nyt meillä on jo enemmän kuin neljännes vuosisataa ollut olemassa „yleinen” asevelvollisuus, jonka voimaansaattamista aikanaan ylistettiin suureksi demokraattiseksi reformiksi. Asevelvollisuus, joka ei ole yleinen ainoastaan paperilla, vaan myös käytännössä, on epäilemättä demokraattinen reformi: se tekee lopun säätyeroavaisuudesta ja saattaa voimaan kansalaisten tasa-arvoisuuden. Mutta jos asia olisi todella siten, niin voisiko sotamieheksi passittaminen olla silloin rankaisukeinona? Ja kun hallitus muuttaa asevelvollisuuden rankaisuksi, niin eiköhän se siten todista, että me olemme paljon lähempänä rekryyttiläisyyttä kuin *yleistä* asevelvollisuutta? Vuoden 1899 väliaikaiset säännöt repivät teko-pyhyyden naamarin ja paljastavat jopa niidenkin laitostemme aasialaisen olemuksen, jotka eniten muistuttavat eurooppalaisia. Itse asiassa meillä ei ole ollut eikä ole yleistä asevelvollisuutta, sillä ylhäisen syntyperän ja rikkau-den suomat etuoikeudet muodostavat tavattoman paljon poikkeuksia. Itse asiassa meillä ei ole ollut eikä ole mitään kansalaisten tasa-arvoisuutta muistuttavaa sota-palveluksessa. Päinvastoin, kasarmielämä on läpeensä kyl-lästetty mitä inhoittavimmalla oikeudettomuuden hengellä. Talonpojista ja työläisistä lähteneiden sotilaiden täydellinen turvattomuus, ihmisarvon polkeminen, kiristykset, pieksäminen, pieksäminen ja pieksäminen. Mutta niille, joilla on vaikutusvaltaisia yhteyksiä ja rahaa — helpotuksia ja poikkeuksia. Ei ole ihme, että tähän mielivallan ja väki-vallan kouluun antaminen voi olla rangaistuksena ja jopa erittäin raskaana rangaistuksena, joka lähentelee oikeuksien

riistämistä. Hallitus luulee tässä koulussa totuttavansa „kapinalliset” kuriin. Eiköhän se erehdy laskelmissaan? Eiköhän Venäjän sotapalveluskoulusta tule sotakoulu valankumoukselle? Kaikki ylioppilaat eivät tietenkään jaksa läpäistä tämän koulun koko kurssia. Toiset murtaa palveluksen raskaus, tuhoavat yhteenotot sotilasviranomaisten kanssa, toiset — heikot ja veltot — kasarmi tekee pelokkaiksi, mutta kolmannet se karkaisee, avartaa heidän näköpiiriään, panee heidät ajattelemaan ja tuntemaan omat vapauspyrkimyksensä. He saavat nyt oman kokemuksensa perusteella tuntea mielivallan ja sorron koko raskauden, kun koko heidän ihmisarvonsa pannaan väepelin harkinnan varaan, väepelin, joka saattaa usein tahallaan tehdä pilkkaa „sivistyneestä”. He tulevat huomaamaan, minkälainen on todellisuudessa rahvaan asema, he tulevat tuntemaan tuskaa niiden ilkitekojen ja väkivaltaisuuksien vuoksi, joiden jokapäiväisinä todistajina he joutuvat pakosta olemaan, ja ymmärtämään, että ne vääryydet ja pikkumaisuudet, joita ylioppilaat saavat kärsiä, ovat vain pisara kansan sorron meressä. Se, joka tämän ymmärtää, lähtee sotapalveluksesta vanhoen Hannibalin valan¹³⁰ taistella yhdessä kansan edistyksellisimmän luokan kanssa kansan vapauttamiseksi despotismista.

Mutta yhtä suututtavaa kuin uuden rangaistuksen julmuus on myös sen halpamaisuus. Hallitus heittää haasteen kaikille, joilla on vielä kunnollisuuden tuntoa, julistamalla mielivaltaa vastaan protestoineet ylioppilaat tavallisiksi räyhääjiksi — samaan tapaan kuin se on julistanut lakkoilemisesta karkotetut työläiset paheellisesti käyttäytyviksi ihmisiksi. Vilkaiskaa hallituksen tiedonantoa: se on kirjavanaan sanoja: sekasorto, mellakoinnit, säädyttömyydet, julkeudet, hillittömyydet. Toisaalta tunnustetaan ylioppilailla olevan rikollisia poliittisia päämääriä ja pyrkimystä poliittisten protestien esittämiseen; toisaalta — ylioppilaita kohdellaan kuin tavallisia räyhääjiä, jotka kaipaavat kuriopeusta. Tämä on korvapuusti Venäjän yleiselle mielipiteelle, jonka sympatia ylioppilaskuntaa kohtaan on hallitukselle sangen hyvin tunnettua. Ja ainoana kunnan vastauksena siihen ylioppilaskunnan taholta olisi kieviläisten uhkauksen täytäntöönpano, kaikkien opiskelijain lujan ja sitkeän lakon järjestäminen kaikissa korkeakouluissa vaatimuksena

heinäkuun 29 p:nä vuonna 1899 annettujen väliaikaisten sääntöjen kumoaminen.

Mutta ei yksin ylioppilaskunta ole velvollinen vastaamaan hallitukselle. Hallitus on itse pitänyt huolta siitä, että tästä tapahtumasta on tehty jotain suurempaa kuin pelkkä ylioppilaitten juttu. Hallitus kääntyy yleisen mielipiteen puoleen aivan kuin kerskaillen rankaisutoimissaan osoittamalla tarmokkuudellaan, aivan kuin pilkaten kaikkia vapauspyrkimyksiä. Ja kaikkien kansankerrosten kaikkien tietoisten ainesten on vastattava tähän haasteeseen, elleivät he halua joutua äänettömien orjien asemaan, jotka sietävät vaiteina loukkauksia. Ja näiden tietoisten ainesten johdossa ovat valveutuneet työläiset ja heihin erottamattomassa yhteydessä olevat sosialidemokraattiset järjestöt. Työväenluokka saa lakkaamatta kärsiä verrattomasti suurempaa sortoa ja pilkkaa sen itsevaltiuden poliisivallan taholta, jonka kanssa ylioppilaat ovat nyt niin jyrkästi törmänneet yhteen. Työväenluokka on jo ryhtynyt taisteluun vapautumisen puolesta. Ja sen on muistettava, että tämä suuri taistelu asettaa sille suuria velvoituksia, että se ei voi vapauttaa itseään vapauttamatta koko kansaa despotiasta, että se on velvollinen ennen kaikkea ja voimakkaimmin reagoimaan jokaiseen poliittiseen protestiin ja tukemaan sitä kaikin tavoin. Sivistyneitten luokkiemme parhaimmat edustajat ovat hallituksen kuoliaaksi piinaamien tuhansien vallankumouksellisten verellä todistaneet ja vahvistaneet pystyvyytensä ja valmeutensa karistamaan porvarillisen yhteiskunnan tomut jaloistaan ja astumaan sosialistien riveihin. Ja se työmies, joka voi välinpitämättömänä katsella sitä, miten hallitus lähettää sotaväkeä opiskelevaa nuorisoa vastaan, ei ole sosialistin nimen arvoinen. Ylioppilas on rientänyt auttamaan työmiestä — työmiehen on tullava ylioppilaa avuksi. Hallitus aikoo puijata kansaa julistamalla, että pyrkimys poliittisten protestien esittämiseen on pelkkää säädyttömyyttä. Työläisten pitää sanoa julkisesti ja selittää mitä laajimmille joukoille, että se on valhetta, että todellinen väkivallan, säädyttömyyden ja hillittömyyden pesäke on Venäjän itsevaltiudellinen hallitus, poliisin ja virkamiesten omavaltaisuus.

Miten tämä protesti on järjestettävä, se on paikallisten sosialidemokraattisten järjestöjen ja työläisryhmien ratkaistava. Lentolehtisten jakelu, levittäminen ja liimaaminen,

kokousten järjestäminen, joihin olisi kutsuttava mikäli mahdollista yhteiskunnan kaikki luokat mukaan,— sellaisia ovat helpoimmat protestimuodot. Mutta toivottavaa olisi, että siellä, missä on lujia ja vankalla pohjalla olevia järjestöjä, yritettäisiin laajemman ja avoimman protestin esittämisestä julkisen mielenosoituksen muodossa. Hyvänä esimerkkinä voi olla Harkovissa viime vuoden joulukuun 1 p:nä pidetty mielenosoitus „Juzhnyi Krain” toimituksen edustalla. Juhlittiin tämän iljettävän lehtipahasen merkkipäivää, lehtipahasen, joka vainoaa kaikkea pyrkimystä valoon ja vapauteen ja ylistelee kaikkia hallituksemme petomaisuuksia. Toimituksen edustalle kokoontui väkijoukko, joka repi juhlallisesti palasiksi „Juzhnyi Krain” numeroita, satoi niitä hevosten häntiin, kääri niitä koirien ympärille, heitteli kiviä ja rikkivetypulloja sisään ikkunoista huutaen: „Alas lahjottavissa oleva lehdistö!”. Kas sellaista juhlamista tosiaankin ansaitsevat lahjottavissa olevien lehtien toimitukset, eivätkä ainoastaan ne, vaan myös kaikki hallitusvirastomme. Esivallan suosiollisuuden merkkipäiviä ne viettävät vain silloin tällöin, mutta kansantuomion merkkipäivien arvoisia ne ovat aina. Jokainen hallituksen mielvallan ja väkivaltaisuuden ilmaus on laillinen aihe sellaista mielenosoitusta varten. Ja älköön hallituksen avoin ilmoitus ylioppilaiden nyrkkioikeudellisesta rankaisemisesta jääkö ilman kansan avointa vastausta!

Kirjoitettu tammikuussa 1901

*Julkaistu helmikuussa 1901
„Iskra” lehden 2. n:rossa*

*Julkaistaan „Iskran”
tekstin mukaan*

TYÖVÄENPUOLUE JA TALONPOIKAISTO¹³¹

Talonpoikien vapauttamisesta on kulunut neljäkymmentä vuotta. On täysin luonnollista, että yhteiskuntapiireissämme juhlitaan erikoisella innostuksella helmikuun 19 päivää — vanhan maaorjuudellisen Venäjän kukistumispäivää, sen aikakauden alkamista, joka on luvannut kansalle vapautta ja hyvinvointia. Mutta ei pidä unohtaa, että juhlijain ylis-televisissä puheissa on maaorjuuteen ja sen kaikkiin ilmauksiin kohdistuvan vilpittömän vihamielisyyden ohella paljon ulkokultaisuutta. Läpeensä ulkokultainen ja valheellinen on se „suuresta” reformista annettu arvio, joka on meillä muodostunut tavanomaiseksi: „talonpoikain vapauttaminen maineen valtion lunastuksen avulla”. Mutta todellisuudessa se oli talonpoikain vapauttamista maasta, sillä niistä maaosuuksista, jotka olivat vuosisatoja talonpoikien hallussa, lohkaistiin pois tavattoman suuria aloja, ja satoja tuhansia talonpoikia tehtiin kokonaan maattomiksi — pantiin neljännesmaaosuudelle eli nälkäpalstalle¹³². Todellisuudessa talonpojat ryövättiin kaksinkertaisesti: ei siinä kylliksi, että heiltä lohkaistiin maata, lisäksi heidät pakoitettiin maksamaan „lunastusmaksu” heille jätetystä ja aina heidän hallussaan olleesta maasta, jota paitsi maanlunastusmaksu määrättiin maan todellista hintaa paljon suuremmaksi. Kymmenen vuoden kuluttua vapautuksen jälkeen tilanherrat itse tunnustivat maatalouden tilaa tutkineille hallituksen virkamiehille, että talonpojat pakoitettiin maksamaan myös vapaudestaan eikä ainoastaan maastaan. Ja vaikka talonpojilta otettiin lunastusmaksu persoonallisesta vapaudesta, niin heistä ei kuitenkaan tehty vapaita ihmisiä: heidät jätettiin kahdeksikymmeneksi vuodeksi väliaikaisvelvollisiksi¹³³.

heidät jätettiin — ja he ovat yhäkin jääneet — alhaisäädyksi, jolle voidaan antaa raippoja, joka maksaa erikoisveroja, jolla ei ole oikeutta vapaasti erota puolittain maaorjuudellisesta kyläyhteisöstä, vapaasti määrätä maataan eikä vapaasti asettua asumaan minne paikkakunnalle tahansa valtakunnassa. Talonpoikaisreformimme ei todista suinkaan hallituksen jaloa mieltä; päinvastoin, se on mitä suurin historiallinen esimerkki siitä, miten pahasti ryvettyneenä lähtee joka asia itsevaltiudellisen hallituksen käsistä. Sotilaallisen tappion, hirveiden finanssivaikeuksien ja uhkaavien talonpoikaislevottomuuksien painostuksesta hallituksen oli suorastaan *pakko* vapauttaa heidät. Tsaari itse tunnusti, että on vapautettava ylhäältä käsin, ennen kuin vapauttaminen alkaa alhaalta käsin. Mutta ryhdyttyään vapauttamaan, hallitus teki kaiken mahdollisen ja mahdottoman tyydyttäkseen „vääräytäkärsvien” maaorjanomistajien ahneuden; hallitus ei kaihtanut edes sellaistaakaan halpamaisuutta kuin reformia toteuttamaan kutsuttujen ihmisten tarkoituksellinen vaihtaminen, — vaikka nämä ihmiset oli kutsuttu itse aatelisten joukosta! Ensiksi kutsutut sovittajat (мировые посредники) laskettiin hajalle ja vaihdettiin miehiin, jotka eivät kyenneet estämään maaorjanomistajia puijaamasta talonpoikia itse maanmittauksessaan. Eikä suurta reformia saatettu panna täytäntöön ilman sotilaallisia eksekuutioita ja talonpoikien ampumisia, talonpoikien, jotka kieltäytyivät ottamasta vastaan säännöskirjoja¹³⁴. Ei ihme, että sen ajan parhaimmat ihmiset, joita sensuurin kuonokoppa ahdisti, ottivat tämän suuren reformin vastaan mykällä kirouksella...

Veropäivätyöstä „vapautettu” talonpoika pääsi reformaattorin kynsisistä niin kiusattuna, kyniitynä, nöyryytettynä ja maaosuuteensa kahlehdittuna, ettei hänelle jäänyt muuta neuvoksi kuin mennä „vapaasehtoisesti” veropäivätyöhön. Ja talonpoika ryhtyi muokkaamaan entisen herransa maata „vuokraten” häneltä omia entisiä maitaan, jotka oli lohkottu pois, pestautuen talvella — nälkäänäkevälle perheelle saamastaan viljalainasta — kesäkauden töihin. Työllämaksuksi ja velkaorjuudeksi — juuri sellaiseksi osoittautui todellisudessa se „vapaa työ”, jolle jesuiittapapin laatimassa manifestissa kehoitettiin talonpoikaa pyytämään „jumalan siunausta”.

Ja tämän tilanherrain sarron lisäksi, joka säilytettiin reformia suunnitelleiden ja toimeenpanneiden virkamiesten jalomielisyydestä, tuli vielä pääoman sorto. Rahan valta, joka painoi alas jopa esim. ranskalaisenkin talonpojan, jota ei vapautettu tilanherrain vallasta millään surkealla, puolinaisella reformilla, vaan mahtavalla kansanvallankumouksella,— tämä rahan valta jysähti koko painollaan puoliksi maaorjan asemassa olevan talonpoikamme niskaan. Rahaa oli saatava hinnalla millä hyvänsä: hyväatekevän reformin suurentamien verojen maksamiseen, maan vuokraamiseen sekä niiden surkeiden tehdasteollisuuden tuotteiden ostamiseen, jotka alkoivat tunkea pois talonpojan kotituotteita, ja viljan ostoon ynnä muuhun. Rahan valta ei ainoastaan painanut alas, vaan se myös jakoi kahtia talonpoikaiston: valtava enemmistö joutui vääjäämättömästi taloudelliseen häviöön ja muuttui proletaareiksi, vähemmistö nosti keskuudestaan pikkuryhmin vähälukuisia, mutta hanakoita kulakkeja ja yrittäjäisäntiä, jotka kahmivat käsiinsä talonpoikien talouden ja maat muodostaen nousevan maalaisporvariston kaadereita. Koko reforminjälkeinen nelikymmenvuotiskausi on ollut tämän epätalonpoikaistumisen yhtämittaista prosessia, hitaan ja tuskallisen kuoleutumisen prosessia. Talonpojan elintaso poljettiin kurjuuden tasalle: hän asui samoissa suojissa elukkain kanssa, kävi ryysyissä, söi malt-saa; talonpoika pakeni maapalstaltaan milloin suinkin saattoi jonnekin paeta, jopa *lunastautumalla* irti maaosuudesta maksan sille, joka suostui ottamaan maaosuuden, josta suoritettavat maksut ylittivät sen tuottoisuuden. Talonpojat kärsivät kroonillisesti nälkää ja katovuosina, jotka toistuivat yhä useammin ja useammin, heitä kuoli kymmeniä tuhansia nälkään ja kulkutauteihin.

Näin on asianlaita maaseudullamme nykyäänkin. Herää kysymys, mistä on etsittävä ulospääsy ja millä keinoin saatava parannetuksi talonpojan osaa? Pientalonpoikaisto voi päästä pääoman sarron alta vain liittymällä mukaan työväenliikkeeseen, auttamalla sitä sen taistelussa sosialistisen järjestelmän puolesta, maan samoin kuin muidenkin tuotantovälineiden (tehtaiden, koneiden y.m.) muuttamiseksi yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi. Yritykset pelastaa talonpoikaisto puolustamalla pientaloutta ja pienomistusta kapitalismin rynnistykseltä merkitsivät hyödytöntä yhteiskunnallisen kehityksen pidättämistä, talonpojan pettämistä

sellaisilla harhakuvilla, että hyvinvointi on mahdollista kapitalisminkin oloissa, työtätekevien luokkien erottamista toisistaan ja siten etuoikeutetun aseman luomista vähemmistölle enemmistön kustannuksella. Senpä tähden sosialidemokraatit tulevat aina taistelemaan sellaisia järjettömiä ja vahingollisia instituutioita vastaan, jollaisia ovat talonpoikain maaosuuksien luovutuskielto, yhteistakuu, kielto, joka estää eroamasta vapaasti talonpoikaisyhteisöstä ja ottamasta siihen vapaasti minkä säätyisiä henkilöitä tahansa! Mutta meikäläinen talonpoika, kuten olemme nähneet, ei kärsi yksinomaan eikä niinkään paljon pääoman sorrosta kuin tilanherrojen harjoittamasta sorrosta ja maanorjuuden jätteistä. Armoton taistelu näitä kahleita vastaan, jotka äärettömästi huonontavat talonpoikaiston asemaa ja sitovat sen kädet ja jalat, ei ole ainoastaan mahdollista, vaan välttämätöntäkin maan koko yhteiskunnallisen kehityksen etujen vuoksi, sillä talonpojan lohdoton kurjuus, pirneys, oikeudettomuus ja nöyryytys antavat aasialaisuuden leiman isänmaamme koko järjestykselle. Ja sosialidemokratia ei täyttäisi velvollisuuttaan, ellei se antaisi kaikkea ja kaikkinaista tukea tälle taistelulle. Tämän tukemisen pitää ilmetä, lyhyesti sanottuna, *luokkataistelun viemisenä maaseudulle*.

Me näimme, että nykyajan Venäjän maaseudulla on samanaikaisesti kahdenlaisia luokkavastakohtaisuuksia: ensiksikin maaseudun työläisten ja työnantajien välillä ja toiseksi koko talonpoikaiston ja koko tilanherraluokan välillä. Edellinen vastakohtaisuus kehittyy ja voimistuu, toinen heikkenee vähitellen. Edellinen on kokonaan vielä edessä, toinen kuuluu jo huomattavalta osaltaan menneisyyteen. Ja siitä huolimatta Venäjän nykyisille sosialidemokraateille on juuri tällä toisella vastakohtaisuudella oleellisin ja käytännön kannalta tärkein merkitys. Se on sinänsä ymmärrettävää, se on jokaiselle sosialidemokraatille selviö, että meidän on käytettävä hyväksi kaikkia meille tarjoutuvia aiheita kehittääksemme maatalouden palkkatyöläisissä luokkatietoisuutta, että meidän on sen takia kiinnitettävä huomiota kaupunkilaistyöläisten (esim. höyrypuimakoneiden käyttäjinä työskentelevien mekaanikkojen y.m.s.) muuttamiseen maaseudulle sekä maataloustyöläisten värväysmarkkinoihin.

Mutta maaseututyöläisemme ovat vielä liian lujasti sidottuja talonpoikaistoon, heitä painavat vielä liian kovasti talonpoikaiston yleiset vitsaukset, josta syystä maaseudun työläisten liike ei voi mitenkään saada yleiskansallista merkitystä, ei nyt eikä lähitulevaisuudessa. Sitä vastoin kysymyksellä, joka koskee maaorjuuden jätteiden hävittämistä, säätyeriarvoisuuden hengen ja kymmenmiljoonaisen „yksinkertaisen rahvaan” nöyryytyksen poistamista Venäjän valtakunnan koko järjestyksestä, — tällä kysymyksellä on jo nyt yleiskansallinen merkitys, eikä eturivin vapaustaistelijan osaa pretendoiva puolue saata syrjäytyä tästä kysymyksestä.

Talonpojan vitsausten tunnustaminen on tullut nyt (enemmän tai vähemmän yleisessä muodossa) melkein yleiseksi, lauseparsi vuoden 1861 reformin „puutteista” ja valtion avun välttämättömyydestä on tullut yleiseksi totuudeksi. Meidän velvollisuutenamme on osoittaa, että nämä vitsaukset johtuvat nimenomaan talonpoikaiston luokkasorrosta, että hallitus on sortajaluokkien uskollinen suojelija, ettei sen, joka vilpittömästi ja vakavasti haluaa perinpohjaista parannusta talonpoikain asemaan, ole tavoiteltava apua hallitukselta, vaan vapautusta sen harjoittamasta sorrosta, poliittisen vapauden valloittamista. Puhutaan lunastusmaksujen ylettömästä korkeudesta, hallituksen hyväntekevästä toimenpiteestä niiden alentamiseksi ja lykkäämiseksi. Siihen me sanomme, että kaikki nuo lunastusmaksut eivät ole mitään muuta kuin tilanherrojen ja hallituksen harjoittamaa talonpoikain ryöstämistä, joka on verhottu laillisilla muodoilla ja virkamiesten fraaseilla, eivät mitään muuta kuin pakkoveronmaksua maaorjanomistajille heidän orjiensa vapauttamisesta. Me esitämme vaatimuksen lunastus- ja obrokkimaksujen viivyttämättömästä ja täydellisestä poistamisesta, vaatimuksen niiden satojen miljoonien palauttamisesta kansalle, joita tsaarihallitus on vuosikautia kiristänyt irti orjanomistajien ruokahalun tyydyttämiseksi. Puhutaan talonpoikien maanpuutteesta, valtionavun välttämättömyydestä talonpoikain maanomistuksen laajentamiseksi. Siihen me sanomme, että juuri valtionavun — tietysti tilanherroille annetun avun — *ansiosta* talonpojat ovat niin joukkomitassa menettäneet kipeästi tarvitsemansa maan. Me esitämme vaatimuksen, että talonpojille on palautettava takaisin ne poisleikatut maat, joiden avulla

edelleenkin pysyy pystyssä pakonalainen, velkaorjuudellinen veropäivätyö, t.s. työ, joka on itse asiassa samaa maaorjantyötä. Me esitämme vaatimuksen talonpoikaismuodostamisesta niiden huutavien vääryyksien korjaamiseksi, joita tsaarivallan muodostamat aateliskomiteat ovat tehneet vapautettaviin orjiin nähden. Me vaadimme perustamaan tuomioistuimia, joilla olisi oikeus alentaa ylettömän korkeita maasta suoritettavia maksuja, joita tilanherrat perivät talonpoikien ulospääsemättömän aseman ansiosta, — tuomioistuimia, joiden edessä talonpojalla olisi oikeus syyttää koronkiskuruudesta niitä, jotka tekevät orjuuttavia sopimuksia käyttäen hyväkseen toisten äärimmäistä puutetta. Me yritämme aina ja kaiken aiheellisen perusteella selittää talonpojille, että ihmiset, jotka puhuvat heille nykyaikaisen valtion holhouksesta taikka avustuksesta, ovat joko narreja taikka veijareita ja heidän pahimpia vihollisiaan, että talonpoikaisto kaipaa ennen kaikkea vapautusta virkamiesvallan tyranniudesta ja sorrosta, kaipaa ennen kaikkea heidän tunnustamista joka suhteessa täysin ja ehdottomasti tasa-arvoiseksi kaikkien muiden säätyjen kanssa, täydellistä liikkumis- ja muuttovapautta, vapautta määrätä maasta, vapautta määrätä kaikista kunnan asioista ja kunnan tuloista. Mainittujen vaatimusten puolesta käytävää agitaatiota varten voivat aina antaa tuhansia aiheita minkä tahansa venäläisen kylän elämän mitä arkisimmat tositapahtumat. Tässä agitaatiossa pidettäköön lähtökohdaksi talonpoikain paikallisia, konkreettisia, kipeimpiä tarpeita, mutta älköön pysähdyttäkö näihin tarpeisiin, vaan avarrettakoon jatkuvasti talonpoikain näköpiiriä, kehitettäköön jatkuvasti heidän poliittista tietoisuuttaan, osoitettakoon se erikoinen asema, mikä tilanherroilla ja talonpojilla on valtiossa, osoitettakoon, että ainoana keinona vapauttaa maaseutu sitä painavasta mielivallan ja sorron puristuksesta on kansan edustajien koollekutsuminen, virkamiesten omavaltaisuuden kukistaminen. Typerää ja järjetöntä on väittää, ettei tämä poliittisen vapauden vaatimus ole muka työläisten tajuttavissa: eivät ainoastaan työläiset, joilla on takanaan tehtailijoita ja poliisia vastaan käydyn suoranaisten taistelun vuodet ja jotka näkevät alinomaan vangittavan ja vainottavan mielivaltaisesti riviensä parhaimmista, eivät ainoastaan nämä, jo sosialismin tartunnan saaneet työläiset, vaan jokainen järkevä talonpoikakin, joka vähänkin syven-

tyy ajattelemaan sitä, mitä hän näkee ympärillään, kykenee käsittämään ja sulattamaan, minkä puolesta työläiset taistelevat, omaksumaan idean zemski soborista, joka vapauttaisi vihattujen virkamiesten kaikkivaltaisuudesta koko maan. Ja talonpoikaiston välittömien ja päivänpolttavimpien tarpeiden pohjalla tapahtuva agitaatio kykenee vain silloin täyttämään tehtävänsä—viemään maaseudulle luokkataistelun,—kun se osaa jokaiseen tämän taikka tuon „taloudellisen” paheen paljastamiseen sitoa määrättyjä poliittisia vaatimuksia.

Mutta herää kysymys, voiko sosialidemokraattinen työväenpuolue ottaa ohjelmaansa edellä mainittujen tapaisia vaatimuksia? Voiko se ottaa tehtäväkseen harjoittaa agitaatiota talonpoikaiston keskuudessa? Eikö se johda siihen, että me hajoitamme ja suuntaamme vallankumoukselliset voimamme, jotka muutenkin ovat niin vähälukuiset, syrjään liikkeen ainoasta varmasta, pääsuunnasta?

Tällaiset vastaväitteet pohjautuvat väärinkäsitykseen. Kyllä, meidän on välttämättä otettava ohjelmaamme vaatimukset maaseutumme vapauttamisesta kaikista orjuuden jätteistä, vaatimukset, jotka ovat omiaan saamaan talonpoikaiston parhaimman osan ellei itsenäiseen poliittiseen taisteluun, niin ainakin tukemaan tietoisesti työväenluokan vapaustaistelua. Tekisimme virheen, jos alkaisimme puoltaa toimenpiteitä, jotka olisivat omiaan pidättämään yhteiskunnallista kehitystä, tai varjella keinotekoisesti pientalonpoikaistoa kapitalismin kasvulta, suurtuotannon kehitykseltä, mutta virhe olisi vieläkin turmiollisempi, jollemme kykenisi käyttämään työväenliikettä levittääksemme talonpoikaiston keskuuteen niitä demokraattisia vaatimuksia, jotka helmikuun 19 päivän reformi vuodelta 1861 jätti täyttämättä syystä, että tilanherrat ja virkamiehet väaristelivät sen. Puolueemme on välttämättä sisällytettävä ohjelmaansa tällaisia vaatimuksia, jos se haluaa nousta koko kansan etunenässä taisteluun itsevaltiutta vastaan*. Mutta tämä sisällyttäminen ei lainkaan edellytä, että alkaisimme kutsua aktiivisia vallankumousvoimia kaupungeista

* Olemme jo laatineet sosialidemokraattisen ohjelman luonnoksen, johon on sisällytetty yllä mainitut vaatimukset. Toivomme voivamme jossakin lähimmistä numeroista julkaista puolueemme ohjelmaluonnoksen sen jälkeen, kun „Työn vapautus” ryhmän myötävaikutuksella tämä luonnos on käsitelty ja muokattu.

maaseudulle. Sellaisesta ei voi olla puhuttakaan. Ei voi olla minkäänlaista epäilyä siitä, että puolueen kaikkien taisteluainesten on pyrittävä kaupunkeihin ja tehdaskeskuksiin, että vain teollisuusproletariaatti kykenee käymään peräänantamatonta joukkotaistelua itsevaltiutta vastaan, että vain tämän proletariaatin voimien mukaisia ovat sellaiset taistelukeinot kuin julkisen mielenosoituksen järjestäminen taikka säännöllisesti ilmestyvän ja laajalti leviävän poliittisen *kansanlehden* aikaansaaminen. Meidän on otettava ohjelmaamme talonpoikain vaatimukset, mutta ei sitä varten, että vakaumuksellisia sosialidemokraatteja kutsuttaisiin kaupungeista maaseudulle, eikä sitä varten, että heidät kahlehdittaisiin maaseutuun,— ei, vaan sitä varten, että annettaisiin toimintaohjeet niille voimille, jotka *eivät voi* käyttää voimiaan muualla kuin maaseudulla, sitä varten, että käytettäisiin demokratian ja poliittisen vapaustaistelun asian hyväksi niitä yhteyksiä, joita olosuhteiden vuoksi hyvin monilla sosialidemokratialle uskollisilla intelligenteillä ja työläisillä on maaseutuun ja jotka pakostakin laajenevat ja kasvavat liikkeen kasvaessa. Olemme jo kauan sitten kasvaneet ohi sen vaiheen, jolloin olimme vähäisenä vapaaehtoisten osastona, jolloin sosialidemokraattien koko voimavaroina olivat ne nuorisokerhot, joiden jäsenet järjestään „kävivät työläisten luona”. Liikkeellämme on nyt jo kokonainen armeija, armeija työläisiä, joita on eläyttänyt taistelu sosialismin ja vapauden puolesta, armeija intelligentejä, jotka ovat ottaneet ja ottavat osaa liikkeeseen ja joita jo nykyään on Venäjän kaikille kulmille hajaantuneina, armeija myötämielisiä, jotka tarkkailevat toivorikkaina ja luottavaisina työväenliikettä ja ovat valmiita tekemään sille tuhansia palveluksia. Edessämme on suuri tehtävä: organisoida kaikki nämä armeijat, organisoida ne niin, ettemme pystyisi ainoastaan järjestämään hetkellisiä leimahduksia, ainoastaan antamaan viholliselle satunnaisia ja hajanaisia (ja sen vuoksi vaarattomia) iskuja, vaan vainoamaan vihollista käymällä järkkymätöntä, sitkeää ja johdonmukaista taistelua kautta linjan, lyömään itsevaltiollista hallitusta kaikkialla, missä se kylvää sortoa ja niittää vihaa. Mutta onko tämä päämäärä saavutettavissa, ellei talonpoikain monimiljoonaisiin joukkoihin kylvetä luokkataistelun ja poliittisen tietoisuuden siemeniä? Älkää sanoko, ettei sellainen kylvö ole mahdollista: se ei ole

ainoastaan mahdollista, vaan se on jo käynnissä, se tapahtuu tuhansin tavoin, jotka jäävät meiltä huomaamatta ja vaikutustamme vaille. Se on edistynyt verrattomasti laajemmin ja nopeammin, kun osaamme antaa tuota vaikutusta varten tunnuksen ja nostamme lipuksi Venäjän talonpoikaiston vapautuksen kaikista häpeällisen maaorjuuden jätteistä. Kaupunkeihin saapuva maalaisväki silmäilee jo nytkin uteliaana ja kiinnostuneena sille käsittämätöntä työläisten taistelua ja vie viestin siitä kaikille syrjäperukoille. Me voimme ja meidän täytyy päästä siihen, että tämä sivustakatsojien uteliaisuus muuttuisi, ellei aivan täydelliseksi käsitykseksi, niin edes hämäräksi tietoisuudeksi siitä, että työläiset taistelevat koko kansan etujen puolesta, että se tulisi muuttumaan yhä syvemmäksi ja syvemmäksi myötätunnoksi heidän taisteluun kohtaan. Ja silloin se päivä, jolloin vallankumouksellinen työväenpuolue on saava voiton poliisihallituksesta, tulee lähenemään meille itsellemekin aivan odottamattoman ja arvaamattoman nopeasti.

Kirjoitettu helmikuussa 1901

*Julkaistu huhtikuussa 1901
„Iskra” lehdessä 3. n:rossa*

*Julkaistaan „Iskan”
tekstin mukaan*

HUOMAUTUKSIA

- ¹ Artikkelin „*Kysymykseen tehdastilastoistamme (Prof. Karyshevin uusia tilastollisia urotekoja)*” julkaistiin V. I. Leninin kirjoituskokoelmassa „*Taloustieteellisiä tutkielmia ja kirjoituksia*”, joka ilmestyi lokakuussa 1898 (kokoelman kansi- ja nimilehdillä on ilmestymisvuodeksi osoitettu 1899).— 1.
- ² „*Mir Bozhi*” („*Maaailma*”), suuntaukseltaan liberaalin kirjallinen ja tieteellis-populääriin kuukausijulkaisu, joka ilmestyi Pietarissa vuodesta 1892 vuoteen 1906. Vuonna 1898 siinä julkaistiin Leninin kirjoittama arvostelu A. Bogdanovin kirjasta „*Lyhyt taloustieteen oppikurssi*” (ks. tätä osaa, s. 33). Vuodesta 1906 vuoteen 1918 tämä julkaisu ilmestyi nimellä „*Sovremennyi Mir*” („*Nykymaaailma*”).— 15.
- ³ *N. —on* eli Nikolai —on (N. F. Danielsonin salanimi), eräs XIX vuosisadan 80—90-luvun liberaalin narodnikkilaisuuden ideologeja.— 15.
- ⁴ Lenin tarkoittaa kirjaansa „*Kapitalismin kehitys Venäjällä*” (ks. Teokset, 3. osa, ss. 1—541).— 16.
- ⁵ Tiedot Venäjän keisarikunnassa tammikuun 28 (helmikuun 9) p:nä 1897 toimitetusta ensimmäisestä yleisestä väenlaskusta julkaistiin vuosina 1897—1905. Lenin käytti tämän väenlaskun yhteenvetoja teoksensa „*Kapitalismin kehitys Venäjällä*” uusintapainosta julkaitaessa v. 1908 (ks. Teokset, 3. osa).— 28.
- ⁶ Ks. K. Marx, „*Pääoma*”, III osa, 1936, ss. 640—641.— 39.
- ⁷ *Kolonit* — maanvuokraajia muinaisessa Rooman valtakunnassa, jotka vuokrasivat vähäisiä maapalstoja maan suuromistajilta. Kolonit maksoivat maapalstojen käyttämisestä luontais- tai rahaveroa. Myöhemmin, kolonien velkaannuttua maanomistajat tekivät heidät maaorjiksi.— 40.
- ⁸ Ks. K. Marx, „*Pääoma*”, III osa, 1936, ss. 688—716.— 40.
- ⁹ V. V. (V. P. Vorontsovin salanimi) — eräs XIX vuosisadan 80—90-luvun liberaalin narodnikkilaisuuden ideologeja.— 42.

- ¹⁰ *Lisäarvo* — 90-luvulla kirjoittamissaan teoksissa Lenin käyttää siitä termiä „сверхстоимость” (yliarvo) rinnan termiin „прибавочная стоимость” (lisäarvo) kanssa. Myöhemmin hän käyttää vain termiä „прибавочная стоимость” (lisäarvo).
- Aikakauslehdessä „*Nautshnoje Obozrenije*”, jossa ensimmäisenä julkaistiin „Huomautus markkinateoriakysymykseen”, toimitus muutti „стоимость”-termin tilalle termin „ценность” sopimatta siitä Leninin kanssa. Silloin heti kirjoitukseensa „Vieläkin realisoimisteoriakysymyksestä” liittämässä huomautuksessa Lenin korosti olevansa eri mieltä toimituksen kanssa tästä kysymyksestä (ks. tätä osaa, s. 62).— 42.
- ¹¹ Ks. K. Marx, „Pääoma”, II osa, 1936, ss. 408—409 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVIII osa, 1939, ss. 503—504.— 44.
- ¹² Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, ss. 274—275 ja 733—750.— 44.
- ¹³ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, ss. 220—221 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XIX osa, 1. nide, 1939, ss. 262—263.— 45.
- ¹⁴ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, s. 274 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XIX osa, 1. nide, 1939, ss. 329—330.— 46.
- ¹⁵ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, ss. 224—225 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XIX osa, 1. nide, 1939, ss. 268—269.— 46.
- ¹⁶ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, s. 429.— 46.
- ¹⁷ Ks. K. Marx, „Pääoma”, II osa, 1936, s. 272 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVIII osa, 1939, s. 335.— 46.
- ¹⁸ Ks. K. Marx, „Pääoma”, II osa, 1936, ss. 313—337 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVIII osa, 1939, ss. 386—416.— 48.
- ¹⁹ Ks. K. Marx, „Pääoma”, II osa, 1936, s. 18 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVIII osa, 1939, s. 17.— 51.
- ²⁰ „*Nautshnoje Obozrenije*” („Tieteellisiä Katsauksia”) — kuukausilehti, ilmestyi Pietarissa vuodesta 1894 vuoteen 1903 saakka.
- Lenin julkaisi tässä kuukausilehdessä kirjoitukset „Huomautus markkinateoriakysymykseen”, „Vieläkin realisoimisteoriakysymyksestä” sekä kirjoituksen „Epäkritiillistä kritiikkiä” (ks. tätä osaa, ss. 42—51, 61—79 sekä Teokset, 3. osa, ss. 543—566).— 51.
- ²¹ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, ss. 639—641.— 53.
- ²² „*Natshalo*” („Alku”) — „legaalistien marxilaisten” kirjallinen ja poliittinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuoden 1899 alkupuoliskolla P. B. Struven, M. I. Tugan-Baranovskin y.m. toimitamana. Siinä julkaistiin myös G. V. Plehanovin, V. I. Zaslutshin y.m. kirjoituksia. Tsaarihallitus lakkautti julkaisun kesäkuussa 1899.— 53.

- ²³ Ks. F. Engels, „Anti-Dühring”, 1945, s. 237. Lenin vetoaa tässä lukuun „Kriittillisestä historiasta”, joka on Marxin kirjoittama (ks. toinen osa, X luku).— 62.
- ²⁴ Ks. K. Marx, „Pääoma”, I osa, 1936, s. 498 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVII osa, 1937, s. 649.— 62.
- ²⁵ Ks. K. Marx, „Pääoma”, II osa, 1936, ss. 310—311 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVIII osa, 1939, ss. 383—384.— 62.
- ²⁶ Ks. K. Marx, „Pääoma”. II osa, 1936, ss. 311—337 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVIII osa, 1939, ss. 384—416.— 62.
- ²⁷ Ks. K. Marx, „Pääoma”, II osa, 1936, s. 337 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVIII osa, 1939, s. 416.— 64.
- ²⁸ „Pääoman” neljänneksi osaksi Lenin sanoo Engelsin mainintaa vastaavasti Marxin teosta „Lisäarvoteorioita”. „Pääoman” toisen osan esipuheessa Engels kirjoitti: „Olen suunnitellut tämän käsi-kirjoituksen kriittillisen osan julkaisemista „Pääoman” IV kirjana poistettuani siitä II ja III kirjassa jo riittävästi käsitellyt lukuisat kohdat” (K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVIII osa, 1939, s. 2).— 65.
- ²⁹ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, s. 741.— 65.
- ³⁰ Ks. K. Marx, „Pääoma”, I osa, 1936, ss. 497—498 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVII osa, 1937, ss. 648—649.— 65.
- ³¹ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, s. 740.— 66.
- ³² *Uuskantilaisuus* — XIX vuosisadan toisella puoliskolla Saksassa syntynyt porvarillinen filosofinen virtaus. Se kopioi Kantin filosofian taantumuksellisimpia idealistisia väittämiä. Tunnuksestaan „takaisin Kantiin!” uuskantilaiset taistelivat dialektista ja historiallista materialismia vastaan. Kirjassaan „Ludvig Feuerbach ja saksalaisen klassillisen filosofian loppu” Engels luonnehti uuskantilaiset „teoreettisiksi taantumusmiehiksi”, „surkeiksi eklektikoiksi ja saivartelijoiksi”. Saksan sosialidemokratian riveissä olleet uuskantilaiset (E. Bernstein, K. Schmidt y.m.) yrittivät revisioida marxilaista filosofiaa, Marxin taloustieteellistä teoriaa ja hänen oppiaan luokkataistelusta ja proletariaatin diktatuurista. Uuskantilaisuuden edustajina Venäjällä olivat „legaaliset marxilaiset”, eserrät ja menshevikit. Lenin on kaikinpuolisesti arvostellut taantumuksellista uuskantilaista filosofiaa kirjassaan „Materialismi ja empiriokritisismi”.— 68.
- ³³ Lenin tarkoittaa G. V. Plehanovin (N. Beltovin) kirjaa „Monistisen historiankäsityksen kehityksestä”, joka julkaistiin legaalisesti Pietarissa v. 1895, ja saman tekijän kirjaa „Katsauksia materialismin historiaan”, joka ilmestyi v. 1896 saksan kielisenä Stuttgartissa.— 68.
- ³⁴ Ks. K. Marx, „Pääoma”, II osa, 1936, s. 408 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVIII osa, 1939, ss. 503—504.— 72.
- ³⁵ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, s. 732.— 73.

- ³⁶ Lenin tarkoittaa omaa teostaan „Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu hra Struven kirjassa (Marxilaisuuden heijastuminen porvarillisessa kirjallisuudessa)” (ks. Teokset, 1. osa, ss. 321—495).— 76.
- ³⁷ *Majoraatti* — eräissä kapitalistisissa maissa feodalismien ajoilta säilynyt perimysjärjestys, jonka mukaan tilanherrojen suurtilat siirtyivät jakamattomina suvun vanhimmalle taikka kuolleen vanhim-
malle pojalle.— 83.
- ³⁸ „*Zhizn*” („Elämä”) — kuukausijulkaisu, ilmestyi Pietarissa vuosina 1897—1901; v. 1902 sitä julkaistiin ulkomailla. Vuodesta 1899 lähtien julkaisu oli „legaalisten marxilaisten” käsissä.— 91.
- ³⁹ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, ss. 544—545.— 102.
- ⁴⁰ *Friitredelit* (engl. free trader) — vapaakaupan kannattajia. Englannissa ja Ranskassa friitredelit ilmensivät etupäässä teollisuusporvariston etuja. XIX vuosisadan 30—40-luvulla friitrederiuden linnakkeena olivat Manchesterin teollisuudenharjoittajat, josta syystä friitredereita sanottiin myös „manchesterilaisiksi”. Friitrederiä on teoreettisesti perusteltu A. Smithin ja D. Ricardon teoksissa.— 117.
- ⁴¹ Kysymys on K. Marxin kirjoituksesta, jossa hän arvostelee E. de Girardinin teosta „*Le socialisme et l'impôt*” („Sosialismi ja verot”). Ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, VIII osa, 1931, ss. 306—317.
Kirjoitus julkaistiin aikakauslehden „Uuden Reinin Lehden Katsaukset” 4. n:rossa, joka ilmestyi toukokuussa 1850. K. Marx julkaisi tätä aikakauslehteä Lontoossa v. 1850, ja se oli „Uuden Reinin Lehden” jatkona.— 122.
- ⁴² Tarkoitetaan kaksiosaista prof. A. I. Tshuprovin ja A. S. Posnikovin toimittamaa teosta „*Satojen ja viljanhintojen vaikutus Venäjän kansantalouden eräisiin puoliin*”, jonka laatijoina oli ryhmä liberaalis-porvarillisen ja narodnikkilaisen suuntauksen kannalla olevia kirjoittajia (v. 1897). Lenin tutustui tähän teokseen karkotettuna ollessaan ja arvosteli sitä kirjassa „Kapitalismin kehitys Venäjällä”.— 125.
- ⁴³ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, ss. 542—716.— 125.
- ⁴⁴ *Fideikomissi* — perintöjärjestelmän suurmaanomistuksessa. Tämän järjestelmän vallitessa maaomaisuus siirtyi perinnönantajan ensimmäisen pojan hallintaan ilman panttaamis-, pirstomis- tai joko täydellistä tai osittaista luovutus- (myynti-) oikeutta.
Anerbenrecht — fideikomissin talonpoikainen muunnos, joka myöntää maanomistajalle jonkin verran suuremman vapauden määrätä perimästään maaomaisuudesta, mutta joka samaten kieltää perinnön jakamisen.— 132.
- ⁴⁵ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, s. 562.— 137.
- ⁴⁶ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, ss. 220—221 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XIX osa, 1. nide, 1939, s. 263.— 147.

⁴⁷ Ks. K. Marx, „Pääoma”, III osa, 1936, s. 274 tai K. Marx ja F. Engels, Teokset, XIX osa, 1. nide, 1939, s. 330.— 148.

⁴⁸ „Venäjän sosialidemokraattien vastalauseen” Lenin kirjoitti ollessaan karkotettuna v. 1899. Se oli tähdätty „Credoa” vastaan — erään „ekonomistien” ryhmän (S. N. Prokopovitshin, J. D. Kuskovan ja muiden, joista tuli sittemmin kadetteja) manifestia vastaan. Saatuaan sisarensa A. I. Jelizarovan välityksellä „Credon” Lenin kirjoitti jyrkän, paljastavan vastalauseen.

„Vastalause” käsiteltiin ja hyväksyttiin yksimielisesti Leninin järjestämässä neuvottelussa, joka pidettiin Minusinskin piirikunnan Jermakovskojen kylässä ja johon otti osaa 17 poliittisena karkotusvankina ollutta marxilaista. Karkotusvankien siirtokunnat Turuhanskissa ja Orlovissa (Vjatkan lääni) yhtyivät „Vastalauseeseen”.

Lenin lähetti „Venäjän sosialidemokraattien vastalauseen” ulkomaille „Työn vapautus” ryhmälle. Vuoden 1900 alussa tämä „Vastalause” julkaistiin ekonomismia vastaan tähdätyssä G. V. Plehanovin kokoelmassa „Vademecum (Matkaopas. Toim.) „Rabotsheje Delon” toimitusta varten”.— 151.

⁴⁹ *Kansainvälinen työväenyhdistys* — I Internationale, ensimmäinen proletariaatin kansainvälinen joukkojärjestö, jonka Marx perusti Lontoossa syksyllä v. 1864. Taistellen porvarillisia vaikutuksia ja lahkolaistendenssejä vastaan (trade-unionismi Englannissa, proudhonismi ja anarkismi romaanilaisissa maissa), jotka silloin olivat vallitsevina työväenliikkeessä, Marx yhdisti I Internationalen riveihin Euroopan ja Amerikan maiden valvutuneet työläiset ja sai aikaan sen, että Internationalen useissa kongresseissa tunnustettiin välttämättömäksi työväenluokan poliittinen taistelu sosialismin puolesta. I Internationalen historiallinen merkitys on siinä, että se, kuten Lenin sanoi, „laski perustan työläisten kansainväliselle järjestölle heidän vallankumouksellisen rynnäkkönsä valmistelemiseksi pääomaa vastaan”. Pariisin Kommuunin jälkeen työväenluokan tehtäväksi tuli luoda työväen kansalliset joukkopuolueet I Internationalen hyväksymien periaatteiden pohjalla. Kuitenkaan Internationalen järjestömuoto ei enää vastannut uusia tehtäviä ja Marxin aloitteesta Internationale laskettiin hajalle vuonna 1872.— 159.

⁵⁰ *Bernsteiniläisyys* — marxilaisuudelle vihamielinen virtaus kansainvälisessä sosialidemokratiassa. Se syntyi Saksassa XIX vuosisadan lopulla ja sai nimensä saksalaisen sosialidemokraatin Eduard Bernsteinin mukaan. Bernstein yritti revisioida Marxin vallankumouksellista oppia porvarillisen liberalismin hengessä.

Bernsteinin kannattajina Venäjällä olivat „legaaliset marxilaiset”, „ekonomistit”, bundilaiset ja menshevikit.— 159.

⁵¹ Ks. K. Marx, „Filosofian kurjuus”, 1941, ss. 142—149, V luku, „Lakot ja työväenyhtymät”.— 160.

⁵² Lenin arvostelee tässä lassallelaisten tunnettua teesiä siitä, että kaikki muut luokat ovat työväenluokkaan nähden vain yhtenäinen taantumuksellinen massa. Tämä teesi otettiin Saksan sosialidemokraattien ohjelmaan, joka hyväksyttiin vuonna 1875 Gothassa pidetyssä puolueen edustajakokouksessa, jossa siihen saakka erillisinä

olleet kaksi saksalaista sosialistista puoluetta — eisenachilaiset ja lassalleilaiset — yhdistyivät.

K. Marx paljasti tämän teesin vallankumousvastaisen luonteen teoksessaan „Gothan ohjelman arvostelua” (ks. K. Marx, Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1940, ss. 454—455).— 161.

- 53 „*Pohjois-Venäjän työväenliitto*”, joka perustettiin Pietarissa v. 1878, oli työväenluokan ensimmäisiä vallankumouksellisia poliittisia järjestöjä Venäjällä. Liiton johdossa olivat puuseppä Stepan Halturin ja viilari Viktor Obnorski. Liitto johti työväen lakkoja, laati useita julistuksia lakkolaisille. Siihen kuului noin 200 jäsentä. Liitto murskattiin vuonna 1879 tsaarihallituksen toimesta. Vapaaksi jääneet Liiton jäsenet julkaisivat vuoden 1880 helmikuussa yhden numeron Venäjän ensimmäistä työväenlehteä „*Rabotshaja Zarja*” („Työväen Sarastus”).— 162.
- 54 „*Etelä-Venäjän työväenliitto*”, jonka J. O. Zaslavski perusti Odesassa v. 1875, oli ensimmäinen työväen vallankumouksellisen poliittisen järjestö Venäjällä. Liitto murskattiin tsaarihallituksen toimesta oltuaan olemassa 8—9 kuukautta.— 162.
- 55 „*Rabotshaja Mysl*” („Työväen Ajatus”) — „ekonomistien” sanomalehti; ilmestyi vuoden 1897 lokakuusta vuoden 1902 joulukuuhun saakka. Ilmestyi 16 numeroa. Sitä toimittivat K. M. Tahtarev y.m. „Iskra” lehdessä julkaisemissaan artikkeleissa ja kirjassa „Mitä on tehtävä?” Lenin arvosteli „*Rabotshaja Myslin*” katsantokantaa kansainvälisen opportunistin venäläisenä muunnoksena.— 163.
- 56 „*Sankt-Peterburgski Rabotshi Listok*” („Pietarin Työväenlehti”) — illegaalinen sanomalehti, pietarilaisen järjestön „Taisteluliitto työväenluokan vapauttamiseksi” äänenkannattaja. Sitä ilmestyi kaksi numeroa: № 1 — helmikuussa (dateerattu tammikuulle) 1897, painettiin Venäjällä mimeografilla 300—400 kappaletta, ja № 2 — syyskuussa 1897 Genevessä (Sveitsissä).— 163.
- 57 „*Rabotshaja Gazeta*” („Työväen Lehti”) — sosialidemokraattien kieviläisen ryhmän illegaalinen äänenkannattaja. Sitä ilmestyi kaksi numeroa: № 1 — elokuussa 1897 ja № 2 saman vuoden joulukuussa (dateerattu marraskuulle). Venäjän Sosialidemokraattisen Työväenpuolueen I edustajakokous hyväksyi „*Rabotshaja Gazetan*” puolueen viralliseksi äänenkannattajaksi. Edustajakokouksen jälkeen lehti ei enää ilmestynyt, kun poliisit hävittivät sen kirjapainon ja Keskuskomitean jäsenet vangittiin. Sen julkaisemisen uudistamiseksi tehtyistä yrityksistä v. 1899 ks. tämän osan ss. 189—191.— 163.
- 58 *VSDTP:n ensimmäinen edustajakokous* pidettiin Minskissä maaliskuussa 1898. Edustajakokoukseen osallistui 9 edustajaa kuudesta järjestöstä: Pietarin, Moskovan, Jekaterinoslavin ja Kievin „Taisteluliitoista työväenluokan vapauttamiseksi”, kieviläisen „*Rabotshaja Gazetan*” ryhmästä ja Bundista.
- Edustajakokous valitsi Keskuskomitean, vahvisti puolueen viralliseksi äänenkannattajaksi „*Rabotshaja Gazetan*”, julkaisi „*Manifestin*” ja julisti „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomai-

sen liiton” puolueen edustajaksi ulkomailla. Keskuskomitea vangittiin kohta edustajakokouksen jälkeen.

VSDTP:n I edustajakokouksen merkitys oli siinä, että päätöksissään ja „Manifestissa” se julisti Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen perustetuksi.— 163.

- ⁵⁹ „*Narodnaja volja*” („Kansan tahto”)— narodnikkien salainen yhdistys, joka perustettiin v. 1879 vallankumoustaistelua varten tsaarin itsevaltiutta vastaan.

Pian sen jälkeen, kun narodnajavoljalaiset olivat surmanneet tsaari Aleksanteri II:n (maaliskuun 1 (13) p:nä v. 1881) tsaarihallitus murskasi „Narodnaja voljan”. Sen jälkeen narodnikkien enemmistö luopui vallankumoustaistelusta tsarismia vastaan ja alkoi saarnata sovintoa, sopimusta tsaarin itsevaltiuden kanssa. Näistä narodnikkien epigoneista—XIX vuosisadan 80- ja 90-luvun liberaalisista narodnikeista—tuli kulakkiluokan etujen edustajia.

„Narodnaja voljan” toiminnasta annettua arviota ks. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, ensimmäinen luku.— 165.

- ⁶⁰ V. I. Leninin arvostelu S. N. Prokopovitshin kirjasta „Työväenliike Lännessä” julkaistaan vaillinaisen käsikirjoituksen mukaan. Marx—Engels—Lenin-Instituutin arkistossa ovat käsikirjoituksen sivut 4—15; käsikirjoituksen alkua ei ole löydetty.— 166.

- ⁶¹ „*Novoje Vremja*” („Uusi Aika”)— sanomalehti, joka ilmestyi Pietarissa vuodesta 1868 vuoden 1917 lokakuuhun saakka. Alussa se oli maltillisi-liberaalinen, vuodesta 1876 se muuttui taantumuksellisten aatelis- ja virkamiesbyrokraatiapiirien äänenkannattajaksi. Lehti ei taistellut ainoastaan vallankumouksellista, vaan myös liberaalisorvarillista liikettä vastaan. Vuodesta 1905 siitä tuli eräs mustasotnialaisten äänenkannattaja.— 174.

- ⁶² „*Zur Kritik*” — alkuosa K. Marxin kirjan nimestä „Zur Kritik der politischen Ökonomie” — „Poliittisen taloustieteen arvostelua” (ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, XII osa, I. nide, 1935, ss. 1—170). Lenin viittaa tässä kirjan venäjänkieliseen painokseen vuodelta 1896.— 178.

- ⁶³ Lenin tarkoittaa K. Marxin ja F. Engelsin kirjoittamaa „Kommunistisen puolueen manifestia”, joka ilmestyi v. 1848 (ks. K. Marx ja F. Engels, „Kommunistisen puolueen manifesti”, 1939).— 179.

- ⁶⁴ Ks. K. Marx, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1940, s. 329.— 179.

- ⁶⁵ Ks. K. Marx, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1940, ss. 329—330.— 179.

- ⁶⁶ Artikkelit „*Ohjelmamme*”, „*Lähin tehtävämme*” ja „*Päivänpolttava kysymys*” Lenin kirjoitti ollessaan karkotettuna. Ne oli tarkoitettu „Rabotshaja Gazetaa” varten, joka oli I edustajakokouksessa tunnustettu puolueen viralliseksi äänenkannattajaksi. V. 1899 yritettiin saada lehti uudelleen ilmestymään ja sen toimituskunta kääntyi Leninin puoleen tarjoten lehden toimittamista ja myöhemmin avustajaksi ryhtymistä. Lenin lähetti kirjoitukset ja ohaisen.

kirjeen toimituskunnalle. Lehteä ei kuitenkaan onnistuttu saamaan uudelleen ilmestymään ja kirjoitukset jäivät julkaisematta.— 187.

- 67 Venäläiset opportunistit — „ekonomistit” ja bundilaiset — olivat solidaarisia Bernsteinin revisionististen mielipiteiden kanssa. Tämän heidän samanmielisyytensä hänen omien katsantokantajensa kanssa Bernstein esitti teoksessaan „Sosialismin edellytykset” Venäjän sosialidemokraattien enemmistön samanmielisyydeksi.— 190.
- 68 Puhe on kahtiajakaantumisesta, joka tapahtui „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” I edustajakokouksessa Zürichissä (Sveitsi) marraskuussa 1898. Kahtiajakaantumisen syynä oli se, että enemmistö Liiton jäsenistä (niin sanotut „nuoret”) yhtyi kannattamaan „ekonomismia”. Sen johdosta „Työn vapautus” ryhmä ensin kieltäytyi toimittamasta Liiton julkaisuja ja myöhemmin erosi siitä.— 190.
- 69 Kokoelman „*Proletarskaja borba*” („Proletariaatin taistelu”) № 1 julkaisi „Uralin sosialidemokraattinen ryhmä”, painettiin ryhmän kirjapainossa v. 1899. Kokoelman kirjoittajat, jotka olivat „ekonomismin” kannalla, kiistivät työväenluokan itsenäisen poliittisen puolueen luomisen tarpeellisuuden ja olivat sitä mieltä, että poliittinen vallankumous voidaan suorittaa yleislakon avulla. Kokoelman tekijäin mielipiteiden luonnehdintaa ja arvostelua ks. Leninin teoksen „Mitä on tehtävä?” IV luvusta.— 190.
- 70 Kysymys on „*Puolueemme ohjelmaluonnoksesta*” (ks. tätä osaa, ss. 209—235).— 190.
- 71 Tarkoitetaan VSDTP:n II edustajakokousta, joka aiottiin kutsua koolle keväällä v. 1900. Leninin suhteesta puolueen edustajakokouksen koollekutsumiseen tuolla kaudella ks. tätä osaa, ss. 304, 335—336.— 190.
- 72 F. P. eräs Leninin salanimistä.— 191.
- 73 Tarkoitetaan G. V. Plehanovin kirjoitusta „Bernstein ja materialismi”, joka julkaistiin heinäkuussa 1898 saksalaisessa sosialidemokraattisessa aikakauslehdessä „Die Neue Zeit” („Uusi Aika”) № 44. Venäjänkielisenä ks. G. V. Plehanov, Teokset, XI osa, 1928, ss. 13—26.— 193.
- 74 *Saksan sosialidemokratian Hannoverin edustajakokous* pidettiin syyskuun 27 — lokakuun 2 (lokakuun 9—14) p:nä 1899. Päiväjärjestyksen pääkysymyksestä — „Hyökkäilyt puolueen peruskatsomuksia ja taktiikkaa vastaan” — edustajakokous asettui vastustamaan Bernsteinin revisionistisia katsantokantoja, mutta ei antanut perusteellista arvostelua bernsteiniläisyydestä.— 193.
- 75 Tarkoitetaan *vuoden 1897 kesäkuun 2 (14) päivän lakia*, jolla säädettiin 11½ tuntinen työpäivä teollisuuslaitoksissa ja rautateiden konepajoilla. Ennen tätä lakia työpäivä ei ollut Venäjällä rajoitettu ja kesti jopa 14—15 tuntia. Tsaarihallituksen oli pakko julkaista kesäkuun 2 päivän laki vuodelta 1897 työväenliikkeen painostuksesta, jonka johdossa oli leniniläinen „Taisteluliitto työväenluokan

vapauttamiseksi". Lenin käsitteli seikkaperäisesti ja arvosteli tätä lakia kirjassaan „Uusi tehdaslaki” (ks. Teokset, 2. osa, ss. 243—290).— 195.

⁷⁶ Ks. K. Marx ja F. Engels, „Kommunistisen puolueen manifesti”, suomenk. painos, 1949, s. 50.— 198.

⁷⁷ *Sosialistivastainen poikkeuslaki* saatettiin Saksassa voimaan v. 1878. Tällä lailla kiellettiin kaikki sosialidemokraattisen puolueen järjestöt, työväen joukkojärjestöt, työväenlehdistö, sosialistinen kirjallisuus takavariikoitiin ja aloitettiin sosialidemokraattien karkotukset. Työväen joukkoliikkeen painostuksesta sosialistivastainen laki kumottiin v. 1890.— 206.

⁷⁸ „Vorwärts” („Eteenpäin”)— Saksan sosialidemokratian pää-äänenkannattaja; lehti alkoi ilmestyä vuodesta 1876 W. Liebknechtin y.m. toimittamana. F. Engels kävi lehden palstoilla taistelua opportunistien kaikkinaisia ilmauksia vastaan. 90-luvun toiselta puoliskolta lähtien F. Engelsin kuoleman jälkeen „Vorwärtsissa” julkaistiin systemaattisesti Saksan sosialidemokratiassa ja II Internationalessa vallassa olleiden opportunistien kirjoituksia.— 206.

⁷⁹ Osa käsikirjoituksesta ei ole säilynyt.— 207.

⁸⁰ „Puolueemme ohjelmaluonnoksen” Lenin kirjoitti ollessaan karkotettuna. Sitä todistaa merkintä „[1899]”, jonka Lenin teki käsikirjoitukseen, sekä „Rabotshaja Gazetan” toimitusryhmälle osoitettu kirje (ks. tätä osaa, s. 190).— 209.

⁸¹ Ks. K. Marx, Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1940, s. 445.— 211.

⁸² Ks. K. Marx, „Pääoma”, 1. osa, 1936, s. 656 taikka K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVII osa, 1937, s. 834.— 215.

⁸³ Saksan sosialidemokratian „Erfurtin ohjelma” hyväksyttiin loka-kuussa 1891 Erfurtin edustajakokouksessa v. 1875 hyväksytyyn Gothan ohjelman tilalle, jonka virheet K. Marx paljasti teoksessaan „Gothan ohjelman arvostelua”.— 215.

⁸⁴ Lenin tarkoittaa „Joukkomellakoiden järjestämisen vuoksi korkeakouluista erotettujen oppilaiden asevelvollisuuden suorittamista koskevia sääntöjä”. Näiden, vuoden 1899 heinäkuun 29 (elokuun 10) päivänä vahvistettujen sääntöjen nojalla ylioppilaat, jotka osallistuivat korkeakouluissa voimaansaattettua poliisikomentoa vastaan tähdätyihin esiintymisiin, erotettiin yliopistoista ja pantiin rivimiehinä tsaarin armeijaan vuodesta kolmeen vuoteen saakka. Venäjän kaikkien korkeakoulujen ylioppilaat esiintyivät vaatien „Väliaikaisten sääntöjen” peruuttamista (ks. Leninin kirjoitusta „183:n ylioppilaan passittaminen sotamiehiksi” tämän osan ss. 397—402).— 218.

⁸⁵ *Servituutti*— vieraan omaisuuden käyttämisoikeus. Tässä tapauksessa Lenin tarkoittaa maaorjuudellisten suhteiden jätettä Läntisessä aluepiirissä. Vuoden 1861 reformin jälkeen talonpoikien oli

pakko suorittaa lisärasituksia tilanherrojen hyväksi yleisten teiden, niittymaiden, laidunmaiden, vesistöjen y.m.s. käyttämisoikeudesta.— 227.

⁸⁶ Ks. K. Marx, Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1940, s. 332.— 228.

⁸⁷ Pietarin „Taisteluliiton työväenluokan vapauttamiseksi” perusti Lenin syksyllä v. 1895. Liitto yhdisti kaikki Pietarin marxilaiset työläisjärhöt. „Taisteluliiton” johdossa oli Leninin johtama keskusryhmä. „Taisteluliitto” ryhtyi ensimmäisenä Venäjällä yhdistämään sosialismia ja työväenliikettä, siirtymään valvutuneiden työläisten vähälukuisessa piirissä harjoitettavasta marxismin propagandasta työväenluokan laajojen joukkojen keskuudessa harjoitettavaan poliittiseen agitaatioon.

„Pietarin „Taisteluliitolla työväenluokan vapauttamiseksi” oli se merkitys, että se, Leninin sanojen mukaan, oli ensimmäinen vakava työväenliikkeeseen nojautuvan vallankumouksellisen puolueen itu” („NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, suomenk. painos, ss. 21—22).— 237.

⁸⁸ Kievin „Taisteluliitto työväenluokan vapauttamiseksi” perustettiin maaliskuussa 1897 Pietarin „Taisteluliiton” vaikutuksesta. Kievin „Taisteluliitto” otti aktiivisesti osaa VSDTP:n I edustajakokouksen valmisteluun.— 237.

⁸⁹ *Bund* — „Juutalaisten yleinen työväenliitto Liettuassa, Puolassa ja Venäjällä” — perustettiin v. 1897, se yhdisti etupäässä Venäjän läntisten alueiden juutalaisia käsityöläisiä. VSDTP:n I edustajakokouksessa maaliskuussa 1898 Bund liittyi VSDTP:seen. VSDTP:n II edustajakokouksessa bundilaiset esittivät vaatimuksen, että Bund on tunnustettava juutalaisen proletariaatin ainoaksi edustajaksi. Sen jälkeen kun edustajakokous torjui Bundin organisaattorin natsionalismin, Bund erosi puolueesta. V. 1906 IV („Yhdistävän”) edustajakokouksen jälkeen Bund liittyi uudelleen VSDTP:seen. Bundilaiset tukivat jatkuvasti menshevikkejä ja kävivät herkeämättä taistelua bolshevikkeja vastaan. Kuuluen muodollisesti VSDTP:n kokoonpanoon Bund oli luonteeltaan porvarillisen natsionalistinen järjestö. Bolshevikkien ohjelmavaatimuksen — kansakuntien itsemääräämisoikeuden — vastapainoksi Bund asetti kansallisen kulttuuriautonomian vaatimuksen. Ensimmäisen maailmansodan aikana vuosina 1914—1918 bundilaiset olivat sosialichauvinismin kannalla; v. 1917 Bund tuki vastavallankumouksellista Väliaikaista hallitusta ja taisteli Lokakuun sosialistisen vallankumouksen vihollisten puolella. Huomattavat bundilaiset liittyivät kansalaissodan vuosina vastavallankumouksen voimiin. Samaan aikaan Bundin rivijäsenten keskuudessa alkoi käänne yhteistoiminnan kannalle neuvostovaltan kanssa. Kun kävi selväksi, että proletariaatin diktatuuri pääsee voitolle sisäisestä vastavallankumouksesta ja ulkomaisista interventeistä, niin Bund ilmoitti luopuvansa taistelusta neuvostovaltaa vastaan. Maaliskuussa 1921 Bund likvidoi itsensä, osa sen jäsenistä liittyi yleisillä perusteilla VKP(b):seen. Puolueeseen liittyneiden bundilaisten joukossa oli kaksinaamaisia, henkilöitä, jotka liittyivät puolueeseen tarkoituk-

sella hajoittaa sitä sisältä käsin; heidät on sittemmin paljastettu kansan vihollisiksi.— 237.

- ⁹⁰ Kysymys on L. Martovin kirjasesta „Punainen lippu Venäjällä”, joka julkaistiin ulkomailla lokakuussa 1900.— 239.
- ⁹¹ „*Sotsial-Demokrat*” („Sosialidemokraatti”)—kokoelmajulkaisu (kirjallis-poliittisia katsauksia), jota „Työn vapautus” ryhmä julkaisi ulkomailla vuosina 1890—1892; ilmestyi neljä nidettä.
Leninin mainitsemat Plehanovin kirjoitukset yleisotsikkona „N. G. Tshernyshevski” ilmestyivät kokoelman numeroissa 1—3 v. 1890 ja n:rossa 4 v. 1892.— 252.
- ⁹² *Balalaikin* — henkilötyyppi M. J. Saltykov-Shtshedinin teoksesta „Nykyajan idylli”; liberaalinen suunsoittaja, seikkailija ja valehtelija.— 259.
- ⁹³ „*Moskovskije Vedomosti*” („Moskovan Sanomat”)—sanomalehti, jota alettiin julkaista v. 1756; XIX vuosisadan 60-luvulta lähtien se edusti tilanherrojen ja papiston taantumuksellisimpien monarkististen kerrosten mielipiteitä; vuodesta 1905 lähtien — eräs mustasotnialaisten päälehtiä. Ilmestyi vuoden 1917 Lokakuun vallankumoukseen saakka.— 271.
- ⁹⁴ „*Grazhdanin*” („Kansalainen”) — taantumuksellinen sanomalehti, ilmestyi Pietarissa vuodesta 1872 vuoteen 1914 saakka. XIX vuosisadan 80-luvulta lähtien se oli äärimmäisten monarkistien äänenkannattaja. Lehti pystyi pystyssä pääasiallisesti tsarihallituksen apurahojen turvin.— 271.
- ⁹⁵ *Ioan Kronstadtilainen* (I. I. Sergejev) — Kronstadtin pääkirkon pappi. Obskurantti, joka tuli kuuluisaksi ei-venäläisiä kansallisuuksia vastaan harjoittamasta pogromikihoituksestaan.— 272.
- ⁹⁶ Kirjoituksen „*Lakoista*” Lenin kirjoitti „Rabotshaja Gazetaa” varten ollessaan karkotettuna (ks. tätä osaa, s. 191, „Kirje toimitusryhmälle”). Marx—Engels—Lenin-Instituutin arkistossa on tallella vain kirjoituksen alkuosa. Ei ole saatu selville, onko kaksi muuta osaa kirjoitettu.— 291.
- ⁹⁷ Lenin siteeraa F. Engelsin kirjaa „Työväenluokan asema Englannissa”. Ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, III osa, 1930, s. 507.— 296.
- ⁹⁸ „*Iskra*” („Kipinä”) — ensimmäinen yleisvenäläinen illegaalinen marxilainen sanomalehti, jonka Lenin perusti v. 1900. Tämän vallankumouksellisten marxilaisten taistelulehden perustaminen oli „perusrenkaana ja perustehtävänä niiden renkaiden ja tehtävien ketjussa, jotka silloin olivat puolueen edessä” (*Stalin*).
Koska poliisivainojen vuoksi oli mahdotonta julkaista vallankumouksellista sanomalehteä Venäjällä, niin Lenin oli jo Siperiassa karkotettuna ollessaan laatinut kaikkia yksityiskohtia myöten harmitun suunnitelman sen julkaisemiseksi ulkomailla. Karkotusajan

päätyttyä tammikuussa 1900 Lenin ryhtyi heti toteuttamaan suunnitelmaansa.

Leniniläisen „Iskran” ensimmäinen numero ilmestyi joulukuun 11 (24) p:nä v. 1900 Leipzigiissä, seuraavat numerot ilmestyivät Münchenissä, vuoden 1902 huhtikuusta lähtien — Lontoossa ja vuoden 1903 kevästä — Genevessä.

„Iskran” toimitukseen kuuluivat: V. I. Lenin, G. V. Plehanov, J. O. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov ja V. I. Zasulitsh. Toimitussihteerinä oli vuoden 1901 kevästä N. K. Krupskaja. Lenin oli asiallisesti „Iskran” päätoimittaja ja johtaja. Hän kirjoitti „Iskran” palstoilla kaikista puolueen rakennustyön ja proletariaatin luokkataistelun peruskysymyksistä, kosketteli kansainvälisen elämän tärkeimpiä kysymyksiä.

Useissa Venäjän kaupungeissa (Pietarissa, Moskovassa y.m.) muodostettiin suuntaukseltaan leniniläis-iskralaisia VSDTP:n ryhmiä ja komiteoita. Takakaukasiassa „Iskran” aatteita ajoi „Brdzola” („Taistelu”) — Tiflisiin sosialidemokraattisen järjestön, sen leniniläis-iskralaisen ryhmän ensimmäinen illegaalinen gruusiankielinen sanomalehti. Leniniläis-iskralaisten järjestöjen perustajana ja johtajana Takakaukasiassa oli J. V. Stalin yhdessä V. Z. Ketsshovelin, A. G. Tsulukidzen ja V. K. Kurnatovskin kanssa.

Iskralaiset järjestöt syntyivät ja toimivat Leninin ja Stalinin kasvattamien ammattivallankumouksellisten (N. E. Baumann, I. V. Babushkin, S. I. Gusev, M. I. Kalinin y.m.) välittömällä johdolla.

Leninin aloitteesta ja hänen välittömällä osanotollaan „Iskran” toimitus laati puolueen ohjelmaluonnoksen (joka julkaistiin „Iskrassa” № 21) ja valmisti alustavasti VSDTP:n II edustajakokouksen, joka pidettiin heinä—elokuussa 1903. Edustajakokouksen koollekutsumisaikaan mennessä Venäjän sosialidemokraattiset paikallisjärjestöt olivat valtaosaltaan yhtyneet „Iskraan”, hyväksyneet sen tahtiikan, ohjelman ja organisaatiosuunnitelman, tunnustaneet sen johtavaksi äänenkannattajakseen. Erikoisessa päätöksessä edustajakokous totesi „Iskran” poikkeuksellisen suuren merkityksen puolueen puolesta käydyssä taistelussa ja julisti sen VSDTP:n Päääänenkannattajaksi.

II edustajakokouksessa vahvistettiin toimituskunta, johon kuuluivat Lenin, Plehanov ja Martov. Puolueen edustajakokouksen päätöksestä huolimatta Martov kieltäytyi osallistumasta toimituskuntaan ja „Iskran” numerot 46—51 ilmestyivät Leninin ja Plehanovin toimittamina. Sittemmin Plehanov siirtyi menševismiin kannalle ja vaati ottamaan „Iskran” toimitukseen kaikki vanhat edustajakokouksen jääväämät menševikkitoimittajat. Lenin ei voinut suostua siihen ja erosi lokakuun 19 (marraskuun 1) päivänä 1903 „Iskran” toimituksesta asettuaan lujin aseisiin puolueen Keskuskomiteassa ja lyödäkseen sieltä käsin menševikki-oppoportunisteja. № 52 ilmestyi vain Plehanovin toimittamana. Marraskuun 13 (26) p:nä v. 1903 Plehanov ko'optoi yksin, loukaten edustajakokouksen tahtoa „Iskran” toimituskuntaan sen entiset menševikkitoimittajat. Lehden 52. numerosta lähtien menševikit tekivät „Iskran” omaksi äänenkannattajakseen.

„Tästä ajasta lähtien alettiin puolueessa puhua *vanhasta* „Iskrasta” leniniläisenä, bolshevistisena „Iskrana” ja *uudesta*

„Iskrasta” menshevistisenä, opportunistisena” („NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, suomenk. painos, s. 51).— 301.

- ⁹⁹ „Zarja” („Rusko”) — marxilainen tieteellis-poliittinen aikakauslehti, jota „Iskran” toimitus julkaisi Stuttgartissa vuosina 1901—1902. „Zarjassa” julkaistiin seuraavat Leninin kirjoitukset: „Satunnaisia kirjoitelmia”, „Zemstvon vainoojat ja liberalismiin Hannibalit”, ensimmäiset neljä lukua teoksesta „Agraarikysymys ja „Marxin kriitikot”” (otsikoin „Herrat agraarikysymyksen „kriitikot””), „Sisämaan katsaus”, „Venäjän sosialidemokratian agraari-ohjelma”. „Zarjaa” ilmestyi kaikkiaan neljä numeroa — kolme nidettä: 1. n:ro — huhtikuussa 1901 (faktillisesti 1. n:ro ilmestyi maaliskuun 23 p:nä uutta lukua), 2.—3. n:ro joulukuussa 1901 ja 4. n:ro elokuussa 1902.— 301.
- ¹⁰⁰ Lenin tarkoittaa „Ilmoitusta „Työn vapautus” ryhmän julkaisujen painatuksen uudistamisesta”, joka julkaistiin Genevessä vuoden 1900 alussa. Ilmoitus julkaistiin sen jälkeen, kun Leninin kirjoittama „Venäjän sosialidemokraattien vastalause” oli ilmestynyt painosta. „Ilmoituksessa” „Työn vapautus” ryhmä kannatti „Vastalauseessa” tehtyä Leninin kehoitusta ryhtyä päättävään taisteluun Venäjän ja kansainvälisen sosialidemokratian riveissä esiintyvää opportunistimia vastaan.— 303.
- ¹⁰¹ Lenin tarkoittaa sosialidemokraatteja, jotka olivat ryhmittyneet sanomalehti „Juzhnyi Rabotshin”, Bundin sekä „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” ympärille, missä johto oli siihen mennessä siirtynyt „Työn vapautus” ryhmältä „nuorille” — „ekonomisiin” kannattajille. Nämä järjestöt suunnittelivat puolueen II edustajakokouksen kutsuttavaksi koolle toukokuun 6 (19) p:ksi 1900 Smolenskiin. Aikomuksena oli valita edustajakokouksessa Keskuskomitea ja „Rabotshaja Gazetan” toimituskunta, jotta olisi voitu aloittaa julkaista sitä uudelleen puolueen virallisena äänenkannattajana. „Juzhnyi Rabotshi” ryhmän edustaja I. H. Lalajants kävi tästä kysymyksestä neuvotteluja Leninin kanssa Moskovassa helmikuussa 1900. Edustajakokouksen koollekutsumisen alkuunpanijain nimessä Lalajants kehoitti Leniniä ja hänen ryhmäänsä ottamaan kollektiivisesti tehtäväkseen „Rabotshaja Gazetan” toimitamisen. Lenin osoitti Lalajantsille edustajakokouksen olevan ennenaikaisen ja valmistelemattoman. Kuitenkin ottaen huomioon edustajakokouksen mahdollisen koollekutsumisen Lenin kirjoitti tulevan „Iskra” ryhmän nimessä selostuksen edustajakokoukselle ja sai „Työn vapautus” ryhmältä valtakirjan olla ryhmän edustajana edustajakokouksessa. Edustajakokous jäi kuitenkin pitämättä useiden palojen takia. Edustajakokouksen valmisteluun liittyvistä seikoista Lenin kirjoittaa kirjansa „Mitä on tehtävä?” V luvussa.— 304.
- ¹⁰² Sosialidemokraattisen puolueen ohjelmaluonnoksen laatimisen Lenin aloitti vankilassa vuosina 1895—1896 (ks. „Sosialidemokraattisen puolueen ohjelmaluonnos ja sen selitys”, Teokset, 2 osa, ss. 77—103). Vuoden 1899 lopulla karkotettuna ollessaan Lenin kirjoitti toisen kerran „Puolueemme ohjelmaluonnoksen” (ks. tätä

- osaa, ss. 209—235). Leninin esityksestä „Iskran” ja „Zarjan” toimitus laati puolueen ohjelmaluonnoksen VSDTP:n II edustajakokoukselle, se julkaistiin „Iskran” 21. n:rossa kesäkuun 1 p:nä v. 1902 ja hyväksyttiin sittemmin VSDTP:n II edustajakokouksessa elokuussa 1903.—305.
- ¹⁰³ Lenin esittää perusväittämän K. Marxin kirjoittamista „Kansainvälisen Työväenyhdistyksen” (I Internationalen) „Yleisistä säännöistä” (ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, XIII osa, II nide, 1940, s. 684).—308.
- ¹⁰⁴ Tarkoitetaan „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” kahtiajakaantumista, mikä tapahtui Liiton II edustajakokouksessa vuoden 1900 huhtikuussa. Liitto, jonka VSDTP:n I edustajakokous oli tunnustanut puolueen ulkomaiseksi edustajaksi, oli enimmältä osaltaan asennoitunut „ekonomismin” kannalle. Sen tähden „Työn vapautus” ryhmä ja sen kannattajat poistuivat edustajakokouksesta, katkaisivat organisaatiosuhteensa Liittoon ja muodostivat oman itsenäisen järjestönsä ulkomailta ottaen nimeksi „Venäläinen vallankumouksellinen järjestö „Sotsial-demokrat””.—315.
- ¹⁰⁵ Sanoessaan, että häntä oli vuonna 1895 muka „kielletty” „ampumasta” P. B. Struveen (tässä tapauksessa hän viittaili A. N. Potresoviin) G. V. Plehanov koetti siten puolustella sovittelevaa suhtautumistaan „legaalisten marxilaisten” revisionistisiin esiintymisiin. Lenin katsoi vääräksi Plehanovin menettelyn, sillä Plehanov ei ollut ainoastaan arvostelematta Struven porvarillis-liberaalisia katsomuksia, vaan otti hänet suojelukseensa.—316.
- ¹⁰⁶ Lenin tarkoittaa P. B. Struven kirjoitusta „Vieläkin vapaudesta ja välttämättömyydestä”, joka julkaistiin v. 1897 aikakauslehden „Novoje Slovo” 8. n:rossa. Tässä kirjoituksessa Struve vastusti avoimesti marxilaista oppia proletaarisesta vallankumouksesta. V. I. Lenin kirjoitti A. N. Potresoville kesäkuun 27 (heinäkuun 9) p:nä v. 1899 seuraavaa: „Sitä minä vain en ymmärrä, kuinka Kamenski (Plehanov. Toim.) saattoi olla vastaamatta „Novoje Slovo” julkaisuun Engelsiä vastaan tähdättyihin Struven ja Bulgakovin kirjoituksiin! Selittäisittekö Te minulle sen?”
- „Novoje Slovo” („Uusi Sana”) — tieteellis-kirjallinen ja poliittinen aikakauslehti, ilmestyi Pietarissa vuodesta 1894 liberaalisten narodnikkien ja vuoden 1897 keväästä „legaalisten marxilaisten” julkaisemana. „Novoje Slovo” julkaistiin kaksi Leninin kirjoitusta: „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi” ja „Erään sanomalehtikirjoituksen johdosta” (ks. Teokset, 2. osa, ss. 111—241 ja 291—298). Aikakauslehden avustajina toimivat G. V. Plehanov ja A. M. Gorki. Joulukuussa 1897 tsaarihallitus lakkautti aikakauslehden.—316.
- ¹⁰⁷ Kysymys on aineisto- ja asiakirjakokoelmasta „Vademecum (Matkopas. Toim.) „Rabotsheje Delon” toimitusta varten” (v. 1900), jossa G. V. Plehanov julkaisi muiden asiakirjojen ohella bundilaisen T. M. Kopelsonin ja „ekonomistien” erään johtajan J. D. Kuskovan kolme yksityiskirjettä.—316.

- ¹⁰⁸ „Kolmas meikäläinen” — J. O. Martov, joka V. I. Leninin ja A. N. Potresovin käydessä neuvotteluja „Työn vapautus” ryhmän kanssa oli etelä-Venäjäällä ja saapui ulkomaille maaliskuussa 1901.— 317.
- ¹⁰⁹ „Bobo” — P. B. Struve.— 318.
- ¹¹⁰ „Die Neue Zeit” („Uusi Aika”) — Saksan sosialidemokratian aikakauslehti, ilmestyi Stuttgartissa vuodesta 1883 vuoteen 1923. Vuosina 1885—1895 „Die Neue Zeitissä” julkaistiin eräitä F. Engelsin kirjoituksia. Engels antoi lehden toimitukselle usein ohjeita ja arvosteli sitä jyrkästi marxilaisuudesta-poikkeamisten vuoksi. Alkaen 90-luvun jälkipuoliskolta F. Engelsin kuoleman jälkeen aikakauslehti, toimien kautskylaisten katsantokantojen levittäjänä, julkaisi säännöllisesti revisionistien kirjoituksia. Ensimmäisen maailmansodan vuosina (1914—1918) lehdellä oli keskustalainainen asenne, kannattaen faktillisesti sosiali-chauvinisteja.— 319.
- ¹¹¹ Tarkoitetaan „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” entisiä jäseniä, jotka Liiton II edustajakokouksessa huhtikuussa vuonna 1900 tapahtuneen kahtiajakaantumisen jälkeen katkaisivat välinsä sen opportunistiseen enemmistöön ja yhtyivät „Työn vapautus” ryhmän muodostamaan „Sotsial-demokrat” järjestöön.— 321.
- ¹¹² „Säilyttää les apparences” — noudattaa näennäistä säädyllisyyttä.— 330.
- ¹¹³ N — Nürnbergin kaupunki, missä Lenin oli matkallaan Genevestä Müncheniin palatessaan „Iskra” ryhmän ja „Työn vapautus” ryhmän välillä käydyistä neuvotteluista.— 331.
- ¹¹⁴ „Sopimusluonnoksen” leniniläisen „Iskra” ryhmän ja plehanovilaisen „Sotsial-demokrat” ryhmän välisestä sopimuksesta V. I. Lenin kirjoitti syyskuun alussa 1900 (ks. tätä osaa s. 331). Käsikirjoituksesta puuttuu otsikko. Otsikko on MEL-Instituutin antama.— 332.
- ¹¹⁵ „Erikoissopimus” on nähtävästi kirjoitettu myöhemmin. MEL:n Arkistossa säilytetään seuraavaa asiakirjaa, joka on pantu kirjekuoreen, missä on N. K. Krupskajan tekemä merkintä „Asiapapereita aivan ensimmäiseltä kaudelta. Sopimus „Zarjan” ja „Iskran” julkaisemisesta”:
- „1. Venäläisten sosialidemokraattien ryhmä julkaisee ja toimittaa „Zarja” kokoelmaa ja „Iskra” lehteä „Työn vapautus” ryhmän osallistuessa niiden toimittamiseen.
2. Kaikki periaatteelliset ja merkitykseltään erikoisen tärkeät kirjoitukset toimitus saattaa „Työn vapautus” ryhmän kaikkien jäsenten tietoon, ellei se ole toimitus-teknillisistä syistä mahdotonta.
3. „Työn vapautus” ryhmän jäsenet äänestävät kaikista toimituskysymyksistä henkilökohtaisesti — ollessaan läsnä toimituksen sijaintipaikalla, kirjallisesti — milloin kirjoitukset saatetaan heidän tietoonsa.

4. Jos syntyy erimielisyyttä „Työn vapautus” ryhmän kanssa, niin toimitus sitoutuu julkaisemaan täydellisesti ryhmän taikka sen kunkin eri jäsenen eriävän mielipiteen.

5. Julkisuuteen saatetaan vain tämän sopimuksen ensimmäinen pykälä.

Lokakuun 6 p:nä v. 1900”.

Asiapaperi on kirjoitettu koneella ilman otsikkoa ja allekirjoitusta.— 332.

¹¹⁶ Erotukseksi julkilausuman alkuperäisestä luonnoksesta (ks. tätä osaa, ss. 301—311), jossa esitettiin samanaikaisesti kahden äänenkannattajan — sekä sanomalehden että aikakausjulkaisun — ohjelma, „Iskran” toimituksen julkaisemassa lausunnossa puhuttiin ainoastaan „Iskra” lehdestä. Aikakauslehti „Zarjan” tehtävistä päätettiin kirjoittaa erikseen sen ensimmäisessä numerossa.— 333.

¹¹⁷ „Työväenluokan itsevapautusryhmä” — vähäinen „ekonomistien” ryhmä, joka muodostui Pietarissa syksyllä 1898 ja oli olemassa muutamia kuukausia. Ryhmä julkaisi julistuksen, jossa se selitti päämääräänsä (julkaistu Lontoossa ilmestyneessä aikakauslehdessä „Nakanune”), säännöt sekä muutamia julistuksia työläisille. Lenin arvosteli tämän ryhmän katsomuksia kirjansa „Mitä on tehtävä?” II luvussa.— 334.

¹¹⁸ „Rabotsheje Delo” („Työväen Asia”) — „ekonomistien” aikakausjulkaisu, epäsäännöllisesti ilmestynyt „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” äänenkannattaja. Aikakausjulkaisu ilmestyi Genevessä vuoden 1899 huhtikuusta vuoden 1902 helmikuuhun B. N. Kritshevskin, A. S. Martynovin ja V. P. Ivanshinin toimittamana. Kaikkiaan ilmestyi 12 numeroa — yhdeksän nidettä. „Rabotshejedelolaisten” katsomuksien arvostelua ks. Leninin kirjasta „Mitä on tehtävä?”.— 335.

¹¹⁹ Kirjoitus „Liikkeemme päivänpolttavat tehtävät” julkaistiin pääkirjoituksena „Iskran” I. n:rossa.— 349.

¹²⁰ Lenin esittää perusväittämän K. Marxin kirjoittamista „Kansainvälisen Työväenyhdistyksen” (I Internationalen) „Yleisistä säännöistä” (ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, XIII osa, II nide, 1940, s. 684).— 351.

¹²¹ *Pjotr Aleksejevin puhe* — XIX vuosisadan 70-luvun vallankumouksellisen työmiehen P. Aleksejevin puhe, jonka hän piti tsaristisen tuomioistuimen edessä Pietarissa maaliskuun 10 (22) p:nä v. 1877, julkaistiin ensi kerran Lontoossa v. 1877 kokoelmateoksessa „Vperjod!” (epäsäännöllisesti ilmestynyt katsauskokoelma). Siitä lähtien tämä puhe julkaistiin monet kerrat illegaalisesti ja se oli laajalti tunnettu Venäjän työläisten keskuudessa.— 354.

¹²² Kysymys on v. 1857 alkaneesta kapinasta Intiassa. Kapinalla oli kansallisen vapausliikkeen luonne; se kukistettiin v. 1859.— 356.

¹²³ Englantilais-buurilainen sota (lokakuu 1899—toukokuu 1902), jonka seurauksena kaksi Etelä-Afrikan tasavaltaa — Transvaal ja Oranjen vapaavaltio — joutuivat Iso-Britannian alusmaiksi.— 356.

- 124 *II Internationalen viides kansainvälinen sosialistikongressi* pidettiin Pariisissa syyskuun 10—14 (23—27) p:nä v. 1900. Venäjän edustajistoon kuului 23 jäsentä. Muiden päätösten ohella kongressi päätti perustaa vakituisen, kaikkien maiden sosialistipuolueiden edustajista muodostetun Kansainvälisen sosialistisen toimiston, jonka sihteeristön toimipaikaksi tuli Bryssel.— 362.
- 125 „*Arsenjev*” — A. N. Potresov; „*Velika*” — V. I. Zsulitsh; „*kaksoisveli*” — P. B. Struve; „*vaimo*” — P. B. Struven vaimo N. A. Struve.— 363.
- 126 P. B. Struven „*toveri ja ystävä*” — M. I. Tugan-Baranovski.— 364.
- 127 Lenin siteeraa Gleb Uspenskin kirjoitusta „*Feodor Mihailovitsh Reshetnikov*” (ks. G. I. Uspenski, Kootut teokset, VI osa, 1919, s. 682).— 385.
- 128 Lenin siteeraa eversti Skalozubin sanoja A. S. Gribojedovin komeidiasta „*Vastus viisaudesta*” (ks. A. S. Gribojedov, Teokset, 1945, s. 94).— 398.
- 129 „*Kujanjuoksu*” — sotilaihin kohdistunut ruumiillinen rangaistus, joka oli käytännössä maaorjuudenaikaisen Venäjän armeijassa. Rangaistukseen tuomittu talutettiin pyssyyn sidottuna kahden sotamiesrivin muodostaman „kujan läpi”, jolloin kukin sotamiehistä löi häntä kepillä taikka vereksellä raipalla (шпицрутен). Rangaistus-tapaa sovellettiin erikoisen laajasti Nikolai I aikana (vuosina 1825—1855).— 399.
- 130 „*Hannibalin vala*” — vertauksellinen sanonta, jolla tarkoitetaan järkkymätöntä päättäväisyyttä taistella loppuun saakka. Johtuu karthagolaisen sotapäällikön Hannibalin nimestä.— 400.
- 131 Kirjoitus „*Työväenpuolue ja talonpoikaisto*” on hahmoitelma VSDTP:n agrariohjelmaksi, joka julkaistiin „*Iskran*” ja „*Zarjan*” toimitusten nimessä kesällä vuonna 1902 ja hyväksyttiin VSDTP:n II edustajakokouksessa.— 403.
- 132 *Neljännesmaaosuus eli nälkäpalsta* oli neljäs osa niin sanotusta „korkeimmasta” eli „ukaasin” maaosuudesta, s.o. maaosuudesta, jonka laki määräsi kyseessäolevan paikkakunnan talonpojille vuoden 1861 reformia toimeenpantaessa. Osa entisistä maaorjatalonpojista sai nämä nälkäpalstat tilanherroilta ilmaiseksi (ilman lunastusmaksua). Siksi neljännesosuuksia sanottiin myös „lahjamaa”-osuuksiksi ja niitä saaneita talonpoikia — „lahjamaatalonpojiksi” („дарственные”).— 403.
- 133 *Väliaikaisvelvolliseksi talonpojiksi* nimitettiin niitä entisiä maaorjatalonpoikia, joiden täytyi vuonna 1861 tapahtuneen maaorjuuden lakkautuksen jälkeenkin suorittaa rasituksia (veroa tai veropäivätoimia) siihen saakka, kunnes aloittivat maaosuutensa lunastamisen tilanherralta.
- Lunastussopimuksen solmimisesta lähtien talonpojat lakkasivat olemasta „väliaikais-velvollisia” ja siirtyivät „omistaja-talonpoikien” kategoriaan.— 403.

¹³⁴ *Säännöskirja* (уставная грамота) — sellaiseksi sanottiin asiakirjaa, jonka tilanherrat laativat „vapauttaessaan” talonpojat vuoden 1861 reformin mukaisesti. Säännöskirjassa osoitettiin maan määrä, joka talonpojilla oli ollut käytössään ennen reformia, ja siihen merkittiin ne maat ja käyttöoikeudet, mitkä jäivät „vapautettaessa” ryöstetyille talonpojille. Säännöskirjassa lueteltiin myös ne rasiukset, joita maaorjatalonpojat aikaisemmin olivat suorittaneet tilanherran hyväksi. Säännöskirjojen perusteella määrättiin talonpojilta perittävien lunastusmaksujen suuruus.— 404.

TIETOJA
V. I. L E N I N I N
ELÄMÄSTÄ JA TOIMINNASTA
(Vuosi 1898—huhtikuu 1901)

1898

- Ennen tammi-
kuun 24 (ennen
helmikuun 5).* Lenin kirjoittaa kaksi kirjettä Verholenskiin (Siperiaan) N. J. Fedosejevälle, Kasanin ensimmäisten marxilaisten kerhojen järjestäjälle ja johtajalle.
- Helmikuun 7 ja
14 (19 ja 26)
välisenä aikana.* Lenin kirjoittaa arvostelun A. Bogdanovin kirjasta „Lyhyt taloustieteen oppikurssi”.
- Helmikuun loppu
(maaliskuun
alku) — elokuu.* Lenin kääntää venäjänkielelle S. ja B. Webbin kirjan „Englannin trade-unionismin teoria ja käytäntö” I osan.
- Toukokuun loppu
(kesäkuun alku).* Lenin ja N. K. Krupskaja tekevät matkan Shushenskojen kylästä Minusinskiin. Osallistuminen karkotusvankien kokoukseen.
- Heinäkuu, 10 (22).* V. I. Leninin ja N. K. Krupskajan avioliitto.
- Elokuu, 9 (21).* Lenin lopettaa pääpiirteissään kirjansa „Kapitalismin kehitys Venäjällä”.
- Elokuu, ennen 26
(syyskuu,
ennen 7).* Lenin kirjoittaa artikkelin „Kysymykseen tehdastilastoistamme (prof. Karyshevin uusia tilastollisia urotekoja)”.
- Syyskuu, 11—25
(syyskuun 23 —
lokakuun 7).* Lenin käy Krasnojarskissa, tekee siellä työtä kirjastossa ja on kanssakäynnissä paikallisten poliittisten karkotusvankien kanssa.
- Lokakuu, 9—15
(21—27).* Venäjällä ilmestyy ensimmäinen kokoelma Leninin teoksia „Taloustieteellisiä tutkielmia ja kirjoituksia” Vladimir Iljinin tekijänimellä.
- Syksy* Genevessä ilmestyy Leninin kirjanen „Venäjän sosialidemokraattien tehtävät”.

- V. 1898 joulukuun 24—
v. 1899 tammikuun 2
(tammikuu, 5—14).
- Leninin ja N. K. Krupskajan matka Minusinskiin. Lenin osallistuu Minusinskin piirikunnan eri puolilta saapuneiden marxilaisten karkotusvankien kokoukseen.

1899

- Tammikuu, 30 (helmikuu, 11).* Lenin lopetti kirjansa „Kapitalismin kehitys Venäjällä” painokuntoon saattamisen.
- Tammikuu.* Aikakauslehden „Nautshnoje Obozrenije” 1. n:rossa julkaistiin Leninin kirjoitus „Huomautus markkina-teoriakysymykseen (Herrojen Tugan-Baranovskin ja Bulgakovin välisen polemiikin johdosta)”.
- Helmikuu.* Lenin kirjoittaa arvostelun R. Gvozdevin kirjasta „Kulakkius-koronkiskuruus, sen yhteiskunnallistaloudellinen merkitys” ja Parvusin kirjasta „Maailman markkinat ja maatalouskriisi” sekä käsikirjasta „Venäjän kauppaa ja teollisuutta”.
- Maaliskuun alkupuoli.* Lenin kirjoittaa Struvea vastaan tähdätyn kirjoituksen „Vieläkin realisoimisteoriakysymyksestä”.
- Maaliskuu, ennen 21 (huhtikuu, ennen 2).* Lenin kirjoittaa arvostelun K. Kautskyn kirjasta „Agraarikysymys”.
- Maaliskuu, 24—31 (huhtikuu, 5—12).* Leninin kirja „Kapitalismin kehitys Venäjällä. Sisämarkkinain muodostumisen prosessi suurteollisuutta varten” ilmestyy painosta Vladimir Iljinin tekijänimellä.
- Huhtikuu, 4 (16) — toukokuu, 9 (21).* Lenin kirjoittaa kaksi artikkelia yleisotsikoin „Kapitalismi maataloudessa (Kautskyn kirjan ja hra Bulgakovin kirjoituksen johdosta)”.
- Toukokuu, 2 (14).* Leninin luona Shushenskojen kylässä toimitetaan kotitarkastus ja kuulustelu sen yhteydessä, että poliisi oli saanut tietoonsa Leninin olevan kirjeenvaihdossa karkotettujen sosialidemokraattien kanssa.
- Toukokuu.* Aikakauslehti „Natshalon” 5. n:rossa julkaistaan Leninin kirjoittama arvostelu Hobsonin kirjasta „Nykyaikaisen kapitalismin kehitys”.
- Toukokuu, ennen 29 (kesäkuu, ennen 10).* Lenin kirjoittaa revisionismia vastaan tähdätyn kirjoituksen „Vastaus hra P. Nezhdanoville”.
- Elokuu, ennen 22 (ennen syyskuun 3).* Lenin kirjoittaa „Venäjän sosialidemokraattien vastalauseen”, joka on tähdätty „ekonomistien” manifestia „Credoa” vastaan.

1900

- Tammikuu, 29*
(helmikuu, 10). Leninin karkotusrangaistusaika umpeutuu.
- Lenin ja N. K. Krupskaja lähtevät Shushenskojen kylästä Euroopan-Venäjälle. Estettynä kiellon vuoksi asumasta pääkaupungeissa, yliopistokaupungeissa ja suurissa työläiskeskuksissa, Lenin valitsi asuinpaikakseen Pskovin (Pihkovan) kaupungin, josta oli mukavinta olla yhteydessä Pietariin.
- Helmikuun alkupuoli.* Matkallaan Siperiasta Lenin pysähtyy Ufaan, jonne N. K. Krupskaja jää karkotusrangaistuksensa päättymiseen saakka. Lenin tapaa Ufaan karkotettuja sosialidemokraatteja (A. D. Tsjurupan ynnä muita).
- Helmikuun puolivälissä.* Lenin saapuu salaa Moskovaan ja viivähtää omaistensa luona.
- Lenin saa Jekaterinoslavin komitean edustajalta J. H. Lalajantsilta tiedon VSDTP:n II edustajakokouksen koollekutsumisen valmistelusta sekä tarjouksen osallistua siihen ja ryhtyä „Rabotshaja Gazetan” toimittajaksi.
- Helmikuu, ennen 26 (maaliskuu, ennen 10).* Lenin viivähtää salaa Pietarissa, missä tapaa Venäjälle saapuneen V. I. Zaslutshin ja käy hänen kanssaan neuvotteluja „Työn vapautus” ryhmän osallistumisesta yleisvenäläisen marxilaisen sanomalehden ja aikakauslehden julkaisemiseen ulkomailla.
- Helmikuu, 26 (maaliskuu, 10).* Lenin saapuu Pskoviin, missä hänet otetaan salaisen poliisivalvonnan alaiseksi.
- Kevät.* Lenin ottaa yhteyksiä Venäjän eri kaupunkeissa oleviin sosialidemokraattisiin ryhmiin ja yksityisiin sosialidemokraatteihin ja käy neuvotteluja siitä, miten nämä voisivat avustaa tulevaa „Iskra” lehteä.
- Lenin matkustaa salaa Riikaan saadakseen yhteyden sikkäläisiin sosialidemokraatteihin. Pskovissa Lenin osallistuu paikallisen vallankumouksellisen ja oppositiomielisen intelligenssin kokoukseen; esiintyy arvostellen revisionismia.
- Maaliskuun loppu — huhtikuun alku, ennen 4 (17)* Lenin laatii toimituksen julkilausumaluonnoksen yleisvenäläisen poliittisen sanomalehden („Iskran”) ja tieteellis-poliittisen aikakausjulkaisun („Zarjan”) ohjelmasta ja tehtävistä.

Lenin järjestää vallankumouksellisten marxilaisten neuvottelun „legaalisten marxilaisten” (P. B. Struven ja M. I. Tugan-Baranovskin) kanssa kysymyksestä, mitä apua viimeksi mainitut voisivat antaa „Iskran” ja „Zarjan” julkaisemisessa („Pskovin neuvottelu”).

*Huhtikuu—
toukokuu.*

Lenin kirjoittaa „Iskra” ryhmän puolesta selostuksen suunniteltua VSDTP:n II edustajakokousta varten ja saa „Työn vapautus” ryhmältä valtakirjan osallistua edustajakokoukseen.

Toukokuu, 5 (18). Lenin saa ulkomaanpassin Saksan-matkaa varten.

*Toukokuu, 20
(kesäkuu, 2).*

Lenin saapuu salaa Pietariin järjestämään yhteyksiä paikallisiin sosialidemokraatteihin.

*Toukokuu, 21
(kesäkuu, 3).*

Lenin joutuu pidätetyksi ja kuulusteltavaksi Pietarissa.

*Toukokuu, 31
(kesäkuu, 13).*

Lenin vapautetaan pidätysvankeudesta.

*Kesäkuu, 1—7
(14—20).*

Lenin asuu omaistensa luona Podolskissa (Moskovan lähistöllä).

Podolskiin saapuu Leninin kutsusta sosialidemokraatteja (P. N. Lepeshinski, S. P. ja S. P. Shesternin y.m.), joiden kanssa Lenin sopii perustettavan „Iskra” lehden avustamisesta.

Kesäkuu, 7 (20). Lenin matkustaa Nizhni-Novgorodin (nykyisen Gorkin) kautta Ufaan N. K. Krupskajan luokse.

*Kesäkuu, 8 tahi 9
(21 tahi 22).* Lenin sopii nizhninogorodilaisten sosialidemokraattien kanssa siitä, että nämä tukevat „Iskraa”.

*Kesäkuun toinen
puolisko.* Lenin sopii Ufassa karkotettuna olevien sosialidemokraattien kanssa „Iskran” avustamisesta.

*Heinäkuun 2 (15)
päivän jälkeen.* Lenin matkustaa Ufasta Podolskiin.

*Heinäkuun 2 ja
10 (15 ja 23)
välillä.* Lenin viivähtää Samarassa (nyk. Kuibyshev), missä hän sopii sikäläisten sosialidemokraattien kanssa „Iskran” avustamisesta.

*Heinäkuu,
10 (23).* Lenin palaa Podolskiin.

*Heinäkuu, 16
(29).* Lenin matkustaa ulkomaille.

- Elokuun alku.* Leninin kaksipäiväinen oleskelu Zürichissä ja keskustelut P. B. Axelrodin kanssa „Iskran” ja „Zarjan” julkaisemisesta.
- Lenin käy Genevessä neuvotteluja G. V. Plehanovin kanssa „Iskran” ja „Zarjan” julkaisemisesta; erimielisyyttä Plehanovin kanssa käsiteltäessä Leninin julkilausumaluonnosta „Toimitukselta”.
- Lenin käy Bellerive’issä (Geneven lähistöllä) neuvotteluja N. E. Baumannin ja muiden sosialidemokraattien kanssa heidän osallistumisestaan „Iskran” työhön.
- Elokuu, 11—15 (24—28).* Lenin neuvottelee Corsier’issa (Geneven lähistöllä) „Työn vapautus” ryhmän kanssa „Iskran” ja „Zarjan” julkaisemista ja yhteistä toimittamista koskevasta kysymyksestä.
- Elokuu, 20 (syyskuu, 2) ja myöhemmin.* Lenin merkitsee muistiin asianhaarat, jotka ilmenevät käytäessä neuvotteluja Plehanovin kanssa („Kuinka „Iskra” oli vähällä sammua?”).
- Elokuu, 22 tahi 23 (syyskuu, 4 tahi 5).* Lenin laatii „Iskra” ryhmän ja „Työn vapautus” ryhmän välisen sopimuksen luonnoksen „Iskran” ja „Zarjan” julkaisemista ja näiden julkaisujen toimitusryhmien välisiä suhteita koskevasta kysymyksestä.
- Elokuun 23 ja syyskuun 2 (syyskuun 5 ja 15) välillä.* Kirjeenvaihdossa erään tuntemattoman venäläisen sosialidemokraatin kanssa Lenin torjuu jyrkästi kaikkinaisen sopimuksen teon „ekonomistien” järjestön — „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” — kanssa.
- Elokuu, 24 (syyskuu, 6).* Lenin matkustaa Nürnbergistä Müncheniin.
- Syyskuun 27 ja lokakuun 5 (lokakuun 10 ja 18) välillä.* Painosta ilmestyy erillisenä lentolehtisenä Leninin kirjoittama „Iskran” toimituksen julkilausuma”. Julkilausuma lähetetään Venäjälle levitettäväksi sosialidemokraattisten järjestöjen ja työläisten keskuuteen.
- Lokakuu, 13 (26).* A. A. Jakubovalle osoitetussa kirjeessä Lenin kieltäytyy „Iskra” ryhmän nimessä jyrkästi tarjouksesta ryhtyä „ekonomistien” äänenkannattajan „Rabotshaja Myslin” avustajaksi.
- Marraskuun alussa.* Lenin kirjoittaa esipuheen kirjaseen „Toukokuun päivät Harkovissa”.
- Marraskuu.* Lenin toimittaa ja valmistaa painokuntoon „Iskran” ensimmäisen numeron.

- Marraskuun lopulla (joulukuun alku- puoliskolla). Joulukuun 1 ja 10 päivien (joulukuun 14 ja 23) välillä.* Lenin järjestää aikakauslehti „Zarjan” ensimmäisen numeron valmistelun ja julkaisemisen Stuttgartissa.
- Joulukuu, 11 (24).* Lenin matkustaa Münchenistä Leipzigiin toimitukseen lopullisesti „Iskran” ensimmäisen numeron ennen sen päästämistä julkisuuteen.
- Joulukuun 16 (29) päivän v. 1900 ja helmikuun puolivälin v. 1901 välillä.* Ilmestyy „Iskran” ensimmäinen numero, jossa ovat Leninin kirjoitukset: „Liikkeemme päivänpolttavat tehtävät” (pääkirjoitus), „Kiinan sota” ja „Kahtiajakaantuminen Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisessa liitossa”.
- Lenin osallistuu neuvotteluihin, joita „Iskran” ja „Zarjan” toimitus käy. Müncheniin saapuneen P. B. Struven kanssa niistä ehdoista, joilla viimeksi mainittu tulisi avustamaan näitä julkaisuja.
- Lenin vastustaa jyrkästi sopimuksen tekemistä Struven kanssa.

1901

- Tammikuu—maaliskuu.* Leninin johdolla „„Iskran” avustamisryhmät” ja sen asiamiehet kehittävät työtään Venäjällä (Pieterissa, Moskovassa, Pskovissa, Poltavassa, Samarassa, etelä-Venäjällä y.m.).
- Helmikuun alkupuoli.* Ilmestyy „Iskran” toinen numero, jossa on julkaistu Leninin kirjoitus „183:n ylioppilaan passittaminen sotamiehiksi”.
- Helmikuun puolivälissä.* Leninin käynti Prahassa ja Wienissä järjestämässä N. K. Krupskajan tuloa ulkomaille.
- Helmikuun loppu — maaliskuun alku- puoli (maaliskuu).* Lenin käy neuvotteluja „Iskran” illegaalisen kirjapainon järjestämisestä Venäjälle (Kishineviin).
- Maaliskuu, 10 (23).* Ilmestyy „Zarjan” ensimmäinen numero, jossa oli kolme Leninin kirjoitusta yhdistettyinä yleisellä otsikolla „Satunnaisia kirjoitelmia”.
- Huhtikuu, 12 (25).* Lenin esittää „Työn vapautus” ryhmälle suunnitellun „Iskran” ympärille ryhmittyneiden venäläisten vallankumouksellisten sosialidemokraattisten järjestöjen yhdistämisestä ulkomailta „Venäjän vallankumouksellisen sosialidemokratian liigaksi”.

- Huhtikuu, 19*
(toukokuu, 2). Ilmestyy „Iskran” kolmas numero, jossa julkaistaan Leninin artikkeli „Työväenpuolue ja talonpoikaisto”.
- Huhtikuun 24*
ja toukokuun 1
(toukok. 7 ja 14)
päivien välillä. „Iskran” ja „Zarjan” toimituksen neuvottelukokouksessa Münchenissä käsitellään Leninin esittämää suunnitelmaa „Venäjän vallankumouksellisen sosialidemokratian ulkomaisen liigan” organisoimisesta ja sen mallisääntöjä.

SISÄLTÖ

Esipuhe	IX
---------------	----

1898

KYSYMYKSEEN TEHDASTILASTOISTAMME (<i>Prof. Karyshevin uusia tilastollisia urotekoja</i>).....	1—32
ARVOSTELUA. <i>A. Bogdanov. Lyhyt taloustieteen oppi-</i> <i>kurssi.</i> Moskova, 1897. Kustantanut A. Murinovan kirjamyymälä. 290 si- vua. Hinta 2 ruplaa	33—41
HUOMAUTUS MARKKINATEORIAKYSYMYKSEEN (<i>Herrojen Tu-</i> <i>gan-Baranovskin ja Bulgakovin välisen polemiikin joh-</i> <i>dosta</i>)	42—51

1899

ARVOSTELUA. <i>Parvus. Maailman markkinat ja maata-</i> <i>louskriisi.</i> Taloustieteellisiä kuvauksia. Saksan kielestä kääntänyt L. J., Pietari, 1898. Kustantanut O. N. Popova (Vallstuskirjaston sarjajul- kaisuja, 2. sarja, № 2). 142 sivua. Hinta 40 kop.	52—53
ARVOSTELUA. <i>R. Gvozdev. Kulakkius-koronkiskuruus,</i> <i>sen yhteiskunnallis-taloudellinen merkitys.</i> Pietari, 1899. Kustantanut N. Garin.....	54—56
ARVOSTELUA. <i>Venäjän kauppaa ja teollisuutta.</i> Käsikirja kauppiaita ja tehtailijoita varten. Laadittu kauppa- ja manufaktuuri- departementin tilasto-osaston päällikön A. A. Blaun johdolla ja toimit- tamana. Pietari, 1899. Hinta 10 ruplaa.	57—60
VIELÄKIN REALISOIMISTEORIAKYSYMYKSESTÄ	61—79

ARVOSTELUA. <i>Karl Kautsky. Die Agrarfrage. Eine Uebersicht über die Tendenzen der modernen Landwirtschaft und die Agrarpolitik u. s. w. Stuttgart, Dietz, 1899</i>	80—85
ARVOSTELUA. <i>Hobson. Nykyaikaisen kapitalismin kehitys. Käännös englannin kielestä. Pietari, 1898. Kustantanut N. O. Popova. Hinta 1 rpl. 50 kop.</i>	86—89
KAPITALISMI MAATALOUDESSA (<i>Kautskyn kirjan ja hra Bulgakovin kirjoituksen johdosta</i>)	91—144
<i>Ensimmäinen kirjoitus</i>	95
I	96
II	99
III	105
IV	117
V	123
<i>Toinen kirjoitus</i>	132
I	132
II	142
VASTAUS hra P. NEZHDANOVILLE	145—150
VENÄJÄN SOSIALIDEMOKRAATTIEN VASTALAUSE	151—165
ARVOSTELUA. <i>S. N. Prokopovitsch. Työväenliike Lännessä</i>	166—175
ARVOSTELUA. <i>Karl Kautsky. Bernstein und das socialdemokratische Programm. Eine Antikritik</i>	176—186
KIRJOITUKSIA „RABOTSHAJA GAZETAAN“	187—208
KIRJE TOIMITUSRYHMÄLLE	189
OHJELMAMME	192
LÄHIN TEHTÄVÄMME	197
PÄIVÄNPOLTTAVA KYSYMYS	203
PUOLUEEMME OHJELMALUONNOS	209—235
TAANNEHTIVAA SUUNTAUSTA VENÄJÄN SOSIALIDEMOKRATIASSA	236—266
„PROFESSION DE FOIN“ JOHDOSTA	267—277
TEOLLISUUSOIKEUKSISTA	278—290
LAKOISTA	291—300

1900

„ISKRAN“ JA „ZARJAN“ TOIMITUKSEN JULKILAUSUMAN LUONNOS	301—311
KUINKA „ISKRA“ OLI VÄHÄLLÄ SAMMUA?	315—331
SOPIMUSLUONNOS	332
„ISKRAN“ TOIMITUKSEN JULKILAUSUMA	333—338
ALKULAUSE KIRJASEEN „TOUKOKUUN PÄIVÄT HARKOVISSA“	339—348
LIUKKEEMME PÄIVÄNPOLTTAVAT TEHTÄVÄT	349—354
KIINAN SOTA	355—360
KAHTIAJAKAANTUMINEN VENÄLÄISTEN SOSIALIDEMOKRAATTIEN ULKOMAISESSA LIITOSSA	361—362
MUISTIINPANO VUODEN 1900 JOULUKUUN 29 p:ltä	363—365

1901

SATUNNAISIA KIRJOITELMIA	367—396
I. Lyö, mutta älä kuoliaaksi	371
II. Miksi olisi joudutettava aikojen nurinkurisuutta?	385
III. Objektivistista tilastoa	391
183:n YLIOPPILAAN PASSITTAMINEN SOTAMIEHIKSI	397—402
TYÖVÄENPUOLUE JA TALONPOIKAISTO	403—411
<i>Huomautuksia</i>	413—432
<i>Tietoja V. I. Leninin elämästä ja toiminnasta</i>	433—442

KUVAT

V. I. Leninin valokuva.— 1897	X—1
„Zhizn“ aikakauslehden kansilehti. Tässä aikakauslehdessä julkaistiin V. I. Leninin kirjoitus „Kapitalismi maatalou- dessa“. — 1900	93
Ensimmäinen sivu kirjoituksesta „Venäjän sosialidemokraat- tien vastalause“, vedos aikakauslehti „Rabotsheje Delon“ 4.—5. n:rosta.—1899	153

V. I. Leninin käsikirjoituksen „S. N. Prokopovitshin kirjan arvostelua“ kuudes sivu.— V. 1899 loppu	167
V. I. Leninin käsikirjoituksen „Puolueemme ohjelmaluonnos“ ensimmäinen sivu.— 1899	210—211
V. I. Leninin käsikirjoituksen „Kuinka „Iskra“ oli vähällä sammua?“ ensimmäinen sivu.— 1900	313
Erillisen lehtisen „Iskran“ toimituksen julkilausuma“ ensimmäinen sivu.— 1900.....	334—335
Kirjasen „Toukokuun päivät Harkovissa“ kansilehti.— 1901	341
„Iskra“ lehden 1. n:ron etusivu.— 1900	348—349
Aikakauslehti „Zarjan“ 1. n:ron kansilehti.— Huhtikuu 1901	369

Karjalais-Suomalainen SNT
Kulttuuriasiain ministeriön
Poligrafizdatin
Sortavalan kirjapaino

Sortavala, Karjalankatu, 32
